

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODAFAKA
O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU
JUGOSLOVENSKIH NARODA

TOM

V

KNJIGA 34

REDAKTOR:

Šandor Kaufer

spoljni saradnik

U E & T H Y L
T> i k i t s l S > p A P -

O d g o v o r n i   u r e d n i k

Fabijan Trgo,

pukovnik

IZDAJE

VOJNOISTORIJSKI INSTITUT

VÖjNOISTORIjSKI INSTITUT

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU
JUGOSLOVENSKIH NARODA

TOM

V

KNJIGA 34

BORBE U HRVATSKOJ 1944. GODINE

BEOGRAD
1966.

BORBE U HRVATSKOJ 1944. GODINE
OKTOBAR –

I

**DOKUMENTI JEDINICA NARODNOOSLO-
BODILAČKE VOJSKE I PARTIZANSKIH
ODREDA JUGOSLAVIJE**

BR. 1

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. KORPUSA OD 1. OKTOBRA 1944.
GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O RADU I ORGANIZACIONOM STANJU KORPUSNE VOJNE OBLASTI¹**

ŠTAB rv: KORPUSA
NARODNOOSLOBOĐILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Broj
dne 1. X. 1944.

Izvještaj o radu i stanju Vojne
Korpusne Oblasti za mjesec
septembar 1944.

I. POLITIČKO EKONOMSKA SITUACIJA

Događaji koji su se odigrali u posljednjih mjesec dana, kao što je poziv maršala Tita i prelaz većeg broja domobrana i oficira na našu stranu, te dolazak Crvšne armije i uspjesi NOV u zemlji, uvjetovali su da je politička situacija krenula još u jačoj mjeri na bolje.

U vezi s tim, uticaj Mačekovih agenata na hrvatske mase i četničkih na srpske, mase, znatno je pao. U prilog toga svjeidoči činjenica o masovnoj mobilizaciji na Turopoljsko-pokupskom, Zumberačkom i Karlovačkom području, gdje je čisti hrvatski živalj. Odziv na upućene pozive bio je skoro 100%. Također bilo je masovnog odazivanja na pozive na I., II. Kordunjaškom i Banijškom području, u hrvatskim i srpskim selima.

Na Bihaćkom području politička situacija nimalo ne zavrstaje iza ostalih područja. Najviše zbog toga što je ovaj dio •: Krajine osjetio jačinu naše NOV po padu Cazina,² gdje je likvi-

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 7-1/8, k. 426 A.

² Ustašku posadu u Cazinu uništile su jedinice 8. divizije i 'Unske operativne grupe 13. septembra 1944 (vidi tom V, knj. 33, dok. br. 27, 62 i 63 i Arhiv V.I.I., reg. br. 3-7, k. 426 A).

diran veliki broj najokorjelijih ustaša, koji su bili organizatori trupova i zeleničkih grupa na čitavom sektoru, i koji su ujedno imali zastrašujući uticaj na mase. Mobilizacija na tome području isto je tako masovna i gotovo svi pozvani odazivaju se u vojsku.

Odnos vojnih vlasti u pozadini prema civilnim vlastima u cjelini je dobar, izuzev Turopoljsko-pokupske područje, gdje je ponovno došlo do zategnutih odnosa i nesaranje između Komande područja i tamošnjih okružnih ustanova.

Ekonomski situacija na teritoriji K.V.O.³ u cjelini je pozitivna. Kad bi došle u obzir samo jedinice na teritoriju Korpusa i kada ne bi bilo pljačke od strane nepr., ishrane bi bilo dovoljno do nove žetve. Pomoć pasivnijim područjima Like i Gorskog kotara ove godine biće manja, jer je kukuruz podbacio za 40%, zbog velike suše ovog ljeta. Na prikupljanju masti i mesa upućeni smo uglavnom na Turopoljsko-pokupsko i Bačko područje, gdje još nisu iscrpljene sve rezerve.

Važno je napomenuti da ni kampanja koja je vršena prošloga mjeseca za prikupljanje hrane na dobrovoljnoj bazi, nije dala očekivane rezultate, tako da se sada priprema kampanja i plan za rekviziciju hrane na svim područjima gdje ima uslova za to. .

II. ORGANIZACIONO STANJE KORPUSNE VOJNE OBLASTI I RAD PO REFERADAMA

U organizacionom pogledu odsjeka K.V.O. od prošlog izvještaja do danas izvršene su sljedeće promjene: iz ekonomskog odsjeka riješen je dužnosti drug kapetan Puškarić, šef odsjeka i upućen na novu dužnost u ŽAVNOH.⁴ Dužnost šefa odsjeka preuzeo je drug poručnik Sibinčić, a za pomoćnika postavljen je drug poručnik Vladić Petar. Na rad u odsjek uzeti su još drugovi kapetan Livojević Zlatko, poručnik Bogdanović, Mirko, drug Branko Relić i drug Berić Branko.

Iz saobraćajnog odsjeka riješen je dužnosti drug zastavnik Edo Malinarić, šef sekcije za nadzor cesta i puteva i upućen je na novu dužnost u Saobraćajno odjeljenje GŠH.⁵ Za šefa željezničke sekcije postavljen je drug ing. Malinarić Branko, do sada na dužnosti nastavnika vojničkog kursa u brigadi OZNA.⁶ Za šefa transportne sekcije postavljen je Ivković Milan, do sada šef saobraćajne sekcije I Kordunaškog područja. Za šefa sekcije za nadzor i održavanje komunikacija postavljen je drug

³ Korpusna vojna oblast

^{*} Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske

^s Glavni štab NOV i PO Hrvatske

⁶ Odnosi se na brigadu Korpusa narodne odbrane.

Kovačić Stanko, do sada referent za komunikacije I Kordunaskog područja. Za šefa P.T.T. sekcije postavljen je drug Mičić Aleksandar, do sada referent P.T.T. sekcije Vojne Oblasti XI Korpusa.

1. Rad korpusne Oblasti kao cjeline

Za sada je ovaj rad usmjeren prvenstveno 11a vršenje mobilizacije na svim područjima i prikupljanje novih zaliha hrane. Pored ovoga vrše se sve pripreme po odsjecima za preuzimanje novih zadataka ulaskom u novo oslobođene varoši i gradove. Isto tako date su direktive svim područjima da pruže što veću pomoć sa svoje strane organizacijama oko izgradnje novih nastambi u popaljenim selima.

Osim toga daje se od strane Oblasti puna pomoć Komandama područja po svim sektorima rada, što je do sada dalo već vidnih rezultata. U Oblasti se "redovno i dalje održavaju svakoga tjedna kratka savjetovanja sa šefovima odsjeka i na taj način vrši se kontrola rada po odsjecima i pomoći koju odsjeci daju Komandama područja.

6. X. o.g. održana je konferencija sa svim komandantima i komesarima područja, gdje je pretresert rad područja od zadnje konferencije i gdje je ukazano na nedostatke komandama podr. i postavljeni su novi zadaci. Ujedno razrađen je i plan o preuzimanju novih oslobođenih mjesta i gradova od strane vojnih vlasti.

2. Rad po referadama

Ekonomski odsjek:-Rad ovoga odsjeka u priličnoj mjeri zadovoljava. Prošli mjesec rad ovoga odsjeka svudio ge uglavnom na organizaciju prikupljanja živežnih namirnica na dobrovoljnoj bazi po područjima. Kako je već napomenuto, očekivani rezultati nisu postignuti. Odsjek je nastavio sa pripremanjem novoga plana za dobrovoljni otkup žita i stoke na područjima. Pored ovoga šef odsjeka i njegov pomoćik, kao i ostali članovi odsjeka, stalno se nalaze na terenu, pružajući pomoć područjima u radu po ekonomskoj liniji.

Ishrana operativnih jedinica vrši se uglavnom sa sela, a garnizon G.Š.H., divizija OZNA i dijelovi pri Štabu Korpusa uglavnom sleduju hranu iz magazina. Isto tako bolnice dobivaju sledovanje iz magazina. Hrana im se pojačava dobrovoljnim prilozima.

Pod upravom ovoga odsjeka u zadnje vrijeme organizirana je radionica sapuna, u kojoj rade 4 druga i u toku prošloga mjeseca izradila je oko 1.100 kom. sapuna, 6 1/2 kg šmira

za mazanje kola, 80 kg tutkala za šusterske radionice. U ovoj radionici pristupiće se izradi voštanih, svijeća, čim stigne parafin koji je naručen. Sapun je dosta dobrog kvaliteta i daje se bolnicama.

Uz ovu radionicu biće ustrojena i uljara, gdje će se praviti ulje od koštica, suncokreta i lanenog sjemena.

Pod upravom ovog odsjeka radi i tkaonica prvih zavoja, uz koju je formirana i kudeljara, u kojoj rade kažnjenice. Tkaonica je u prošlom mjesecu izradila 2.659 met. zavoja, 143 m gurte za nosila i 23 m platna za vreće, te neka količina plahta za pokrivače. Materijal za ovu radionicu sakuplja se preko NOO-a.

U centralnoj šusterskoj radionici prošli mjesec izrađeno je oko 320 pari novih cipela i 25 pari čizama. Radionica će početi da radi sa većim kapacitetom, pošto je sada pristupljeno prikupljanju većih količina šiške koja je potrebna za činjenje kože. Osim toga u radionici je izvršen popravak 30 pari cipela i 12 pari čizama. U ovoj radionici radi za sada svega 25 drugova.

Snajderska radionica također je formirana i u njoj rade dva druga i tri drugarice. Rad se za sada svodi samo na krpanje, jer nema drugog materijala.

Remenarska radionica radi sa 3 druga. Izrađuje uglavnom remnike za karabine i opasače za borce, te opravak sedala i hamova. Ima i jedna manja radionica od 3 druga koja izrađuje kalupe za šustersku radionicu li raznoj veličini.

Uz ove radionice postoji još radionica keksa i dvopeka. Ova je radionica u prošlom mjesecu izradila 286 kg dvopeka i 122 kg tarane. — Četkarska radionica je u formiranju.

Nabavni centar ne postoji pod direktnim rukovodstvom ovoga odsjeka, nego je u zadnje vrijeme izvršena reorganizacija nabavnog centra, te je predat Komandi Pokupsko-turopoljskog područja, a bivši šef ovog nabavnog centra riješen je dužnosti i upućen na novu dužnost u Ekonomski odjel ZAVNOH-a. Do sada su nabavljeni veće količine papira i raznog drugog kancelarijskog materijala i nešto nafte i benzina.

Odsjek za mobilizaciju: Rad ovoga odsjeka na dosta je dobroj visini. Odsjek daje pomoć svim područjima po-pitanju mobilizacije, a naročito onima gdje ima najviše uslova za mobilizaciju. U mjesecu septembru o.g. mobilisano je ukupno 4.399 ljudi, od čega je 2.735 upućeno u operativne jedinice i 1.282 u pozadinsku službu, a 382 otpušteno kao stalno nesposobno. Među mobilisanima ima 3.254 Hrvata, 687 Srba i 458 muslimana. U prilogu se dostavlja tabelarni pregled o broju mobilisanog ljudstva.

Saobraćajni odsjek: Rad ovoga odsjeka, može se reći, najbolje funkcioniše. Sef odsjeka drug poručnik Zvonko Kovačić

vrlo je marljiv i ima dosta prganizatorske sposobnosti. Odsjek je do sada već izvršio sve pripreme za preuzimanje objekata koji spadaju u njegovu nadležnost kod ulaska u nove varoši i gradove.

Rad po sekcijama: a) transportna: Ova sekcija u posljednje vrijeme uglavnom je radila na prevozu žita,,raznog željeznog materijala za radionice. Izvršeno je ukupno oko 6.000 kolskih prevoza, od čega otpada na prevoz žita 2.704, dok ostali prevoz vršen je kao na pr. dovoz građe za gradnju mostova, prevoz materijala sa aerobaza u Intendanturu, dovoz drva za drvne stanice (za Saugas kamione), prevoz zgrada za bolnicu 34. divizije itd. Sva područja imaju svoje transportne referente, a također i sve Komande područja, osim Žumberačkog i Karlovačkog, imaju svoje vozarske eskadronе. Na sektoru ove Oblasti ima 12 stanica za snabdijevanje kamiona ugljenom i drvom, i to uglavnom na cestama koje vode iz Turopoljskog i Banjiskog područja prema Lici.

b) Željeznička sekcija: Ova sekcija u prošlome mjesecu izvršila je pregled željezničke pruge Karlovac – Petrinja i to na dijelu od Gline do Skakavca, izradila katastar želj. mostova i propusta na istoj pruzi, katastar želj. pruge, iskaz o stručnom želj. osoblju i podatke o želj. stanicama. Ova sekcija pristupila je radu na prikupljanju podataka o stanju pruga i raspoloživom materijalu i o stanju željezničkih stanica, kao i o stručnom željezničkom osoblju na teritoriju IV. Korpusa.

Prema ustanovljenom pregledu dio pruge Glina do Skakavca u dosta je dobrom stanju i moći će se kroz kratko vrijeme da stavi u normalno stanje. Dijelovi pruge od Gline do Petrinje, kao i Lička Jesenica – Plaški u toku je pregleda i u izrađivanju je katastar. Glavna poteškoća na podizanju pregledanog dijela pruge biće pitanje pragova. U tu svrhu biće organizovane radne čete, koje će već sada početi sa sjećom hrastovog i bukovog drveta za pravljenje pragova.

c) Sekcija za nadzor i održavanje komunikacija: Ova sekcija radila je uglavnom na čišćenju cestovnih jaraka, odrona, cestovnih prekopa, uspostavljanju stupova (putokaza) na raskršćima, krečenju kilometarskih stupova, nasipanju cesta. U prošlom mjesecu naveženo je oko 150 kub. metara šljunka, 238 kub. metara kamena i 143 kub. metra zemlje. Ovi radovi izvršeni su uglavnom na cestama I. i II. Kordunaškog, Bihaćkog i Banjiskog područja.

d) Rad P.T.T. sekcije: U prošlom mjesecu rad ove sekcije svodio se na postavljanje prekinutih veza na sektorima gdje je neprijatelj ispadao na oslobođeni teritorij na sektoru II. Kordunaškog područja. Na tome sektoru neprijatelj je porezao 230 kom. stupova, povukao 300 kom. izolatora i uništio oko 22 km

žice. Izrađena je nova linija Utinja – Svrževu, te je izvršena opravka postojećih linija na Žumberačkom području. Također podignuta je nova linija za Kravarsko na Turopoljsko-pokupskom području. Na I. Kordunaškom području podignuta je linija Selakova poljana – Restenovac i izmijenjeni telefonski stupovi Vrginmost -- Crevarska strana. Pored ovog može se reći da telefonski saobraćaj ne odgovara svom zadatku, nešto -iz razloga još uvijek neosposobljenog u dovoljnoj mjeri osoblja koje radi na telefonskim centralama,, a nešto iz razloga slabe kvalitete telefonskog materijala (telefona i žice).

Tehnički odsjek: Rad ovoga odsjeka krenuo je u posljednje vrijeme na bolje. Moglo bi se reći da i ovaj odsjek u svome radu zadovoljava. Šef odsjeka je marljiv drug i voli rad. Radni bataljon koji se nalazi pod rukovodstvom ovoga odsjeka dobro je sreden i njegov rad daje pozitivne rezultate. Isto tako i radio-nica br.'4. Redovno se održavaju sastanci sa radnim bataljonom i sa drugovima iz radionice. Također drugovi iz tehničkog odsjeka obilaze Komande područja i pomažu im u organizaciji industrijskih, kolarskih, kovačkih i ostalih radionica, koje spadaju u njihovu nadležnost, tako da sada već kod svih područja imaju organizovane mehaničke, kovačke, kolarske radionice, koje služe za najnužnije potrebe. Osim toga u prošlom mjesecu postavljen je jedan mlin sa većim kapacitetom za potrebe vojske na pilani Perna. Organizirana je sanitetska radionica, gdje za sada rade 3 stručna radnika, koja će se radionica kasnije proširivati. Postavljena je jedna autogaraža u neposrednoj blizini radionice br. 4, gdje će se vršiti popravci i prerada kamiona na saugas. Organizirana je kovačko-kolarska radionica pri vojarskom eskadronu K.V.O. sa 5 radnika.

U svrhu uzdizanja kadrova za tehničke radove, bila su organizirana predavanja u Oblasnoj radionici br. 4 i u radionici Banijskog područja, koja su trajala mjesec dana i završila 15. pr. m. U Banijskoj radionici (Bešlinac) organizirana je nastava za naučnike. Osim toga organiziran je tehnički kurs pri Vojnoj oblasti, koji posjećuje 40 građevinara i metalaca. Kurs je počeo 25. pr. m.

Da bi se pomoglo narodu oko gradnje kuća, odsjek je priступio opravku pilane kod Topusko kolodvor, koja bi već mogla krajem ovog mjeseca da proradi, u koliko se budu mogle nabitvi žage. Ovo bi bila najveća pilana na teritoriju Oblasti.

U ljevaonici Bešlinac izrađuju se peći za potrebe bolnica i raznih drugih ustanova.

Za rad sekcijske moglo bi se još nadodati:

a) građevinska sekcija: radovi izvedeni po radnom bataljonu u prošlom mjesecu bili su slijedeći: izgrađena je jedna

zemunica za apoteku, jedna za ekonomski G.S.H., dovršena je treća zgrada apoteke,, jedna štala za konje od Oblasne bolnice, podignute su 4 barake za Ekonomsko odj. G.Š.H., koje nisu dovršene, zbog toga što se G.Š.H, preselio. Vršena je opravka zgrada za novo useljenje G.S.H. U toku su radovi oko izgradnje 4 nove barake za bolnicu, zatim štale za vozarski eskadron K.V.Ö. i 2 zemunice za tehničku radionicu.

Pripremaju se radovi za gradnju mosta na rijeci Glini u Vranovini, zatim na Mrežnici (Čičin most), a dovršen je u Malom Gracu preko Bručine, a na istom potoku igraden je jedan most kod Vel. Graca.

U vezi sa planom o preuzimanju novih mesta i gradova, za što brže osposobljavanje cesta, priprema se građa za gradnju mostova na komunikacijama u neposrednoj blizini garnizona.

b) Industrijska sekcija: Pod upravom ove sekcijs radi radionica br. 4, koja ima bravarsko, tokarsko, puškarsko, limarsko, ljevačko, automehaničko, stolarsko-modelske i pirotehničko odjeljenje. Glavni radovi radionice bili su opravak oružja. Osim toga uspostavljene su dvije male električne centrale za rasvjetu bolnice IV/1 i mesta Vojnić.

U talionici Bešlinac montirana je jedna nova peć, koja će povećati kapacitet ljevanja na 5.000 kg u 7 dana.

Sudsko vijeće: Formirana su sudska vijeća pri svim područjima i divizijama. 5. o.mj. održana je konferencija svih isljednika pri Komandama područja i divizijama, gdje su date direktive i uputstva za rad isljednicima.

III. ORGANIZACIONO STANJE KOMANDI PODRUČJA I RAD PO REFERADAMA .

1. Banjasko područje

Organizacione izmjene kod ovoga područja u prošlom mjesecu bile su ove: riješen je dužnosti referent za ekonomiju, referent za saobraćaj, referent za industrijsku sekciju.-Na njihova mesta postavljeni su novi drugovi. Također riješen je dužnosti zamjenik komandanta mesta Glna i postavljen za referenta ekonomije pri području. Na njegovo mjesto postavljen je drug Mile Paspalj, poručnik. Dosadanji komandant mesta Glna riješen je svoje dužnosti u Glini i postavljen za komandanta Komande mesta Petrinja. Na njegovo mjesto postavljen je dosadanji komandant Komande mesta Petrinja.

2. Bihaćko područje

Dosadanji referent ekonomije Grubor Mićo upućen je na viši intendantski kurs, a na njegovo mjesto postavljen je drug

Dane Ciganović. Za referenta za naoružanje postavljen je drug Beronja Dušan... U Komandi mesta Cazin postavljen je novi komesar drug Dedić Fikret. U Komandi mesta Vrnograč biće postavljen novi komandant, jer je prijašnji podlegao od dobitvenih rana koje je dobio u borbi sa zelenošima. U Komandi mesta Bužim smijenjen je komandant i poslan na raspolaganje Unskoj operativnoj grupi, a na njegovo mjesto postavljen je novi drug. •

3. I Kordunsko područje

Za referenta ekonomije ovoga područja postavljen je drug Nikola Fićur, dosadanji referent ekonomije Banijskog područja. Također riješeni su dužnosti referenta saobraćaja i referenta za naoružanje drugovi Ivković i Knežević, a na njihova mesta postavljeni su novi drugovi.

4. II Kordunsko područje

U ovom području formirana je industrijska sekcija, a za referenta ove sekcije postavljen je drug zastavnik Uzelac Ilija. Drugih organizacionih promjena nije bilo.

5. Karlovačko područje

Postavljen je novi referent naoružanja. Ostalih promjena nije bilo.

6. Turopoljsko-pokupsko područje

Referent ekonomije razriješen je dužnosti i upućen na novu dužnost u ekonomski otsjek K.V.O. Razriješen je dužnosti referent za saobraćaj a mjesto njega postavljen novi drug. Formirana je peta komanda mesta Sisak sa sjedištem Letovanički Vrh. Osim toga obavljene su još neke izmjene u komandama mesta. Nekih većih promjena nije bilo. U Žumberačkom području organizacionih promjena nije bilo.

U cjelini rad komandi područja posljednjih mjesec dana vidno se popravlja. Naročito dobre rezultate polučila su područja u radu na mobilizaciji. Za sada još najslabije stoji II Kordunaško područje gdje se drugovi još nisu u dovoljnoj mjeri snašli. Žumberačko područje poslije kako je došao novi komesar drug Spaček Božo izvršilo je prekretnicu u svim sektorima rada i mnogo se popravilo.

Pred područja postavljeni su zadaci da težište svoga rada prvenstveno bace na mobilizaciju, čišćenje terena od dezertera i stvaranje novih viškova hrane.

U čišćenju desertera prošloga mjeseca na I kordjunaškom području bilo je uspjeha. Prikupljeno je 130 desertera i upućeni su u operativne jedinice. Na ovome području ostalo je još oko 80 desertera među kojima nema najviše desetak starih, a ostalo su sve novomobilisani koji su se vratili iz jedinica kući. Komanda područja obavezala se da će do kraja ovoga mjeseca i ovaj preostali broj očistiti.

Na II Kordjunaškom području također prikupljeno je oko 90 desertera i upućeno u jedinice, a mnogi su otisli i sami u jedinice, ostalo je još oko 60 starih desertera koji se u glavnom nalaze oko Plaškog.

Na Bihaćkom području povratilo se oko '100 desertera i zelenasa.

Na Turopoljskom području uhvaćeno je i upućeno u jedinice oko 40 desertera. Moglo bi se reći da sada, osim nešto na I i II kordjunaškom području, ne postoji problem desertera.

Također na zadnjoj konferenciji postavljeno je pred komande područja što bolje zahvaćanje radom perifernih dijelova područja; tako na Banijskom području biće formirane još dvije komande mjesta, jedna za Sunju, koja će djelovati u selima općine Graduša i biti smještena u neposrednoj blizini Sunje kako bi kontrolisala ona sela u neposrednoj blizini Sunje gdje su do sada u glavnom imali utjecaja četnički elementi, i komandu mjesta Dubica koja će se nalaziti u Trokutu radi kontrole i čišćenja od raznih četničkih elemenata onog sektora.

Na II Kordjunaškom području biće formirana komanda mjesta za Ličko Petrovo Selo i jedna komanda mjesta za Ogulin koje će imati zadatku da djeluju na ovom dijelu područja u cilju čišćenja terena od raznih neprijateljskih elemenata među kojima ima najviše špijuna i švercera.

Na I kordjunaškom području biće formirana komanda mjesta za Barilović a na Žumberačkom komanda mjesta za Samobor. Pored vojničke kontrole i čišćenja terena od raznih neprijateljskih elemenata ove komande imajuće još i zadatku da vrše mobilizaciju ljudstva na svojim sektorima.

IV. ORGANIZACIONO STANJE I DJELATNOST PARTIZANSKIH STRAŽA

Piad partizanskih straža u cijelini se popravio na svim područjima. Sada se održavaju po područjima kursevi za sve rukovodioce partizanskih straža, što će doprinijeti vojničkom i političkom uzdizanju komandnog kadra a isto tako i stražara. Takav kurs jedan već je završen na Banijskom i jedan na I Kordunskom području i počeli su novi kursevi.

Osjeća se u posljednjih mjesec dana da je disciplina i vojničko držanje stražara znatno se popravilo. To se vidi i po

čišćenju dezertera i zeleničkih grupiea. Svojom borbenošću istakla se straža komande mjesta • Plaški koja se dobro držala prilikom napada četnika na komandu mjesta kojom prilikom je ubijeno 5 i ranjeno 4 četnika. Borba je vođena jedan i pol sat TI noći 23. na 24. 9. o.g. Također ova straža imala je u mjesecu septembru o.g. 6 borbi sa neprijateljem koji je nadirao iz pravca Josipdol u Plaški, kojona prilikom je neprijatelj imao 3 mrtva i 5 ranjenih vojnika; straža je imala 2 mrtva i 3 lakše⁷ ranjena. Također istakla se i straža komande mjesta Dvor, tako je prilikom ispada neprijatelja iz Dvora na oslobođeni teritorij ubila 7 i više rapila neprijateljskih vojnika.

Za sad najslabije stoji straža na Karlovačkom području. Brojno stanje komandi je ukupno ovako.

Banjisko područje, brojno stanje po spisku 1559, od toga na 7 četa partizanske straže 583.

Bihaćko područje, brojno stanje po spisku 731, od toga otpada na 5 četa partizanske straže 406.

I Kordunaško područje, brojno stanje po spisku 1112, od toga na 5 četa partizanske straže 300.

II Kordunaško područje, brojno stanje 635, od toga otpada na 6 četa partizanskih straža 421..

Karlovačko područje, brojno stanje po spisku 406, od toga otpada na 4 partizanske straže 160.

Žumberačko područje, brojno stanje po spisku 484, od toga otpada na 3 čete partizanske straže 160.

Turopoljsko-pokupsko područje, brojno stanje po spisku 750, od toga otpada na 6 četa partizanskih straža 422.

V. RAZNO

Primijećeno je da su komande područja bile popustile u shvaćanju važnosti stvaranja novih viškova hrane, zbog mišljenja da ćemo skoro u gradove i tako lakše obezbijediti ishranu, pa bi se moglo reći da je zbog toga kampanja za prikupljanje hrane na dobrovoljnoj bazi prilično podbacila.

VI. PROBLEMI I ZADACI

Glavni problem je prikupljanje i stvaranje zaliha hrane, žita i masti te mobilizacija i čišćenje još preostalog broja de¹ zterera i raznih čet. i zeleničkih grupiea. Ujedno izvršiti sve pripreme za što uspešnije i organizovanije preuzimanje novo- • oslobođenih mjesta i gradova.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Komesar

Komandant
pukovnik

BR. 2

**ZAPOVIJEST ŠTABA 6. KORPUSA NOVJ OD 1. OKTOBRA
1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA VIRO-
VITICU¹**

**ŠTAB VI. KORPUSA
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. broj: 1742/III.**

" Dana: 1/X 1944. u sati

**ZAPOVIJEST
' (Sekcija Slatina i Bjelovar 1 : 100.000)**

U cilju likvidacije neprijateljskog uporišta Virovitica

NAREĐUEMO:

1.) XII Divizija:

4 brigade

1 odred

(Podravski)

1 baterija

73/28.

Svega:

17 bataljona

3 topa 75/28.

Zadatak:

- a.) Sa Osječkom i XII Udarnom brigadom likvidira neprijateljsko uporište Viroviticu.²
- b.) IV brigada i Podravski odred postavljaju zasjedu prema neprijateljskim snagama koje bi nadirale iz pravca D. Miholjca i Našica i to na liniji: Šaroka pst. – potok Breznica – Laličko groblje sa naslonom na rijeku Dravu i masiv Bilo-gore. Dijelom tih snaga kontrolirati ponovo Dravski kanal.
- c.) Češka brigada ulazi u sastav Korpusne rezerve u Suhopolje, Ovčara, gdje ima stići 3.X.1944. u 20 sati.³

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 39–1/1, k. 473.

² O uništenju neprijateljskih snaga u Virovitici vidi dok. br. 3, 10. 22, 26, 33, 42, 134 i 135. <

³ Prilikom napada na Viroviticu čehoslovačka brigada »Jan Žiška« nalazila se dijelom snaga i u divizijskoj rezervi (Arhiv V.I.I., reg. br. 25–1/2, k. 898).

2.) *XL Divizija*⁴:

3 brigade
(bez jednog
bataljona)
1 baterija
topova 75/28.
I baterija
topova 65/06.

Svega:
II bataljona.
3 brdska
topa 75/28.
3 brdska
topa 65/06.

Zadatak:

- a.) XVIII brigada sa divizijskom organskom artiljerijom napada u suradnji sa jednom brigadom XXXIII divizije⁵ X Korpusa neprijateljsko uporište Pitomaču s osnovnim zadatkom spriječiti svaku intervenciju neprijatelja od toga pravca prema Virovitici.⁶
- b.) Omladinska brigada »Joža Vlahović« sa pridodata 3 topa 65/06 postavlja zasjedu prema neprijateljskom uporištu Barč:
Zadatak zasjede:
- u prvoj fazi borbe uništiti ili protjerati neprijateljske straže na desnoj obali rijeke Drave kod mostova preko kojih prelazi željeznička pruga i drum Virovitica – Barč.
  - Zatim zaposjeti desnu obalu rijeke Drave na liniji: Šanc pst. – Terezino Polje i spriječiti svaki prelaz neprijateljskih trupa preko rijeke i njihov prođor prema Virovitici.
  - Po mogućnosti minirati oba mosta.
- c.) Virovitička brigada drži uži obruč oko Virovitice.

Zadatak:

Spriječiti svaki prođor neprijateljske posade iz Virovitice u pravcu sjevera, zapada i sjevero-zapada kao i intervenciju neprijatelja izvana u pravcu Virovitice na tom sektoru.

Zatvarajući sektor između cesta Virovitica – Barč, Virovitica – Pitomača na liniji od k. 132 do jedan km. istočno od k. 117, po potrebi u toku borbe svojim lijevim krilom hvata vezu sa čehoslovačkom brigadom »Jan Žiška«.

⁴ O radu jedinica 40. divizije prilikom napada na Viroviticu vidi dok. br. 42.

⁵ Napad na Pitomaču izvele su jedinice 32. divizije 5. oktobra 1944 (vidi dok. br. 5, 6, 18 i 31).

« Vidi dok. br. 42 i 134.

- 3.) Artiljerij. Divizion: Zadatak:
VI Korpusa. Postavlja se na položaj 'na prostoru oko
 2 haubice zaseoka Sv. Trojstvo -- Sv. Križ – k.
 100 mm. 234 sa zadatkom potpomaganje napada na
 Viroviticu.
 Predviđjeti koncentraciju vatre na glavnu
 željezničku stanicu u Virovici kao i na
 centar grada (na gradsko poglavarstvo).
- 4.) Diverzantski odred: Zadatak :
Sastav : Obje čete pridodaju se XL diviziji sa za-
1 bataljon: datkom da ruši prugu Virovitica – Barč
Svega: 2 čete. i da minira mostove kod Barča. |
- 5.) Mjesto štabova:
 – Štab Korpusa 3. X. 1944. od 20 sati u selu Rezovac.
 – Stab XII Divizije u Vinogradima kod k. 119, jedan kilometar južno od Batalije.
 – Stab XL Divizije u selu-Bušetina.
 – Štab Podravskog odreda u selu Donja Bukovica.
- 6.) Početak napada:
 – 3. X. 1944. u 22 sata dokada imaju jedinice biti na svojim polaznim položajima.⁷,
- 7.) Veza: Vidi priloženu dopunsku zapovijest.
- 8.) Sanitet: Vidi priloženu dopunsku zapovijest.
- 9.) Ishrana:
 – Regulirati će divizije na vlastitim kazanima. Jedinice XII divizije koje napadaju uporište sljedovat će u Suhopolju 2.X.44.g. do 0.4 sata suhu hranu za 2 dana.
- 10) Komunikacijski pravac Korpusa:
 I. Zvečev - Voćin - Pivnice - Suhopolje - Virovitica i obratno.
 II. Zvečev - Voćin - Pivnice - Jasenaš - Virovitica i obratno.

⁷ Prema izvještaju Štaba 12. divizije napad na Viroviticu počeo je 5. oktobra u 3.30 časova (vidi dok. br. 22).

III. Zvečeveo – Kamensko – Pakrac – Daruvar
– Lončarica – Virovitica i obratno.

11.) *Znaci raspoznavanja:*

Za noć 3. na 4. X. 1944. g. **cipela – velika.**
Za dan vrijede opći znaci.

12.) *Povlačenje:*

Izvršiti na osnovu pismenog, telefonskog ili radiografskog naređenja ovoga štaba.

U slučaju hitnosti povlačenje će se narediti ugovorenim znacima i to: Dvije zelene i jedna crvena raketa izbačene sa mesta ovoga štaba u pravcu Virovitice.

U tom slučaju povlačenje izvršiti na sektoru.

- XII Divizija na sektor selo Jasenaš – Pivnica. Štab u Đulavecu.
- XL Divizija na sektor Vukosavljevica – selo Gakovo. Štab u selu Topolovici.
- Štab Korpusa u selu Đakovcu.
- Prilozi:
- Skice i podaci.
- Dopunske zapovijedi za vezu i Sanitet, i
- Detalji napada.⁸

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NABODU!

Polit, komesar
Pukovnik
Otmar Kreačić

(M.P.)

Komandant .
Pukovnik
Mate Jerković

Dostavljeno:

- Na uviđaj.
- 1.) Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske.
Na izvršenje.
  - 2.) Štabu XII Divizije i XL Divizije.
  - 3.) Štabu Artiljerij. diviziona VI. Korpusa. U izvodu.
  - 4.) Štabu Diverzantskog odreda.
U izvodu.

s Vidi dok. br. 3.

BR. 3

NAPOMENE ŠTABA 6. KORPUSA NOVJ OD 1. OKTOBRA
1944. PODREĐENIM JEDINICAMA U VEZI S NAPADOM
NA VIROVITICU¹

ŠTAB VI. KORPUSA
NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Broj: 1742/III

Dana: 1/X. 1944 u _____ sati.

Napomena u vezi sa
akcijom na Viroviticu.

ŠTABU XII DIVIZIJE
ŠTABU XL DIVIZIJE

Iz neprijateljske pošte uhvaćene u avionu koji se na putu iz Virovitice za Zagreb prsilno spustio kod Grubišnog polja 28. IX. 1944. g. vidi se slijedeće kao najvažnije za nas.²

1.) Da posada u Virovitici raspolaže sa vrlo ograničenim količinama puščane municije.³

2.) Da očekuje pomoć u ljudstvu i u materijalu jedino preko Mađarske teritorije, konkretno preko Barča.⁴

3.) Da nema nikakove, ni telefonske ni radio-veze ni s kojim uporištem. Iz podataka dobivenih od uhvaćenog pilota – oficira može se razabrati da je moral ljudstva u dočasničkoj školi⁵ na niskom stupnju i da će solidan otpor dati samo ustaše na željezničkoj stanici.⁶ Način odbrane sastojao bi se u slijedećem:

Dati slab otpor na vanjskim položajima, a'zatim se povući u gradsko poglavarstvo i pružati otpor dok traje municije. Zadnjim mećima probiti se i pobjeći (vjerojatno u pravcu Barča) J

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.LI., reg. br. 39-4/1, k. 473.

- Vidi primjedbu br. 21 uz dok. br.110.

³ Vidi dok. br. 134.

⁴ Napadnutoj posadi u Virovitici nije upućena pomoć iz Barča ni u ljudstvu ni u ratnom materijalu (vidi dok. br. 134).

⁵ Riječ je o podoficirskoj školi.

⁶ Prema izvještaju Štaba 12. divizije neprijateljski otpor u Virovitici savladan je 5. oktobra 1944 (vidi dok. br. 22). -

• Vidi dok. br. 33 i 134.

Iz čitave uhvaćene službene pošte vidi se da se neprijatelj osjeća vrlo nesigurno.

Sve ovo potvrdile su činjenice da u posljednje vrijeme oficiri iz dočasničke škole traže vezu da se predaju, da su već četiri od njih "pobjegli i napokon prisilnim izviđanjem koje je izvršila Virovitička brigada ustanovilo se da neprijatelj zaista na vanjskom obruču ne polaže težište otpora. Virovitička brigada je s tri strane uz vrlo mali otpor došla skoro do središta grada.⁸

Na osnovu toga treba voditi računa o slijedećem:

2L Napad:

a.) Glavni pravci nadiranja najpodesniji su od zapada i sjevera. Ulicom južno od ceste Pitomača – Virovitica ulazi se u središte grada gotovo bez borbe.

b.) Osnovno je snažnim i brzim naletom s glavnih pravaca podijeliti posadu u tri dijela: Izolirat snage "vanjske odbrane od gradskog poglavarstva, a kolonom koja bude nadirala sa sjevera otsjeći s istočne strane od gradskog poglavarstva ustaške snage na glavnoj željezničkoj stanici i ugroziti iste ulicom od gradskog poglavarstva prema glavnoj željezničkoj stanici odakle je pristup željezničkoj stanici mnogo lakši.

Težiti dakle da se jednoj brigadi dodijele ustaški objekti sa težištem otpora na glavnoj željezničkoj stanici,⁹ a drugoj domobransku posadu sa težištem otpora u gradskom poglavarstvu.¹⁰

S juga i istoka zbog brisanog prostora valja vršiti samo pritisak da se skrene pažnja ustaša na taj pravac i sprijeći eventualni bijeg neprijatelja kad ga se pritisne s leđa iz grada. _ .

c.) Voditi računa o oklopnom vozu koji- pomaže odbranu grada, osobito na pruzi za Pitomaču. Zato treba odmah presjeći prugu što bliže glavnoj željezničkoj stanici i to nastavljati prema *njegovom* pokretu dotle dok ga se potpuno ne paralizira. Predviditi za to specijalne diverzantske grupe.

Protukolske topove koristiti također za paraliziranje oklopjaka. '

d.) Zidine gradskog poglavarstva su debele do dva metra i prema tome granate naših topova mogu se i materijalno koristiti samo točnim pogocima (zazidane i nezazidane). Koncentracija automatskih oružja i blizina zgrada oko gradskog poglavarstva omogućiti će našim topovima solidno neposredno gađanje.

s Demonstrativni napadi Virovitičke brigade na Viroviticu počeli su 26. septembra 1944 (vidi dok. br. 10 i 26).

⁹ i ¹⁰ Vidi dok. br. 2 i 22 u ovoj knjizi i zapovijest Osječke brigade u Arhivu V.I.I., reg. br. 17-1, k. 889.

Oko poglavarskog polja koja također i neprijatelju prijeće pristup sa svih strana. Znači, treba točno 'predvidjeti jedinicu koja će kao prvi zadatak nakon prodora u centar mitraljeskom vatrom zatvoriti svima onima koji nisu ti zgradi pristup istoj. S tom jedinicom odmah treba da idu i diverzanti s pripremljenim eksplozivom koji će istom stazom pod zaštitom naših mitraljeza prići zgraditi i minirati je prije nego neprijatelj pruži organizirani otpor.

Ukoliko za diverzante bude zgraditi podesniji pristup s neke' slijepi ali minirane strane, onda našim diverzantima treba načiniti stazu mitraljeskom i topovskom vatrom.

Neprijatelj pri povlačenju u zgradu diže most koji vodi preko jezera oko zgrade. O tom voditi računa te isto spriječiti predviđenim odjeljenjem. No u koliko neprijatelj bude ipak brži, ne treba stajati pred jezerom jer isto nije nigdje dublje od pola metra.

Prozore i eventualne puškarnice zgrade točno podijeliti našim grupama mitraljeza i puškomitraljeza. Svaka grupa automatskog oružja odgovorna je za paralizu neprijateljske, osobito automatske i topovske vatre na svom dobivenom sektoru. Osobito naši teški mitraljezi mogu u ovoj ulozi solidno izvršiti svoj zadatak. Ne prepustiti dakle mitraljescima da oni budu rasuti po jedinici (bataljonu) kamo formacijski pripadaju ili da proizvoljno tuku, nego tu komandant bataljona treba da pokaže kako umije rukovati i koristiti vatru svog bataljona.

Džon-bule ne upotrebljavati protiv zemljanih uličnih barikada, jer su za te objekte partizanske kesice.

e.) U pogledu korištenja zgrada i posjedanja ulica ponovno proučiti akt op. broj 2123/44, koji se odnosi na primjedbe kod akcije na Bedljevinu.¹¹

Ne smije se opetovati slučaj Slatine, gdje je neprijatelj kontrajurišem istjerao naše jedinice iz već osvojenih ulica.¹² Desilo se to iz prostog razloga što se ne zaposjedaju kuće s obje strane ulica, nego se gomila vojska na samoj ulici i dovoljno je jedan puškomitraljez da (tukuci po dubini) sve istjera iz grada.

Napominjemo da će se nakon borbe komisijски utvrditi način se napredovalo i za nepotrebne gubitke će odgovarati komandant kolone na dotičnom pravcu nadiranja.

¹¹ Jedinice 6. korpusa napale su i uništile neprijateljski garnizon u Badljevini 2. avgusta 1944 (vidi tom V, knj. 31 i 33, dok. br. 14, 18, 30, 97, 108 i 110).

¹² Riječ je o borbama koje su jedinice 6. korpusa NOVJ vodile za oslobođenje Podravske Slatine 25. i 26. septembra 1944 (vidi tom V, knj. 33, dok. br. 88, 89, 103, 142 i 143).

f.) Štabovi bataljona ne smiju ostajati na prvom određenom mjestu kao što je bio slučaj štaba I bataljona u Podr. Slavini, nego se pomjeraju prema pomjeranju svoje jedinice. Za to pomjeranje štaba bataljona unaprijed treba predvidjeti potreban telefonski kabl., Nedostatak kabla ne može spriječiti pomjeranje štaba.

g.) Ugovoriti jedinstvene raketne znake za napredovanje, povlačenje, postignuće određenog cilja itd. za pojedine napadne kolone, kako bi se odmah, pa i u slučaju nedostatka ostalih sredstava za vezu, znalo dokle je stigla i što je u nekom momentu učinila pojedina kolona.

h.) Predvidjeti potrebna odjeljenja koja će lomiti neprijateljske kablove. Desilo se je već par puta da naše jedinice pri upadu u'uporište uopće ne obraćaju pažnju na te linije, što omogućava neprijateljskom štabu komandovanje do zadnjeg momenta.

2.) *Zasjede.*

a.) Svakako treba u prvom redu očekivati pomoć Virovitici iz Mađarske. To znači da Omladinska brigada »Joža Vlahović« stoji pred vrlo teškim zadatkom.

Olakšaće ga ako odmah likvidira relativno slabe straže s naše strane mostova, te se solidno ukopa pri samom ulazu na mostove i drži iste pod stalnim nadzorom i po potrebi topovskom i protutenkovskom i mitraljeskom vatrom. Uskost mosta pružaj odlične ciljeve za gađanje.

Telefonsku liniju treba da povuče do XII Divizije dalje od ceste, kako bi nakon eventualnog neodoljivog pritiska neprijatelja zadržala telefonsku liniju radi obavještavanja jedinica u uporištu Virovitica. Isto tako valja ukloniti i komore i ostale manje pokretne i neboračke dijelove s te komunikacije.

Prekopati cestu na mjestima gdje je obilazak motornim vozilima nemoguć.

Zasjeda prema Pitomači biti će u stvari napad na Pitomaču, no osnovni je zadatak ne likvidacija Pitomače nego spriječiti neprijatelju, da s te strane dođe u pomoć Virovitici.¹³

Nenaoružane borce koristiti za izvlačenje ranjenika, a potom ih naoružati oružjem ranjenika i koristiti ih u borbi.

Pridodate jedinice nekom drugom štabu imaju se bezuslovno pokoravati naređenjima toga štaba.

Na koncu napominjemo da se ovo prvenstveno više dostavlja radi bataljona i četa a ne radi štabova divizija, ali pri-

¹³ Vidi primjedbu br. 5 uz dok. br. 2.

mijetilo se da ove napomene zapinju u većini slučajeva kod štabova brigada.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Po naređenju Komandanta:
Šef operativnog odsjeka
Milan Bradac
(M.P.)

BR. 4 .

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 8. KORPUSA OD 1. OKTOBRA 1944.
GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O RADU I ORGANIZACIONOM STANJU JEDINICA¹**

**ŠTAB
VIII. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
Broj: 9**

1 oktobar 1944 god.

Opći vojno organizacioni izvještaj.

GLAVNOM ŠTABU NOV i PO HRVATSKE

Operativna situacija na terenu na kome djeluju naše jedinice izmijenila se je od posljednjeg izvještaja² u znatnoj mjeri. U ovom razdoblju najznačajnije je oslobođenje srednjodalmatinskih otoka, gdje je neprijatelj ne samo pretrpio vrlo osjetne gubitke, nego mu je time izbačena iz upotrebe pomorska saobraćajna linija koju je on u velikoj mjeri koristio, a i sama obalska cesta sa kojom je vršio saobraćaj u pravcu sjeverozapada i obratno.³ Druga značajna promjena je čišćenje

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.U., reg. br. 13-1/4, k. 518.

² Riječ je o izvještaju od 6. septembra 1944 (vidi tom V, knj. 33, dok. br. 14).

³ Srednjodalmatinske otoke Brač, Hvar, Korčulu i Šoltu, i poluotok Pelješac oslobođile su jedinice 26. divizije u borbama od 8. do 24. septembra 1944. Ostrvo Mljet oslobođio je Mljetski NOP odred 13. septembra (opširnije o tome vidi tom V, knj. 33, dok. bn 64, 73 i 102, tom V. knj. 35, izvještaj Štaba 26. divizije Štabu 8. korpusa NOVJ od 17. novembra 1944. i Arhiv V.I.I., reg. br. 1-4, k. 1103/1, i 18-13, 1100-1).

Ravnih, kotara od okupatora, ustaša, a naročito od četnika. Ovo čišćenje izvršeno je vrlo- uspješno zauzimanjem Benkovca,⁴ kao i ostalih manjih i većih uporišta u Ravnim kotarima,⁵ osim Zadra, Nina i Biograda.⁶ Rezultat ovog čišćenja je potpuno razbijanje satelitskih formacija i uporišta i mobilizacija novog ljudstva u našu vojsku. Do sada je na tom sektoru od momenta čišćenja, mobilisano preko 1000 novih boraca, a mobilizacija se i dalje uspješno produžava. Sa ovim čišćenjem četnicima u Ravnim kotarima zadati su odlučujući udarci i vojnički i politički. Treća značajna promjena je vrlo aktivno dejstvo naših snaga na saobraćajne linije na cijelom prostoru, a najviše se ispoljilo na glavnu saobraćajnu liniju koja veže Dalmaciju preko Knina sa sjeverom, dejstvom na liniju Gračac – Knin i Knin – Lapac.⁷ S ovim operacijama neprijatelju je na tim linijama bio obustavljen promet u prekidima na dulje vremena. Zauzimanjem otoka Brača neprijatelju se povremeno i dosta često uspješno onemogućava saobraćaj artiljerijskom vatrom na cesti Baška Voda – Omiš – Split, koja je još jedina saobraćajna cesta od pravca jugoistoka prema sjeverozapadu. U posljednjoj operaciji snaga XX Divizije u Petrovu polju, na prostoru južno od Drniša, neprijatelju su nanijeti dosta osjetni gubici oko njegovog najvažnijeg čvorišta i na prostoru gdje do sada naše jače snage nisu dejstvovale.⁸ Ovdje je karakteristično da su neprijateljske intervencije bile razbijene i potučene, i da je bio prisiljen da se povuče u Drniš i ograniči na odbranu. Sa ovakvom aktivnošću naših jedinica neprijatelju su nanijeti ozbiljni gubici u ljudstvu i materijalu i njegov je saobraćaj ozbiljno poremećen i ugrozen.

Što se tiče jačine neprijateljskih snaga koje se nalaze i operišu na našem sektoru, one se po svojoj jačini nisu bitno izmijenile, ali su odlaskom njihove udarne grupe »Brandenburg-

⁴ Jedinice 19. divizije napale su i zauzele Benkovac 9/10. septembra 1944 (vidi tom V, knj. 33, dok. br. 101 i Arhiv V.U., reg. br. 1–1, k. 1021).

⁵ Jedinice 19. divizije oslobođile su u septembru osim Benkovca i sljedeća mjesta: Škabrnje, Pridragu, Kašić, Nadin, Ražanac, Ostrovičke Lišane i druga (vidi tom V.-knjiga 33, dok. br. 101. i Arhiv V.I.I., reg. br. 1–1, k. 1021).

⁶ Pod pritiskom jedinica 19. divizije neprijatelj je navedena mjesta napustio 31. oktobra 1944 (vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 2–1, k. 119/1, 1–2 i 15–1, k. 1021).

⁷ i ²² Neprijateljska uporišta i saobraćaj na komunikaciji Gračac – Knin napadale su jedinice 19. divizije, a na komunikaciji Lapac – Knin jedinice 9. divizije (vidi dok. br. 8, 9 i 88 u ovoj knjizi, tom V, knj. 33, dok. br. 66, 67, 68, 73 i 101, i Arhiv V.I.I., reg. br. 56–2, k. 842 A i 1–1, k. 1021).

⁸ O borbama jedinica 20. divizije u Petrovom polju od 22. do 25. septembra 1944. vidi tom V, knj. 33, dok. br. 112. i Arhiv V.U., reg. br. 1/2, k. 1030).

šfcog puka« i 92. motorizovane brigade⁹ i našim jačim koncentričnim dejstvom bile prisiljene da iz ofanzivnog stanja pređu u defanzivno, povlačeći se manje-više u utvrđene garnizone i okupljujući se oko glavnih saobraćajnih linija. Preko našeg sektora uz obalu i more prebacivati su dijelovi nekih jedinica koje su se kretale od juga u pravcu Zadra i dalje prema sjeverozapadu. Naziv ovih jedinica nismo mogli saznati, pošto su se kretale po noći i vrlo konspirativno. U međuvremenu 92. motorizovana brigada otišla je u pravcu sjevera, dok je Brandenburškipuk zamijenio 118. diviziju na otocima.¹⁰ Ovaj puk u posijed-

» O povlačenju puka »Brandenburg« i 92. motorizovanog puka sa područja Dalmacije vidi tom V, knj. 33, dok. br. 85.

¹⁰ i ¹¹ Puk »Brandenburg« nije zamijenio na otocima 118. diviziju. Da bi prikrali pripreme koje su vršili za povlačenje svojih jedinica sa srednjodalmatinskih otoka, Nijemci su 6/7. septembra 1944. iskricali na otok Hvar lovački bataljon »Brandenburg«. Već sutradan, po naredjenju Štaba 26. divizije, iskricala se na Hvaru 1. dalmatinska brigada. Ona, je 9. septembra u šestočasovnoj borbi, u rejonu Starigrad – Vrbovska razbila bataljon »Brandenburg« i prisilila ga na povlačenje sa otoka. Bataljon se ukrcao na brodove s namjerom da se prebací na kopno, ali je napadnut od savezničkih aviona koji su od 5 potopili 4 njemačka broda, sa oko 300 ljudi.

Njemačka 118. lovačka divizija po dolasku u Dalmaciju (novembar 1943) zaposjela je poluotok Pelješac i otok Mljet. Savladavši otpor jedinica 26. divizije (u borbama od 22. do 25. decembra) zauzela je Korčulu, a u januaru 1944. iskricala se dijelom snaga na Braču i Hvaru. Od tada pa do septembra 1944 – kada je počelo njeno izvlačenje iz Dalmacije – bila je sa manjim povremenim izmjenama u slijedećem rasporedu: 750. lovački puk na Korčuli. Mljetu i Felješcu, a 738. lovački puk sa po jednim bataljonom na Braču i Hvaru i jednim bataljonom na liniji Makarska – s. Pavić. Divizija je u svom sastavu imala i slijedeće jedinice: 118 (668) artiljerijski puk čiji je štab bio u Ljubuškom gdje se nalazio i bataljon za vezu, 118. izviđački bataljon na liniji Imotski t – Zadvarje, Poljski dopunski bataljon u Imotskom, 118. inžirijeriski bataljon i Divizion lovaca tenkova u Metkoviću. Štab 118. lovačke divizije nalazio se u samostanu kod Ljubuškog.

Dvadeset šesta divizija 8. korpusa NOVJ (nalazila se na otoku Visu od januara do septembra 1944) izvela je više desantnih operacija na otoke koje su držale jedinice 118. lovačke divizije i nanijela im teške gubitke. U borbama na Mljetu 21. aprila i na Korčuli od 22. do 24. aprila ubijeno je 383 i zarobljeno 505 neprijateljskih vojnika 750. puka. Prilikom napada na Brač (2. juna) ubijeno je i ranjeno preko 350 a zarobljeno 220 vojnika 2. i 3. bataljona 738. puka. U borbama na Braču od 12. do 18. septembra, potpuno je uništen ojačani 2. bataljon 738. puka. Njegovi gubici bili su: 350 mrtvih i 450 zarobljenih. I u borbama za oslobođenje Korčule i Pelješca od 14. do 20. septembra, jedinice 26. divizije nanijele su 118. diviziji znatne gubitke. (Opsirnije o tome vidi tom V, knj. 23, dok. br. 24, knj. 26, dok. br. 55, 64, 88, 117, 123, 132, 134, knj. 28, dok. br. 23, 24, 25 i 31, knj. 33, dok. br. 64, 73, 85 i 102, knj. 35, izvještaj Štaba 26. divizije Štabu 8. korpusa NOVJ od 17.- novembra 1944, »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941–1945«, knj. 2, i knjigu »Der Weg der' 118. Jäger Division«.)

njim akcijama naših jedinica na otocima razbijen je, a može' se reći potpuno uništen, pošto je imao preko 1000 mrtvih i oko 700 zarobljenih.¹¹ Manji dijelovi koji su se spasili sada se nalaze na kopnu na južnom dijelu našega sektora, 118. i 264. divizija još se uvijek nalaze na starim položajima iako se stalno pronose vijesti o njihovom pokretu.¹² Četničke snage na liniji Drniš – Knin – Lapac i Gračac u izvjesnoj mjeri pojačane su prisiljenom mobilizacijom i dolaskom nekoliko četničkih grupa iz Bosne. Osjeća se tendencija četnika da se prikupe na ovome prostoru oko grupe Đujićeve,¹³ pošto su u Bosni većinom razbijeni. Čišćenjem Ravnih kotara i akcijama oko Drniša, četnicima su naneseni osjetni gubici. U akcijama oko Drniša su se dobro borili uz pomoć artiljerije i tenkova; bez te pomoći bili su mnogo slabiji.

U ovakvoj situaciji naš štab donio je odluku i stvorio plan u kojem je bilo predviđeno iskrcavanje XXVI Divizije na kopno i koncentrično dejstvo na glavnu neprijateljsku liniju Šibenik – Drniš – Knin sa ciljem razbijanja te linije i uništenja četničkih snaga, kao i stvaranja sigurne veze sa centrom Hrvatske. Ovaj plan predložen je i Vama i Vrhovnom Štabu.¹⁴ Vrhovni

¹² Krajem septembra 1944. njemačka Vrhovna komanda za Jugoistok naredila je izvlačenje po jedne ojačane pukovske grupe iz 118. lovačke i 264. pješadijske divizije radi njihovog upućivanja u rejon Beograda i izvlačenja jedinica sa obale na liniju Rijeka – Senj – Velebit – Knin – Livno – Mostar – Nevesinje – Gacko. Ostali dijelovi 118. lovačke divizije izvučeni su iz Dalmacije nešto kasnije i upućeni preko Mostara, Sarajeva i Zenice na sremski front. Pod pritiskom jedinica 8. korpusa, 264. pješadijska divizija napustila je 25/26. oktobra Split, a poslije teških gubitaka u rejonu Šibenika i Drniša (od 2. do 6. novembra) povukla se u rejon Knina (opširnije o tome vidi dok. br. 87, 110, 115, 116 i 149), u ovoj knjizi, tom V, knj. 33, dok. br. 85, tom VIII, knj. 3, dok. br. 101 i 111, tom V; knj. 35, izvještaj Štaba 26. divizije Štabu 8. korpusa od 17. novembra 1944, Prilog uz ratni dnevnik komandanta Jadranu u Arhivu V.U., film I London 000918–000932, »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941–1945«, knj. 2, str. 404–426, i knjigu »Der Weg der 118. Jäger Division«.

¹³ Momčilo Bujić

¹⁴ U depeši koju je Stab 8. korpusa poslao Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 26. septembra 1944. rečeno je o planu iskrcavanja 26. divizije sa otoka na obalu: »Dostavljamo Vam prepis depeše upućene V. Š. za naš operativni plan. U vezi sa operativnim planom naših snaga i sadejstva 26. div. na kopnu, predlažemo slijedeći plan: Prvo, situacija na našem terenu. Neprijatelj koristi uglavnom tri – dolinu rijeke Neretve – liniju Šibenik – Drniš – Knin prema sjeveru i morsku liniju i obalsku cestu. Oslobođenjem otoka saobraćaj morem i obalskom cestom ugrožen je i time postaje manje važan za neprijatelja. Iz istih razloga linija Šibenik – Knin – Bihać postaje manje moguća. Ostaje najvažnija linija dolina Neretve, gdje su koncentrisane najjače neprijateljske snage. Drugo. Obavijesteni smo od Štaba 26. div. da su mogući sektori iskrcavanja sjev:(erna) Dalmacija, Podgora i Dubrovnik. Smatramo da je od ovih najpovoljnijih sektor sjeverne Dalmacije iz raz-

štab je dao svoje mišljenje, da je još rano za prebacivanje XXVI Divizije na kopno s obzirom na opću situaciju i što je sa tim skopčano prebacivanje svega njezinog teškoga naoružanja i tenkovske brigade.¹³ U vezi sa ovim naš plan privremeno

loga – osigurava najpovoljnije koncentrično sađeštvo sve četiri divizije (odnosi se na 9, 19, 20. i 26. diviziju 8. korpusa – prim. red.) na liniju Šibenik – Knin radi likvidacije iste. Povezuje se sa skorim operacijama oko Gospića radi čega G.S.H. (Glavni štab Hrvatske – prim. red.) traži sađeštvo naših snaga, što omogućava likvidaciju linije Knin – Gospic i Knin – Bihać i stvara široku vezu sa centrom Hrvatske, što je od velike važnosti u političkom, operativnom i privrednom, smislu, što su na ovom sektoru slabije nepr. snage nego u srednjoj i južnoj Dalmaciji, što bi se na ovom razbila najjača četnička grupacija u Dalmaciji. Likvidacijom ove grupacije oslobođa se glavnina naših snaga za dejstvo prema jugu... Pravac Podgora povoljan je u toliko što razdvaja obe glavne neprijateljske linije koje vode u unutrašnjost. Nepovoljan je – što je izložen sa oba boka jakom neprijateljskom pritisku • – što su slabiji uslovi za neposredno sađeštvo svih naših snaga – što se naše snage moraju razdvajati za dejstvo prema jednoj i drugoj neprijateljskoj glavnoj liniji. Pravac Dubrovnik za nas je najnepovoljniji u političkom, operativnom i privrednom smislu. Prema izloženom predlažemo pravac sjeverna Dalmacija. Za izradu detaljnog plana pošao bi jedan član ovog štaba u štab 26. "divizije, i trebaju se povezati operacije oko Gospića. Kako su daljnje operacije naših snaga na kopnu (9, 19. i 20. divizija – prim. red.) povezane sa operacijama 26. divizije na kopnu, molimo hitno Vaše mišljenje u vezi sa operativnim planom i situacijom, Ćetković – Siljegović».

Istoga dana dostavio je Štab 26. divizije Štabu 8. korpusa NOVJ slijedeći depešu: »U vezi sa Vašim planom o predstojećim operacijama V. Š. (Vrhovni štab – prim. red.) nam je naredio da Vas obavijestimo, da se naša divizija za sada ima zadržati na otocima i da Vi izvodite operacije ne računajući na našu diviziju.

Razlog za ovakvu odluku V. Š. je taj, što je za iskrcavanje naše divizije vezano i iskrcavanje tenkovske brigade (po naređenju Vrhovnog štaba NOVJ 1. tenkovska brigada ušla je početkom oktobra 1944 (privremeno) u sastav 26. divizije – prim. red.), a po mišljenju V. Š. nije još vrijeme da se izvrše ova iskrcavanja. B. K.« (Božović Božo, komandant, Korać Dušan, politički komesar 26. divizije – prim. red.)

U depeši koju je Glavni štab NOV i PO Hrvatske poslao Štabu 8. korpusa 30. septembra 1944, o iskrcavanju 26. divizije piše: »Slažemo se da je najpovoljniji pravac iskrcavanja u sjevernoj Dalmaciji. Svi vaši razlozi su opravdani. Međutim, tehnički uslovi za samo iskrcavanje teži su na ovom sektoru nego li kod Podgore, gdje blizina ostrva omogućava brzo prebacivanje i dobro potpomaganje operacije. Ako Mornarica može da riješi probleme koji nastaju uslijed većeg udaljenja baza od sjeverne Dalmacije, tada se nesumnjivo treba odlučiti za ovaj pravac.« (Arhiv V.I.I., reg. br. 2–15/1, k. 119/8, 1–4, k. 1103 I i 14-1/3-1, k. 11C0).

¹³ Prebacivanje 26. divizije na kopno počelo je desantom 1. i 11. dalmatinske brigade južno od ušća r. Neretve 15. -novembra 1944. Zadatak ovih jedinica bio je zauzeti Ston, preseći komunikaciju Dubrovnik – Metković i sadejstvovati 29. diviziji pri napadu na Dubrovnik. Ostale jedinice 26. divizije (12. dalmatinska brigada, 3. prekomorska brigada, dijelovi Tenkovske brigade i nekoliko baterija artiljerije) izvršile su desant na kopno između 18; i 21. oktobra 1944: na odsjeku Split

je odgođen, pa će se pristupiti operacijama sa našim snagama na kopnu prema momentalnoj situaciji, dok se ne stvore povoljni uslovi za predloženi plan. Glavna neprijateljska uporišta još su jaka i vrlo utvrđena, pa snagama na kopnu pri ovakvim uslovima nećemo moći otpočeti sa generalnim čišćenjem, nego sa djelomičnim, stvarajući tako povoljne uslove za daljnje operacije.

U organizacionom pogledu također su u međuvremenu od posljednjeg izvještaja izvršene neke promjene. U Stab Korpusa na dužnost pomoćnika načelnika imenovan je major Draganić¹⁷ umjesto majora Ivasa,¹⁸ koji je zadržan za komandanta grupe, pošto je novoimenovanog komandanta grupe druga Grubelića zadržao V.S.¹⁹ Za šefa obavještajnog otsjeka predložili smo druga Milojka Čuka, pošto je bivši šef otsjeka poručnik Konjevod²⁰ teže ranjen. U samom štabu osjeća se nedostatak adutanta, kao i potreba popune otsjeka sa više lica, što ćemo nastojati učiniti. U Vojnoj oblasti za šefa saobraćajnog otsjeka predložen je tome Štabu na imenovanje major Sirovatka. Ovaj otsjek nije bio popunjeno još. U ovome otsjeku njegove sekcije također nisu popunjene sa potrebnim osobljem, što koči pravilno razvijanje ovoga otsjeka. Također nam nedostaje šef sanitetskog otsjeka Vojne oblasti, pošto je istoga uzeo Vrhovni štab, a novi još nije imenovan. Vojna oblast još ruje dovoljno i svestrano sa svim svojim otsjecima uvedena u rad, s razloga što još nije popunjena sa potrebnim brojem osoblja i što je

— Makarska (opširnije o tome vidi dok. br. 41, 47, 49, 58, 77, 90 i 91, tom V, knj. 35, izvještaj Štaba 26. divizije Štabu 8. korpusa NOVJ od 17. novembra 1944, Arhiv V.I.I., reg. br. 2–1, k. 119/8, 1–4, k. 1103/1, 18–13, k. 1100/1. 5–1/7, k. 1103 i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941–1945«, knj. 2, str. 411–417).

io Slavko

¹⁷ Sime Ivas

¹⁸ Odnosi se na Grupu sjevernodalmatinskih NOP odreda. Naredbom Štaba 8. korpusa NOVJ od 25. oktobra 1944. stavljeno je u zadatak divizijama da grupe odreda rasformiraju. U naredbi o tome piše: »Pošto su ispunile svoj zadatak rasformiraju se grupe partizanskih odreda i ulaze u sastav divizija i to: Grupa sjevernodalmatinskih odreda u 19. diviziju, Grupa srednjodalmatinskih odreda u 20. diviziju, osim Šibensko-trogirskog odreda koji ulazi u sastav 26. divizije. Grupa južnodalmatinskih odreda u sastav 26. divizije, osim Udarne grupe blokovskih bataljona koji ulaze u sastav 9. divizije. Južnootočka grupa u 201 diviziju, osim 200 boraca koje predati Štabu mornarice: Grupe odreda uputice sve štabove bataljona i komande četa Štabu grupe artiljerije ovoga korpusa, na Vis. Štabovi grupe i odreda stavljuju se na raspoloženje divizijama u čiji sastav ulaze. Svu arhivu bataljona, odreda i grupe predati urednu i sa spiskom ovome štabu. Jedinice za vezu i radionice sa ljudstvom i materijalom ulaze također u sastav divizija. Ova naredba stupa na snagu odmah.« (Arhiv V.I.I.. reg. br. 38–13, k. 1100/1.) —

" Vrhovni štab NOV i POJ

²⁰ Sergije Konjevod

prilično udaljena od svoga terena odnosno Komandi Područja. Našu bolnicu odlučili smo potpuno prebaciti na otoke s razloga što je otežano snabdijevanje i smještaj na ovom terenu, a kanali za prebacivanje postali su bolji i sigurniji. Na terenu će ostati jedna bolnica pri Komandi Cetinskog Područja i jedna u sjevernoj Dalmaciji.

U štabovima divizija,²¹ kao i brigada, nije bilo značajnijih promjena. U IX Diviziji u posljednjim akcijama koje su vođene oko Gračaca²² i na liniji Knin – Lapac,²³ štabovi brigada kao i bataljona, pokazali su dosta nedostataka. Ovi nedostaci uglavnom su rezultat neiskustva i s obzirom što je ta jedinica većinom bila na položajima i nije imala češće ofanzivne borbe, kao i malog brojnog stanja,²⁴ što dovodi do slabe udarnosti i nepouzdanja jedinica u sebe. Ovi nedostaci moći će se otkloniti popunom jedinica i provođenjem kroz češće i jače borbe. U ostalim divizijama u pogledu organizacije i ocjene štabova, ne bi se imalo ništa mijenjati od posljednjeg izvještaja.

Formacijsko stanje nema promjene. Izvršena je popuna jedinica XIX i XX Divizije, tako da je XIX u posljednjim akcijama i čišćenju Ravnih kotara mobilisala preko 1000 boraca, a dalje vrši mobilizaciju. IX Diviziju smo popunili sa oko 350 domobrana koji su zarobljeni na liniji Knin – Lapac i sa Mošećkim odredom jačine oko 230 boraca. XX Divizija također se popunila mobilizacijom novog ljudstva i prikupljanjem dezertera na Sibensko-trogirskom sektoru. Popuna naših jedinica još uvijek je ozbiljan problem naročito za IX Diviziju, pa smo odlučili da u povoljnem momentu Grupe odreda, odnosno pojedine odrede, koji su izvršili zadatku na svome otsjeku, prebacimo u operativne jedinice. Izgledi za popunu u skoroj budućnosti dobri su.

Brojno stanje i naoružanje jedinica dostavlja se u prilogom pregledu. Jedinice su za ovakvo brojno stanje prilično zasićene sa automatskim oružjem i bacacima, dok nedostaje teško naoružanje u jedinicama, na kopnu, što se u mnogome osjeća pri napadima na utvrđena neprijateljska uporišta i iziskuje više žrtava. Osjetan problem je snabdijevanje sa municijom za sve vrste oružja, pošto je mauzerova oružja malo, da bi se koristili zaplijenom od neprijatelja, a popuna preko Visa je otežana, kako smo u prošlom izvještaju naveli.

²¹ Jedinice 9. divizije u sađestvu sa dijelovima 19. i 35. divizije napale su Gračac 28/29. avgusta 1944 (opširnije o tome vidi tom V, knj. 33, dok. br. 73, i operacijski dnevnik 9. divizije u Arhivu V.I.I., reg. br. 56–2, k. 842 A).

²² O brojnom stanju 9. divizije u oktobru 1944. vidi dok. br. 111.

Socijalni i nacionalni sastav također prilažemo u pregledu. U socijalnom i nacionalnom sastavu kako jedinica tako i vojne pozadine nema hitnijih promjena od posljednjeg izvještaja.

Što se tiče nastave u jedinicama i na kursevima, ona se izvodi kako je navedeno u prošlom izvještaju. U sve tri divizije na kopnu sada se održava kurs pratećeg oružja, a pošto smo uspjeli da nađemo nastavnike među predanim domobranskim oficirima. Specijalnim i pomoćnim jedinicama.u ovom vremenu od prošlog izvještaja posvećena je veća pažnja i sve su te jedinice donekle popunjavane srazmjerno brojnom jačanju divizije. U IX diviziji formirana je jedna baterija ruskih topova 7.62, kao i jedna baterija protukolskih topova, koji su zaplijenjeni u posljednjim akcijama na liniji Knin – Lapac. U XX Diviziji formirana je jedna baterija brdskeih topova 65 mm. U XXVI Diviziji priključena je jedna artiljerijska grupa koja se sastoji od tri diviziona, i to.dva diviziona brdske artiljerije 75 mm po 8 topova i jedan divizion protukolske artiljerije. Ova grupa od tri diviziona pridodata je našem korpusu kao korpusna artiljerija. XIX Divizija ima dva topa 65 mm koje je zarobila u akcijama u Ravnim kotarima. Stanje po ostalim pomoćnim jedinicama i strukama nema značajnijih promjena od posljednjeg našeg izvještaja.

Što se tiče morala i borbenosti kod jedinica, ne bi se imalo šta izmijeniti od posljednjeg izvještaja. Sve jedinice u ovom vremenu u izvođenju operacija pokazale su dobre rezultate, izuzev IX Divizije, koja se posljednjim akcijama pokazala slaba, što je kao razlog suviše malo brojno stanje i dulje ležanje na položaju, što je dovelo ovu jedinicu do slabe udarnosti. Poduzeli smo mjere za popunu ove divizije i provođenje kroz više akcija. Ova divizija je do sada živila pod najtežim okolnostima od svih naših jedinica.

Pitanje ishrane unekoliko je riješeno za XIX Diviziju čišćenjem Ravnih kotara, kod XX također je to pitanje riješeno za izvjesno vrijeme, dok je snabdijevanje IX Divizije još uvijek prilično otežano, koliko uslijed nedostatka artikla, toliko uslijed prevoznih i transportnih sredstava. Opreme jedinica obućnom i odjećnom spremom, pogotovo zimskom, prilično je zabrinjavajuće iz razloga što je mobilisan veći broj novih boraca i što se nameće potreba zimskog odijela. Odjeće i obuće nema na Visu, jer se nije dobila od Saveznika, a u koliko bi se dobila na Vis, mogla bi se prebaciti pod ovakvim uslovima i za jedinice na kopnu.

Po pitanju zadataka i problema koji stoje pred nama, oni su uglavnom isti kao i u prošlom izvještaju, s tom razlikom što se pitanje popune jedinica donekle umanjilo kod XIX i XX Divizije, dok je kod IX još uvijek ozbiljno. Svi ovi problemi

koji se još pokazuju uočeni su i oni se prema mogućnostima rješavaju i uklanaju. Jedinice se sada pripremaju kako bi mogle u danom momentu da prihvate veći broj ljudstva i oružja i da se osposobe za jače i kombinovanije borbe.

Pitanje naših operativnih namjera donekle smo iznijeli u •stavu III-em ovog izvještaja,, a o svakom preduzetom planu izvještavaćem' o blagovremeno taj Štab.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Komesar-Pukovnik:
''' Boško²⁴

Komandant – General-major:
V. C.²⁵

BR. 5

ZAPOVIJEST ŠTABA 10. KORPUSA NOVJ OD 1. OKTOBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA USTAŠE U PÍTOMACI I KLOŠTRU¹

g T.A. B
X. KORPUSA »ZAGREBAČKOG?«
NOV i POJ
dne 1. listopada 1944.
Broj: Oper. 501/1944.

Z A P O V I J E S T
Sekcija Slatina,; Bjelovar, Đurđevac, Čakovec i Čazma 1:100.000.

U cijeloj zemlji naše jedinice oslobađaju gradove i sela i izvršavaju zapovijedi Vrhovnog komandanta maršala Jugoslavije druga **Tita**. I. naš Korpus ima da očisti Podravinu u suradnji sa jedinicama VI. Korpusa od mrskih, krvavih »Babanovaca«.² Uništite ih i oslobođite narod od krvnika i ubojica. Borci, podoficiri, oficiri! i politkomesari, izvršite i vi svoj zadatak u okviru ofanzive koju vrše sve naše jedinice u cijeloj

²⁴ šiljegović

²⁵ Vlado Četković

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 8-1/2, k. 551.

² Vidi primjedbu br. 2 uz dok. br. 93.

zemlji. Prva naša pobjeda bit će uništenje I. »Bobanove« bojne u Pitomači.³

Podaci o neprijatelju:

Pitomaca: I. bojna V. stajaćeg zdruga – ustaša pojačana sa 2 topa.⁴

Kloštar: 37. bojna V. ustaškog stajaćeg zdruga pojačana sa 2 topa.

Đurđevac: VII. bojna V. ustaškog stajaćeg zdruga pojačana sa 2 topa, i. Vjerovatno nekoliko tanketa.

Koprivnica: IV. bojna V. ust. staj. zdruga i još neke snage P.T.S.-a.

Križevci: 2 domobran, bojne i 1 sat. 37. ust. bojne.

Bjelovar: 2 boj. žandara i 1 bojna domobrana sa 4 topa 75 mm.

Naš korpus ima zadatak da likvidira uporište Pitomaču uz pomoć VII. Ud. Divizije i XVIII. brigade XXXX. Divizije,⁵ a potom da produži sa ofanzivom u Podravini za uništenje V. ust. stajaćeg zdruga uz pomoć jedinica VI. Korpusa.

Vi. Korpus sa svojim jedinicama izvršiti će jednovremeno likvidaciju neprijateljskog uporišta Virovitica.⁶

Likvidaciju posade u Heprij. uporištu Pitomača izvršiti će snage XXXII. Divizije pojačane XVIII. brigadom.

NAREĐUJEMO!

Izviđanje: Izviđačka četa XXXIII. Divizije izviđati će neprijatelja na liniji Hampovica – Šemovci, tj. snage neprijatelja od pravca Koprivnice i Đurđevca. Četi pridodati radio-stanicu.
Izviđačka četa VII. Ud. Divizije izviđati će neprijateljski garnizon u Bjelovaru, na liniji Gor. Plavnice – Kobasičari sa osmatranjem puta Križevci – Bjelovar. Četi pridodati radiostanicu.

Raspored
snaga:

XXXII. Divizija Ima zadatak da uništi neprijatelja u Pitomači. Da minira cestu između Kloštra i Pitomače i sam izlaz iz Pitomače k Virovitici.
i XVIII. brig.

³ Jedinice 32. divizije napale su ustaše u Pitomači 5. oktobra 1944 (vidi dok. br. 6, 18, 31 i 64).

⁴ Prema izvještaju Štaba 32. divizije u Pitomači se tada nalazila 2. bojna 5. ustaškog stajaćeg zdruga (vidi dok. br. 31).

⁵ Vidi dok. br. 18 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 19–2, k. 1191.

⁶ Jedinice 12. divizije u sadejstvu sa 40. divizijom napale su Viroviticu 4. oktobra (vidi dok. br. 2, 3, 22, 26, 33, 42, 134 i 135).

Da izvrši neposredno osiguranje od Kloštra na liniji sela Kladare – k. 115 – s. Kladare zapadni dio – k. 128 – s. Dinjevac i da vrši fingirani napad za cijelo vrijeme likvidacije Pitomače na uporište Kloštar.

Po izvršenom zadatku Divizija se prikuplja i sređuje na prostoriji s. Dinjevac – Grabrovnica – Kozarevac i ulazi u Korpusnu rezervu.

XXXIII. Div.
I. brig. II.
i III. Brig.

Ima zadatak osiguranja operacija na F'ito-maću i Kloštar od neprijateljskih snaga koje bi pošle u pomoć od pravca Koprivnice i Đurđevca. Osiguranje postaviti na liniju Če-pelevac -- Kalinovac sa zatvaranjem puta Đurđevac – Kloštar i Đurđevac – Ferdinandovac. Posjedanje izvršiti grupno. Hau-bička baterija ima zadatak da za vrijeme likvidacije neprijatelja u Pitomači tuče posadu u Kloštru i da potpomogne pri odbijanju neprijatelja koji bi pošao u pomoć.

Ima izvršiti miniranje ceste između Đurđevca i Pitomače i Đurđevca i Ferdinandovca I porušiti sve mostove na tim komunikacijama. Po likvidaciji neprijatelja u Pitomači ostaje na istim položajima i osigurava likvidaciju uporišta Kloštar.⁷

Prema uporištu Kloštar izvršiti potrebno osiguranje i minirati izlaze iz Kloštra.

Podravski
Part. Odred:

Ima zadatak osiguranja od Bjelovara. Osiguranje izvršiti na liniji Zakletište (k. 268) – 256 – Kostajnik (k. 244) sa zasjedom na tunelu k. 264 i patrolama kod Rakitnice. Izvještaje o pokretu neprijatelja slati u Šandrovac bataljonu VII. Ud. Divizije. Položaje držati pod svaku cijenu u koliko bi neprijatelj naišao. Posjedanje položaja izvršiti grupno.

Korpusna
rezerva:
VII. Ud. Div.

Nalazi se u Korpusnoj rezervi. Sa jednom brigadom u Suh. Katäleni sa držanjem k. 223 i veze sa Štabom XXXIII. Div. a drugom brigadom bez jednog bataljona s. Kozarevac i s. Mala Crešnjevica.

⁷ Ustašku posadu u Kloštru uništila je 33. divizija u sadejstvu sa dijelovima 7. divizije u borbama koje su vodene 4. i 5. oktobra (vidi dok. br. 5, 18, 24, 62 i 64).

	Jedan bataljon Divizije ostaće u s. Šandrovac radi osiguranja komore VII. Üd. i XXXIII. Divizije. Taj bataljon pored toga ima zadatak da patrolama održava vezu sa Pödrav. Odredom.
Fortifikacija:	Sve jedinice na položajima imaju se utvrditi po pravilu o poljskoj fortifikaciji.
Obrana od tenkova:	Na pravcima od kuda očekujemo tenkove i neprij. motorizaciju koncentrisati antitenk. puške, bacače i topove i postaviti* minska polja.
Mjesto komore:	Komore VII. Ud. Divizije i XXXIII. Div. smjestiti će se za vrijeme operacija u s. Sandrovac.
Početak napada:	Napad na uporište početi će 3. oktobra u 24 časa. Sve jedinice koje postavljaju osiguranja moraju zaposjeti određene položaje pola sata ranije i porušiti sve telef. veze u koliko postoje.
Veza:	XXXII. Divizija postaviti će telefon, vezu sa Štabom Korpusa. XXXIII. Divizija postaviti će telef. vezu sa Štabom Korpusa. VII. Ud. Divizija postaviti će vezu sa Štabom Korpusa, sa brigadom u Suh. Kataleni i XXXIII. Div. Pored telefon, veze svi štabovi Divizija održavati će i redovitu radiö-vezu, za čiji rad će dobiti naknadno naređenje od referenta za vezu ovog Korpusa. ⁸ Podrav. Odred poslati će u ovaj štab 2 kurira konjanika.
Sanitet:	Sanitetsku službu organizovati će referent saniteta Dopunskom zapovješću. ⁹
Ishrana:	Ishrana jedinica za vrijeme operacija obavljati će se doturom suhih obroka na položaje. Neka se intendanti Divizija postaraju da na vrijeme izuzmu iz intendanture Korpusa potrebnu količinu suhih obroka.

⁸ i ⁹ Zapovijesti za vezu i sanitet nalaze se u Arhivu V.U., reg. br. 8-4/2, i 8-5/2, k. 551.

Evakuacija:	Evakuaciju zarobljenika i vojničkog plijena izvršiti pravcem Sedlarica – Brzaja – Pisanička za Moslavinu.
Mjesto štabova:	<p>Štab Korpusa za vrijeme operacija nalaziti će se na osmatračnicama u vinogradima između sela M. Crešnjevica i Kozarevac.</p> <p>Štab XXXII. Divizije nalaziti će se u s. Otronavec.</p> <p>Štab XXXIII. Divizije nalaziti će se na k. 207 (Babin briješ).</p> <p>Štab VII. Ud. Divizije nalaziti će se u s. Kozarevac.</p> <p>Štab Podrav. Odreda nalaziti će se na sredini svog borbenog rasporeda.</p>
Znaci raspoznav.	<p>Za noć 3 na 4.X. biti će: Podravina – Partizanska.</p> <p>Za dan 4. X. vrijede opšti znaci.</p> <p>Nakon izvršene likvidacije Pitomače operacije se nastavljaju dalje u Podravini i jedinice se sređuju i čekaju daljnje naređenje.¹⁰</p>
	SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politkomesar-pukovnik:

Ivan Sibl

Komandant – general-major:

Vlado Matetić

(M.P.)

Dostavljeno:

Štabu XXXII. Divizije NOVJ.
 Štabu XXXIII. Divizije NOVJ.
 Štabu VII. Ud. Divizije NOVJ.
 Štabu XVIII. brigade NOVJ
 na izvršenje.

¹⁰ Jedinice 33. divizije napale su 11. oktobra Virje i Podravski Novi Grad a 13/14. oktobra počeo je napad jedinica 6. i 10. korpusa i dijelova 7. divizije na Koprivnicu (vidi dok. br. 30, 40, 51, 52, 57, 59, 62 i 65).

BK. 6

PISMO POLITIČKOG KOMESARA 10. KORPUSA NOVJ OD 1. OKTOBRA 1944. ŠTABU 32. DIVIZIJE U VEZI SA NAPADMOM NA PITOMAĆU¹

ŠTAB
X. KORPUSA »ZAGREBAČKOG«
! NOV i POJ
dne 1. oktobra 1944. god. »Čuvati do kraja stalno godine«
K. Broj: Služb.

ŠTABU XXXII. DIVIZIJE N.O.V.J.

U jeku ofanzivnih operacija velikog stila, jedinice NO Vojiske, pobjedonosnim nastupanjem diljem cijele Jugoslavije oslođaju grad za gradom, pokrajinu za pokrajinom.

Ovih dana slavlju i trijumfu junačkih brigada i divizija nema kraja. Pobjede u Valjevu,² Prijedoru,³ Banjoj Lući,⁴ Tuzli,⁵ na otocima,⁶ i kod nas sjeverno od Save, u Požegi,⁷ Daru-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 7-1/10, k. 1191 A.

- Jedinice 1. i 6. proleterske divizije oslobođile su Valjevo 15. septembra (vidi »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941–1945«, knj. 2, str. 282).

² Prijedor su oslobođile jedinice 5. korpusa NOVJ 6/7. septembra (opširnije o tome vidi »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941–1945«, knj. 2, str. 429).

³ U borbama od 18. do 27. septembra jedinice 5. korpusa NOVJ (4, 39. i 53. divizija) oslobođile su gotovo čitav grad, ali su ga morale napustiti pod pritiskom jakih njemačkih snaga koje su napadnutom garnizonu pritekle u pomoć iz Bosanske Gradiške i Dervente (vidi »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941–1945«, knj. 2, str. 432–439).

⁴ Tuzlu je oslobođila 27. divizija 17. septembra (vidi »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941–1945«, knj. 2, str. 450).

⁵ Srednjodalmatinske otoke (Brač, Hvar, Korčulu, Mljet i Šoltu i poluotok Pelješac) oslobođile su jedinice 26. divizije 8. korpusa NOVJ u septembru 1944 (vidi tom V, knj. 33, dok. br. 64, 73, 102, 130, 132, 133, 134, 135, 137, 138, 139 i 140).

⁶ Jedinice 12. divizije napale su Slavonsku Požegu 5. septembra ali je zbog intervencije neprijateljskih, snaga iz Pleternice nisu uspjеле zauzeti. Nekoliko dana kasnije neprijatelj je napustio Slavonsku Požegu i Pleternicu (vidi dok. br. 55 i 56 u ovoj knjizi i tom V, knj. 33, dok. br. 50; 107, 123 i 131).

varu,⁸ Pakracu,⁹ Lipiku¹⁰ i Slatini¹¹ toliko su značajne i velike, toliko su sudbonosne u fazi konačnog oslobođenja naše zemlje, te se zaista i u jedinicama NO Vojske i kod naroda osjeća novi duh neviđenog poleta i oduševljenja. Dolazi praznik i u naša sela, dolazi blagdan u naše ulice i u naše kuće. Dolazi čas konačne osvete za nasilja i nedjela počinjena u našoj zemlji. Svakim danom Jugoslavija je sve veća grobnica za one koji su htjeli da od naših naroda učine kolonijalno roblje.

Naše su jedinice dvostruko ojačale. Kolone novih boraca danomice stupaju u naše 'brigade. Neprijateljska se vojska raspara, trulež i demoralizacija koja je u njoj carevala za sve ovo vrijeme, dostigla je pod udarcima našim stepen posvemajnjeg rasula i posvemašnje dezorganizacije.

U sjevernoj Hrvatskoj fašisti su još uvijek jaki, iako je gotovo sve ono što je bilo zavedeno i nasilno unovačeno u neprijateljskoj vojsci, danas prešlo na našu stranu, zahvaljujući upornosti naših boraca koji su prošli kroz sve moguće teškoće, čvrsti i nepokolebivi u borbi za narodno oslobođenje, za slobodnu federalnu Hrvatsku u slobodnoj federativnoj Jugoslaviji.

No iako je i kod naš neprijatelj mnogo puta temeljito vojnički poražen, iako smo dobrim dijelom uspjeli politički ga razbiti, iako je odziv domobrana na Titov poziv u našem "Korpusu bio vrlo velik, kod nas još uvijek nije izvojevana konačna odlučna bitka, koja treba da započne ovih dana.

U februaru ov. god., nakon naših velikih pobjeda nakon što smo uspjeli da u krajevima oko samog Zagreba formiramo Zagrebački Korpus,¹² neprijatelj je u paničnom strahu da ne izgubi još i to područje gdje je bio relativno najjači, nakrcao te krajeve svojim elitnim trupama, Bobanovom legijom i tjelesnim zdrugom.¹³ Od tada pa do danas, to su naši-glavni protivnici s kojima se za sve to vrijeme bore naše junačne Narodno-oslobodilačke brigade i partizanski odredi.

Pobijediti Bobana,¹⁴ tj. uništiti njegovu vojsku, znači zadati neprijatelju na području našega Korpusa smrtonosni udarac

⁸ Pod pritiskom 40. divizije neprijatelj je napustio Daruvar 16. septembra 1944 (vidi tom V, knj. 33, dok. br. 76, 129, 130, 133 i 134).

⁹ i ¹⁰ Jedinice 40. divizije u sadejstvu sa Posavskim NOP odredom oslobodile su Pakrac i Lipik 13. septembra 1944 (vidi tom V, knj. 33, dok. br. 71, 80, 129 i 130).

¹¹ U borbama 25. i 26. septembra jedinice 40- divizije zauzele su Podravsku Slatinu, a jedinice 12. divizije Čađavicu (vidi tom V, knj. 33, dok. br. 88, 89, 100, 103, 107, 142 i 143).

⁵² Deseti korpus NOVJ formiran je 19. januara 1944 (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 67).

¹³ Vidi dok. br. 93, primjedbu br. 2 i 3.

¹⁴ Piafajlo Boban

i preuzeti inicijativu konačno u svoje ruke da je više nikada ne prepustimo neprijatelju.

Vrijeme odlučne i velike borbe došlo je. Mi krećemo u prvu bitku koja evo započinje.

Ako hoćemo da ta borba bude što uspješnija, treba da poznajemo neprijatelja, njegov način borbe, njegovu snagu i njegove slabosti. Treba da uočimo gdje je naša prednost da bi znali i usmjeriti pravce svojih udaraca.

Moral, neprijatelja osniva se na očajanju. On znade da mu je umrijeti i nastojati da se što dulje održi u životu, da nam nanese što veće gubitke. On će pokušati da pod svaku cijenu što dulje zadrži ove krajeve koji su mu posljednja odstupnica iz naše zemlje.

Neprijatelj je podmukao, spremam da iznenađuje, da prihvati noćnu borbu i da napada noću. On se oslanja više na napad nego li na odbranu, znajući da je napad najbolja odbrana.

Neprijatelj je dobro naoružan i spremam da se bori do posljednjega.

No ipak, uprkos svemu tome, naše su prednosti u ovoj borbi ogromne.

Mi imamo brojno jače snage koje su još bolje naoružane od neprijatelja.

Naš moral bazira se na svijesti i ogromnom poletu i oduševljenju pred konačnu pobjedu.

Mi smo uporniji, tvrđi i čvršći od neprijatelja. Mi smo sigurni u pobjedu!

Prva bitka počinje. O ishodu prve bitke u mnogome zavise naši uspjesi u dalnjim borbama. Uspjeti u Pitomači gotovo da znači s lakoćom nastaviti dalje.¹⁵ Toga eto treba da budu svjesni svi naši borci, podoficiri, oficiri i politički komesari. Svaki treba da dade od sebe sve. Do izražaja treba da dođe maksimum ličnog zalaganja svakog pojedinog borca i rukovodioca. Svaki treba da točno, na vrijeme i savjesno ispunjava svako dobiveno naređenje, da bude hrabar, požrtvovan i umješan, inicijativan i svjestan svoje snage, ali da ne potcjenjuje protivnika.

Borbe će biti krvave i teške. Uspjeti moramo pod svaku cijenu. Područje našega Korpusa nikada nije bilo odmaralište za neprijatelja i nitko neće nekažnjeno po njemu pljačkati i haračiti. To traži od nas naš narod, to traži od nas Maršal Tito.

Tito naređuje, mi treba da njegova naređenja izvršimo u ¹ potpunosti. I dok se naša braća srbijanski partizani na ulicama

¹⁵ Jedinice 32. divizije osloboidle su Pitomaču 5. oktobra 1944 (vidi dok. br. 5, 6, 18, 31 i 64).

Negotina, Kladova i drugih mjesta u Srbiji grle s crvenoarmejcima, mi ih pozdravljamo i očekujemo, pridružujući se zajedničkom veselju, i krećemo u boj.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politkomesar – pukovink:
Ivan Šibi

(M.P.)

**ŠTAB XXXII. DIVIZIJE
NOV. JUGOSLAVIJE
K. Br. 74. Dne 2. X. 1944.**

Prepisano politkomesarima
brigada i brdske baterije; potom
u spise.

S. F. – S. N.!

Politkomesar-ppuk.

BR. 7

PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA LJUD-STVA 12. DIVIZIJE NOVJ OD I. OKTOBRA 1944. GODINE¹

PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG

Red. broj	Jedinica	Brojno stanje po spisku	Socijalni sastav							
			Radnika	Seljaka	Intelekt.	Obrnici i sitni trgovci	Namješt. i srednjoski-laca	Vojnih lica	Policeja, žandara, finansi	
1	Štab XII. Divizije	170	60	50	15	25	15	5		
2	XII. Ud. Brigada	1755	240	1120	52	218	70	17	38	
3 •	Osječka Brigada	1461	266	831	40	223	90			
4	Čehoslov. Brigada	730	268	428	9	9	15	11		
5	IV. Brigada •	924	210	649	4	25	28	1		
6	Konjić. Divizion	74	15	54	3		2	8		
	Svega:	5.114	1059	3132	123	500	220	42,	38	

Politkomesar: ppukovnik
Josip Krajačić

¹ Original (pisan mastilom, cifre olovkom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 13/2-3, k. 882.

SASTAVA XII DIVIZIJE NOVJ NA 1-X-1944 .G.

N a c i o n a l n i s a t a v														
Srba	Hrvata	Slovenaca.	Crnogoraca	Muslimana	Talijana	Rusa	Židova	Mađara	Čeha Slovaka	Njemaca	Pojaka			
95	70	1				-			3		1			
615	1064	12		18	5	14	1	9	13	3	1			
358	746	10		13	102	199	3	8	17	2	3			
4	36	3				5	i	681						
•'236 .	• 591			5 -	3	6		2	6	75				
. 6	23			1 .		13		1						
1314	2530	26		37	110	237	4	21	720	80	5			

Zast. komandanta major
Bogdanović Geco²

2 Gedeon

•43

BR. 8

IZVJEŠTAJ ŠTABA 3. DALMATINSKE BRIGADE OD 1. OKTOBRA 1944. ŠTABU 9. DIVIZIJE NOVJ O BORBAMA U SEPTEMBRU¹

ŠTAB
III. DALM. UDARNE BRIGADE IX. DIVIZIJE
1-X-1944 god.

ŠTABU IX DIVIZIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE

Mjesečni operativni izvještaj:

- 1-IX-1944 god. – III. bataljon zatvara pravac od V. Popine i drži položaje na Debelom brdu. Napadao neprijatelj u jačini od 300, sastav četnici i legioni. ² Akcijom rukovodio komandant. Neprijatelj odbiven uz gubitke od 8 mrtvih i 8 ranjenih. Kod nas 1 drug lakše ranjen.
- 2-IX-1944 god. – Brigada se nalazi na istim položajima. I bat. ti s. Omsica, II bat. u s. Dukići. III bat. izvršio pokret u s. Ploče. IV bat. u s. Ploče. V bat. u s. Tojagići. Intendantura i ambulanta u s. Petrovići. Štab brigade sa prištapskim jedinicama u s. Ploče.
- 3-IX-1944 god. – IV batalj. prebačen u Tojagiće. V bat. u s. Dukiće. II bat. izvršio pokret u pravcu Lapca, gdje je bio napadnut iz zasjede bataljon XIII brigade.
Ostalo bez promjene.
- 4-IX-1944 god. – II bat. koji je došao do Mazina, preuzeo položaje batalj. XIII brigade i u toku dana dobio naređenje da ide u Plećaše i da bude u zaštiti Korpusa.³
Ostalo bez promjene. –
- 5-IX-1944 god. – Bez promjene. –
- 6-IX-1944 god. – Brigada izvršila pokret u cilju prebacivanja na drugu prostoriju, pravcem Grcalo – V. Popina – Ljubina poljana.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 22-1/6, k. 845.

² Iz sastava njemačke 373. legionarske divizije.

³ Odnosi se na Štab 8. korpusa NOVJ.

- 7-IX-1944 god.— Po prebacivanju preko komunikacije Knin — Srb, naš III bat. napao kamione. Kolona je bila od 20 kamiona i 10 motorbicikla. Kamioni su bili prazni. Akcijom je rukovodio komandant bataljona. Zapaljena su 3 kamiona i 5 motorbicikla. Ubijeno 5, a ranjeno 10 neprijat. vojnika. Zaplijenjeno je: 1200 jug. metaka, 6 doboša za šarac, 2 pištolja, 6 pušaka, 50 bluza, 27 čakšira, 1 poljski telefon i nekoliko ranaca.⁴
- 8-IX-1944 god.— Brigada koja je bila dospjela do Ljubine poljane, odatle je izvršila pokret prema Trubaru, gdje se je i smjestila, osim II batalj. koji je ostao u Dugom Polju.
- 9-IX-1944 god.— Bez promjene.—
- 10-EX-1944 god.— Brigada se postavila u zasjedu na nepr. kamione kod Kupirova i Srpskoga klanca.³ II bat. zatvarao je pravac od Srba, I, IV, V batalj. nalazili su se ispod Urljaja prema Kupirovu, dok III bat. nalazio se prema Srpskom klancu. Neprijatelj je uočio da mu mi postavljamo zasjedu, te je težio da ovaj sektor puta pređe još u toku dana, u čemu je

⁴ Vidi tom V, knj. 33, dok. br. 73 i 123, i Arhiv V.I.I., reg. br. 56-2, k. 842 A.

³ O zasjedama koje su jedinice NOV i POJ postavljale na komunikaciji Bihać — Knin, Franz Schraml u knjizi »Ratište u Hrvatskoj«, pored ostalog, piše: »... Zbog potpuno razorenog željezničke pruge snabdjevanje trupa koje su se nalazile u važnom gradu Kninu vršeno je isključivo autokolonama putem koji je vodio od Bihaća. Za obezbjeđenje, kolona-između ostalog, formirana je iz svih dijelova divizije (odnosi se na njemačku 373. legionarsku diviziju — prim. red.) 3/373. poljskog dopunskog bataljona i postavljena u Vučjak (zapadno od Bihaća).«

Kamionske kolone su se sastojale većinom od 10—15 vozila sa dvojim kolima za osiguranje u kojima je kao pratrna bila ukrcana jedna ojačana desetina sa puškomitrailjerima. Kad je neprijateljski pritisak na put Bihać — Knin postajao sve jači i kad su kolone zbog svoje dužine pružale suviše lak napadni cilj, obrazovane su takozvane brze kolone od samo 4—5 kamiona koje su doduše uvijek neometano prošle ali same nisu bile ipak dovoljne za snabdjevanje cijelog prostora Knina. Kolone su predveće sastavljene u Zavalju, pošto su se zbog opasnosti iz vazduha koja je od avgusta 1944. postajala sve veća mogla da voze samo noću, što je opet za partizane bila velika pogodnost. Ovaj dio puta bio je plato k. 796 između Kupirova i Sučevića (južno od Srba). Ovaj plato je bio upravo idealan za neprijateljske napade na kolone. Ovdje je u posljednjim mjesecima prije pada Knina više kolona skoro potpuno uništeno pri čemu su osim nekoliko preživjelih također uništene i desetine za obezbjeđenje...« .

i uspio, pošto bataljoni nisu mogli na vrijeme da stignu zbog dana.

III bataljon kojemu je dozvoljavalo zemljište privukao se prvo na samu komunikaciju. Na njegovu zasjedu naišla su jedna kola sa nekoliko domobrana, koji se nisu htjeli predati na poziv. Ubili su 2 i ranili 3 nepr. vojnika. Zaplijenjen je jedan konj, 3 puške i nešto municije. Poslije ovih kola naišla je kolona kamiona. Naš bataljon napao je ovu kolonu i zapalio 4 kamiona koja su bila puna hrane. Iz kamiona je izvučeno oko 1200 kg. brašna, koje je izvučeno u šumu. Ovom akcijom rukovodio je komandant bataljona.

11-IX-1944 god.

I bataljon razoružao garnizon domobrana u s. Kupirovu, koji je bio jak oko 40 vojnika. Akcijom je rukovodio štab bataljona. Garnizon je razoružan, predao se 1 oficir, 2 podoficira i 20 domobrana. Ostali domobrani pobegli. Zaplijenjeno: 1 teški bacač, 1 laki bacač, 4 p.mitraljeza »Breda«, 16 pušaka, 4 pištolja, 1 strojnica, 20 bombi, 5 konja, 150 granata za teški bacač, 160 granata za laki bacač, 20.000 puščane i mitraljeske municije, 26 ranaca, veće količine odjećne spreme.

U isto vrijeme napadnut je neprijatelj u jačini od 150 vojnika koji je išao u pomoć garnizonu Kupirovu. Neprijatelj je bio u sastavu legionari i Nijemci. Naš IV bat. napao je toga neprijatelja ispod Urlaja i odbacio ga nazad u Srb. Neprijatelj je imao 7 mrtvih, 15 ranjenih i 2 zarobljena. Zarobljen jedan protivkolski top 45 mm., 4 granate, 2 pištolja, 8 pušaka, manja količina municije i nešto spreme.⁶

12-IX-1944.

III bataljon je upućen prema Srpskom klanцу da istoga zauzme, u čemu nije uspio nego je zauzeo položaje istočno od Srpskog klanca. Neprijatelj u toku dana vršio je napad na Međedak, koga je držao naš I bataljon, neprijatelj je odbiven. IV bataljon je u toku dana napadnut od neprijatelja iz Srbija na

⁶ i ⁷ Opširnije o tome vidi operacijski dnevnik Štaba 9. divizije u Arhivu V.I.I., reg. br. 56-2, k. 842 A.

- položajima ispred G. Srba u pravcii Kunovca ali je neprijatelj odbiven. Napad su vršili legioneri i četnici. Akcijom je rukovodio štab bataljona. Neprijatelj je imao 6 mrtvih i 12 ranjenih. Kod nas 1 mrtav i 1 ranjen.⁷
- 13-IX-1944. Napad na Suvaju vrši IV i jedna četa V bataljona a na Međeđak II bataljon. U Suvaji se nalazi 250 vojnika a na Međeđaku 150. Sastav neprijatelja: nešto malo Nijemaca, četnici i legioneri. Akcijom rukovodi komandant i načelnik brigade sa štabovima bataljona. U ovoj akciji nije se uspjelo. Istoga dana napadnut neprijatelj u Brotnji od našega II bataljona i V bataljona. U Brotnji su se nalazili četnici. U akciji se uspjelo protjerati četnike i zauzet Brotnju.⁸ Neprij. gubici: 7 mrtvih i 15 ranjenih. Zaplijenjen 1 laki bacač, -3 puške, manji broj municije. Naši gubici: 2 Talijana mrtva i 9 ranjenih. IV bataljonu u Suvaji predalo se 5 četnika.
- 14-IX-1944. Ponovo se vršio napad na Suvaju i Međeđak, s tim što su I i III bataljon vršili pritisak na Srb. Napad nije uspio. Neprijatelj je imao 28 mrtvih i 40 ranjenih. Naši gubici: 1 mrtav i 15 ranjenih (od ovih ranjenih ranjeno je 9 za vreme ručka kod III bataljona).⁹
- 15-IX-1944. Vršene pripreme za ponovni napad na Suvaju i Međeđak. IV bataljon prebačen u Brotnju.
- 16-IX-1944. Neprijatelj u jačini od 4 tenka i 25 kamiona probio se od pravca' Lapca i došao za leđa našem IV bataljonu. Razvila se kratka borba u kojoj su se naše jedinice povukle i prebacile s onu stranu Une. U ovoj akciji mi smo imali kod IV bataljona 6 mrtvih i 7 ranjenih drugova. Izgubljeno je: 2 eng. p. mitraljeza, 1 Džon Bul, 6 pušaka. U ovoj akciji istakao se komandant IV bataljona koji je svom bataljonu držao odstupnicu i ostao posljednji na položaju.¹⁰
- 17-IX-1944. Poslije povlačenja sa sektora Suvaja – Brotnja, V bataljon zauzeo je Krčko brdo, Iv

a i » Vidi tom V, knj. 33, dok. br. 134 i 135.
w Vidi tom V, knj. 33, dok. br. 137.

bataljon Gradinu, II bataljon kosu iznad Rađenovića Župe. I bataljon na Međeđaku. III bataljon sa jednom četom k. 490 i sa dvije čete u rezervi.

18-IX-1944.

Dvije čete III bataljona prebačene pod Urljaj u cilju obezbjeđenja prebacivanja nešto stoke i Talijana.

Četnici u jačini od 150 napali naš V bataljon na Krčkom brdu. U prvom momentu četnici uspjeli da izbace V bataljon sa Krčkog brda' ali ponovnim napadom zauzeto Krčko brdo. Akcijom rukovodio komandant i njegov zamjenik koji je u ovoj akciji ranjen. Neprijatelj imao 6 mrtvih i 14 ranjenih. Naši gubici: 7 ranjenih.

19-IX-1944.

Dvije čete IV bataljona prebačene u Osredke. Neprijatelj izbio u Zavlaku i na Gologlav. Četa III bataljona koja je bila kod Urljaja napadnuta od neprijatelja ali bez ikakvih rezultata. Jedna četa I bataljona prebačena u Dugo Polje, kao zaštita intendanture i ambulante.

20-IX. 1944.

Neprijatelj napada na Krčko brdo. U dva navrata V bat. odbacuje neprijatelja. U trećem navratu neprijatelj izbacuje V bataljon koji se povlači desno od Gradine na prihvatne položaje. Neprijatelj vrši dalje napad na Gradinu u jačini od 200 ljudi u sastavu legioneri i Nijemci. Napad mu je pripremljen sa jakom artiljerijskom i bacačkom vatrom. Neprijatelj uspijeva da poslije kraće borbe izbacuje naše snage sa Gradine i s time se mijenjaju položaji čitave brigade. Naše snage se povlače na položaje k. 707 – k. 646 – k. 604 – k. 670 – k. 697. U ovoj akciji neprijatelj je imao 29 mrtvih i 34 ranjena. Naši gubici: 5 mrtvih i 21 ranjen.

21-IX-1944.

Brigada se povukla prema Lipov vrhu odašte se u 10 sati povukla preko Trubara u Resanovce i Zebe. U Resanovcima ostali III i IV bat., ostatak u Zebe.

22-IX-1944.

Bez promjene.

23-IX-1944.

Bez promjene.

24-IX-1944.	Bez promjene.
25-IX-1944.	Bez promjene.
26-IX-1944.	Brigada izvršila pokret pravcem Maleševci – Marinkovci – Peulje. III bataljon smjestio se u D. Peulje. I bat. i ambulanta u G. Peulje, ostatak brigade u Grkovce.
27-IX-1944.-	Bez promjene.–
28-IX-1944.-	Bez promjene.–
29-IX-1944.- .	Bez promjene.–
30-IX-1944.-	Bez promjene.–.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Za štab brigade
načelnik, kapetan:
Sveto Katić

BE. 9

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. SPLITSKE BRIGADE OD 1. OKTOBRA 1944. ŠTABU 9. DIVIZIJE NOVJ O DEJSTVIMA OD 1. DO 30. SEPTEMBRA¹

ŠTAB IV. SPLITSKE BRIGADE N.O.V.
– JUGOSLAVIJE –
Br.____sL
1 - X 1944 g.

ŠTABU IX DIVIZIJE

Dostavljamo mjesecni izvještaj pokreta i akcija brigade u razdoblju od 1. IX. do 30. IX. 1944. god.:

1. IX. 1944. Brigada se nalazila na prostoriji Gubavčevo polje. I bataljon u s. Aleksići, II i III bataljon u s. Blanuše, IV bataljon u s. Grcala. Štab sa prištapskim jedinicama u s.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 8/2, k. 847.

Blanuše. Brigada na odmoru poslije vođenih akcija na Gračac i sa zadatkom zatvaranja pravca od V. Popine i Gračaca.²

2. EX. 1944. Raspored brigade ostao isti.

3. IX. 1944. Brigada se nalazila u Gubavčevom polju raspoređena: I bataljon sa Štabom brigade i prištapskim jedinicama u s. Blanuše, II bataljon u s. Grcala, III bataljon je smjenio bataljon XIII Brigade na Orozovcu, IV bataljon u s. Togagići. Tokom noći 2/3 ov. mj. IV bataljon izvršio pokret iz s. Glogova do željezničke st. Malovan u cilju prebacivanja karavana za XIX Diviziju. Po završenom zadatku bataljon se povratio na polazne položaje.

4. IX. 1944. Brigada ostala na svojim položajima.

5. IX. 1944. Nikakve promjene na sektoru brigade.

6. IX. 1944. Brigada izvršila pokret pravcem Blanuše – Grcalo – Labusi – Ljubina poljana. Brigada je obrazovala desnu kolonu divizije a tu cilju obezbjeđenja komunikacije Srb – Otrić.

7. IX. 1944. Brigada se nalazi na Ljubinoj poljani. IV bataljon koji se nalazio na osiguranju kolone pri prebacivanju na Ljubinu poljanu noću 6/7 uništio je dva neprijateljska kamiona i dva motocikla i zaplijenio raznog manjeg materijala. Nakon toga bataljon se povukao na predstražu. Raspored brigade je na sektoru Osoje – Poštak – Gola glava.

8. IX. 1944. Noću 7/8 ov. mj. izvršena je akcija na neprijateljsku motorizovanu kolonu na komunikaciji Otrić – Srb. Raspored bataljona bio je slijedeći: II bataljon ispod s. Lukići, I bataljon između Lukića i Klanca, IV bataljon obezbjeđivao je desno i lijevo krilo sa izbačenom jednom četom iznad s. Budimir a drugom na padinama Kurozeba. Akcija u potpunosti nije uspjela, tj. neprijatelju je oštećen jedan tenk i četiri do pet kamiona iz razloga što je II bataljon zakasnio sa otvaranjem vatre.

9. IX. 1944. Noću 8/9 ov. mj. postavljena je zasjeda na istom mjestu kao 7/8 ov. mj. Napadnuta je neprijateljska motorizovana kolona. Uništeno je 33 kamiona, jedna tanketa, 1 poljski top i mnogo raznog ratnog materijala. Zarobljen je jedan protukolski top 45 mm, jedan šarac, jedan laki bacač i jedan puškomitrailjez Breda, 1 šmajser i druge razne ratne spreme. Neprijatelj je pretrpio gubitke od oko 50 mrtvih i dosta ranjenih.

10. IX. 1944. Zamišljena je ponovno akcija na komunikaciji Otacić – Srb, međutim kolona nije naišla. Iste noći I

² Deveta divizija započela je napad na Gračac 28/29. avgusta 1944 (vidi tom V, knj. 33, dok. br. 73).

bataljon izvršio je ekonomsku akciju u s. V. Popina te je konfiskovan manji broj krupne i sitne stoke.

11. IX. 1944. Brigada se nalazi na Jelinoj poljani.

12. IX. 1944. Brigada je preduzela pokret sa Ljiubine poljane — napad na Klanac. Borbu je vodio I i III bataljon. I bataljon dobio je zadatku da izvrši nasilno izviđanje u pravcu Klanca. Do borbe sa jednom satnijom »Tiger« divizije³ došlo je u samom Klancu, ali je I bataljon uspio da neprijatelja protjeru sa k. 930 a oko 22 sata noću i sa k. 970⁴ u pravcu Debelog brda i Košir vrha. Noću 12/13 ov. mj. sa III bataljonom izvršen je napad na Košir vrh ali zbog vrlo jako utvrđenog položaja napad nije uspio. • j

13. IX. 1944. Brigada se nalazi na položajima Zelini tavan — k. 970 — Kurozeb. — Poštak. Izvršen je napad na Debelo brdo sa jednom četom I i sa dvije čete III bataljona. Poslije kraće borbe neprijatelj je protjeran sa tog položaja. Oko 14 časova istog dana dvije čete I i jedna četa III bataljona izvršile su dva uzastopna napada na Košir vrh. Napad nije uspio uslijed jake i uporne odbrane neprijatelja.

14. IX. 1944. Brigada je na istim položajima. Noću oko 19 časova ponovljen je napad na Košir vrh sa dvije čete I i jednom četom III bataljona. Poslije kraće borbe neprijatelj je protjeran u pravcu Maglaja. Zaplijenjen je jedan laki bacač i postolje teške brede sa nešto municije, signalni pištolj, dvo-gled, 9 goveda i raznog drugog sitnog materijala. Neprijatelj je imao 16 mrtvih i 20 ranjenih.

15. IX. 1944. Brigada se nalazi na istim položajima s tim što je III bataljon zaposjeo, položaje Debelo brdo i Košir vrh.

16. IX. 1944. Brigada se nalazi na istim položajima s time što je III bataljon radi nadiranja neprijatelja u pravcu Kupireva povučen sa Košir vrha i Debelog brda.

17. IX. 1944. Brigada na ranijim položajima.

18. IX. 1944. Brigada ostala na istim položajima.

19. IX. 1944. Brigada vodila borbu sa nadmoćnjim neprijateljem koji je u 7 časova sa jačim snagama nadirao od Otrića i Srba. Borbu je vodio naš IV bataljon i dijelovi II bataljona na položaju Poštak — Osoje — Kurozeb, a I bataljon u Klancu. U 14 časova brigada se povukla u pravcu Kaldrme.⁵

20. IX. 1944. Brigada se nalazi sa I bataljonom iznad Kaldrme, a sa ostalim dijelovima u Dugom Polju i kod željezničke

³ Odnosi se na njemačku 373. legionarsku diviziju.

* Vjerovatno k. 790. .

s Vidi tom V, knj. 33, dok. br. 134.

st. Trubar. 20/21 ov. mj. brigada je izvršila pokret pravcem željeznička st. Trubar – Resanovci – s. Isjek.

21. IX. 1944. Brigada se nalazi na prostoru Isjek – Kesići – Peći sa slijedećim rasporedom: I i IV bataljon, štab brigade i prištapske jedinice u s. Isjek, II bataljon u s. Peći, III bataljon u s. Kesići.

22. IX. 1944. Brigada se nalazi sa istim rasporedom. II bataljon po naređenju Štaba divizije povučen iz Peći i smješten u s. Radlovići.

23. IX. 1944. Brigada na istim položajima bez promjene.

24. IX. 1944. Na sektoru brigade ništa novo.

25.-IX. 1944. Bataljoni ostali na svojim položajima.

26. IX. 1944. Bez promjene na sektoru brigade.

27. IX. 1944. Brigada ostala na svojim položajima.

28. IX. 1944. Bataljoni ostali na svojim položajima.

29. IX. 1944. Na sektoru brigade nikakovih novosti.

30. IX. 1944. Brigada ostala na svojim položajima.

Pom. politkomesara kapetan:

J.⁶ Paltrinjeri

Komandant kapetan:

Milić Ante

BR. 10

IZVJEŠTAJ ŠTABA VIROVITIČKE BRIGADE OD 1. OKTOBRA 1944. ŠTABU 40. DIVIZIJE NOVJ O PRITISKU NA VIROVITICU OD 26. DO 29. OKTOBRA¹

Š TAB
VIROVITIČKE BRIGADE N.O.V.J.
Oper, broj 119 44
Dana 1. X 1944.

Predmet: Operativnog
izvještaja

- ŠTABU XL DIVIZIJE N.O.V.J.

Položaj

Jedinice ove Brigade vodile su borbu sa neprijateljem iz uporišta Virovitica, sekcija Slatina 1:100.000, i to dana 26, 27, 28 i 29. IX. 1944.²

8 Jerko

i

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 17/4, k. 1299.

² Vidi dok. br. 120, 121 i 122.

Borbu su vodili svi bataljoni ove Brigade, i to vršili su pritisak na neprijateljsko uporište Virovitica u kome se nalaze ustaše, žandari i domobrani.

Prema naređenju Štaba XL Divizije ova Brigada vršila je pritisak na neprijateljsko uporište Virovitica, gdje se nalazi oko 350 ustaša, 800 domobrana (dočasnika), 80 žandara.³

Njihovo naoružanje nije nam u detalje poznato, ali u koliko smo dobili podatke da imadu 2 brdska topa 65 m/m, 2 protukolska topa 37 m/m i 3 teška bacača 81 m/m, samo u toliko znademo za teško oružje, a za laka oružja ne znamo koliko imadu, ali prema otvaranju njihove vatre imadu dosta velik broj automatskog oružja, po tome se poznaće pošto je jaka mitraljeska vatra.

Pritisak je vršen na neprijateljsko uporište Viroviticu sa 4 strane i to: 1 bataljon sa svoje 2 čete napadao je od sjeverne strane na kasarne i u produženju Petrovca, prema centru grada, 2 bataljon sa 2 čete vršio je pritisak od istoka cestom koja vodi Suhopolje – Virovitica i prugom na glavnu stanicu, gdje su se nalazili sami ustaše, dok su ostale jedinice toga bataljona bile u rezervi; 3 bataljon sa 2 čete napadao je od južne strane na malu stanicu i lijevo od stanice kraj groblja prema centru grada, dok su ostale snage toga bataljona ostale u rezervi, 4 bataljon koji je sa svoje 2 čete vršio pritisak na neprijatelja od zapada, tj. od Koriće cestom pravac Virovitica. Ostale jedinice toga bataljona osiguravale su istim 2 četama zaleđe od Pitomače tako da ih neprijatelj ne bi iznenadio.

³ Svi bataljoni bili su pojačani sa 3 brdska topa i 2 teška bacača koji su tukli grad za vrijeme pritiska pješadije.

Za izvršenje ovoga zadatka ovaj Štab Brigade izdao je pismenu zapovijest svim jedinicama ove Brigade i proradio sa štabovima bataljona usmeno tako da bi se što bolje mogao izvršiti ovaj zadatak, a štabovi bataljona istovremeno proradili su sa komandoma četa, Vodnicima i desetarima, tako da je bila jasna svim rukovodiocima koji su vršili pritisak na neprijatelja, kuda treba da kreću sa svojim jedinicama i kako treba da kreću, da bi što lakše uništili neprijatelja ili ga natjerali u paniku. Sve jedinice ove Brigade koje su vršile pritisak na neprijatelja dobro su bile upoznate sa neprijateljskim uporištem, a i sa samim neprijateljem koji se nalazi u Virovitici, i prema tome su sami borci a i rukovodioci tražili i pitah zašto ne napadamo istoga neprijatelja, istovremeno govorili su pa kada smo mi Virovitička brigada trebalo bi i da osvojimo Viroviticu.

Početak napada bio je u 21 čas s tim da sve jedinice koje su vršile pritisak budu u određeno vrijeme svaka na svom

a Vidi dok. br. 134.

mjestu i da otpočnu sa napadom, tako je bila 3 večera uzastopce napadana Virovitica i svi bataljoni kao i artiljerija počinjali su napad jednovremeno na uporište. I. večer nije se došlo do određenog cilja tj. nije se zašlo unutra, kao isto i drugo veče, dok su 3 veče svi bataljoni presjekli žicu na nekoliko mjesta i ušli unutra, ali nisu imali samoinicijative, da su produžili sa napadom i dalje do centra grada, tj. do uništenja neprijatelja i likvidacije uporišta.

Za vrijeme napada na neprijateljsko uporište samo su našle jedinice III. Bataljona na nagazne mine, koje su bile postavljene u žici dok ostali bataljoni nisu nailazili na postavljene mine; nego drugi i četvrti bataljon koji su napadali II sa istočne strane na stanici a IV od zapadne strane od Korije, oni su naišli na jak otpor neprijatelja, tj. njihove položaje neprijatelj je tukao sa teškim oružjem i davao je jak otpor, pošto je neprijatelj najjače snage imao na tim mjestima koncentrisane.

Za vrijeme napada bataljoni su bili povezani sa Štabom Brigade telefonskom vezom od mjesta svakog Štaba bataljona pa do Štaba Brigade, dok je svaki bataljon i Štab Brigade sa jedinicama koje su napadale i bile pred samim uporištem održavao vezu međusobno sa kuririma.

Za neuspjeh ove akcije i izvršenje zadatka kojega smo dobili od strane Štaba XL Divizije krivi su štabovi bataljona, koji nisu imali samoinicijativu u svojim rukama i nisu-vodili dovoljno računa kada koja jedinica prodre unutar samog grada, da se s tim produži i dalje, nego su smatrali to što se vrši samo pritisak na neprijatelja, da ne mora da se kreće dalje, tj. da se likvidira do temelja. I ako im je bilo jasno i bili su dovoljno upoznati da bi to bio velik uspjeh za našu jedinicu kao novoformiranu Brigadu,⁴ još nisu vodili dovoljno računa i nisu stupili k tome da se to izvrši, tj. da se likvidira isto uporište. Za samo izvršenje zadatka pozvali smo sve Štabove bataljona na odgovornost i prema tome smo nastojali a i ubuduće nastojatićemo da se ne bi ovo desilo.

Borba je trajala 1 i 2 veče od 21 čas pa do 2 poslije pola noći, dok je treće veče trajala od 21 čas do 1/4 4 sata u jutro, dok nije izdan znak za povlačenje, a koji je bio ugovoren ratetama.

Gubici u ljudstvu i materijalu naši jesu sljedeći:

3 druga koji su poginuli i 17 ranjenih, od toga je 4 teže ranjeno, a ostali lakše, poginuli drugovi su: 1. Komesar II čete II Bataljona Strganac Ilija; 2. Komesar II čete II Bataljona Pavić Janko i drug bolničar iz II bataljona Gotal Vinko. Pogi-

⁴ Virovitička brigada formirana je u avgustu 1944 (opširnije o tome vidi tom V, knj. 28, dok. br. 57).

nuli drugovi spremljeni su od strane naše, a također i ranjeni su upućeni u bolnicu. Materijal: Gubitaka u materijalu nismo imali ništa sem što je jedna puška izgubljena od I Bataljona, a za koju se ne može ustanoviti gdje je izgubljena i kako.

Gubici neprijatelja su nam nepoznati, a vjerojatno da imade i mrtvih i ranjenih, u koliko sami borci iznose da su čuli gdje su se derali za vrijeme napada.

Utrošak municije: Utrošeno je za puškomitralice i puške 7/9 m/m mauzerske, 20.492 komada metaka, za teške mitraljeze breda 492 komada municije, ručnih bombi 77 komada, engleske municije utrošeno je 1275 komada, za puške manliher 750 komada, za šmajsere 740, čarapa sa eksplozivom baceno je 34 komada, protivtenkovske puščane municije utrošeno je 12 komada i protivtenkovski top utrošio je 30 komada granata, za lake bacače utrošeno je 70 komada »mina i za teške bacače utrošeno je 115 komada •mina, francuske municije za Sošu utrošeno je 100 komada.

Naročito slabih boraca nije bilo, većinom su se mnogi rukovodioci pokazali slabi, pošto nisu znali dovoljno rukovoditi sa svojom jedinicom, i nisu imali inicijativu u svojim rukama, to znači da se nisu osjećali odgovorni. Isto tako nije se nitko niti istakao da bi ga mogao pohvaliti.

Iskustva u ovim borbama imademo dosta, jer se vidi da naši rukovodioci kao i borci nisu dovoljno energični za izvršenje ovakovih zadataka a nemaju ni iskustva, za ubuduće znati ćemo na drugi način rukovati sa jedinicama, jer smo vidjeli sada sve što je bilo dobro i što nije bilo dobro i prema tome prikazano je svim rukovodicima a i borcima i još će se prikazivati i podučavati, tako da bi znali ubuduće pravilno postupati, tj. da bi mogli izvršiti zadatak, da ne bi grijesili. Prikazalo se je kod samih štabova bataljona, da nemaju samoinicijative i da ne mogu ništa napraviti, tj. da se ne mogu odlučiti sami, ako nema kraj njih nekoga od Štaba Brigade, a to se prikazalo i kod komandi četa, jer su tako naučem.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politkomesar, major: Operativni oficir Komandant, kapetan;
Banak Josip p.poručnik **Lazo Dragaš**
Relić Spasoje

(M.P.)

Bis. 11

PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA CE-HOSLOVAČKE BRIGADE »JAN ŽIŠKA« OD 1. OKTOBRA 1944. GODINE¹

PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA

Jedinica	Brojno stanje po spisku	Socijalni sastav							
		Radnika	Seljaka	Intelektualaca	Obrtnika i starih trgov.	Namještene ka i srednjoškolaca	Vojnih lica	Policija žandara i finanaca	
. Štab brigade	33	10	20	1	2				
I. bataljon	303	131	160	5		6	1		
II. bataljon	317	99	201	1	7	9			
Četa za vezu	33	15	18						
Ambulantna četa	9	4	5						
Intendantura	16	5	8						
Agit-prop i glazba	19	1	16	2					
SVEGA:	730	268	428	9	9	15	1		
Manjak ²					2				
Višak ³	178	67	110	I		2			

Politkomesar:

¹ Dokumenat (pisan na mašini) u Arhivu V.I.I., reg. br. 28/7, k. 898.
² i ³ Odnosi se na stanje u avgustu 1944.

I. ČEHOSLOVAČKE BRIGADE 1. X 1944. GOD.

N a c i o n a l n i s a s t a V												
Srba	Hrvata	Slovaca	Crnogoraca	Muslimana	Talijana	Rusa	Jevreja	Madara	Čeha i Slovaka	Nijemaca	Ukrajincova	Poljaka
4	16	3						1	31	2		
	15								302		3	
	4								29			
									9			
	1								15			
									19			
4	36	3					1	681		5		
7	8						1	192				

Komandant:

BK. 12

ZAPOVIJEST ŠTABA 19. DIVIZIJE NOVJ OD 2. OKTOBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA BEN- KOVAC¹

ZAPOVIJEST OP. BR. 104

Štaba XIX. divizije NOV Jugoslavije od 2. oktobra 1944. g.
Sekcija Novigrad, Žirje, Zadar, Šibenik, Knin 1:100.000

Podaci o neprijatelju: U Benkovcu nalazi se 230 Nijemaca, 300 ustaša i 250 četnika. Ove snage raspoređene su u okolnim predjelima Benkoyca i to u' Bukovicu, Benkovačkom Selu i Glavici Grubića (Šopot). Njemačke jedinice u garnizonu Benkovac pripadaju 2. bataljonu 891. regimete (7. četa). U Benkovcu i štab II. bataljona (na Glavici Grubića). Ustaške snage pripadaju V. bojni Zadarskog Poluzdruge, VII. Ust. Stajačeg Zdruga. Četnici pripadaju Benkovačkoj brigadi 20 boraca, Letećoj četničkoj brigadi 165 boraca, ostali četnici iz raspršenih četničkih jedinica u Ravnim kotarima.²

Njemačke snage u glavnom su raspoređene u dva dijela i to:

a) na Glavici Grubića smješten je veći dio vojnika (oko 140), koji su sa jednim dijelom svojih snaga spušteni niz kotu do kuće popove preko komunikacije Benkovac – Zemunik. Štab bataljona se također nalazi na koti Glavica Grubića smješten u jednoj baraci. Na samoj koti nalaze' se 2 topa, a kod kuće popove ima 5 topova. Pješadijsko naoružanje nepoznato. Nijemci se nalaze u svim bunkerima na koti kod popove kuće i jednim dijelom na Barama Novakovića. Sama kota je ogradićena bodljikavom žicom, a na prilazima koji se ne mogu tući mitraljесkom vatrom postavljene su nagazne mine;

b) kod kuće Mimića i Rnjak u Bukoviću (Čučur vodovod) nalazi se oko 90 vojnika. Kod vodovoda Čučur nalaze se 2 topa i 3 blindirana automobila. Na ovome dijelu Nijemci drže sve bunkere i osiguravaju grad sa ovoga pravca.

Ustaše su sa glavnim snagama smještene u staroj jugoslovenskoj kasarni (oko 180). Ostale snage su raspoređene uz glavnu komandu, koja se nalazi u kući Nine Jakovčeva. Ustaše drže

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 7-1/1, k. 1021.

² Opširnije o sastavu i jačini neprijateljskog garnizona u Benkovcu vidi dok. br. 88 u ovoj knjizi i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941–1945«, knj. 2, str. 417.

sve bunkere na prostoru od pravoslavnog groblja pa do jednog dijela. Bara Novaković, te od ceste Benkovac – Zemunik do Benkovačkog Sela. Civilna ustaška vlast nije još uspostavljena. Čitavi grad je opasan bodljikavom žicom, a na pojedinim mjestima koja ne tuče mitraljeska vatra prilazi žici su minirani. Mjesta koja su bila oštećena od posljednjeg napada su popravljena.³ Manji dio ustaša smješten je u oficirskom domu.

Četnici se nalaze u s. Benkovačkom,⁴ a sa manjim djelovima u Bukoviću. Četnička komanda nalazi se u Benkovačkom Selu u kući Riste Žeželja. U Bukoviću su četnici po svojim kućama. Četnici zatvaraju pravac od Karina kroz čitavo Benkovačko Selo do Bukovica (vodovod CuČur).

Moral kod ustaša i četnika je poslije zadnjeg napada na Benkovac sasvim opao, tako da bi u slučaju napada pružili vrlo slab otpor.

Najlakši prođor u mjesto je preko dijela koga drže ustaše i četnici, a to je na prostoru Bare Novakovića – pravoslavno groblje, kuća popova – Benkovačko Selo i Benkovačko Selo – Buković (vodovod CuČur).

Gornji podaci ne mogu se uzeti da su tačni, naročito po pitanju artiljerije. Brigade će provjeriti "tačnost gornjih, podataka.

U ostalim garnizonima Mostine, Đevrske, Zadar, Zemunik bez znatnijih izmjena. U Vrani i Karinu isto.

Naš zadatak je: oslobođiti Benkovac i uništiti neprijatelja.⁵

- Prema mnogim informacijama moral neprijatelja je jako opao, a i borbenost njegova znatno je oslabila što dokazuju borbe oko Lišana, Kozulovca, Zemunika i oko Benkovca.⁶ Već 8 dana garnizon Benkovac nema veze sa Drnišom. Neprijatelj oskudijeva u ishrani. Događaji po frontovima i poraz okupatora u našoj zemlji omogućavaju nam da uspješno likvidiramo posadu Benkovca. Benkovac je važna raskrsnica i projektovani pravac za povlačenje 891. regimente u pravcu Drniša. Oslobođenjem Benkovca ostale snage 891 regimente odsjećene su na glavnom pravcu povlačenja. Po oslobođenju Benkovca stvaraju se uslovi za potpuno oslobođenje Ravnih kotara i Bukovice.

³ Riječ je o napadu koji su jedinice 19. divizije izvele na Benkovac 9. septembra 1944 (vidi tom V, knj. 33, dok. br. 73 i 101 i Arhiv V.I.I., reg. br. 1–1, k. 1021).

⁴ Benkovačko Selo

⁵ O toku i rezultatima napada vidi dok. br. 88, 124, 125, 126, 127, 128, 129 i 132.

⁶ O borbama jedinica 19. divizije i Grupe južnodalmatinskih NOP odreda na navedenoj prostoriji u septembru 1944. vidi tom V, knj. 33, dok. br. 101 i Arhiv V.I.I., reg. br. 1–1/1, k. 1021.

Naše snage: V ud. brigada, VI ud. brigada i XIV brigada neposrednim napadom na Benkovac, a posrednim djelovanjem i osiguranjem akcije Grupa S.D.P. Odreda i Kninski Partizanski Odred.

Radi izvršenja zadatka

NAREĐUJEMO :

V. ud. brigada: Sa tri bataljona čistiće sektor Krekića i Grubića Glavicu (Sopot), kasarne, Kaštel zaključno na istok do linije sjever – jug, katolička crkva isključno.

VI. ud. brigada: Sa dva bataljona čistiće Benkovačko Selo krajnjom linijom na istok. Jaruga koja dijeli Buković od Benkovačkog Sela, Bunar (vodovod) Čučur – crkva Sv. Jovana isključno na zapad, pravac sjever-jug, katolička crkva u Benkovcu uključivo.

XIV. brigada: Sa dva bataljona očistiće selo Buković na zapad zaključno jaruga između Bukovica i Benkovačkog Sela – bunar (vodovod) – Čučur zaključno crkva Sv. Jovana, zaključno most na jaruzi 400 metara jugoistočno od k. 172 zaključno.

ZAMISAO NAPADA:

V. brigada jednim bataljonom napadati Grubića i Krekića Glavicu nakon artiljerijske pripreme. Prije nego se svrši artiljerijska paljba na Krekića i Grubića Glavicu otpočeti bacačkom i p.k. topovskom vatrom uz podilaženje pješadije. Napad na Krekića i Grubića Glavicu izvršiti u 07,00 sati u jutru da bi mogla baterija neposredno gađati kao i bacači. Noću u 03,00 sata drugim bataljonom upasti sa sjevero-zapadne strane Benkovca na prostor oficirskog doma u sam centar. Nešto prije upada od ovog bataljona izdvojiti manji dio i zaposjeti kuću na zapadnom dijelu Benkovca nasuprot kasarnama. Postići cijepanje snaga neprijatelja i težiti do zore likvidirati što više otpora u centru. Bataljon u rezervi držati na prostoru Kneza, a bataljon koji će u jutro napadati Šopot privući što bliže Krekića i Grubića Glavice i rasporediti bacače i p. k. topove kako bi se neposredno iskoristila artiljerijska vatra i bez prekida nastavilo sa bacačkom i p.k. vatrom. U toku noći ukliniti se manjim snagama između Grubića Glavice i kasarna čime postići cijepanje ovih dvaju otpornih centara.

VI. brigada jednim bataljonom nastupati i čistiti Benkovačko Selo oslonom lijevog krila na cesti D. Karin – Benkovac. Upasti što prije do katoličke crkve izravnim pravcem i na toranj postaviti teški mitraljez. Drugim bataljonom očistiti preostali dio Benkovačkog Sela između ceste D. Karin – Benkovac i pomenute Jaruge – Bunar (k. 251) – crkva Sv. Jovan. Kod crkve Sv. Jovana hvatati vezu sa XIV. brigadom i potpomoći napad XIV. brigade, a bateriju kod bunara. Kod katoličke crkve hvatati vezu sa V. brigadom. Potpomoći V. brigadu u pravcu Kaštela.,

XIV. brigada jednim bataljonom oslonom desnog krila na jarugu. Desetinom kroz jarugu napasti bunar – 2 topa. Pročistiti selo Buković. Drugim bataljonom nastupati lijevim krilom sa jugo-zapadne strane ceste Benkovac – Mostine preko pravoslavnog groblja na crkvu Sv. Jovana. Desnim krilom udarnom grupom baciti se za leđa kod bunara, otsjeći odstupnicu baterije i povezati se sa VI. brigadom kod crkve Sv. Jovana.

Štabovi brigada ne moraju se držati ove zamisli, mogu slobodno birati način napada, ali se moraju pridržavati određenih sektora i tačaka za vezu. Koristiti treba dosadašnje iskušto, što ne znači kopirati iste pravce napada. Rukovoditi se težnjom da se izvrši zadatak uništenja neprijatelja što brže i sa što manje gubitaka. Ne dozvoliti da težina borbe padne na jednu brigadu kao što je bilo posljednji put, nego biti energetičan u izvršenju zadatka na određenom sektoru, a poslije toga pomoći najbližim sektorima. Treba pružiti utisak neprijatelju da je pravac kasarne – s. Raštević nenapadnut kako bi ga se namamilo na bježanje u tome pravcu. Postignute uspjehe osigurati. Sa »Pijatima« u prvu liniju radi odbrane od tenka.

Početak napada: Upad u centar, čišćenje Benkovačkog Sela, Bukovica, posjedanje katoličke crkve, Sv. Jovana i Bunara izvršiti noću. XIV. brigada treba da završi sa cijelim svojim zadatkom kroz noć. Početi napad u 03,00 sata. U 06,00 sati istoga dana: otpočeće artiljerijska vatrica na Grubića i Krekića Glavici. U 07,00 sati pod zaštitom p.k. topova i minobacača izvršiti juriš na Grubića i Krekića Glavicu. Napad na kasarne ostavlja se u treću fazu borbe. Vjerovati je da nakon ovlađivanja sa Krekića i Grubića Glavicom i centrom grada neprijatelj se neće zadržati oko kasarni. U koliko se zadrži koncentracijom bacačke vatre i povezivanjem sa baterijom obasuti ga bacačima i topovima.

Daljnja osiguranja: V. brigada na prostoru Škabrnje ostaviće jedan bataljon sa zadatkom obezbjeđenja na komunikaciji Zemunik – Benkovac.

VI. brigada ostaviće jedan bataljon u G. Bijartima zaseok Opačići sa zadatkom osiguranja na komunikaciji Zemunik –

Smilčić – D. Karin. Drugim bataljonom smjestiti u zaseok Zupčići sa zadatkom ovladati k. 104 i k. 97. Poslije uspješnog čišćenja Benkovačkog Sela bataljon sa prostora s. Benkovačko Selo između jaruge i ceste Benkovac – D. Karin, prebaciti u Alavanju u brigadnu rezervu. Ovaj bataljon držati u strogoj pripravnosti tako da bi se mogao upotrebiti u slučaju neprijateljskog bježanja na međuprostoru Kula Atlagića – Raštević ili između Kule Atlagića i s. Popović.

XIV. brigada ostaviće dva bataljona na liniji s. Ostrovica, Korito (k. 163), s. Lišane⁷ sa zadatkom obezbjeđerija iz pravca Mostina. Bataljon koji je čistio Buković preuzeće i sektor Benkovačkog Sela do ceste Benkovac – Karin.

Grupa S.D.P. odreda: Ima zadatak obezbijediti izvođenje akcija na Benkovac u pravcu Vrane i Biograda n/m. Jednom četom Benkovačkog bataljona zaposjeti u toku noći zapadni- dio s. Perušić čime odvojiti Perušić od Benkovca. Ostalim dijelovima bataljona vršiti demonstrativni napad iz pravca s. Ceranja na s. Vrana. Jednom četom drugog bataljona Benkovačkog Odreda zaposjeti s. Kakmu sa t. mitraljezom orijentacijom prema državnom imanju »Jankolovića«. Ostale snage ovog bataljona ostaviti u rezervi – s. Polača.

Skradinskom četom iz Međara staviti pod vratu cestu ispod Žažvića. U koliko bude četa odbačena, hitno se povući i sakupiti na istočnim padinama Čelinke (k. 143) uz sađeštvo sa jedinicama XIV. brigade u s. Lišanima.

Zadarski Odred za vrijeme borbe za Benkovac aktivizirati većim dijelom u pravcu Nina i u pravcu Bokanjca.

Kninski P. odred:

Pojačaće aktivnost na komunikaciji Zrmanja – Zagrovići, a na sektoru Promine nā komunikaciji Širitovci – R.⁸ Slap.

Bataljon N.⁹ odbrane:

Ostaje pod komandom XIV. brigade sa osiguranjem međuprostora Đevrske – Mostine i demonstrativnim napadom na Đevrske.

Štab divizije:

Nalaziće se u Podgrađu.

Veza:

Izbijanje naših dijelova kod katoličke crkve i crkve Sv. Jovana objaviće se kratkom zvonjavom o crkvena zvona i to: katolička crkva po-

⁷ Ostrovičke Lišane
⁸ Roški
⁹ Narodne

"

jedinačnim brecanjem tri puta po tri puta, crkva Sv. Jovana kratkim slavljenjem. Upad u centar grada označiti kratkom vatrom bez paljenja kuća i dugom zvonjavom katoličke crkve. Pad Kaštela označiti vatrom sa Kaštela zvonjavom sa obiju crkava.

Hvatati vezu Vl-ta sa V. brigadom i obratno kod katoličke crkve, Vl-ta sa -XIV-tom kod crkve Sv. Jovana i obratno. V-ta sa XIV-tom kad se za to stvore uslovi kod mosta 400 metara jugo-istočno, od k. 172. Veze kod pomenutih tačaka ne smiju biti slučajni dodiri između brigada, nego izravno upućivanje patrola po tom zadatku – održavanje veze. Prenositi stanje situacije s jedne jedinice na drugu preko ovih patrola. Stalno se međusobno obavještavati i potpomagati u čemu se izražava najveći stepen drugarstva.

U koliko stigne materijal za vezu provešće se telefonska veza između štaba divizije i štaba brigade. Radio veza i kurirska veza ostaju kao i do sada samo sa solidnjom primjenom. Prema mogućnosti sredstava povezaće se Štab V. brigade sa bataljonom. Naknadno će se odrediti pravac linije i mjesto baterije.

Mjesto štabova: Saopćiće nam brigade u priloženim zapovijestima za napad zaključno 4. o. mj.

Sanitet: Hirurškoj ekipi u Polači dodijeliće Štab grupe "20 vojnika za prenos ranjenika od saniteta V. brigade do Polače. Ekipa će se nalaziti u Polači. Skrenuti bolju pažnju sanitetskom osoblju na savjesnije ukazivanje prve pomoći. Slabošću saniteta podlegao je drug Nikola Dukić, pom. komesara bataljona VI. brigade. Štabovi brigada i bataljona vodiće brigu o pravilnom funkcionisanju saniteta, transportovanju ranjenika za hiruršku ekipu. XIV. brigada prema karakteru rane može upućivati ranjenike u divizijsku bolnicu. Unaprijed mobilisati konje, kola i ljude da bi se ukazala blagovremena pomoć ranjenicima.

Polovinu bolničke čete divizije staviti na raspoloženje sanitetu XIV. brigade.

Datum akcije: Za sada se ne određuje, ali izvršiti sve pripreme kao da će se izvršiti noću 3/4. X. 1944. g. Dan

ćemo odrediti depešom preko radio stanice sa oznakama »Marko«, što znači napadajte noću 3/4. X., »Janko«, što znači napadajte noću 4/5. X., »Nikola« što znači napadajte 5/6. X.¹⁰

Znaci raspoznavanja:

Noću 3/4. X. 1944. g. **Bacač – Biograd...** Pe-
ro-Jovo

Noću 4/5. X. 1944. g. **Sablja – Subotica ... Si-**
mo-Sveto

Noću 5/6. X. 1944. g. **Nož – Negotin...** Nikola
Nada

Noću 6/7. X. 1944. g. **Top – Timošenko ... To-**
ma-'Stanko.

Dnevni znaci:

poziv: Oj biskupe, odgovor: mahanje kapom ili
puškom.

Napomena: Naglašavamo noću energično upasti u centar i do-
moći se crkava koje pretvoriti u otporne tačke. Očistiti Buković
i Benkovačko Selo. Obostrano se truditi da se hvata veza i ne-
prekidno čistiti grad. Najstrožije ćemo pozivati na odgovor-
nost štabove za nepravilno funkcionisanje veze. Međusobno pot-
pomaganje mora biti do maksimuma, jer samo zajedničkim na-
porima Benkovac će biti oslobođen. Što manje puškaranja.
Otvarati vatru samo na vidljivi i bliski cilj. Ne obasipati nevi-
dljive prostorije sa vatrom. Izbjegavati frontalne napade na
otporne tačke u noći. Zaobilaziti i sjeći grad tako da se posada
nađe izlomljena na nekoliko manjih dijelova koje pojedinačno
lomiti i uništavati. Telefonski kabel mora da prati prvu liniju.
Pljačka i rasipanja snaga ne smije se dozvoliti. Držati jedinice
čvrsto u rukama i organizovano ubacivati u borbu istovremeno
što više grupa bez čekanja da se jedna kuća likvidira i prela-
ziti na drugu. Imati u vidu da će neprijatelj pred zoru vršiti
protiv-napad. Vlastitim pojačanim napadom onemogućiti ne-
prijateljski protiv-napad kao i učvršćenje postignutih uspjeha.
Pijate i Bazuke u prvu liniju. Ne trošiti njihovu municiju na
bilo šta. Prodornošću, galamom, zvonjavom, poklicima rastro-
jiti neprijatelja. Ne dozvoliti duga čekanja da opadne borbeni
moral kod naših jedinica. Koliko god biti spremna za prodor-
nost toliko imati u predviđanju i prihvati snaga za eventualno
povlačenje. Koristiti zapaljive bombe.

VI. brigada osim borbene pomoći V. brigade na prostoru
centra grada neka ne prelazi liniju sjever – jug katolička crkva.
Od katoličke crkve na istok odgovorna je VI. brigada za rad

Napad je započeo 4/5. oktobra (vidi dok. br. 88).

i bezbijednost, a zapadno od katoličke crkve V. brigada. Ne ubacivati u grad više od dva bataljona uključivši V. i VI. brigadu. Nakon likvidacije Benkovca izvući ostale snage što dalje od grada na osiguranja: VI. brigada prema Karinu i Smilčiću, V. brigada naprama Zemuniku i Vrani. Grupa Odreda prebacuje cijeli bataljon na Perušić u koliko do oslobođenja Benkovca nije Perušić likvidiran. XIV. brigada nakon oslobođenja Benkovca, što treba objaviti vatrama sa Šopota, kasarne i zvonjavom sa svih zvona prebacice se sva na prostor Lišane – Ostrvica, sa jednim bataljonom u rezervi u s. Gošići. Plijen će se podijeliti prema potrebama. Evakuaciju materijala preuzeće V. i VI. brigada na sektorima koji su im određeni. Pljačka će se najstrožije kažnjavati. Fotografi i ratni dopisnici uz štabove bataljona koji će imati najdelikatnije zadatke.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politkomesar -p. pukovnik:
Petar Babić

(M.P.) •

Komandant – major:
Parmač Stanko

DOSTAVLJENO:

Na znanje: Štabu VIII. Korpusa NOVJ
Na izvršenje: Štabu V. i VI. ud. i XIV; brigade
Štabu Grupe S.D.P. Odreda
Štabu Kninskog Par. Odreda'
Potvrditi prijem zapovijesti pismeno.

BR. 13

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 2. BRIGADE OD 2. OKTOBRA 1944.
ŠTABU 35. DIVIZIJE NOVJ O BORBI KOD TRNOVCA I
ZIVULJE¹**

Š T A B
II. BRIGADE XXXV. DIVIZIJE
XI. KORPUSA N.O.V.
J U G O S L A V I J E
Broj 429 2/X 1944

Predmet: operativni izvje-
štaj za dan 2. X. t. god.

ŠTABU XXXV DIVIZIJE. –

1.) Sekcija Gospić R. 1:100.000, sektor Trnovac. Položaj topografski i taktički jak. Mjestimično obrastao sa niskim žbunjem.

2.) Naše snage: I, II, III i IV bataljon i prateća četa naše brigade. Sadejstva i sudjelovanja susjednih jedinica za vrijeme borbe, dok je po završetku borbe i nakon što je izgubljen kontakt sa neprijateljem došao jedan bataljon naše I brigade da potpomogne našu brigadu u napadu.

3.) Neprijateljske jedinice: jedna legionarska pješadijska bojna,² sastava 4 satnije i dvije ustaške satnije iz XIV ustaške bojne. Imena njihovih komandanata nisu nam poznata.

4.) Namjera neprijatelja: upasti u selo Trnovac u cilju uništenja naše žive snage, zarobljavanja spreme i paljenja još nepopoljenog dijela sela. Glavni zadatok je imala legionarska³ bojna – upad u selo a ustaške satnije da napadnu i razbiju naše osiguranje na Zivulji.

Naša odluka: spriječiti namjeru neprijatelja, srediti jedinice i preći u kontranapad, u cilju razbijanja neprijatelja, izbacivanja iz sela i uništenja njegove žive snage – ljudstva.

5.) O našoj odluci pod tačkom 4. izdate usmene zapovijesti našim jedinicama.

6.) Neprijatelj otpočeo sa napadom dana 2. X. 1944. g. tačno u 8 časova.

7.) Tok borbe: legionarska bojna koja je imala glavni zadatak – upad u selo naišla je pravcem Homoljački Klanac,

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 3–6, k. 1234.

² Vjerovatno dijelovi 846. puka njemačke 392. legionarske divizije.

Korito – Trnovac. Sve do dolaska do prvog bloka kuca koje se nalaze na putu idući iz Homoljačkog Polja za Trnovac nisu se razvijali i nastupali vojnički, već išli u koloni pjevajući-partizanske pjesme. Civile koje su sretali nisu zlostavili već su im govorili da su domobrani i da se idu predati kod prve naše jedinice. Baš u prvom bloku kuća nalazila se naša prateća četa, koja je primjetila nailazak neprijatelja i poslala jednog druga da izvidi ko nailazi, a u tom je već neprijatelj zaposio jugozapadnu padinu kote 970 (Palež), 50 metara iznad kuća razvijaju svoj front obuhvatno, naslanjujući lijevo krilo na sjeverne padine kote Obijaj (935), a dohvacačajući desnim krilom do pješačke staze koja ide iz zaseoka Vlaisljevići za kotu 1207 (Bačinovac). Odmah po razvijanju neprijatelj otvara paklenu vatru iz svih raspoloživih oružja.

Naš II bataljon koji se nalazio u zaseoku kod crkve brzo se snalazi, uzima bezimenu kotu jugozapadno od kote 935 (Obijaj) težeći što prije izbiti na kotu 935. Međutim neprijatelj je prvi izbio na kotu 935 i uspijeva naše snage zbaciti sa jugozapadne padine iste kote. Snage II bataljona brzo se prebacuju južnim padinama Obljaja na kotu 777. Naše ostale jedinice rasporedile se ovako: I bataljon povlači se prema koti 1049, razvija se jugoistočnim padinama iste kote i otvara vatru. IV bataljon izbjiga na kotu 724, i odmah jednu svoju četu upućuje kao pojačanje našem II bataljonu. III bataljon nalazio se na Zivulji i kad je I bataljon uzeo gore pomenute položaje već je bio odbačen od strane dviju ustaških satnija koje su nastupale u dvije kolone i to jedna putem Turjanski – Svilari a druga zaseok Bobići – Zivulja. Ove ustaške snage napale su pôla sata kasnije nego legionari, tako da je naš III bataljon bio orijentisan prema Trnovcu i najedanput dobiva vatru sa leđa. To je uslovilo da se bataljon povuče na kotu 1075 Grabar. "U isto vrijeme I bataljon nije imao veze sa III i ustaše izbijaju na kotu 1030. Jedna četa I bataljona zbaciće neprijatelja sa kote 1030 te se i ostale snage toga bataljona rokiraju u tom pravcu.

II bataljon nakon sređenja i ojačanja sa jednom četom IV bataljona zbaciće juriišem neprijatelja sa jugozapadne padine kote 935 a kasnije i sa same kote 935. To prisiljava neprijatelja da se polako povlači južnim padinama kote 970. TJ međuvremenu dok se vodila borba neprijatelj je uspio doći do teških bacača, natovariti ih i pogodići sa sobom. Kad je II bataljon za gospodario sa Obljajem izviđački vod brigade prebacuje se od crkve pravo ka neprijatelju i zajedno sa II bataljonom otimaju bacače od neprijatelja nakon što su pobili stoku na kojoj su bili natovareni bacači.

III bataljon prebacujemo sa kote 1075 na kotu 1030 te zajedno sa I bataljonom napadamo neprijatelja i' gonimo ga

frontom težeći izbiti lijevim krilom na kotu 1207, desnim na kotu 970. Tako neprijatelja odbacujemo te se isti povlači stalno rubom šume zapadnom stranom Homoljačkog Polja na kotu 880 (Oštri Obijaj) – preko Homoljačkog Klanca u pravcu Gornjeg Babinog Potoka. Kontakt sa neprijateljem gubimo izbijajući na kotu 1207 i 970.

8.) Ishod borbe: cilj je djelimično postignut. Zaplijenjeno je 5 pušaka, signalni pištolj sa 16 metaka, oko 1800 metaka i troja bolnička nosila. Neprijatelj je imao 15 mrtvih i 20 ranjenih, a među mrtvima jedan njemački satnik i dva ustaška podoficira (rojnik i dovodnik). Na položaju ostalo 6. neprijateljskih vojnika.³

9.) Naši gubici: 9 mrtvih, 15 ranjenih i 2 nestala. Među poginulima Vuković Marko i Čiković Franjo, vodnici, te među ranjenim komesar čete Mileusnić Stevo, vodnik Mataija Branko, vodnik Sugar Tomislav, zamjenik referenta saniteta brigade Mažuranić Ivan i desetar Reljac Nikola. Od materijala nije ništa izgubljeno..

10.) Utrošeno 5.500 metaka za pješadijska oružja.

11.) Naročito se dobro snašao štab II bataljona koji je sa svojom vatrom omogućio otimanje naših bacača.

12.) Ostale jedinice držale su se dosta dobro.

13.) Samo osiguranje baš iz tog pravca otkud je uslijedio glavni napad nije bilo u dovoljnoj mjeri i ako je na ostalim stranama i pravcima bilo potpuno osiguranje. Osim toga bila je jaka magla, koja je omogućila neprijatelju da neprimjetno dođe do polaznih položaja. Tako neprijatelj uz pomoć gore ponutih činjenica s jedne strane i služeći se trikom da su »domobrani« s druge strane, uspijeva postići puno iznenađenje.

Snalaženje naših jedinica kako je napred rečeno bilo je vrlo dobro a naročito drugog i prvog bataljona. Iako je neprijatelj postigao iznenađenje, nije uspio stvoriti paniku i umanjiti borbenu prodornost naročito II bataljona koji zbacuje neprijatelja sa dominirajuće kote jurišem i omogućava otimanje već zaplijenjenih bacača.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

v. d. polit, komesara:
Bojović Batko

Komandant, major:
B. Mamula

Oper. of. poručnik:
[potpis nečitak]

(M. P.)

³ Vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 8–2, k. 119/1 i 1/11, k. 1234.

**ŠTAB
XXXV. DIVIZIJE XI. KORPUSA
NOVI
Br. 572 6-X-1944.**

Štabu XI. korpusa. — S molbom na znanje. Štabu brigade skrenuta je najozbiljnija pažnja na buduće obezbjedenje svojih jedinica. Predočeno mu je, da su za ovakve i si. postupke svojim glavama odgovorni.

Politkomesar
Ivan Lenac

Komandant
ppukovnik
N. E. Grubor

BE. 14

IZVJEŠTAJ ŠTABA ISTOČNE GEUPE NOP ODEEDA OD 4. OKTOBEA 1944. ŠTABU 10. KOEPUSA NOVJ O BORBAMA OD 10. DO 30. SEPTEMBEA¹

**ŠTAB ISTOČNE GRUPE
P. ODREDA HRVATSKE
Op. Broj 127
Dne 4/X. 1944**

Predmet:
Operativni izvještaj za mjesec
rujan dostavlja. —

"

ŠTABU X. KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV i POJ.

Pošto su u prošlom operativnom izvještaju iznesene operacije do 10. IX. o. g¹, to ih u ovome izvještaju iznosimo od 10. do 30. IX.

Kroz to vrijeme jedinice ove Grupe kretale su po ovim sektorima: Kutina, Popovača, Ludina, Križ, Đurđevac, Podravski Novi Grad, Podravski Kloštar, Sisak, Vel. Gorica, Dugo Selo.

Za to vrijeme izvršile su jedinice više manjih akcija, koje su po Odredima ovako raspoređene:

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 18-33/5, k. 551 A.

MOSLAVAČKI ODRED.–

Kretao se je uglavnom po sektoru: Kutina, Popovača, Ludina i Križ.

Sekcija Čazma 1 :100.000.

Za to vrijeme imao je taj Odred tri zasjede od kojih su dvije djelomično uspjele a jedna nije, osam manjih akcija od kojih je 7 uspjelo, dva osiguranja, jedno nasilno izviđanje i dva fingirana napada.

11. IX. 44. I. Bataljon pretraživaо selo Gračenicu da pohvata ustaše, ali su oni pobegli. Tom prilikom zarobljeno je 2 para cipela i 3 vojničke uniforme. Gubitaka nije bilo, ni kod neprijatelja ni kod naš.
12. IX. 44. II. Bataljon u zasjedi kod sela Razljev. Dočekao je domobrane i tom prilikom predala se dva oficira, jedan podoficir, 11 domobrana sa dva puškomitrailjeza.
13. IX'. 44. I. Bataljon, jedan vod bataljona napao kamion na cesti između Kutine i Repušnice. Neprijatelj je imao osiguranja duž iste ceste, pa se je vod morao povući. Naših gubitaka nije bilo, a neprijatelj je imao, samo se ne zna koliko.
II. Bataljon, jedan vod, prekinuo je prugu kod Vidrenjaka na dva mjesta i uništio 4 komada šina.²
15. IX. 44. I. Bataljon vršio je fingirani napad na uporište Kutinu. Neprijatelj je čitav sat tukao iz teškog oružja. Cilj da se izvuče neprijatelj iz uporišta nije postignut.
20. IX. 44. I. Bataljon bio u zasjedi na cesti kod sela Gračanica. Tom prilikom naišla je neprijateljska patrola u jačini od 30 vojnika (I. Gorskog Zdruga). Na njih je otvorena vatra i neprijatelj je imao 4 mrtva i 4 ranjena, ostatak se je razbježao prugom u uporište. Naših gubitaka nije bilo.
II. Bataljon fingirao je napad na Ludinu. Neprijatelj je tukao iz bunkera, ali ruje izlazio u napad.
22. IX. 44. I. Bataljon nalazio se u Srpskom Selišću, gdje je bio napadnut od 4 satnije (ustaša, domobrana, Nijemaca i gestapovaca), koji su imali namjeru prodrijeti na oslobođeni teritorij.³ Pod jakom nepri-

² Vidi tom V, knj. 33, dok.- br. 129.

³ Prema izvještaju Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva napad su izveli dijelovi 1. gorskog zdruga (vidi tom V, knj. 33, dok. br. 141).

jateljskom vatrom neprijatelju je uspjelo prodrijeti do prvih kuća, ali pod stalnim pritiskom naših jedinica neprijatelj se povukao u uporište. Borba je trajala 6 sati. Neprijatelj je imao 4 mrtva i 5 ranjenih. Naši gubici 1 ranjen i jedan zarobljen. II. Bataljon vodio je borbu sa neprijateljem, koji je iz uporišta Ludine krenuo u dva pravca i to prema Katoličkom Selišću i Gornjoj Vlahiničkoj. Borba je trajala 5 sati u dva navrata. Neprijatelj je odbačen nazad i imao je 3 ranjena, od tih jedan nadporučnik. Naših gubitaka nije bilo.

25. IX. 44. II. Bataljon, jedna njegova patrola upala je u Novoselec, Križ odakle je iznijela 2 karabina, 2 vojničke uniforme i 2 šinjela. Bez gubitaka vratila se u sastav bataljona.
27. IX. 44. II. Bataljon, ista patrola ponovo je ušla u Novošelec, Križ, odatle donesla od milicionera .2 karabina, 3 vojničke uniforme i 3 para cipela.
28. IX. 44. I. Bataljon. Neprijatelj¹ je toga dana krenuo iz Kutine u pravcu Srpskog Selišća u jačini 200 vojnika. Podoficirska patrola, koja je bila upućena da dođe u dodir s njime, mimošla se s njime i ušla u obruč neprijatelja.
Ni sam neprijatelj nije znao da se ta patrola nalazi u njegovom oboruču, tek kad je bio o tome od civila obaviješten pokušao je da je uništi. Međutim patrola je uspjela da se probije iz oboruča ostavivši pri tome jednog mrtvog draga. Neprijatelj se vratio u uporište.
U svim gore navedenim akcijama jedinice ovog Odreda nanijele su neprijatelju gubitke od 11 mrtvih, 14 ranjenih vojnika i oficira.
Predalo se: 2 oficira, 1 podoficir i 11 domobrana sa dva puškomitrailjeza.
Isti Odred imao je jednog mrtvog, dva ranjena (lakše) i jednog zarobljenog.

PODRAVSKI ODRED. —

Djelovao na sektoru: Đurđevac, Kloštar, Novi Grad Podravski.

Sekcija Bjelovar i Đurđevac 1 :100.000.

Kroz to vrijeme ovaj Odred izvršio je dvije uspjele diverzije na mostove, jednu uspjelu zasjedu.

⁴ Vjerovatno dijelovi 1. gorskog zdruga

14. IX. 44. Postavljena je zasjeda na cesti između Đurđevca i Kloštra i pri tome izvršeno rušenje drvenog mosta na istoj cesti. Drveni most od dužine 10 metara i širine 8 potpuno je razoren. Istoga dana napadnut je neprijatelj na Đurđevačkom groblju i naneseni su mu gubici, dok naših gubitaka nije bilo.
18. IX. 44. Na cesti Đurđevac – Virje dignut je u zrak most na mjestu gdje pruga siječe glavnu cestu. Isti most je bio dug 10 m – a širok 8 m.
25. IX. 44. Odred se nalazio u zasjedi na Starom Selu. Neprijatelj je krenuo iz uporišta Đurđevac u pravcu Čepelovca u jačini od 80 vojnika. Neprijatelj je pripušten blizu i otvorena je vatrica na njega. Imao je dosta gubitaka, dok vlastitih gubitaka nije bilo.
28. IX. 44. Toga dana vršen je fingirani napad na Đurđevac i Kloštar Podravski da bi se izazvao neprijatelj da izade iz uporišta; međutim neprijatelj nije nikud izlazio, nego je pucao samo iz uporišta.
Kroz to vrijeme ovaj Odred nije imao gubitaka.

POSAVSKI ODRED.–

Jedinice ovoga Odreda kretale su se po ovim sektorima: Kutina, Sisak, Dugo Selo i Vel. Gorica.

Sekcija: Zagreb, Čazma, Kostajnica 1 :100.000.

Za ovo vrijeme ovaj Odred imao je dvije zasjede, tri borbne, jedno osiguranje većeg transporta preko pruge za Pokuplje.

10. IX. 44. Postavio je zasjedu na cesti kod Okešinca i pri tom je zarobljeno 8 domobrana, 3 puške i 1 bicikl.
11. IX. 44. III. Bataljon, vršio prebacivanje većeg transporta za GŠ⁵ preko pruge u Pokuplje.
13. IX. 44. II. Bataljon u selu Osekovo prihvatio je bitnicu,⁶ koja je došla iz uporišta Kutine. Tom prilikom prešlo je na našu stranu 4 oficira, 12 podoficira i 82 domobrana. Od naoružanja dovukli su sa sobom 2 topa 100 m/m sa 60 granata, 2 kare, 4 kola, 8 konja sa spremom, 4 puškomitrailjeza, 4 šmajsera, 56 pušaka, 19 pištolja, 3 telefona sa 10 km. kabla. III. Bataljon na povratku iz Pokuplja izvršio je akciju na selo Rakitovec u kojem se nalazi 40 ustaša i 20 domobrana. Borba je trajala pola sata. Zarobljeno je 6 domobrana i 1 brdski kazan. Vlastitih gubitaka nije bilo.

⁵ Odnosi se na Glavni štab NOV i PO Hrvatske.

⁶ Bateriju

14. IX. 44. II. Bataljon sačekao je jednu kolonu kozaka koja" je kretala iz Siska prema Popovači na cesti u šumi Brezovici. Borba je trajala 3 i pol sata. Neprijatelj se je vratio u Sisak. Pri tom je imao dvoja kola mrtvih, dok naših gubitaka nije bilo.
17. IX. 44. II. Bataljon krenuo je iz Mikleuške u pravcu Gračenice u 6 sati na veče. Na putu sukobio se sa ustašama i domobranima iz I. Gorskog Zdruga, te je došlo do borbe, ali uslijed jačeg neprijateljskog pritiska bataljon se ponovo povukao prema Mikleuški i Srpskom Selišću. Neprijateljski gubici nisu poznati, a na našoj strani bila su dva mrtva i 4 ranjena.
21. IX. 44. III. Bataljon vršio prebacivanje materijala iz sela Ježeva u selo Prevlaku.
29. IX. 44. Odred je pratio transport papira i masti za GŠ i ZAVNOH preko pruge u Pokuplje. Tu je transport predan jedinicama Karlovačke brigade.
30. IX. 44. Na povratku iz Pokuplja II. i III. Bataljon toga Odreda srušili su neprijateljski avion marke »Dornijer«; avion je pao na sektor XXXIV. Divizije, koja ga je zarobila u upotrebljivom stanju.

U tome vremenu taj Odred nanio je neprijatelju dosta gubitaka, ali broj ne može tačno da se navede. Kroz to vrijeme Odred je imao 2 mrtva i 4 ranjena i to svi iz II. Bataljona, dok III. Bataljon nije imao gubitaka.

Isti Odred zarobio je 8 domobrana, 3 puške i 1 bicikl.

Iz neprijateljskog uporišta Kutina prešlo mu je 4 oficira, 12 podoficira, 82 domobrana, sa sobom su donijeli 2 topa 100 m/m, 2 kare, 60 granata, 4 kola, 8 konja sa spremom, 4 puškomitrailjeza, 4 šmajsera, 12 pištolja i 56 karabina, 3 telefona i 10 km. kabla.

Iz ovog izvještaja vidi se da je Moslavački Odred imao najveći broj akcija, dok su druga dva Odreda u njima dosta oskudna.

Posavski i Podravski Odred uglavnom na svome sektoru vršili su osiguranje rekviriranja stoke i žitarica. Isto tako vršena su osiguranja održavanja mitinga, kao i mobilizacije u blizini neprijateljskih uporišta. ¹

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

V. d. Načelnika Štaba
Kapetan,
(M. P.) **Veljko Broz**

Napomena:

>

Ovaj operativni izvještaj dosta je suhoparan, a to zato jer Odredi nisu shvatili kako treba da se sastavljaju izvještaji, iako su upoznati sa raspisom Glavnog štaba, kako se sastavljaju operativni izvještaji. —

BR. 15

IZVJEŠTAJ ŠTABA 11. KORPUSA OD 5. OKTOBRA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O OPERATIVNOJ SITUACIJI I O ORGANIZACIJI I FORMACIJI JEDINICA¹

ŠTAB
XI. KORPUSA N.O.V.
JUGOSLAVIJE
Br. 587/5. X. 1944.

Dostavlja opći vojno-organizacioni izvještaj za mjesec septembar 1944. god.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

I. OPERATIVNA.SITUACIJA: '

Na teritoriji ovoga Korpusa u mjesecu septembru nije bilo naročitih promjena. Neprijateljske snage: 392. [legionarska] »plava« divizija, 33. ustaška bojna, V. domobranska bojna II. stajaćeg zdruga, zatim neke jedinice žandara, finanaca, policijaca, zemaljske policije i fašista nalaze se na liniji Karlovac – Ogulin – Brinje – Senj; Otočac – Brinje – Senj – Titoovi – Crikvenica – Kraljevica – Sušak i Senj – Karlobag.

Na liniji Otrić – Gračac. – Gospic – Otočac i G. i D. Babin Potok nalaze se neprijateljske snage: IV. ustaški stajaći djelatni zdrug, III. posadni zdrug, dijelovi 846. pukovnije 392. divizije, I. i II. četničke brigade, II. četničke zone.

Na liniji Otrić – Srb – Lapac; Otrić – Ličko Petrovo Selo nalazi [se] X. lovačka domobranska pukovnija, dijelovi 373. [legionarske] »tiger« divizije, I. bataljon Nijemaca i III. i IV. četnička brigada.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 21–1/4, k. 569.

Sve gore navedene neprijateljske snage stacionirane su na liniji navedenih garnizona u cilju obezbjedenja komunikacija i vršenja pljačke. Komunikacijom Knin – Srb – Lapac – Bihać neprijatelj vrši svakodnevni saobraćaj u cilju izvlačenja sopstvenih snaga s juga prema sjeveru i snabdijevanje istih. Komunikacijom Otrić – Gračac – Gospic od proteklog izvještaja² neprijatelj je izvršio svega jedan veći pokret i to prilikom izvlačenja dviju divizija iz Dalmacije. Jednu diviziju sačinjavale su motorizovane jedinice a drugu motomehanizovane.³

Na teritoriju Istre u toku mjeseca septembra nije dolazilo do bitnih promjena u neprijateljskim garnizonima. Polovicom mjeseca septembra neprijatelj je napustio i evakuisao garnizone na sektoru: Buje – Umag – Vrsar, a uspostavio nove u Čepiću i Boljunu. Tokom cijelog mjeseca neprijatelj vršio je utvrđivanje zapadne obale Istre te obalu na sektoru Pdjeka – Opatija. Polovicom mjeseca septembra započeo je neprijatelj s organiziranjem odbrambene linije Trst – San Dorigo, Petrinje – Piedimonte⁴ – Jeloyica – Vodice – Lanišće – Valdarsa – Plomin i Lošinj. Za radove na utvrđivanju upotrebljavani su prisilno mobilisani seljaci i građani bez obzira na profesiju. Za građevni materijal neprijatelj je koristio uglavnom: zemlju, kamen, pjesak, drvo, a u manjim mjerama za obalska postrojenja armirani beton.

U ovom mjesecu neprijatelj nije vršio organizovani jači napad odnosno ofanzivu na nijednom sektoru ovog Korpusa, jedino što je sa manjim snagama prosječne jačine 500–2000 vojnika vršio ispadne u okolini svojih garnizona. Ovi neprijateljski ispadi imali su cilj odbacivanje naših snaga sa komunikacija radi sopstvenog slobodnjeg saobraćaja kao i pljačke radi. Neprijatelj je također vršio čestu zamjenu jedinica po garnizonima i prebacivao snage sa jednog sektora na drugi kako bi kod nas stvorio dojam o koncentracijama i ofanzivnim pripremama.

Početkom mjeseca septembra prošle su komunikacijom Bijeka – Trst – Ljubljana dvije neprijateljske divizije, a koje su stigle dijelom kopnenim putem a dijelom morskim putem iz Grčke. Potrebno je naglasiti da je kroz cijeli mjesec septembar neprijatelj osiguravao komunikaciju Rijeka – Trst kao Rijeka – Pula i Pula -- Trst sa dosta jakim snagama.

Moral neprijateljskih trupa u gore navedenim garnizonima raznolik je. Legioneri sa njemačkim komandnim kadrom

² Riječ je o izvještaju od 24. septembra 1944 (vidi tom V, knj. 33, dok. br. 92).

³ Nijemci su krajem avgusta i početkom septembra izvukli iz Dalmacije 1. puk »Brandenburg« i 92. motorizovanu brigadu (opširnije o tome vidi tom V, knj. 33, dok. br. 85, primjedba br. 3).

⁴ Podgorje

u borbi su još dosta uporni što i jeste uzrok njemačkog pritiska, ali je ipak moral poljuljan a borbenost opada, što je dokaz i dezterstvo. Kod domobrana, finanaca, žandara i ostalih neprijateljskih formacija borbenost i moral je slab. Aktivnost neprijateljskih snaga na teritoriji Like u proteklom periodu bila je neznačajna. Neprijatelj je izvršio svega jedan ispad u Krbavsku i Koreničku kotlinu u cilju osiguranja komunikacije Gospić – Otočac i Kula – Ljubovo – Korenica – Babin Potok – Otočac.⁵

Naše jedinice u toku mjeseca septembra vodile su uglavnom ofanzivne operacije što je onemogućilo neprijateljsku aktivnost na svim sektorima Korpusa. Ove operacije bile su uglavnom uperene na neprijateljske komunikacije u cilju ometanja saobraćaja i uništavanja žive neprijateljske snage, koje teže izvlačenju prema sjeveru.⁶

U mjesecu septembru predviđena je bila likvidacija neprijateljskog uporišta Zlobin. Namjera štaba korpusa bila je, omogućiti prodror snagama 13. divizije na obalu i stvaranje mostobrana za prijem hrane i materijala. Pošto ova akcija nije uspjela, plan je ostao neostvaren.⁷

Aktivnost neprijateljske avijacije svela se je na pojedinačna izviđanja. Saveznička avijacija korisno je djelovala na aktivnost naših jedinica u Lici. Predviđena akcija 43. Divizije u sadejstvu savezničke avijacije nije uspjela, jer su saveznički avioni ugrozili položaje jedinica ove divizije, te se je odustalo od likvidacije neprijateljskih uporišta na sektoru Klane.⁸

⁵ Vidi operacijski dnevnik Štaba 35. divizije NOVJ u Arhivu V.I.I., reg. br. 1/11, k. 1234.

⁶ Vidi tom V, knj. 33, dok. br. 43, 58, 69 i 106. - . . . '

⁷ Vidi dok. br. 20 u ovoj knjizi i tom V, knj. 33, dok. br. 90.

⁸ Jedinice 43. divizije napale su neprijatelja u Klanu 14. septembra 1944 (opširnije o tome vidi tom V, knj. 33, dok. br. 78). Ponovni napad na Klanu trebalo je biti izведен 19. septembra. U operacijskom dnevniku Štaba 43. divizije o tome piše: »... Ideja je bila uz pomoć savezničke avijacije napasti i likvidirati garnizon Klanu sa I. brigadom dok bi ostale jedinice štitele i sprečavale eventualno upućivanje pojačanja garnizonu. Tačno u 16 sati (19. septembra – prim. red.) kako je dogovoren došla su 4 aparata i bacili 4 bombe u blizini naših položaja u selo Podgraje gdje su porušili i oštetili nekoliko kuća a ubili 5 civila i 5 ranili. Na položajima su ostale jedinice još 1 sat čekajući da će doći možda grupa aviona koja bi radila za nas, ali smo uvidjeli da od toga nema ništa i naređeno je da se brigade povuku na svoje stare sektore. Razočarenje i negodovanje kod boraca bilo je potpuno razumljivo ...« (Arhiv V.I.I., reg. br. 26–26/3, k. 1324).

II. ORGANIZACIJA ŠTABOVA I JEDINICA SA ~~TE~~IHOVOM OCJENOM:

- XI. Korpus sastoji se iz: štaba korpusa i jedinica pri štabu:
13. divizije,
35. divizije i
43. divizije.

Štab Korpusa nije kompletan. Politkomesar drug Artur Turkulin uslijed bolesti prebačen je na liječenje u inostranstvo.

Odsjeci:

Operativni odsjek: mjesto šefa op. odsjeka još je upražnjeno. Na službi u operativnom odsjeku nalazi se kapetan Trbović Dušan i kapetan Vjekoslav Hodanić; šef nastavnog centra major Dujmović Vjekoslav. Iz vojno-obavještajnog odsjeka povučen je u operativni odsjek za referenta artiljerije kapetan Filip Bujan. Rad u operativnom odsjeku se odvija. Drugovi imaju volju za rad, to se naročito ogleda kod kapetana Hodanića.

Šef nastavnog centra major Dujmović agilan je i raspolaze sa dosta teornim znanjem.

Referent artiljerije kapetan Bujan sa svojim radom tek je u početku.

Obavještajni odsjek: šef ovog odsjeka je major Bogunović Dušan. Kapetan Bujan, koji se nalazio na službi u ovom odsjeku, dodijeljen je u operativni odsjek, a na njegovo mjesto za zamjenika šefa odsjeka dodijeljen je poručnik Jakešević Franjo, do sada na dužnosti informativnog oficira II. brigade 13. divizije. Vojno-obavještajna služba na teritoriju ovog Korpusa još uvijek ne daje željene rezultate. Nedovoljan broj kadra za ovu službu kao i nedostatak sredstava za vezu, slaba organizacija u operativnim jedinicama i nedovoljno obavještavanje i korištenje prikupljenih, podataka uzrok je da ova služba ne zadovoljava. Pristupilo se reorganizaciji i sređivanju vojno-obavještajne službe, postavljanje obavještajnih sektora i obavještajnih punktova, tako da će ova služba u najkraće vrijeme biti bolje postavljena i daivati bolje rezultate.

Major Bogunović je marljiv i zauzima se oko sproveđenja i organiziranja vojno-obavještajne službe ...

Poručnik Jakešević Ftanjo novo je došli te se ne može dati pravi sud, ali pokazuje znake agilnog radnika.

Odsjek za vezu: nisu se desile važnije promjene od prošlog izvještaja. Još se uvijek održava veza sa operativnim jedinicama preko jedne mreže kojom se koriste i pozadinske ustanove, te ova mreža za vrijeme operacija poprili čisto operativni karakter.

ter. Uzrok ovome jeste nedostatak materijala. Uglavnom veza još nije postavljena kako treba i ne daje željene rezultate.

Radio veza: dobiva po malo sve bolji izgled. Radio mreža svakim danom postaje sve gušća formiranjem radio centra po brigadama i dodjeljivanjem radio stanica štabovima divizija. Radio veza još ne zadovoljava uslijed nedostatka izvježbanog kadra naročito u brigadama ...

Sifrantski odsjek: šifrantski odsjek sada je upotpunjeno sa radnom snagom i sada zadovoljava svojim radom. Šef odsjeka poručnik Manestar Stanko vrlo je marljiv i sposoban u organizaciji rada.

Personalni odsjek: od posljednjeg izvještaja nije bilo naročitih promjena. Odsjek je upotpunjeno sa 2 druga kao pomoćnom snagom. Posao u ovom odsjeku ne odvija se pravilno i na vrijeme...

Intendantura: nisu nastupile znatnije promjene od prošlog izvještaja. Uglavnome rad u intendanturi zadovoljava.

Načelnik intendanture je kapetan Gledić Đuro, a njegov zamjenik poručnik Opsenica Mile.

Sanitetsko odjeljenje: nastale su slijedeće promjene: šef veterine kapetan Kurir Mario premješten je za referenta veterine u 13. diviziju, a za v. d. šefa vet. otsjeka u Korpusu postavljen je Sirk Antun, do sada ref. vet. 35. divizije.

Šef epidemiološkog odsjeka dr Emili Hinko povučen je u G. Š.⁹ a za v. d. šefa ovog odsjeka postavljen drug dr Priča Milan koji je ovog mjeseca iz Sušaka stupio u NOV.

Odsjek za naoružanje: rad u odsjeku se popravio i izvršena je popuna radnom snagom od dva člana iz druge divizije. Stanje u jedinicama po grani naoružanja postepeno se popravlja.

Šef odsjeka je kapetan Milanko Mihovilović.

Vojni sud: od prošlog izvještaja nema promjena.

Jedinice pri štabu: četa za vezu kompletna je i zadovoljava. Komandir ove čete potporučnik Aralica Nikola premješten je za referenta veze 13. divizije, a na mjesto komandira postavljen je delegat čete za vezu 13. divizije Mate Orlić.

Prateća četa: bez promjene od prošlog izvještaja.

13. divizija:

Sastoji se iz štaba I., II. i III. brigade, grupe odreda, a grupa odreda od I. i II. odreda, artiljerijskog diviziona, pionirskog

skog bataljona, čete za vezu, sanitetske čete, divizijskog previjališta i glazbe.

U štabu divizije u toku mjeseca septembra bile su slijedeće promjene: načelnik štaba major Lončarić Jovo premješten je za načelnika štaba 35. divizije. Za načelnika 13. divizije postavljen je, dosadanji operativni oficir iste divizije pukovnik Tomac Petar. Za sada je mjesto operativnog oficira upražnjeno. Za informativnog oficira ove divizije postavljen je poručnik Kružić Zvonko, do sada inf. oficir grupe odreda 13. divizije. Dosadanji referent za vezu poručnik Antonijević Vojislav povučen je u G. Š., a na njegovo mjesto postavljen je potporučnik Aralica Nikola, do sada komandir čete za vezu pri Štabu XI. Korpusa.

Dosadašnji referent veterine Smalc Veljko postavljen je za referenta veterine 35. divizije, a na njegovo mjesto došao je referent vet. odsjeka XI. korpusa Kurir Mario ...

Za referenta za naoružanje pri štabu divizije postavljen je potporučnik Ilija Maravić.

Štab divizije još nov i nepotpun. Dolaskom pukovnika Tomca za načelnika štaba i upražnjenjem mjesta op. oficira kao cjelina odaje povjerenje i nadu da će zadovoljiti. Komandant major Vlaisavljević,¹⁰ mlad i poletan, ima volju za rad. Pukovnik Tomac također ima volju za rad i unosi se u posao sa voljom. Upoznaje probleme i nadamo se da će se brzo snaći. Ostali dio štaba također je dobar.

I. Brigada: sastoji se iz štaba, 4 bataljona, prateće čete, minerskog voda, izviđačkog voda, udarne grupe i sanitetskog voda.

U štabu brigade bile su slijedeće promjene: komandant major Đuro Trbović upućen je na viši kurs pri. G. Š. i tako je mjesto komandanta upražnjeno. Komesar brigade Lekić Stjepan premješten je za komesara II. brigade, a na njegovo mjesto postavljen je Stipaničić Ivan, raniji komesar u Nastavnom centru XI. Korpusa. Za oficira pri štabu brigade povučen je komandant bataljona iste brigade Đuro Ivošević.

Štab kao cjelina zadovoljava. Iako su nastupile izvjesne promjene u komandnom kadru štaba, isti se prilično snalazio i rukovodio jedinicom ...

II. Brigada: sastoji se iz štaba, prateće čete, 4 bataljona, čete za vezu, minerskog voda, izviđačkog voda, sanitetskog voda i udarne grupe.

U samom štabu brigade nastupile su sljedeće promjene. Poginuo je komesar brigade Ilija Petrović a na njegovo mjesto postavljen je komesar I. brigade Stevo Lakić. Poginuo je oper.

¹⁰ Dušan

oficir kapetan Nikica Tatalović a na njegovo mjesto postavljen je za načelnika štaba poručnik Frank Ivan, do sada komandant bataljona iste brigade. Na mjesto poginulog komandanta brigade kapetana Rustanbeg Milana postavljen je kapetan Gostović Božo, do sada operat. oficir II. brigade 35. divizije.

Ovaj štab je nov te kao takav nije došao do izražaja ali se očekuje da će zadovoljiti uz svestranu podršku štaba divizije.

III. Brigada: sastoji se iz štaba, 3 bataljona, prateće čete, čete za vezu, minerskog voda, izviđačkog voda i sanitetskog. Stab brigade je upotpunjeno.

Ova brigada premda je formirana pred 2 mjeseca do sada je potpuno zadovoljila kao i sam štab brigade. Stab brigade kao cjelina savladao je poteškoće koje su bile pred njime uz pomoć štaba divizije te se može uskoro očekivati da će biti jedan od najboljih štabova brigada 13. divizije. Komandant brigade, kao vojnik energičan je, poduzimljiv, zdravo prosuđuje stvari i probleme pravilno rješava. Ostali članovi štaba također su marljivi i poletni.

Grupa odreda: sastoji se iz štaba I. i II. odreda. Štabu grupe nedostaje načelnik štaba. Grupa odreda prilično se snalazi u rukovođenju i postoji mogućnost da će zadovoljavati.

. *Artiljerijski divizion:* sastoji se iz štaba i 3 baterije. Štab diviziona je potpun. Operativni oficir poručnik Curčin nalazi se na kursu te ga zastupa komandir jedne baterije.

Stab diviziona vrlo dobro se snalazi i uspješno komanduje jedinicama. Dolaskom novog komandanta diviziona poručnika Bursaća osjetila se promjena te se štab kao i divizion osjetno razvija. Stab kao stručna cjelina u potpunosti zadovoljava.

Dopunski bataljon: formiran je u toku mjeseca septembra i kao takav djeluje s tim što sada imade samo jednu četu uslijed malog broja novomobilisanih.

Odnos u štabovima kao i odnos viših prema nižim i obratno, pravilan je. Odnos rukovodilaca prema borcima dobar je i stalno se popravlja.

Sa štabom divizije i štabovima brigada održani su sastanci kao i ovih sa svojim nižim štabovima. U ovoj diviziji nedostaje velik broj vojničkog komandnog kadra. Vojnička rukovodstva u ovoj diviziji su slabo uzdignuta i ne odgovaraju zadacima koji se pred njih postavljaju. Štab divizije i štabovi brigada nisu posvetili uzdizanju vojničkog kadra dovoljno pažnje niti su imali rizika da podignu mlade borce na nivo rukovodioca već su ostavili stari vojnički kadar koji je pokazao sve -svoje slabosti u rukovodstvu i što to i danas čini. Vojnička rukovodstva u ovoj diviziji nepravilno su se odnosila u komandovanju i u većini

slučajeva su se pretvorili u običnog borca gdje je dolazilo do pogibije tog kadra, Preduzeto je da se ovoj diviziji pomogne s tim što se jedan dio komandnog kadra potražio iz 35. divizije a kod ostalog učinjena je reorganizacija i premještaj te vjerujemo da pod jakom pažnjom i pomoći štaba divizije da će zadovoljiti. Preko Nastavnog centra korpusa poduzeto je da se uzdigne što veći broj rukovodilaca.

35. divizija:

Sastoji se iz štaba, I., II. i III. brigade, artiljerijskog diviziona, inžinjerijskog bataljona, čete za vezu, izviđačkog voda, sanitetskog voda i minerskog voda. Štab ove divizije je potpun iako su se u toku mjeseca septembra desile slijedeće promjene. Načelnik štaba potpukovnik Momčilo Novković prilikom garnanja iz bacača »Piat« teže je ranjen te je na njegovo mjesto došao major Lončarić Jovo, načelnik štaba 13. divizije. Referent veterine Sirk Antun povučen je za referenta veterine pri Štabu XI. Korpusa, a na njegovo mjesto postavljen je referent veterine 13. divizije Veljko Smalc.

Štab divizije dolaskom komesara Lenca Mirka politički je ojačan. Štab je inače kao cjelina vojnički dobar i dorastao.

I. brigada: sastoji se iz štaba, 4 bataljona, prateće čete, izviđačkog voda, sanitetskog voda, minerskog voda i čete za vezu.

U štabu brigade bile su slijedeće promjene: komesar brigade Nenad Drakulić povučen je u G. Š. a na njegovo mjesto postavljen je drug Ivanić, komesar 4. bataljona III. brigade.

Štab kao cjelina zadovoljava. Utjecaj komandanta i komesara ogledao se u svakoj prilici. Štab se dobro snalazi u nametnutim situacijama i pravilno donosi odluke.

II. brigada: sastoji se iz štaba, 4 bataljona; prateće čete, izviđačkog voda, sanitetskog voda, minerskog voda i čete za vezu.

U štabu brigade nastupile su slijedeće promjene u toku mjeseca septembra: komesar brigade Kargačin povučen je za komesara Sušaka. Na mjesto ovoga za komesara brigade postavljen je komesar 4. bataljona iste brigade drug Bojević. Drugih promjena u štabu nije bilo.

III. brigada: sastoji se iz štaba, 4 bataljona, prateće čete, izviđačkog voda, sanitetskog voda, minerskog voda i čete za vezu.

Promjene u štabu brigade u toku mjeseca septembra nije bilo.

Štab kao cjelina zadovoljava. Komandant je energičan i dobro prosuđuje situaciju u odlučnim momentima..

Artiljerijski divizion: sastoji se iz štaba i 3 baterije. Stab kao cjelina nije polučio naročitih uspjeha. Promjena u štabu diviziona u toku mjeseca septembra nije bilo.

a

43. divizija:

Sastoji se iz štaba, I., II. i III. brigade, i štaba grupe odreda. Stab divizije sada je upotpunjeno. Dolaskom novog načelnika štaba majora Morovića¹¹ osjeća se promjena u organizaciji rada u samom štabu kao i pojedinih referenata. Štab kao cjelina zadovoljava i očekuju se bolji rezultati.

I. brigada: sastoji se iz štaba, 4 bataljona, prateće čete, čete za vezu, udarne čete i sanitetskog voda. Ove jedinice oko Štaba novo su formirane i nemaju potpun broj ljudstva i materijala.

Štabu brigade nedostaje načelnik štaba. Štab brigade kao cjelina zadovoljava. Potrebna je pomoć od štaba divizije koja se i ukazuje.

II. brigada: sastoji se iz štaba, 4 bataljona, prateće čete, čete za vezu, izviđačko-minerske čete i sanitetskog voda. U ovoj brigadi jedinice oko štaba dijelom su punog formacijskog stanja.

U štabu brigade nastale su u toku mjeseca septembra promjene: operativni oficir Bruno Tomini upućen je u Štab XI. Korpusa. Zamjenik komandanta brigade postavljen je za komandanta bataljona iste brigade.

Pod nadzorom i uputstvima ovaj mladi štab zadovoljava. Rukovodiocima nedostaje potrebna rutina, što se naročito primjećuje u samostalnom radu.

III. brigada: sastoji se iz štaba, 3 bataljona, prateće čete, čete za vezu, voda izviđača, voda minera i sanitetskog voda. Ove jedinice oko štaba također nisu u punom formacijskom stanju.

Štab ove brigade je potpun. S obzirom na mlade rukovodioce po bataljonima i četama, štab brigade nailazi na izvješnje poteškoće koje unatoč dobre volje za sada još ne rješava najbolje. Ovom mladom štabu pruža se puna podrška od štaba divizije.

Grupa odreda: novo je formirana i do sada nije polučila neke opažene rezultate. Ovaj štab osjeća se prilično samovoljan te ne vodi računa o uspostavljanju što tješnje veze sa štabom divizije, na što je ovom štabu skrenuta pažnja. Iz prednjih razloga ne možemo dati jasnu sliku rada jedinica ovoga štaba.

Komandni kadar počev od štabova brigada pa na niže u cijeloj diviziji mlađ je, još sa nedovoljnom rutinom ali dosta

¹¹ Šime

borben te će se uz podršku štaba divizije i starijih rukovodilaca povoljno razviti.

Odnos u štabovima kao i odnos prema nizini i obratno nije bio u svim momentima najbolji, ali blagovremenom primjed-
bom ovo se je otklonilo. S obzirom na stvor zemljišta i rastre-
senost jedinica sastanci sa rukovodiocima održavaju se u većem
razmaku nego što to potreba iziskuje.

Brojno stanje i naoružanje dostavlja se u prilogu.¹²

Socijalno-nacionalni sastav dostavlja se u prilogu.¹³

NASTAVA U JEDINICAMA, ŠKOLAMA I KUESEVIMA

Nastava po jedinicama ovog korpusa izvodi se pod nepo-
srednim rukovodstvom ovog štaba. Primjećuje se naprldak u
nastavi i ista je poprimila apsolutnu ozbiljnost. Raniji nedostaci
u izvođenju nastave otklonjeni su s time što je štabovima divi-
zija i brigada skrenuta pažnja o pružanju pomoći nižem star-
ješinskom kadru oko izvođenja nastave. Naročito se pažnja po-
svećuje podizanju strojne discipline i discipline uopće. Rezultati
već se primjećuju.

Naročita pažnja posvećena je nižem starješinskom kadru
te se teži da ovaj prođe kroz stručne kurseve radi poprimanja
vojničke i opće naobrazbe. Težnja je ovoga štaba da što prije
sav starješinski kadar pređe kurseve. U cilju prednjeg kod šta-
bova korpusa održavaju se slijedeći kursevi: niži oficirski kurs,
izviđački kurs, radiotelegrafski kurs, intendantski, vojno-isled-
nički, telefonski, šifrantski i apotekarski.

Pored ovih kurseva pri štabu korpusa održavaju se slijedeći kursevi pri štabovima divizija: desetarsko-vodnički kurs,
minobacački, kurs za vezu, sanitetski i veterinarski. Svi napred
iznijeti kursevi pokazali su do sada dobre rezultate.

U pogledu pravilnog izvođenja ofanzivnih i defanzivnih
borbi poklanja se veća pažnja nego što je to ranije bilo. Još se
dešavaju manji propusti u pogledu iskorišćavanja zemljišta kao
zaklona. Prilikom izvođenja akcija rukovodioci nedovoljno po-
klanjamaju pažnju određivanju rezerve kao i umješnom iskorišća-
vartju iste u za to izrazitom momentu.

Prilikom izvođenja ofanzivnih ili defanzivnih borbi po-
laže se veća pažnja na osiguranje bokova nego što je to ra-
nije bilo.

Izviđanje i osmatranje prije borbe, za vrijeme borbe kao
i pri povlačenju neprijatelja ne izvodi se sistematski, našto je
skrenuta pažnja nižim štabovima.

¹² Redakcija nije pronašla taj prilog. Vidi pregled brojnog stanja
i naoružanja Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske, dok. br. 111.
« Vidi dok. br. 48 i 80. »

Veza telefonima, ordonansima i saveznicima održava se prilično, ali ipak dolazi do propusta kod pojedinih jedinica. Radio veza još nije postigla potrebnu vještinsku da bi se ista mogla koristiti u većini slučajeva. Nedostatak ovoga jeste u stručnom osoblju, iako se ovome poklanja naročita pažnja.

Kod vršenja marševa postizava se postepena marševska disciplina. Nedostaci za vrijeme marševanja u pogledu osiguranja primijećeni su i otklanjaju se.

Nastupanje jedinica u ofanzivnim operacijama izvodi se dosta dobro, dokim kod povlačenja još se uvijek osjeća nedovljna organizacija.

SPECIJALNE JEDINICE I SLUŽBE.

:Kod izviđačkih jedinica osjeća se napredak. U toku mjeseca augusta održan je pri štabu ovog korpusa prvi izviđački kurs koji je dao dobre rezultate. Drugovi koji su završili ovaj kurs sa najboljim uspjehom raspoređeni su za vršenje teritorijalne vojno-obavještajne službe.

Artiljerijske jedinice: artiljerijski divizioni 13. i 35. divizije povoljno se razvijaju i kod svake nove akcije daju sve bolje rezultate. Obuka sa ljudstvom vrši se redovito što i jeste rezultat uspjeha i težnje da se dobije što veći broj sposobnog stručnog kadra za novu predviđenu formaciju.

Inžinjerijske jedinice: došle su do izražaja u pogledu miniranja i zarušavanja komunikacija u toku ovog mjeseca ali nisu pokazale naročitu stručnu sposobnost, na što im je ukazata primjedba. Od strane štaba divizija do, sada nije davana dovoljna podrška ovim jedinicama, našto je skrenuta pažnja.

Jedinice za vezu: operativna mreža ovog Korpusa dosta je dobra, osjeća se poboljšanje u stručnoj spremi ljudstva. Radio mreža postaje sve gušća, što iziskuje sve više stručnog osoblja, u kom se cilju i održavaju radiotelegrafske kursevi pri ovome štabu.

Vojno obavještajna služba: ova služba još uvijek ne zadovoljava, ali se osjeća napredak svakim danom. Ova služba je u reorganizaciji a što će vjerovatno dati pozitivnih rezultata.

Intendantura: ne daje zadovoljavajuće rezultate. Ovo se naročito osjeća kod nižih štabova u kojem je cilju obrazovan intendantski kurs pri štabu ovog korpusa.

Sanitet: ova se služba u toku ovog mjeseca vidno popravila. Većih propusta nije bilo. Još še uvijek osjeća potreba za stručnim ljudstvom u kojem se cilju održavaju sanitetski kursevi pri štabovima divizija. Nije postignuta još pravilna organi-

zacija oko prebacivanja ranjenika do previjališta i dalje. Održani su sastanci sa referentima saniteta u okviru štaba divizija gdje su istaknuti ovi nedostaci.

Moral, borbenost, ishrana, oprema, zdravstveno stanje jedinica i razni problemi "koji se postavljaju:

Moral, borbenost, udarna moć i izdržljivost kod naših, jedinica znatno se popravlja, a naročito kad se uzmu u obzir okolnosti pod kojima sprovode život naše jedinice.

Ishrana još je uvjek slaba i neredovita, a po kvalitetu jednolična i neukusna, što veoma djeluje na kondiciju, izdržljivost pa i sam moral vojske.

Zdravstveno stanje, uzimajući u obzir ishranu i smještajne prilike (ovo naročito kod 35. divizije), relativno je dobro. Zaraznih bolesti nije bilo.

Oprema jedinica je loša. Šinjeli nedostaju većini boraca, a ostala oprema potrebna je više od pola brojnog stanja jedinica. Uzimajući u obzir približavanje jeseni i zime oprema boraca nastaje opći problem.

Naročiti problemi pred ovaj štab nisu postavljeni od višeg štaba kao ni pred štabove divizija ovog Korpusa.

• Lokalni problemi pojavljuju se: ishrana, odjeća, obuća i stanovanje. Ishrana, odjeća i obuća problem je kod 13. i 43. divizije, kod 35. divizije također ali manje.¹⁴ Stanovanje kao problem pojavljuje se kod 35. divizije, 43. i dijelom kod 13. divizije kod jedinica na sektoru Drežnice.

Politička situacija! -

Na teritoriju Vojne oblasti ovoga Korpusa, politička situacija općenito se popravlja, kako kod boraca u vojnim vlastima tako i kod naroda. Izuzetak čine na sektoru Like ona mjesta, gdje neprijatelj ima svoja uporišta i uticaj od početka NOB kao: Lovinac, Medak, okolica Gospića i nekoliko sela u Gackoj dolini. Na čitavom ostalom sektoru Like politička situacija vidno se popravlja, pa čak i u onim krajevima koje neprijatelj drži, kao kotar Lapac; Perušić i veći dio kotara Otočac.

U Primorju politička situacija također se vidno popravlja sem okolice Karlobaga, Senja i otoka Paga, gdje še to manje

¹⁴ Štab 11. korpusa javio je o tome 12. oktobra 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske slijedeće: »Stanje prehrane naših jedinica vrlo je kritično u Gorskem kotaru i Istri, a moglo bi se reći da ima i gladi. Iscrpljenost jedinica je velika, a posljedice toga su veće i povećavaju se kao na pr.: slaba kondicija s obzirom na marševe i operacije, te dnevno izbacivanje iz stroja zbog iscrpljivosti...« (Arhiv V.I.I., reg. br. 8-2, k. 119/1.)

osjeća. Na otocima situacija se je znatno popravila, nešto manje na otocima Cresu i Lošinju. Na sektoru Gorskog kotara politička situacija općenito se popravlja.

U sjevernom Primorju i Istri politička situacija također se popravlja osim glavnih gradova, kao Rijeka sa neposrednom okolicom, Pula, i na zapadnoj obali Istre kotar Rovinj, Umag i Buje.

Pored intenzivne propagande od strane neprijatelja na sektoru Istre u navedenim mjesetima neprijatelj vrši teror nad narodom, a naročito nad rođbinom boraca koji su u NOB. Neprijatelj je uspio u izvjesnim mjestima zastrašiti narod i spriječiti mobilizaciju u NOV, dok narod na svaki način teži izbjegći svako davanje pomoći neprijatelju.

U samoj Rijeci politička situacija je najkomplikovanija, gdje neprijatelj vrši propagandu na sve moguće načine, čas za neku autonomiju, čas za slobodni protektorat pod upravom Saveznika itd.

Zahvaljujući općoj vojnoj i političkoj situaciji naše organizacije, iako dosta mlade i slabe, rade sve intenzivnije i osjeća se svuda njihova djelatnost.

Ekonomsko stanje.

Ekonomsko stanje na teritoriju Vojne oblasti dosta se je popravilo i to na sektoru Like i Gorskog kotara, tako da se jedinice i vojne vlasti već sada hrane približno po tablici, dok još uvijek manjkaju artikli kao grah i mast. Na sektoru Primorja ekonomsko stanje nije se popravilo kao ni na sektoru 43. divizije, gdje je u zadnje vrijeme vrlo otežano i skoro nemoguće izvlačenje hrane preko posjednutih komunikacija iz Istre¹.

Na sektoru Like i Gorskog kotara ne postoje nikakove mogućnosti za stvaranje ma kakvih zaliha, a za svakodnevnu ishranu iz mjesnih sredstava može se crpsti najviše 15–20%) za potrebe naše vojske i to u glavnom u krumpiru, a manjim dijelom u zelju i mesu.

Manje zalihe na sektoru Like stvorene su dovlačenjem žita i stoke preko Korduna, a u Gorskem kotaru stvoriti će se izvjesne zalihe sa sektora Karlovačkog i Zumberačkog područja. U Istri stvaraju se i spremaju u zemunice manje zalihe, koje se ne mogu momentalno izvući zbog vojničke situacije.

Stanje obuće i odjeće na sektoru Gorskog kotara, Primorja i Istre vrlo je slabo kako u vojnim vlastima tako i u operativnim jedinicama tako, da ima 70 do 80% boraca vrlo slabo opremljenih ili gotovo bosih i golih. Pomoć od Saveznika svidila se je u glavnom na jedan dio ubojne spreme i eksploziva, manji dio veša, a veći dio raznorazne štampe.

Po ovome pitanju poduzeli smo korake preko II. P. O. S.¹³ gdje smo uputili jednog člana intendanture 13. divizije, 2 delegata iz 35. divizije, a kao odgovorno lice zamjenika šefa ekonomskog otsjeka Vojne oblasti poručnika Obradovića, sa zadatkom da se uz pomoć II. P.O.S. i Kvarnerskog područja na Krku, organizira prebacivanje potrebnog materijala sa Visa, a prvenstveno obuću i odjeću.

Rad vojne oblasti i organizaciono stanje.

Rad vojne oblasti dolazi sve više do izražaja i po svim sektorima. Ogromne smetnje čini ispresjecanost teritorija oblasti sa neprijateljskim komunikacijama, uslijed čega se ne može dati efikasna pomoć odvojenim organima, kako stručno organizaciono tako ni materijalno. Na sektoru Gorskog kotara pripremljene su veće količine raznog alata i materijala, koji bi trebao biti prebačen na sektor Like, ali je to zasad nemoguće uslijed teškog prolaza.

Potčinjenim organima data je svestrana, pomoć putem pismenih direktiva, a na sektoru Gorskog kotara, Primorja i Istre održato je niz konferencija, a jedan dio referenata nalazi se redovno na terenu radi davanja najneposrednije pomoći komandama Područja i mjesata.

Otsjeci vojne oblasti popunjeni su sa novim referentima i pomoćnim osobljem prema stručnoj sposobnosti i postoje svi uslovi za njihov uspješan razvoj i rad. Ovdje ne dolazi u obzir Sanitetski otsjek koji praktično zadnjih 14 dana ne postoji, s obzirom da je šef otsjeka major dr. Forenbaher obolio i nalazi se na bolovanju...

Po otsjecima vrši se svestrana priprema prema raspisu G.Š.H. za preuzimanje vlasti i institucija po svim sektorima.¹⁶ U protekla 2 mjeseca skrenuli smo naročitu pažnju uzdizanju kadrova u čemu smo imah i vidnog uspjeha, te smo prikupili i pripremili priličan broj kadrova, naročito stručnih kvalifikacija.

Pored organizacionih priprema vrše se svestrane i materijalne pripreme, tj. pripremaju se većim dijelom konstrukcije za podizanje mostova i ostalih objekata na cestama i prugama. Priprema se materijal za pravljenje nadzemnih magazina, a po područjima organizovano je podizanje pilana, popravljanje vršecih strojeva, mlinova, izrade zemunica itd., koji su radovi bili u glavnom dovršeni do polovice ovoga mjeseca.

¹⁵ Pomorski obalski sektor. O organizaciji i formaciji Komande mornarice za Hrvatsko primorje i Gorski kotar vidi tom VIII, knj. 1, dok. br. 10.

¹⁶ Vidi tom V, knj. 33, dok. br. 36 i 59.

U tehničkom i saobraćajnom otsjeku došlo je do promjena u organizacionom pogledu, tj. šef tehničkog odsjeka upućen je u Štab X. Korpusa a na njegovo mjesto postavljen je šef građevinske sekcije poručnik drug Josip Manestar, za koga smo mišljenja da će odgovoriti svojoj dužnosti.

Za šefa saobraćajnog otsjeka postavljen je ing. drug Milan Švalba, dok je drug Mileusnić ostao njegov zamjenik. Ovom promjenom postoje uslovi da saobraćajni otsjek odgovori svome zadatku.

Komande područja.

Gotovo u svima komandama Područja došlo je do izvjesnih promjena u organizacijskom pogledu, što je uslijedilo po potrebi, bilo radi formiranja novih komandi Područja bilo radi drugih prilika koje su ovo diktirale.

U II. Ličkom području svi članovi komande osim zamjenika komandanta razboljeli su se od trbušnog tifusa i otišli u bolnicu tako da smo morali postaviti nove članove kao vršioce dužnosti i to: za v. d. komandanta postavljen je poručnik drug Ivica Rupčić, do sada komandant mesta Otočac, za komesara (uz)postavljen je drug Stevo Obradović, član K. K. Dol. Lapac, a ostalo osoblje pri komandi popunjeno je iz komandi mesta toga Područja.

U I. Ličkom području došlo je do promjena uslijed dosta slabog rada, pomoći i kontrole nad potčinjenima, sporog i slabog izvršavanja direktiva i zadataka itd.

U vezi s tim za komandanta I. Ličkog područja postavljen je poručnik drug Vujo Rapajić, do sada zamjenik komandanta II. Ličkog područja, a dosadašnji komandant kapetan drug Ratković pozvat je u ovaj štab i biti će stavljen na raspoloženje komandi Mornarice.

U komandi Primorskog područja došlo je do promjena u tome što je komesar postavljen za komesara Područja za Kvarnersko otoče, a zamjenik komandanta predviđen za komandanta mesta Sušak. Za komesara Primorskog područja postavljen je drug Car Vlado, član O. K.¹⁷ za Primorje.

Osnovano je Područje za Kvarnerske otoke i članovi komande upućeni su na svoje mjesto (otok Krk) gdje je ranije prebačena komanda mesta sa jednom četom partizanske straže. Na teritoriju ovoga Područja postoje formirane tri komande mjesta i to Pag i Rab koje se nalaze na o. Olibu, a komanda mjesta Krk. nalazi se na Krku. U formiranju su još tri komande mjesta i to jedna za Omišalj (otok Krk), a dvije za Cres i Lošinj.

¹⁷ Okružni komitet KP Hrvatske za Hrvatsko primorje.

Ova komanda Područja biti će u tijesnoj vezi i saradnji sa drugim P.O.S.-om, komandom Primorskog područja i Istrom a. sa ovim štabom biti će povezana radio vezom. U koliko se stvore: uslovi mislimo prebaciti na otok Krk jače borbene jedinice, koje bi imale zadatak u zajednici sa II. P.O.S.-om i komandom ovoga Područja očistiti otroke, sprovesti mobilizaciju i omogućiti što-bolji politički rad na otocima.

Predviđeno je ljudstvo za komande mjesta Sušak, Rijeka, i Pula. Ovo ljudstvo nalazi se u neposrednoj blizini svojih baza sa čijom je unutrašnjosti uspostavljena veza radi prikupljanja, podataka o ustanovama, institucijama i materijalu. Uz ovo ljudstvo nalaze se i najpotrebniji referenti. U vezi sa uputstvima za preuzimanje vlasti razrađuju se konkretna uputstva i zadaci ţe sve komande Područja, komande većih mjesta i ostale organo-vojnih vlasti.

U Istri nalaze se formirana 4 područja, tj. Pulsko, Pazinsko, Buzetsko i Riječko. U organizacionom pogledu u ovim komandama područja nije bilo promjena. Gdje nije bilo moguće uslijed jačih neprijateljskih snaga koje kontrolišu teren pretvoriti vojno-partizanske stanice u komande mjesta one su ostale i dalje na svojim mjestima – u najviše slučajeva odvojene od oslobođenog teritorija – radi kontrole terena i moralne podrške narodu.

Izlaskom jačih snaga iz Istre neprijatelj je postao agresivan te sa manjim snagama krstari gotovo po čitavom terenu Istre i na taj način onemogućuje vojne vlasti da se organizaciono oforme i ispolje bilo kakvu širu djelatnost, naročito rad oko mobilizacije, te prikupljanje i prebacivanje hrane sjeverno-öd pruge Rijeka – Trst! Pored toga svi organi vojnih vlasti u Istri mladi su i bez iskustva.

Ovako sadašnje stanje u Istri u dobroj mjeri onemogućilo je i samoj oblasti da dade potrebnu pomoć tamošnjim organima vojnih vlasti.

Što se tiče Riječkog područja, ono je – s obzirom da će potpasti sam grad Rijeka pod kontrolu vojne oblasti – vrlo malo i svodi se na teritorij od Mošćenica vrhom Učke preko Brguda na željezničku prugu kod slovenske granice i obuhvata nekoliko mjesta kad Mošćenice, Lovran, Opatija, Kastav i Klanca (pored nekoliko manjih sel). Mišljenja smo da bi ţe ova komanda u momentu preuzimanja vlasti rasformirala a teritorij pripojio Buzetskom i Primorskom području i sa time i politički neutralisala stara granica Jugoslavije i Italije. Po ovome molimo Vaše mišljenje.

O teritorijalnoj podjeli istarskih Područja prilažemo skicu sa komandama mjesta, vojno-partizanskim stražama i vojnim poštama sa mrežom.

Gotovo u svim Područjima vrše se intenzivne pripreme po svim sektorima za preuzimanje vlasti. Pripremaju se referenti za preuzimanje materijala, kao i povjerenici koji će biti postavljeni tamo gdje to bude potrebno.

Komande mjesta.

Na čitavom teritoriju oblasti došlo je do izvjesnih promjena u organizacionom sastavu komandi mjesta, radi pripremanja kadrova za komande onih mjesta koja će biti eventualno oslobođena.

Kadrovi komandi mjesta u većem slučaju nijesu na dovoljnoj visini u odnosu na svoje zadatke. Pored nedovoljne političke i vojničke naobrazbe česta je pojava i nepismenosti, tj. slabog poznavanja administracije. Ovo se naročito odnosi na zamjenike komandanta mjesta koji su zaduženi sa organizacijom mobilizacije, a kojima je administrativna, sposobnost neophodna. U vezi s tim mislimo veći dio kadrova uzeti sa teritorija onih područja gdje je mobilizacija skoro sprovedena i prebaciti na teritorij Istre i Otoka, prethodno što bi se sa ovima održao kratak kurs pri ovoj oblasti, u vezi sa njihovim zadacima.

Komandama mjesta potrebna je mnogo veća pažnja, pomoć i kontrola, koja je uslijed težeg prolaza i razvučenog teritorija prilično manjkava i nedostatna kako od oblasti i otsjeka tako u više slučajeva i od samih komandi Područja.

Partizanske straže.

Stariji i fizički sposobniji horci i veći dio rukovodilaca partizanskih straža ušli su u sastav jedinica OZN-e, a na sektoru Istre pored navedenog, povučeni su u jedinice 43. Divizije tako da su najvećim dijelom borci po partizanskim stražama vrlo slabe fizičke kondicije ili su novomobilisani, sa dosta slabom političkom svijesti i disciplinom, a što u glavnom otežava razvoj i učvršćenje ovih jedinica. Ovo se naročito odnosi na Istru.

Na teritoriju ostalih Područja gdje su u sastavu partizanskih straža stari borci, iako sa dosta slabom fizičkom kondicijom, politička svijest, disciplina i borbenost stalno se popravlja.

Njihovoj obuci, političkoj izobrazbi I vojničkom životu posvećena je veća pažnja nego je to bio slučaj ranije, I u tome se već osjeća uspjeh. Kontrola prolaznika, privremeno boji a većih lica na jednom sektoru, te opća kontrola svih nepoznatih lica još nije svuda potpuno sprovedena, o čemu ćemo posvetiti mnogo više pažnje svim komandama mjesta i partizanskim stražama, kao i naobrazbi (obuci) boraca u tome pogledu.

Zdravstveno stanje.

Koncem mjeseca augusta pojavila se je kod komande II. Ličkog područja bolest (trbušni tifus) i obolilo je od iste 12 osoba iz iste komande. Sličnih nekoliko slučajeva pojavilo se je u Primorju (među narodom). Na obadva ova mjesta poduzete su mjere i ova epidemija se je u glavnom lokalizovala.

Higijenske mjere u najviše slučajeva nijesu sprovedene uslijed slabih stanbenih prilika, što se odnosi na cijeli teritorij ove oblasti osim Goranskog područja.

Razno.

Za mjesec oktobar predviđjeli smo niži tehnički kurs na koji smo pozvali 40 slušalaca po tehničkoj struci i 40 građevinaca, koji su pozvati iz svih Područja i Okružnih NOO-a naše oblasti. Kurs bi imao otpočeti oko 10. oktobra.

Na niži telefonski kurs pozvali smo iz ličkih područja, te Goranskog i Primorskog područja 40 slušalaca, koji bi se upotrebili za telefonske stanice i centrale po oslobođenju u Istri i sjevernom Primorju, pošto će isti tamo biti potrebni s obzirom da govore hrvatskim jezikom. Ovaj kurs početi će 2. oktobra t. g. i trajati će 20 dana, te bi se prema situaciji i produžio.

U projektu je i nadcestarski kurs koga mislimo održati u toku ovoga mjeseca. Na ovaj kurs pozvali bi od svakoga Područja po 3 nadcestara. Ovaj kurs imao bi početi polovicom ovoga mjeseca, a trajao bi svega 10 dana. Isti bi se produžio u koliko situacija ne bi zahtijevala da [se] isti vrati na svoje dužnosti.

Isto tako mislimo održati kratak kurs sa onim kadrovima koje ćemo oko 15. o. mj. poslati u Istru kao pomoć tamošnjim organima za mobilizaciju. Sa ovim drugovima održali bi kratak kurs po administraciji i organizaciji Istre, radi lakšeg izvršenja zadataka po mobilizaciji.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
S. O.

Komandant-pukovnik:
M.¹⁸ Šakić

is Mićun

BR. 13

IZVJEŠTAJ ŠTABA 7. DIVIZIJE OD 6. OKTOBRA 1944. ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA STUBLJANE I OBEZBJEĐENJU NAPADA NA SUNJU I DONJI HRASTOVAC¹

ŠTAB
VII. UD. DIVIZIJE II. NOV.
JUGOSLAVIJE
Op. Br. 5/44   "   "
Dne 6. X. 1944. •

Operativni izvještaj o borbi
kod Majura i Kostajnice.

ŠTABU IV. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Položaji oko Majura i Stubljana nalaze se sjeverno od Kostajnice. Samo zemljište sa jugo-istočne strane je ispresijecano i većim dijelom pošumljeno, dok sa sjevero-istočne strane je otkriveno i ravno. Samo mjesto Stubljani bilo je zaposjednuto, sa oko 200 neprijateljskih vojnika (Nijemci) i u selu je bilo oko 300 bunkera odakle je neprijatelj davao najjači otpor. Zemljište je predstavljeno na sekciji Kostajnica 1 :100.000.

Od naših jedinica u ovoj borbi učestvovala je II. brigada, i I P.O. Banije.

Da bi osigurah izvršenje akcije na Sunju i Donji Hrastovac² sa II. brigadom vršili smo osiguranje od Kostajnice, a sa I. Odredom napali neprijatelja u Stubljanima.³

Neprijateljska posada u Stubljanima-isturena je za osiguranje pruge Kostajnica – Sunja i ometanja prelaza našim snagama preko pruge.

• Naša odluka, a u vezi zapovijesti⁴ štaba Korpusa, bila je uništiti neprijateljsku posadu u Stubljanima i time stvoriti povoljnije uslove za osiguranje' pravca od Kostajnice, a zatim potpuno uništenje-pruge Kostajnica – Sunja.

Za ovu akciju izdata je pismena zapovijest koju prilažemo, a iz koje se vidi raspored naših jedinica.

Borba je počela 26. IX u 6 sati i trajala do 27. IX do 20 sati.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 46/1-2, k: 813.

² Napad na Sunju izvela je 1. brigada 8. divizije, a na Donji Hrastovac Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« 26/27. septembra (opširnije o tome vidi dok. br. 110, 120 i 129 u ovoj knjizi, tom V, knj. 33, dok. br. 95, 105, 108 i 115 i Arhiv V.I.I., reg. br. 14-1/7, i 11-7, k. 426 A).

³ Vidi tom V, knj. 33, dok. br. 95.

⁴ Vidi tom V, knj. 33, dok. br. 95.

Razvođenje jedinica izvršeno je neopaženo noću 25/26. IX. o. g. Neprijatelj u Stubljanima nije očekivao napad, jer u sam početak neprijatelj je imao rasutih dijelova po selu. Poslije kraće borbe neprijateljski istureni dijelovi povukli su se u bunkere odakle je davao jak otpor. Ova borba vodila se žestoko do 11 sati kada se umirila. Naše snage pošto nisu uspjеле da razbiju neprijateljsku spoljnu odbranu povučene su po naređenju na sređivanje i ponovnu pripremu za napad. U 18 sati ponovo se vrši napad, neprijatelj se i dalje grčevito brani i ovaj napad ne uspijeva. Borba je trajala do 20 sati poslije čega su se jedinice po naređenju povukle na sređivanje i odmor.

Dana 27. IX u 7 sati izvršen je ponovo napad, ali i ovoga puta ne uspijeva. Jedinica već dosta zamorena i malo demoralisana ranijim neuspjehom. U 9 sati glavni dio snaga povukli smo na odmaranje i sređivanje, a slabijim snagama držali blokadu. Neprijatelj je noću 27/28. IX uspio neopaženo da se izvuče i pobegne za Kostajnicu.

Za čitavo ovo vrijeme trajanja borbe neprijatelj je nadirao od pravca Kostajnice ali je svaki put odbijen uz gubitke.

Postavljeni zadaci ovoga puta nisu u potpunosti postignuti.

Zarobljeno nije ništa, ubijeno 66, a među njima 5 oficira, ranjeno oko 90 neprijateljskih vojnika.

ZapEjenjeno: 1 bacač 81 mm sa 100 mina, 1 šarac, 2 šmajsera, 7 karabina, 3 tromblonske puške, 2 pištolja, 2000 puščanih metaka, 22 sanduka tromblonskih bombi, 12 čebadi, 12 šatorskih krila, 15 pari odijela, 100 komada maski, 60 šljemova i druge spreme.

Naši gubici: 11 mrtvih, među njima komesar čete Oblaković Kuzman, i 43 ranjena druga, a potporučnik Pavić Mile ranjen.

Od oružja izgubili smo 1 p. m. šarac.

Utrošeno 13700 puščanih i mitraljeskih metaka, bombi za bacač 81 mm 246, bombi za bacač 45 mm 10, metaka za protukske puške 20 komada, i 100 ručnih bombi.

U ovoj borbi sve jedinice dobro su se držale. Naročito dobro su se držale jedinice i pojedinci iz I. Odreda. Njima je u ovoj borbi nedostajalo dovoljno vojničkog znanja i iskustva u težim borbama, inače hrabrost jedinice bila je na visini. Prateća oruđa pri napadu na Stubljane nisu u dovoljnoj mjeri iskoristena.

Štednji municije nije se posvetila pažnja.

SMRT FAŠIZMU SLOBODA NARODU !

Politkomesar, potpukovnik:
Uroš Krunic

Operativni oficir, major:
Trninić Milan

BR. 13

IZVJEŠTAJ ŠTABA 7. DIVIZIJE OD 6. OKTOBRA 1944. ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ O BORBAMA NA LINIJI ME- MINSKA – ŠAŠ – ŽIVAJA¹

STAB
VII. UD. DIVIZIJE II. NOV.
JUGOSLAVIJE
O. br. 5/44
Dne 6. X 1944.

Operativni izvještaj o
borbama oko Meminske,
Šažai Živaje.

ŠTABU IV. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE.

Položaji oko Meminske, Šaša i Živaje nalaze se uz komunikaciju Sunja – Diibica i leže sjevero-istočno od Kostajnice. Zemljište na toj prostoriji sa južne strane je ispresijecano i djelom pošumljeno dok sa sjeverne strane je ravno i otkriveno, šaš i Živaju neprijatelj je držao zaposjednute, imao je izgrađene bunkere i odatle davao jak otpor. Zemljište je predstavljeno na sekciji Kostajnica 1:100.000.

Od naših jedinica u ovoj borbi u prvo vrijeme učestvovao je II. P.O. Banije, a kasnije tokom borbe i dio snaga VIII - divizije.²

Da bi osigurali izvršenje napada na Sunju i Donji Hrastovac II. P.O. Banije zatvorio je pravac od Dubice.³

Naša odluka bila je uništiti komunikaciju Sunja – Dubica i vršiti aktivno osiguranje od tog pravca.

Za ovu akciju izdata je pismena zapovijest koju prilazemo, a iz koje se vidi raspored naših snaga.

Borba je počela 26. IX u 18 sati i trajala 30. IX do 18 sati.

Neprijatelj ne raspolažeći sa dovoljno snaga u Dubici nije odmah intervenisao zbog napadnutog garnizona Sunje. Da bi se neprijatelj što teže orientisao i video gdje je naše težište, ti 16 sati vršimo napad na trospratni bunker na pruzi ispod Jasenovčana. Poslije kraće borbe neprijatelj je napustio bunker i pobegao u Šaš. Likvidacijom ovog bunkera oslobođen je dio pruge Sunja – Šaš i istu smo dana 27. IX potpuno porušili.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 48/1-2, k. 813.

² Odnosи se na dijelove 2. brigade 8. divizije (vidi dok. br. 19).

³ Vidi primjedbu br. 2 uz dok. br. 16.

Noću 27/28. IX neprijatelj sa nekoliko kamiona sa vojskom i dva tenka stigao je iz Dubice u Šaš. Iste noći neprijatelj produžuje od Saša cestom prema Strmenu i odatle Sunjskim kanalom prema Zremenu. Na prostoriji Zremen, Krivaja neprijatelj je dočekan i potisnut nazad od snaga VIII. divizije.

Dana 28. IX u 6 sati ista ta kolona izbila je u Vedro Polje" i cestom od Vedrog Polja kreće prema Šašu. U vezi s ovom situacijom glavni dio snaga II. Odreda orijentisemo prema ovoj koloni, a sa manjim snagama kontrolišemo pravac prema Dubici. Kolona koja je išla od Vedropolja dočekana je na liniji Meminska – Slovenci, Kostreši. Neprijatelj je jakom vatrom na ovoj liniji zaustavljen. Sa snagama iz Meminske prešli smo odmah u napad. Neprijatelj, osjetivši za ovaj manevar, skoncentrisao je svoju vatrnu i tenkove prema našim snagama u Kostrešima i Slovencima i poslije kraće borbe uz gubitke odbacio naše snage i probio se za" Šaš.

Dana 30. IX snage VIII. divizije vršile su napad na Šaš, a II. P.O. Banije osigurao je izvršenje tog zadatka od Dubice na prostoru između Cerovijana i Zivaje. Radi lakšeg osiguranja i vezanja neprijateljskih snaga vršili smo pritisak na neprijateljsku posadu u Zivaji. Neprijatelj čim je osjetio naše snage napustio je bunker na pruzi između Zivaje i Cerovljana i pobjegao u željezničku stanicu u Zivaji. Likvidacijom ovog bunkera porušena je pruga između Cerovljana i Zivaje.

Postavljeni zadaci u ovim borbama postignuti su.

Zarobljeno 39, od toga 2 ustaše i 26 četnika, ubijeno 10 neprijateljskih vojnika i veći broj ranjeno.

Zaplijenjeno: 1 teški mitraljez, 28 karabina, 1 pištolj, 21.550 metaka, 3 bicikla, 90 bombi, 15 pari odijela i druge spreme.

Naši gubici: 3 mrtva, 16 ranjenih i 1 nestao, ranjeni: Borović Dušan, komesar, poruč. Grivić Đuro.

Od oružja je izgubljen 1 teški mitraljez, 2 puškomitraljeza.

Utrošeno 3200 metaka, 16 bombi za bacač 45 mm i 20 ručnih bombi.

U ovim borbama sve jedinice dosta dobro su se držale. Obzirom da je ovo prva teža borba koju su ove jedinice dosad vodile; njihova manevarska sposobnost kroz ovo vrijeme bila je dosta slaba, ovo se ispoljavalo naravno pri promjeni položaja.

U ovim borbama *ličnom* hrabrošću i *borbenošću* nije se niko naročito istakao.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar, potpukovnik:
Uroš Krimić

Operativni oficir, major:
M. Trninić

BR. 13

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 7. DIVIZIJE OD 6. OKTOBRA 1944.
ŠTABU 4. I 10. KORPUSA NOVJ O BORBAMA NA LINIJI
KLOŠTAR – PITOMACA OD 3. DO 5. OKTOBRA¹**

ŠTAB
VII. UDAHNE DIVIZIJE IV. KORPUSA N.O.V.
JUGOSLAVIJE
Br. 529
Dne 6. X 1944

Operativni izvještaj o operaciji
na liniji Kloštar – Pitomaca
od 3. do 5. X. 1944 g.

ŠTABU IV I X KORPUSA NOV. JUGOSLAVIJE

Prema zapovijesti² štaba X Korpusa za zajedničke operacije na liniji Virovitica – Pitomača – Kloštar – Đurđevac naša divizija učestvovala je u ovim operacijama na sektoru Pitomača – Kloštar (Sekcija Bjelovar – • Slatina 1:100.000).

Jačina neprijatelja i njegovo naoružanje, plan napada i raspored naših snaga vidi iz priložene zapovijesti Op. br. 528/44 od 3. X. 1944 g.³

Na svoj zadatak naša divizija krenula je sa prostora V. i M. Trostvo na dan 3. X. 1944 g. u 13 sati. Po dolasku u s. Suha Katale, gdje smo stigli u 18 časova primljeno je telefonsko naređenje od štaba X Korpusa, da se zbog pojačanja neprijateljskih snaga u Pitomači plan napada mijenja⁴ u toliko, što će se prije likvidirati Virovitica od strane slavonskih jedinica,⁵ a jedinice XXXII i XXXIII divizije dati potrebno osiguranje na liniji Đurđevac – Pitomača – Virovitica, dok će naša divizija biti kao korpusna rezerva na liniji Kozarevac – M. i V. Črešnjevica sa isturenim osmatračnicama ha Veselom 'Brijegu, Grabrovnci i k. 131 kod s. Otrovanca. Na svoj odre-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 49/1–2, k. 813.

² Vidi ok. br. 5.

³ Zapovijest se nalazi u Arhivu V.I.I., reg. br. 28/1–1, k. 813.

⁴ Podatke o pojačanju i koncentraciji neprijateljskih snaga u Pitomači dostavio je Štab 32. divizije Štabu 10. korpusa 2. oktobra. Štab Divizije je istovremeno predložio da se napad odloži što je Štab Korpusa odobrio. Međutim, kasnije je utvrđeno da podaci Divizije nisu bili tačni (vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 19–2, k. 1191 i 9–1/2, k. 551).

⁵ Neprijateljski garnizon u Virovitici uništile su jedinice 12. divizije (vidi dok. br. 2, 3, 22, 26, 33, 42, 134 i 135).

Öeni položaj naša divizija stigla je 3. X. 1944 g. u 23 časa. U toku noći borbe sa neprijateljem nije bilo.

Na dan 4. X. 1944 g. doznajemo da se operacije u Virovici uspješno razvijaju. — Neprijatelj iz Đurđevca i Kloštra vrši oštре napade na jedinice XXXIII divizije i uspijeva da se spoji sa snagama u Kloštru. Oko 14 časova naša divizija dobija zadatku od štaba X Korpusa da uputi jedan bataljon u s. Prugovac da oslobodi snage XXXIII divizije, koje su se tu nalazile, a sa ostalim snagama da se približava s. Kloštru pravcem Velseli Brijeg — Oderjan i s. Pitomača sa juga pravcem Otrovanec — Grabrovica — Dinjevac. Oko 15 sati XXXII divizija javlja da su Slavonci upali u Viroviticu, a divizija da će preduzeti nastupanje prema Pitomači.⁶ Na sektoru XXXIII divizije između Đurđevca i Kloštra situacija je promjenljiva. Snage koje je neprijatelj svojim prodorom bio razdvojio ponovno, su se sastale. U takvoj situaciji od štaba X Korpusa dobili smo ovaj zadatku: sa dva bataljona dati osiguranje od Pito, mače na liniji Kladare — Dinjevac, a sa jednom brigadom izvršiti napad na s. Kloštar od pravca V. Polje — Oderjan, dok će snage XXXII divizije (II brigada⁷) napadati od pravca Srednje polje — Budančevica i želj. stanica Kloštar. Za ovaj zadatku naše snage raspoređene su ovako:

III brigada sa dva bataljona zatvaranje pravca od Pito, mače na liniji s. Kladare (k. 128), s. Dinjevac, a dva bataljona u rezervi oko Grabrovnice. IV brigada da izvrši napad na neprijatelja u s. Kloštru od pravca V. Polje pored kanala Kozarevac, od pravca Oderjana i duž komunikacije Pitomača — Kloštar. Naše jedinice, koje su napadale Kloštar, uspjele su da bez većeg neprijateljskog otpora uđu u prve kuće od pravca Oderjana. Oko 20 časova pristigao je bataljon koji je bio u s. Prugovcu i preduzet je dalji, napad. U isto vrijeme doznalo se da neprijatelj u Kloštru raspolaže i sa tenkovima, za koje se ranije nije znalo. Preduzeto je dalje nastupanje. Neprijatelj se ogorčeno branio ne samo iz bunkera, nego i iz kuća i podruma, a naše jedinice morale su čistiti kuću po kuću i polagano potiskivati neprijatelja prema raskrsnici puteva, gdje mu je bio glavni sistem odbrane. Borba se nastavila tokom cijele noći, a naše jedinice su uspjеле da dođu oko 150 metara do raskrsnice, gdje su bile zaustavljene ogorčenim neprijateljskim otporom. U toku noći izvršena je popuna IV brigade sa municipijom za teške bacace, antitenkovske bacace Džon Bul, a također su donesene i kesice sa eksplozivom; Predviđalo se da će se borba produžiti i tokom sutrašnjeg dana. Od strane štaba divizije, pred bri-

⁶ Jedinice 32. divizije zauzele su Pitomaču 5. oktobra (vidi dok. br. 5, 6, 18, 31 i 64).

⁷ Kloštar je napala 2. brigada. 33. divizije (vidi dok. br. 24).

gadu je postavljeno više puta tokom borbi da se mjesto mora zauzeti, što je obzirom na odnos snaga i povoljne položaje prema neprijatelju bilo moguće. Brigada XXXIII divizije, koja je napadala od pravca Srednjeg polja i Budančevice, uspjela je prodrijeti do mosta, a kasnije i do same pilane.

Tokom 5-og ov. mj. oko 9 časova dodijeljena nam je jedna haubica, koja je postavljena pored kanala Kozarevac u blizini same pruge. Bataljoni koji su prodrli najbliže k neprijatelju izvršili su detaljnu pripremu za konačnu likvidaciju neprijatelja postavljanjem teškog oružja. Energičan napad na neprijatelja otpočeo je poslije artiljerijske pripreme iz haubice, koja je imala vrlo dobro dejstvo, i svojim pogocima prisilila neprijatelja da napusti jedan bunker. Čim je prestala vatra artiljerije jedinice IV brigade otvorile su najžešću vatru iz teških bacača, protukolskih topova, antitenkovskih bacača na najbliže neprijateljske bunkere, istjerali neprijatelja iz njih, prikačili mu se za leđa i nastavili sa proganjanjem. Oko 10 časova neprijatelj je bio razbijen, a naše jedinice prodrle su u sistem odbrane i nastavile gonjenje od raskršća na sjever prema kanalu i na zapad prema pilani, kuda se bilo odvojilo jedno manje neprijateljsko odjeljenje. Neprijateljski otpor bio je svladan a manje odjeljenje, koje je ostalo u pilani, tj. mlin, uništeno je u sađejstvu sa II brigadom 33 divizije, a mlin zapaljen. Borba je završena oko 12 časova i naša divizija po naređenju štaba Korpusa povukla se na liniju Kozarevac – V. i M. Črešnjevica s tim, što je ostao jedan bataljon u Kloštru, dok se ne prikupe jedinice II brigade 33 divizije.

Dva bataljona naše III brigade, koja su vršila osiguranje od Pitomače po dolasku u s. Kladare protjerali su jednu neprijateljsku zasjedu iz sela dok drugih borbi na svom pravcu nisu imali. Neprijatelj iz Pitomače uspio se probiti prema Dravi, a 32 divizija ušla je u mjesto.⁸

Postavljeni zadatak naša divizija izvršila je u potpunosti. Neprijatelj je bio razbijen i dijelom uništen, a dijelom pobegao prema sjeveru.

Rezultat borbi:

Ubijeno 90 ustaša, a 14 zarobljeno.

Zaplijenjeno: 5 tenkova, tri kamiona, tri trokolice, 1 motocikl, 1 teški bacač sa 12 mina, 6 teških mitraljeza, 5 puško-

8 u dnevnom izvještaju P.T.S. od 5. oktobra 1944. o borbama za Pitomaču i Kloštar piše: »X. i VI. partizanski korpus koncentrirali su svoje snage na području Pitomača – Kloštar – Đurđevac. Tokom čitavog dana 4.X.1944. vodile su jedinice V. staj.[ačeg] djel.[atnog] zdruga U. V. (ustaške vojnica – prim. red.) ogorčene borbe sa partizanima, koje još traju. Gubitci na obim stranama su veliki. Kloštar i Pitomača su odsječeni, te s njima nema veze«. (Arhiv V.U., reg. br. 1–268/26, k. 112.)

mitraljeza, 69 pušaka, 15 konja sa samarima, dva pisaća stroja, 16.000 mauzer metaka, 33 para odijela i obuće i dosta ostale sitne spreme.⁹

Naši gubici: 4 mrtva, od kojih 1 komesar bataljona, i 25 ranjenih, među kojima 1 pomoćnik komesara bataljona, dva komandira i 2 komesara čete, 2 vodnika, a ostalo borci. Obzirom na ogorčenu borbu gubici su relativno malih, što se ima zahvaliti dobrom korišćenju kuća, podruma i rovova za zaklone.

U borbama su se naročito istakli: štab IV brigade na čelu sa majorom drugom Petrom Maljkovićem, koji je umješno rukovodio borbom svoje brigade. Istakla se kao cjelina svojom borbenom upornošću i prodornošću čitava IV brigada, a naročito I i II bataljon, koji su imali važnije zadatke. Istakao se također zamjenik komandira protukolske baterije drug zastavnik Gruborović Mile i sljedeći borci i rukovodioci:

1) Potporučnik Jandrić Mirko, 2) ml. vodnik Devetak Ljuban, 3) vodnik Obradović Nikola, 4) borac Kiadar Stevo, 5) Gđejmidov Pavel, 6) Kruglov Ivan, 7) Pletež Eduard, 8) Kusturica Ibro, 9) Aust Josip, 10) Durman Ljuban, 11) desetar Vujić Stojan, 12) borac Bomešter Dragan, 13) Trivanović Petar, politkomesar II bat. »M.S.«, 14) politkomesar 3 č. II bat. Trivanović Rade, 15) potporučnik – komandir 3 č. II bat. Borković Dragan, 16) komandir 1 čete II bat. Živković Branko, 17) zastavnik – komandir 2 č. II bat. Popović Dušan.

Utrošeno je: 10.000 puščanih i mitraljeskih metaka, 75 mina za teške bacače, 45 mina za antitenkovske bacače »Džon Bul« i 20 granata za haubice.

U ovoj operaciji naročitim grešaka nije bilo. Da je bila potpunija i šira blokada prema sjeveru, neprijatelj ne bi pobjekstvu iz mjesta uspio da se probije i da prođe relativno jef-tino. Između kanala sjeverno od Kloštra neprijatelj je mogao biti potpuno uništen. Saradnja između pješadije i artiljerije, te pratećeg naoružanja bila je vrlo dobra. Veza za cijelo vrijeme borbe odlično je funkcionalna, tako da se u svako doba znala tačna situacija na bojištu i mogla se je od strane štaba divizije pružiti puna pomoć. Ostale pomoćne službe funkcionalne su brzo i dobro. Borci majstorski koriste kuće, podrume za zaklone, a također se brzo utvrđuju na terenu, te smo tako pretrpili relativno male gubitke.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar:
si. otsutan

K-dant p.pukovnik:
Mil.¹⁰ Pavlović

⁹ Ovdje nisu uneseni gubici koje je neprijatelju u borbama zā Kloštar nanijela 33: divizija (vidi dok. br. 24).
Milan

BE. 19

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. KOEPUSA OD 7. OKTOBRA 1944.
GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O NAPADU NA
ŽELJEZNIČKU STANICU ŠAŠ I ŽIVAJU¹

ŠTAB
rv. KORPUSA NOV. JUGOSLAVIJE
Op. broj: 262 – 1944
7. X. 1944 g.

Operativni izvještaj za
željezničku stanicu Šaš
i Živaju dostavlja. –

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE.

Željeznička stanica Šaš leži na komunikaciji Sunja – Dubica, okolo stанице nalaze se bunkeri a sama stаница također je opasana sa bodljikavom žicom. Okolo zemljište je potpuno ravničasto. Sekcija Kostajnica 1:100.000.

U borbi je učestvovala II. brigada² bez dva bataljona koji su bili na osiguranju prema Suriji.

Neprijatelj je bio jačine od 100 vojnika i to ustaša i Nijemaca, naoružan sa 6 puškomitrailjeza, 2 t. mitraljeza i 1 protuklopnim topom.

Posada na stanicu Šaš imala je zadatak da osigurava željezničku prugu Sunja – -Dubica. -

Naša odluka bila je da se neprijatelj uništi, a po zauzeću stанице da se poruši pruga i mostovi na toj komunikaciji.

Zapovijest za napad izdata je pismeno.

Borba je počela 30. IX. 1944 u 06,30 sati..

Naše jedinice uspjele, su se privući na otstojanje od 100 met. da ih neprijatelj rije primijetio. Na neprijatelja otvorena je jaka vatrica i uspjelo se približiti do žičane prepreke. Neprijatelj je davao jak otpor i za to mu je bilo pogodno i samo zemljište. Iz protukolskih topova otvorena je vatrica na neprijateljske bunkere, a iz bacaca na rovove oko bunkera, te je neprijatelj počeo napuštati samo utvrđenje. Snage koje su vršile napad na

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 17-7, k. 426 A.

² Odnosi se na 2. brigadu 8. divizije (vidi Arhiv V.U., reg. br. 13-2/2, k. 827).

neprijatelja, seoskim putem koji vodi od ceste na željezničku stanicu Šaš, vidjevši pokolebanost kod neprijatelja izvršile su energičan napad na stanicu, zauzevši kuće u blizini same stанице. Potom je izvršen jak pritisak naših, snaga na stanicu i bunkere i neprijatelj, uvidjevši da, se ne može vise održati, napustio je uporište i počeo da bježi u pravcu Krčevine i Zelenika. Snage koje su se nalazile oko 200 do 300 metara udaljene od stанице, vidjevši da neprijatelj bježi, otvorile su jaku vatru na njega: te je neprijatelju uspjelo da se sa manjim snagama izvuče. .

: u. : ' ' * ' V

Željeznička stаница Zivaja nalazi se na istoj komunikaciji Sunja – Dubica, te je služila kao osiguranje te komunikacije.

Naša odluka bila je napasti i uništiti posadu u Zivaji.

Jačina neprijatelja bila je 50 ustaša i 1 oklopni vlak.

Napad je počeo 1. X. 1944. u 24 sata. Napad je vršila II. Brigada bez dva bataljona.

Naše snage uspjele su se povući na blisko otstojanje do neprijatelja. Sam pokret i privlačenje naših snaga neprijatelj je primijetio i otvorio vatru iz mitraljeza, bacača i protuoklopnog topa i mitraljeza koji su se nalazili u blindiranom vlaku koji se nalazio na stanicu. Uslijed dobre vidljivosti mogla se je dobro iskoristiti vatru iz p. kolskih oruđa koja su u glavnom tukla samu željezničku stanicu. Ne mogavši se održati u stanicu neprijatelj je ušao u blindirani vlak koji se udaljio iz stанице do 500 metara prema Dubici. Kako naša inžinjerijska četa nije porušila željezničku prugu, stavivši malo eksplozivno punjenje pod tračnice, to je neprijatelju uspjelo da sa blindiranim vlastkom pobegne u Dubicu. Poslije kako je vlak pobegao u Dubicu upućene su snage za osiguranje prema Dubici u cilju osiguranja sa tog pravca, a sa ostalim snagama izvršeno je uništavanje i paljenje neprijateljskih utvrđenja i izvlačenje plijena.

III.

Gornji i Donji Cerovljani nalaze se na cesti Sunja – Dubica. Selo Baćin nalazi se jugozapadno od Cerovljana u blizini komunikacije Kostajnica – Dubica. Okolno zemljište djelomično je ravničasto i manevarsко.

Napad na spomenuta mjesta izvršen je sa dva bataljona ojačana sa pratećom četom.

Neprijateljska posada bila je jačine 200 milicionera i ustaša.

Uporište je služilo neprijatelju kao predstraža snaga u Dubici i kao osiguranje komunikacije Dubica – Kostajnica, Dubica – Sunja.

Naša odluka bila je napasti neprijatelja u gore navedenim selima, uništiti ga ili protjerati a zatim izvršiti pretres i konfiskaciju u selima.

Napad je počeo u 24 sata 1. X. 1944. Neprijatelj je primijetio nastupanje naših snaga i otvorio je vatru davši time znak snagama u Dubici o našem napadu. Pod vatrom neprijatelj se povukao prema Dubica i zaposjeo položaje ispred Dubice i na cesti Dubica – Kostajnica na k. 107. Kako naše snage nisu bile dosta jake, odustalo se od napada na samo uporište. Izvršen je samo jači pritisak na neprijatelja kako bi se mogla da izvrši konfiskacija u gore navedenim selima. Po izvršenoj konfiskaciji naše snage povučene su na prostoriju Staza – Šaš.

Postavljeni zadaci u ovim operacijama izvršeni su u potpunosti.

Zarobljeno: 18, ubijeno 94, ranjeno 25 neprijateljskih vojnika. Među ubijenima nalazi se i 1 bojnik.

Zaplijenjeno: 143 puške, 7 p.mitraljeza, 4 t.mitraljeza, 2 mala talijanska bacača, 1 protukolski top, 1 pištolj, 3 šmajsera, 211 ručnih bombi, 136.000 puščanih i mitraljeskih metaka, .400 metaka za pištolj, 48 bluza, 25 šinjela, 45 hlača, 39 pari rublja, 25 komada čebadi, 48 pari cipela, 6 pari čizama, 22 šatorska krila, 8 pulovera, 23 fišeklije, 14 opasača, 1 ručni dvogled, 20 okvira za p.mitraljeze, 1 bunda, 1 kožni kaput, 2 kišne kabanice, 3 sata, 1 aparat za slikanje, 1 pisača mašina neispravna, 300 mina za male bacače talijanske, 1 šivača mašina, 630 poljskih nagaznih mina, 465 rudarskih kapsla, 71 granata za protukolski top, 25 buradi ulja, 1 mašina za računanje, 1 štamparija, 1 velika centrala, 1 kanta gasa, 3 bicikla, i 7 telefona.

Uništeno: 13 skretnica, 3 stanice, 24 bunkera, 4 lokomotive, 4 pružna propusta, 1 most na cesti kod Šaša, 80 vagona, i prekinuta pruga na 70 mjesta.

Naši gubici: 21 ranjen drugi. Među ranjenim nalazi se zaставnik Dobrić Jovan, poručnik Caćić Stojan.

Utrošeno: 13.519 metaka za puške i mitraljeze, 25 mina za mali talijanski bacač, 30 ručnih bombi, 76 mina za talijanski bacač 81 mm. 12 mina za teški engleski bacač, 9 mina za Đon-Bul, 6 mina za raketni bacač, 41 granata za protukolske topove, 600 kg. eksploziva, 30 metara sporogoreće korde, 250 met. brzogoreće korde i 60 komada kapisla.

U ovim operacijama istakao se i. bataljon, a naročito 2 četa, prateća četa i inžinjerijska četa.

Od drugova istakli su se poručnik Kvočka Mile koji je sa jednom desetinom jurišao na neprijateljske bunkere i sa bom-bama likvidirao neprijatelja; v.d. komandira starifjil vodnik Ma-ćešić Momčilo, politkomesar Savić Ilija, v.d. komandira stari[ji] vodnik Milković Miladin, poručnik Zatezalo Branko.

U ovim operacijama nije bilo naročitih grešaka osim što minersko odeljenje koje je imalo zadatak da sruši željezničku prugu nije u podpunosti izvršilo svoj zadatak.—

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU ! ~

Politkomesar, pukovnik:

Komandant, pukovnik:

BR. 20

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 13. DIVIZIJE OD 7. OKTOBRA 1944.
ŠTABU 11. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA ZLOBIN¹**

ŠTAB XIII. DIVIZIJE
NARODNOOSLOBOĐENJE
HRVATSKE

Broj 745
Dne 7. X 1944.

Operativni izvještaj
o napadnoj akciji na
uporište Zlobin
23. IX. 1944. god.

ŠTABU XI. KORPUSA .NOVJ.

Dostavlja se izvještaj o napadu na neprijateljsko uporište Zlobin 23. IX. 1944 god., sastavljen na osnovu naređenja Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske op. br. 440 od 10. XI 1943. god.²

1) Uporište Zlobin istaknuta je tačka neprijateljskog rasporeda na Primorju. Zlobin brani prilaze Plasama i Hreljinu te bi njegovim padom bila gotovo presječena neprijateljska

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg- br. 14-1/3, k. 913.

² Riječ je o naređenju za pisanje operativnih izvještaja (viđi Arhiv V.I.I., reg. br. 14/2, k. 104 B).

komunikacija duž obale. To je bio jedan od glavnih razloga što je štab Divizije riješio da ga napadne i likvidira.

Mjesto je opasano jednom spoljnom linijom bunkera i žičanom preprekom, dijelom jedhoredna, dijelom dvoredna. Na sjevernoj, istočnoj i jugoistočnoj strani bunkeri spoljne linije nalaze se na markantnim visovima sa vrlo dobrom pregleđenošću. Bunkeri spoljne linije vrlo su slabi. Većinom nazi-dani zakloni od slobodnog neotesanog kamena. U unutrašnjosti mjesta oko crkve ima nekoliko jačih bunkera i zgrada udešenih za odbranu. Postoje dva minskaa polja na sjevernom i južnom izlazu iz mjesta.

Uslovi za neopaženo podilaženje su dobri. Trupe su izbile na polazne položaje neprimijećene tako da je neprijatelj bio potpuno iznenaden.³

2) Napad na Zlobin izvršila je III. brigada – svega 3 bataljona, ojačana sa dva bacača II. brigade, a potpomognuta art. divizionom od⁴ 2 brdska, 1 poljskim i 3 protukolska topa. Grupa odreda i II. brigada (bez dva Bataljona) osiguravale su operaciju, a 43. div. olakšavala je rad dejstvom posebnim pravcем.

3) Zlobin su branili 9. četa i jedan vod 11. čete 3. bataljona 846. puka 392. divizije. Naoružanje: 3 teška bacača, 3 teška mitraljeza, 10–15 p. mitraljeza, nekoliko malih bacača, ostalo puške i šmajseri.

Prema podacima naše informativne službe u okolnim neprijateljskim garnizonima sa kojih se uporište Zlobin moglo pomoći bilo je približno: Plaše 70, Hreljin 100, Križiće 100, Crikvenica 400, Kraljevica 250, Draga 120, Sv. Kuzam 50, Sušak 500 vojnika.

4) Kako je već gore pomenuto, odlučeno je da se likvidira garnizon Zlobih kako bi se dobio lakši pristup obali i bolje zagrozila neprijateljska komunikacija duž obale. Izgledi za uspjeh bili su povoljni, kako zbog odnosa snaga tako i obzirom na mogućnost sprečavanja neprijateljske intervencije iz obližnjih garnizona.

III. brigadi naređeno je da sa jednim bataljonom napadne sa istočne strane od Njiva (690), a jednim bataljonom sa zapadne strane od Gorice (812). Na sjevernu i južnu stranu u početnoj fazi napada nisu Upućene trupe zbog minskih polja. Jedan bataljon II. brigade je imao biti u rezervi a izvjestan njegov dio je imao napadati kasnije pravcem sjever – jug.

Art. divizion plasirao se je u dvije grupe: 2 brdska i 2 protukolska topa južno od k. 918,⁴ 1 poljski i protukolski top

³ Vidi tom V, knj. 33, dok. br. 141.
⁴ Vjerovatno kota 908.

sjeverno od k. 690. Raspored u dvije grupe bio je potreban jer se sa jednog mjesta nisu mogli tući svi ciljevi. II. brigada (bez dva bataljona koji su osiguravali prevoz hrane iz Korduna), ojačana sa dva bataljona I. odreda osigurava operaciju na liniji i to: bataljon II. brigade od k. 691 – k. 781, jedan bataljon I. odreda na dijelu Lipove (787) – Kurilovac (803) – Zebar (844), a drugi na dijelu Kozak (700) – k. 638.

II. odred na liniji Trebestin- (610) -- Koritnjak – Ljubibelj (705) – Meč (756) zatvara pravce koji iz Krasice i Meje izvode ka G. Jelenju i u bok i pozadinu snaga angažovanih u napadu na Zlobin. Jedan bataljon II. brigade je u divizijskoj rezervi sjeverno od kote 881.

5) Prilaže se operativna zapovijest i zapovijest za vezu.⁵

6) Borba je otpočela 23. IX. u 15 sati.

7) Tok borbe: Napad je otpočet artiljerijskom i bacačkom vatrom sasređenom na bunkere na visovima oko sela. Vatra-je bila precizna i efikasna i izvanredno dobro iskorištena od pješadije koja je brzim naletom prelazeći žičane prepreke zauzela sve visove za nepunih 40 minuta bez ikakvih gubitaka. Neprijateljske posade bunkera, očigledno zbunjene i iznenadene jakom i naglom vatrom, dale su slab otpor i u panicinom bijegu povukle su se ka sredini sela kod crkve. Uskoro zatim neprijatelj se je povukao sa bunkera na sjevernom izlazu sela.

U tome, oko 16 sati, izdato je naređenje od štaba divizije da jedna četa bataljona II. brigade koja je bila u rezervi prodre kroz sjeverni ulaz i da čisti selo u pravcu sjever – jug.

Jedinice koje su izbile na visove zadržale su se na "istima kraće vrijeme pa su produžile napad koji je dobro napredovao i razvijao se povoljno. Zauzete su neke zgrade sa kojih se je neprijatelj branio a neki bunker u selu razbijeni su vatrom bacača »PIAT«. Uspjeh je bio na domäku.

II. brigada, upravo štab i 4. bataljon, stigla je na određen položaj tek u 15,15 sati umjesto da bude na svome mjestu u 9 sati, kako je bilo naređeno. To je zakašnjenje nastalo, kako je kasnije ustanovaljeno, zbog toga što pitanje vodiča nije pravilno riješeno. Ipak 4. bataljon je uspio da zauzme određeni položaj, samo nije mogao izvršiti sve pripreme za odbranu. Već u 16. sati neprijatelj, skupivši snage iz obližnjih garnizona, napao je položaj 4. bataljona pravcem uglavnom putem Plaše – Zlobin sa oko 200 ljudi i nekoliko bacača, probio je raspored 4. bataljona odbacivši ga dijelom na sjeverozapad ka k. 782, a dijelom jugoistok ka k. 741, i napao štab II. brigade i rasturio ga. Tom prilikom poginuo je komandant II. brigade, a brigada

5 Vidi tom V, knj. 33, dok. br. 90.

obezglavljeni bila je izbačena iz borbe. Neprijatelj je produžio u pravcu Zlobina te je oko 17 sati prodro u selo pojačavši garnizon.

Ovdje treba napomenuti da telefonska veza sa II. brigadom nije bila uspostavljena jer je *brigada zakasnila* na položaj pa njena četa za vezu nije mogla da se spoji sa centralom divizije. O događajima kod II. brigade štab divizije i III. brigade, koja je napadala, nisu mogli saznati ništa sve dok neprijatelj nije prodro u Zlobin.

Ovako pojačan neprijateljski garnizon Zlobin pred sam mrak prešao je u protivnapad i uspio je da izbaci naše trupe iz sela na okolne kote.

Padom mraka, dakle, situacija se bitno izmijenila. Uspjeh koji je izgledao neizbjegjan došao je sada u pitanje. Trebalо je riješiti sada da li da se produži napad ili da se prekine. Kako su još postojali izgledi na uspjeh jer je ocijenjeno da garnizon nije znatno ojačan, štab divizije je riješio da se izvrši noćni napad i u tu svrhu naređeno je štabu III. brigade da angažuje svoje rezerve i, osim toga, stavljen mu je na raspoloženje i bataljon II. brigade koji je bio u divizijskoj rezervi. Noćni napad je preduzet oko 1 sat 24. IX. Neprijatelj je odgovorio jakom automatskom i bacачkom vatrom. Napad nije napredovao. Štab III. brigade izvijestio je da napad nema više izgleda na uspjeh. Na to je štab divizije donio odluku da se napad prekine i trupe povuku na ranije položaje. Naređenja za povlačenje izdata su poslije 2 sata. Oko 3 sata neprijatelj je pošao u protivnapad da popravi svoje položaje ali dalje nije nadirao.

Povlačenje je izvršeno u redu neometano od neprijatelja. Jedino se borba produžila kod II. odreda koji je zatvarao pravac Krasica – G. Jelenje. Taj odred je 23. IX po podne odbio jednu slabiju neprijateljsku kolonu jačine oko 80 vojnika koja je pokušala da se probije iz Krasice za G. Jelenje. 24. IX ujutro neprijatelj u jačini od 300 pješaka, 1 eskadron konjice, nekoliko motornih vozila, a potpomognut vatrom jedne haubice koja je tukla iz Sv. Kuzma, napao je položaje II. odreda. Poslije kratke ali žestoke borbe u magli odred se je povukao jer je inače dobio naređenje od štaba divizije da se povuče na ranije položaje, tj. na prostoru G. Jelenje – Grobnik. Neprijatelj je produžio pokret prema G. Jelenju a odatle prema Grobniku. II. odred je sa jednim bataljonom otstupio ka M. Vodicama a sa jednim bataljonom u šumu sjeverno od Kamenjaka. Taj bataljon je 24. pred mrak vodio borbu sa neprijateljem kod Kamenjaka.

25. IX jedna jača neprijateljska kolona u čijem sastavu je bilo oko 30 motornih vozila, što tenkova što kamiona, probila se iz G. Polja ka G. Jelenju odbacivši bataljon II. odreda koji

je bio na Kamenjaku na sjeveru ka Gerovu. Ta se kolona pred veće vratila u Sušak, te sa ovim operacije su bile završene.

8) *Ishod borbe*. Cilj borbe nije postignut jer Zlobin nije mogao biti zauzet. Neprijatelj je reagirao brzo i snažno jer je bio svjestan da bi padom Zlobina njegov položaj na Primorju postao opasan i nepodnošljiv.

Međutim, neprijatelju je ipak zadan jak udarac. U borbama u Zlobinu i oko Zlobina imao je sljedeće gubitke: 81 mrtav (od kojih jedan oficir), 93 ranjena, 1 zarobljen. Zaplijenjeno: 4 konja, 2 puške, 67 ručnih bombi, 9 šinjela, 6 šatorskih krila, 8 čebadi, 1 opasač sa fišeklijama, 8 ranaca municije za šarac, 4 rezervne cijevi za šarac, 4 ranca, 1 telefon, 1 postolje za šarac, 1 signalni pištolj, 1 rezervni zatvarač za šarac i druge sitne spreme. Uništeno: jedan kamion, jedan kamion oštećen, i šarac raznijet minom iz bacača, ubijena dva jahača konja.

9) Naši gubici: 20 mrtvih, 46 ranjenih, 23 nestala. Među poginulim drugovima je komandant II. brigade drug kapetan Rustanbeg Milan i politdelegat II. brigade Vlašić Stanko. Među ranjenima ima komandant 1. bataljona I. odreda drug Kosanovač Đuro.

Materijalni gubici: 2 šmajsera, 10 pušaka, 5 p. mitraljeza, 1 breda, 1 pištolj, 950 metaka za bredu i p.mitraljeze, 3 ranca za p. mitraljez, 2 kutije za bredu, 18 bombi, 10 nagaznih mina, 17 mina za teški bacač, 2 telefonska aparata i 5 km kabla.

Utrošak municije: puščane 11.890, p.mitraljeske 17.750, mitraljeske 4.280, šmajferske 8.550, r® bombi 617, laki bacač 83, nag.⁷ mina 26, za protivkolsku pušku 7, mina »Piat« 21, mina za teški bacač 183, za protivkolski top 205, za top 75 mm, 60 granata i 100 šrapnела.

10) Nije bilo lica i jedinica koji su se naročito slabo držali.

12) Nije bilo lica ni jedinica koje su se naročito istakle koje bi trebalo pohvaliti, odnosno odlikovati.

13) *Kritika akcije*.

Napad na Zlobin je bio dobro pripremljen na realnim osnovama a izdate zapovijesti bile su pobune. Osim toga članovi štaba divizije izvršili su rekognosciranje na terenu i na licu mjesta izdali su potrebne zapovijesti i uputstva komandan-tima II. i III. brigade.

Upravljanje jedinicama i rukovođenje . borbom bilo je dobro, sađejstvo između pješadije i artiljerije bilo je vrlo dobro u prvoj fazi napada prilikom zauzimanja visova, dok kasnije, kada je pješadija prodrla u samo selo, izgubila je vezu sa artiljerijom te je nešto trpila od njene vatre.

⁶ ručnih
⁷ nagaznih

Neuspjeh akcije ima se jedino pripisati prođorom neprijatelja na pravcu Plaše – Zlobin. Neprijatelj je prođro tako brzo i lako blagodareći činjenici što je II. brigada stigla kasno na položaj, te nije imala vremena da izvrši pravilan raspored snaga. Osim toga borci, tek stigli na položaj poslije dugog marša, bili su premorenici za borbu.

Pogibija komandanta demoralizirala je štab i jedinice II. brigade koje poslije toga nisu dale nikakav otpor.

Nasuprot ovim nedostacima moramo istaći dobro sačuvanu tajnost i pravilno korišćenje artiljerijske vatre od strane pješadije u prvoj fazi napada koja je prelazila žicu kada je posijednji artiljerijski metak pao na bunkere.

Sanitetska služba i pored velikog broja ranjenika bila je zadovoljavajuća. Intendantska služba tehnički je zadovoljila,, ali je ishrana uopće slaba.

Liste gubitaka dostavljanju]- se zasebnim aktom.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar
Matić Đ⁸

(M.P.)

Komandant-major
D.⁹ Vlašavljević

s Buro
⁹ Dušan

BR. 13

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA 4. KORPUSA OD 8.
OKTOBRA 1944. CENTRALNOM KOMITETU KPH I POLI-
TIČKOM KOMESARU GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HR-
VATSKE O RADU I MORALNO-POLITIČKOM STANJU
JEDINICA¹

ŠTAB IV. KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Broj 35

Dne, 8. X. 1944.

POLITKOMESARU NOV I POH I C.K. KPH

U prošlom je mjesecu naš Korpus zabilježio daljnje napredovanje u političkom, organizacionom i vojničkom smislu. U početku mjeseca naše jedinice izvršavajući naređenja² Vrhovnoga komandanta uspjele su potpuno izvršiti zadatak koji je pred njih bio postavljen. Sav neprijateljski saobraćaj na teritoriju našeg Korpusa bio je ukočen, a neprijateljske komunikacije bile su razbijene. U tim akcijama naročito se je istakla naša 34. Divizija. Ta je divizija pokazala dobru aktivnost, inicijativu i snalaženje u tada nastaloj situaciji.³

13. IX. 1944. mi smo izvršili napad na neprijateljsko uporište Cazin. Napad je bio dobro pripremljen u svakom pogledu i urođio je željenim rezultatom.⁴ Sam napad na Cazin izvršila je I. Brigada VIII. Ud. Divizije i I. Brigada Unske Operativne grupe. Obadvije brigade imale su dobro držanje u napadu i prodornost im je bila na visini, naročito to-važi za Omladinski bataljon I. Brigade. Komandni kadar muslimanskih jedinica prilično se slabo snalazio, naročito to važi za vojni kadar (komandante i komandire). Biti će potrebno te jedinice voditi kroz veće borbe da steknu potrebno iskustvo. Na osiguranju kod akcije na Cazin nalazila se II. Brigada VIII. Ud. Divizije, koja je pokazala dobru izdržljivost i upornost u odbrani. U napadu izgleda ta brigada nešto slabija od prve.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 10-1/3, k. 429.

² Vidi tom V, knj. 33, dok. br. 59.

³ Vidi tom V, knj. 33, dok. br. 2, 4, 8, 18, 24, 26 i 107.

⁴ Opširnije o rezultatima napada na Cazin vidi tom- V, knj. 33, dok. br. 27, 62 i 63.

Nakon uspješne akcije na Cazin gdje su naše jedinice uhvatile priličan plijen i popunile se municijom, naš štab donio je odluku da izvrši napad na Vaganac. Pripreme za akciju na Vaganac nisu bile dovoljne, a za njih nije bilo ni dovoljno vremena. Mi smo prilično brzo izvršili preorientaciju naših snaga i prebacili ih sa sektora Cazin na sektor Vaganac u 2 dana. Iz tih razloga, tj. nedovoljnog vremena za pripreme, mi smo taj zadatak povjerili II. Brigadi VIII. Ud. Divizije, koja je dobro poznavala taj položaj, jer se je prethodno oko 2 mjeseca nalazila na tom sektoru.

Napad na Vaganac nije uspio.⁵ Kod tog napada izašli su na površinu izvjesni nedostaci koji su se očitovali:

- a.) u neodlučnosti komandnog kadra, naročito višeg,
- b.) u slaboj prodornosti jedinica koje su napadale,
- c.) u slaboj upornosti također višeg komandnog kadra kao i jedinica, i
- d.) u nedovoljnim pripremama za samu akciju.

Prilikom te akcije bilo je slučajeva da je naš štab primio lažne izvještaje og štaba divizije, koje je ista primila od brigade po pitanju gubitaka u prvim naletima naših jedinica. Gubici su pokazani veći nego što su stvarno bili, što se tek naknadno ustanovilo.

U vezi s takvom situacijom kao i nakon prodora kojeg je neprijatelj izvršio od Cazina naš štab odlučio je da se jedinice povuku.

S obzirom na nedostatke koji su u toj akciji izašli na površinu naredili smo štabu divizije da sproveđe istragu po pitanju lažnog izvještavanja od štaba brigade. Rezultati istrage biti će nam dostavljeni.

Nakon tih akcija u kojima su naši gubici bili minimalni, a s obzirom na opću povoljnu vojničku situaciju u našoj zemlji odlučili smo da pristupimo izvršavanju novih zadataka.

Nakon ispitivanja situacije na našem sektoru došli smo do zaključka da nam je najpovoljnija situacija na sektoru Sisak – Sunja – Kostajnica – Dubica. Naša odluka bila je da uništimo komunikacije Sunja – Kostajnica i Sunja – Dubica, da likvidiramo sve stanice na tim komunikacijama kao i samu Sunju.

Za te operacije predviđeli smo 6 brigada i to dvije banjanske i dvije kordunaške, »Seljinu« brigadu i I. Muslimansku brigadu. Samu koncentraciju nismo mogli izvesti u potpunoj tajnosti s obzirom na velike snage koje smo u operaciji mislili angažovati. •

⁵ Vidi tom V, knj. 33, dok. br. 83, 99, 104 i 134.

Prvog dana napada operacija se razvijala po planu i jedinice su voljom prišle izvršavanju zadatka s obzirom na to da su političke pripreme kod boraca bile na visini. U toku napada na Sunju, Hrastovac i Stubljane naišli smo na vrlo žestok otpor, koji je iznenadio sve naše jedinice.⁶ Neprijatelj je u odbrani bio vrlo uporan i branio se očajnički na svim tačkama. Kod samog napada na Sunju, kojeg je vršila I. Brigada VIII.. Ud. Divizije uspjelo nam je za dva sata očistiti grad i prodrijeti na samu željezničku stanicu. Naše jedinice zanesene prvim uspjesima nisu predvidile mogućnost neprijateljskog kontrana-pada, odnosno nisu ga dovoljno ozbiljno shvatile, tako da je neprijatelj, Nijemci, jednim snažnim jurišem, kada je bataljon koji je upao u stanicu bio zabavljen oko spreme na koju je na-šao, odbacio nas sa stanice.

Pošto rezerva nije bila u neposrednoj blizini nego podalje, štab brigade odnosno divizije nije mogao na vrijeme reagirati. Time što smo izgubili stanicu i bunkere, koji su bili zauzeti, izgubili smo daljnje šanse za napad na stanicu. Kasnije naš ponovljen napad nije donio željenih rezultata. Grad je ostao u našim rukama, ali stanicu nismo mogli više osvojiti. Napad na uporište Hrastovac, kojeg je vršila »Seljina« brigada, nije također uspio. Po našim podacima u tom uporištu bilo je 120 zdrugovaca, a stvarno u njemu je bilo 450 zdrugovaca. Tako da je »Seljina« brigada prilikom napada naišla na vrlo jaku i organizovanu vatru. Svi njeni juriši bili su odbijeni. Neprijatelj je nakon našeg pritiska napustio Hrastovac utekavši u Sunju, kao i Stubljane, prilikom čega je pretrpio velike gubitke. U vezi sa takvom situacijom mi smo donijeli odluku da prebacimo težište borbi na prugu Sunja – Dubica i odlučili da⁷ likvidiramo na toj pruzi željezničke stanice Stazu – Šaš i Živaju.⁷ Taj zadatak izvršila je II. Kordunaška brigada u zajednici sa II. Banijskim odredom. Zadatak je potpuno izvršen. Štab te brigade prilikom napada na Šaš i Živaju dobro se je držao iako je neprijatelj u obadva uporišta pružao žestok otpor. Zahvaljujući dobroj upotrebi protivkolnih topova i pušaka bio je likvidiran. Na taj način mi smo uglavnom izvršili zadatak koji je u toj operaciji bio postavljen, tj. ovladali smo prugom Sunja – Kostajnica, kao i glavnom prugom Sunja – Dubica. Obadvije pruge su potpuno uništene.

Prilikom tih borbi koje su bile vrlo teške i koje su se odvijale pod vrlo lošim vremenskim uslovima, stalno je padala kiša⁷ dana, tako da su borci bili stalno na kiši i vjetru, naše jedinice pokazale su mnogo čvrstine i upornosti. Nije bilo pojava

⁶ Vidi dok. br. 16, 110 i 129.
⁷ Vidi dok. br. 17 i 19.

kod štabova ili boraca da bi postavljali pitanje odlaska na drugi sektor. Svi su bili na čisto s time da je zadatak važan i da ga treba do kraja izvršiti.

Čitava operacija po našoj ocjeni uglavnom je uspjela zahvaljujući povoljnom izabranom momentu, kada je neprijatelj na tom sektoru bio prilično oslabio svoje snage. U samim borbama bilo je i nedostataka koji su došli do izražaja u slijedećem:

1.) Za same operacije obavještajna služba prikupila je vrlo slabo podatke tako da 'naš štab nije znao tačne snage neprijatelja, u Sunji – Hrastovcu i Stubljanima. Nismo znali da u Sunji postoje 2 oklopna vlaka. O sistemu odbrane također nam obavještajna služba nije dala podatke.

2.) Nepravilna procjena od štaba divizije po pitanju mjesta za rezervu kod napada na Sunju.

3.) Vrlo slaba borbena izviđačka djelatnost koja je došla do izražaja u toku borbe oko Sunje i prilikom prelaska Kozaka preko Save.

Nakon tih sedmodnevnih operacija naš štab donio je odluku u dogovoru sa vama da izvučemo snage sā tog sektora i da pripremamo buduće operacije na drugom sektoru.

U svim borbama koje smo vodili u proteklom mjesecu mogli smo zapaziti da je *borbenost i prodornost kod boraca* kao i rukovodioca u izvjesnom porastu. Naročito to važi za našu 34. Diviziju i VII. Ud. Diviziju. U Unskoj grupi također su ta pitanja krenula na bolje, jedino za VIII. Ud. Diviziju mogli bismo reći da po tim *pitanjima nije* bilo *naročitog* napretka.

•I.

U *našoj* VIII. Ud. Diviziji dolaze do izražaja izvjesni momenti koji nam govore da tu diviziju trebamo što prije popuniti sa svježim ljudima, koje bismo mobilisali sa ostalih sektora. Naime u borbama koje smo vodili prošlog mjeseca došla je do izražaja prilično slaba prodornost divizije kao cjeline. Izgleda da je parola o čuvanju glave u toj diviziji dosta jaka. Sam komandni kadar pokazuje izvjesne crte neodlučnosti, kad se treba odlučiti na neki smjeliji ili riskantniji potez u kome bi moglo biti malo više gubitaka. U vezi s takovom situacijom mi smo odlučili da u tu diviziju ovih dana uvrstimo 400 novih boraca Hrvata sa Pokuplja. Isto tako mislimo uključiti i nešto muslimana u koliko ih kampanjom uspijemo za to pripremiti ...

Inače vojnički-organizaciono ta divizija dosta dobro stoji. Ima sredene sve specijalne jedinice i popunjene sve štabove.

Komesarski kadar u toj diviziji je prilično slab. Mnogo je bolji kadar u VII. Ud. Diviziji, a u 34. Diviziji skoro će tako-

đer postati bolji. Komesarski kadar u toj diviziji prilično je neinicijativan i ne zna naći nove puteve i metode političkog rada i djelovanja kao i uopšte nove načine u radu po pitanju agitacije i propagande.

U našoj VII. Ud. Diviziji situacija se i dalje kreće u pravcu poboljšanja po svim linijama. Dvije brigade koje se nalaze u X. Korpusu⁸ popunjene su sa novim borcima Hrvatima i njihovo brojno stanje je mnogo poraslo. One pokazuju dobre vojničke rezultate i vrlo dobro držanje u borbama koje su tamo vodile. Štab X. Korpusa sā tim brigadama izgleda da je dosta zadovoljan, jer ih je i naredbom pohvalio.⁹ Prodornost onih brigada daleko je bolja nego prodornost brigada koje su ostale na Baniji. Komandni kadar također je bolji, borbeniji i poletniji. Štabovi uopće su mnogo življi od ovih dviju brigada koje su *ostale kod nas*. Sam politički rad, kao i kulturno-prosvjetni, bolje je organizovan, zato jer su jedinice daleko od svojih kuća i borci imaju mnogo više volje za rad.

Brigade koje su ostale na Baniji ovih dana nakon oslobođenja »Trokuta«¹⁰ popunjene su novim borcima iz »Trokuta«. Te brigade, kao što smo rekli, zaostaju iza onih koje su u Moslavini po borbenosti, prodornosti i upornosti. Komesara divizije¹¹ zadržali smo ovih dana kod ovih dviju brigada s time da se kod njih pojača rad i da se uklone nedostaci koji su u tim brigadama izbili na površinu. Teškoće su u tome što su one brigade koje su otišle odnijele sobom sve najbolje naoružanje, protukolne topove, bacače, kao i sve specijalne jedinice za vezu, sanitet itd., tako da kod ovih brigada nije ostalo ništa. Po pitanju propagandnog rada ima teškoća zato, jer kod ovih brigada nije ostala nikakova tehnika, tako da je rad vrlo otežan. Polit-odjel se čitav nalazi sa onim brigadama, koje sū u Moslavini tako da je rad i po partiskoj liniji u ovim brigadama prilično zapeo.

U vezi s time mi smo vam predložili da izvršimo izmjenu tih jedinica, tj. da one brigade koje su u Moslavini dođu ovamo, a ove dvije da krenu na njihovo mjesto. Mislimo da će i ostale dijelove koji se nalaze oko štaba, tj. vezu, sanitet i tehniku trebati podijeliti na pola, kao i da neki članovi polit-odjela ostanu na radu sa ovim brigadama. Mislimo da bi to trebalo izvršiti što prije.¹²

⁸ Na području 10. korpusa NOVJ' nalazio se, tada komandant 7. divizije sa 3. i 4. brigadom (vidi dok. br. 98 i 104).

⁹ Vidi tom V, knj. 33, 'dok. br. 3.

¹⁰ Područje između Sunje, Dubice i Kostajnice.

¹¹ Politički komesar 7. divizije bio je tada Uroš Krunic.

¹² Treća i Četvrta brigada vraćene su na Baniju 31. oktobra 1944 (vidi dok. br. 104).

Naša 34. Divizija u ovom mjesecu i nadalje pokazuje viđan napredak. U organizacionom smislu mnoge stvari su se u diviziji sredile i krenule na bolje. Brigade su dosta očvrsnule i štabovi su popunjeni. U borbama u prošlom mjesecu jedinice te divizije pokazale su dobru borbenost, elan i požrtvovanost. Prodornost je kod tih jedinica u našem Korpusu na najvećem stepenu.

Sam kulturni i politički život također je dosta sređen i pokazuje sve bolje rezultate. Veliku pomoć po tim pitanjima pružio je čitavoj diviziji polit-odjel. Rad polit-odjela u toj diviziji je najbolji u našem Korpusu. Njihovu pomoć osjeća štab divizije, kao i štabovi brigada, a o organizacijama da i ne govorimo. Konačno i specijalne jedinice kod štaba divizije danas su sređene i prilično popunjene. Rad je u toj diviziji postavljen na dobru bazu i svakim danom daje sve bolje rezultate.

Brojno stanje te divizije od prošlog izvještaja dosta je poraslo,¹³ tako da se politički rad uglavnom vodi u smislu upoznavanja novih boraca sa ciljevima i razvitkom naše borbe kao i redom, disciplinom i načinom života u našoj vojsci.

U Unskoj Operativnoj Grupi stanje se također od prošlog izvještaja do danas dosta popravilo. Jedinice su brojčano porasle¹⁴ i očvrsnule u vojnem, političkom i organizacionom smislu. U borbama koje su vodile te jedinice sa ostalim našim jedinicama Steide su izvjesno iskustvo koje im je do tada falilo. Kod tih jedinica imade još dosta nedostataka koje će trebati otkloniti. Mi mislimo redovno jednu muslimansku brigadu povlačiti u zajedničke operacije sa ostalim našim jedinicama i na taj način uzdizati je u svakom pogledu. I. Brigada koja je već više puta sudjelovala u borbama većeg stila mnogo je čvršća od druge, koju upravo ovih dana povlačimo na sektor Pokuplja. Nakon akcije kod Cazina situacija se u tim jedinicama mnogo popravila, deserterstvo je likvidirano i one su uopšte očvrsnule.

II.

Posljednji događaj u svijetu i kod nas, dolazak Crvene armije u našu zemlju, veliki uspjesi naše vojske u svim krajevima naše domovine imali su velik utjecaj na razvitak političke situacije u našim jedinicama, kao i kod naroda na teritoriju naše Korpusne oblasti. Na teritoriju svih naših područja možemo vidjeti znatno poboljšanje političke situacije. Rad je u svim područjima prilično živnuo i u prošlom mjesecu pokazao velike rezultate. Dezerterstvo iz naših jedinica je skoro potpuno likvidirano. Jedino na kordušanskom području imademo još oko

i» i u vidi dok. br. 111.

50 desertera, od kojih se već izvjestan broj vratio u jedinice. Na teritoriju Turopoljsko-pokupskog područja stanje se mnogo izmijenilo. U prošlom mjesecu mobilisano je na tom području oko 1.400 boraca. Mobilizacija na tom području dala je vrlo dobre rezultate.

Dolazak Crvene armije imao je snažnog odjeka na sve krajeve naše oblasti. Jasno je da kod mnogih prevladava mišljenje da zato neće morati u vojsku, jer će se rat prije završiti. Na teritoriju I. Korduškog područja situacija je mnogo bolja nego prije. Za teritorij II. Korduškog područja to ne bismo mogli reći. To područje još uvijek imade priličan broj desertera, a i inače nije još potpuno obuhvaćeno političkim radom, kao ni kontrolom od strane naših vojno-pozadinskih vlasti. Taj teren je jedan od najtežih terena u našoj oblasti. Na njemu djeluju ustaše i četnici. Osim toga izgleda da je u postupku prema hrvatskom stanovništvu tog područja bilo dosta nepravilnosti od strane raznih komisija i vojno-pozadinskih vlasti. Politički rad u čitavom tom području je najslabiji i malo se osjeća da kod organizacija prevladava mišljenje da se od terena diglo ruke. Na tom području mobilisano je 113 Hrvata, od-toga 70 sa terena komande mjesta Slunj. Mobilisano je također i 134 Srba.

Na Bihaćkom području nakon akcije na Cazin stanje se znatno popravilo. Muslimani u tim krajevima vidjeli su našu snagu i uništenje ustaške bojne, koja se u Cazinu nalazila. Nakon te operacije i. mobilizacija je u tom području krenula, tako da je u prošlom mjesecu mobilisano oko 458 boraca.

Na Zumberku i u Karlovačkom području također se stanje mnogo popravilo. Dolaskom druga Spačeka¹⁵ za komesara Žumberačkog područja rad je u tom području krenuo na bolje, postao mnogo življji i bolji. Na 2umberačkom području mobilisano je oko 500 boraca, a na Karlovačkom oko 547.

Ukupno na teritoriju naše Vojne oblasti mobilisali smo prošli mjesec 4.399 boraca, od čega je 2.735 upućeno i ospobljeno za operativne jedinice, a ostali za vojnu pozadinu. Od toga je mobilisano 3.254 Hrvata, 687 Srba i 458 muslimana.

Poziv Maršala Tita na našem sektoru dao je dobrih rezultata.¹⁶ Veliki broj oficira prešao je na našu stranu, a isto tako i domobrana. Demoralizacija kod neprijatelja u toku poziva bila je prilično velika. Nakon poziva, tj. nakon isteka roka neprijatelj je sredio svoje snage i uspio da ostatak domobranstva sačuva na svojoj strani. Kao na pr. u Petrinji i Sisku, odakle nam je vrlo mal broj došao.

¹⁵ Božo Spaček

¹⁶ Vidi tom V, knj. 33, primjedbu br. 6, uz dok. br. 32.

U političkom i kulturno-prosvjetnom radu u našim jedinicama zabilježili smo nove uspjehe.

Po povratku jedinica koje su sudjelovale u operacijama na sektoru Šunja – Kostajnica – Dubica priredili smo u Glini priredbe za četiri brigade. Tim priredbama prisustvovali su dvije Kordunaške brigade, jedna muslimanska i »Seljina« brigada. Priredbe su vrlo dobro primljene od boraca i rukovodilaca. Program je bio ispunjen kazahšnim komadima, recitacijama, pjesmama, plesovima i prikazivanjem filmskih žurnala. U programu je sudjelovalo centralno kazalište ZAVNOH-a, naša vojna glazba i pjevačka grupa.

Rezultati tih priredbi bili su vrlo veliki. Zanimanje boraca za iste bilo je na visini. Na svakoj priredbi govorio je *borcima* jedan *član našega štaba*. Taj novi način u 'političkom i kulturno-prosvjetnom djelovanju' mislimo i nadalje nastaviti. Taj način rada je mnogo širi i pruža mogućnost masovnijeg djelovanja u našoj vojsci. Zapazili smo da naše jedinice vole pjesme, igru, kao i šaljive pozorišne komade sa izvjesnim poučnim i kulturnim sadržajem.

Mi mislimo redovno omogućiti našim jedinicama takove priredbe, i na taj način podići njihov politički i kulturno-prosvjetni nivo.

Jedan od važnih problema u vezi sa dolaskom zime jeste za naš Korpus pitanje odjeće i obuće.

Sanitet nam je prilično sređen i u zadnjim operacijama je vrlo dobro funkcionisao. Slično nam je stanje i u intendanturi.

U našem štabu i našim odsjecima nije bilo nekih bitnih promjena. Rad teče dosta pravilno, jedino pitanju vojnih sastanaka po odsjecima kao i u samom štabu trebamo posvetiti veću pažnju¹⁷ Do sada se naime isti nisu redovno održavali.

Mislimo organizovati jednu omladinsku vojnu školu u koju bi dolazila omladina sa teritorija čitavog našeg Korpusa. U istoj bismo omladincima omogućili da steknu potrebnu vojničku naobrazbu i da nauče rukovati sa svim vrstama oružja koje mi posjedujemo.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU i

Politkomesar, pukovnik:

V.¹⁷ Holjevac

(M. P.)

¹⁷ Vjećeslav

BR. 13

IZVJEŠTAJ ŠTABA 12. DIVIZIJE OD 8. OKTOBRA 1944.
ŠTABU 6. KORPUSA NOVJ O UNIŠTENJU NEPRIJATELJSKE POSADE U VIROVITICI¹

ŠTAB XII. DIVIZIJE
NAB.ODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. broj: 662
Dana: 8/X. 1944 G.

Operativni izvještaj o likvidaciji
neprijateljske posade u Virovitici.

ŠTABU VI KORPUSA NOVJ

Prema zapovijesti² štaba VI. Korpusa Op. 1742 od 1. X. 1944. dostavljamo Vam operativni izvještaj o izvršenoj likvidaciji neprijateljskog uporišta Virovitice (sekcija Podr. Slatina 1:100000).

1. *Opis položaja*

Grad Virovitica utvrđen za odbranu cijelog grada fortifikacijskim uređenjem i pripremljena aktivna odbrana koristiće sve zgrade cijelog grada sa ključem odbrane, velika i masivna kuća Gradskog poglavarstva na trgu. Spoljni sistem odbrane bio je zidani bunker, međusobno povezani pravilno izgrađenim saobraćajnicama ispred kojih, je postavljena prepreka bodljikave žice. Sve ulice u gradu stavljenе su pod jaku pješadijsku vatru od pravca centra grada, tj. zgrade poglavarstva gde je neprijatelj namjeravao konačnu odsudnu odbranu.

2. U napadu na uporište učestvovalo su naše snage: XII. Udarna brigada, Osječka udarna brigada, baterija topova 75 mm. ojačana sa 2 haubice od 100 mm., diverzantska³ četa ove divizije, dok su Čehoslovačka brigada i IV. brigada ove divizije osiguravale izvršenje ove akcije, koje nisu imale borbe.³

3. Uporište Viroviticu držala je neprijateljska posada 4 satnije domobranske Dočasničke škole od 883 vojnika sa zapovjednikom pukovnikom Begićem, 420 ustaša sa bojnikom Še-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 36-1/2, II, k. 473.

² Vidi dok. br. 2.

³ Napad na Viroviticu obezbjeđivale su i jedinice 40. divizije (vidi dok. br. 42).

venberom i 61 žandar pod zapovjedništvom satnika Josipa Rukavine.⁴

4. Namjere neprijatelja bile su održati se pod svaku cijenu u gradu Virovitici, uporno i aktivno braniti grad i konačno se održati u zgradbi Gradskog poglavarstva, sve dok im ne dođe pomoć iz susjednih uporišta.

Naša odluka bila je napasti neprijatelja, uništiti mu živu snagu, ne dozvoliti nikakove intervencije iz vafia i konačno ga dotući u zgradji Gradskog poglavarstva.

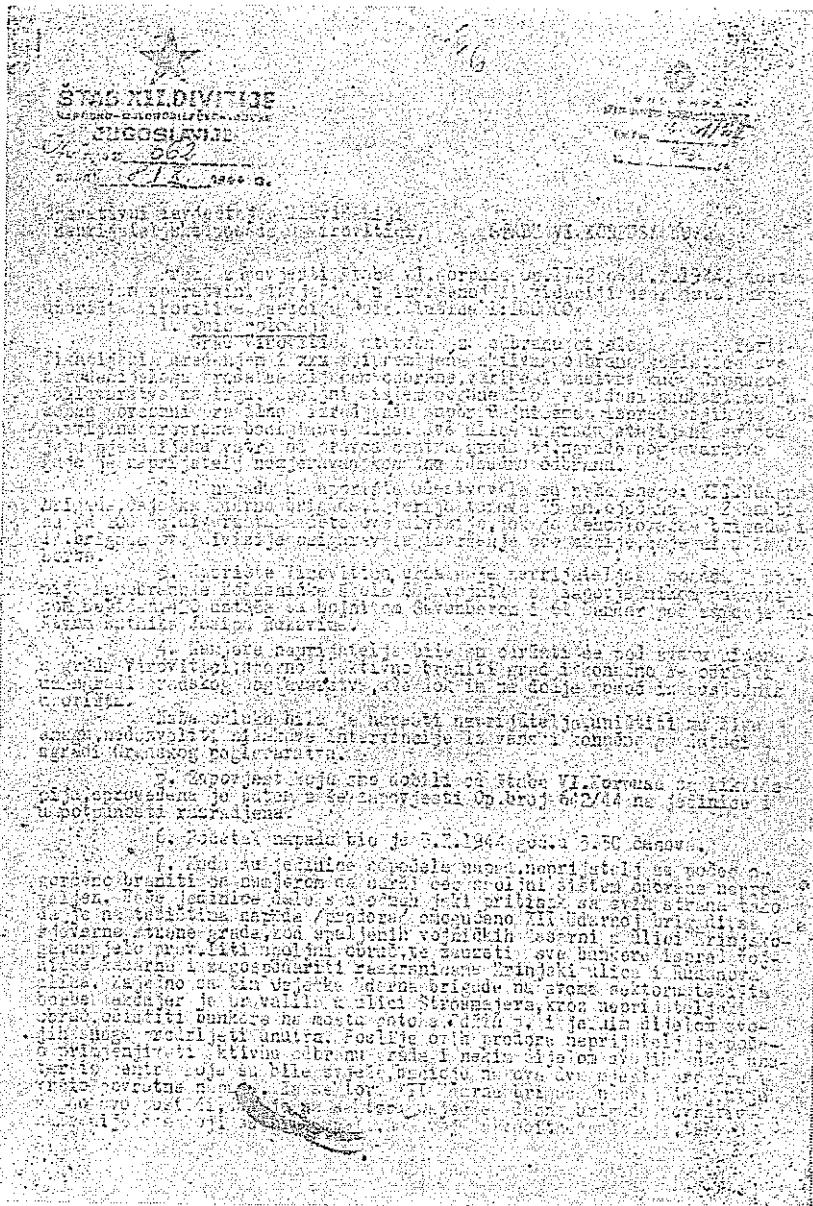
5. Zapovijest koju smo dobili od štaba IV. Korpusa za likvidaciju, sprovedena je putem naše zapovijesti Op. broj 642/44¹ na jedinice i u potpunosti razrađena.

³ Početak napada bio je 5. X. 1944 god. u 3.30 časova.

7. Kada su jedinice otpočele napad, neprijatelj se počeo ogorčeno braniti sa namjerom da održi cio spoljni sistem odbrane neprovaljen. Naše jedinice dale su odmah jaki pritisak sa svih strana tako da je na težištima napada (prodora) XII Udarnoj brigadi, sa sjeverne, strane grada, kod spaljenih vojničkih kasarni u- uhci- Zrinjskoga, uspjelo provaliti spoljni obruč, te zauzeti, sve bunkere-ispred vojničke kasarne i zagospodariti raskrsnicama Žrinjska ulica i Rusanova ulica. Zajedno sa tim Osječka udarna brigada na svome sektoru težišta borbe također je provalila u ulici Štrosmajera, kroz neprijateljski obruč, očistila bunkere na mostu potoka Odžin p. i jednim dijelom svojih snaga prodrla unutra. Poslije ovih prodora neprijatelj je počeo primjenjivati aktivnu" odbranu grada i neke dijelove svojih snaga unutăr iz centra, koje su bile svježe,, bacio je na ova dva mjesta prodora i vršio povratne napade. Na sektoru XII. Udarne brigade neprijatelj nije mogao ovo postići, dok je na sektoru Osječke udarne brigade povratio naše dijelove koji su bili upali, na svoje prvobitne položaje, tako da već osvojeni bunker bili su između naših i neprijateljskih strelaca. Nakon ovakove situacije, ponovno je izvršen pritisak na svim sektorima tako da je XII. Udarne brigade, na mjestu svoga prodora, izvršila ponovan napad i u ovu rupu bacila svoju rezervu tako da je prodorom preko Bakaćeve ulice doprto do samoga centra grada i svi istočni bunkeri grada automatski su otpali. Na ovaj način omo-

⁴ Iz bojne relacije 2. zbornog područja od 14. oktobra 1944. vidi se da su se u Virovitici tada nalazile slijedeće neprijateljske jedinice: Središnja dočasnička (podoficirska) škola, 8. sat (četa) II. ustaškog prometnog zdruga, oružnička (žandarmerijska) postaja, Oružnički krstareći odjel i građanska milicija, ukupno 1.137 ljudi (Arhiv VII., reg. br. 9/1-25, k. 60).

⁵ Prema neprijateljskim podacima (bojna relacija 2. zbornog područja), napad na Viroviticu započeo je 4. oktobra u 3.30 časova (vidi dok. br. 134 i 135).

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 22

gućeno je i Osječkoj udarnoj brigadi izvršiti ponovan prodor na već osvojene bunkere, ukrcati snage u pravcu centra i putem uporne borbe prodrijeti na 200 metara do same tvrđave.

Neprijatelj videći se ugroženim prikupio je nešto svojih snaga gdje je bio i zapovjednik Begić, izvršio je proboj sjeverno od željezničke stanice, te uz velike gubitke sa nešto snaga probio se i utekao na rijeku Dravu, sa namjerom prebjeći u Mađarsku gdje ga je XVI. brigada XL. Divizije napala i djelično uništila.⁶

Poslije ove borbe XII. Udarna brigada dobila je dobre mogućnosti prodrijeti sa svim snagama do samoga centra grada, likvidirati željezničku stanicu i mlin, ugroziti sve južne bunkere koji su automatski otpali i spojiti se sa snagama Osječke udarne brigade na lijevom i na desnom krilu.

Na ovaj način likvidirana je cijela spoljna odbrana grada, poslije ovoga obadvije brigade zajednički likvidirale su lakše sve rovove (bunkere) koji su štitili prilaze samoj tvrđavi, a neprijatelj povukao je svoje borce u tvrđavu i pristupio ovu zgradu držati pod svaku cijenu. Cijelu noć 4/5 ov. mj., sve do 5 X. do 17 časova, neprijatelj se ogorčeno iz ove tvrđave branio, sve dok jedinice Osječke udarne brigade sa jugoistočne strane nisu izvršile prodor i juriš u manje zgrade koje su bile uz tvrđavu, a nakon čega su zajednički i jedinice XII. Ud. brigade i Osječke ud. brigade na juriš zauzele samu zgradu.

8. Postavljeni zadatak našim jedinicama potpuno je izvršen, s tim što je neprijateljsko uporište do kraja likvidirano 1 što je borba uglavnom tekla po predviđenom planu.

Gubici neprijatelja jesu: 746 mrtvih i 200 zarobljenih vojnika i oficira.

Zaplijenjeno ratnog materijala: 602 puške, 12 p.mitraljeza, 2 laka mitraljeza, 12 teških mitraljeza, 2 teška bacača, 7 lakih bacača, 7 protivtenkovskih pušaka, 2 brdska topa 75 mm, 3 brdska topa 65 mm, 4 protivtenkovska topa, 8 šmajsera, 642 ručne bombe, 331 granata, 32 mine za laki bacač, 12 mina za teški bacač, 110.000 puščanih i mitraljeskih metaka, 16 konja, 18 samara, 9 pištolja i dosta ostale ratne spreme.

9. Naš utrošak municije: 133.186 puščanih i mitraljeskih metaka, 8200 šmajserških metaka, 172 mine za teški bacač, 285, mina za Džon-Bul, 88 mina za laki bacač, 318 granata za protivtehkovski top, 52 granate za top 75 mm, 285 ručnih bombi, 12 metaka za protivtenkovsku pušku.

Gubitaka u oružju nemamo, oštećen je jedan protukolski top 37 mm.

⁶ Vidi dok. br. 33 i 134.

10. Naši gubici u ljudstvu: 36 mrtvih, 189 ranjenih i 5 nestalih. Među mrtvim i ranjenim jesu iz XII. Udarne brigade komandant bataljona poručnik Čavrak Đuro, informativac III. bataljona drug Pero Jakovljević i komandir prateće čete III. bataljona poručnik drug Jozo Turkalj, politkomesar čete drug Bradić Dušan, pomoćnik politkomesara jurišne čete drug Bumbulović Marijan, komandir čete Zailac Ljuban, komandir čete Lazić Zoran. Iz Osječke brigade ranjeni su među ostalima: politkomesar II. bataljona Suput Milan, komesar Milan Mesić, komandir prateće čete III. bataljona Ljuboja Lazić, komandir 3 čete III. bataljona Šumski Valentin, komandant teškog oružja Polemus Slavko.

11. U ovoj akciji istakli su se: iz XII; Ud. brigade: 1. Komandant I. bataljona Čanaglić Đoko, 2. politdelegat Larma Antun, 3. komesar čete Starčević Nikola, 4. Mandić Ivan, desetar, 5. Semičić Karlo, borac, 6. Stefančić Andrija, borac, 7. Bunjčević Vladimir, borac, 8. Keser Vladimir, borac, 9. Živković Svetozar, vodnik, 10. Jakić Živko, vođa topov. odjeljenja, 11. Vujnić Milutin (Nebojša), inf. oficir I. bataljona, 12. komandant II. bataljona Bjelić Miodrag, 13. Bukvić Jovica, pomoć, politkomesara bataljona, 14. Pintarić Stjepan, borac, 15. Bodi Viktor, borac, 16. Peulić Drago, desetar, 17. Brdar Milan, borac, Valečić Stjepan, borac, Pire Slavko, borac, Bosiljević Ivo, sekretar batalj. komiteta SKOJ-a, Divjak Drago, vodnik, Veljković Stevo, borac, Ušlebrka Branko, vodnik, Barić Imbro, borac, iz jurišne čete: Ognjenović Stanko, desetar, Rašić Petar, borac, Banović Petar, borac, Dubovečak Gavro, borac, Mikačić Franc, borac, Dujaković Ranko, borac, Moslavac Ivan, komandir čete, Viljanac Savo, politkomesar čete, III. bataljon: Ničivojević Živko, vodnik, Savić Nikola, vođa odjeljenja t.mitraljeza, Perak Milan, nišandžija teškog bacača, Turkalj Jozo, poručnik, komandir prateće čete, komandir čete drug Zuber Ostoja, Rašić Mirko, borac.

Iz Osječke brigade: Kljaić Marko, komandant I. bataljona, Štab I.bataljona: Šašić Jovo, borac prateće čete, Buleta Dušan, komandir prateće čete. Bernardo Manzo, nišandžija šarca, Marković Lazo, borac I. bataljona koji je i poginuo, Srabović Hussein, desetar, Mustafa Pađo, borac, Živković Dušan, komandir -čete, Mijatović Borislav, kurir I. bataljona, Golub'Đuro, komandant II. bataljona, Krajinović Dušan, komandir 2. čete II. bataljona, Vranešević Stojan, desetar, Tomašević Đuro, vodnik, Nenadović Stevo, vodnik, Sljivić Niko, desetar, Vujasin Ostoja, desetar, Pintarić Miško, komesar 4. čete II. bataljona, Jašarević Bešlo, komandant II. bataljona, Gutikov Pavel, operativni oficir II. bataljona, Malić Antun, politkomesar III. bataljona, Šmihalov Alekса, minobacačlija, Ukokov Ivan, borac, Gričani Ivan,

borac, Hörjan Aleksa, politkomesar prateće čete III. bataljona, Danović Milan, borac prateće čete IV. bataljona, Lazić Branko, komandir prateće čete IV. bataljona, Krasić Pavle, borac, Vidačović Marko, delegat 1. čete IV. bataljona, Sotonica Krsta, komandir jurišne čete, Pleša Viktor, mitraljezac jurišne čete koji je u istoj borbi i poginuo, Bobinac Ivan, borac jurišne čete koji je i poginuo, Sekulić Ivan, borac jurišne čete, Bosanac Miloš, vodnik jurišne čete, Lazić Vojin, - mitraljezac jurišne čete, ISTikolić Jozo, mitraljezac jurišne čete, Panić Stevo, desetar jurišne čete, Štukelja Pero, desetar jurišne čete, Krajnović Pero, kurir jurišne čete, Kurtešanin Stevo, operativni oficir II. bataljona, Polenus Slavko, komandant teških oružja, Ognjenović Savo, vođa odjeljenja protuoklopne čete, koji je teško ranjen i poginuo. Ostojić Savo, komandir čete za vezu radi uspješnog postavljanja veze, Premužić Miško, pomoćnik politkomešara čete za vezu, Radojčić Nikola, vođa odjeljenja čete za vezu, Horvat Vinko, vođa odjeljenja čete za vezu, Ferić Stevo, vođa odjeljenja čete za vezu, Nađ Ivan, vođa odjeljenja čete za vezu, Radović Petar, vođa odjeljenja čete za vezu, Milinković Dušan, telefonista, Rotvajler Stjepan, mitraljezac »šarca«, Basarić Zeljko, desetar u I. bataljonu.

Od jedinica istakli su se štabovi I., II., III. i IV. bataljona "te borci i rukovodioci protuoklopne čete Osječke brigade radi uspješnog likvidiranja bunkera vanjske odbrambene linije i bunkera kod Gradske povojne garnizonne vojske".

12. U ovoj borbi nije bilo drugova koji su se slabo držali.

13. Zapovijesti izdate za ovu akciju prorađene su kroz sve borce i rukovodioce naših jedinica, sam napad na uporište predviđen je za 10 sati naveče, ali kako je Osječka udarna brigada na putu imala jednu manju borbu u susretu sa neprijateljem kod sela Brezika, uslijed čega se morao napad, tj. početak napada, odrediti za po ponoći u 3,30 sati, kada je i otpočeo. Sve naše jedinice koje su napadale izvršavale su uglavnom sve zadatke predviđene u odlukama zapovijesti. Napad je otpočeo jednovremeno na svim sektorima, što je uglavnom omogućilo jedinicama na težištu borbe prodrijeti u grad, nametnuti neprijatelju svoju volju i održati dobar moral kod boraca.

Uglavnom svi rukovodioci donosili su pravilne odluke u svakoj izmijenjenoj situaciji, naročito se može istaći upornost i prodiranje boraca kroz zgrade u dobrom držanju položaja koga već jednom zauzmu, osobito kod XII. Udarne brigade.

Sva oruđa i živa snaga dobro je raspoređivana i plan vatre za napad pravilno se donosio. U ovoj operaciji sađeštvo pješadijskih i artiljerijskih oruđa bilo je vrlo dobro a naročito se iskoristila artiljerijska vatra, koja je uglavnom omogućila sve

prodore u grad a naročito dovršetak borbe, tj. likvidaciju uporišta (tvrdave).

Uzajamni rad i potpomaganje kako jedinica tako i boraca bilo je dobro.

Sve vrste veze uglavnom su funkcionisale, osim telefonske veze između štaba Divizije i XII Udarne brigade nije jedno vrijeme bila, razlog što je dio neprijateljskih snaga koji se uspio probiti ispresijecao liniju, te uslijed nedostatka kabla nije se mogla brzo uspostaviti.

Sanitetska služba funkcionisala je osim što je nekolicina drugova koji su otpremljeni ranjeni u selo Lukač morali biti nepregledani od strane ljekara jer se moralno prelaziti put kojim je neprijatelj izbjegao iz uporišta.

Pri nastupanju za napad naše jedinice nisu primijenile pravilne strojeve za napad, što je imalo za posljedicu dobar broj izbačenih drugova iz stroja još pred sam napad na neprijatelja. I uopšte za ovo vrijeme toka borbe primjetila se nepotrebna kretanja vojnika po prostorima opasnim i izloženim neprijateljskoj vatri, uslijed čega smo također imah ranjenih a što se uglavnom vidi kod novih i nerafiniranih boraca.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar, ppukovnik:
Krajacić⁷

Zast. komandanta, major--
Bogdanović Geco⁸

Prilozi: Zapovijesti Osječke i
XII ud. brigade⁹
2 skice

⁷ Josip
s Gedeon

⁹ Zapovijesti 12. i Virovitičke brigade za napad na Viroviticu:
nalaze se u Arhivu V.I.I., reg. br. 20-1/2, k. 893 i 17-1, k. 889.

BR. 13

NAREĐENJE ŠTABA 26. DIVIZIJE NOVJ OD 8. OKTOBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA O POVEĆANJU BROJNOG STANJA JEDINIĆA, O ULASKU 1. TENKOVSKЕ BRIGADE NOVJ U SASTAV 26. DIVIZIJE I O FORMIRANJU BOJNIH KOMORA¹

N A R E D B A Br. 80
Štaba XXVI. Divizije NOVJ za 8 oktobar 1944.

I.

Po ukazanoj potrebi, potrebno je u što kraćem roku jedinice pojačati i osposobiti za frontalno-đeštvo.

Pojačanje jedinica i prelaz u jače formacije² zahtijeva od svih rukovodilaca puno zalaganje, tačno i blagovremeno izvršavanje naređenja i unošenje u probleme jedinica i dostavljanje eventualnih predloga.

II.

Tenkovska brigatla.

Prema naređenju V.Š. do daljeg naređenja 1. Tenkovska brigada NOVJ ulazi u sastav XXVI Divizije.³

Sve izvještaje Štab Brigade dostavljače po priloženim formularima i rokovniku.

III!

Rasformiranje Tehničke sekcije.

Po ukazanoj potrebi, rasformira se Tehnička sekcija ove Divizije i priključuje se Tehničkom bataljonu Divizije.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 14-1/3--I, k. 1000.

² Prema naređenju Vrhovnog štaba NOV i POJ od 6. oktobra 1944. brojno stanje divizija trebalo je i da poraste do 10.000 ljudi (vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 1-13/1, k. 488 A).

³ Štab 26. divizije depešom od 12. oktobra javio je o tome Štabu 8. korpusa slijedeće: »Po naređenju Vrhovnog štaba privremeno je u naš sastav u operativnom i disciplinskom pogledu ušla i I. tenkovska brigada« (Arhiv V.I.I., reg. br. 1-4, k. 1103 I).

IV.

Preuređenje Tehničkog bataljona.

Radi cjevshodnije upotrebe vrši se sljedeće preuređenje inžinjerijskih jedinica,
Tehnički bataljon pri Štabu Divizije ras-

formira se i dijeli na čete i to:

- I. četa pri Štabu Divizije
- II. četa pri Štabu I. D.N.O.P.⁴ Brigade
- III. četa pri Štabu XI. D.N.O.U.⁵ Brigade
- IV. četa pri Štabu XII. D.N.O. Brigade i
- V. četa pri Štabu III. Prek.⁶ Brigade.

Štab Tehničkog bataljona izvršiće podjelu i formiranje jedinica i vršiti raspodjelu za rad.

Čete pri Brigadama radiće u okviru Brigada, a za veće poslove prikupiti jednu ih više četa za takav rad i stavlja se pod komandu Štaba bataljona.¹

Štab bataljona nalaziće se sa četom pri. Diviziji, s tim' što će vršiti kontrolu i obilaskе po Brigadama.

Štab bataljona stupiće u vezu sa Štabom inžinjerskog bataljona 1. Tenkovske Brigade radi upoznavanja i eventualne potrebne saradnje i potpomaganja.

Detalji o preuređenju Tehničkog bataljona nalaze se u prilogu naredbe.

- Minerske vodove pri Brigadama uključiti u inžinjerijske čete pri Brigadama.

Komande četa pri Brigadama predložiće Štab inžinjerskog bataljona Divizije u dogovoru sa Štabovima Brigada.

V.

Pošto je stigao veći broj prezdravjelih ranjenika iz Italije, kojima je potreban duži oporavak, kao i invalida, osniva se privremeni invalidski dom u gradu Hvaru.

Organizaciju i staranje za ishranu i smještaj privremeno će urediti kapetan Rigi Mario.

O ishrani će se starati Intendantura XXVI Divizije.

⁴. Prve dalmatinske narodnooslobodilačke proleterske

⁵ Udarna

⁶ prekomorske

VI-

Po naređenju V.Š. za formiranje bojnih komora u Diviziji i pri Brigadama naređuje se:

1. — Svaka Brigada mora imati rukovaoca naoružanja, koji će nastojati da što bolje bude organizovano snabdijevanje jedinica, pak što će zavisiti od položaja jedinica.

Istom treba pridodati potrebito ljudstvo, da bi mogao pravilnije obavljati gore spomenuto.

2. — Najsvjesnije čuvanje municije i oružja, uzevši u obzir magaziniranje materijala u suha mjesta, osobito obratiti pažnju na razna punjenja, barut, što gubi djelatnost na vlažnim mjestima.

Također da se ne troši municija bez potrebe, radi čega će komandiri četa često pregledavati municiju zaduženu po borcima.

3. — Brigadne magazine držati pravilno sortirane, oružje čisto, ispravno i podmazano, koje će često pregledavati rukovaoc naoružanja Divizije.

4. — Brigadna bojna komora mora imati puškarsku pokret. radionicu sa 2 do 3 puškara, čiji će se alat moći prenašati u 2–3 ranca.

Prigodom zaplijjenjenog materijala od neprijatelja, svjesno ustanoviti ispravni i neispravni materijalni ukoliko nije u stanju da ga popravi brigadna radionica, poslati ga u divizijsku radionicu, tako da bi se istog dovelo u ispravno stanje. Sa oružja manjeg kvara nikako se ne smiju oduzimati razni dijelovi, ako se to oružje može popraviti u jačim radionicama.

5. — Svaki rukovodilac naoružanja u Brigadi treba da je oslobođen svakog administrativnog rada radi boljeg pregleda I organiziranja i radi kontrole nad svim tim, i da mu se pridoda jedno lice koje će voditi administrativni rad, a koje nije neophodno potrebno trupi radi njegovog zdravstvenog stanja ili stnosti, a ima smisla za taj rad.

6. — Svaki rukovalac naoružanja vodiće knjige u kojima će imati tačno stanje magazina, te stanje po jedinicama, u kojoj će knjižiti isvaki primitak, eventualno potrošak ili izdatak kojoj drugoj jedinici, iz koje će knjige imati svakog časa tačno stanje po bataljonima (baterijama). Za ratni plijen voditi zasebnu knjigu. •

7. — Tačne mjesечne podatke o stanju naoružanja po jedinicama, te napose o brigadnim magazinima, o eventualnim potrebama, radu puškarskih radionica, organizaciji bojne komore itd. slati divizijskoj bojnoj komori svakog 10 u mjesecu, ovome posvetiti što veću pažnju i blagovremeno ih slati.

U vezi izvještavanja šaljemo vam formular u koji možete unijeti rubriku koja nije u ovom formularu naznačena, a vi tog oružja ili municije imate, ili ukinite rubriku za koju nemate.

Po ovome postupiti najhitnije i do 20 ov. mj. podnijeti izvještaj o izvršenju naređenja.

VII.

Imenovanje.

Po ukazanoj potrebi postavljaju se:

- a. — Za pomoćnika referenta za vezu Divizije drug kapetan Pavlović Đuro, dosadašnji nastavnik N. Of. škole.
- b. — Za komandanta Tehničkog bataljona drug poručnik Martinić Josip.
- c. — Za komesara Tehničkog bataljona drug kapetan Pfau Njuta.
- d. — Za zamj. komandanta Tehničkog bataljona drug Jovetić Miloš.
- e. Za zamj. komesara Tehničkog bataljona drug Dajak Mirko.
- f. — Za rukovodioca naoružanja Divizije drug Šuman Ivan.
- g. — Za pomoćnika rukovaoca naoružanja Divizije drug Miličić Jure.
- h. — Za rukovaoca naoružanja I. P. Brigade drug potporučnik Marov Marko.
- i. — Za rukovaoca naoružanja XI. Brigade drug Čulić Vojko.
- m. — Za rukovaoca naoružanja XII. N. O. brigade drug Dupljančić Veljko.
- n. — Za rukovaoca naoružanja III. Prekomorske Brigade drug Crvenko Janko.
- o. — Za rukovaoca naoružanja Tenkovske Brigade drug Ratnik Ludvig.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Za Štab
Načelnik, ppuko'vnik,
TJ Biočić

Dostavljeno:

Štabovima Brigada ove Divizije
Štabu Tehničke Brigade
Tehničkoj sekciji
Štabu Tehničkog bataljona
Drugu Rigu

Intendanturi XXVI Divizije

⁷ Toni, Ante

BR. 24

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 33. DIVIZIJE OD 8. OKTOBRA 1944.
ŠTABU 10. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA KLOŠTAR¹**

ŠTAB XXXIII. DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 178
Dana: 8/X 1944. god.

Operativni izvještaj za akciju
na uporište Kloštar i osigura-
ranje od Đurđevca, dostavlja. —

ŠTABU X KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV I POJ
(Sekcije Bjelovar i Đurđevac 1 :100.000)

Uporište Kloštar utvrđeno je u centru sa 10 velikih, zidanih bunkera, postavljenih i podešenih za uzdužno tučenje cesta i ostalih pravaca koji izvode u centar, sa više manjih zemljanih bunkera na sporednim pravcima, mnogim cik-cak iskopanim streljačkim zaklonima, te dvije do tri zgrade iz čvrstog materijala (mlin).

Položaji jedinica na osiguranju prema uporištu Đurđevac označeni su na priloženoj skici.

U operaciji učestvovala je Divizija sa svim svojim jedinicama (I, II i III brigadom »Miloš Obilić«, a sadejstvovale su pri likvidaciji Kloštra jedinice VII Ud. Divizije,² a na uporište Pitomaču napadale su istovremeno snage XXXII Divizije.³

U Kloštru su se nalazile 2 satnije XXXVII ust. bojne i 1. strojnička satnija VI. Ust. Bojne, u svemu 450 ustaša pod zapovjedništvom poručnika Kešer Borivoja. Pred sam napad stiglo je u Kloštar iz Pitomače pojačanje od 5 tanketa i 3 kamiona ustaša nepoznate jačine. U Đurđevcu se nalazi VII ust. bojna, jačine 500—600 ljudi pojačana sa 2 topa 75 mm. i oko 7.tenkova težine od 7—15 tona, komandant bojne neutvrđen.

Neprijatelj je bio borben, dobro naoružan i uvjeren u svoju superiornost, te pripravan da svoja uporišta odsudno brani u namjeri da osujeti naš pokušaj zauzimanja njegovih uporišta i tog dijela Podravine. Za vrijeme koncentracije naših

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 35—1/3, k. 1207.

² Vidi dok. br. 18.

³ Vidi dok. br. 31.

snaga južno od njegovih uporišta neprijatelj je komunikacijom Đurđevac – Virovitica vršio patroliranja jakim pješadijskim snagama pomognutim sa tenkovima.

Stab X Korpusa operativnom zapoviješću⁴ 501 od 1. X. 1944 naredio je likvidaciju uporišta Kloštar i osiguranje prema upcaštu Đurđevac ovoj Diviziji pa su poduzete mjere da se dobiveni zadatak izvrši u potpunosti.

Odlučeno je da se uporište prvi dan blokira, te time neprijatelja izazove iz uporišta, tamo napadne, koliko je moguće više uništi i demoralisi, a slijedeće noći njegove tako oslabljene snage napadne u uporištu i temeljito uništi.

Priložena zapovijest ovog Štaba Op. 169 od 2. X. 1944 izmijenjena je u tome što II brigada nije zaposjela položaj određen tom zapoviješću, već je sa jednim bataljonom blokirala Kloštar držeći položaj na istočnoj ivici šume Velika Seča, a sa dva bataljona činila kroz stanovito vrijeme opću rezervu Divizije u Prugovcu. Po angažovanju cijele II brigade u borbi opću rezervu obrazovala je III brigada od svoja dva bataljona.

Jedinice su svoje položaje zaposjele 3. X. 1944 u 23.30 sati a prvi sukobi sa neprijateljskim patrolama uslijedili su 4. X. oko 4 sata. Od toga časa pa sve - do završetka borbe neprijatelj iz Đurđevca pomagan artiljerijom i tenkovima (u grupama 3–7 tenkova) uporno je nastojao probiti se kroz položaje naše I brigade na pravcu ceste i pruge, te na pravcu Kalinovac – Podravske Sesvete.

Istovremeno je neprijatelj iz Kloštra pokušavao sa jednom satnijom...da se probije prema Đurđevcu i spoji sa tamnjim snagama. Nastupajući cestom od Budančevice prema zapadu sukobio se sa I bataljonom II brigade i nakon dvosatne borbe u 3 naleta uspio jedan dio satnije probiti položaj bataljona i uputiti se dalje cestom, te napasti I bataljon I brigade koji je branio položaj preko ceste i pruge od Đurđevca. Taj bataljon, osjetivši se napadnut s leđa, dok je istovremeno vodio borbu pred svojim frontom, na čas se zbumio i povukao se sa dijelom snaga u šumu Velika Seča. Položaj je ostao na čas bez odbrane pa su se, neprijateljske snage uspjеле spojiti i potom pokušale udružene ponovo krenuti prema Kloštru.

Ta neprijateljska namjera osuđena je time što je I bat. III brigade odmah zauzeo položaj preko ceste i pruge te u zajednici sa dijelovima I bataljona I brigade koji su ostali na položaju odbacio neprijatelja prema Đurđevcu.

Neki dijelovi ustaške satnije koja se probijala iz Kloštra zaostali su u šumi Velika Seča sjeverno od ž. pruge u međupro-

⁴ Vidi dok. br. 5.

storu naših položaja. II bataljonu I brigade naređehćv je da te snage neprijatelja pročisti, što mu je nakon dvosatne borbe i uspjelo.

Neprijatelj je i dalje nastavio svojim napadima na položaj I brigade težeći ih probiti i priteći u pomoć posadi u Kloštru i Pitomači, no zahvaljujući solidnoj fortifikaciji i dobro upravljanjo vatri te krajnjoj odlučnosti naših jedinica kao celine da položaj pod svaku cijenu održe nije u toj namjeri uspio. Dok je neprijatelj vodio borbu pred položajem I brigade, dijelovi III brigade vršili su povremene udarne i vatrene prepade na njegovo zalede i time ga ozbiljno ometale.

Naša Haubička baterija plasirana na položaju sjeverozapadno od Suhe Katalene djelovala je vatrom protiv neprijateljskih koncentracija u Kalinovcu, te njegove motorizacije na cesti kod ž. stanice Kalinovac i protiv utvrđenih objekata u uporištu Kloštar.

Drugih značajnijih promjena tokom dana nije bilo.

4. X. u večer naređeno je II brigadi da sa zapadne strane nastupa u uporište Kloštar i likvidira otpor neprijatelja. Sa istočne i jugoistočne strane nastupale su istovremeno snage VII Ud. Divizije. Nastupanje je otpočelo oko 21 sat. Neprijatelj je žilavo branio svaku svoju poziciju (rov, bunker, kuću) i lukavo namještao stupice, propuštajući naše dijelove napred a potom ih napadao s leđa, te tako znatno usporavao napredovanje naših dijelova prema središtu mjesta i ujedno otpora.

5. X. oko 6 sati upućena je iz-sastava naše. baterije na položaj kod ž. pruge južno od Kloštra 1 haubica. Koncentrisanom vatrom haubice i više teških bacača, te pojačanom prodornošću snaga koje su napadale (II brigada i dijelova VII- Ud. Divizije) neprijatelj je zburnjen i sa svojom glavninom počeo u neredu bježati i napuštati uporište u pravcu sjeveroistoka (š. Limbuš).

Otpočelo je gonjenje neprijatelja po ravnim pašnjacima, tu je pobijeno mnogo ustaša, a zarobljeno sve njihovo t. oružje. Tankete s. kojima je neprijatelj pokušao pobjeći zaglavile su u raznim jarcima pa su zarobljene, dok im je posada uništena¹. Stanovite neprijateljske snage razbijene u više nepovezanih grupiea sa lakim naoružanjem uspjele su pobjeći i nije bilo nade za njihovu likvidaciju pa se je nastavilo Sa čišćenjem samog uporišta od još zaostalih grupiea i pojedinaca. •

Jedan vod (oko 30 ustaša) zauzeo je mlin i tvrdokorno ga branio odbijajući naše pozive na predaju, pa je mliri morao biti zapaljen. Svi ustaše u mlinu izgorjeli su. I ostala sitnija glijezda otpora likvidirana su pa je borba u samom uporištu završila 5. X. 1944 u 18 sati. • ?-• . ;

Na položaje I brigade neprijatelj je iz Đurđevca i drugog dana izvršio tri snažna napada, sa nešto pojačanim snagama i sredstvima nego prvi dan, ali su sva tri napada slomljena u našoj odbrambenoj vatri. Po likvidaciji uporišta Kloštar neprijatelj se povukao u Đurđevac i nije više poduzimao napade.

Od žestine našeg napada i velike vatrene snage nastala je u ustaškim redovima panika, pa su se mnogi sakrili po privatnim kućama, gospodarskim zgradama itd. 6. X. 1944 kroz cijeli dan otkrivani su takovi pojedinci, svega njih oko 25, uključivši jednog poručnika.

Postavljeni ciljevi ostvareni su. Neprijatelj je likvidiran u uporištu. Uništeno je preko 60% njegove žive snage, zaplijenjeno sve teško naoružanje. Pokušaj susjednog uporišta Đurđevca da pritekne u pomoć posadi Kloštara sprečen je unatoč velikih snaga i silne upornosti neprijatelja.

Prebrojano je 140 mrtvih ustaša, uključivo 3 oficira. Veliki dio svojih mrtvih neprijatelj je naročito s položaja I brigade uz zaštitu tenkova uspio evakuisati (broj evakuisanih, mrtvih i ranjenih, nije utvrđen).

Zaplijenjeno je: 2 tankete u ispravnom stanju, 6 t. mitraljeza, 4 p. mitraljeza, 2 t. minobacača (1 neispravan), 80 karabina, 16.000 metaka, 2 konja sa samarima, i mnogo ostale vojničke spreme.

Izgubljeno: 22 mrtva, među kojima se nalazi politkomesar poručnik III čete II bat. I brig. Gluhak Franjo, te rukovodilac brigadne organizacije SKOJ-a II brigade Harmadi Ivica.-

53 ranjena, među kojima se nalazi kapetan Blanuša Mirko, poručnik Kašner Slavko, potporučnik Josip Drago i komandir čete Hrvoj Ivan.

1 engl. p. mitraljez izgubljen, a 1 M. G. uništen u borbi.

Utrošeno municije: puščane i mitraljeske 45.779, šmajser-ske 5.940, mina za t. bacače 152, mina [za] pt. bacač .66, topovskih zrna 10 cm. 58, ručnih bombi 45 komada.

Od I brigade istakao se kao cjelina I bataljon koji je izdržao najteže neprijateljske napade, a kao pojedinci komandir III. čete I bat. Crnojević Stjepan, desetar istog bataljona Đilan Franjo, te borci Rajter Josip i Sigač Andrija u borbi protiv tenkova.

Iz ostalih jedinica I brigade istakli su se hrabrošću i umješnošću komandir I čete II bataljona Hrvoj Ivan (ranjen), vodnik Mraković Branko, p. mitraljesci II bataljona Brcković Mijo, Faltis Ivan, Lukavečki Stjepan, desetar Radotić Branko. Pomoćnik politkomesara prateće čete Sušić Žarko, te bacačlje Tomašegović Miro i Trnecko Fjodor.

Od II brigade istakla se II četa III bataljona kao cjelina a napose komandir te čete Rapić Fabijan.

Svi napred navedeni pokazali su visoku hrabrost i ujedno za sve vrijeme borbe ostalim borcima podizali moral i borbeni duh, a rukovodioci su ispoljili visoke 'kvalitete u rukovođenju. Svi se predlažu za pohvalu.

Slabo se je držao politkomesar III bat. II brigade Brodnjak Ivan, koji je prilikom jednog oštrog neprijateljskog napada povukao dio jedinice s položaja i izjavio u Štabu brigade da je neprijatelj prodro iako to nije bilo tačno.

Pripreme za ovu operaciju izvršene su veoma opsežno, a donesena odluka i izdane zapovijesti kao posljedica dobro procijenjene obostrane situacije bile su realne i umjesne. Poslije završene borbe preovladao je utisak da bi direktni napad odmah u početku akcije na uporište ubrzao svršetak i eventualno smanjio gubitke. Blokadom uporišta prepusteno je neprijatelju na izbor da se s nama upušta ili ne upušta u borbu, a prema tome mu je prepustena i inicijativa sve do našeg napada na uporište, što iznosi 13 sati.

Komandovanje je bilo doraslo svakoj situaciji naročito u I brigadi, dok je u II brigadi bilo stanovitih borbeno organizacionih nedostataka, koji su uticali na odugovlačenje završetka borbe no nikako na njen ishod. Komandovanje III brigade ruje stavljeno pred teže zadatke. Rukovođenje nižim jedinicama bilo je u glavnom uspješno i značaja vrijednih primjedaba nema.

Uzajamnost pješadije i artiljerije taktički je dobro ostvarena (u koliko to materijalna moć artiljerije dopušta), iskorištavanje teških pješadijskih oružja bilo je također pravilno i bitno uticalo tokom cijele borbe i na terenu i uporištu, na njen razvoj, intenzitet i konačni povoljan ishod.

Izviđački organi koji su u ovoj borbi korišteni na prostoru Đurđevac – Virje – Šemovci obavili su svoj posao uspješno.

Služba veze bila je organizovana i djelovala uspješnije nego u ranijim prilikama, no ipak bi se moglo reći da je zadovoljila osrednje, što je u glavnom posljedica pomanjkanja sredstava veze. Veza u prednjim borbenim linijama funkcionalisala je normalno i riješila svoje zadatke.

Sanitetska služba ispunila je svoj zadatak.

Intendantura je prvi dan operacije podbacila, kad je ljudstvo pojedinih bataljona ostalo na položaju bez redovnog provijantskog snabdijevanja. Tomu je uzrok što intendantura još uvijek nema sopstvena transportna sredstva već je upućena na pomoć stanovništva u čemu uvijek ima raznih teškoća.

U ovoj operaciji Divizija kao cjelina (obzirom na svoje unutarnje stanje, neprovjereno u borbi ljudstvo, velike nedavne izmjene naročito u nižem rukovodećem kadru) pokazala je solidnu borbenu spremnost i sposobnost i za teže i komplikiranije zadatke.

Ova borba i uspjeh uz svoj veliki politički i moralni efekat kod javnosti, odraziti će se snažno i na učvršćenju naših jedinica iznutra. Pobjeda nad izrazito fašističkim trupama Bofoaliovog Zdruga⁵ ispunila je naše borce i rukovodioce i ponosom i **Vjerom** da su daleko nadmoćnija vojska svakoj neprijateljskoj vojsci koja im se suprotstavi, a to je važan elemenat budućih pobjeda.

Poslije, ove uspjele operacije očito je da se najbolje ustaške jedinice (što je ovaj puta bio slučaj) mogu snažnim i koncentrisanim napadom i dobrom koordinacijom sredstava brzo dezorganizovati, gotovo obezglaviti, i tako onesposobiti za daljni uspješan otpor. Ova činjenica postojala je naravno i ranije, ali tek uspjeh nad takovim neprijateljem dopušta da se ona istakne.

Novopridošlo ljudstvo iz domobranstva svojim držanjem u borbi uklonilo je **svaku.daljnú** bojazan i pokazalo se jpreko očekivanja dobrim. Mahom su to pošteni i odani ljudi gotovi na svaku žrtvu i pripravni slijediti dobre primjere starijih boraca i rukovodioca.

. Divizija je spremna za daljne zadatke.

„SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar, potpukovnik:

Muták Vlado

;

Komandant, potpukovnik:

J.⁶ Antolović

(M.P.)

• : -   ⁵ Vidi primjedbu br. 2'uz dok. br. 93.
      ^c Josip

BR. 38

**ZAPOVIJEST ŠTABA 9. DIVIZIJE NOVJ OD 9. OKTOBRA
1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA LIVNO¹**

Š T A B
IX.- DIVIZIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE
9.-X. 1944 g. u 12 sati.

ZAPOVJEST
sekcija Livno 1 :100.000

Neprijateljske snage: Neprijateljski garnizon Livno sačinjavaju 4 pješačke satnije, jedna stožerna satnija, prateća četa, •baterija brdskih topova 75 m/m, te jedna kompanija »Vražje divizije« skupa oko 750 vojnika i oficira.² Snage u Duvnu jedna »Pancir kompanija« sa 11 tenkova. U garnizonu Aržano oko 600 neprijateljskih vojnika.

Naše snage: Kompletan IX divizija, Livanjski odred i jedna brigada XX divizije.

Neprijateljske namjere: Neprijatelj upornom odbranom htio je da se zadrži u Livnu, jer držanjem Livna strateški osigurava jednu od najvažnijih svojih komunikacija Metković – Mostar. Padom Livna u naše ruke, otvaraju se mogućnosti našeg daljnog nadiranja u pravcu Aržana i Duvna i time ugrožavamo komunikaciju Metković – Mostar, Mostar – Imotski – Sinj. Za odbranu Livna, neprijatelj je računao na brzu intervenciju svoje motorizacije i pješadije iz obližnjeg garnizona Duvno i Aržano.

Naša namjera: TJ vezi sa događajima koji se zbivaju u istočnim krajevima naše domovine kao i uopće pometnje u neprijateljskom rasporedu na našoj teritoriji gdje neprijatelj uslijed prodora Crvene Armije u Panonsku niziju i iskrcavanja Saveznika u Grčkoj, prisiljen da pregrupiše svoje snage i slabije pojedine garnizone te se time stvara opći polet u našim jedinicama i široke perspektive za predstojeće akcije. Štab Korpusa donio je odluku da naša divizija preuzme likvidaciju Liv-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.U.. reg. br. 7-1/1, k. 842 A.

² Iz operacijskog dnevnika 9. divizije se vidi da su u Livnu tada bile sljedeće neprijateljske jedinice: »1 bojna VI stajaćeg zdruga, 1 stožerna satnija i prateća četa, baterija brdskih topova 75 m/m, te jedna kompanija (četa – prim. red.) »Vražje divizije«... (odnosi se na njemačku 369. legionarsku diviziju – prim. red.). (Arhiv V.I.I., reg. br. 56-2, k. 842 A).

na, kao polazne tačke za daljnje operacije. U vezi navedenog a u cilju izvršenja postavljenog zadatka³

N A R E D U J E M O :

III Dalmatinska
Udarna brigada:
5 bataljona i
četa pratećeg
oružja

Izvršit će pokret iz s. Priluka i u 12 sati 10 t. mj. preko Krug planine na Debelo Brdo odakle će izbiti na k. 1075. Ona napada na Livno sa istočne strane i jugoistočne strane. Zona širenja desno JVejš Kula zatklučno. Zona širenja lijevo -Zabljak izvor isključivo. Svoje snage raspoređit će u 4 napadne kolone tako da obuhvati sav označeni prostor i u energičnom naletu na najpogodnijim mjestima energično vršiti prodor u grad. Jedan svoj bataljon odredit će za upad u grad i dati mu konkretne zadatke. Ovaj bataljon mora nastojati da se nađe u gradu već u samom početku borbe. Bataljon će se spustiti u grad kanalom kojim saobraća svake noći naša veza, a bit će predvođen od boraca Livanjskog Odreda koje će u tu svrhu odrediti komandant pomenutog Odreda.

Komandno mjesto za štab brigade odredit će on sam i o tome obavjestiti štab divizije u samom početku borbe.

IV splitska
brigada: 2
bat. i četa
pratećeg oružja

Napada pravcem Priluka, Mali i Veliki Kablići – Suhača – Zastinje zapadni dio grada. Zona širenja lijevo Bašajkovac, zona širenja desno rijeka Bistrica isključivo. Težiti manjim prodornim grupama što prije likvidirati vanjske bunkere, srušiti žicu i prodrijeti u grad. Svojim teškim oružjem obasipati neprijateljsku artileriju koja je smještena kod južnih zgrada grada među komunikacijama Livno – Sinj i Livno – Duvno.

Komandno mjesto štaba brigade u početku napada k. 719 a kasnije se pomicati prema nahođenju.

XIII Južno-
dalmatinska
brigada: 4 bata-
ljona i četa pra-
tećeg oružja.

Napada prema Prologu – Grborezi i svojim lijevim krilom u naletu likvidira Guber, te produžuje napad na Livno sa južne strane. Zona širenja desno Drinova Međa – Zabljak izvor gdje će hvatati vezu sa lijevim

³ O izvršenju postavljenog zadatka vidi dok. br. 54, 130, 131, 132 i 133.

krilom III udarne brigade. Zona širenja lijevo Komorani – Veliki Guber (trig. 715), te se na komunikaciji Livno – Sinj povezuje sa desnim krilom IV splitske brigade. Zauzimanju Gubera posvetiti veliku pažnju tako da bude likvidiran na brzinu te bi se mogao ostvariti jedno vremeni napad na Livno sa sviju strana. Za slučaj da Guber ne bude likvidiran u naletu blokirati ga manjim snagama a ostalim djelovima hitno produžiti napad na grad.

Artilerija:
2 poljska topa
7,62 mm

Osiguranje:
Livanjski i Glamočki Odred
(4 bataljona) i
X, udarna
brigada.

Rezerve:

Veza:

Postaviti će se na prostoru Golubić pozadi k. 729 i paralizovati neprijateljsku artileriju koja je smještena na južnoj strani grada među komunikacijama Livno – Sinj i Livno – Duvno. Naređenje za otvaranje vatre dobiće od štaba divizije, kao i naređenje tokom borbe za prenos vatre na neki drugi položaj.

Jedan bataljon Livanjskog Odreda postaviće se na osiguranje iz pravca Tomislav-Grada (Duvna) kod Mokronoga s jedne i druge strane komunikacije. Sa ostalim svojim snagama zatvarače pravac od Šujice, zaposjedanjem Borove Glave i jače svoje djelove izbaciti u pravcu Cincara radi eventualne intervencije od strane četnika.

X. udarna brigada XX. divizije postaviće osiguranje iz pravca Tomislav-Grada na Prevali jednim svojim djelovima, dok će drugi djelovi demonstrativno napadati Aržano.

Kao. divizijska rezerva određena su 2 bataljona IV splitske brigade, koji će se smjestiti na prostoru Kablić – Suhača. Štabovi pojedinih brigada, kao i komandant Livanjskog Odreda obrazovati će svoje vlastite brigadne rezerve. Rezerva Livanjskog Odreda smjestiti će se na Krug Planini na najpogodnijem mjestu od kuda bi mogla da blagovremeno interveniše kao pojačanje na Borovu Glavu ili na pravcu Cincar • – Malovan.

Za vezu koristiti kurire, radiofonske stanice, radio-telegrafske stanice i telefone, a

po danu brzu borbenu signalizaciju. Centar veze biće u neposrednoj blizini komandnog mjesto Štaba divizije na kosama Burkića Drage. Os veze pravac k. 729 – Burkića Dra- ga – Debelo Brdo (k- 1207) – k. 1075.

IV splitska brigada povezat će se svojom telefonskom linijom s komandnim mjestom štaba divizije. Ceta za vezu štaba divizije povezat će telefonski bateriju topova sa komandnim mjestom štaba i Debelo Brdo.

III dalm. udar. brigada nadovezat će svoju liniju od Debelog Brda do svog komandnog mjeseta.

XIII' južno-dalmatinska brigada prostrijet će svoju liniju od svog komandnog mjeseta do artilerije, te budući sa svog položaja može da osmatra najbolje dejstvo topova, obavještavat će o tome komandira baterije.

Radio-fonške stanice: jedna kod III brigade, jedna kod Štaba divizije a jedna kod XIII brigade. Radio-fonsku vezu održavati neprekidno počevši od 19 sati na večer.

S a n i t e t :

Štabovi brigada odredit će mjesta svojih brigadnih previjališta prema svome nahodjenju, a u vezi pravca evakuacije ranjenika. Hirurška ekipa divizije nalaziće se u s. Prisap. Pravac evakuacije ranjenika za XIII Južno-dalmatinsku brigadu Prolog – Čaprazlje – Vrdovo za teške ranjenike, dok će lakše ranjenike upućivati u divizijsku bolnicu koja se nalazi u s. Bastasi. Sve teške ranjenike hirurška ekipa upućivat će na Vrdovo i preduzeti će potrebno organizovanje radi prenosa istih.

N a c i n i z v o ð e n j a a k c i j e .

Treba učiniti sve da jedinice na vrijeme stignu na polazne položaje, kako bi neprijatelj bio istovremeno napadnut sa svih strana. Grupa koja će da se uvuče u grad ima da u momentu napada odigra važnu ulogu bacanjem bombi, palenjem neke zgrade i pucanjem za leđa u neprijateljskom rasporedu. Jednim dijelom svoje grupe smjesta će blokirati štab bojne i držati ga pod vatrom, kako bi u grad unijeli što veću paniku i otežali pravilno ko-

mandovanje. Prodiranje u grad sviju jedinica mora biti silovito i drsko, tako da ne bi dali mogućnosti neprijatelju da se snade poslije prvog udara. Predpostaviti mogućnost bježanja neprijateljskih, razbijenih djelova iz grada na južnu stranu pa postaviti na brisan teren nekoliko automatskih oružja da bi se to spriječilo.

Evakuacija materijala i rad po zauzimanju grada.

IV Splitska brigada organizovat će održavanje reda u gradu sa svoja 2 bataljona i omogućiti pravilan rad intendanturi divizije. Pravac evakuacije materijala Priluka a za evakuaciju materijala koristiti seljačke konje i gradska kola u koliko nisu dovoljna sredstva sa kojima mi raspoložemo. Evakuacija mora započeti odmah po ulasku u grad i odvijati se brzim tempom. Ostala svoja 2 bataljona IV brigade smjestit će u s. Guber i Grboreze. III brigada smjestit će se u s. Dobro i Potočane s tim što će izbaciti osiguranja od jednog bataljona na Borovu Glavu.

XIII Južno-dalmatinska= brigada, poslije zauzeća grada, smjestit će se u s. Podhum, Miši s tim da organizuje položaj kod Mandaka.

Početak napada:

Noću 10 oktobra t. g. u I sat.

Znakovi raspoznavanja:
-

Za noć borbeni: **Pero – Stipe**, raspoznavanja: **Borba – Pobjeda**,

Za dan poziv: dizanje puške horizontalno iznad glave. Odgovor: puška u desnu stranu vertikalno.

Komandno mjesto
Štaba divizije:

Kod kuća Burkića Draga gdje se nalazi putem sa komunikacije s. Zastinja.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar – p. pukovnik:
Andro Kovačević,

(M. P.)

Komandant – pukovnik
Ante Banina

BR. 38

IZVJEŠTAJ ŠTABA VIROVITIČKE BRIGADE OD 9. OKTOBRA 1944. ŠTABU 40. DIVIZIJE NOVJ O RADU PRILIKOM NAPADA NA VIROVITICU¹

ŠTAB VIROVITIČKE BRIGADE
'NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Broj 154
Dana 9/X. 1944.

Predmet: Dostavljamo Vam
Operativni izvještaj.

ŠTABU XL. DIVIZIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE

Položaj

Borbe koje su se vodile oko Virovitice i pri samom zauzimanju Virovitice, a gdje su učestvovalo i jedinice naše Brigade.²

Sekcija Slatina 1:100.000

Jedinice ove brigade koje su držale blokadu prilikom zauzimanja Virovitice, a nisu dolazile nikako u dodir sa neprijateljem a niti vodile borbu, samo je II Bataljon naše Brigade imao borbu sa neprijateljem kada se je htio probiti iz Pitomače za Viroviticu, prije same akcije na Viroviticu tu je imao borbu u zajednici sa bataljonom Osječke brigade.

Bataljoni su bili razmješteni sa sjeverne i zapadne strane Virovitice, I. i II. Bataljon bili su postavljeni na cestu i lijevo i desno od ceste koja vodi Virovitica -- Barč a III. Bataljon bio je postavljen između Korije i Virovitice na kanalu koji vodi od kote 132 pa pravo na rijeku Odžin, dok je IV.³ Bataljon bio u rezervi Divizije.

Neprijatelj sa kojim je vodio naš II Bataljon borbu to je bila Bobanova legija, koji su se htjeli probiti u sam grad Viroviticu. Jačina neprijatelja bila je oko 450 vojnika sa 4 tankete od 3 do 5 tona, njihov komandant je pukovnik Boban.

Namjere neprijatelja bile su da se probije u Viroviticu radi osiguranja same Virovitice i dovoza municije koju je povezao u 9 kola ali nije stigla u Viroviticu nego su se vratili nazad u Pitomaču,³ sami tenkovi stigli su u grad a kada su se vraćali

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.U., reg. br. 18/4, k. 1299.

² Opširnije o borbama za Viroviticu vidi dok. br. 2, 3, 10, 22, 33, 42 i 110.

³ Dijelovi 5. ustaškog stajaćeg djelatnog zdruga ušli su 3. oktobra u Viroviticu i predah tamošnjoj posadi 80.000 puščanih metaka (vidi dok. br. 42 i 134).

nazad neprijatelj je osiguravao put na Kolcu na cesti Virovitica – Barč, a isto iz Virovitice neprijatelj je pošao u pomoć boba-novcima ali je bio odbijen, u isto vrijeme naš Bataljon vodio je borbu i sa bandom koja je kretala iz Virovitice i s ovima koji su osiguravali prolaz tenkovima za Viroviticu i nazad zajedno sa bataljonom Osječke brigade.

Zapovijest za akciju na Viroviticu izdata je pismeno,⁴ a i sa štabovima bataljona i komandama četa prorađeno je usmeno kao i sa borcima. Taj Bataljon, koji je vodio borbu, već je bio postavljen po zapovijesti na određeno mjesto u Breziku između pruge i ceste Virovitica – Barč i tako je ostao na istome mjestu za vrijeme same akcije na Viroviticu. Borba koju je vodio II Bataljon počela je 3. listopada u 15 časova i 30 minuta a završila se je i trajala je do 18 sati istoga dana.

Borba se odvijala povoljno prvih momenata, ali kada je neprijatelj opazio da dobiva jaku vatru on se je probijao s tenkovima i zaštićivao sa tenkovima pješadiju da prođe ah i tako nije prošla pješadija a niti kola koja su vozila spremu šem što su sami tenkovi otišli u Viroviticu i nazad se vratili; dok su tenkovi otišli u Viroviticu neprijatelj je pokušao da dođe na Brezik i da siđe u Viroviticu od Brezika prugom te da se spoji sa neprijateljem koji je izlazio iz Virovitice u pomoć, u isto vrijeme stigao je i bataljon od Osječke brigade koji je u zajednici sa našim bataljonom tukao neprijatelja dok se nije povukao. Ostale jedinice ove Brigade nisu imale nikakove borbe.

Gubici neprijatelja koji je imao borbu sa našim II Bataljonom iznose 7 mrtvih a za ranjene nije nam poznato.

Naših gubitaka nema.

Utrošak municije, utrošeno je mauzerske municije 6.899 komada, 8 komada ručnih bombi i 3 partizanske čarape.

Za pohvaliti ne bi imali nikoga a isto tako i za kazniti, jer su se borci toga bataljona držali svi dosta dobro.

Ža vrijeme akcije na Viroviticu i po završetku akcije zarobljene stvari jesu slijedeće: 1) 2 mauzera, 11 manlihera, 1 talijanka, i 1 šmajser. Dalje, 150 komada mauzer municije, 300 komada manliherske municije, 2 opasača, 6 šinjela, 9 bluza, 8 hlača i 5 bombi.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

• (M.P.)

⁴ Zapovijest se nalazi u Arhivu V.U., reg. br. 52/1, k. 1299.

5 Josip

**ZAPOVIJEST ŠTABA 6. KORPUSA NOVJ OD 10. OKTOBRA
1944. PODREĐENIM JEDINICAMA DA NAPADNU NEPRI-
JATELJSKI GARNIZON U ĐURĐEVCU¹**

ŠTAB VI KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILAČKE-VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. broj: 2108
Dana: 10/X 1944 u ____ sati

Z A P O V I J E S T
. (Sekcija: Đurđevac, Bjelovar 1:100.000.)

- U cilju uništenja neprijateljske posade u Đurđevcu

N A R E Đ U J E M O :

1. – XII. Divizija:

Sastav:
XII Udar. Brigada
Osječka Udar.
Brigada Čehoslovačka
Brigada IV
Brigada Baterija topova
75/28
Haubič. Divizion
100 mm.
Četa tenkova

Z a d a t a k :

- a) Sa XII Udarnom i Osječkom udarnom brigadom napasti i likvidirati posadu ui neprijatelj, uporištu Đurđevac.²
- b) Čehoslovačka brigada ojačana jednim brdskim topom 65 mm. ima spriječiti eventualni pokušaj nadiranja neprijatelja iz Bjelovara, glavnim pravcem željez. pruga za Đurđevac, da fingira što žešći napad na Bjelovar, ruši prugu Bjelovar – Vel. Trojstvo i drži vezu sa I. bataljonom X Korpusa u selu Martincu, koji zatvara pravac Bjelovar – Đurđevac, na liniji Kupinovac – Martinac.³

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 40-1/1, k. 473.

² O rezultatima-Jiapada na -Đurđevac Štab 6. korpusa javio je depešom Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske slijedeće: »U borbama pri- likom likvidacije Đurđevca; XII. div. ubila je 155 bobanovaca, zaplijenila 3 topa, 1 ispravan tenk i 2 neispravna, 2 teška bacača, 1 mitraljez, 70 pušaka, 5 trokolica, 5 autobusa, 6 kamiona. 40. divizija ubila na za- sjedi 152 bobanovca, zaplijenila 40 pušaka, 1 brd. top, 6 mitraljeza, 2 trokolice 3 tenka uništila. Svi ubijeni ostali na terenu. Istakla se Osječka brigada naročito II. i III. bataljon drugovi Romanić Rajko i Živković Dušan, komandiri četa. Također se istakla cijela Virovitička bri- gada. (Vidi dok. br. 28, 39, 43 i 132 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 2-25/1, k. 119/7.)

³ Iz izvještaja Štaba Čehoslovačke brigade »Jan Žiška« od 14. oktobra 1944. vidi se da je prilikom napada na Đurđevac njen 1. bata- ljon bio na obezbjeđenju sjeverno od Bjelovara a 2. bataljon na komu- nikaciji Barč – Virovitica. (Arhiv V.I.I., reg. br. 26-1/2, k. 898.)

c) IV. brigada i Konjički eskadron ulaze u Korpusnu rezervu i kontroliraju ceste Bjelovar – Đurđevac.

2. – XL. Divizija:

Sastav:
XVIII. Udar.
brigada
Virovitička
brigada
Bater. topova
75/28
Jedan vod
Brd. topov. .
65/06

Zadatak:

- a) Organizirati glavne položaje odbrane, na liniji desnom obalom potoka Hotova do k. 120, te istoč. obalom kanala Čivičevac sa oslonom na Dravu i masiv Bilogore, do sela Šemovci isključno, te pod svaku cijenu spriječiti intervenciju neprijatelja od strane Virja u pravcu Đurđevca.
- b) Aktivno vršiti manjim snagama i raspoloživom artiljerijom pritisak na Virje s istočne i sjeverne strane i u slučaju povoljnog razvoja borbe na prostoriji Novi Grad – Đurđevac likvidirati Virje u saradnji sa XXXIII Divizijom.⁴ Za ovaj zadatak izdaćemo posebnu konkretnu zapovijest u povoljnem momentu.

3. – Artiljer.

divizion VI Korpusa:

Sastav:
4 haubice
100 mm.
3 brdska
topa 65/06

Zadatak:

- aj Haubičku bateriju pridodaje XII Diviziji za potpomaganje napada na Đurđevac.
- b) Dva topa brdske baterije 65/06 pridodaje XL Diviziji, za pritisak na Virje.
- c) Jedan top brdske baterije 65/06 pridaje Čehoslovačkoj brigadi, za fingirani napad na Bjelovar.

4. – Tenkovska

četa:

Sastav:
2 tenka.
12,5 tona
3 tenka .
2,5 tona

Zadatak:

Pridaje se XII Diviziji na upotrebu u onom periodu borbe, kada se isti budu mogli efikasno upotrijebiti bez opasnosti od uništenja.

5. Auto-bataljon

VI Korpusa:

Sastav:
5 kamiona
2 autobusa

Zadatak:

Evakuacija ranjenika od Kloštra do Virovitice i dovoz municije i hrane do Kloštra.

⁴ O izvršenju postavljenog zadatka vidi dok. br. 30, 62 i 65.

6. – *Mjesto Štabova:* Stab Korpusa u selu Sv. Ana.
 Stab XII Divizije u sjevernom dijelu sela Mičetinec.
 Štab XL Divizije u vinogradima 1 km. istočno od sela Šemovci.
 Štab auto-bataljona u Kloštru.
7. – *Veza:* Prema priloženoj dopunskoj zapovijesti.
8. – *Sanitet:* Prema priloženoj dopunskoj zapovijesti.
9. – *Ishrana:* XII Udar. brigada, Osječka udar. brigada i XVIII. Udar. brigada, snabdjeće se sa suhom hranom za dva dana, a ostale jedinice na kazanima.
10. – *Početak napada:* 11. X. 1944. godine u 22 sata.
11. – *Znaci raspoznavanja:* Za noć 11. X. 1944. Beograd – Naš.
 Za dan 12. X. 1944. biti će: Poziv: Puška u desnoj ruci izbačena jedanput u stranu, a odgovor: Kapom u lijevoj ruci mahati u kružu iznad glave.
 Prije i poslije tih datuma važe opći znaci.
-
12. – *Povlačenje:* Povlačenje će se izvršiti po pismenom, telefonskom ili radiotelegrafskom naređenju od strane ovog Štaba.
 U slučaju hitnosti povući će se jedinice na raketni znak; Dvije bijele i jedna crvena raka spaljene sa korpusnog komandnog mjesta u pravcu Đurđevca i to:
 XII Divizija na sektor Suha Katalena – Kožarevac – Šandrovac. Štab Divizije u Kožarevcu.
 XL Divizija na sektor Ferdinandovac – Podr. Sesvete. Štab Divizije u Podr. Sesvetama.
 Štab Korpusa sa rezervom u s. Mala Črenjevica.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Prilozi: Skice i podaci
 Dopunska zapovijest za vezu i sanitet.
 Taktička uputstva.

Politkomesar • pukovnik:	Komandant pukovnik:
	(M.P.)

Dostavljeno:

Na uvidaj:

Glavnom Štabu NOV i POH

Na izvršenje:

Štabovima XII i XL Divizije

Štabu Artiljer. diviziona, Komandi tenkovske čete

Štabu Auto-bataljona, u izvodu

Štabu X Korpusa NOVJ..

BR. 28

NAPOMENE ŠTABA 6. KORPUSA NOVJ OD 10. OKTOBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA U VEZI SA NAPADOM NA ĐURĐEVAC¹ ''.

ŠTAB VI. KORPUSA
NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Broj 2108

Dana: 10/X 1944 u ____ sati

Napomene u vezi sa akcijom
na neprijatelj, uporište .
Đurđevac.

Neprijatelj raspolaže sa 3500–4000 vojnika, 6–8 topova raznog kalibra, 8 tenkova (3 od 12,5 tona, 5 od 2,5 tone), na liniji: Đurđevac – Virje – Koprivnica. Na prostoriji Kalnika (Koprivnica, Varaždin, Križevci) nalaze se veće snage kojima komanduje Boban,² i moguće je da u toku borbe, u koliko se ova oduži preko 48 sati, Boban dovuče izvjesna pojačanja.

U svakom slučaju u operacijama koje pretstoje pred VI i X Korpusom, mi raspolažemo sa daleko brojčano nadmoćnjim snagama i naoružanjem (oko 15.000 vojnika, 23 topa raznog kalibra i 5 tenkova), u ofanzivi smo, inicijativa je u našim rukama, moral naših trupa je na visini i prema tome imamo sve uslove za daljnje uspjehe.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 40-6/1, k. 473.

² Ratni zločinac Rafajlo Boban komandovao je tada 5. ustaškim stajaćim djelatnim zdrugom.

To ipak ne treba zaboraviti, da ulazimo u borbu pred vratima Zagreba, koja su povjerena na čuvanje Bobanu i ustašama, koje se ne smije potcijeniti. Istina, posljednjih dana pretrpjele su njegove elitne jedinice i nekoliko poraza u sukobu sa našim jedinicama, a osobito s jedinicama X Korpusa. Razbijene su čitave satnije XXXVII Ustaške bojne, oteto im je pored ostalog i 5 tenkova u Kloštru, što je vrlo značajno i u dobroj mjeri srozalo im moral.³ Dokazalo se, dakle, da i mlađe naše jedinice¹ mogu, ako se valjano založe, da obračunaju s tim »Bobanovcima«, ali naglašava se: Ako se založe u punoj mjeri, što znači da u ovim operacijama treba tražiti od naših jedinica maksimum upornosti i okretnosti i maksimum uživljenosti i trajne budnosti, konstantnog praćenja toka operacija, podešavanja i najbržeg pariranja svakom pokušaju neprijatelja od strane naših štabova i rukovodilaca.

Iz zapovijesti koju su našle jedinice XXXIII Divizije kod ustaškog bojnika Deneša (ostao mrtav sa još 12 ustaša kod Kloštra, nākon borbe 7. X. 1944) vidi se slijedeće: U Đurđevcu se nalazi XX Ustaška bojna i dijelovi XXXVII Ustaške bojne sa 2 brdska topa. Uikupno oko 1000 ustaša. U. Virju je jedna bojna 5 ustaškog stajačeg zdruga. U Novom Gradu dijelovi XXXVII Ustaške bojne. (Treći 'dio te bojne je uništila naša XXXIII Divizija⁵ u Pitomači⁶ i Kloštru). U Bregima je prva bojna P.T.S-a. U koprivnici brzi sklop P.T.S-a (motorizirana jedinica), oklopni sklop (tenkovska četa) i manji dijelovi pješadije. Iz iste zapovijedi vidi se da u slučaju napada na Đurđevac, snage iz Virja, Novog Grada i Koprivnice treba da pomognu prvenstveno brzim i oklopnim sklopom. Iz toga, a također i iz ostalih prikupljenih podataka vidi se da je baza tenkova u Koprivnici i da samo po danu patroliraju u pravcu Virja i Đurđevca. No pri napadu na Đurđevac treba se pripremiti i za borbu protiv tenkova koje bismo eventualno zatekli u samom mjestu.

Jedinice X Korpusa napašće Novi Grad i Virje i vršiti pritisak na Koprivnicu.⁷

³ Ustašku posadu u Kloštru uništile su jedinice 33. divizije u sadejstvu sa jedinicama 7. divizije (vidi dok. br. 5, 18, 24 i 62).

⁴ Odnosi se na jedinice 33. divizije. Prva brigada te divizije formirana je 21. septembra 1913. Druga 19. januara 1944, a Treća brigada »Nikola Demonja« (u početku pod imenom »Miloš Obilić«) 25. septembra 1944 (vidi tom V, knj. 19, dok. br. 148, knj. 23, dok. br. 67 i knj. 33, dok. br. 94).

⁵ Ta divizija bila je u sastavu 10. korpusa NOVJ (vidi dok. br. 5).

⁶ Ustašku posadu u Pitomači napala je i razbila 32. divizija (vidi dok. br. 5, 6, 18 i 31).

⁷ Podravski Novi Grad i Virje napale su jedinice 33. divizije dok su na obezbjeđenju prema Koprivnici bile jedinice 7. i 32. divizije (vidi dok. br. 30, 62 i 65).

U vezi sa svim naprijed izloženim treba voditi računa o slijedećem:

1. – *U napadu:*

-a) Pri rasporedu snaga voditi računa o prostranstvu mješta i mogućnosti da neprijatelj pokuša naše napadne kolone u uporištu napasti s leđa. Zato najpažljivije ispitati svoj sektor u nastupanju, a za vrijeme borbe držati se strogo uputstva iz akta Op. br. 1223/44. Kao najvjerojatniju snagu koju bi neprijatelj mogao upotrebiti u tu svrhu jesu dijelovi XX Bojne, koja se nalazi u sjeveroistočnom dijelu grada (oko tvrđave). Zato pri upotrebi vatre iz raspoloživih oruđa i pridate artiljerije stvoriti utisak glavnog napada na taj otsjek.

b) Iz rasporeda neprijateljskih snaga i relativno slabog utvrđenja odbrane mjesta može se donekle zaključiti da neprijatelj nema namjere da otsudno brani neke linije odbrane, nego prvenstveno manevrom da nas izbije iz uporišta, ili ako im to ne uspije, a pomoći ne stigne, da se probije. Zato se treba pripremiti i za najsolidnije gonjenje, i dati pri tom i posljednje napore da se uništi neprijatelj. To bi značilo početak uništenja Bobanove elite.

c) Postoji mogućnost neprijateljskih protivnapada. Poznato je da se Bobanovci aktivno brane. Oni vješto manevriraju i manjim snagama nastoje stvoriti zabunu. Zato svaki osvojeni sektor odmah pripremiti za odbranu, na sve moguće strane od eventualnog neprijateljskog napada i imati pripremljenu rezervu za naš protivnapad. Te počesne rezerve držati uvijek na pravcima najvjerojatnijeg napada neprijatelja bočno ili s leđa. U takvim slučajevima neprijatelj se nalazi uvijek u lošijem položaju. Ni pod koju cijenu ne dozvoliti rasipanje jedinica, zabiljanje pojedinaca sa stvarima koje se ne odnose na borbu i nebudnost nižih rukovodilaca. Dužnost je vaša da ih stalno kontrolirate.

d) Za slučaj da se nađu u uporištu neprijateljski tenkovi ili tankete, koristiti iskustva XXXIII Divizije iz borbe od 5. X. 1944. u Kloštru, gdje su naše nastupajuće kolone dizale odmah za sobom postepeno barikade i time stisnule tenkove na uski manevarske prostor u dijelu ulica i tu ih zaplijenili. U takovom slučaju lako protivtenkovsko oružje, osobito Džon Bul, mogu i moraju doći do punog izražaja. Komandant bataljona lično određuje džonbulistima kuću iz koje će likvidirati uklještene tenkove. Ne gubiti iz vida da je već zbog samog mraka tenk gotovo potpuno neupotrebljivo oružje.

e) Brdske topove 75/28 koji se pridaju pojedinim kolonama, kao prateća artiljerija, držati što bliže prvoj borbenoj liniji.

' liniji i ne ostavljati -ili nikad bez• neposrednog ^osiguravajućeg odjeljenja.,-

f) Za sigurnu suradnju haubičke baterije sa našom napadajućom⁵ pješadijom,, osim telefonske veze, ugovoriti detaljne raketne Xsignälne). veze.

g) Tenkove uz potrebno neposredno osiguranje upotrijebiti prvenstveno za pariranje neprijateljskog manevriranja unutar uporišta. Uvesti ih u borbu onda kada su ispitani i osigurani pravci njihovog nastupanja, kada se točno utvrdi gdje se nalaze neprijateljske snage i eventualna protivkolska oružja. Drugi zadatak im je gonjenje.

2) *U odbrani:*

Raspored snaga X. Korpusa: XXXIII Divizijom i dijelom VII Divizije napada yirje i Novi Grad. XXXII i dijelovi VII Divizije drže liniju odbrane prema Koprivnici i aktivno vrše na riju pritisak. Ovo neobično olakšava našoj XL Diviziji izvršenje "zadatka, a time i XII Diviziji.⁸

Ideja operacije: Težište je napada likvidirati Đurđevac. Ali čim neprijatelj krene Đurđevcu u pomoć, a to će sigurno učiniti iz Virja i Novog Grada, kako se vidi iz uhvaćene neprijateljske zapovijesti, snage X Korpusa napadaju na ta uporišta i težište se' dakle može u toku borbe prebaciti na Novi Grad i Virje.

Zato jedinice XL Divizije na svom lijevom krilu treba da drže neposrednu čvrstu vezu sa jedinicama južno od Virja (Vinograd s. Miholjanec), radi solidne koordinacije. Telefon-ska veza biti će prema priloženoj zapovijesti. Ako se pokaže zgodba i potreba u toku borbe, da se i sa Istočne strane upadne u Virje, svakako to načiniti dijelom južnog fronta u saradnji sa snagama XXXIII Divizije.⁹

Cvrstu vezu držati i sa jedinicama XII Divizije koje će nastupati cestom Virje – Đurđevac.

Ukopavanje na odbrambenoj liniji treba sprovesti do maksimuma (Streljački zakloni punog profila) i biti spreman jednako odbiti i uništiti neprijatelja kako od Virja tako i od Đurđevca.

Prekapanje cesta i puteva izvesti u što opsežnijoj mjeri pa i tamo gdje tenkovi mogu zaobići prekop, ali oko prekopa minirati prostor lla što širem prostoru i što gušće, što će sigurno dovesti do uništenja bar jednog tenka.

Jednu od počesnih rezervi držati kod slova »A« natpisa kanala »Čivičevac«, kao na najpodesnijem mjestu za pariranje

⁸ O zadacima 40. i 12. divizije prilikom napada na Đurđevac vidi dok. br. 27 i 43.

⁹ Vidi dok. br. 30, 62 i" 65.

•

neprijatelju kako iz Virja (bočni udar niz kanal) tako i iz Đurđevca (spriječiti bježanje).

Dijelovi jedinice koji će fingirati sa sjeveroistočne strane napad na Bjelovar, treba da organiziraju po selima uz cestu **Bjelovar – Đurđevac**, a na sektoru Bjelovar – Letičani, pomoći mještana u vezi sa bataljonom X Korpusa što opsežnije prekopavanje i miniranje cesta i rušenje pruge Bjelovar – Vel. Trostvo. Prve prekope i mine prema Bjelovaru braniti manjim odjeljenjem. Taj rad će kontrolirati ovaj Štab.

Na koncu napominjemo da ova operacija neće predstavljati, obzirom na elastičnost neprijatelja, neku statičku bitku, nego manevarsku borbu u kojoj treba biti spremni parirati svakom pokretu i pokušaju, neprijatelja.

Ovdje će dakle doći do izražaja vještina rukovođenja svih naših štabova. Zato je potrebno da svi Štabovi Divizije i Brigada imaju:

- a) Svoje osmatračnice, telefonski povezane sa svojim štabom i rezervom.
- b) Da štabovi i komande budu stalno u toku borbe.
- c) Da se rezerve drže uvijek pripremne za intervenciju na najpotrebnijem pravcu.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Po naređenju Komandanta
Šef operativnog otsjeka
major:

Milan Brađač

(M.P.)   '   _

BR. 38

IZVJEŠTAJ ŠTABA 8. KORPUSA OD 10. OKTOBRA 1944.
GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O FORMACIJI
ŠTABA KORPUSA KORPUSNE VOJNE OBLASTI¹

• : STAB - GLAVNI STAB NOV i POH
VIII KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE Broj 3448 dne 21. X. 1944
I .Broj: 554

1 10 oktobra 1944 g.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE.—

Prema Vašem naređenju² dostavljamo vam formaciju štaba Korpusa i Korpusne Vojne Oblasti, kao i ispunjene arke za oficire u Korpusu, Korpusnoj Vojnoj Oblasti, IX, XX, XIX i XXVI Diviziji.

Štab Korpusa sačinjavaju:
Komandant Generalmajor Četković Vlado
Politkomesar pukovnik Šiljegović Boško
Zamjenik komandanta potpukovnik Peko Bogdan
Načelnik štaba pukovnik Kuprešanin Milan
Pomoćnik načelnika štaba major Draganić Slavko.

Štab ima: operativni dio štaba sa otsjecima: Operativnim, Vojriobaveštaj'nim, Personalnim, Šifrantskim, Sanitetskim i Intendanturom. Pod operativni otsjek spadaju: sekcija za vezu i sekcija za naoružanje. . >

Na čelu otsjeka nalaze se šefovi otsjeka, a na čelu pojedinih sekcija šefovi-sekcija.

Operativni otsjek:

Šef otsjeka major Pavlović Milutin
Referent za inžineriju major Barović Dušan
Referent za artiljeriju poručnik Zah Karlo
Šef sekcije za vezu kapetan Milošević Franjo
Zamj. šefa sekcije za vezu kapetan Gulan Petar
Referent za radio-vezu i šef radio-centra kapetan Marić Lovro
Tehnički referent potporučnik Andrijašević Vojko
Šef sekcije za naoružanje kapetan Vodrušek Ferdo,
Zamj. šefa sekcije za naoružanje zastavnik Bokonjić Rade.

i Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br.
35-2, k. 113 B.
a vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 1-1, k. 119/4.

Vojno-obavještajni otsjek:

Šef otsjeka poručnik Konjevod Sergije
Oficir na službi u otsjeku poručnik Rodić Đuro,

Personalni otsjek:

Šef otsjeka major Božanić Andrija.

Šifrantski otsjek:

Šef otsjeka potporučnik Hržić Ivo.

Sanitetski otsjek:

Šef otsjeka major Dr. Ržehak Alfred
Referent apotekarstva kapetan Mr. ph. Tartalja Hrvoje
Referent za veterinarstvo poručnik Dumić Ante.

Intendantura:

Načelnik intendanture kapetan Kotaraš Dušan
Pom. načelnika intendanture poručnik Dizdar Mujo
Intendant poručnik Benzon Dalibor
Intendant kapetan Berić Branko
Intendant poručnik Radić Vujo.

Štab Korpusa rukovodi sa cjelokupnom službom. Zamjenik komandanta rukovodi Korpusnom Vojnom Oblašću. Načelnik štaba rukovodi štabskom službom i neposredno sa operativnim, vojnoobavještajnim i šifrantskim otsjekom, a pomoćnik načelnika sanitetskim otsjekom i intendanturom.

Otsjeci i sekcije popunjeni su tehničkim i pomoćnim osobljem.

Vojni sud Vili Korpusa i Vojni Sud Korpusne Vojne Oblasti formiran je. Pretdsjednik suda major Oštrić Zvonimir, istražitelj kapetan Mariani Kruno, "sa potrebnim brojem pomoćnog osoblja.

Korpusnu Vojnu Oblast sačinjavaju otsjeci i to: Mobilizacijski, Ekonomski, Saobraćajni, Tehnički i Sanitetski.

Na čelu otsjeka nalazi se šef otsjeka. Pojedini otsjeci dijele se na sekcije na čijem čelu se nalaze šefovi sekcija.

Mobilizacijski otsjek:

Šef otsjeka major Njeguš Bogde.

Ekonomski otsjek:

Šef otsjeka kapetan Smoljanović Drago
Intendant poručnik Prijović Momir
Intendant potporučnik Friganović Frane
Intendant zastavnik Bralić Antun
Intendant drug Maras Grgo.

Za organizaciju ishrane i prebacivanje materijala-sa Visa, na terenu se nalaze intendanti: .

Poručnik Ober Marko
Poručnik Lalić Širo
Zastavnik Jadrijević Milan
Zastavnik Zaninović Ante
Zastavnik Milanović Dušan.

Saobraćajni otsjek:

V. d. šefa otsjeka drug Plenča Rade.

Ovaj otsjek se dijeli na četiri sekcije i to: sekciju za auto-promet, sekciju za željeznički promet, sekciju za nadzor i održavanje komunikacija i sekciju PTT službe.

Sef sekcije za auto-promet drug Plenča Dušan.

Mjesta ostalih šefova sekcija još nisu popunjena.

Na radu u PTT sekciji nalaze se drugovi:

Poručnik Kurtin Egidije -

Poručnik Delonga Stanko

Drug Milun Vjekoslav.

Tehnički otsjek:

V. d. šefa otsjeka poručnik Mladinov ing. Dušan.

Ovaj otsjek ima dvije sekcije i to: građevinsku i industrijsku.

Tehnički otsjek je djelomično na Visu sa šefom otsjeka i šefom građevinske sekcije ing. arh. Marasović Rikardom, a djelomično pri K.V.O.³ sa zamj. šefa otsjeka kapetanom Frančeski Franom, geodetom, sa drugovima poručnikom Bradarić Tomom u građevinskoj sekciji i drugovima Kuzmanić Antonom, dipl. strojarom, i Nikolić Slavkom, elektro-mašinskim inžinjerom, u industrijskoj sekciji.

Sanitetski otsjek:

Dijeli se na sekciju za apotekarstvo, veterinarstvo i epidemiologiju. Mjesto šefa otsjeka, referenta veterinarstva i referenta apotekarstva nije popunjeno, a njihove funkcije vrši grupni sanitetski otsjek. Referent epidemiologije je poručnik Mikačić-Antulović Dr. Smilja.

Otsjeci i sekcije imaju u svome sastavu tehničko i ostalo potrebno pomoćno osoblje.

Uslijed nedovoljnog broja raspoloživog stručnog ljudstva izvjesni otsjeci i sekcije još nisu popunjeni, što prilično ometa i koči pravilan rad i potpunu organizaciju službe.

U prilogu pod 10° dostavljamo Vam ispunjene arke oficira Korpusa i Korpusne Vojne Oblasti, IX XIX, XX i XXVI Divizije. Za izvjestan broj oficira nedostaju još potpuni podaci, te

³ Korpusnoj vojnoj oblasti

se njihovi potpuni arci nisu mogli dostaviti. U najkraćem roku ovi će podaci biti prikupljeni i ispunjeni arci dostaviće se na-knadno. ' .

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar-Pukovnik:

Boško Siljegović

(M.P.)

Komandant-Generalmajor:

si. otsutan

BR. 30

**ZAPOVIJEST ŠTABA 10. KORPUSA NOVJ OD 10. OKTOBRA
1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA USTAŠE
U VIRJU I PODRAVSKOM NOVOM GRADU¹**

S T A B
X. KORPUSA »ZAGREBAČKOG«
NOV i POJ
Oper. Broj: 508./1944.
dne 10. oktobra 1944. god.

Z A P O V I J E S T -
(sekcija Đurđevac, Bjelovar, Čakovec, Čazma 1:100.000)

Od Đurđevca do Koprivnice neprijatelj je pripremio svoja uporišta za **upornu** odbranu i nešto ih je pojačao.

U Đurđevcu ima XX. bojnu V. ust. st.² zdruga, tri satnije 37. bojne i 2 topa 75 nam. U Virju se nalazi I. bojna V ust. st. zdruga i oko 100 milicionera. U Novom Gradu dvije sat. 37. ust. bojne i nešto milicionera. U Koprivnici dvije bojne P.T.S.³ pojačane sa dijelovima brzog i oklopnog sklopa P.T.S.

Poslije poraza kod Kloštra⁴ i Pitomače⁵ neprijatelj se pokolebao ali je još uvijek drzak i spremam na ispade. Sva

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 27-1/2, k. 551.

² ustaškog stajaćeg

³ Poglavnikov tjelesni zdrug (gardiska brigada).

⁴ Ustašku posadu u Kloštru razbile su jedinice 33. i 7. divizije u borbama 4. i 5. oktobra 1944 (vidi dok. br. 5, 18, 24, 62 i 64).

⁵ Jedinice 32. divizije napale su ustaše u Pitomači 5. oktobra 1944 (vidi dok. br. 5, 6, 18, 31 i 64).

uporišta brani aktivnom odbranom i nema naročitih fortifikacijskih utvrđenja.

Jedinice VI. i X. Korpusa pojačane sa VII. Ud. Divizijom imaju zadatku uništiti neprijatelja "na tom sektoru i osloboditi Podravinu.

Noću 11. ov. mjes. u 23 časa snage VI. Korpusa izvršiti će napad na uporište Đurđevac.®

XXXIII. Divizija jednovremeno napasti će uporišta Virje i Novi Grad sa zadatkom da ista likvidiraju.⁷

Jedinice XXXII. Divizije i VII. Ud. Divizije vršiti će osiguranje prema Koprivnici.⁸

Za izvršenje istih zadataka,

NAREĐUJEMO!

XXXIII. Divizija: Pojačana sa 4 brdska topa ima zadatku uništiti neprijatelja u Virju i Novom Gradu. U likvidaciji Virja pomoći će je snage XXXX. Divizije⁹ koje će se nalaziti na liniji s. Molve – kanal Čivičevac – potok Hotova gdje će se vezati sa desnim krilom Vašeg rasporeda preko k. 141.

*

Težište napada ispoljiti na Novi Grad.

Artiljerija XXXX. Divizije ima zadatku tucenja neprij. uporišta Virje.¹⁰ Kao glavni zadatak Vašoj artiljeriji odredite potpomaganje napada na Novi Grad.

XXXII. Divizija: Ima zadatku da u zajednici sa VII. Ud. Divizijom zatvori pravce od Koprivnice na liniji Bilo-gora, k. 294 (između slova O i G od riječi Bilo-gora sekcija Čakovec) – k. 304, k. 307, Borovljani, k. 162 – k. 131 (na željez. pruzi) – šuma Staro Selo zaključno. Jedna brigada VII. ud. Divizije držati će položaj na desnom krilu Vašeg rasporeda s. Hlebine. Na pravcu željezn. pruge i puta koji vodi iz Koprivnice za Novi Grad odrediti jednu jaču brigadu Vaše Divizije.

~

Zasjeda na toj liniji treba da ispolji aktivnost izviđanja samo Koprivnice sa ciljem da

0 Vidi dok. br. 27.

< O rezultatima napada vidi dok. br. 30, 62 i 65.

a Vidi dok. br. 32 i 34.

» i "to Vidi dok. br. 30, 62 i 65.

se ista u povoljnom momentu napadne.¹¹
Snage koje bi kretale od Koprivnice uništiti.

VII. Ud. Diviäja: Ima zadatak da sa jednom jačom brigadom zatvori pravac od Koprivnice na desnom krilu rasporeda XXXII. Divizije i da odsudno brani s. Hlebine. Da se poveže sa Virovitičkom brigadom u s. Molve i u slučaju potrebe da se na riju osloni.¹² U saradnji sa snagama XXXII. Divizije da uništi neprijatelja koji bi krenuo iz Koprivnice u pomoć napadnutim uporištima.
Sa jednom brigadom bez jednog bataljona nalaziti će se u s. Javorovac kao Korpusna rezerva.
Jedan bataljon brigade iž Korpusne rezerve zatvarati pravac od Bjelovara kod s. Kupinovac na putu Bjelovar – Đurđevac, sa zadatakom da vrši noćne prepade na Bjelovar radi uznemirenja.
U Vel. Trojstvu nalaziti će se jedinice Češke brigade¹³ sa kojima održavati vezu.

Rezerva: U Korpusnu rezervu određujemo jednu brigadu VII. Ud. Divizije bez jednog bataljona i (nalaziti će se u s. Javorovac).

Fortifikacija: Sve jedinice na položaju moraju se "utvrditi i maskirati po pravilu o poljskoj fortifikaciji.

Odbojka od tenkova: Svfe puteve kojima bi mogla kretati neprijateljska motorizacija minirati, srušiti mostove i napraviti barikade i koncentrisati antitenkovska oruđa.
XXXIII. Divizija izvršiti će miniranje između Novog Grada i Virja i izlaze iz Novog Grada ka Koprivnici i od Virja ka s. Šemovci.

P.A.O. Za nisku odbranu iz vazduha odrediti vodove teških mitraljeza na položaje.

¹¹ Jedinice 6. i 10. korpusa i dijelovi 7. divizije 4. korpusa NOVJ napale su Koprivnicu 13/14. oktobra 1944 (opširnije o tome vidi dok. br. 40, 45, 51, 52, 57, 59, 62 i 89).

¹² Virovitička brigada je obezbjedivala napad 12. divizije na Đurđevac (vidi dok. br. 39).

¹³ Odnosi se na Čehoslovačku brigadu »Jan Žiška« koja je tada bila u sastavu 12. divizije (vidi organizacioni izvještaj, Štaba 12. div. za oktobar 1944. u Arhivu V.I.I., reg. br. 23/1–2).

Veza:	Veza sa Štabom VII. Ud. Divizije, XXXII. i XXXIII. Divizije i našeg Štaba održavati će se pomoću telefona. Radio-veza služiće kao rezerva. Pored toga odrediti će svaka divizija i 2 kurira – konjanika:
Sanitet:	Korpusno sanitetsko previjalište nalaziti će se u s. Jabučeta. Stab XXXIII. Divizije odrediti će jednu četu za osiguranje previjališta. Sve ostalo regulisaće se sanitetskom zapoviješću.
Ishrana:	Ishrana jedinica za vrijeme operacija vršiti će se iz mjesnih sredstava i doturom iz intendantura Korpusa.
Evakuacija:	Evakuacija zarobljenika i ratnog plijena vršiti će se u s. Gor. Zdelice.
Mjesto štabova:	Stab Korpusa nalaziti će se na osmatračnici k. 232 (Srdinec). Stab VII. Ud. Divizije nalaziti će se u s. Javorovac. Stab XXXII. Divizije <i>nalaziti</i> će se na osmatračnici k. 239 iznad s. Plavšinca. Stab XXXIII. Divizije nalaziti će se na osmatračnici oko Sv. Tri Kralja južno od Novog Grada.
Znaci raspoznavanja:	Za noć: Beograd – Naš. Za dan 12. X. t.g. Poziv: Puška u desnoj ruci izbačena jedanput u stranu. Odgovor: Kapom u lijevoj ruci mahati kapom iznad glave.

SMET FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar – pukovnik: Ivan Šibi	Komandant – general-major: Vlado Matetić
(M.P.)	

Dostavljen:

Glavnom Štabu NOV i PO Hrvatske
na uvid.
Štabu VI. Korpusa NOVJ
na znanje.
Štabu XXXII. Divizije NOVJ.
Štabu XXXIII. Divizije NOVJ.
Štabu VII. Ud. Divizije NOVJ
na izvršenje.

BR. 31

IZVJEŠTAJ ŠTABA 32. DIVIZIJE OD 11. OKTOBRA 1944.
ŠTABU 10. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA USTAŠE U
PITOMAČI¹

STAB XXXII. DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Oper. broj: 252 /44

Dne 11. oktobra 1944.

Predmet: Operativni izvještaj
o napadu i zauzimanju neprijateljskog uporišta Pitomača.

ŠTABU X. KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV I POJ

Dana ,4. oktobra 1944. godine XXXII. Divizija nalazila se je na sektoru oko Sv. Jelene kota 131 do kote 124 (sekcija Bjelovar 1:100.000), vezujući se sa snagama XL. Divizije (XVIII. Brigada) koje su se nalazile oko Gradca prema Dravi, radi osiguranja prema uporištu Pitomača, jer su za to vrijeme jedinice VI. Korpusa napadale neprijateljsko uporište Viroviticu.² Za vrijeme držanja ovih položaja Divizija je vršila sa manjim dijelovima prisilna izviđanja uporišta Pitomača. Neprijatelj u toku dana nije izlazio iz uporišta..

Na večer istoga dana izvršeno je sa jednim bataljonom prisilno izviđanje i upad u samo mjesto Pitomaču, te je utvrđeno da neprijatelj drži u glavnom uporne tačke u centru mjesta 1 to kod crkve, zatim sjeverni, sjeverozapadni dio mjesta, dok u južnom dijelu uporišta neprijatelj nije držao snage.

U vezi naređenja³ Štaba X. Korpusa »Zagrebačkog« i podataka dobijenih prisilnim izviđanjem Štab Divizije donio je odluku da se izvrši napad sa obadvije brigade na uporište, do likvidacije i uništenja neprijatelja.

Uporište Pitomača nalazi se na ravničastom terenu sa jako dugačkim a i rastegnutim ulicama, koje se protežu u vidu šestokrake zvijezde od centra, te je potrebna vrlo velika kontrola međuprostora ulica i povezanost jedinica, da ih neprijatelj ne bi izmanevisao. Kroz samo uporište prolazi dobra cesta Ko-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 24^1/2, k. 1191.

² Opširnije o napadu na Viroviticu vidi dok. br. 2, 3, 22, 26, 33, 42, 134 i 135.

³ Vidi dok. br. 5 i 6.

privnica — Virovitica. U unutrašnjosti uporište je utvrđeno bunkerima, koji se nalaze po ulicama i zatvaraju prilaz ka centru. Neprijatelj se nalazi u bunkerima i tvrđim zgradama uporišta. Od naoružanja raspolaže sa teškim bacačima i teškim i lakim automatskim oružjem. Glavna uporna tačka jeste oko crkve.

Napad na uporište izvršila je Udarna Brigada »Braća Radić« sa južne, istočne, zapadne i sjeverozapadne strane, a Brigada »Matija Gubec« sa sjeverne i zapadne (Dravska ulica) strane, s tim da su jedinice trebale biti međusobno dobro povezane.

Sadejstvjuće jedinice bile su VII. Udarna Divizija, koja je vršila napad na uporište Kloštar⁴ i na taj način ujedno vršila osiguranje našim snagama prema Kloštru i XL. Divizija koja je imala svoje snage oko Gradca te na taj način osiguravala prema Virovitici, gdje se još uvijek vodila borba.

U uporištu se je nalazila 2. bojna V. stajaćeg ustaškog zdrugova (Bobanove legije), naoružana sa vodom teških bacača.

Neprijatelj je svoje snage u glavnom skoncentrisao oko crkve u sjevernom i sjeverozapadnom dijelu uporišta, iz čega se je moglo nazreti da će neprijatelj u slučaju jačeg napada i pritiska bježati prema Dravi i prema Kloštru.

Naše snage bile su brojčano a i u naoružanju nadmoćnije. U napadu učestvovalo je 7 brdskih topova, 2 protukolska topa, pored teških bacača i antitenk. bacača. Moral i volja za borbom kod jedinica bili su na visini.

Do 2 sata 5. X. o.g., jedinice su zauzele polazne položaje, izdata je usmena zapovijest i uz artiljerijsku pripremu jedinice su prešle u 2 sata u napad. U rezervi Divizije nalazio se je-jedan bataljon Udarne Brigade »Braća Radić« dok su Brigade također imale svoju brigadnu rezervu.

- U prvom naletu naše jedinice uspjele su izbaciti neprijatelja iz njegovih isturenih otpornih tačaka, tj. bunkera koji su se nalazili istureni u ulicama, likvidiravši bunkere antitenk. bacačima i sabiti neprijatelja oko crkve. Neprijatelj je pružio jak otpor, ali su naše jedinice sve više stezale obruč oko neprijatelja.

Neprijatelj je osjetio naše namjere i pravilno ocijenio prema nastupanju naših snaga od svih pravaca ka centru uporišta, ka glavnoj otpornoj tački, da se radi o njegovom uništenju i otpočeo je vršiti protunapade na naše snage, a naročito u pravcu Kloštra, gdje je neprijatelj skoncentrisao najveći dio svojih snaga, računajući s njima, da ih upotrebi u danom momentu za probijanje obruča.

⁴ Kloštar su napale jedinice 33. divizije u sadejstvu sa 4. brigadom 7. divizije (vidi dok. br. 18 i 24).

Bataljon Brigade »Braća Radić«, koji je branio taj pravac, bio je u prvi niah odbačen za jedno 50 metara'zbog toga što se nije dovoljno utvrdio i što nije postavljaо kako je nastupao barikade i potrebna utvrđenja, na koja će se osloniti u slučaju neprijateljskog protunapada. Juriša i protujuriša bilo je na tom pravcu više. Istovremeno može se primijetiti da veza koja je trebala biti između jedinica Udarne Brigade »Braća Radić« i Brigade »Matija Gubec«, nije bila, konkretno između tog bataljona koji je držao pravac prema Kloštru i II. bataljona Brigade »Matija Gubec« koji mu je bio susjedni.

II. bataljon Udarne Brigade »Braća Radić«, koji je nastupao od pravca juga prema crkvi, uspio je da likvidira sve bunkere i sve zgrade na svom dijelu gdje se nalazio neprijatelj i dopro je do centra mjesta i ovladao crkvom. U isto vrijeme spustila se je vrlo gusta magla, tako da je vidljivost bila vrlo malena, gojovo nikakova. Preglednost na terenu i uporištu nije bila nikakova.

Kada je neprijatelj video da su naše snage uspjele da se probiju do same crkve i da ovladaju tom glavnom otpornom tačkom, izvršio je juriš i prodor prema sjeveru i sjeverozapadu, i koristivši maglu i nepovezanost jedinica, kao i nekontrolu međuprostora, između III. bataljona Udarne Brigade »Braća Radić« i II. bataljona Brigade »Matija Gubec«. Neprijatelj je otišao u pravcu Podr. Sesveta, pri čemu je imao gubitke u ljudstvu, oružju i materijalu.

Naše jedinice zauzele su uporište u 8 sati 5. X. 1944 godine. Poslije ulaska u samo uporište, prešlo se je na čišćenje uporišta i gonjenje neprijatelja prema Dravi, što nije bilo efičasno, jer nije bilo inicijative kod jedinica da odmah pređu u gonjenje pri razbijanju neprijatelja.

Zadatak nije izvršen u potpunosti, već djelomično, jer neprijatelj nije uništen.

Tom prilikom zarobljeno je:

1 t. bacač kompletan sa još dva postolja.

3 p. mitraljeza i 1 šarac.

20 pušaka,

14 konja,

9 nagaznih mina,

3 kazana,

3.000 metaka,

1 raketni pištolj,

1.500 met. kabla.

Ubijeno: 34 neprijateljska vojnika.

Ranjeno: 40 nepr. vojnika.

Nasi gubici: mrtvih 8, ranjenih 30 (komandant bataljona poručnik Jurman Ivan, poručnik Petričević Živko).

Pri prodoru neprijatelj je zarobio jedan p., mitraljez, jer mu je posluga izginula. .. ~ ".

Utrošeno municije:

23.923 puščanih metaka,
2 mine za teški bacač
45 mina za antitenk. bacač
45 mina za laki bacač.

•

Od jedinica pri vršenju ovog zadatka istakao se II. bataljon Udarne Brigade »Braća Radić« koji je nastupao pravilno i vojnički, praveći za vrijeme svog nastupanja osalone tačke, barikade i tukući i čisteći neprijatelja postepeno, koristeći se pri tome susjednim kućama i baštama. Isti je bataljon prvi prodro do centra, ovlađao srkvom i zadatak izvršio u potpunosti sa najmanje žrtava.

Sama akcija pripremana je više dana i Štabovi i Komande bili su detaljno upoznati sa zadataima i o stanju u samom uporištu.⁵

Odluke i zapovijesti poslijе izvršenih upada i izviđanja uporišta Pitomače bile su realne.

Komandno osoblje za vrijeme akcije priličilo se je snalažilo, ali ne još uvijek kako bi trebalo, jer pojedini rukovodioci nisu bili na svom mjestu, već su ili istračavali naprijed ili nisu dovoljno držali jedinice u svojim rukama i njima komandovah.

Sađejstvo između pješadije i artiljerije bilo je dobro i došlo je do izražaja u samom početku napada, tj. pri artiljerijskoj pripremi. Kasnije su upotrebjeni samo protukolski topovi, za likvidaciju pojedinih zgrada i bunkera. Iz ove borbe može se vidjeti da naše jedinice nemaju dovoljno iskustva u zauzimanju naseljenih mjesta.

Povezanost jedinica i kontrola međuprostora nije bila kod jedinica, a što je vrlo važno pri nastupanju u naseljenom mjestu. • . .

Dodir sa neprijateljem preko bojnih patrola nije održavan, te se isti izvukao jedinicama ispred nosa, a da one nisu znale, bez žrtava.

Za vrijeme nastupanja jedinice nisu pravile barikade odmah iza sebe, kako bi imale oslonac u slučaju neprijateljskog protunapada, da ga imaju na čemu dočekati, koja greška je došla do izražaja naročito kod III. bataljona Udarne Brigade »Braća Radić«, kojeg je neprijatelj više puta baš zbog toga odbacio.

⁵ Vidi dok. br. 5, 6 i 18 u ovoj knjizi i Arhiv V.U., reg. br. 19-2, k. 1191 i 9-1/2, k. 551.

jatljia postepeno koristeći na pri tome posjeđenim kudu i fizički, i u je bilo potrebito da se centar, bilo kači crkvu i župnik izvršio u nacimati na najčešće štata.

Same akcije pripremanja više dana i Stećevi i očekane stiži detaljnog upoznati su sredstvima i o stanju u čemu upoznati.

Odluke i zapovjedni poslja i tvrđanog mesta i izričajna upoznitna Prijedaje, bila su realne.

Koranduo osoblje za vrijeme akcije prilično se je smazilo, ali ne jas uruk kako bi trebalo, jer razvojni i robovički tim bili na svom mjestu, već su ili istročavali naprijed ili nisu doveli "reali" jedinice u ovaj rukam i njih kavezovali.

Sadeživo između pješadije i artillerije bilo je dobro i dobro je da izrađuju u satim početku mesta t.j. pri artillerijskoj oružanju, nešto su potrebujeni samo pravutolski topovi, za likvidaciju vojnika i bunkera. Iz ove vorbe može se vidjeti da naređe jedinice povoljno iskustva u pauziranju naprijednih vojski.

Povratak jedinica i kontrola nadvojvodstva nije bila kod jedinica što je vrlo vatre u nastupaju u manjenoj mjestu.

Budući da nepristaljen preko bojnih polja, nema je potreban, te je istovremeno jedinica ispred nose, zato one nisu znala, bez strava.

Za vrijeme nastupanja jedinica nisu doveli barikade, crveni i zeleni, kako bi izmislili oslonac u službi nepristaljenog protunapada, da ih imaju na čelu dečekuti, koja greška je došla do izričajne varovište kod III. bataljona "Mirna Brigade" "Bratia Kralja", kojat je nepristaljeni više puta, bez znači tog ostvario.

Zatim se primjereno da se jedinice u moci sustiniraju vrlo blizu prizorišta objekta, a zatim okrivaju se likvidacijom, te u nepristaljeni mjestu nepotrebno sabititi.

Pri razbijanju nepristaljeni nije se predio odvih u poniranju i unapravljanju, već so je u tom razdoblju tako da posljednje mogu biti efikant i nepristaljeni je pobijez.

Također se je primjetilo da jedinice i robovički su ulesno u novoj mjestu, nešto organizovana izvršili člančenje slica od nepristaljenih, već se jedinica raspilju i borci razidju kako koji sma po budžetu, što može biti vrlo opasno.

Smrt Šefara - Slo oda paredu!

Fotokopija poslednje stranice dokumenta br. 31

Zatim se primjećuje da se jedinice u svom nastupanju vrlo blizu privuku samom objektu, a zatim okljevaju sa likvidacijom, te im neprijatelj nanosi nepotrebne gubitke.

Pri razbijanju neprijatelja nije se prešlo u gonjenje i uništavanje, već se je sa tim zakasnilo tako da poslije nije moglo biti efikasno i neprijatelj je pobjegao.

Takođe se je primijetilo da jedinice d rukovodioci po ulasku u osvojena mjesta ne znaju organizovano izvršiti čišćenje ulica od neprijatelja, već se jedinice rasplinu i borci raziđu kako koji zna po kućama, što može biti vrlo opasno.

SMET FAŠIZMU – SLOBODA NAEODU !

Politkomesar – potpukovnik, Komandant – potpukovnik.
Bobetko Janko **Bulat Rade**
(M. P.)

BR. 32

**ZAPOVIJEST ŠTABA 34. DIVIZIJE NOVJ OD 11. OKTOBRA
1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA SVETU
KLARU I MALU MLAKU I DIVERZIJU NA ŽELEZNICKOJ
PRUZI ZAGREB – VELIKA GORICA I ZAGREB – LE-
SKOVAC¹**

' ŠTAB
XXXIV. DIVIZIJE IV. KORPUSA
NOV. JUGOSLAVIJE
Op. Broj 212
Dne 11.X. 1944 god.

Z A P O V I J E S T
Štaba XXXIV. Divizije IV. Korpusa NOV. Jugoslavije
(Sekcija Zagreb 1 :100.000)

Podaci o neprijatelju: Na željezničkoj stanici Sv. Klara nalazi se 40 Nijemaca koji su utvrđeni sa 4 betonirana bunkera od kojih se 3 nalaze sa sjeverne strane pruge a 1 sa južne strane. Bunkeri se

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 31-1/1, k. 1223.

nalaze uz samu stanicu. Ograđeni su bodljikavom žicom, a vjerovatno imaju i nagazne mine. Naoružani su pješadijskim naoružanjem. Kod rafinerije »Oleks« nalazi se 1 satnija ustaša. Utvrđeni su sa ukopanim rovovima od kojih su veći dio na sjevernoj strani pruge. Rafinerija je smještena pored pruge sjeverozapadno od željezničke stanice, južno od puta koji vodi od Sv. Klare u selo Otok. U mjestu Sv. Klara u školi nalazi se 40 žandara utvrđenih sa otvorenim rovovima i ograđeni bodljikavom žicom. Naoružani pješadijskim naoružanjem. U susjednim garnizonima nalaze se slijedeće posade, Mala Mlaka 80 Nijemaca utvrđenih poljskim rovovima i ograđeni jednim redom bodljikave žice. U "Velikoj Mlaki nalazi se 140 Nijemaca. U Velikoj Gorici i Plesu 2.000 Nijemaca, ustaša i časne radne službe. U Ljubićevom magazinu kod raskrsnice pruga Remetinec – Vragović i Remetinec – Kajzerice nalazi se 1 satnija ustaša. Na željezničkoj stanici Remetinec nalazi se 1 satnija ustaša. Na željezničkoj stanici Leskovac 1 satnija ustaša, 60 žandara i 30 Nijemaca.

Naše snage: Udarna brigada »Franjo Ogulinac Seljo«, Karlovačka brigada, Zumberačka brigada i Turopoljsko-posavski odred.

Zadatak: Likvidirati neprijateljska uporišta: Željezničku stanicu Sv. Klara, tvornicu »Oleks«, žandarmerijsku stanicu Sv. Klara, Malu Mlaku i postaviti osiguranje od pravca Zagreba i Vel. Gorice. Izvršiti diverzije na pruzi Zagreb – Vel. Gorica i Zagreb – Leskovac.² Za izvršenje ovog zadatka

NAKEĐUJEMO:

Udarna brigada »Franjo Ogulinac Seljo« Zadatak: Sa 1 bataljonom napasti željezničku stanicu Sv. Klara. Napad vršiti iz istočnog i južnog pravca. Za napad upotrijebiti Džon Bule i rusku p.t. pušku. Sa 1 bataljonom napasti rafineriju »Oleks« iz istočnog pravca od sela Otok. Napad ovog bataljona potpomoći teškim bacačima, engleskim protukol-

² O napadu na navedene objekte vidi dok. br. 37 i' 84.

skim puškama i Džon Bulima. Sa 1 bataljonom napasti žandarmerijsku stanicu u Sv. Klari. Napad potpomoći protukolskim topom. 1 četu ovog bataljona postaviti na osiguranje prema Zagrebu 11a cesti i pruzi i to na liniji Glogovec – Vragović. Četu pojačati sa automatskim oružjem, dodijeliti joj minere koji će porušiti prugu Zagreb – Sv. Klara na što većoj dužini. Sa nagaznim minama minirati cestu Remetinec, Glogovec, Sv. Klara na sektor Glogovca. 1 bataljon držati u rezervi južno od Sv. Klare kod kote 116. Za ovaj napad organizovati jurišne grupe koje snabdjeti sa Džon bulima, eksplozivom, protukolskim puškama, škarama za rezanje žice i automatskim oružjem. Bataljon koji bude napadao rafineriju »Oleks« osiguraće si leđa patrolama koje treba izbacivati u pravcu skele na Trnju i Kajzerica. Po likvidaciji jednog od ovih uporišta odmah ubaciti sve specijalno i teže oružje na drugo uporište. Po likvidaciji cijelog sektora hitno organizovati evakuaciju nafte i benzina iz rafinerije »Oleks«.

Karlovačka brigada:

Zadatak: Sa 2 bataljona postaviti osiguranje prema Zagrebu i to na liniji Botinec – Otočec. Minirati cestu Remetinec – Otočec. Bataljonima dodijeliti minere koji će minirati prugu Remetinec – Leskovac. Bataljone utvrditi, a protukolske puške i Džon Bul postaviti pored ceste. Stvoriti rezervu za pariranje eventualnog neprijateljskog prodora. Pošto postoji najveća vjerovatnoća da će iz Zagreba krenuti motorizacija, od eksploziva na električno paljenje stvoriti na cesti minska polja. Sa 2 bataljona postaviti osiguranje prema Velikoj Mlaki i Velikoj Gorici i to na liniji Hrašće – • kota 111 (prema Jakuševcu). Željezničku prugu Hrašće – Velika Gorica minirati u što većoj dužini. Cestu Hrašće – Velika Gorica minirati, a pored ceste postaviti protukolska oruđa (puške). Bataljone ukopati. Protukolski top dodijeliti Seljinoj brigadi.

Žumberačka brigada:

Zadatak: Sa 2 bataljona likvidirati neprijateljsko uporište u Maloj Mlaki i to iz pravca sjevera i juga. 1 bataljon biće u divizijskoj rezervi kod sela Odre. Po likvidaciji Male Mlake, Brigada će formirati divizijsku rezervu i smjestiti se na prostoru Male Mlake. Sa patrolama kontrolisati pravac Leskovac i patrole upućivati do Dvor Brezovice. Uporište Mala Mlaka svojim položajem ometa uspostavu veza sa jedinicama koje operiraju na Sv. Klari i jedinicama na osiguranjima, a posred toga ometa i povlačenje ovih jedinica, pa je zato potrebno što prije likvidirati ovo uporište. Pri napadu organizovati jurišne grupe naoružane protukolskim puškama, ručnim bombama i eksplozivom.

Turopoljski odred:

Zadatak: Sa 1 bataljonom kontrolisati pravac Zdenčinu, a sa 2 Rečicu. Vršiti diverziju na pruzi Zagreb – Karlovac i to na otsjeku Zdenčina – Horvati i na otsjeku Draganići – Karlovac. Ove diverzije vršiti iste noći kada bude napad.

Veza:

Četa za vezu Divizije uspostaviće telefonsku vezu između štaba Udarne brigade »Franjo Ogulinac Seljo« i Žumberačke brigade i između bataljona Karlovačke brigade koji budu na osiguranju prema Velikoj Gorici. Brigada će se vezati sa svojim bataljonima. Bataljoni Karlovačke brigade koji budu na osiguranju prema Zagrebu, vezaće se telefonski za štab Seljine brigade, odnosno ukopčati se na liniju Štaba Divizije, Štab Seljine brigade. Pored ove veze održavati radio vezu i kurirsku vezu na konjima.

Sanitet:

Divizijsko previjalište nalaziće se u Lukavcu, a kirurška ekipa u Markuševcu. Štabovi brigada odrediće svoja previjališta.

Iritendantura:

U sadašnjim bazama jedinice će ostaviti komore i spremati redovno obrok hrane, a za 12. ov. mj. spremiti 1 obrok suhe hrane.

Mjesto štabova:

Štab Seljine brigade nalaziće še južno od Sv. Klare na putu koji vodi prema glavnoj cesti kod kote 116. Štab Žumberačke brigade

nalaziće se za vrijeme napada na Malu Mlaku, istočno od Male Mlake, a po likvidaciji u selu Mala Mlaka. Stab Karlovačke brigade razdijeliće se uz bataljone koji budu na osiguranju. Štab Divizije u istočnom dijelu sela Odre.

Znaci raspoznavanja i ugovorenih znaci:

Noću između 12. i 13. ov. mj. Opasač -- Odra, a ugovoreni Stevo – Ivan. Danju 13. ov. mj. • dizanje partizanke na puški jedanput u vis, odgovor: mahanje kapom u krugu ispred sebe.

Početak akcije:

Napad će se izvršiti noću između 12. i 13. ov. mj. u 24. sata. Do tog vremena imadu sve jedinice biti na svojim mjestima. Napad na sva uporišta ima početi jednovremeno. Odgodeno na 13/14. IX 1944.

Napomena:

U toku današnjeg dana sve će jedinice izvršiti detaljne pripreme, a naročito se pozabaviti formiranjem udarnih grupa, spremanjem benzinskih flaša, eksploziva, nagaznih mina i popunom municije. Obzirom na blizinu Zagreba za očekivat je intervenciju iz tog pravca, pa će i zato akcija biti ograničena na noć. Stoga je potrebno predviditi sve u detalje kako bi se vrijeme koje stoji na raspolaganju za napad na kraju iskoristilo. Pri napadu na bunkere i zgrade koristiti se dosadašnjim iskustvima i najveću pažnju posvetiti udarnim grupama. Predviditi održavanje veze između susjednih jedinica.³

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar, potpukovnik:
Franjo Knebl

Komandant, potpukovnik:
M.⁴ Dasović

³ Zadaci jedinica u napadu na Svetu Klaru i Malu Mlaku detaljnije su razrađeni u dopunskoj zapovijesti Štaba 34. divizije (vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 33–1/1, k. 1223).

⁴ Martin

BR. 38

IZVJEŠTAJ ŠTABA OMLADINSKE BRIGADE »JOŽA VLAHOVIĆ« OD 11. OKTOBRA 1944. ŠTABU 40. DIVIZIJE NOVJ O BORBAMA KOD VIROVITICE¹

**ŠTAB OMLADINSKE UDARNE BRIGADE
»JOŽE VLAHOVIČA«
NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE**
Op. Br. 98
Dana 11-X 1944.

Operativni izvještaj
o borbi kod Virovitice
– dostavlja. –

**ŠTABU XL DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE
(Sekcija Pođrav. Slatina 1 :100.000)**

I.) III. bataljon, jedna četa koja je nastupila preko slova Z natpisa Terezino,² samo obalom Drave, sa svima četama nastupala je pravcem Terezino Polje – Zatonj u pravcu mosta. *Položaj je bio* čist i brisan prostor, jedino je bilo malo kanala, koji su se mogli iskoristiti. Prilaz je bio otežan, pošto su bila podmetnuta minска polja i bili ograđeni bodljikavom žicom sami bunkeri, te se neprijatelj nije mogao protjerati, držao je položaj u samom selu na cesti Virovitica – Barč.

IV. bataljon nastupao je B – 1102 – Sanc pustara u pravcu željezničkog mosta sa jednom četom, dok je sa dvjema četama išlo se samom prugom. Položaj je bio otežan za prilaz, što je bio brisani prostor. Jedino se moglo koristiti kanale za prilaženje.

II. bataljon nalazio se u rezervi u selu G. Bazje i išao je tući i progoniti neprijatelja, koji je bježao iz Virovitice, i išao u pomoć jurišnoj četi u borbi kod sela Turanovca.

Jurišna četa bila je u rezervi u selu Gor. Bazje, a kad je neprijatelj nailazio prema selu Turanovcu išla je da zauzme položaj u istom selu. Položaj isti nije bio najpovoljniji za braniti pošto je bila čistina i brisan prostor, jedino je imala zaklon same kuće i bila je velika magla koju je neprijatelj koristio i mogao se privući blizu samih položaja.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 34/8, k. 1296.

² Odnosi se na selo Terezino Polje.

2.) Borbu je vodila ova brigada, tj. II., III. i IV. bataljon i jurišna -četa.

3.) Borba se vodila protiv neprijatelja koji se nalazio na osiguranju desne obale Drave (Švabe) i ustaša koji su bježali iz samog uporišta Virovitice, te ustaše iz Pitomače.³ Njihovi komandanti nisu nam poznati.

4.) Neprijatelj koji se je nalazio u bunkerima imao je namjeru da održi bunker, neprijatelj koji je išao iz Pitomače imao je namjeru da prodre u Viroviticu, a neprijatelj koji je bježao iz Virovitice imao je namjeru da pobegne preko Drave u Mađarsku⁴

5.) Zapovijest za napadanje i zaposjedanje položaja izdata je pismeno, koju prilažemo, dok je zapovijest za progonjenje neprijatelja koji je bježao iz Virovitice izdata usmeno, kao i za jurišnu četu i četu II. bataljona da posjednu položaj u selu Turanovcu izdata je usmeno.

6.) Borba na Dravi počela je 2/3. o. mj. oko 2 sata u noći. Borba kod Turanovca počela je 3. o. mj. u 17,30 sati.

7.) III. bataljon -koji je nastupao svojim pravcem privukao se je neprijateljskim bunkerima i neprijatelj je odmah počeo tući teškim oružjem, tj. bacacima i topovima, a kako su bunkeri bili utvrđeni juriš se nije mogao izvršiti i pošto su mu odmah naneseni gubici, bataljon se je morao povući u selo Terezino Polje, gdje je držao položaj.

IV. bataljon koji je nastupao svojim pravcem privukao se je neprijatelju i borba je otpočela, te nakon kratke borbe neprijatelj je pobjegao i napustio položaj, te pri samom svanuću neprijatelj je tukao žestokom artiljerijskom vatrom i morao se bataljon povući za 800 metara udaljenosti od Drave, gdje je dalje držao položaj, ali lijevi bok nije bio osiguran, te je neprijatelj uspio zaobići s leđa i napasti, kada je otvorio vatru poginuo je jedan puškomitrailjez, a bataljon se morao povući, kojom prilikom je puškomitrailjez ostao.

II. bataljon koji je bio u rezervi išao je u pomoć ostalim bataljonima, kojima je bilo potrebno. Sa jednom četom držao je položaj na pruzi Virovitica – Barč – kota 115 – Kolac. Kada je neprijatelj probio obruč Osječke brigade, ova je četa bila prisiljena da se povuče u pravcu svoga bataljona. Kada je neprijatelj bježao iz Virovitice nastavio je sa progonjenjem istog, koji je bježao u pravcu Crnog Zatonja, odatle prema Osijeku.

³ Vidi dok. br. 42.

⁴ Jedinice 12. divizije NOVJ napale su Viroviticu 4. oktobra. Manji dio neprijateljskih snaga probio se tada iz grada i prešao preko Drave u Mađarsku, odakle je preko Donjeg Miholjca vraćen u Osijek (vidi dok. br. 22, 134^a i 135).

Jurišna četa koja je imala položaj' u Turanovcu, pošto je bila magla, neprijatelj se povukao blizu, našto su naši upitali tko ide, odgovorili su »partizani«, otvorili su odmah vatru, a naši su odmah prihvatali borbu. Sa desnog krila, gdje se nalazio vod II. bataljona, on se povukao, te je neprijatelj udario s boka, gdje je puškomitraljezac poginuo, mitraljez je ostao, a četa se je morala povući.

8.) Zadaci koji su postavljeni pred naše jedinice da se očisti desna obala Drave nisu izvršeni, ali glavni postavljeni zadatak da se osiguraju naše jedinice koje napadaju Viroviticu postignut je.

Zaplijenjeno je:

1 »šarac« sabotiran, pošto nema razvodnik metaka, 8 karabina, 2.500 metaka, 9 okvira za p. m. »Brno«, 1 telefon, 5 kom. čebadi, 6 šat. krila, 1 šinjel, 2 para konja i kola.

Neprijatelj je imao 40 mrtvih i 19 ranjenih.

9.) Naši gubici u ljudstvu i materijalu: Poginulih 9, od kojih je poginuo 1 komandir čete (Basarić Stanko) i politdelegat Blačić Vinko, ranjenih 26, nestalih 6.

10.) Od oružja izgubljeno u borbi: 2 puškomitraljeza, 3 puške i 1 šmajser.

Utrošeno je municije mauzerske	-	10.065
Manliherske	_____	150
Engleske	. . "	1.550"
Šmajserske	_____	2.150
Talijanske za »Bredu«	.. . .	180
Engleske protuavionske	, ...	100
Svega ukupno	.. . .	: 14.195
Mina za teški bacač	.. . .	46

11.) U ovim borbama naročito su se istakli slijedeći:

Desetar 2. desetine 3. čete III. bat. Josip Jaran, kao borac i rukovodilac, kao i mitraljezac Vuger Ivan iz III. bat., puškomitraljezac Maroš Andrija iz IV. bataljona, kao i zamjenik komandira 2. čete IV. batalj. Nađ Đula, koji je zavrijedio pohvalu. V. d. desetara u jurišnoj četi Zahirević Rasim.

12.) U ovim borbama slabo se držao komandir 1. čete IV. bataljona Hando Ivan, pošto je slušao lažne vijesti i povukao se sa svoga položaja. Iсти je pozvan na odgovornost.

13.) Rukovođenje akcijom vodio je štab brigade preko svojih podređenih štabova. Slabo se snašao Štab IV. bataljona koji nije osigurao svoj lijevi bok i dopustio da mu neprijatelj dođeš leđa.

Artiljerija je prema potrebi uspješno tukla neprijatelja sa pješadijom.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar-major:
Drago Bobetko

Komandant-major:
Sužnjević Nikola

Operativni oficir-poručnik:
Basarić,

(M. P.)

BR. 34

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 7. DIVIZIJE OD 12. OKTOBRA 1944.
ŠTABU 10. KORPUSA NOVJ O BORBI KOD HLEBINA¹**

ŠTAB
VII. UDARNE DIVIZIJE IV. KORPUSA N.O.V.
J U G O S L A V I J E
Br. si.
Dne 12-X-1944 •

STABÜ X KORPUSA »ZAGREBAČKOG«

Postavljamo kratak operativni izvještaj o operacijama naše divizije na dan 11. i 12. X. 1944 g.

Naša divizija imala je zadatak,² da ša jednom brigadom drži i odsudno brani liniju s. Jeđuševac – Stolac – s. Hlebine i sprijeći neprijatelju prodom od Koprivnice prema Đurđevcu³ • i Novom Gradu,⁴ na koje su vršile napade jedinice X i VI Korpusa. Naša IV brigada bez jednog bataljona bila je na sektoru Javorovac kao Korpusna rezerva.

Na svoj zadatak divizija je krenula sa prostorije Kapela – Poljančani 11. X. 1944 g. u 16 sati. Do 23 sata sve jedinice bile su na svojim mjestima.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 51/2, k. 813.

² Vidi zapovijest Štaba 10. korpusa NOVJ, dok. br. 30.

³ Đurđevac je napala 12. divizija (vidi dok. br. 27, 28, 39 i 43).

⁴ Podravski Novi Grad napala je 33. divizija (vidi dok. br. 30, 62 i 65).

III brigada noću 11/12. X. t. g. napala je milicionere u s. Hlebinama, kojih je bilo oko 40. Milicioneri su davali otpor i zabarikadirali ise u školi, te se nisu mogli u tobu noći likvidirati, već je škola zajedno sa njima zapaljena i izgorjela. 12. X. t.g. u rano jutro oko 400 ustaša sa nešto motorizacije iz Koprivnice uspjelo je da prodre u s. Hlebine, odakle su potisle naše snage na južnu stranu Bistra kanala. Neprijatelj po upadu u s. Hlebine pokušao je prođor duž komunikacije Hlebine – Novi Grad i preko prelaza Međuvode na Bistra kanalu. Jedinice III brigade sačekale su neprijatelja na liniji k. 123 – Stolac, te duž kanala Međuvode, te ga odbile i nanijele mu osjetne gubitke, a odmah zatim izvršen je protunapad na čitavoj toj dužini, te neprijatelj protjeran iz s. Hlebina, Međuvoda, Gabajeve grede i nabaćen na r. Dravu. U tom međuvremenu neprijatelj iz Đurđevca, Virja i Novog Grada počeo se izvlačiti, a njegov najjači pritisak, bio je usmjeren duž komunikacije Novi Grad – Hlebine. Na taj način još dok su se naše jedinice nalazile sa sjeverne strane kanala Bistra neprijatelj je bio u s. Delovi, Grede i došao ispod k. 121 za leđa našim jedinicama. Izvršeno je hitno povlačenje brigade prema jugu i na brzu ruku zauzet položaj Stolac (k. 128) prema s. Jeduševac, a djelomično je zaposjednuta i šuma Lug. Neprijatelj koji je nastojao da se probije prema s. Hlebine bio je zadržan i zatim snažnom vatrom iz svega raspoloživog naoružanja djelomično rastrojen. Nakon toga cijela III brigada izvršila je snažan i smion juriš na neprijatelja na komunikaciji s. Delovi – Stolac, potpuno ga razbila i zahvatila ogroman ratni plijen.⁵

Naša IV brigada koja je bila u Korpusnoj rezervi, čim se neprijatelj počeo povlačiti iz Novog Grada, izvršila je pritisak prema šumi Staro Selo i s. Delovi, te potpomogla napad III brigade i spriječila da se neprijatelj povuče duž ceste i pruge Novi Grad – Koprivnica.

Jedinice XXXII divizije sadejstvovalle su pri ovim napadima vršeći pritisak od s. Bregi prema s. Peteranec.

Za vrijeme povlačenja neprijatelja od Novog Grada jedan, bataljon Moslavacke brigade koga je razbila neprijateljska avijacija negdje oko Klobučanica povlačio se pred neprijateljem, te je i na njega bila otvorena vatra od strane III brigade,⁶ jer se nije znalo da su to naše jedinice budući da su neprijatelja vukli na leđima.

Razbijeni neprijateljski dijelovi pretjerani su preko Bistre kanala prema r. Dravi i borba je završena u 14.30 sati sjeverno od Bistre kanala.

^s Vidi dok. br. 62.

⁸ Vidi primjedbu br. 3, uz dok. br. 59.

Ubijeno je i ranjeno preko 150 neprijateljskih vojnika-i oficira, a 20 ustaša je zarobljeno, među kojima je bilo i nešto milicionera.

Zapljenjeno je: 4 tenka, 12 kamiona, 3 luksuzna automobila, 60 motocikla – trokolica, 3 protukolska topa 50 mm. sa „oko 300 granata, 4 teška bacača sa 500 mina, 20 mitraljeza, od toga 11 šaraca sa dosta municije, jedna radio stanica ,i dosta ostale spreme i ratnog materijala.

Naši gubici: 3 mrtva i 8 ranjenih drugova:

U borbama se je svojom hrabrošću i borbenošću istakla čitava III brigada kao cjelina i svaki postavljeni zadatak borci su vrlo dobro izvršavali. Za umjesno rukovođenje tokom borbe istakao se štab III brigade na čelu sa komandantom brigade majorom drugom Jovom Čakalom.

Napomena: Zaplijenjena motorna vozila i protukolski to-povi nalaze se na komunikaciji Novi Grad – Hlebine i -molimo. da se preuzmu od strane štaba Korpusa. Potrebno je nabaviti više šofera, koji bi motorna vozila odvukli kuda to predvidi štab. Zbog avijacije bi trebalo učiniti još noćas.

Naš sadanji raspored: III brigada s. Sigete. IV brigada bez jednog bataljona i štab divizije sa dijelovima s. Hlebine. Molimo da nam se odredi dalji zadatak i da nas se upozna sa rasporedom susjednih jedinica.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Načelnik štaba – major
Jovo Lončar

(M.P.) •

BR. 38

**ZAPOVIJEST ŠTABA 8. DIVIZIJE NOVJ OD 12. OKTOBRA
1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA ŽAŽINU¹**

STAB VIII. UDARNE DIVIZIJE N.O.V.

. J U G O S L A V I J E
Op. Broj 67 1944 g.
12. X. 1944 g.

Z A P O V I J E S T
(Sekcija Zagreb – Petrinja – Kostajnica 1 : 100.000)

Podaci o neprijatelju:

Žažina: 150–200 ustaša zvanih jurišanata (osvetnika).² Naoružanje: 1 teški bacač, 2 teška mitraljeza i 7 puškomitraljeza, utvrđeni sa otkrivenim rovovima na cik-cak i bunkerima malim od zemlje, ispred rovova i bunkera nalazi se jedan red bodljikave žice, sa navodno nekim minskim poljima. Smješteni su kod škole gdje imaju dvije zidane zgrade u koje se koncentrišu prilikom napada. U samom selu Žažina posade nema već oko kote 119, oko škole i crkve, gdje je uzvišica opasana sa rovovima.

Na cesti gdje prolazi potok Obed u toku. noći nalazi se jedna neprijateljska objavnica. sa puško-mitraljezom. —

Želj. stanica **Greda:*** 20 Nijemaca, naoružani sa 2 Šarca, 1 puško-mitraljezom, 1 lakiškim bacačem, smješteni u jedan betonirani bunker ograđen žicom i minskim poljima. —

Želj. stanica Lekenik: 60 Nijemaca (Austrijanaca) naoružani oklopnim vlakom, 1 teškim bacačem, 3 mitraljeza i 3 puško-mitraljeza. U oklopnom vlaku imadu 2 mitraljeza. 20 mm. —

Želj. stanica **Turopolje:** Oko 600 ustaša, imaju blindirani voz, naoružani sa mitralje-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. biv 14/1–1, k. 827.

² Posadu u žažini sačinjavale su 1. i 2. sat (četa) 3. bojne (bataljona) 4. posadnog zdruga (brigade) (Arhiv V.I.I., reg. br. 10/1–19, k. 58)

zom Breda 20 mm., ostalo naoružanje nepoznato.—

Želj. stanica Peščenica: 20 Nijemaca, naoružani sa 2 Šarca, 1 puško-mitraljezom i 1 lakin bacačem.—

Sisak: 200 Nijemaca, 50 žandara, 30 finanaca i 1 bojna ustaša od 800 vojnika. Utvrđeni u 6 velikih bunkera, veći broj malih bunkera, ograđeni žicom, raspolažu sa jednim oklopnim vlakom.—

Petrinja: oko 2000 vojnika, naoružani sa 4 brdska topa, 4 haubice, 6 teških bacača, 3 teška i 43 puškomitraljeza.—

Prema neprovjerjenim podacima na komunikaciji Odra — Stupno — Greda ovih dana nalazio se I. Donski Kozački puk. U samoj Gredi neprijatelj se ne nalazi, već upućuje jače patrole od Sela prema Gredi. Ovaj puk je spakovan, navodno treba da kreće dalje.—

U Brestu neprijatelj imade u toku dana jače patrole.—

I. i II. Brigada, Brdski Divizion i Vodenkovac,—

XXXIV Divizija u isto vrijeme năpuštiće neprijateljsko uporište Sv. Klaru.³

Napasti i likvidirati neprijateljsko uporište Zažinu,⁴ osigurati izvođenje operacije od pravca Lekenik, Greda, Stupno i Petrinja.

U vezi izvršenja gornjeg zadatka

• NAREĐUJEMO :

I. Udarna Brigada ojačana sa 2 topa 47 mm.

II. Údarne Brigade i dijelovima prateće čete

III. Brigade.

Zadatak: Napasti i likvidirati neprijateljsko uporište u Zažini i to: s dva bataljona s pravca sjeverozapada, sjevero i sjeveroistoka glavnim pravcem od Kapelice preko groblja prema crkvi i popovom stanu. Jednim bataljonom zaposjeti desnu obalu potoka Obed na prostoru od ceste koja vodi od sela Zažine prema Piajbervirtu. Od ovog bataljona jed-

³ Jedinice 34. divizije napale su 13/14. oktobra Svetu Klaru i Malu Mlaku (vidi dok. br. 32, 37, 84 i 133).

⁴ Neprijateljsku posadu u Zažini napale su jedinice 8. divizije. NOVJ 14/15. oktobra 1944 (vidi dok. br. 36 i 53).

nim dijelom kontrolisati put Zažina – Mala Gorica uz lijevu obalu Kupe i isti put minirati na sjevernom dijelu sela Mala Gorica. Ovaj bataljon mora se dobro ukopati i održavati vezu sa bataljonom II. Brigade koji će se nalaziti u rezervi. Jedan bataljon zadržati u rezervi pozadi glavnog napadnog pravca u drugom borbenom redu. Prateća oruđa koncentrisati i tući koncentrično i plasirati ih na sjevernom dijelu oko puta koji vodi od škole prema trigonometru 120. Nešto od protukolskog oružja uputiti cestom Letovanić – Rajbervirt, kuda će nastupati i tenkovi.

II. Udarna Brigada

Zadatak: Osigurače izvršenje operacije na Žažinu od pravca Lekenika, Grede, s. Sela, Stupna i Petrinje te porušiti prugu što bliže želj. stanici Lekenik sa jugoistočne strane, obje strane želj. stanice Greda i što bliže ka želj. stanici Odra. Osiguranje vrši jednim bataljonom ojačanim protukolskim topom 37 mm. prema Lekeniku na prostoriji put s. Poljana naslanjajući se na cestu Dužica – Lekenik, kontrolišući prugu. Jednim bataljonom zaposjeti Gredu oko kapele, dobro se utvrditi, kontrolisati Majur i želj. stanicu Gedu. Sa jednim bataljom zaposjeti prostoriju s lijeve strane potoka Pretoka Jarak oko ceste Rajbervirt – Stupno, jedan bataljon zadržati u rezervi između ceste Rajbervirt – Stupno i puta Rajbervirt selo Greda. Od ovoga bataljona odvojiti jednu četu koja će minirati put Rajbervirt – Petrinja što bliže Maloj Gorici i taj put kontrolisati. Pored toga kontrolisati put Petrovac – Jazvenik.

I. Brdski Divizion

Zadatak: Uputiće jedan poljski top 75 mm. u sastav XXXIV Divizije, a-brdski top 75 mm. u sastav naše I. Udarne Brigade. Sa ostatkom ostati u dosadašnjoj bazi.

Vod tenkova.

Potpomagati će napad na uporište Žažinu cestom Letovanić – Zažina.

Izviđački vod.

Zadatak: Iz Dužice kontrolisaće želj. prugu, kanalom prema šumici Kutić.

Veza.	Četa za vezu Štaba Divizije uspostaviće telefonsku liniju do Štaba I i II Udarne. Brigade. Čete za vezu Brigada vezati će se sa svojim bataljonima. II. Brigada osiguraće vezu s bataljonom na osiguranju prema Lekeniku konjičkim relejima.
Sanitet:	Kirurška ekipa i divizijsko previjalište nalaziće se u St. Farkašiću.
Komanda mjesata:	Štab Divizije nalaziće se sjeverno od trigonometra 120 kod usamljene kućice na ivici šume. Štab I. Brigade nalaziće se kod trigonometra 120, Štab II. Brigade kod bataljona u rezervi.
Početak operacije.	Ope-i-acija će početi 14. oktobra 1944. g. u 002 sata, do kog vremena sve jedinice moraju biti na svom položaju i otpočeti sa zadatakom. —
Znaci raspoznavanja:	Za noć 13/14. X. biće Tenk – Timošenko, a ugovoren za noć poziv Marko, a odziv Stojan, za dan 14. X dizanje puške desnom rukom u vis, a odgovor izbacivanje puške u stranu. Za noć 14/15. X. biće Top – Topusko, a ugovoren za noć poziv Dušan, a odziv Marko, a vidni za dan dizanje partizanke desnom rukom u vis, a odgovor izbacivanje lijeve ruke u stranu. —
Evakuacija plijena i zarobljenika:	' Plijen i zarobljenike evakuisati cestom prema St. Farkašiću, zatim u Pokupsko i predati Divizijskoj intendanturi, zarobljenike vezati i ne svlačiti. —
Fortifikacija	Sve jedinice pristupiće fortifikacijskim radovima i kamuflaži, a naročito one na osiguranju. —
Ishrana	Prije polaska na operaciju obaviti dobar obrok hrane i spremiti jedan obrok suhe hrane. Intendantura Divizije nalaziće se u Pokupskom.
Napomena:	Zadatak kojeg je dobila naša Divizija jest od ogromnog vojničkog i političkog značaja za ovaj kraj, gdje neprijateljska propaganda ima svoj uticaj i nastoji svim silama da se Narodno Oslobodilački Pokret ne proširuje. Potpunim iz-

vršenjem ovoga zadatka naš pokret proširiće se u kraj gdje je neprijateljska propaganda imala svoj uticaj. Sa toga sektora do sada je vršena djelomična mobilizacija, a izvršenjem datog zadatka mobilisaće se veliki broj ljudi za našu borbu.—

Politički komesari uložiće sve da operacija u potpunosti uspije. Greške koje su pravljene za vrijeme poslednjih operacija imale su loše posljedice i u ovoj operaciji imale bi također, te se ni u kom slučaju ne smiju ponoviti. —

Na izvršenje. —

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar, p.pukovnik:
D.⁵ Hrštić
..... (M. P.)

Dostavljeno:
Štabu IV. Korpusa NOVJ na uvid
Štabu I. i II. Udarne Brigade,
Štabu I. Brdskog Diviziona
Izviđačkom vodu na izvršenje. —

5 Dušan
6 Miloš

BR. 36 ...

DOPUNA ZAPOVIJESTI ŠTABA 8. DIVIZIJE NOVJ OD 12.
OKTOBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD
NA ŽAŽINU¹

PLAN ODBRANE ŽAŽINE.

Zapovjednik posade u Zažini nepoznat. Jačina posade u samom mjestu 150–200 ustaša zvanih jurišanata (osvetnika),² Naoružani: 1 teški bacač, 2 teška mitraljeza i 7 puškomitraljeza.

Fortifikacije: utvrđeni sa otkrivenim rovovima na cik-cak u bunkerima malim od zemlje. Ispred rovova i bunkera nalazi se jedan red bodljikave žice, sa navodno nekim minskim poljima. Samo uporište na koje se vrši napad jeste uzvišica koja je opasana sa rovovima. Na samoj uzvišici nalaze se dvije do tri zidane zgrade od kojih je škola zapaljena.—

Odbrambeni pojas mogao bi biti sa dva dijela i to neprijatelj će davati otpor iz rovova, a poslije toga vjerovatno će se povući u zidane zgrade.

Moral za borbu kod iste posade jeste dobar obzirom da su isti iz obližnjih sela, a podržavaju ih susjedne posade sastavljenе od Nijemaca.

Teška oruđa nalaze se, i to bacač u zidu zapaljene škole, a teški mitraljezi i puškomitraljezi raspoređeni su po rovovima i na kapeli. Jednu objavnicu sa puško-mitraljezom postavljaju na cesti kod potoka Obed koja je smještena u jednom običnom bunkeru. — Također ista posada upućuje patrole prema Dužici, prema Gredi i Malom Gradcu radi veze sa susjednim uporištima.

Nedaleko od uporišta nalazi se željeznička pruga, a na želj. stanici nalazi se oklopni voz koji će im davati moralnu podršku sa mitraljezima Breda. Teren oko same posade je dosta močvaran koga opasuje potok.

PLAN NAPADA NA NEPRIJATELSKO UPORIŠTE ŽAŽINU³
Detalji.

I. Udarna Brigada: napada s dva bataljona i to sa sjeverozapadne, sjeverne i sjeveroistočne strane. Glavni pravac od

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 14/3-1, k. 827.

² O jačini neprijateljske posade u Žažini vidi primjedbu br. 2 uz dok. br. 35, 53 i 110.

³ Vidi zapovijest Štaba 8. divizije za napad na Žažinu, dok. br. 35.

kapelice preko groblja sjevero i sjeveroistočna strana. Za ovaj pravac odabratи najboljи bataljon i ojačati ga jurišnim pionirima, te pomoći ga sa vatrom iz pratećih oruđa koja vatra treba biti plotunska, a oruđa uglavnom koncentrisana. Zadatak oruđa, tj. teških bacača da kratkom ali koncentričnom vatrom onemoguće neprijatelju odbranu iz rovova, pod zaštitom te vatre jurišni pioniri sa sredstvima sa kojima raspolažu treba da na tom glavnom pravcu uklone i razruše prepreke koje stoje na putu pješadiji i kad oni to učine pješadija treba to da iskoristi i da upada u rovove i dalje prema neprijatelju. Dakle, zadatak je jurišnih pionira pomoći pješadiji uklanjanjem prepreka koje stoje na putu pješadiji, a pješadija koristeći uspjeh tih pionira upada u neprijateljski sistem odbrane, zbog toga treba naročito dobro "organizovati sađeštvo između pratećih oruđa, jurišnih pionira i pješadije, te samih jurišnih pionira i pješadije. Kako je ovo prva upotreba jurišnih pionira treba pripremama za izvršenje njihovog zadatka kao i sadejstvu sa pješadijom pokloniti punu pažnju i u detalje sa istima razraditi zadatak. Treba imati na umu da jurišni pioniri pomažu pješadiju i da juriš vrši pješadija. Uklanjanje prepreka pomoći će i dva mala tenka koji će kad otpočne borba nastupati pravcem cestom od Letovanića. Protukolske topove i puške, te Džon bulе koristiti za tučenje crkve, popovog stana i eventualno koga bunkera koji bi kocio pješadiji napredovanje. Ista oruđa privući što bliže neprijateljskim otpornim tačkama, ali ili zato osigurati potrebnim brojem pješadije s automatskim oruđem. Veći dio oružja upotrebiti sa pravca sjevera, tj. sa glavnog pravca gdje za upotrebu postoji bolja mogućnost, dok manji dio sa pravca kuda idu tenkovi.

Rezervu držati blizu prvoborbenog reda i čim se upadne u neprijateljski sistem odbrane koristiti je, organizujući u oslojenom dijelu položaj kako bi se eventualno sprečio neprijateljski ispad. Bataljon koji se bude nalazio s južne strane treba se dobro ukopati, stvoriti dobar plan vatre kako bi mogao uspješno sprečiti neprijatelja ako pokuša eventualno probijanje u tom pravcu. Uz to kontrolisati put prema Maloj Gorici i isti minirati. Održavati tjesnu vezu sa bataljonom II. Brigade koji će biti u rezervi i paziti da neprijatelj ne bi iskoristio međuprostor između ta dva bataljona i zato taj međuprostor dobro kontrolisati.

Dolaskom jedinica bliže ka napadnim pravcima potrebno je zaustaviti se, te potpuno srediti čete, a komandni kadar mora biti 11a svojim mjestima radi pravilnjeg i bržeg podilaženja. Dolaskom na jurišno odstojanje treba iskoristiti sva teška i automatska oruđa, te kada momenat juriša sazri isti izvršiti bez zastajkivanja i predomišljanja. Veća je greška dovesti jedinice na jurišno odstojanje i držati ih pod najjačom neprijateljskom

vatom duže vremena i dozvoliti sa ovim očekivanjem, da neprijatelj dobije nadmoćnost u vatri i preuzme inicijativu u svoje ruke.

II. Udarna Brigada: Samo osiguranje vrši se na dosta malenom prostoru od garnizona koji se napada i uz to je teren dosta brisan i močvaran. Prema svemu intervencija bi mogla najprije početi od sela Stupno i s. Sela. Zbog toga, a i zbog toga što neprijatelj imade u selu Selu i Stupnom artiljerije i bacača, bataljon koji bude u Gredi i bataljon'koji bude na cesti prema Sisku, treba da se dobro ukopaju i da ne budu grupisani. Automatska oruđa treba plasirati tako da mogu tući čitav predteren. Ovim bataljonima pridodati protukolske puške kako bi ako naiđu neprijateljski tenkovi mogli da ih. odbiju. Ovi bataljoni trebaju da kontrolišu predteren, a naročito želj. stanicu Gredu. Bataljon koji bude prema Lekeniku također treba da se dobro utvrdi, minira cestu, a protukolac da upotrebi za blindirani vlak ili eventualne neprijateljske tenkove. Bataljon iz rezerve treba također da bude ukopan kako ne bi trpio neprijateljsku vatru. On svojim dijelovima treba da minira cestu prema Petrinji i da je kontroliše. Bataljonu prema Lekeniku može se pridodati vod jurišnih pionira, pa ako bude mogućnosti isti treba da uništi blindirani vlak. Vjerovatno je, da će prva reakcija biti blindiranim vlakovima iz Lekenika i Siska, zbog toga treba po svaku cijenu srušiti prugu i onemogućiti izlazak iz njihovih dosadašnjih baza. Za rušenje pruge koristiti i jedan vod diverzantskog bataljona koji će doći u sastav.

Obratiti naročitu pažnju svojim izviđačkim dijelovima i u koliko neprijatelj bude išao svojim manjim snagama pustiti ga što bliže, osuti jakom vatrom, obilaziti ga bočno itd.

Dosadašnje iskustvo u vršenju priprema za operacije pokazalo nam je da pripreme nisu bile potpune i sve pripreme vršene su po jednom šablonu. Mi moramo obratiti naročitu pažnju upotrebi težeg oružja, jurišnih pionira, rezerve, držanju dijela neprijateljskog uporišta, odbijanju neprijateljskog protunapada, organizovanju sadejstva između pratećih oruđa, pješadije i jurišnih pionira i zato treba sa svim ovim specijalistima proraditi njihov dobiveni zadatak i sa istim ih u potpunosti upoznati.

Obzirom na naše snage i naše naoružanje i vrijeme koje nam stoji na raspolaganju za izvršenje priprema postoji mogućnost da predviđeno neprijateljsko uporište bude; brzo likvidirano, čemu se mora težiti, jer na taj način uspjeh će biti veći, a gubici manji, zbog toga i kod priprema, a i u Viöku boibe zalaganje starješina mora biti do maksimuma.—

Po uspješno završenoj operaciji I. Brigada smjestila bi se na sektor Farkašić, Letovanički Vrh, a II. Brigada Zažina, Dužica, Letovanić, Poljana.⁴ U ovome dobiće se naređenje na licu mjesta.—

. . . SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politkomesar, p.pukovnik: Komandant, p.pukovnik:
D. Hršić **M. Sumonja**
(M.P.)

BR. 37

**DOPUNSKA ZAPOVIJEST ŠTABA 34. DIVIZIJE OD 12.
OKTOBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD
NA SVETU KLARU I MALU MLAKU¹**

STAB
XXXIV. DIVIZIJE IV. KORPUSA
NOV. JUGOSLAVIJE
Op: broj 21
Dne 12 X. 1944 GOD.

. ŠTABU SELJINE, KARLOVAČKE I ŽUMBERAČKE
BRIGADE

Detalji za napad, na Sv. Klaru i Malu Mlaku.².

- 1) Seljina a) Napad na željezničku, stanicu izvesti sa jednim bataljonom tako da sa jednom četom napadne bunker broj 3 (zidani dvospratni) iz zapadnog pravca, koristeći kuću broj 4 (vidi skicu). Ovoj četi dodijeliti 10 jurišnih pionira s šakarama za rezanje žice, Džon-Bul, protokol. engl, "pušku i eksploziv. Zadatak pionira, jest presjeći žicu, podvući se bunkeru, te Džon-Bulom i pro-

⁴ O toku, i rezultatima napada vidi dok. br. 53.

¹ OrigilaT (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu" V.I.I., reg. br. 33-1/1, k. 1223.-.

² Napad, na Svetu Klaru izvela je brigada »Franjo Ogulinac Seljo« a na Malu Miaku Žumberačka brigada (opširnije o tome vidi dok", br. 32 i 84).

tukolskom puškom napasti bunker. Protukolski top dovući do zgrade broj 4 i brzom vatrom u zajednici sa pionirima napasti bunker: Odabratи najhrabrije pionire koji će minirati bunker, u koliko ovaj ne bude likvidiran topom, Džon-Bulom i protukolskom puškom. Po likvidaciji bunkera broj 3, četa će produžiti sa napadom na željezničku stanicu, potpomažući napad na bunker broj 2. Sa jednom četom napasti bunker broj 2. Četi dodijeliti 10 jurišnih pionira naoružanih, sa škarama za rezanje žice, Džon-Bulom i ruskom protukol. puškom i eksplozivom. Naročitu pažnju obratiti na miniranje bunkera eksplozivom. Sa jednom četom napasti bunker broj 5. Četi dodijeliti 10 jurišnih pionira (odabranih, boraca), naoružati ih sa škarama za rezanje žice, protukol. puškom, Džon-Bulom i eksplozivom. Po likvidaciji bunkera broj 5, produžiti sa napadom na željezničku stanicu.

Napad na rafineriju »OLEKS« izvršiti sa jednim bataljonom i to jednom četom iz istočnog pravca na zgradu broj 6/11. Četi dodijeliti jednu protukol. pušku, laki bacač i eksploziv. Po likvidaciji bunkera i rova, odmah pripremiti zgradu za uništenje cisterni nafte, koristeći pri tome eksploziv za razbijanje cisterna i paljenje nafte. Prerađenu naftu evakuisati odmah van. Po likvidaciji zgrade produžiti sa napadom prema zgradi broj 7. – Jednom četom izvršiti napad na zgradu broj 9 i 8 iz istočnog pravca, a' sa jednom četom na zgradu broj 7 iz sjevernog pravca. Za likvidaciju rovova, upotrebiti dva teška bacača, a svaku četu snabdjeti sa jednim lakisim bacačem. Po likvidaciji ovih zgrada produžiti sa napadom prema pruzi i zgradi broj 10. – Zauzimanjem rovova oko zgrada, energično produžiti upad u zgrade, ne dajući vremena neprijatelju da koristi zgrade za odbranu. – Po likvidaciji »Oleksa« pristupiti uništenju rafinerije, zgradu broj 7 (tvornica sode i kreme za cipele) ne dirati. Žandarmerijsku stanicu (zgrada broj 12) napasti sa dvije čete i to iz jugoistočnog i jugozapadnog pravca. Od četa formirati udarne grupe, snabdjevene sa škarama za rezanje žice, ručnim bombama, eksplozi-

vom i benzinskim flašama. Svakoj četi dodijeliti po jedan laki bacač, radi likvidiranja rovova. — Napad čete potpomoći protukol. topom. — Jednu četu ovog bataljona, sa jednim članom štaba, postaviti na osiguranje prema Zagrebu, na liniji Glogovec — Vragović. Četi dodijeliti grupu od 20 minera, koja će postaviti mine i u slučaju nailaska vlaka odmah dići prugu, a inače kad počne borba, tj. u 24 sata. Odmah po dolasku prekinuti telefonsku vezu sa Zagrebom. Četu snabdijeti sa alatom za ukopavanje. Po likvidaciji žandarmerijske stanice, jednom četom pojačati četu na osiguranju, a jednom četom produžiti napad na rovove prema Oleksu. Jednim vodom rezervnog bataljona osigurati prelaz preko pruge, na putu koji vodi iz Buzina za Odru, radi evakuacije ranjenika i plijena. Iz rezervnog bataljona uputiti desetine u sela Cehi i Buzin za mobilizaciju kola. Grupu od 20 minera uputiti na dio pruge od Sv. Klare dö Hršća za rušenje pruge.

- 2) Zumberačka Brigada: Sa dva bataljona napasti Malu Mlaku iz istočnog i jugoistočnog pravca. Rovove, u koliko ih neprijatelj ima van sela, likvidirati što prije, a za ove upotrebiti teške i lake bacače i ručne bombe. Kod svakog bataljona formirati jurišne grupe po 20 najboljih boraca, koje snabdijeti ručnim bombama, automatskim oružjem i eksplozivom. Na svaki pravac dodijeliti po jedan teški bacač, a pošto se neprijatelj stjera u Kuševićev dvorac, skoncentrisati oba bacača iz prvih kuća jugoistočno od dvorca. Protukol. top 37. mm. dodijeliti bataljonu koji bude napadao iz jugoistočnog pravca, a koristiti ga prvenstveno za napad na autvrđene kuće. — Brdski top 65 inim, u početku plasirati na raskrsnici puteva, Odra — Mala Mlaka i s njim tući dvorac Kuševića. — Osigurati dobru telefonsku vezu između topa i prvih redova. — Za likvidaciju dvorca organizirati minersko odjeljenje sa eksplozivom i benzinske flaše.
- 3) Karlovačka Brigada: Dva bataljona postaviti na osiguranje prema Zagrebu na liniji Botinec — Otočec. Bataljone ukopati. Pored ceste postaviti rusku protukolsku i englesku pušku (ukopati ih). Od najhra-

brijih boraca formirati desetinu, kojoj dodijeliti 6 benzinskih, flaša. Borce ukopati pored ceste ispred protukolških pušaka. — Cestu minirati po dubini ispred bataljona, na kojoj ukopati 10 nagaznih mina od kojih 5 koje se ne daju dizati. Stvoriti rezervu od dvije čete i držati ih pored ceste. U Glogovcu održavati vezu sa četom Seljine Brigade, a međuprostor kontrolisati patrolama. — Presjeći telefonske veze na cesti. — Minersku grupu od 15 minera sa jednim vodom uputiti na prugu Remetinec – Leskovac i ovu minirati. Druga dva bataljona postaviti na osiguranje na liniji kota 111 selo Hrašće. Postupiti u pogledu utvrđivanja i miniranja ceste, kako je rečeno kod prvih dvaju bataljona. — Minersku grupu od 20 minera uputiti sa jednim vodom na prugu Hrašće – Vel. Gorica, koju minirati. Prugu minirati odmah po dolasku, tako da u slučaju pancera odmah je sruše, a inače miniranje početi kada počne borba. Izviđački vod uputiti cestom preko Lomnice do Gradića, sa zadatkom da kontroliše Vel. Goricu. Sa vodom održavati vezu patrolama. — Odmah po dolasku na cestu i prugu presjeći telefonsku vezu i ukopati svoj telefon na liniju Vel. Gorice.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar, p.pukovnik:
s. o.

Komandant, p.pukovnik:
M.³ Dasović

³ Martin

BR. 38

IZVJEŠTAJ ŠTABA VIROVITIČKE BRIGADE OD 12. OKTOBRA 1944. ŠTABU 40. DIVIZIJE NOVJ O BORBI KOD FERDINANDOVCA¹

ŠTAB
VIROVITIČKE BRIGADE N.O.V.J.
Op. Broj 18
Dana 12. X. 1944. god.

Predmet: Dostavljamo Operativni izvještaj iz borbe koju smo vodili 11. X. u Ferdinandovcu.

ŠTABU XL. DIVIZIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE

Položaj

Sekcija Đurđevac 1:100.000. ' ~

Prema naređenju Štaba XL. Divizije naša brigada krenula je 10. X. 1944. g. ujutro u 5 sati iz Suhe Katalene u Ferdinandovac gdje smo stigli u 14 sati i 30 minuta i razmjestili vojsku po selu, tj. razmjestili bataljone na položaje i nakon pola sata kako smo stigli doletjelo je 13 neprijateljskih aviona koji su nas bombardirali i mitraljirali. I tom prilikom izbacili nam 6 drugova iz stroja.

Dana 11. X. 1944. g. jedinice ove brigade nalazile su se u istome gore navedenom selu i II. bataljon ove brigade nalazio se na položaju ispred Ferdinandovca prema Kalinovcu na putu koji spaja cestu i kanal Tolnica, lijevo od njega nalazio se I. bataljon sa svoje dvije čete i dalje u produženju preko kanala Čivičevac III. Bataljon, a s densovog krila osiguravao je Podravski odred do Drave uz pomoć jedne čete IV. bataljona, položaj je bio zamaskiran i borci su bili ukopani, a cesta ispred položaja bila je minirana; u 9 sati i 30 minuta izjutra naišao je neprijatelj od Đurđevca sa 8 tenkova, 2 od 12 t. i 6 od 5 t., uz tenkove išla je i pješadija, prema podacima da ih je bilo 2 bojne, to su bili sve Bobanove ustaše² koji su bili dosta dobro naoružani. Namjere neprijatelja bile su da zađe u selo Ferdinandovac te da omete rad našim jedinicama. Zapovijest izdata

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 32/3, k. 1291.

² Vidi primjedbu br. 2 uz dok. br. 28.

svim bataljonima preko telefona. Borba je počela u 9 sati 30 minuta i trajala je do 12 sati, dok nije neprijatelj bio odbijen i pretrpio poraz.

Prvi momenat borbe odvijao se povoljno jer je odmah bilo uništeno, tj. onesposobljeno 3 tenka, i to 1 od 12 t. a 2 od 5 t.; prvi tenk koji je isao naletio je na mine i ostao je pred položajem naših jedinica, a drugi je naišao da ga izvuče i tom prilikom kada je došao kraj njega bila mu je presječena gusjenica od našega topa koji je opalio na njega 2 granate i čim su vidjeli da su ostali ovi tenkovi neprijatelj je počeo da bježi u paničnom bijegu te su 2 čete II. bataljona i 2 čete I. bataljona pojačane sa 1 četom od III. bataljona krenule sa gonjenjem neprijatelja i tjerale ga dok ga nisu natjerale u šam Đurđevac, u samom bijegu bio je uništen tenk od 5 t., kojega je neprijatelj uspio odvuci. Jedinice koje su tjerale neprijatelja vraćene su po naređenju Štaba brigade na iste položaje jer smo se nadali da će neprijatelj pokušati probijati se uz Dravu kao što je bilo da je neprijatelj došao uz Dravu na naše desno krilo gdje se je nalazio i Podravski odred u Pavlancima. U 13 sati i 15 minuta neprijatelj je stigao uz Dravu do položaja kojeg je držao Podravski odred i u prvom naletu probio, je odred te je naletio na jednu četu IV. bataljona koja se je nalazila u šumi Lepa greda u okviru kanala Špinc i ta je četa, kada je neprijatelj naišao na nju, prihvatile borbu i držala dpk nije stigao cito IV. bataljon koji je bio u rezervi i tako nakon 3 sata borbe neprijatelj je bio odbijen. Vidjelo se da je neprijatelj imao namjeru pod svaku cijenu da dođe u selo Ferdinandovac ali mu nije uspjelo; pokušavao je nekoliko puta sa jurišima da prodre naš streljački stroj, ali su borci bili ukopani i sa našim vještim manevrom neprijatelj se morao povući i bio odbijen uz teške gubitke.

Borba se povoljno odvijala jer čim je neprijatelj stigao i borba je otpočela, odmah su 2 čete našeg II. bataljona krenule neprijatelju s desnog boka i tako ga tukle te ga primorale da napusti položaj; tako kada je osjetio da se ne može probiti a dobio je vatru i s lijeva i desna, odmah je počeo bježati otkuda je i stigao i to u paničnom bijegu. Borba je bila dosta jaka jer se neprijatelj krvavo borio i sve je poduzimao da prođe preko našeg streljačkog stroja ali mu nije uspjelo, tukao je brzometnim topovima i teškim i lakim bacalicima te jakom automatskom vatrom i sa topovima koji su tukli ispred Đurđevca i sve mu je bilo bez uspjeha.

Rezultat borbe dosta je postignut prema kako je u novoj jedinici³ većina novomobilisanih i dosta slabo naoružanih ali

³ Vidi primjedbu br. 4 uz dok. br. 10.

su ipak uspjesi postignuti. Gubici neprijatelja prije.podne iznose u ljudstvu 13 mrtvih i to samo koje su naišli a za ranjene nije nam poznat broj jer ih je neprijatelj odvukao dosta ranjenih a i mrtvih, u materijalu neprijatelj je izgubio 2 tenka, jedan brzometni top, 3 teška mitraljeza iz tenkova, i 7 do 10 pušaka koje su pale našim borcima u ruke, isto tako dobiveno je 160 metaka za brzometni top, i oko 5.000 municije za mitraljeze (Fijat), uhvaćeno je nekoliko pari odijela i obuće koje su odmah borci pokupili sebi. Naši gubici u borbi prije podne iznose 1 mrtav i 4 ranjena, u materijalu **nismo** imali gubitaka. Gubici neprijatelja poslije podne, za koje smo dobili tačne'podatke od ustaša koje smo uhvatili žive 12. X. 1944. god., iznose 28 mrtvih-43 ranjena, od kojih je ostalo oko 10 do 15 na bojnom polju prilikom bježanja; tu je zarobljeno nešto spreme i oko 12 pušaka. Gubici naši: 2 mrtva i 4 ranjena, među kojim se mrtvima nalazi i pomoćnik komesara IV. Bataljona drug Murat Kazimir. Gubitaka u materijalu nije bilo. Utrošak mimicije iznosi mitraljeske i puščane 17.745 komada.

Iskustva u ovoj borbi imamo dosta jer je prvi puta naša brigada imala borbu sa tenkovima i prema tome ubuduće će znati bolje i borci i sami rukovodioci kako treba da se vodi borba sa motorizacijom, da smo odmah bili imali teškoga oružja više, bili bi uništili još više tenkova jer smo vidjeli da se nije moglo više uništiti; jer je premalo teškog oružja bilo borci su opkoljavali tenkove i tukli tenkiste unutra ali za džabe kad ga se može .poništiti, nego kada su nam stigle protivtenkovske puške koje smo dobili iz Divizije odmah smo ih bacili na položaje i borci su počeli tući po tenkovima i proganjati sa tim puškama, tada se više neprijatelj nije imao kada okretati po cesti i štititi pješadiju sa tenkovima već je bježao i s pješadijom i *sa* tenkovima.

Za kazniti iz ove borbe nemamo nikoga. Za drugove koje treba pohvaliti poslati ćemo vam naknadno.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NABODU !

Politkomesar . Operativni oficir. Komandant-kapetan:
Miloš Crnobrnja Potporučnik: . .". **Lazo Dragić**
Relić Spasoje

(M.P.)

BK. 39

IZVJEŠTAJ ŠTABA VIROVITIČKE BRIGADE OD 12. OKTOBRA 1944. ŠTABU 40. DIVIZIJE NOVJ O OBEZBJEBENJU NAPADA 12. DIVIZIJE NA ĐURĐEVAC¹

ŠTAB
VIROVITIČKE BRIGADE N.O.V.J.
. Broj _____ /1944.
Dana 12.X.1944.g.

y

Predmet: Dostavljamo Operativni izvještaj iz borbe koju smo vodili 12.X. u seiu Molve.

ŠTABU XL. DIVIZIJE -N.O.V. JUGOSLAVIJE

Položaj

Sekcija Đurđevac 1:100.000.

Prema naređenju² Štaba XL. Divizije naša brigada bila je određena da zaposjedne položaj od jugoistočne strane Molvi prema jugozapadu i sjeveru do sjeveroistočne strane prema Dravi. I prema naređenju krenula su 3 bataljona na određene položaje. I. bataljon bio je postavljen od sastava kanala iznad kote 125, Volarski brije, pa pred same Molve na cestu, te od njega u produženju III. Bataljon do sastava kanala, gdje se spaja Komarnica i Bistra kanal a odatle prema Dravi IV. bataljon.

Bataljoni su zauzeli položaj na kanalu naokolo kako vodi. I borci se ukopali a također maskirali streljačke zaklone kao od neprijateljske pješadije i vatre teških oružja tako i od avijacije. Isto tako bataljon kojega se desno krilo nalazilo na cesti Molve – Virje. Minirana je cesta između mosta kod kote 122, dok je III. bataljon minirao cestu koja vodi [od] Molve preko Drave za Mađarsku. Kod križa na okuci ceste gdje piše ispod, ceste Ledine.

U 12 sati i 30 minuta naišao je neprijatelj kad se je probijao iz Đurđevca u pravcu Molvi na jedan vod II. bataljona od rezerve Štaba brigade koji se je nalazio na koti 184 i od kuda odbio je na lijevo krilo I. bataljona. I to je išao iz Đur-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.U., reg. br. 20-1/4, k. 1299.

² Riječ, je o zapovijesti za obezbjedenje napada na. Đurđevac. Napad su izvele jedinice 12. divizije 11. oktobra (vidi dok. br. 27, 28, 43 i 132 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 17/4, k. 1298).

đevca putem koji vodi *uz kanal sa* desne strane kanala Čivicevca pravo na kotu 125. Te prema selu Molve, gdje se je uspjelo nešto probiti preko Drave. Kada je neprijatelj naišao na lijevo krilo I. bataljona, odmah je bila otvorena na njega vatrica i on se je bacio desno. Te upao u selo Molve sa istočne-strane. U to vrijeme kada se je neprijatelj probijao iz Đurđevca uspjelo je i neprijatelju iz Virja da se probije u jačini od 200 do 300 neprijateljskih vojnika, koji su krenuli pravoprema nama, tj. prema položaju I. bataljona.³ Pošto je bataljon otvorio vatru na neprijatelja koji se je bacio lijevo liva-dama preko kanala Komarnice i pravo prema Hlebinama, gdje je vjerojatno naišao na VII. Diviziju.⁴ Te prema tome mi smo odmah krenuli sa dvije čete I. bataljona za neprijateljem kojije ulazio u Molve. Dok su dvije čete ostale na starim položajima, koje su tukle neprijatelja, i odbijale ga prema VII. Diviziji. Prije nego što smo krenuli sa dvije čete na gonjenje neprija-telja obaviješten je III. bataljon, koji je bio na kanalu Ko-marnica i Bistra kanal da si čuva zaleđe, tj. da se okrene prema selu Molve. Da ćemo mi neprijatelja potisnuti a oni da će ga dočekati. Tako je i bilo. Kada su iste čete krenule da gone-neprijatelja, međutim neprijatelj je ulazio u samo selo Molve, odakle je davao otpor ali smo ga mi manevrisanjem istjerali iz* sela. Te ga prebacili na kotu 123, a odakle smo ga potisnuli sa jednom četom od kote 119, a sa drugom četom kroz samo mjesto Molve, i tako ga natjerali na III. bataljon, gdje je neprijatelj pretrpio veliki poraz. Dok su se u naletu neprijatelja ipak us-pjele probiti neke manje njegove snage.

Jačina neprijatelja koji se probio iz Đurđevca bila je 800⁴ do 1.000 neprijateljskih vojnika koji su bježali u paničnom bijegu i bacali spremu sa sebe, rančeve i šinjele, kako bi mogli lakše pobjeći. Neprijatelj koji je bježao iz Đurđevca a naišao-na nas ostavio je na bojnom polju 50 mrtvih vojnika koje smo mi vidjeli, a vjerojatno da ih je bilo i više jer su naši drugovi poslije same borbe nailazili na grupice ranjenih neprijateljskih, vojnika...

U naše ruke palo je-2 motocikla sa prikolicom, 3 šarca 1 cijev od teškog bacača, 1 šmajser, 33 puške, i mnogo vojničke-spreme, među kojom je bilo: 27 šinjela, 6.000 mauzerske municije, 30 pari cipela, 15 šatarskih krila, 20 ranaca i mnogo-• ostale sitne spreme, torbica, opasača, itd. Među palim neprija-teljskim vojnicima nalaze se neki podoficiri, kao i 1 ustaški satnik, za kojega ne znamo kako se zove jer njegovu legitima-

³ Neprijatelj se povlačio iz Virja pod pritiskom 33. divizije koja je istovremeno napala i Podravski Novi Grad, sadejstvujući time 12-diviziji koja je napadala Đurđevac (vidi dok. br. 30, 62 i 65).-
< Vidi dok. br. 34.

ciju nismo našli kod njega samo je nađena zapovijed prema kojoj su se ravnali za probijanje i u kojoj je stvarno pisalo da se imaju probiti iz Đurđevca preko kote 125 kod slova »V« pa preko Molvi za Mađarsku.

Zapovijest je izdata od strane ovoga Štaba pismeno, a prorađeno je sa Štabovima bataljona i usmeno.

Naši gubici u ljudstvu i materijalu iznose: 12 mrtvih drugova, 7 ranjenih. Među ranjenima nalazi se i pomoćnik komesara ove Brigade Fabijan Franjo, koji je lakše ranjen u nogu. I komandant dijelova pri Štabu ove brigade Stevo Sablić ranjen je u ruku. Komesar III čete III bataljona Wolf Antun ranjen je u ruku. A ostalo su borci. Nestalih drugova koji su nestali prilikom borbe imade 5, skupa sa njihovom spremom.

Utrošeno municije puščane i mitraljeske ukupno 11.313 komada, 10 granata za protukolski top i 10 mina za teški bacac.

Rezultati- borbe, tj. uspjeh nije postignut dovoljno kako je to trebalo pošto je neprijatelj iznenada naletio na naše lijevo krilo položaja i tako se uspio probiti.

Iskustva u ovoj borbi imademo dosta te ćemo isto ubuduće koristiti.

Drugove koji su se istakli u ovoj borbi pohvalit ćemo, a neke predložiti da ih se odlikuje.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar,
Miloš Crnobrnja

Operativni oficir   Komandant-kapetan:
Potporučnik: **Lazo Dragaš**
Relić Spasoje

BR. 54

ZAPOVIJEST ŠTABA 10. KORPUSA NOVJ OD 13. OKTOBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA KO- PRIVNICU¹

Š T A B
X. .KORPUSA »ZAGREBAČKOG«
NOV i POJ
Oper, broj: 510./1944.
dne 13. oktobra 1944. u 9. sati.

Z A P O V I J E S T
(Sekcija Čakovec – Đurđevac 1:100.000)

Neprijateljske snage koje su se nalazile u uporištimu Đurđevac, Virje i Novi Grad potpuno su razbijene i većim dijelom uništene. Neprijatelj je izgubio gotovo potpuno svu svoju opremu i naoružanje. U ruke naših jedinica pala su sva motorna vozila i cjelokupno teško naoružanje.²

Jedan dio neprijateljskih snaga, razbijen i demoralisan, uspio je da se u neredu povuče u uporište Koprivnica.

Jačina neprijateljskih snaga u uporištu Koprivnica prema primljenim podachima iznosi svega jedna bojna i dijelovi razbijenih nepr. jedinica kod Novog Grada i Virja. Navodno se u Koprivnici nalazi i 15 topova raznog kalibra koji su većim dijelom bez potrebne posluge.³

Naše jedinice u svojim ofanzivnim operacijama treba da zadrže i treću fazu bitke za Podravinu i likvidaciju uporišta Koprivnica, definitivno oslobole od neprijatelja ovaj sektor.¹

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 11-1/2, k. 551.

² Napad na ustaše u Đurđevcu izvela je 12. divizija a na Podravski Novi Grad i Virje 33. divizija 11/12. oktobra 1944 (opširnije o tome vidi dok. br. 27, 28, 30, 39, 43, 62 i 65).

³ Prema podacima koje je imao privremeni Operativni štab (Pavle Jakšić, načelnik Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske, Mate Jerković, komandant 6. korpusa, komandant i politički komesar 10. korpusa) u Koprivnici su se tada nalazile sljedeće neprijateljske jedinice: 20. bojna i dijelovi 36. bojne 5. ustaškog zdruga, ostaci razbijenih ustaških jedinica u Podravini i dijelovi 1. puka P.T.S. sa artiljerijom i tenkovima.

* O rezultatima napada na Koprivnicu vidi dok. br. 45, 51, 52, 57, 59, 89, 136, 137, 138 i 139.

U cilju oslobođenja Koprivnice,

NAREĐUEMO:

XXXII.

Divizija:

2. brigade

Svega:....

dvije brig.

VII. Ud.

Divizija:

dvije brigade

Svega:....

dvije brig.

XXXIII.

Divizija:

tri brigade

Svega:....

tri brig.

XXXX.

Divizija:

dvije brigade⁵

Svega:....

dvije brig.

--

1. — Ima zadatok da napadne neprijateljsko uporište Koprivnicu sa zapadne i južne strane. Zona napada desno potok Koprivnica na kojoj liniji hvatati vezu sa jedinicama VII. Ud. Divizije, a lijevo željeznička pruga Koprivnica — Đekenješ. —

Cilj napada: prodiranje do centra grada i spajanje sa jedinicama VII. Ud. Divizije koja napada sa sjevera. Brigada »Matija Gubec« kao prvi napadni cilj ima da postigne zauzimanje željezničke stanice Koprivnica i Uljariće i da iste zadrži u svojim rukama pod svaku cijenu. U slučaju povoljne situacije ova brigada ima prodirati i dalje u grad do hotela »Car«.

2. — Ima zadatok da napada neprijateljsko uporište Koprivnicu sa sjeverne i sjeverozapadne strane. Zona napada desno do linije pruga Koprivnica — Đekenješ, a lijevo potok Koprivnica. Na granicama zone hvatati vezu sa jedinicama XXXII. Divizije. U zonu napada ove Divizije računaju se i tvornica »Danica« sa aerodromom.

3. — Ima zadatok da zauzme položaje i to:

— sa dvije brigade prema Ludbregu, a sa jednom brigadom prema Križevcima i na taj način, da spriječi dolazak pomoći napadnutom uporištu.

Izviđačku četu uputiti u selo Križevacki Ivanec sa zadatkom da osmatra uporište Križevci i pokrete neprijatelja Križevci — Koprivnica.

4. — Ima zadatok da sa jednom brigadom zatvoriti pravce na liniji Drnje — Torčec — Ungerov mlin — Pustakovec, a jednu brigadu držati u rezervi u s. Ivanec koja će prema potrebi djelovati u zajednici sa jedinicama XXXIII. Divizije.⁶ —

⁵ Od jedinica 40. divizije u borbama za Koprivnicu učestvovali su 18. i Virovitička-brigada (vidi dok. br. 51 i 52).

⁶ U borbama za Koprivnicu, • pored navedenih jedinica, učestvovali su i dvije brigade (12. i Osječka) 12. divizije (vidi dok. br. 57).

*Haubička
baterija
4 haubice
Svega:...
četiri haubice.*

5. — Plasiraće se na prostoriji Glogovac — Bakovčiea — potok Draganovab — željez. pruga do željez. stanice Bregi — Glogovnica, sa zadatkom da *potpomaže* napad naših jedinica na uporište Koprivnicu.

Ciljevi koje treba naročito tući jesu:
Zeljeznič. stanica Koprivnica,
Uljarica i potom centar grada.

Voditi računa o brzini nastupanja naših jedinica i prema tome vršiti pomjeranje artiljerijske vatre.

Jedinice XXXII. Divizije pošto budu doprle do željez. stanice Koprivnica ispaliti će dvije zelene i jednu crvenu raketu kao znak za artiljeriju da taj cilj više ne treba gađati. Po zauzimanju Uljarice ispaliti jednu zelenu i dvije crvene rakete kao znak za artiljeriju. Haubička baterija držati će pod vatrom pola sata željezničku stanicu, potom će prenijeti vatru na Uljaricu koju tući 15 minuta, a potom prenijeti vatru na centar grada.

*Korpusna
rezerva:
jedna brig.
XII. Div.
Svega:... 1 brig.*

6. — U korpusnoj rezervi nalaziti će se jedna brigada XII. Divizije VI. Korpusa. Mjesto korpusne rezerve s. Bregi.

*Tenkovska
četa:*

7. — Tenkovska četa nalaziti će se kod Korpusne rezerve.

8. — XXXIII. Divizija uputiti će svoju brdsku bateriju od 4 brdske topa i staviti je na raspoloženje XXXII. Diviziji, a XXX. Divizija staviti će svoju brdsku bateriju 75 mm na raspoloženje VII. Ud. Diviziji.

V e z e: Sve jedinice uspostaviti će sa ovim štabom telefonsku vezu, osim XXXIII. Divizije koja će *održavati vezu* preko radio-stanice. XXXX. Divizija i VII. Ud. Divizija koristiti će za uspostavljanje veze telefonsku centralu brigade XII. Divizije koja će se nalaziti u Bregrma. Sve ostalo što je potrebno za uspostavljanje veza regulisati će šef otsjeka za vezu ovog štaba dopunskom zapoviješću.⁷

Evakuacija ranjenika: Korpusno sanitetsko previjalište nalaziti će se u s. Plavšinac. Evakuaciju ranjenika i sve ostalo potrebno

7 Arhiv V.U., reg. br. 11-4/2, k. 551.

regulisati će dopunskom zapoviješću načelnik sanitetskog odjeljenja ovog štaba.⁸

Evakuacija plijena i zarobljenika vršiti, će se pravcem Novi Grad, Đurđevac, Pitomača. Evakuaciju vršiti samo u najužem obimu i u tom pogledu biti će izdata još naknadna naređenja.

Mjesta štabova: Štab Korpusa nalaziti će se u s. G. Bakovčica. —

Stab XXXII. Divizije nalaziti će se na Starom Gradu.

Stab XXXIII. Divizije nalaziti će se u s. Vrhovac.

Stab VII. Divizije nalaziti će se u; s. Herrešin. ?

Stab XXXX. Divizije nalaziti će se u s. Torčec.

Znaci raspoznavanja: Za noć Podravina — Naša.

Za dan: Desnom rukom kapu dići u vis, a odgovor:
lijevom rukom pušku izbaciti u stranu.

Početak napada:- Napad na uporište otpočeti će 13. ov. mjes. u 22. sata. Jedinice koje se nalaze na osiguranju imaju biti na svojim mjestima 13. ov. mjes. do 21.30 sati.⁹

s Arhiv V.I.I., reg. br. 11-5/2, k. 551.

⁹ U dnevnim izvještajima P.T.S. (Poglavnikov tjelesni zdrug) o napadu jedinica 10. i 6. korpusa i 7. divizije 4. korpusa rečeno je slijedeće: »13.10.1944. oko 23.00 sati započeo je napad na Koprivnicu, uz jaku topničku vatru, koji je trajao do 02.00 sati U jutro 14.10. 1944 nastavljena je nesmanjenom žestinom topnička vatra i poduzet je drugi velenapadaj, koji će se vjerojatno produžiti tokom, čitavog dana i noći. Vlastiti gubici povećani su za 3 poginula«.

»Tokom čitavog dana 14.10.1944 nastavio je neprijatelj velenavalom na Koprivnicu. Tokom noći 14/15.10.1944. borba je dosegla vrhunac. Partizanski gubitci su strahoviti, dok su vlastiti umjereni. Partizani pod svaku cijenu hoće da osvoje grad«.

»14.10.1944. nastavili su partizani napad na Koprivnicu bez uspjeha. Preko 600 partizana je onesposobljeno za borbu. Vlastiti gubitci: 1. častnik V. (ustaškog — prim. red.) staj.[ačeg] djel.[atnog] zdruga je poginuo i vojničara je ranjeno.

15.10.1944. brigade »Braće Radić«, »Matija Gubec«, I. i II. Moslavčka, te neki odredi nastavili su napadaj, na Koprivnicu uz-potporu bornih kola, ali su bili odbačeni uz velike gubitke. Pronađeno je 124 mrtva partizana, ali se ukupni partizanski gubitci ciene oko 350. Vlastiti gubitci u dvie noći iznose 42 poginula i 76 ranjenih. Zapljenjeno je mnogo tvoriva.

15.X.1944. poslije podne neprijatelj je uspio prodrijeti u grad, gdje su se ra'zvile ulične borbe. Protunapadajima je izbačen iz grada«.

»16.10.1944. hrvatsko zrakoplovstvo bombardovalo je okupljanje partizana na širem području Koprivnice sa izvrstnim uspjehom.

Sve jedinice poduzeti će potrebne mjere za odbranu od nisko letećih, aviona. Isto tako preduzeti potrebne mjere da se-spriječi prolaz neprijateljskih motorizovanih jedinica. Jedinice na zasjedama izvršiti će potrebna prekopa.vanja cesta i postavljanje barikada.

SMET. FAŠIZMU – SLOBODA NABODU!

Politkomesar. – pukovnik: **Ivan Šibl** Komandant – general-major: **Vlado Matetić**

Dostavljeno:

Štabu VI. Korpusa NOVJ.,
Štabu VII. Ud. Divizije NOVJ.
Štabu XXXII. Divizije NOVJ.
Štabu XXXIII. Divizije NOVJ.
Štabu XXXX. Divizije NOVJ.

Noću 16/17.10.1944. neprijatelj nije napadao Koprivnicu.

17.10.1944. partizanske snage na području Koprivnice nalaze se u obćem povlačenju u pravcu Topolovac (17. km j. jz. Koprivnica) i Podravski Novi Grad (13 km ji. Koprivnica). Sa sobom vuku mnoga mrtvih-i ranjenih. Iz Koprivnice upućene su vlastite, snage u izviđanje u pravcu Subotica, Eijeka, Bregi i Peteranec (7 km zsz., 5 km jz., 6 iji. i 5 si. Koprivnica).

Za vrijeme napadaja na Koprivnicu neprijatelj je ostavio na postavima u Koprivnici 865 nabrojanih mrtvih. Stvarni gubitci su mu mnogo veći, jer je pri povlačenju odvukao dosta mrtvih, a osim toga naneseni su mu veliki gubitci sa bacacom i topničkom vatrom, te bombardiranjem iz zraka. Zarobljeno je, što je dosada prebrojano: 12 strojnica, 40 strojopušaka, 40 strojosamokresa, 20 pušaka, nekoliko bacaca i drugog ratnog tvoriva«.

»U borbama kod Koprivnice vlastiti gubitci bili su oko 40 mrtvih i 136 ranjenih. Gubitci u oružju i tvorivu do sada- nepoznati«. (Arhiv V.I.I., reg. br. 1-268/26, k. 112. - • -.

BR. 54

ZAPOVIJEST ŠTABA 26. DIVIZIJE NOVJ OD 13. OKTOBRA 1944, PODREĐENIM JEDINICAMA DA ZAUZMU STON, PRE- SIJEKU KOMUNIKACIJU DUBROVNIK – METKOVIĆ I SADEJSTVUJU 29. DIVIZIJI U NAPADU NA DUBROVNIK¹

ŠTAB
XXVI. DIVIZIJE NOVJ
13.X. 1944.

Z A P O V I J E S T (Sekcija "Mljet – Dubrovnik 1 :100.000)

Podaci o neprijatelju: Neprijatelj radi osiguranja komunikacija Dubrovnik – Metković duž ceste, zapošeo je više uporišta, sa manjim snagama. Najjače je posjeod brani stonsku prevlaku.² Jačina i raspored neprijateljskih garnizona dati su na konferenciji sa-Štabovima brigada.

Naše snage: I. i XI. Brigada i Grupa Otočkih Odreda, jedan divizion brdskih topova 75 mm, jedna baterija brdskih topova, jedna engleska baterija dugačkih topova.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) • u Arhivu V.I.I., reg. br. 19–1/3, k. 1100.

² Na prostoriji Dubrovnik, Metković i na jednom dijelu južne Hercegovine, početkom oktobra se nalazila 369. legionarska divizija (»Vražja«) njemačkog 5: SS brdskog armijskog korpusa, koja je imala zadatak da brani obalski pojas od Dubrovnika do Metkovića. Haspored njenih jedinica bio je slijedeći: na prostoriji Trebinje, Dubrovnik – 369. puk na prostoriji Opuzen, s. Slivno Ravno, s. Neum, s. Ošlje – 370. puk, na prostoriji Ston, Slano, Dubrovnik – 369. artiljerijski puk, u rejonu Slano, otok Sipan, Dubrovnik – 649. puk obalske artiljerije. Štab divizije bio je u s. Blagaj. Deveti domobrani posadni zdrug u Dubrovniku, s. Čilipi, s. Hum i u Slanom. Na odsjeku s. Gabela, s. Hutovo, s. Bavno nalazio se 1. bataljon 9. ustaškog zdruga i 800 italijanskih fašista (legija »San Marko«). U više sela južne Hercegovine i duž komunikacije Dubrovnik – Metković nalazila se i seoska ustaška milicija. Sve navedene jedinice bile su pod komandom Štaba 369. legionarske divizije. (Opsirnije o tome vidi tom V, knj. 35, izvještaj Štaba 26. divizije Štabu 8. korpusa NOVJ od 17. novembra 1944, Arhiv V.I.I., reg. br. 12–1/2, k. 579, 5–7, k. 1103, »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941–1945«, knj. 2, str. 411–415, »Završne operacije za oslobođenje Jugoslavije 1944–1945«, str. 267 do 273, Franz Schraml: »Ratište u Hrvatskoj«.)

Naš zadatak:

Zauzimanje Stona, presijecanje komunikacije Dubrovnik – Metković³ i sađejstvo XXIX. diviziji pri napadu na Dubrovnik.⁴
U cilju izvršenja prednjeg zadatka

NAREĐUJEMO:

I. Brigada,
ojačana sa
bat. brds. to-
pova i vodom
protukolaća.

Napast će neprijateljska uporišta na obali i to Slivno Ravno – Neum – Duži – Ošlje – Đtinta Doli. Kao prvi cilj uzet će Slivno Ravno i Neum, radi osiguranja mostobrana i luka za iskrcavanje i sprečavanje dobijanja pojačanja od pravca Metković sa neprijateljske strane. Po zauzimanju ovih uporišta nastaviti će čišćenje neprijateljevih uporišta duž komunikacije Neum – Bunta Doli, sa zadatkom da zatvori Ston sa kopna.

XI. Brigada, ojačana sa dvije bat. brd. top. i jednim vodom protukolskih i bat. engl. dugačkih topova.

Napadat će Ston i Stonsku prevlaku u cilju ovlađivanja istom i izbjanjanja na komunikaciju Dubrovnik – Metković.⁵

Grupa otočkih odreda:

Prebacit će jedan bataljon u toku noći 13/14 o. mj. u Smokovljane i za vrijeme napada I. Brigade na Slivno Ravno i Neum demonstrativno će napasti najjače neprijateljsko uporište u selu Ošlje, radi sprečavanja slanja pomoći ostalim uporištima.

Dubrovački bataljon koji se nalazi sjeveroistočno od Slanog, u toku noći zauzet će most kod Slanoga (Trnova). Ako se zauzme ovaj most sa sredstvima i (pripremom, rušenja, kako su to postavili Nijemci, odmah postaviti i aktivirati sredstva za rušenje mesta i u slučaju potrebe, tj. neprijateljskog nadiranja iz Dubrovnika ili iz Metkovića, prorušiti ga.

³ i ⁵ O izvršenju postavljenog zadatka vidi dok. br. 49, 77, 87, 90, 114, 141, 142, 143, 145, 146 i 147.

⁴ Jedinice 29. divizije i 2. dalmatinska proleterska brigada Primorske operativne grupe oslobođenje su Dubrovnik 18. oktobra 1944 (vidi dok. br. 47, 58, 140 i 142 u ovoj knjizi i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941–1945«, knj. 2, str. 411–415).

Sa ostalim snagama Stab grupe prikupit će se u Metohiji, i staviti na raspoloženje štabu XI. Brigade s tim što će čistiti luku Prapratnu od mina, kao i prolaz Mali Vratnik i ispitati mogućnost i pripremiti akciju za zauzimanje otoka Sipama.⁶

Rezerva, 2 batalj. XI. Brig.

Stab XI. Brigade izdvojiti će dva bataljona u divizijsku rezervu i smjestiti ih na prostoru Dančanje – Zabrdje.

Artiljerija:
1 brd. div., 1
bat. topova i
engleska baterija

Rasporediti će se i sadejstvovat će na sektorima kako je navedeno kod I. i XI. Brigade i bit će operativno na upotrebi štabovima brigada.

Obratiti pažnju na usku povezanost štabova sa komandantima artiljerije, radi punog sadejstva i upotrebe vatre. Baterija engl, dugačkih topova smjestiti će se na južnoj ivici otoka Mljeta sa zadatkom tučenja prostorije Ston – Bunta Doli. Osmatračica za ovu bateriju nalazit će se kod Štaba XI. Brigade, od koje će primati ciljeve.

Baterija topova koja će sadejstvovati sa prvom brigadom smjestiće se na sektoru Brijesta – Baldasan i uzeti elemente za gađanje Slivna Ravna, Neuma i komunikacija. Uz nju će se smjestiti i engleska dva topa 75 mm. Za ove topove uputiti sve mazge iz baterije Trstenik, radi prenošenja istih kao i prenošenja municije.

Stab grupe odreda izvidit će mogućnost iskrcavanja municije manjim lađama preko noći u Prapratnu, te prebacivanje iz Prapratne na položaje kod s. Sparagović. Ako postoji mogućnost iskrcavanja Štab grupe starat će se o obezbjeđenju ovog iskrcavanja.

⁶ Štab 5. pomorskog obalskog sektora, poslije uspješnog razvoja operacija koje su vodile jedinice 26. divizije na komunikaciji Dubrovnik – Metković i 29. divizija za Dubrovnik, naredio je 18. oktobra Štabu 1. bataljona mornaričke pješadije da napadne njemačke snage na otocima Šipanu i Jakljanu. U naređenju je pored ostalog rečeno: 'Imajte' u vidu da bi bila velika sramota za Vas ako bi trebalo da te otroke zauzmu. (koji će i ovako u najskorije vrijeme pasti) borci XXVI. divizije'. Međutim, iz izvještaja Štaba 1. bataljona mornaričke pješadije vidi se, da su Nijemci te otroke napustili 18. oktobra 1944 (vidi tom VIII, knj. 3, dok. br. 73).

Sanitet:	Hirurška ekipa smjestit će se u Janjini. Referent saniteta naređit će sve potrebno za evakuaciju ranjenika od brigadnih previjališta do hirurške ekipe i dalje za bolnicu na Vis.
Ishrana i popuna municije:	Intendantura Štaba divizije doturat će hranu u Trstenik odnosno s. Žuljani, gdje će se intendanture brigada snabdijevati potrebnom hranom. Isto tako popuna municijom vršit će se na isti način.
Veza:	Štabovi brigada održavat će vezu po planu radio-veze sa štabom Divizije u Janjini. Štab grupe uputit će sa jednim članom štaba svoju radio stanicu kod Dubrovačkog bataljona odakle će izvještavati o situaciji. Član Štaba grupe koji se prebaci na ovaj sektor uhvatit će vezu sa hercegovačkim jedinicama, izvijestiti ih o našim namjerama, ispitati kod njih situaciju i stalno izvještavati. Telefonsku vezu od Janjine do Štaba divizije prema Stonu uspostaviti će XI. Brigada i startati se o funkcionisanju linije.
Avijacija:	Saveznička avijacija u manjem obimu pomagat će ove operacije. ⁷ Sva traženja za bombardovanje ili dejstvo avijacije tražiti od štaba Divizije naznačivši uvihek po sekciji kvadrata za koje se želi bombardovanje po engleskim sekcijama.
Obezbjedenje:	Za vrijeme trajanja operacija najveću pažnju obratiti i svim jedinicama preporučiti i narediti preduzimanje svih mjera opreznosti i postavljanja obezbjeđenja. Štab I. Brigade obezbijedit će pravac Metković -- Neum i Hutovo – Duži.
Zarobljenici i plijen:	Zarobljenike ispitati na licu mesta za potrebne podatke, a zatim sprovođiti u Stab divizije. — Pljen popisati i predati intendanturi Štaba divizije.

⁷ Prema izvještaju Štaba 11. dalmatinske brigade, u toku dana 15, 16. i 17. oktobra riaša i saveznička avijacija bombardovala su neprijateljske položaje u Stonu i selu Konštarima (vidi dok. br. 77).

- Izvještaji: Izvještaje slati redovito četiri puta na dan, a po potrebi i češće. Obratiti naročitu pažnju o slanju izvještaja o svim nastalim promjenama i važnim događajima.
- Početak akcije: Akcija će započeti po noći 15/16, ako se to drukčije ne naredi.
- Znaci raspoznavanja: Vrijede redovni znaci. Borbeni znaci za noć 14/15. X.:
B o g d a n
za noć 15/16: G u v o
za noć 16/17: B e p o
za noć 17/18: B o ž o
za noć 18/19: I l i j a
- Mjesto Štaba: Štab divizije nalazit će se -u početku u Janjini. O promjeni mjesata Štaba bit će izviještene sve jedinice.

SMRT FAŠIZMU   SLOBODA NARODU !

Politkomesar, ppukovnik:
Dušan Korać

Načelnik, ppukovnik:
Toni⁸ Biočić

s Ante (Toni)

201¹

BR. 54

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 40. DIVIZIJE OD 13. OKTOBRA 1944.
ŠTABU 6. KORPUSA NÖVJ O OBEZBJEDENJU NAPADA NA
VIROVITICU¹**

ŠTAB XL. DIVIZIJE
NARODINTOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 212/1944
Dana 13/X 1944 G.

Predmet: Operativni izvještaj
dostavlja.

ŠTABU VI. KORPUSA N.O.V.J.

1. – Opis položaja: Jedinice XII. Udarne divizije vršile su napad na uporište Viroviticu,² a jedinice XL. Divizije osigurale su taj napad tako da su držale zasjedu na širem frontu prema r. Dravi i s. Pitomači. Neprijatelj je iz s. Pitomače dobio nalog da se probije do Virovitice i tako pomogne branitelje varoši. Divizija je razvila svoju Virovitičku, Omladinsku i XVIII Udarnu brigadu ovako: Virovitičku brigadu na liniji k. 124, 109, zaključno desna obala r. Drave, XVIII Udarnu brigadu sa sjeverne i zapadne strane v. Virovitice, a Omladinsku udarnu brigadu na desnoj obali r. Drave preko puta mađarskog sela Barč.

2. – Obostrana situacija: Neprijatelj (ustaše Bobanove legije)³ uporno je htio da se probije do Virovitice pa je 2. X. uspio da zauzme sjeverni dio s. Lozan i zapadni dio s. Rogovac. Neprijatelj je bio jak 350 ustaša pomognut sa 4 tankete, dva topa, 2 t. bacača, 4 mitraljeza teška, i nepoznatim brojem puskomitrailjeza. Pri odbrani da neprijatelj ne zauzme s. Lozan imali smo 3 poginula i 2 ranjena. Uvečer neprijatelj je bio iz s. Lozan i s. Rogovac protjeran prema s. Pitomači.

3. X. Neprijatelj je ponovio svoj pokušaj ali ovaj puta drugim pravcem: Niz Dravu preko s. Novi Marof odakle je savio svoj pravac na s. Bušetinu. Vidjevši da je opasno ući dublje, neprijatelj je krenuo prema s. Rogovac sa namjerom da se iz-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 33–1/3, k. 1291.

² Vidi dok. br. 22.

³ Dijelovi 5. ustaškog stajaćeg djelatnog zdruga kojim je komandovao Rafajlo Boban (vidi dok. br. 134 i 135).

vuće. Tu se sukobio sa našim jedinicama koje su mu tom prilikom oštetile jednu tanketu težine 3 tone.

3. — Izdate zapovijesti: Štab Divizije izdao je pismenu zapovijest⁴ odbranu cjelokupne linije, a uz to dao štabovima brigada usmene upute imajući u vidu da neprijatelj može intervenisati od s. Pitomače i preko Drave iz mađarskog sela Barč. —

4. — Vrijeme kada je borba počela: 2. X. u 12,45 minuta i trajala do 17 sati, a 3. X. počela u 22 sata i trajala je sat i pol. —

5. — Tok borbe: Naše jedinice nisu uspjele spriječiti neprijatelja da uđe u s. Rogovac, ali pošto su se pregrupisale uspjele su odbaciti neprijatelja iz tih sela. Naše jedinice stalno su ugrožavale s. Barč i onemogućavale prelaz preko Drave bilo s koje strane, zatim oštetile željeznički most. —

6. — Ishod borbe: Rezultat je bio taj da neprijatelj nije uspio da se probije do Virovitice,⁵ a u isti mah neprijatelj je saznao da se tu nalaze naše jake snage što je djelovalo na njegovo kasnije napuštanje uporišta Pitomaca.⁶ —

7. — Naši gubici: 3 mrtva, 3 ranjena a jedan živ uhvaćen. Neprijatelj je zaplijenio našu karu sa 85 granata za protukolski top kalibra 47 mm. Neprijatelj je imao 7 prebrojanih mrtvih vojnika.

8. — Utrošak municije: U ovim borbama utrošeno je 17.000 komada puščane municije, 20 mina za teški bacač, 2 mine za Džon-Bu1, 8 ručnih bombi, 3 kesee sa eksplozivom. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politkomesar, potpukovnik:
I.⁷ Vondraček

Komandant, pukovnik:
V.⁸ Kovačević

(M.P.) .

* Nalazi se u Arhivu V.I.I., reg. br. 6—1/6, k. 1246.

⁵ Jedna bojna (bataljon) 5. ustaškog stajaćeg djelatnog zdruga probila se u Viroviticu 3. oktobra ali se *istog* dana pod borbom izvukla iz grada (vidi dok. br. 134).

<5 Neprijateljsku" posadu u Pitomači napala je i razbila 32. divizija a. oktobra 1944 (vidi dok. br. 5, 6, 18 i 31).

⁷ Ivan

⁸ Veljko

BR. 54

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 40. DIVIZIJE OD 13. OKTOBRA 1944.
ŠTABU 6. KORPUSA NOVJ O OBEZBJEDENJU NAPADA NA
ĐURĐEVAC¹**

*ŠTAB XL. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE*
Op. Br. 237/1944.

Dana: 13/X 1944 G.

Predmet: Operativni izvještaj
dostavlja, —

ŠTABU VI. KORPUSA N.O.V.J. ¹

1. — Opis položaja: Jedinice XII Udarne divizije dobine su zadatak likvidirati neprijateljsko uporište-Đurđevac, a jedinice XL. Divizije imale su zadatak onemogućiti dolazak pojačanja napadnutom uporištu sa pravca Koprivnice.² U tu svrhu divizija je imala ovako raspoređene jedinice: Brdska baterija izabrala je topovski položaj u blizini, s. Šemovci, da topovima tuče neprijateljsko uporište Virje, XVIII Udarne brigada od s. Šemovci niz kanal Hotova do njegovog -ušća u kanal Civičevac, Virovitička brigada od toga ušća kanalom Civičevac, kroz s. Molve, a od s. Molve- do Drave i obalom Drave jedinice Podravskog odreda. —

2. Obostrana situacija: Očekivalo se je pri određivanju položaja jedinicama da bi se neprijatelj mogao iz napadnutog uporišta Đurđevac izvući preko s. Molve na r. Dravu, a isto tako očekivalo se da bi napadnutom uporištu Đurđevac i Virje mogla doći pomoć iz uporišta Koprivnica pravcem Peteranec – Sigegetec – Hlebine. Tako razmještene naše jedinice očekivale sa dolazak neprijatelja i omogućavale jedinicama XII Udarne divizije da nesmetano vrše napad na uporište Đurđevac.

Naša artiljerija uspješno je tukla uporište Virje i omogućila XVIII Udarnoj brigadi da u sadejstvu sa jedinicama XXXIII Divizije uđe u uporište Virje.³ Na jedinice Virovitičke-brigade krenule su veće neprijateljske snage koje su bile potučene u Đurđevcu i bježale prema s. Molve. To povlačenje vršio

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.U., reg. br. 34-1/3, k. 1291.

² Vidi dok. br. 27, 28 i 132.

³ O ulasku jedinica 33. divizije u Virje vidi dok. br. 62.

je neprijatelj u nekoliko kolona pokušavši da izvuče i svoja teška oruđa i motorna vozila. Međutim "Virovitička brigada sprječila mu je taj pokušaj, napala njegove kolone i do kraja ga raspršila.⁴ Tako neprijateljsko povlačenje nije uopće moglo da se organizovano izvrši. —

3. — Izdate zapovijesti: Štab divizije izdao je pismenu zapovijest⁵ za odbranu cjelokupne linije i za doček neprijatelja a uz to izdata je dopunska zapovijest u kojoj je objašnjena važnost naše ofanzive za Podravinu,⁶ a komesar divizije dao je pismena uputstva o ophođenju sa narodom.

4. — Vrijeme kada je borba počela: 11. X. u 22 sata jedinice XII udarne divizije počele su sa napadom na uporište Đurđevac, a odmah potom stupile su jedinice XVIII Udarne brigade u akciju. 12. X. u 9 sati sukobile su se jedinice Virovitičke brigade sa neprijateljem koji se povlačio iz s. Đurđevca.⁷ Budući da se neprijatelj povlačio u više kolona, to je bataljonima dat takav raspored da su sve kolone tučene i raspršile se po njivama i vinograditija. • -

5. — Tok borbe: Čim je počeo napad na uporište Đurđevac, dva neprijateljska tenka vidjevši da je njihova situacija nepovoljna izmicali su iz Đurđevca pravcem Novi Grad, no budući da je XVIII. Udarna brigada minirala ceste, to je neprijateljski tenk uništen od mine. U sadejstvu sa jedinicama XXXIII divizije vršio napad na Virje i ušao sa njima u uporište. Jedinice Virovitičke brigade tukle su čitav dan 12. X. i prije i poslije podne raspršenog neprijatelja i po vinogradima progonile pojedine grupice. Poslije podne u 16 časova već nije bilo na liniji Đurđevac – Molve – Drava nikakovog organizovanog neprijatelja.

6. — Ishod borbe: Potpuno su uništena 3 tenka, a jedan oštećen tenk neprijatelj je uspio da izvuče. Neprijatelj je bio prisiljen izgubiti Đurđevac – Virje – Novi Grad, ta tri važna uporišta koja brane prilaz centralnom uporištu Koprivnica. Neprijatelju nije uspjelo da se iz uporišta organizovano povuče, nego je bio tučen i progonjen na svima pravcima i time se očito vidjela jakost jedinica N.O.V., a vrlo slaba komanda i moral kod neprijatelja.

7. — Gubici: Neprijatelj je imao preko 100 poginulih od čega je oko s. Molve tačno prebrojano 80 poginulih ustaša. Naši gubici bih su 15 mrtvih, 17 ranjenih i 5 nestalih.

⁴ Opširnije o tome vidi dok. br. 39.

⁵ Zapovijest se nalazi u Arhivu V.I.I., reg. br. 38–4/1-, k. 1291.

⁶ Vidi napomene Štaba 6. korpusa NOVJ za napad na Đurđevac, dok. br. 28.

⁷ Vidi dok. br. 132.

8. — Plijen: 2 motocikla sa prikolicom, 3 šarca, 1 cijev teškog bacača, 1 šmajser, 33 puške, 27 šinjela, 30 pari cipela, 15 šatorskih krila, 20 ranaca, 6.000 mauzer municije.

9. — Utrošak municije: 12.000 puščanih metaka, 10 granata za protukolski top, 10 mina za teški bacač, 2 mine za Džon-Bul i jedna nagazna mina. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politkomesar, potpukovnik:

L Vondraček

(M. P.)

Komandant, pukovnik:

V. Kovačević

BR. 44

IZVJEŠTAJ ŠTABA 10. DALMATINSKE BRIGADE OD 13. OKTOBRA 1944. ŠTABU 20. DIVIZIJE NOVJ O NAPADU NA NEPRIJATELJSKU POSADU U ARŽANU¹

STAB
X. DALM. UDAR. BRIGADE XX. DIV. NOVJ
Položaj, 13. X.-1944 god.
Br. 2/44. —'

ŠTABU XX. DIVIZIJE NOVJ

Položaj

Dostavljamo Vam operativni izvještaj o napadu na neprijateljsko uporište Aržano i to u noći između 12 i 13 o. mj.

1.) Brigada se nalazila na položajima sjeverno od Aržana u cilju zatvaranja pravca Aržano — Livno, desno od nas nalaze se dva nepotpuna bataljona Mosorskog Odreda u jačini ukupno 150 boraca.²

Ispred naših položaja nalazi se neprijateljski garnizon Aržano u jačini oko 600 boraca i to VII. i VIII. Satnija II. Bataljona 369 pješadijske pukovnije V. D.,³ VTI. satnija II. Bataljona

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 19-3, k. 1032 n.

² Brigada je u zajednici sa Mosorskim NOP odredom još od 9. oktobra 1944. zatvarala pravce Aržano — Karlov Han — Livno i Duvno — Karlov Han — Livno, izvela više demonstrativnih napada na Aržano i na taj način sadejstvovala 9. diviziji NOVJ koja je vršila napad na Livno (vidi dok. br. 25, 54, 71, 130, 131 i 132 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 56-2, k. 842 A, i 1-2, k. 1030).

³ »Vražje divizije«

738 regimente 118 Jäger Divizije,⁴ i još jedna satnija iste Divizije nepoznatog imena. Naoružani: 8 teških bacača i oko 30 »šaraca«, ostalo puške. Sistem odbrane: bodljikava žica i minska polja, a garnizonska utvrđenja: tvrdo zidane zgrade i suho zidani bunkeri, uz ovo naoružanje bila su i 2 brdska topa ali su povućena u Studence. Cilj neprijatelja jeste odbrana garnizona i odbacivanje naših snaga, sa prostorije između Aržana i Buškog Blata. Važnost ovoga garnizona jeste ta što štiti komunikacije koje vode ka moru. —

2.) Na temelju procjene situacije i donijetih odluka izdate su svim Štabovima pismene zapovijesti i posebno sa istima usmeno prorađene.

3.) Napad je otpočeo 13. X.-1944 tačno u 1 čas ujutro.

4.) Sve jedinice u određeno vrijeme bile su na polaznim položajima, od kuda se je krenulo na sam zadatak. Prilikom samog podvlačenja jedinica ka bunkerima i žici izvršena je bacačka priprema i to radi toga, da bi neprijatelju ometala dobru kontrolu na prilazima ka žici i bunkerima. Budući da su postojala oko žice minska polja povezana na žici i pješadijske nagazne mine, borci su bili snabdjeveni sa dugačkim drvenim motkama, koje su služile za eliminiranje mina koje su bile vezane na žici, i pričvršćene na kolce. Iako su se u ovom pogledu preduzele mjere predostrožnosti ipak se nije uspjelo otkloniti, tj. eliminirati ta minska polja, radi toga što su bila postavljena u šah-matskom poretku i to sa vanjske i unutarnje žičane zapreke, pošto nisu bila otklonjena sva ta minska polja veći dio naših gubitaka u ljudstvu prouzročile su mine. Iako su minska polja bila kao prva smetnja za prilaz ka bunkerima, borci nisu pred tim prezali, i odmah su pristupili otstranjivanju žičane prepreke. Nije se bilo predvidjelo da postoje minska polja sa nutarnje strane žičane prepreke i radi toga imali smo opet izvjestan broj izbačenih boraca iz stroja.

Naš I. Bataljon koji je napadao iz pravca s. Dudići prešao je minska polja i žičanu zapreku i uspio zauzeti prve kuće u tom pravcu. Naš IV. Bataljon napadao je iz pravca Pištelek i sjeverne strane Dujmića i to na same Dujmiće, a po likvidaciji istih krenuti dalje ka centru samoga sela. Isti je prešao minska polja i žičanu prepreku te potom u naletu uspio izbaciti neprijatelja iz prvih bunkera i polovice sela Dujmići. Neprijatelj je u tom vremenu dobio pojačanje i izvršio žestoki kontranapad na

⁴ Odnosi se na dijelove 3. bataljona njemačkog 738. pješadijskog puka 118. lovačke divizije koji se povukao sa otoka Brača 12/13. septembra 1944. Drugi bataljon 738. pješadijskog puka uništio je jedinice 26. divizije na otoku Braču u borbama od 12. do 18. septembra 1944 (opširnije o tome vidi tom V, knj. 33, dok. br. 64, 73 i 102 i knjigu »Der Weg der 118. Jäger Division«).

naš bataljon uslijed čega se je isti iz Dujmića morao povući. Naš III. Bataljon napadao je preko Gradine na komšiluk Milje¹⁵ a prethodno iznad samog slova »M« na jednom grebeniču da likvidira jedan bunker. Ovaj bataljon sa bombašem i puškomitralscem uspio je likvidirati pomenuti bunker kod kojega su ubih 10 neprijateljskih vojnika. U isto to vrijeme već su ostale jedinice ovog bataljona otklanjale minsku i žičanu prepreku i uspjele time probiti se u sam komšiluk Miljei. Neprijatelj je tokom borbe u tri navrata vršio kontra-napad na ovaj bataljon, ali je bio u tome odbijen. Naš II. Bataljon držao je zasjedu sa dvije čete, na položajima između Dudića preko k. 706..— do Orlovače [k. 776] a sa jednom četom ispomagao je u napadu naš I. Bataljon.

Jedinice Mosorskog Odreda napadale su neprijatelja južno od Aržana na grebenu kod komšiluka s. Ljubičić, i sa jednim dijelom svojih snaga postavili zasjede Završje (k. 869) — i Stražbenica (k. 849). — Mosorski Odred nije uspjeo likvidirati neprijatelja kod sela Ljubičić, tako isto svako daljnje napredovanje jedinica naše Brigade bilo je nemoguće. Otpor kojega je dao neprijatelj bio je tako žestok da se nije moglo uopće osjetiti prekid vatre na bilo kojem pravcu napada. Naše je mišljenje a tako i svih ostalih boraca i rukovodioca da je ovo bila najžešća borba koju je vodila naša Brigada. Zahvaljujući prirodnim osobinama samog terena koji je većim dijelom kamenjar tako da su borci mogli koristiti dobre prirodne zaklone, i radi toga izbjeglo se je velikim gubitcima. 75% naših gubitaka jeste od minskih polja. Bio je jedan slučaj, da su četiri borca nosila ranjenog druga, i tako nepažnjom nagazila na minsko polje, i sva četiri su bila od toga ranjena. U momentu kad je neprijatelj izvršio pred zoru kontra-napad ostala su na položaju 4 mrtva druga. U samu zoru na dati znak za povlačenje sve jedinice su biće jednovremeno povučene na polazne položaje na kojima smo se zadržali. Neprijatelj više nije ništa pokušavao osim na naš III. Bataljon koji se je nalazio do dolaska Mosorskog Odreda na položajima iznad Dujmića i Pišteleka, ali je bio odbijen.

5.) Postavljeni zadatak nije izvršen, ah jedinica je prošla u ovoj borbi jednu do sada za nju nepoznatu borbu a to je otklanjanje minskih polja, žičanih prepreka, napada na jako utvrđene zgrade.

Zarobili smo-2 njemačka podoficira, zaplijenjeno 7 pušaka, 1 laki njemački bacač sa 20 granata, 1 strojnica, 2500 metaka te ostale razne spreme.

6.) Mi smo imali u ovoj borbi gubitaka 7 mrtvih i 28 ranjenih, od toga 9 teških, 6 srednje, 13 lakše. Među kojima 1 mr-

³ Vjerovatno selo Milkovi.

tav rukovodioč Sime Kustić, vodnik, pomoćnik politkomesara čete u III. Bataljonu, Blažević Stipe, komandir III. čete I. Bataljona, Dedić Dušan, zamj. komandira II. čete I. Bataljona, Drago Pešić, pom. politkomesara I. Bataljona, Donato Tosti, politkomesar čete iz I. Bataljona, Srećko Martić, pom. politkomesara III. Bataljona; pomenuti drugovi su ranjeni. U materijalu imali smo gubitke: 2 puške i 1 šmajser. —

7.) Utrošeno municije: 4679 metaka 7,9 mm, 2050 metaka 6,5 mm, engleske 3625, 7,7 mm za strojnice 200 metaka, mina za teški bacač 64 (81 mm), za laki bacač 141 (45 mm), za engleski bacač 2. — 52 granate, ručnih, bombi 112 komada. Ukupno utrošeno metaka: 10.775. — Za Džon Bul mina 5, za Bazuku 4.

8.) Predlaže se za pohvalu sljedeće drugove borce i rukovodioče: Pešić Drago, pom. politkomesara čete iz I. Bataljona koji je vješt ispred svoje jedinice čistio minska polja. Desetar I. čete III. Bataljona Jelavić Mirko i vodni delegat iz iste čete istog bataljona Varenina Marko likvidirali su bunker u kojem se nalazilo 10 neprijateljskih vojnika. Desetar Jahković Luka iz III. Bataljona koji je upao u bunker bacivši 5 bombi, ubivši 3 neprijateljska vojnika. Mitraljezac III. Bataljona Jurić Stipe koji je sam pobio 10 neprijateljskih vojnika koji su bježali iz bunkera. —

9.) Za slabo držanje u borbi nema se nikoga pozvati na odgovornost niti kazniti.

10.) Odluke i izdavane zapovijesti bile su realne i rukovođenje sa jedinicom bilo je dobro. Upotreba teškog oruđa radi mraka nije bila najefikasnija, ali mnogo je koristila i štitila jedinice u prodiranju preko prepreka.

Budući da je Brigada po prvi put prelazila minska polja i žičane zapreke izvučena je dobra pouka u tom pogledu.

Iako je bilo u ovoj borbi prilično gubitaka ali na borce i rukovodioče nije ostavilo nikakovog traga u odnosu na borbenost i moral, čak jedan dio boraca izražava'se da bi trebalo ponovno napasti ovu bandu.⁶

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

P.S. Mosorski Odred je imao 2 teže i 3 lakše ranjena.

Politkomesar, major:
Bilobrk⁷

(M. P.)

Komandant, major:
Knezović Luka

P. S. neprijateljski gubici:
42-mrtva 71 ranjen i 2 zarobljena.

⁶ Brigada je ponovno napala Aržano 21. oktobra 1944. i pri tom oslobodila mjesto i nanijela neprijatelju teške gubitke (vidi dok. br. 71, 142 i 143).

⁷ Mate

BR. 54

NAREĐENJE ŠTABA 10. KORPUSA NOVJ OD 14. OKTOBRA
1944. ŠTABU 33. DIVIZIJE U VEZI SA NAPADOM NA KO-
PRIVNICU¹

ŠTAB
•X KORPUSA »ZAGREBAČKOG«
. NOV i POJ
Dne 14. oktobra 1944. god. u 6 sati.

ŠTABU XXXIII. DIVIZIJE NOVJ

Neprijatelj u uporištu daje vrlo ogorčen otpor. Jedinice VII. Divizije nisu uspjele da prođu u grad². Jedinice XXXII. Divizije su djelomično prodrije u grad.³ Sa Vama ne možemo nikako uspostaviti vezu. Po prijemu ovog pisma poduzmite sve potrebne mјere da se veza odmah uspostavi. U Kopr. Ivancu nalazi se Štab XXXX. Divizije koji svojim dijelovima drži i selo Pustakovec. Uspostavite odmah najtješnju vezu sa jedinicama XXXX. Divizije i nastojte preko njih uspostaviti vezu sa našim štabom.

Javite nam raspored vaših snaga.⁴ Obratite pažnju na to da se na svaki način ima zaposjeti s. Grbaševac da ne bi neprijatelj probio se u pravcu Koprivnice.

Obaviješteni smo da bi jedna bojna- iz Ludbrega imala krenuti u pomoć napadnutoj posadi u Koprivnici, to je razgovor tt. Kopriv. – Ludbreg.

Isto tako obratite pažnju na pravac Križevci – Koprivnica i održavajte tjesnu vezu sa Vašim jedinicima koje se nalaze kod Donjare kako bi mogli biti pravovremeno obaviješteni o pokretu neprijatelja na tom pravcu te preduzeti potrebnu *intervenciju*.

Da bi mogli intervenirati zadržite u rezervi barem dva bataljona.

Za Križevce nemamo nikakovih drugih podataka osim da se tamo nalazi posada domobrantska i jedna satnija ustaša.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 12-1/2, k. 551.

• ² Odnosi se na Koprivnicu (vidi dok. br. 51, 52, 57, 59 i 89).

³ Vidi dok. br. 59.

• ⁴ O rasporedu jedinica 33. divizije prilikom napada na Koprivnicu vidi dok. br. 40 i 62.

Isto tako nastojte uhvatiti vezu sa jedinicama XXXII.
Divizije. ....'-

SMET FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politkomesar-pukovnik: Komandant – general-major
Vlado Matetić

P.S. Telefonsku liniju Koprivnica – Ludbreg niste presekli i tako banda nesmetano razgovara. To je linija, sigurno na pruzi za Ludbreg. Odmah je prekinite.

Ne znam zašto pored dvije stanice koje imate nemate sa nama veze niti nam šaljete ikakove izvještaje.

BR. 46

**IZVJEŠTAJ ŠTABA UNSKE GRUPE OD 14. OKTOBRA 1944.
ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ O IZVEDENIM DIVERZIJAMA
NA PRUZI BIHAĆ – BOSANSKI NOVI, Ö NAPADU NA
CAZIN I VAGANAC I O BORBI KOD PETRINJE¹**

Š T A B
UNSKE GRUPE 4. KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 46/ 14 X 1944 ' •

Mjeseci operativni izvještaj
za vrijeme od 1 do 30. IX. 1944 g.
dostavlja. –

ŠTABU IV. KORPUSA NOV – JUGOSLAVIJE!

Zapovijesti štaba fv. Korpusa NOVJ. Naša Grupa dobila je zadatak da u međuvremenu od 31. VIII. do 8. IX. o.g. aktivno djeluje na komunikaciji Bihać – Bos: Novi s tim da potpuno onemogući neprijatelju vršenje saobraćaja istom komunikacijom –²

Izvršene su pripreme za izvršenje dobivenog zadatka, s tim što se izvršila popuna jedinica sa potrebnom količinom raznovrsne municije i diverzantskim materijalom. –

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.U., reg. br. 11/1-7, k. 1616.

² Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 59.

U vremenu dobivenog naređenja za akciju brigade su bile raspoređene: 1. brigada na odmaranju u Todorovu, II. brigada na položajima prema Cazinu na Skokovima, a Krajiški odred koji je onog vremena postojao u formaciji bio je u formiranju na Brijegovima.—

Dana 30. VIII. o. g. brigade krenule su u pravcu komunikacije Bihać – Bos. Novi po dobivenim otsjecima svoga djelovanja. S obzirom da Vam ne šaljemo zapovijesti Štaba Grupe za izvršenje ovih akcija, iznosimo kratak raspored po otsjecima djelovanja brigade kao i odreda.—

II. brigada dobila je zadatak po zapovijesti, da sa dva bataljona vrši pritisak na Cazin i zatvara pravac Tržac – Skokovi – Gor. Koprivna, a sa druga dva bataljona da zatvara pravac Cazin – Pištaline i Krupa – Pištaline i da vrši rušenje pruge na otsjeku Krupa – Ostrožac.

Krajiški odred dobio je zadatak da zatvara pravac Otoka – Pištaline i da vrši rušenje pruge Krupa – Otoka (željezni most). I. brigada po zapovijestidobila je zadatak da zatvara pravac Otoka – Jezersko, – Otoka – Bužim i da ruši prugu Otoka – Bos Novi, i cestu Krupa. – Otoka, Otoka – Bos. Novi, a sa jednim bataljonom da zatvara pravac Matijevići – Dobretin i da isti bataljon: .djeluje, na cesti i pruzi Bos. Novi – Otoka. — • ' dobo

Akcija je počela 31. VIII. koja je trajala do 8. IX. o. g. Pošto su se obnavljale svaku veče iste akcije, s toga Vam podnosimo pregled rušenja pruge i= ceste kao i. manje sukobe sa neprijateljem u toku napomenutog vremena: I. brigada uništila je sa eksplozivom 400 metara željezničke pruge. Na cesti, svoga otsjeka porušila jedan veći mosf dug 12 metara i tri manja mosta. Uništена su 3 Ifamiona, jedna civilna kola koja su naišla na nagazne mine. Neprijateljski gubici: poginulih 28, ranjenih 26, za koje imamo sigurne podatke. Naši gubici u ljudstvu 3 mrtva i 3 ranjena druga za koje prilažemo listu gubitaka. Gubici u materijalu: 9i. nagaznih ppina, ,10, mina zarteški bacač i 720 komada municije raznog kalibra.

.i Naša-II. brigada-uništila je-sa eksplozivom 656 metara pruge, ubila 5 neprijateljskih vojnika, ranila 6, a. zarobila 2, i zarobila 3 karabina. Naši gubici u ljudstvu 2 poginula, 2 ranjena druga za koje šaljemo liste gubitaka. Gubici u materijalu: 1 puškomitrailjez, 1 karabin, 90 kg eksploziva i 3 nagazne mine koje je. neprijatelj pronašao na cesti Ostrožac – Cazin.—

Krajiški odred unišio je sa eksplozivom 300 metara željezničke pruge. Neprijatelju nije nanio gubitaka niti je bilo sopstvenih gubitaka.

Gubici neprijatelja üküpho u ljudstvu: 33 poginula, 32 ranjena i 2 zarobljena. U materijalu uništeno željezničke pruge

1356 metara, uništen 1 veći most i 3 manja. Oštećena i uništena 3 kamiona, zarobljena 3 karabina. » •

Naši gubici u ljudstvu 5 poginulih i 4 ranjena. U materijalu: 1 puškomitraljez, 1 karabin, 180 kg. eksploziva, 12 nagnih mina, 10 bacačkih mina i utrošeno 720 metaka raznog kalibra. —

Akcije su bile manjeg stila za koje nije potrebno pisati naročitim podrobnosti, a vršile su še po predviđenom planu. Neprijatelj je na svaku izvršenu akciju reagirao s tim što je pokušavao sa ispadom iz uporišta da nas odbaci od komunikacije, što mu nije uspjelo. Bataljon II. brigade koji je izgubio puškomitraljez bio je napadnut u noći od strane »trupa«, uslijed čega je došlo neopreznošću štaba bataljona, koji je pozvat na odgovornost.

Noću 8-9 septembra o.g. jedan bataljon I. brigade postavio je zasjedu prema komunikaciji Otoka – Bos. Novii, a na položaju Osmaka k. 325 pridodatim teškim bacačem napadao je jednu kolonu koja se kretala iz Otoke za Bos. Novi (motorizovanu). Po izvještaju štaba brigade neprijatelj je imao mrtvih i ranjenih 20–25 vojnika. Uništena i oštećena su 4 luksuzna automobila. Našom mitralješkom vatrom 1 auto je zapaljen koji je izgorio.

Do plijena nije došlo, pošto je prepreka Uha. Naših gubitaka nije bilo. Municije je utrošeno 600 komada metaka raznog kalibra i 8 kom. bacačkih mina (teških talijanskih). —

Na predlog ovog Štaba izvršena je akcija 13 septembra o.g. na neprijateljski garnizon Cazin.¹ Sa akcijom je rukovodio Štab IV. Korpusa.

U akciji su učestvovali naše dvije brigade i dvije brigade VIII. Ud. divizije i to: Naša I. brigada i L brigada Vili. Ud. divizije učestvovali su u napadu, a naša II. brigada i II. brigada VIII. Ud. divizije bile su na osiguranju. —

Borba je počela 13 septembra o.g. u 5.30 časova i trajala do 7 časova u jutro. Akcija je izvedena po predviđenom planu, koji je uspio prilično dobro.

Zarobljeno je 120 neprijateljskih vojnika.

Ubijeno je 86 neprijateljskih vojnika.³

Zaplijenjeno je: 2 topa kalibra 105 m/m. i nepoznat broj granata, 3 puškomitraljeza, 1 teški mitraljez (švarcloze), 160 pušaka, 30 bombi, 5 šmajsera, 6 pištolja, 2305 »Mauzer« metaka, 1 dvogled, 2 pisaće mašine, 2 telefona, i telefonska cen-

³ Ovdje nisu uneseni gubici koje su neprijatelju nanijele jedinice 8. divizije. Prema izvještaju Štaba 4. korpusa NOVJ ukupni neprijateljski gubici u Cazinu bili su: ubijeno 273, ranjeno 90, zarobljeno 276. Jedinice 4. korpusa imale su 14 mrtvih i 44 ranjena. (Arhiv V.I.I., reg. br. 3–7, k. 426 A.)

trala, 6 konja, 22 čebeta, 8 šinjela, 3 šaturska krila, 22 hlače, 28 bluza, 50 kom. porcija i čuturica, 22 ranca, 20 pari novih cipela, 23 para veša, 500.000 Kuna i nešto ostalog ratnog materijala koji nije prebrojavah. —

Sopstveni gubici:

Poginulih: 6 drugova, među kojima dva komandira čete.

Ranjenih 17 drugova, među njima 2 komandira i 1 zamj. komandanta te 1 zamj. komandira, za koje prilažemo liste gubitaka.

Utrošeno 7639 kom. metaka raznog kalibra, 11 bombi ručnih i 20 mina za teške bacače, te 28 topovskih granata kalibra 75 m/m. —

U borbi je pokvaren 1 šarac koji je poslije popravljen i poslanu jedinicu.

Napad je bio dobro vojnički i politički pripremljen. —

Sve odluke i izdane zapovijedi usmeno i pismeno bile su realne i odgovarale su situaciji. —

Iz ove akcije možemo izvući slijedeće pouke:

1) Izvršena neopženo koncentracija ljudstva naših snaga.
2) Tuči koncentričnom vatrom pojedine uporne tačke.

3) Preduzimati noćne napade kada artiljerija u toku dana može se plasirati i zauzeti si elemente.

Izvršena akcija na Cazin odrazila se vrlo; dobro kako na našu vojsku, tako i na pozadinu vojnički i politički. —

Neprijatelj je reagirao iz Ostrožca i Otoke sa kojim je vodila borbu naša II. brigada i II. brigada VIII. Ud. Divizije. —⁴

Na osiguranju 14. septembra II.'brigada vodila je borbu sa neprijateljem koji je reagirao iž Krupe i Otoke, a kome nije uspjelo da se' probije do Cazina. Neprijatelj je bio odbijen uz gubitke koji nam nisu poznati.

. Naši gubici: 2 ranjena druga za koje Vam šaljemo liste gubitaka. —

Utrošeno je 2700 metaka, 11 mina za teški bacač.

Plijena nije zarobljeno. — „

Poslije izvršene akcije na Cazin po naređenju toga štaba krenuli smo sa brigadama prema Izačiću sa zadatkom da likvidiramo neprijateljsko uporište od 300 ustaša (milicionera) u Izačiću. — Dolaskom I. brigade u Tursku Gatu obaviješteni smo da je neprijatelj napustio Izačić uslijed čega nije slijedio napad. Novom situacijom izmijenjen je plan tako da nije došlo do borbe. Poslije neuspjeha na Vagancu⁵ krenuli smo sa bri-

⁴ Vidi tom V, knj. 33, dok. br. 63.

⁵ Vidi tom V, knj. 33, dok. br. 83.

gadama na položaj prema Cazinu, na Skokove i na sređivanje brigada.

Poslije toga po naređenju toga štaba naša I. brigada krenula je na Baniju sa zadatkom vršenja akcija većeg stila u sastavu ostalih jedinica našeg Korpusa.—

27. IX. o.g. brigada je vodila borbu na položajima oko Petrinje sa neprijateljem koji je reagirao iz Petrinje na vršenje akcije oko Sunje i na pruzi Sunja — Petrinja.—

Neprijatelj je odbijen nanijevši mu gubitke koje nismo provjerili.—

28. IX. o.g. neprijatelj je jačim snagama krenuo prema položajima naše I. brigade gdje su mu naneseni gubici od 30 mrtvih i ranjenih vojnika po izvještaju informativne službe toga terena.—

Borba je trajala 1.40 časova.

Naši gubici jedan lakše ranjen koji je i dalje u svojoj jedinici i radi toga ne prilaže se lista gubitaka.—

U borbi utrošeno je 2350 metaka raznog kalibra. Od oružja niti je šta izgubljeno, a niti zarobljeno.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR,
Bijedić⁷

-

KOMANDANT-major,
Šakanović Halil

(M.P.)

⁰ Riječ je o napadu koji su jedinice 4. korpusa izvele 26/27. sep—"tembra na Sunju, Donji Hrastovac, Graboštane i Stubljane (opširnije o tome vidi dok. br. 16 i 110 u ovci knjizi, tom V.-knj. 33, dok. br. 95, 105/108 i 115 i Arhiv V.I.I., reg. br. 14-17; -k. 426 A).

⁷ Šukrija

BR. 54

**ZAPOVIJEST ŠTABA 29. DIVIZIJE NOVJ OD 15. OKTOBRA
1944. PODREDENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA DU-
BROVNIK¹**

ŠTAB
XXIX UDAHNE DIVIZIJE
N.O.V. JUGOSLAVIJE
O. Pov. broj 881
Dana 15-X- u 24 č 1944 g.
Trebinje

Z A P O V I J E S T :
(Sekcija Dubrovnik – Trebinje – Mljet 1:100000)

Danas, 15. o.mj. u 7 sati ujutro tri bataljona XIII Hercegovačke NOU brigade i jedan bataljon XII Hercegovačke NOU brigade nakon 30 časova borbe zauzeli su željezničku stanicu Zavala. Tom prilikom je ubijeno 147 Italijana – fašista. Zaplijenjeno je: sedam mitraljeza, tri bacača, 100 pušaka, 20.000 puščanih metaka i nešto konja i mazgi.

Grupa dalmatinskih bataljona u toku jučerašnjeg *dana* likvidirala je Orahov Do i goni neprijatelja prema Slanom.

Dijelovi II proleterske dalmatinske brigade zauzeli su u toku današnjega dana neprijateljska uporišta Grudu i Čilipe i produžuju sa gonjenjem neprijatelja <u pravcu Herceg-Novog.

XIII Hercegovačka NOU brigada u toku noćašnje noći i sjutra mora likvidirati Ravno, a sa ostalim dijelovima ima se povezati sa dijelovima 26. divizije koji su se trebali iskrcati.²

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 1/17–8. k. 1143 A.

² U operacijskom dnevniku 29. divizije rečeno je o tome 16. oktobra 1944. slijedeće: ... »Komandant Južno-hercegovačke operativne grupe izvještava: 15. o. mj. u 15 časova jedinice XIII. brigade ušle su u Ravno i osloboidle ga. Gonjenje neprijatelja i dalje se nastavlja tako da je oslobođena Zavala, Ravno, čvaljina, Dvrsnica, Vela Međa, Tričina. U borbi za Ravno brigada je zaplijenila: 3 teške »Brede« ispravne a 2 neispravne, 1 top manjeg kalibra bez zatvarača, 5 puškomitraljeza, 60 pušaka, 20 konja, veliku količinu municije i 1 laki bacač. Jedan bataljon ove brigade smo prebacili na sektor Travica radi veze sa dijelovima XXVI. divizije«.

Prva dalmatinska proleterska brigada napadala je tada neprijateljska uporišta i kolone ha komunikaciji Dubrovnik – Metković a 11. dalmatinska brigada 26. divizije napala je 16/17. Ston (vidi dok. br. 41, 49, 77 i 90 u ovoj knjizi i Arhiv V.U., reg. br. 7–8. k. 1143 A).

XII Hercegovačka NOU brigada se prikupila na sektoru Hum – Duži.

X Hercegovačka NOU brigada se u toku današnjeg dana prikupila na sektor: Zgonjevo – Poljice – Slivnica.

U vezi naređenja Vrhovnog Štaba NOV i POJ, naša Divizija uz pomoć 26. divizije i jedinica Primorske U. Grupe je dobila zadatku da napadne i likvidira neprijateljsko uporište u Dubrovniku.³

³ U operacijskom dnevniku 29. divizije o tome piše: »14. oktobar 1944, V. Š. (Vrhovni štab – prim. red.) radiogramom od 10-X-1944. god. dostavio je slijedeće: »Glavne vaše snage i Primorske grupe treba da zauzmu Dubrovnik. U ovoj akciji sađeštvoće dvije brigade 26. divizije koje će biti upućene sa otoka ka sjeveroistoku... Ovom zadatku posvetiti što veću pažnju. – Drugom svojom depešom V. Š. naređuje: »Jedinice 26. divizije potpomognute jačom artiljerijom, noću 14. napadaju Ston. – Oni će se iskrcaći sa svoja dva bataljona između Neuma i Smokovljana za dejstvo iz pozadine. – Dobro bi bilo da i vi uputite izvjesne snage od Zavalje, Triblja i Smokovljana. Vaši i njihovi dijelovi treba da se povezu. Zadatak tih dijelova jeste da sprječe dolazak pojačanja iz pozadine. Izvjestite hoćete li uputiti i koje pojačanje iz pozadine: Izvjestite kako stoje vaše pripreme za napad na Dubrovnik i kad će uslijediti taj napad.«

»U vezi sa navedenim depešama, odmah su preduzete potrebne mјere i izdata potrebna naređenja« 15. oktobra 1944. »Izdata je zapovijest X. i XII. brigadi da otpočnu napad na položaje oko Dubrovnika U cilju pripremanja napada na sam Dubrovnik...«

16. oktobra 1944. »X. brigada orijentisana je. prema Dubrovniku i pripremljena je za počinjanje napada na spoljnu odbranu grada. XII. brigada također prema Dubrovniku orijentisana i spremna je da u zajednici sa X. brigadom otpočne napad na Dubrovnik...«

17. oktobra 1944... »X. brigada izvještava: 16. o. mj. krenuli smo sa brigadom iz s. Glavska – Slivnica – Lekova u napad u 16h na neprijatelja koji se nalazi na Drijenu. Posada u Drijenu bila je oko 100 Svaba, koji su se uporno branili. Poslije nekoliko sati i pod jakim pritiskom Švabe su pobegle. Ovdje smo zaplijenili 1 top protivkolac bez zatvarača, 1 teški bacac, 5 puškomitriljeza i ostale opreme. Odmah smo produžili sa bataljonima na Ivaniću, gde je neprijatelj uporan. – Borba se vodi u samom selu Ivaniću.

Također i XII. brigada učestvuje u napadu na spoljne utvrde Dubrovnika...«

18. oktobar 1944... »Načelnik štaba Divizije, drug Drago Đukanović, koji je na položajima oko Dubrovnika izvještava. Poslije ovlađivanja sa Uskopljem, jedinice X. i XII. brigade produžile su energično gonjenje neprijatelja. Poslije podne, neprijatelja smo ugrozili iz pozadine. – U 20 časova danas 18.X. Dubrovnik je oslobođen. Neprijatelj je imao velike gubitke u ljudstvu i materijalu, a između ostalog je zaplijenjeno: 8 topova, 5. teških mitraljeza, 1 puškomitriljez i dosta ostalog materijala. Bande su pobegle u pravcu Orašca...« (Arhiv V.U., reg. br. 7–8, k. 1143 A.)

Komandant njemačke 369. legionarske divizije Fric Najdholt izjavio je o povlačenju iz Dubrovnika slijedeće: »U oktobru 1944. počelo je po planu napuštanje Dubrovnika po naređenju II tenkovske armije. Napuštanje, koje je od početka teklo prema planu, bilo je prekinuto polovinom mjeseca iznenadnim iskrčavanjem jedne jugoslovenske oslo-

Radi izvršenja ovoga zadatka

N A R E Đ U J E M O :

1. – X. Hercegovačka NOU brigada:

Izvršiće u toku sjutrašnjega dana, tj. 16. o.mj. pokret sa svim svojim snagama najkasnije u 16 časova u pravcu neprijateljskih uporišta: Glavska – Rupni Do – Ivanića – Brgat. Zadatak te brigade je da munjevitim i energičnim naletom napadne i likvidira pomenuta uporišta i da nadire u pravcu Bosanka i Srđ. Po likvidaciji Glavske – Rupnog Dola – Ivanice i Brgata produžite sa gonjenjem neprijatelja, a ukoliko situacija bude povoljna napadnite glavno uporište Dubrovnik.⁴

2. – XH. Hercegovačka NOU brigada:

U toku sjutrašnjeg dana izvršiće pokret u pravcu Ivanića – Mokošica. Zadatak te brigade je da sa jednim bataljonom napadne i likvidira neprijateljska uporišta Uskoplje – Vukoš (k. 607). U slučaju povoljne situacije, a po sporazumu sa štabom X. Hercegovačke NOU brigade, produžite sa napadom na glavno neprijateljsko uporište Dubrovnik.³ Napad na Dubrovnik izvršite sa dva bataljona. Dvije čete pošaljite u pravcu Prijevor – Dračevo Selo – Mokošica sa zadatkom da vežu neprijateljske- snage koje se nalaze na lijevoj strani rijeke Omble. Jednu četu posaljite na Zaton. Zadatak te čete je da zajedno sa Dubro-

bodilačke divizije na pojasu Neum, južno od Metkovića. Odlazak njemäčko-hrvatskih kolona ovim obalskim drumom više nije bio izvodljiv. Poslije četvorodnevnih napada neprijatelja sa zemlje, mora i iz vazduha, bila su uništena gotovo sva transportna sredstva, koja su se nalazila ovdje.« (Arhiv V.I.I., reg. br. 36/4, k. 74 AV)

U knjizi »Ratište u Hrvatskoj«, Franz Sehrami o povlačenju iz Dubrovnika pored ostalog piše... »18.10. u Dubrovniku sve komande i grupe pakuju svoje stvari. U samoj varošici navodno vlada otvorena pobuna. Pred nama je velika krivina puta kod zaliva Olebla. Bande su posjele uzvišenje i tuku put. PA artijerija izlazi napred i stavљa pod vatru uzvišenja a sa njom i topovnjace i PA-čamci Ratne mornarice sa mora. Pod zaštitom ovoga moćnog vatrenog zastora kolona se strahovitim tempom kreće putem pc ivici zaliva. Ranjenici u sanitetskim vozilima jauču od bolova koje izazivaju potresi od brze vožnje.

19.10. napušten je Dubrovnik. Svi PA-i pješadijski čamci su isplivali da bi morem došli do Pule ili Venecije. Mornari u Slanom potapaju brod za brodom, sve obalski brodovi. Vojnici i mornari olakšavaju svoj prtljag, bacaju sve izlišne stvari u rovove pored puta ili u more. Poruč. [nik] Rademaher, k-dir 5-bater.[ije] u Slanom, dolazi k nama. Morao je uništiti sve svoje topove. Na putu se svuda vide tragovi mina. Smrt vreba na svakoj krivini, iza svakog kamena.'..«

⁴ i s Vidi dok. br. 58, 140 i 142.

vačkim partizanskim odredom napadne neprijateljsko uporište u Zatonu i - veže artiljeriju koja se nalazi na tome uporištu.

3. – Svi napadi na neprijateljska uporišta moraju uspjeti. Radi toga izvođenje istih mora da bude munjevito i energično.

4.- – Veza:

S obzirom na važnost ove akcije ovome pitanju morate posvetiti naročitu pažnju. Štabovi X i XII Hercegovačke NOU brigade moraju međusobno održavati tjesnu vezu. Osim toga moraju održavati vezu sa štabom Južno-hercegovačke operativne NOU grupe koji se nalazi sa XIII Hercegovačkom NOU brigadom.

Štab Južno-hercegovačke operativne NOU Grupe treba se povezati sa jedinicama 26. NOU divizije.

Izvještaje o toku samih akcija kao i po završenim akcijama dostavljati ovome štabu što češće. Izvještaji moraju biti detaljni, jasni, te kako bi se iz njih mogla lako procijeniti situacija.

5. – Upozoravamo štabove brigada da zarobljenike, ukoliko ih bude, zadrže i obavijeste ovaj štab.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politički komesar, potpukovnik Vojko Kovačević	Pomoćnik načelnika, kapetan, [Potpis nečitak]	Komandant, General-major Vlado Šegrt
---	---	---

(M.P.)

Dostavljeno:

- Štabu X Hercegovačke NOU brigade;
- Štabu XII Hercegovačke NOU brigade;
- Štabu Juž. Herc. operativne NOU Grupe.

BR. 54

PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA LJUDSTVA 35. DIVIZIJE OD 15. OKTOBRA 1944. GODINE¹

PREGLED SOCIJALNO-NACIONALNOG SASTAVA 35. DIVr

Jedinica		Brojno stanje po spisku	SOCIJALNI						
			Radnika	Sejaka		Obrtnika		Vojnih lica	Policijsko-žandarski finančna
Štab Divizije i pomoćno osoblje	Komandni kadar	10		2	3		2	3	
	boraca	21	3	6		2	9	1	
Straža i kuriri pri štabu	Komandni kadar	8	1	6		1			
	boraca	37		35		2		-	
Četa za vezu Divizije	Komandni kadar	14		13		1			
	boraca	69	1	60		5	3		
Izviđačka četa	Komandni kadar	12		10	1			1	
	boraca	22		18	1	3			
Diverzantska četa	Komandni kadar	10	2	6	1			1	
	boraca	28	16	9	3			-	
Intendantura i radionice	Komandni kadar	,5		4		1			
	boraca	21	2	8	1	9	1		
Sanitet. - prihvatna bolnica, bolničar, četa *	Komandni kadar	22	7	11	3		1		
	boraca	125	39	62		12	8	2	2
Desetarskorvodnički kurs	Komandni kadar	5		2	i			2	
	boraca	4		4					
Omladinski bataljon	Komandni kadar	34	1	31		1		1	
	boraca	106	2	103	1				
Veterinarska ambulanta	Komandni kadar	4		2	1	1			
	boraca	3		3					
I. Ud. brigada	Komandni kadar	258	30	190	8	10	12	4	4
	boraca	652	122	470	9	-37	11	1	2
II. Brigada	Komandni kadar	253	162	58	7	3	18	3	2
	boraca	842	580	210	10	18	23	1	
III. Ud. brigada	Komandni kadar	211	15	170	6	6	8	2	4
	boraca	560	82	422	9	17	25	8	6
I. axt. divizion	Komandni kadar	42	9	22	9	6	4	1	
	boraca	159	29	118	4	4	2	2	
UKUPNO:	Komandni kadar	888	227	527	31	30	45	18	10
	boraca	2649	876	1528	29	109	82	15	10

Polit, komesar:

SMRT FAŠIZMU —

¹ Kopija originala (pisana mastilom) u Arhivu V.I.I., reg. br_ 16—5/4, k. 1234.

ZIJE XI. KORPUSA NOVJ NA DAN 15-X-1944. G.

NACIONALNI										Prmjedba
	Srba	Hrvata	Slovenaca	Crnogoraca	Muslimana	Talijana	Rusa	Jevirja	SR	
7	2	1								
11	9						1			
7	1									
24	12				1					
13	1									
52	17									
11	1									
16	6									
9	1									
20	8									
3	2									
15	6		1							
15	6									
78	40	2			4	I				
4	1									
4										
29	5									
93	13									
2	2									
3										
207	48				1		2			
451	199	1			1					
98	146	4	1	2	1		1			
96	705	8		17	13					.3
126	85									
288	272									
33	9									
130	26	2			i	1				
564	310	5	2	2	1	2	3			
1281	1313	13		17	I	19	3			3

SLOBODA. NARODU!

- Komandant,, potpukovnik:

(M. P.)

. "

² U kopiji originala izostavljena nacionalnost.

BR. 54

ZAPOVIJEST ŠTABA 11. DALMATINSKE BRIGADE OD 15. OKTOBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA DA NAPADNU STON I STONSKU PREVLAKU I IZBIJU NA KOMUNIKACIJU DUBROVNIK – METKOVIĆ¹

ŠTAB
XI DALMATINSKE UDAHNE BRIGADE
15.X.1944 godine.
Str. pov.Broj. 17.

Z A P O V I J E S T
(Sekcija Mljet 1:100.000)

Podaci o neprijatelju:

U garnizonu Ston nalazi se 19. bataljon (»999«² ojačan sa nešto protukolskog i protuavionskog oružja i sa jednom baterijom topova. Pored 19. bataljona nalazi se u Stonu i jedna četa I. bataljona 370 puka »V.D.«,³ i nešto mornara (na protukolskom i protuavionskom oružju). Neprijatelj je zaposjeo i utvrdio slijedeće točke: Humac (trig. 78), Kokota Glavica (trig: 11), Koruna, Bartolomija (trig. 219), Mihajlo (k. 107), Gorica (trig. 19), Humac (trig. 63), Solanu, Kaštela i Strinčera (trig. 347). Na raskrsnici Ston – Dol – Zamaslina ima jednu bateriju topova, a na Zecu (k. 153) jednu P.A. bateriju (detaljno u informativnim izvještajima od 9, 10. i 13. ovog mjeseca).

Zadatak naše Brigade:

Napasti i hikvidirati garnizon Ston i Stonsku prevlaku i izbiti na komunikaciju Dubrovnik – Metković.⁴

Susjedne snage:

I. Dalmatinska N.O.U.P. Brigada naše Divizije nadirati će iz pravca Slivno Ravno prema zaleđu Stona,⁵ a sa kopna sadejstvovati će Dubrovački odred.⁶,

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 40-1/2, k. 1101.

- Vidi primjedbu br. 11 uz dok. br. 90.

³ »Vražja divizija«. Odnosi se na njemačku 369. legionarsku diviziju (vidi primjedbu br. 2 uz dok. br. 41).

* Vidi dok. br. 77.

s Vidi dok. br. 90.

⁶ Vidi dok. br. 41.

Naše snage:

5 pješadijskih bataljona
I. bataljon grupe J.D.O.O.⁷
2 baterije 75 mm
1 baterija dugačkih topova
1 vod protukolača 47 mm
Minobacačka četa Brigade

Za izvršenje prednjeg zadatka:

NAREĐUEMO:

1. – Sjeverna

kolona:

(I, II i III
bataljon,
1 vod bacača
i 1 protukolac);

Izvršiti će podilaženje pravcem Marići – Duba – Hodilje, i izvršiti napad na Humac (trig. 78), Bartolomiju (trig. 219) i Korunu, te Kokotu glavicu i Strinčeru (trig. 347). I. Bataljon napasti će Humac (trig. 78) i Korunu. II. Bataljon napasti će odlučno Bartolomiju (trig. 219) i po likvidaciji ostaviti na koti dovoljno snaga a sa ostalim snagama pomagati napad I bataljona.

III. Bataljon napasti će obilaznim manevrom Strinčeru (trig. 347) i Zamasline.

Zalaganje sjeverne kolone mora biti brzo i odlučno jer je na njezinom pravcu težište zadatka.

2. – Južna

kolona:

V bataljon,
I bataljon
grupe
J.D.O.O.,
1 vod bacača i
1 protukolac).

Izvršiti će podilaženje u 2 pravca i to: Metohija – Ilino Brdo – Kuta i Metohija – Prapratno – Popina i izvršiti napad na Mihajlo (trig. 107), Goricu (trig. 19) i Humac (trig. 63) i vršiti pritisak prema Stonu.

V. Bataljon izvršiti će napad na Humac (trig. 63) i pomognuti napad na Mihajlo (trig. 107), i vršiti pritisak na Ston.

I. Bataljon J.D.O.O. napasti će Mihajlo (trig. 107) i Goricu (trig. 19), i vršiti pritisak prema Stonu. Zalaganje Južne kolone mora biti dovoljno da bi što više skrenuli pažnju neprijatelja i time omogućili lakši prođor sjeverne kolone.

6. Artiljerija: Pripremiti će napad otvaranjem vatre u toku dana 16 ovog mjeseca, a u toku borbe dobivati će zadatke od štaba Brigade. Ciljevi: 025775, 021765, 023765, 034753, 023764, 057752 i 019773. U toku borbe dobro će osmatrati svjetlosne znake pješadije.

⁷ Južnođalmatinskih otočkih odreda

4. -- Minobacačka četa: Pridodati će jedan vod sjevernoj koloni, a jedan vod južnoj koloni. Komanda čete starati će se da bude kod bacača uvijek dovoljno municije.
5. Rezerva: V: Bataljon biti će u Brigadnoj rezervi, a svaki bataljon držati će u rezervi jednu do dvije čete.
Brigadna rezerva smjestiti će se na prostoriji Sparagovića.
6. — Početak napada: Napad će uslijediti noću od 16/17. ovog mjeseca. Početak napada ravnati će se prema sjevernoj koloni. U toku noći nastojati podići što bliže neprijatelju i ne otvarati vatru dok on ne otvorí vatru.
7. Veza: Održavati će se prema direktivi za vezu (u prilogu zapovijesti).
- Sanitet: Brigadno previjalište nalaziti će se u Sparagoviću (Metohija) sa prihvaticama u Hodilju i kod kapelice (kota 323). Referent saniteta Brigade organizovati će evakuaciju ranjenika do Brigadnog previjališta, a za evakuaciju ranjenika do hirurške ekipe bri- nuti će se referent saniteta Divizije.⁸
9. — Ishrana, popuna municijom: Brigadna intendantura nalaziti će se u Žuljani. Intendanti bataljona izuzeti će suhu hranu za 3 dana, od koje će za 1 dan dati borcima. Brigadna bojna komora biti će u Sparagoviću (Boljenovići). Rukovalac bojne komore starati će se da jednice imaju uvi- jek i na vrijeme dovoljno municije.
10. — Zarobljenici Zarobljenike ispitati kratko na licu mjesta za potrebne podatke, a zatim ih sprovoditi u Štab Brigade (u Mariće). Plijen popisati i predati intendanturi Brigade.
11. — Izvještaji: Pored telefonske i radio-veze slati i redovite pismene izvještaje putem kurira i to svaka 3 sata.
Izvještaji treba da sadrže situaciju i daljnje namjere štaba.

⁸ Hirurška ekipa 26. divizije nalazila se tada u Janjini, na polu- otoku Pelješcu (vidi dok. br. 41).

12. – Ugovorenii Vrijede redovni znaci. Borbeni znaci za noć
znaci:

15/16 – Guvo

16/17 – Repo

17/18 – Božo

18/19 – Ilija

Ugovorenii svjetlosni znaci između pješadije
i art. 2 bijele rakete okomito – stigli smo na
čuku.

1 bijela u pravcu neprijatelja – podilazimo
čuku ispred nas.

3 bijele u pravcu neprijatelja – tražimo arti-
ljer. vatru.

1 crvena okomito – prekinuti art. vatru.

13. – Mjesto . Štaba: Štab Brigade nalaziti će se u početku napada
na Ilinom brdu (kota 469), gdje će biti i art.
osmatračnica. O promjeni mjesta Štaba biti
će sve jedinice na vrijeme izviještene.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politkomesar-major: Načelnik-kapetan: Komandant-kapetan:
Ante Deak **Fiuman⁹** **Guvo¹⁰**

(M. P.)

Dostavljeno: na znanje: Štabu XXVI Divizije
na izvršenje: Svim jedinicama XI Brigade
Štabu Grupe J.D.O.O.
Štabu I. Brdskog Diviziona

» **Vilko**
¹⁰ **Ivan**

BR. 54

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 3. DIVERZANTSKOG ODREDA OD 15.
OKTOBRA 1944. ŠTABU 10. KORPUSA NOVJ O IZVEDENIM
DIVERZIJAMA OD 20. SEPTEMBRA DO 12. OKTOBRA 1944.
GODINE¹**

Š T A B
in. DIVERZANTSKOG ODREDA
GRUPE DIVERZANTSKEH ODREDA
N.O.V. JUGOSLAVIJE
Broj 57/44
Dana 15. X. 1944 godine

ŠTABU X. KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOVJ

Izvještaj o izvršenim diverzantskim akcijama III. Diverzantskog Odreda u vremenu od 20. IX – 15. X. 1944 godine.

20. IX. 44. Na pruzi Varaždin – Zagreb, kod stanice Pušća, dignut je u vazduh put. vlak. Uništena je lokomotiva i 1 vagon, a 2 su oštećena. Mrtvih je bilo 8, a ranjenih 12 vojnika i civila. Promet je stajao 48 sati.²
20. IX. 44. Na pruzi Koprivnica – Varaždin, kod stanice Martjanec, dignut je u vazduh put. vlak. Uništena su 3 vagona. Mrtvih je bilo 12, a ranjenih 26 ustaša i domobrana. Promet je stajao 12 sati.³
20. IX. 44. Na pruzi Banova Jaruga – Zagreb, kod stanice Ivanić-Grada, srušen je 1 most duljine 12 metara. Promet je stajao 30 sati.⁴
20. IX. 44. Na pruzi Banova Jaruga – Zagreb, kod stanice Sesvetski Kraljevec, dignut je u vazduh put. vlak. Uništena su 2 štitna kola, lokomotiva je teško oštećena i 3 put. vagona. Na mjestu je ostao mrtav strojovoda i ložač, a 2' domobrana su teže ranjena. Promet je stajao 10 sati.⁵
21. IX. 44. Na pruzi Zagreb – Banova Jaruga, između stanica Čulinec i Borongaj, dignut je u vazduh put. vlak. Uništena su 2 štitna kola, a lokomotiva je oštećena.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 2_7 55 P A

² Vidi tom V, knj. 33, dok. br. 136.

³ Diverziju su vjerovatno izvele jedinice 10. korpusa NOVJ.

⁴, s i ⁶ Vidi tom V, knj. 33, dok. br. 136.

Broj žrtava nije nam poznat. Promet je stajao 30 sati.⁶

21. IX. 44. Na pruzi Zagreb – Zidani Most, kod stanice Stenjevec, dignut je u vazduh teretni vlak. Uništena je lokomotiva i 4 vagona. Promet je stajao 24 sata.⁷
21. IX. 44. Na pruzi Zaprešić – "Varaždin, kod stanice Luka, dignut je u vazduh put. vlak. Uništena je lokomotiva i 2 vagona. Broj žrtava nije nam poznat. Promet je stajao 30 sati.⁸
22. IX. 44. Na pruzi Varaždin – Koprivnica, kod stanice Martjanec, dignut je u vazduh put. vlak. Uništena su 3 vagona. Mrtvih je bilo 6, a ranjeno 18 ustaša, daljnji podaci nisu nam poznati.⁹
22. IX. 44. Na pruzi Zaprešić – Varaždin, kod stanice Vel. Trgovište, dignut je u vazduh put. vlak. Promet je stajao 30 sati, dalnjih podataka nema.¹⁰
23. IX. 44. Na cesti Beograd – Zagreb, kod sela Graberja (Križ) postavljen je 1 sanduk od municije sa rastrelnim upaljačem i eksplozivom, koji su podigli ustaše i čerkezi, kod otvaranja, istog ubijena su šestorica ustaša i Čerkeza.¹¹
24. IX. 44. Na stanici Vrbovec, uništen je rezervoar i stroj koji je pumpao vodu u isti. Iste noći srušen je 1 drveni most između Vrbovca i Božjakovine.¹²
24. IX. 44. U selu Đurištu zaplijenjen je 1 konj, kojeg su tamo Čerkezi ostavili.
- . 24. IX. 44. Na cesti Beograd – Zagreb, kod sela Lipovca (Kloštar Ivanić), postavljene su mine za tenkove, koje su bile primijećene od ustaša, isti su ih htjeli podići, kod podizanja ubijene su 2 ustaše.¹³
24. IX. 44. Na pruzi Varaždin – Koprivnica, kod stanice Čukovec, dignuta je u vazduh pružna terezina. Nadzornik pruge je teško ranjen. Postavljene su 3 tempirne mine koje su uništile 6 šina.¹⁴ •

~> Vidi tom V, knj. 33, dok. br. 137.

⁸ Vidi tom V, knj. 33, dok. br. 138.

⁹ Vidi tom V, knj. 33, dok. br. 140.

¹⁰ Arhiv V.IX., reg. br. 2–4 k. 121.

¹¹ Arhiv V.I.I., reg. br. a–4, k. 121.

¹² i ¹³ vidi operacijski dnevnik Štaba Grupe diverzantskih odreda NOVJ u Arhivu V.I.I., reg. br. 2–4, k. 121.

¹⁴ i ¹⁵ Arhiv V.U., reg. br. 2–4, k. 121.

24. IX. 44. Na pruzi Zagreb – Zidani Most, kod stanice Savski Marof, dignut je u vazduh transportni vlak. Uništena je lokomotiva i 6 vagona. Promet je stajao 30 sati.¹⁵
25. IX. 44. Na pruzi Zagreb – Banova Jaruga, između stanica Sesveta i Sesvetskog Kraljevca, dignut je u vazduh oklopni vlak. Uništena je lokomotiva i 4 oklopna vagona, a 2 oklopna vagona su oštećena. Broj žrtava nije nam poznat. Promet je stajao 26 sati.¹⁶
25. IX. 44. Na cesti Zagreb – Beograd, kod Ivanić-Grada, postavljene su 2 šrapnel mine i sanduk sa rasteretnim upaljačem. Od šrapnel mina ubijen je 1 njem. oficir i 1 vojnik, a 1 je ranjen, daljnih podataka nemamo.¹⁷
25. IX. 44. Na cesti Zagreb – Zidani Most naišao je 1 domobranski kurir na tromotornom kotaču na kojeg smo zapucali, ali kako je bila u blizini domobraska zaseda, koja je zapucala, mi smo se morali povući, dalnjih podataka nemamo.¹⁸
26. IX. 44. Na cesti Zagreb – Dugo Selo uhapšen je 1 domobranski poručnik sa motor kotačem 200 cm.¹⁹
26. IX. 44. Na pruzi Varaždin – Koprivnica, kod stanice Jalžabet, postavljena je mina, koju je neprijatelj pronašao¹ i izvadio ne znajući da je u njoj tempima olovka. Neprijatelj je minu odvezao u Varaždin i stavio u kasarnu, ista je stupila u djelovanje i ubila 6, a ranila 16 domobrana. Jedan dio kasarne je potpuno uništen, a drugi oštećen.²⁰
26. IX. 44. Na pruzi Zaprešić – Varaždin, kod stanice Pižće, dignut je u vazduh put. vlak. Uništena su 2 a oštećena su 3 vagona.. Broj žrtava nije nam poznat. Promet je stajao 6 sati.²¹
26. IX. 44. Na pruzi Zaprešić – Varaždin, kod stanice Luka, postavljena je mina koju je neprijatelj pronašao i izvadio.
27. IX. 44. Na pruzi Zaprešić – Varaždin, kod stanice Vel. Trgovište, dignut je u vazduh teretni vlak. Uništeno je 6 vagona. Promet je stajao 48 sati.²²

¹⁶ Vidi tom V, knj. 33, dok. br. 141.

¹⁷ i is Arhiv V.U., reg. br'. 2–4, k. 121.

¹⁸ w i 20 Arhiv V.I.I., reg. br. 2--1, k. 121.

²¹ Vidi tom V, knj. 33, dok. br. 142.

²² 23 Arhiv V.U., reg. br. 2–4, k. 121.

28. IX. 44. Na pruzi Dugo Selo -- Križevci, kod stanice Božjakovina, dignut je u vazduh radnički vlak. Šteta i žrtve nisu nam poznate, a promet je stajao 4 dana.²³
28. IX. 44. U selu Dubravica, kotar Klanjec, uhapsili smo 1 ustašu, kod njega je pronađeno od vojne opreme sljedeće: 3 puške, 200 metaka, 3 opasača, 3 ručne bombe i 1 cerada. Ustašu sa njegovim ispravama predali smo O.K. SKOJ-a Zagreb, a oružje smo zadržali.²⁴
30. IX. 44. Na pruzi Zaprešić – Varaždin, kod stanice Zabok dignut je u vazduh teretni vlak. Uništena su 3 vagona i 2 su oštećena. Promet je stajao 30 sati.²⁵
30. IX. 44. Na pruzi Zagreb – Zidani Most, kod stanice Sutla, dignut je u vazduh transportni vlak. Uništena su 4 vagona, a lokomotiva i 2 vagona su oštećeni. Broj žrtava nije nam poznat. Promet je stajao 20 sati.²⁶
30. IX. 44. Na pruzi Zagreb – Zidani Most, kod stanice Laduč, dignut je u vazduh transportni vlak. Uništena su 4 vagona, a lokomotiva i 2 vagona su oštećena. Promet je stajao 10 sati.²⁷
30. IX. 44. Na cesti Beograd – Zagreb, kod sela Prkos, dignut je u vazduh most dugačak 10 metara.
30. IX. 44. Na cesti Zagreb – Beograd, kod sela Bunjani, postavljena je šrapnel mina. Ubijen je 1, a 2 su ranjena neprijateljska vojnika.
1. X. 44. Na pruzi Zagreb – Zidani Most, kod stanice Podsušed, dignut je u vazduh transpotrni vlak. Uništena je lokomotiva i 6 vagona.. Mrtvih je bilo 10 i više ranjenih Nijemaca. Promet je stajao 14 sati.
1. X. 44. Na pruzi Zagreb – Zidani Most, kod stanice Savski Marof, dignut je u vazduh transportni vlak. Uništena je lokomotiva, službena kola i 3 vagona, a 4 vagona su oštećena. Broj žrtava nije nam poznat. Promet je stajao 7 sati.²⁸
1. X. 44. U selu Prikraju uhapšen je 1 ustaški špijun, koji je zajedno sa ispravama predan komandi mesta Dubrava.
2. X. 44. Na cesti Dugo Selo – Križevci, na rijeci -Lonji, srušen je most dugačak 24 metra.

²⁵ Arhiv V.U. reg. br. 2-4, k. 121.
²⁶ i ²⁷ Vidi dok. br. 120 i 121 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 2-4, k. 121.
²⁸ Opširnije o tome vidi dok. br. 121. .

2. X. 44. Na pruzi Zagreb – Križevci, na stanici Prikraj, uništeno je 6 šina.²⁹
2. X. 44. Na pruzi Zagreb – Banova Jaruga, kod stanice Dugo Selo, dignut je u vazduh transportni vlak, dalnjih podataka nemamo.³⁰
2. X. 44. Na pruzi Zabok – Đurmanec, kod Krapine, presječena je pruga na 32 mjesta, uništene su 64 šine i 1 telefonski stup. Ova akcija je izvršena u suradnji I. bataljona Zagorskog Part. Odreda. Promet je na toj pruzi obustavljen.³¹
2. X. 44. Na pruzi Varaždin – Koprivnica kod stanice Rasinja, dignut 'je u vazduh teretni vlak. Uništena su 3 vagona i 4 oštećena, daljnja šteta nije nam poznata, a promet je potpuno obustavljen.
3. X. 44. Na pruzi Zaprešić – Varaždin, kod samog Zaprešića, postavljena je mina koja je sabotirala, pa smo je izvadili.
3. X. 44. Na pruzi Zagreb – Zidani Most, između Podsuseda i Zaprešića, bačen je u vazduh brzi vlak. Uništena su 4 vagona, dok su ostali svi oštećeni. Bilo je 30 mrtvih, od toga 1 njemački general, 1 domobrani pukovnik, 3 njem. agenta i 25 njem. i domobr. oficira i pokroviteljica njem. Crvenog križa.³²
3. X. 44. Na pruzi Zagreb – Banova Jaruga, kod stanice Borongaj, dignut je u vazduh put. vlak. Uništena je lokomotiva i 2 vagona, a 4 vagona su oštećena. Broj mrtvih i ranjenih nije nam poznat. Promet je stajao 18 sati.
3. X. 44. Na cesti Zagreb – Beograd, kod Božjakovine, postavljena je parola, koju se neprijatelj ne usudi dirati, ista vjerovatno i danas stoji.
3. X. 44. Na cesti Zagreb – Beograd, kod sela Prkos, postavljena je šrapnel mina na koju su naletjeli Čerkezi, 1 je ubijen, dok su 3 teško ranjena.
4. X. 44. Na pruzi Zaprešić – Varaždin, kod stanice Bedekovčina, dignut je u vazduh teretni vlak. Dalnjih podataka nismo mogli dobiti.

²⁸ Vdi dok. br. 122.

³⁰ Arhiv V.I.L, reg. br. 2–4, k, 121.

si Vidi dok. br. 123.

³² Vidi dok. br. 123.

4. X. 44. Na pruzi Zaprešić – Varaždin, kod stanice Zabok, dignuta je u vazduh pružna terezina. Ubijena su 3 željezničara, a terezina je potpuno uništena.
5. X. 44. Na pruzi Zagreb – Banova Jaruga, kod stanice Dugo Selo, dignut je u vazduh transport sa Čerkezima. Uništena je lokomotiva i 8 vagona, a 6 vagona je oštećeno. Ubijeno je 36 Čerkeza, strojovoda i ložač, a 17 Čerkeza je ranjeno. Promet je stajao 57 sati.³³
5. X. 44. Na pruzi Zagreb – Banova Jaruga, kod stanice Sesveta, postavljena je mina i detonacija se čula, ali podataka nismo mogli dobiti.³⁴
6. X. 44. Na želj. stanici Zagreb – Borongaj, dignuta je u vazduh zgrada, koja je služila za opravku vagona i za smještaj ulja i nafte, kao i raznog drugog materijala. Zgrada je potpuno izgorjela i sve što se je u njoj nalazilo.³⁵
6. X. 44. Na pruzi Dugo Selo – Križevci uništeno je stajalište Božjakovina, zaplijenjen je 1 telćfon, uništeno je 5.000 komada voznih karata u vrijednosti 2.000.000 kuna, kao i ostali želj. uređaj.³⁶
6. X. 44. Na pruzi Dugo Selo – Križevci dignuta su ti. vazduh 2 mosta, jedan dug 6, a drugi 8 metara i srušen je 1 bunker 4/4 na rijeci Lonji.³⁷
6. X. 44. Na pruzi Zagreb – Zidani Most, kod stanice Podsušed, dignut je u vazduh transportni vlak nakrcan gestapovcima. Ubijeno je 15, a ranjeno 36 gestapovaca. Promet je stajao 36 sati. Dalnjih podataka nemamo.³⁸
7. X. 44. Na pruzi Zaprešić – Varaždin, kod stanice Vel. Trgovište, presječena je pruga na 14 mesta, uništeno je 28 šina. Promet je do danas obustavljen.
7. X. 44. Na pruzi Čakovec – Ormož, kod stanice Macinec, dignut je u vazduh njem. brzi vlak. Uništene su 2 lokomotive i cijela kompozicija. Neprijatelj je 2 dana vadio mrtve ispod ruševina, dalnjih podataka nemamo.
7. X. 44. Na pruzi Zaprešić – Varaždin, kod stanice Luka, dignut je u vazduh put. vlak. Uništena su 2 vagona a 4 su oštećena, ostalih podataka nemamo.³⁹

³³ i ³⁴ vidi dok. br. 125.

³⁵ Vidi dok. br. 125.

³⁶ i ³⁷ Arhiv V.I.I., reg. br. 2—i. k. 121.

³⁸ vidi dok. br. 126.

³⁹ i ⁴² vidi dok. br. 127.

7. X. 44. Na pruzi Zagreb – Banova Jaruga kod stanice Čulinac, dignut je u vazduh brzi vlak. Uništena je lokomotiva i 4 vagona, a 6 vagona je oštećenih, broj mrtvih i ranjenih nije nam poznat, ali je vjerovatno znatan. Promet je stajao 36 sati.⁴⁰
7. X. 44. Na cesti Zagreb – Beograd kod Sesveta postavljena je parola, koja i danas stoji, jer se je neprijatelj ne usuđuje dirati.⁴¹
7. X. 44. Na pruzi Zagreb – Banova Jaruga, između Volodera i Gračenice, dignut je u vazduh oklopni vlak. Uništen je 1 oklopni vagon, u njemu 1 top i 2 teška mitraljeza. Mrtvih je bilo 8, a ranjeno 12 domobrana. Promet je stajao 20 sati.⁴²
7. X. 44. Na pruzi Dugo Selo – Križevci, na rijeci stara Lonja, srušen je most dugačak 20 metara.¹³
9. X. 44. Na pruzi Zagreb – Banova Jaruga, kod stanice Voloder, bačen je u vazduh transportni vlak u kome se vozilo oko 5 satnija vojske. O nastaloj šteti, žrtvama i zastoju u prometu podataka nemamo.⁴⁴
9. X. 44. Na cesti Zagreb – Beograd kod sela Bunjani postavljena mina na mostu, detonaciju smo čuli, ali podataka o učinku iste nismo dobili.
9. X. 44. Na cesti Zagreb – Beograd, kod sela Graberja, postavljene su 3 mine za tenkove. Podatke još nismo dobili.
11. X. 44. Na cesti Zagreb – Beograd, između Lupoglava i Dugog Sela, postavljene su 2 tenkovske mine. Neprijatelj je iste pronašao i spalio.
11. X. 44. Na pruzi Dugo Selo – Križevci, između Dugog Sela i Božjakovine, srušena su 2 mosta, jedan je dugačak 8, a drugi 10 metara. Promet je na toj pruzi potpuno obustavljen.
12. X. 44. Na pruzi Dugo Selo – Križevci, na stanicu Vrbovec, uništeno je 6 teretnih otvorenih i 3 osobna vagona i 3 skretnička srca.

Kako naknadno saznajemo za smjeli pothvat polit, delegata iz 1. čete II. Diverz. bataljona druga Pavlić Ivana, koji je, vraćajući se iz akcije naoružan pištoljem, otišao skoro u centar

« i 43 Vidi operacijski dnevnik Štaba Grupe diverzantskih odreda NOVJ u Arhivu V.I.I., reg. br. 2–4, k. 121.
 « Vidi dok. br. 129.

Zagreba u Vinogradsku' cestu i u neposrednoj blizini bolnice milosrdnih -sestara susreo avijatičkog vojnika i skinuo s njega odijelo, cipele i opasač, te. je otišao preko Zagrebačke gore u svoju bazu.

U ovim akcijama imade ih veliki broj za koje nema dovoljnih, a za neke i nikakovih podataka, razlog je tome što neprijatelj odmah poduzima protumjere, a kad kada i pravi čitavu hajku po okolnim mjestima, pa se nije nikako moguće približiti i doznati pravu istinu o šteti, žrtvama itd.

Ove akcije vršene su sa pomanjkanjem eksploziva, a pri čemu smo se služili raznovrsnim nagazriim minama, ; tenkovskim, kamionskim itd., radi čega bi moglo biti i više akcija.

SMET FAŠIZMU – SLOBODA NABODU!

Polit, komesar:
Sobol Stjepan

Zamj. komandanta, poručnik:
Nikola Papić
(M. P.)

BR. 51

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 40. DIVIZIJE OD 16. OKTOBRA 1944.
ŠTABU 6. KORPUSA NOVJ O BORBAMA ZA KOPRIVNICU¹**

ŠTAB XL. DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 268/1944
Dana: 16/X 1944 g.

Predmet: Operativni izvještaj
dostavlja. –

ŠTABU VI. KORPUSA N.O.V.J.

1. – Opis položaja: Varoš Koprivnica nalazi se u Podravskoj nizini. To je glavni grad Podravine, pa ga je iz tih razloga neprijatelj naročito utvrdio. Sva okolna sela također se nalaze u ravnici pa je iz tih razloga neprijatelju bila pružena moguć-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 40-1/2, II, k. 473.

nost da to uporište sa dosta lakoće brani. Sama varoš nalazi se nešto niže nego okolna sela, zemljište se blago spušta prema varoši pa je time uopće veoma otežano prilaženje kolona prema varoši. Jedinice ove Divizije doobile su zadatak² najprije da osiguravaju nesmetan rad jedinicama X. Korpusa koje su vršile napad na uporište Koprivnicu.³ Međutim drugoga dana jedna brigada naše divizije aktivno je unišla u borbu d sa jedinicama X. Korpusa vršila napad. —

Da bi osigurale nesmetani rad snagama X. Korpusa jedinice naše divizije vršile su osiguranje na slijedeći način. Po stojala je vjerojatnost da bi uporištu Koprivnica mogla doći pomoć iz Varaždina, Legrada i Đekenješa, pa su u tu svrhu dvije brigade naše divizije bile razmještene na liniji Ivanec – Đekenješ, kontrolišući okolna sela Torčec – Botovo i Drnje, a usto vršeći i uništavanje pruge Koprivnica – Đekenješ. Ta pruga je jedina pruga koja spaja Zagreb sa Budimpeštom i prema tome je od značaja za neprijatelja.

Prilikom napada na samu v. Koprivnicu položaj naših jedinica bio je na liniji tvornica Danica – Herešin – Miklinovec. —

2. – Naziv jedinica koje su učestvovalo: U tim akcijama učestvovala je XVIII. Udarna brigada, Virovitička brigada i baterija brdskih topova XL. Divizije. Sav rad tih jedinica bio je u nazužoj vezi sa radom ostalih jedinica VI. i X. Korpusa koje su na prostoriji oko Koprivnice bile u akciji. —

Kada je jedinicama naše divizije bilo naređeno da i one vrše aktivni napad na v. Koprivnicu, ušla je u borbu XVIII. Udarna brigada i Brdska artiljerija, a Virovitička brigada vršila je nadalje osiguranje cjelokupne akcije. —

3. – Naziv i sastav neprijatelja: Varoš Koprivnicu branile su ustaše pod ličnom komandom svojega komandanta Bobana, pojačane u zadnje dane milicijom sakupljenom iz okolnih sela. Prema prostranstvu varoši i prema odbrani koju su dali može se pouzdano računati da je neprijatelja bilo u ukupnome broju 2.500 ljudi.⁴ Naoružanje im je bilo prvenstveno teški mitraljezi, puškomitraljezi i puške, zatim bacači i topovi. Topova su imah malen ihroj i upotrebljavali su ih prvenstveno u svrhu da pronađu topovske položaje artiljerije narodne vojske. —

4. – Obostrana situacija: Varoš Koprivnicu nije teško braniti. Ona raspolaže sa mnogo crkvenih, vatrogasnih i fabričkih tornjeva te sa znatnim brojem kuća na sprat – a to sve pružalo je neprijatelju odlične osmatračnice. Sama varoš velikog

² Vidi dok. br. 40.

³ Pored jedinica 10. korpusa (32. i 33. divizija) u napadu su učestvovale i jedinice 7. i 12. divizije (vidi dok. br. 57 i 110).

⁴ Vidi primjedbu br. 3, uz dok. br. 40

je prostranstva. Neprijatelj je oko cijele varoši izradio veoma solidne odbrambene linije, bunkere čvrsto građene, vezane spojnicama, svi rovovi bili su toliko duboko iskopani da se vojnik iz njih gotovo nije ni vidio. Uči u samu varoš i napasti je moglo se je samo sa nekoliko pravaca, na primjer: od tvornice Danice, od Miklinovca, od Novog Grada, te od ceste koja vodi iz Križevaca u Koprivnicu. —

Snage Narodne vojske koje su se tu našle došle su u ovakvu situaciju: Sva sela Ivanec, Peteranec, Herešin, Miklinovec i Bregi nalaze se na nešto uzvišenijim tačkama nego sama varoš Koprivnica. Varoš je u nizini i zemljiste se od navedenih sela blago spušta ka samoj varoši. Takovo zemljiste doveo je naše jedinice u nemogućnost da imaju povoljan pripremni položaj, a polazni položaji za napad bili su sasvim nepovoljni. —

5. – Izdate zapovijesti: Divizija je svojim brigadama izdavała pismene zapovijesti⁵ koje su bile u uskoj povezanosti sa intencijama i radom ostalih jedinica VI. i X. Korpusa. U toku samih borbi Štab Divizije izdavao je svoja naređenja telefonom, a uz to se je kod naših jedinica uvijek nalazio po jedan izašlanik Štaba Divizije.

6. – Vrijeme kada su borbe vođene: U svrhu osiguravanja, XVIII. Udarna brigada i Virovitička brigada posjele su svoje položaje dana 13. X. u 20 časova. Te noći izvršena je diverzantska akcija na željezničkoj pruzi. Dana 14. X. vršile su obje "brigade osiguranja na istoj liniji. Istoga dana u 24 časa stupila je XVIII. Udarna brigada aktivno u borbu i vršila napad na samo uporište Koprivnicu. Dana 15. X. ta je brigada vršila isti zadatak. Dana 16. X. u 0 sati XVIII. Udarna brigada ponovo je prešla u napad i vršila ga do u zoru. Baterija brdskih topova XL. Divizije pomagala je kroz sve označene dane rad te brigade. —

7. – Tok borbe:

a) Rad virovitičke brigade:

Virovitička brigada koja je uglavnom bila razmještena •duž željezničke pruge Koprivnica – Đekenješ izvršila je diverzantsku akciju na toj željezničkoj pruzi, temeljito je uništila i time stvorila nemogućnost da neprijatelj imade vezu željeznicom iz Mađarske prema Koprivnici. Most na r. Dravi bio je djelomično oštećen od savezničke avijacije, ali to još nije pružalo punu sigurnost. Brigada je pod svojom kontrolom držala sela Torčec i Drnje i porušila sve mostove na tim cestama i na ceste postavila mine. Kako je postojala mogućnost da neprija-

⁵ Zapovijest štaba 40. divizije za napad na Koprivnicu nalazi se u Arhivu V.I.I., reg. br. 41–1/1, k. 1291.

telj dođe i sa pravca Legrad, to je Virovitička brigada minirala i tu cestu, a u isti mah izvršila nasilno izviđanje prema samome s. Legradu. To izviđanje pružalo je podatke da se dvije satnije ustaša nalaze oko samoga Legrada. Sa tri čete uspjelo je ustaške snage potisnuti sa toga sektora, a taj rad bio je olakšan antagonizmom koji vlada između stanovnika Mađara sela Legrad i ustaša. Zahvaljujući dobrome rasporedu koji je Virovitička brigada imala i zahvaljujući budnosti njenih jedinica bio je sav taj sektor kroz sve vrijeme akcije na Koprivnicu siguran.—

b) Rad baterije:

Baterija brdskih topova naše Divizije bila je pridata XVIII. Udarnoj brigadi. Ona je imala zadatak tući samo uporište, što je ona i izvršila sa topovskog položaja koji se nalazio u blizini sela Herešin. U prvi mah baterija nije imala dovoljan broj udarnih granata, pa je efekat njenog rada bio dosta malen, no kad je naknadno dobila veću količinu udarnih granata ona je u potpunosti izvršila svoj zadatak. Neprijatelj je oko uporišta izradio solidnu vanjsku odbrambenu liniju. Da bi naše snage uspjele u svome prodoru u varoš, baterija je tukla tu vanjsku liniju a naročito ulaz koji vodi cestom od tvornice Danice u Koprivnicu, tj. u Kanišku ulicu, te u Gibaničnu ulicu i samu prostoriju oko hotela Križ koji je prva veća zgrada na ulazu ka centru grada. Tim radom omogućavala je baterija prilaz i upad našim jedinicama. Gađanjem u centar grada baterija je unošila paniku u neprijateljske redove.—

c) Rad XVIII. Udarne brigade:

U prvi mah brigada je vršila obezbjeđenje sa pravca Varaždin – Koprivnica i Legrad – Koprivnica te 11a čitavu prostoriju koja se nalazi između tih cesta. No kad se pokazala potreba da se za napad na uporište Koprivnica upotrijebe svježe snage i snage koje su vične u napadu na varoši, tada je XVIII. Udarne brigade bila poslata da sa pravca Herešin vrši napad na samo uporište.—

Brigada nije bila pripremana unapred za taj napad ali su i komandno osoblje i borci brzo shvatili zadatak i krenuli u napad. Nemajući dovoljno podataka o samom položaju jedinice XVIII. Udarne brigade kod prvog napada nisu unišle sa dovoljno energije, a pojedini prodori koje su načinile nisu imale dovoljno širine fronta, pa je neprijatelju uspjelo da ih potisne. To se je dogodilo na spoljnoj liniji neprijateljske odbrane. Drugi napad bio je solidnije pripremljen, borci su već poznавali položaj i taktiku neprijatelja. Jedinicama je uspjelo prodrijeti i u pojedine kuće, ali je neprijatelj smjesta palio sve okolne zgrade i time dobio osvijetljen teren. Kako je noć i onako bila vedra

a zemljište po svome obliku skroz nepovoljno, bilo je neprijatelju omogućeno da na naše napadačke kolone otvori žestoku vatru. Osjetilo se da jedinice ne mogu naprijed. Kako su štabovi Korpusa donijeli odluku da prestanu sa dalnjim napadom, to je i XVIII. Udarnoj brigadi naređeno da se povuče. –

8. – **Ishod borbe:** Naređenjem Štabova Korpusa odustalo se je od dalnjeg napada na varoš Koprivnicu. Našim jedinicama nije uspjelo osvojiti to neprijateljsko uporište, ali je branitelj imao prilike osjetiti udarnu moć naših topova, bacača, Džon-Bula i energiju naših pješadijskih jedinica.⁶ I ako nije uspjelo osvojiti uporište, ipak su sva okolna sela u radiusu od 15 km. imala priliku vidjeti da je broj narodne vojske u Podravini i na obali Drave velik, da je naoružanje naše vojske veoma dobro i da je naša vojska dobrog vanjskog izgleda. Iz tih razloga postoji vjerojatnost da neprijatelj po odlasku naših jedinica neće više izlaziti u okolna sela prema Dravi nego samo držati samu varoš Koprivnicu. –

9. – **Naši gubici:** jedinica naše divizije iznose 16 mrtvih i 55 ranjenih te jednog nestalog. Izgubljeno je 17 pušaka, 2 puškomitrailjeza i 1 šmajser. Svi mrtvi drugovi i svi ranjeni drugovi izvučeni su te ni jedan nije ostao neprijatelju. –

10. – **Utrošak municije:** U ovim akcijama utrošeno je 30.600 puščane municije, šmajferske municije 1.000 metaka, lakih mina 26, mina za Džon-Bul 92, protutenkovske municije puščane 49 komada, i 60 kg. eksploziva, što u obliku kesica što opet za miniranje pruge. Baterija je za svoje topove utrošila ukupno 195 granata.^{–7} (54 granate i 141 šrapnel.)

11. – **Lica koja su se istakla i koja su se slabo držala:** Osiguranju određenih pravaca naše su jedinice pristupile unapred upoznate sa zadatkom i izvršile su ga dobro. Održale su stalnu budnost. Iako su iznenada poslate u napad na uporište bez naročitih prethodnih priprema, kako bi to bilo inače korisno kada se napada tako veliko uporište, ipak su se i komandno osoblje i borci dobro snašli i junački letili prema neprijateljskom položaju. Pri ocjeni naših boraca treba imati u vidu da je neprijatelj po svom vojničkom kvalitetu bio veoma dobar i uporan, a uza to imao veoma solidne odbrambene linije i dobro poznavao okolno zemljište. Pokazalo se da su jedinice XVIII. Udarne brigade sposobne da smjesta uđu u akciju i na najteža mjesta. Borci su kretali i borili se hrabro i pokazali spretnost u podilaženju. Jurišna četa te brigade i ovoga puta pokazala je svoju vrednost. Kuriri naših jedinica, iako po godinama vrlo mlađi, pokazali su se hrabri i brzi iako su imali

⁶ Vidi primjedbu br. 9 uz dok. br. 40.

⁷ U originalu dopisano mastilom.

da se kreću na znatnim, udaljenostima i kroz sela koja su im sasvim nepoznata a do nedavno bila puna Bijele garde. Ljudestvo Brdske baterije i ovoga puta pokazalo je sposobnost brzog izlaženja na položaj i blagovremenog otvaranja vatre. —

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik:
S. O.
(M. P.)

Komandant, pukovnik:
V. Kovačević

BR. 52

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 18. BRIGADE OD 16. OKTOBRA 1944.
ŠTABU 40. DIVIZIJE O UCEŠCU U NAPADU NA NEPRI-
JATELJSKI GARNIZON U KOPRIVNICI¹**

ŠTAB XVIII BRIGADE
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
broj 435
dana 16.X.1944.

Operativni izvještaj o akciji
na Koprivnicu 14. i 15.X.1944.
dostavlja.

ŠTABU XL DIVIZIJE N.O.V.J.

Dostavlja se operativni- izvještaj/o napadu na neprijateljsko uporište Koprivnica od 15-16. X 1944. god. (sekcija Đurđevac – Čakovec 1:100.000).

1. **Opis položaja:** Neprijateljsko uporište Koprivnica bilo je utvrđeno sa zemljanim bunkerima i spojnicama. — 3 bataljona i jurišna četa dobili su zadatak da napadnu, neprijateljsko uporište Koprivnica dana 14.X.o.g. u 24 časa sa južne i jugoistočne strane. — ~ 15.X.o.g. 2 bataljona ove brigade dobili su zadatak da napadnu neprijatelja sa južne strane

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 35/3, k. 1291.

ceste iz sela Miklinovec, ali pošto su ispred tih bataljona bile jedinice Osječke brigade, prema tome bataljoni na tim položajima nisu bili ubaćivani u borbu. Istog dana u 24 časa brigada je dobila zadatak da udari na neprijatelja sa 4 bataljona sa južne i jugoistočne strane.

2. Naziv jedinice koja je vršila napad	Naša brigada sa svoja 4 bataljona i jurišnom četom napadala je na neprijateljsko uporište Koprivnica.uz sadejstvo jedinica XII Divizije i X Korpusa. ⁻²
3. naziv, jačina i sastav neprijatelja	Grad Koprivnicu branile su ustaše, gestapovci i milicija, po izvještaju dobivenom od civila bilo ih je 3.500. Naoružani sa 17 topova od kojih 14 nije radilo, te 4 teška bacača i nekoliko tenkova, ostalo naoružanje nije nam poznato.
4. obostrana situacija	Neprijatelj je imao spoljnju glavnu odbranu. – Naše su namjere bile da prodremo kroz žicu i da zabijemo klinove, a pri samom prođoru da se širimo po gradu.
5. Izdate zapovijesti	Zapovijesti za napade izdane su usmeno štabovima bataljona, a na osnovu usmenog naređenja toga štaba. ³
6. Vrijeme kada je borba počela	14.X i 15.X o.g. borba je počela u 24 časa i trajala do 5 časova.
7. Tok borbe:	Naša brigada kada je nastupala bio je veoma loš položaj obzirom na to što nije bilo nikakvih zaklona. Kada su god jedinice ove brigade prišle na izvjesno odstojanje, tada je neprijatelj osvjetljavao naše položaje pomoću raket i paljenja slame i zgrada tako da nisu jedinice mogle izvršiti predviđeni im zadatak. Pošto su

² TJ borbama za Koprivnicu učestvovale su jedinice 10. korpusa (32. i 33. divizija), 6. korpusa (12. i 40. divizija) i dvije brigade (3. i 4) 7. divizije 4. korpuša. Napad je počeo 13/14. a završio se neuspjehom 16. oktobra (opširnije o tome vidi dok. br. 40, 45, 51, 52, 57, 59 i 89).

³ Zapovijest za napad na Koprivnicu izdao je pismeno Štab 10. korpusa NOVJ. Divizije koje su učestvovali u napadu također su izdale brigadama pismene zapovijesti. Redakcija je objavila samo zapovijest Staba 10. korpusa jer se iz nje vide zadaci svih jedinica dok se zapovijesti divizija nalaze u Arhivu V.U., reg. br. 41-1/1, 32/1-1, k. 813.

neprijatelju bili osvijetljeni naši položaji, tada je mogao efikasno gađati iz teškog i automatskog oruđa.

8. Ishod borbe:

Jedinice ove brigade nisu izvršile svoj zadatak, iako su nekoliko puta uspjele, manjim snagama doći do žice, a na koncu kada su izvršile jaki pritisak pod svaku cijenu da probiju žičane prepreke na čelu sa jednim komandirom i 2 puškomitraljesca, opet nisu uspjeli, gdje je ostao s drugog kraja žice isti komandir kao i oba puškomitraljesca.

9. Naši gubici u ljudstvu i materijalu

U ovoj borbi imali smo 15 mrtvih i 55 ranjenih drugova, kao i jednog nestalog. – Izgubljeno je 16 pušaka, 2 puškomitraljeza i 1 šmajser.

10. Utrošak municije:

U ovoj borbi utrošeno je mauzer municije puščane i mitraljeske 30.174 komada, manliher 135 komada, francuske (Soša) 400 komada, lakih mina 26, teških mina 82, šmajserne municije 1.040 komada, mina za Džon-Bul 92 komada, protutenkovske puške 49 komada, eksploziva 30 kesica, tj. 60 kgr.

11. Plijen:

U ovoj borbi nije ništa zaplijenjeno.

12. Lica koja su se istakla i koja su se slabo držala

U ovoj borbi borci su se držali veoma dobro, a naročito se istakla jurišna četa.

' SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Operativni oficir,
poručnik:

BR. 53

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 8. DIVIZIJE OD 17. OKTOBRA 1944.
ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA ŽAŽINU¹**

ŠTAB
VIII UDAHNE DIVIZIJE NOV
JUGOSLAVIJE
Op. Br. 61/44
17.X.1944 godine

Operativni izvještaj
doštači se za napad
na Žažinu od 15 ov. mj.

ŠTABU IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE. –

Dostavlja se operativni izvještaj za napad na neprijateljsku posadu Zažinu.

Opis položaja: Zemljište na kome se vodila borba dosta je ravno i otvoreno. Sama posada nalazi se na jednoj uzvišici i čistini, gdje se nalazi crkva sa još nekoliko zidanih zgrada. Pored toga neprijatelj je imao vrlo dobar sistem odbrane, utvrđen sa bunkerima, rovovima, osiguran sa bodljikavom žicom, nagaznim minama i minskim poljima. Zemljište na kome se vodila borba nalazi se istočno od Zagreba. Sam položaj, pored gornjih osobina imade za zaštitu i prirodne prepreke – močvarno zemljište, i potoke, koji onemogućavaju pravilan razvod jedinica. Zemljište predstavljeno na sekciji Zagreb – Petrinja – Kostajnica 1:100.000.

**Jačina i sastav
naših jedinica:** Napad na neprijatelja u Zažini vršila je I. brigada sa 2 bataljona, ojačana sa dva topa 47 mm, vodom tenkova (2 tenka) i dijelovima prateće čete III. brigade. Osiguranje dala je II. brigada prema Lekeniku, Gredi, s. Sela, Stupno i Petrinja.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.U., reg. br. 15/1-2, k. 827.

Naziv i jačina neprijatelja:

U garnizonu Zažini nalazilo se 270 ustaša – jurišana (osvetnika), naoružanih s jedriim bacačem, 2 teška mitraljeza, i oko 10 puškomitraljeza. Pored toga jače neprijateljske snage nalazile su se na pruzi Sisak – Zagreb i u Petrinji.

Obostrana situacija:

Neprijatelj je držao mjesto Zažinu, koje je služilo neprijatelju za osiguranje pruge is jedne strane, a s druge strane da bi vezao izvjestan dio teritorija i stanovništva pod svoj uticaj.

Naše namjere bile su: likvidirati neprijatelja u Zažini, ugroziti prugu Zagreb – Sisak, a oslobođenu teritoriju i stanovništvo izvući ispod neprijateljskog uticaja.

Zapovijest:

Za ovu operaciju izdata je pismena zapovijest Op. br. 67, od 12.X/44 godine, koja je dostavljena tome štabu na uvid.²

Tok borbe:

Napad je otpočeo noću 14-15 ov. mj. u 00.30 sati, tj. pola sata ranije, kako je u zapovijesti predviđeno, što znači da je neprijatelj blagovremeno osjetio privlačenje naših jedinica i odmah otvorio jaku vatru, što je onemogućavalo privlačenje jedinica. Samo privlačenje vršeno je pod pješadijskom vatrom i pod teškim okolnostima, radi toga što je zemljište brisano, a neprijatelj je imao natkrivene rovove, sa vrlo niskim puškarnicama koje su udešene za nisko tučenje predterena.

Kad su se jedinice privukle bliže žici, odmah su upotrebljeni jurišni pioniri, koji su počeli sa otklanjanjem prepreka. Međutim u prvom naletu pioniri su pretrpili gubitke od četvorice drugova, i tako pored vrlo jake protukolske i minobacačke vatre nije se uspjelo žicu presjeći, a ni mine poništiti – otkloniti.

Oko 2 sata borba se nastavila sa još jačom žestinom, a u kome vremenu su upotrebljeni i tenkovi. Do 3 sata uspjelo je trećem bataljonu pod zaštitom tenkova da presječe

² Vidi dok. br. 35 i 36.

žicu na nekoliko mjesta, ali nisu uspjeli rastrojiti neprijatelja, odnosno njegov sistem odbrane, iz razloga što je neprijatelj obratio veću pažnju i jaču koncentraciju vatre na ovome pravcu. U ovom međuvremenu tenkovi su zatajili, tj. nisu uspjeli pretrgati žicu, što je bio njihov glavni zadatak. Do 4 sata pješadija u sadejstvu tenkova vršila neprestano jak pritisak, ali do toga vremena nije se uspjelo sa izvršenjem zadatka.

Poslije ovog vremena bilo je kraće zatišje, odnosno vršene su pripreme. Nakon izvršenih priprema ponovno se otpočelo sa napadom. U ovoj fazi uspjelo je jednom tenku da probije žicu, ali odmah po prelazu žice niješao je na minu, koji je uništen sa posadom. Ovaj prodror četa trećeg bataljona koristila je do maksimuma i dovoljno se zala-gala, ah uspjeh nije postignut.

Kako do 5- sati nije uspjelo rastrojiti neprijatelja, a niti njegov sistem odbrane, štab divizije donio je odluku da se jedinice povuku.

Bataljon koji je bio u zasjedi na putu Zažina – Rajbervirt nije imao borbe, pošto neprijatelj nije naišao.

II. brigada na vrijeme je zaposjela određene položaje, na osiguranju prema zapovijesti, koja također nije imala borbu. U početku napada na Zažinu, dijelovi II. brigade izvršili su fingirani napad na neprijatelja u Lekeniku i prekinuli prugu na 15 mjesata Lekenik – Greda – Odra.

. Borba je prekinuta u 5.30 časova, a jedinice sa osiguranja povukle su se oko 6 časova. Povlačenje bilo je potpuno vojnički.

Ishod borbe:

Zadatak koji je postavljen pred našu diviziju nije izvršen. Uspjeh također nije postignut, osim što se djelomično uspjelo naijeti neprijatelju gubitke u ljudstvu.

U ovoj operaciji neprijatelj je imao 17 mrtvih i 20 ranjenih vojnika.³

³ U bojnoj relaciji Zapovjedništva 4. posadnog zdruga za oktobar 1944. o napadu na Zažiru piše: »13/14.X.1944. napali su partizani sa svih strana uporište Zažina (10 km zsz. Sisak), čiju posadu čine 1. i 2. sat

Naši gubici:

8 mrtvih i 32 ranjena, kao i dvojica koji su bili u¹ tenku, a za koje nemamo podatke. Od materijala i borbenih sredstava uništen je jedan tenk sa 2 t. mitraljeza »Fiat«, a izgubljeno 2 karabina. Oštećena 2 puško-mitraljeza i 3 karabina.

Utrošak municije:

U ovoj borbi utrošeno je 6.750 metaka za puške i mitraljeze raznog kalibra, 100 metaka za »Breda« 22 mm, 120 mina za t. bacač, 120 granata za protukolske topove i 32 bombe.

Imena lica i jedinica koja su se istakla:

I pored toga što ova operacija nije uspjela, u ovoj borbi istakla se druga četa 3-ćeg bataljona »J. V.⁴ na čelu sa komandom čete, koja je kroz vreme borbe šest puta jurišala na žicu i zalagala se do maksimuma da bi postigla uspjehe.

Imena lica i jedinica koji su se slabol držali:

Nije bilo.

Kritički osvrt:

Za napad na neprijateljsko uporište u Zažini, izvršene su sve pripreme dobro i u

III. bojne 4; posađnog zdruga. — Napad započeo u 0100 sat, potpomognut sa 2 topa, 2 bacaca, 6 strojnica, 2 tenka i mnogo samoradnog (automatskog — prim. red.) oružja. Prema izkazu zarobljenika napad su vršile dvije brigade 8. divizije, sa oko 1.000 ljudi.... Odbijanje napada potpomagala 1. bitnica (baterija — prim. red.) 4. posađnog zdruga iz Petrinje. Borba je trajala do 0630 sati, kada su se partizani povukli osjetivši dolazak pojačanja. — Vlastiti gubitci: 3 domobrana mrtva, 6 ranjenih, od kojih 4 teško — neprijateljski gubitci: 6 mrtvih nađeno, među kojima, komesar čete Vaso Fejriović rodom iz Like, nađeno mnogo krvavih tragova i razbacanih šajkača, prema čemu se vjeruje, da su partizanski gubitci iznosili još :hajmanje 20 mrtvih i 30 ranjenih, zarobljen je-jedan od posade tenka pō narodnosti Talijan.. Plijen: 1 tenk (mali) naoružan sa 2 strojnice »Breda« 8 'm/m, 2 strojnosamokresa, više pušaka i raznog streljiva.

Dvije sati II. bojne 8; ustaškog stajaćeg zdruga i dvije sati I. doknadne Žestra (Zeljezničko-stražarske — prim. red.) bojne upućene za odterećeње posade žžzine. Pomoć stigla pravovremeno udarivši u ledā neprijatelja i-takd ga protjerala. Vlastitih gubitaka, nije bilo, neprijateljski nepoznati. •

Iz Siska poslane u-pomoć, uporištu Žažini tri sati sastavljene od postrojbi 4. posađnog zdruga, riovačke škole mornarice, I. doknadne obkoparske (pionirske — prim. red.) bojne i izobrazbenog odjela 4~ lovačkog zdruga. Ove postrojbe nisu došle u dodir sa neprijateljem jer se isti već povukao. (Arhiv V.U., reg. br. 10/1-19, k. 58.)
v. ⁴ »Joža Vlahović* .. . . .

detalje, ali pored ovih priprema uspjeh nije postignut. Položaj koga neprijatelj drži za odbranu je vrlo pogodan, jer se nalazi na jednoj uzvišici, koja je dobro utvrđena sa natkrivenim rovovima i ukopanim puškarnicama, koje imaju vrlo uspješno tučenje predterena. Pored toga ispred žice sam predteren je brisan.

•:

Tenkovi uglavnom räsu izvršili svoj zadatak u savlađivanju i lomljenju žice, a kako smo gore naveli jurišni pioniri u samom početku pretrpili su gubitke i na taj način nisu se mogli iskoristiti u dovoljnoj mjeri. Vatra iz težeg oružja iskorišćena je za tučenje međuprostora, dočim pojedinih ciljeva nije. Zbog noći nije se mogla izvršiti koncentracija vatre na određene ciljeve, prema tome mišljenja smo da za ovakav teren i sistem odbrane povoljniji bi-napad *bib* po danu radi iskorišćavanja težih oruđa, međutim sam teren radi svoje "preglednosti" ne nudi i nema uslova za privlačenje oružja po danu.

U ovoj operaciji veza je u početku nešto slabije funkcionisala, a koja nije imala za sobom nikakovih posljedica. Zalaganje komandnog. kadra i boraca bilo je na dobroj visini, borbena veza između pojedinih jedinica dobro je funkcionisala.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politkomesar p.pukovnik
s. o.

Komandant p.pukovnik
M. Šumonja
(M. P.)

BR. 54

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 9. DIVIZIJE OD 17. OKTOBRA 1944.
ŠTABU 8. KORPUSA NOV O NAPADU NA LIVNO¹**

**ŠTAB
IX. DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE
17.X.1944.—**

Operacijski izvještaj za
akciju na Livno 10.X. 1944.—

ŠTABU VIII. KORPUSA N.O.V. I P.O. JUGOSLAVIJE

1.) Sekcija Livno razmjera 1:100.000.—

Poslije prebacivanja naše Divizije iz Like,² ista je bila raspoređena na sektoru Bos. Grahovo — Obijaj — Maleševci — Peulje — Grkovci. Prema naređenju Štaba VIII. Korpusa, divizija dobija naređenje 8. X. o.g. da izvrši koncentraciju svojih snaga u pravcu Livna radi likvidacije istoga. Pokret je izvršen po predviđenom planu i na vrijeme.

Borba se je vodila za neprijateljsko uporište Livno. Samo uporište bilo je utvrđeno — opkoljeno nizom streljačkih, mitraljescnih i bacačkih gnijezda — bunkera, povezanih međusobno streljačkim zaklonom. Ispred ovog niza zaklona, protezala še prosta — bodljikava žica vezana nagaznim minama. Strane uporišta branjene — tučene su mitraljeskom vatrom, kao i predteren koji je još branjen sa bacačkom i artiljerijskom vatrom. Prilazi uporištu, osim onog sa istočne strane, skoro su potpuno brisani — goli, ojačani još nizom potočića i bara. Najpogodniji prilaz bio je onaj istočni, kojim je donekle omogućeno prikriveno — zaštićeno kretanje, ali je ujedno taj prilaz mogao biti jako branjen, jer obiluje nizom objekata, koji su se dali lako pretvoriti u fortifikacijske objekte.

2.) U akciji na neprijateljsko uporište Livno učestvovala je IX. Divizija kompletna, Livanjski i Glamočki Odred i dijelovi XX. Divizije kao osiguranje akcije.³

3.) Za vrijeme napada na Livno posadu istoga sačinjavale su slijedeće jedinice: 1 bojna 4 pješačke [pukovnije] i 1 sto-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 36—1/2, k. 842 A.

² Divizija se borila u Lici od 28. avgusta do 20. septembra. Za to vrijeme ona je izvela neuspjeli napad na Gračac a zatim je prešla na komunikaciju Lapac — Srb gdje je izvršila više uspjelih napada na neprijateljske kolone i manja uporišta (vidi tom V, knj. 33, dok br. 17, 39, 66, 68 i 73 i Arhiv V.I.I., reg. br. 56—2, k. 842 A). >

³ Deseta dalmatinska brigada (3. brigada 20. divizije) osiguravala je napad od Duvna i vršila demonstrativni napad na Aržano (vidi dok. br. 25).

žerna satnija, prateća četa (baterija topova 75 mm) te 1 kompanija Vražje divizije, — ukupno oko 750 vojnika i oficira. Zapovjednik — komandant dobrovoljačke bojne u Livnu bio je nadporučnik Černjavski Julije.⁴

4.) Prema dobivenim podacima neprijatelj je predviđao napad na Livno, ali nije znao kada će se napad na isti izvršiti. Na dan prije samog napada neprijateljsko uporište Livno dočrnilo je pojačanje od oko 100 vojnika »Vražje« divizije⁵ iz Aržana.

III. Dalm. Udar. brigada sa pet bataljona i četom pratećeg oruđa dobila je zadatak da napadne Livno sa istočne i jugoistočne strane, od Vajs Kule zaključno do Zabljak izvora isključno. U tu svrhu u 12 sati 10 o.mj. izvršiće pokret preko Krug planine na Debelo brdo, odakle će izbiti na k. 1075. Ona napada na Livno sa istočne i jugoistočne strane. IV. Splitska brigada dobila je zadatak da napada pravcem Priluka — M. Kablići — Suhača — Zastinje, zapadnu stranu Livna. XIII. Južnodalm. brigada dobila je zadatak da napada pravcem Prolog — Grbovaci na neprijateljski garnizon M. Guber jednom kolonom, a drugom kolonom Prolog — Zabrišće — Zabljak — Drinova Međa — Livno. Po likvidaciji Gubera produžiti napad na Livno. Artiljerija (dva poljska topa 7,65 mm) dobija zadatak da se plasira na prostoru Golubić pozadi k. 729 i da paralizuje neprijateljsku artiljeriju, koja je smještena na južnoj strani grada među komunikacijama Livno — Sinj i Livno — Duvno. Livanjski i Glamočki odred postaviće se za osiguranje i to jedan bataljon u pravcu Duvna kod Mokronoga s jedne i druge strane komunikacije. Sa ostalim snagama zatvoriti pravce od Sujice, zaposjedanjem Borove glave i jace svoje dijelove izbaciti u pravcu Cincara. X. Udarna brigada XX. divizije dobija zadatak osiguranje iz pravca Duvna na Prevali, dok će drugim dijelovima demonstrativno napadati Aržano. Pored dobivenog zadataka III. Dalm. Udar. brigada dobiva naređenje da odredi jednu udarnu grupu koja će upasti u Livno prije samog napada, i dejstvovati kao diverziona grupa. Početak napada određen je noću 9/10 o.mj. u 1 sat u jutro. Vjerovatna neprijateljska namjera bila je: upornom odbranom zadržati se u Livnu, jer držanjem Livna strateški osigurava jednu od najvažnijih svojih komunikacija Metković — Mostar, Mostar — Imotski — Sinj, nadajući se brzom pomoći svoje motorizacije i pješadije iz obližnjeg uporišta Aržano i Duvno. Na osnovu iznesenog donijeta je odluka od strane Štaba ove divizije, da se preduzme likvidacija Livna, kao polazne tačke za daljnje operacije.

⁴ Vidi primjedbu br. 2 uz dok. br. 44.

« Riječ je o njemačkoj 369. legionarskoj diviziji. »

5.) Prilog zapovijest za napad Štaba Divizije za 9.X. o.g.^G
6.) Napad na Livno započeo je tačno u 1 sat 10 o.mj.

7.) Sam početak napada uslijedio je u ugovorenim satima krajem artiljerijskom pripremom na neprijateljsko uporište. Poslije artiljerijske pripreme, a za koje vrijeme su brigade izvršile određeno podlaženje ka ranije određenim polaznim položajima, započeo je i sam napad na Livno. Početak napada naših brigada neprijatelju je dočekao jakom automatskom, bacačkom i artiljerijskom vatrom. Dalnjim razvijanjem napada naše jedinice uspjele su da ostvare vatrenu nadmoćnost nad neprijateljem, koja se nadmoćnost nije ispuštala sve dote, dok neprijatelj nije rastrojen i izbačen iz Livna. Neprijateljska vatra vjerovatno zbog same noći i rada naše diverzione grupe u samom gradu nije bila sasređena, te u napadu nije kočila naše dijelove, tj. prvi borbeni red, koji je skoro u jednom naletu dohvatio se prvih uporišta – bunkera samog obrambenog pojasa grada. Po padu bunkera neprijatelj je još jedno vrijeme pokušavao da dade mjestimični otpor po dubini samog grada, što mu ruje uspjelo iz razloga pošto je XIII. Južnodalm. brigada po likvidiranju Gubera naglo podišla – približila se njegovim artiljerijskim položajima. Energičnim zajedničkim prodiranjem brigade su uspjеле da neprijatelju ne dozvole da se pribere, uredi i zaposjedne vjerovatne prihvatne položaje u gradu i van istoga, nego su ga potpuno rastrojile i odbacile južno od Livna. Zapoviješću ranije određeni zadatak izdat brigadama u toku same borbe – napada nije se mijenjao, jer se situacija razvijala onako, kako je bilo to predviđeno. Po izvršenom čišćenju – likvidiranju neprijatelja u samom Livnu, III. Dalm. Udar. brigada i XIII. Južnodalm. brigada zatvorile su pravce od Karlov Hana i Šujice, dok je IV. Splitska brigada zadržata u samom Livnu kao posada. Borba za Livno završena je u 4.30 sati istog dana.

8.) Jedinice IX. Divizije izvršile su postavljene zadatke u cijelosti.

Zarobljeno je 84 neprijateljska vojnika, komandant bojne – posade Livna i 4 oficira, zaplijenjena su 3 topa 75 mm, 8 teških i 10 puškomitrailjeza, 4 bacača 81 mm (od toga dva data Livanjskom odredu), 12 lakih bacača 45 mm (od toga 4 data Livanjskom odredu), 150 pušaka (od toga dato Livanjskom odredu 70 pušaka), 8 strojnica, 18 pištolja, 790 granata za top 75 mm, 670 bacačMh granata 81 mm, 35 mazgi, 10 konja, 2 radio aparata, 1 vojni radio aparat, velika količina pješadijske i mitraljeske municije, granata za laki bacač zaprežnog pribora, hrane itd. Gubici neprijatelja iznosili su: 185 mrtvih.

e Vidi dok. br. 25.

2007-10-09 14:53:46 CEST - 2007-10-09 14:53:46 CEST

misnjanju, 12 oružnih mještaja i 10 vojnika ubijeno u sredini grada, 1 mještanin teško ozljeđen. Uz to, 1000 ljudi je rukometaških i mitraljeških vatrenih oružja utrošeno te ruševine i topovima uklonjene. Iznad grada je raspršeno 3.000 metraka srebra, zlata i srebrne monete, 12 komada bombi za "M109" kanona, 3000 štakova i 12 mitraljeza od metaka.

il, i ovoj akciji istakla se je III. Bataljon na bri-čen, a naredio je da komandant I.bataljona poručnik Kondžalovic Ante sa polovinom svog bataljona, koji su prije početkom napada ušli u grad i odstranili vrlo veliku broj ljudi likvidacijom grada. Tačnije je ne istakao IV.bataljon ili Jedinicu sa svojim komandantom poručnikom Miješićem Andrijevom, već je u energičnom nizu vrlo brzo uspio da predaje sve prepreke i likvidira granice u pravcu u grad. Istakao se također i bataljon XIII. Bataljona, bri-čen pod komandom vođa Ručnika Mate Šljajšca, koji je likvidirao svu herberzijsku vojsku i pobjedio je grad u velikoj onečekivosti.

12./ Za ovu akciju inkorporiranje je sahuma i struk, koji je rođen
deo u garnizonu, napok, što je onih dva izvještajnici učestvovali u vojnim jedini-
ca, akcija je dobro pripremljena na osnovu korišćenja podataka s obzirom na ja-
činu i snopljivost neprijateljskih snaga. Naredi je izvršavanje tko, ko su sve
jedinice ulagovremeno mogle da stignu na položaj vođenju, te je naveden
konkretni, brz i energičan. Naredi je lijepe iskoristiti mogućnost utr-
ženja iz jasno brojne pozicije, ostvariti dobrovoljni unutarnji front, prije nego
da se počne propust. Propust je učinkujen u tome, što on jedinač, koju će unaprediti u
jedne strane zanemariti, a ne zaprijetiti neprijatelju, uzstanje iz vrha, prava su
moglo raslučivati, da će se neprijatelj u službenoj testostroci, da nije učiniti,
budući je u garnizonu bio veliki broj ustaških članova, i da je bi-
lo i zarobljenih na raspolaženju. Naši vođe i ukazodajci u ovoj akciji morali su
da nauči u koliko umnih svim o tome, da li će naredi započeti na vremenu
formira u tačno predviđeno vrijeme i što znaci energični učinak u početku
napada.

SNIET INDIANU - BUDUCH NITRODU!
Politkovskij, P. Jukovnik?

Digitized by srujanika@gmail.com

Fotokopija poslednje stranice dokumenta br. 54

9.) Naši gubici u ljudstvu iznosili su: 8 mrtvih, 26 ranjenih i 1 nestao drug. Kod III. Dalm. Udar. brigade poginuo je komandant V. talijanskog bataljona i pom. politkomesara IV. bataljona Kocejić Zvonko, komandir 3. čete V. talijanskog bataljona.

10.) U ovoj akciji utrošeno je municije i to: 22.000 puščanih i mitraljeskih metaka, 162 ručne bombe, 150 mina za teški i 120 mina za laki bacač, 3.000 metaka za strojnicu, 32 komada bombi za »Džon Buli«, oštećen je 1 p. mitraljez od metka.

11.) U ovoj akciji istakla se je III. Dalm. Udarna brigada, naročito njen komandant I. bataljona poručnik Mindoljević Ante sa polovinom svog bataljona, koji su prije početka napada ušli u grad i odigrali vrlo važnu ulogu pri likvidaciji grada. Također se je istakao IV. bataljon III. D.U.⁷ brigade sa svojim komandantom poručnikom Mijanić Andrijom, koji je u energičnom naletu vrlo brzo uspio da pređe sve prepreke i likvidira bunkere i provali u grad. Istakao se također I. bataljon XIII. Južnodalm. brigade pod komandom poručnika Mate Blajića, koji je likvidiravši Guber brzinom približio se gradu i energično likvidirao neprijateljsku artiljeriju tako, da je neprijatelj nije uspio onesposobiti.

12.) Za ovu akciju iskorišćena je zabuna i strah, koji je zavladao u garnizonu nakon što je oslobio izvlačenjem stanovitih njemačkih jedinica. Akcija je dobro pripremljena na osnovu dobrih podataka s obzirom na jačinu i raspored neprijateljskih snaga. Napad je predviđen tako, da su sve jedinice blagovremeno mogle da stignu na polazne položaje, pa je napad bio koncentričan, brz i energičan. Naročito je lijepo iskorišćena mogućnost uvlačenja izvjesnog broja odvažnih boraca – dobrovoljaca unutar grada prije početka borbe. Propust je učinjen u tome, što su jedinice, koje su napadale sa južne strane zanemarile, da zapriječe neprijatelju bježanje iz grada, premda se moglo naslućivati, da će to neprijatelj u slučaju žestokog napada učiniti, budući je u garnizonu bio veliki broj ustaških zločinaca – jamara, a to je bilo i zapovješće naglašeno. Naši borci i rukovodioци u ovoj akciji mogli su da nauče u koliko uspjeh ovisi o tome, da li će napad započeti na svim sektorima u tačno predviđeno vrijeme i što znaće energični udarci u početku napada.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politkomesar – P.pukovnik:
Andro Kovačević

Komandant-Pukovnik:
A. Banina
(M. P.)

⁷ Dalmatinske udarne

IZVJEŠTAJ ŠTABA 6. KORPUSA OD 18. OKTOBRA 1944.
GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O RADU, ORGANIZACIJI I FORMACIJI KORPUSA¹

ŠTAB VI. KORPUSA
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. broj: 1886
Dana 18/X 1944. u sati

Opći vojno-organizacioni
izvještaj za mjesec septem-
bar 1944 godine.—

GLAVNOM ŠTABU NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

I. VOJNIČKA SITUACIJA U GLAVNIM CRTAMA

Mjesec septembar protekao je na teritoriju VI. Korpusa u znaku produženja i pojačanja naše ofanzive započete početkom mjeseca avgusta.² Sama činjenica da smo u borbama kroz 24 dana (od 9. IX. do 3.X.1944 god.) oteli 23 topa, to najbolje potvrđuje.

Oslobođeni su gradovi i mjesta: Pleternica, Požega,³ Pojana, Lipik, Pakrac,⁴ Daruvar,⁵ Podravska Slatina, Čadavica⁶ i Virovitica⁷ i time naravno veliki teritorijalni sektor, koji su koliko toliko kontrolisani bili od strane neprijatelja. Likvidacijom tih uporišta oslobođen je u stvari čitavi centralni, sjeverni i zapadni teritorij VI. Korpusa. Nadalje, padom Daru-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 34-1/5, k. 473 V.

² O dejstvima jedinica 6. korpusa NOVJ u avgustu 1944. vidi tom V, knj. 31, dok. br. 13, 14, 18, 19, 45, 50, 52, 79 i 83.

³ Pleternicu i Slavonsku Požegu neprijatelj je napustio početkom septembra, pod pritiskom jedinica 12. divizije (vidi tom V. knj. 33, dok. br. 50).

⁴ Ustaško-domobranske posade u Pakracu i Lipiku uništila je 40. divizija 13. i 14. septembra (vidi tom V, knj. 33, dok. br. 71).

⁵ Pod pritiskom 40. divizije neprijatelj je napustio Daruvar 16. septembra (vidi tom V, knj. 33, dok. br. 76).

⁶ Podravska Slatina i Čadavica oslobođene su u borbama 25. i 26. septembra (vidi tom V, knj. 33, dok. br. 88, 100 i 143).

⁷ Viroviticu su oslobodile jedinice 12. divizije 5. oktobra 1944 (vidi dok. br. 2, 3, 22, 26, 33, 42, 134 i 135).

vara napušten je Hercegovac i Garešnica, a'likvidacijom Virovitice omogućeno je X. Korpusu oslobođenje Pitbmače i Kloštra,⁸ te je na taj način teritorij VI. i X. Korpusa na svojim graničnim sektorima čvrsto povezan širokim manevarskim prostorom, solidnim komunikacijama i telefonskim vezama. Time si je VI. Korpus zaista izvojšio čvrstu operacijsku osnovicu u svakom pogledu, a front koji će od sada biti okrenut prema glavnoj pruzi i cesti Zagreb -- Beograd i prema istočnoj Slavoniji imatiće svoju potpuno slobodnu i sigurnu pozadinu sa svim potrebnim elementima za vođenje operacija jedne regularne vojske, u prvom redu obezbeđenje veze, komunikacije i snabdijevanje.

Neprijateljska živa snaga nije doduše ti svim tim uporištima potpuno uništena, jer se iz pretežnog dijela u vezi s općom vojnom i političkom situacijom u svijetu i u našoj zemlji neprijatelj povukao bilo pod našim pritiskom, bilo zbog novonastale usamljenosti i unutarnje slabosti pojedinih, uporišta, ali preko 2.000 mrtvih, veliki broj ranjenih, a oko 700 zarobljenih i preko 5.000 na našu stranu prebjeglih neprijateljskih vojnika i oficira, te do 3000 novomobilisanih u naše redove, neprijatelj u ovakvoj situaciji nema čime nadoknaditi i ima mnogo izgleda da sada oslobođene gradove, mjesta i krajeve neprijatelj više neće nikada trajno ponovo zaposjeti.

•Linija Donji Miholjac – Đakovo – Brod – Banova Jaruga predstavljaće nakon već sazrelih Našica granicu između tri četvrtine oslobođene i jedne četvrtine neoslobođene teritorije VI. Korpusa i liniju na kojoj ćemo u posljednjim borbama da obračunamo sa neprijateljem u Slavoniji.

Sto se tiče' broja uporišta može se konstatovati, da su neka od prijašnjih uporišta, kako je gofe već spomenuto, likvidirana, nova nisu uspostavljena, a ostatak starih osobito na glavnoj komunikaciji Banova Jaruga – Brod pojačana su snagama koje su čitave ili djelomično umakle iz novooslobođenih mjeseta. . . . .

'Pokreti neprijatelja u pravcu oslobođenog teritorija sveli su se po broju i intenzitetu na minimum i jedimo je trpio u većoj mjeri uži sektor oko glavne pruge. Istočna Slavonija pak na komunikacijama Brod – Đakovo – Osijek i Brod – Vinkovci – Osijek predstavljava je za neprijatelja (Nijemce) gotovo kroz čitavi mjesec septembar podesan pravac izvlačenja. Istina, XII. Divizija i glavnina Istočne grupe odreda poduzimah su sve u granicama svojih mogućnosti da kroz prvih 20 dana pro-

⁸ Pitomaču je oslobođila 32. divizija 5. oktobra. Istog dana 33. divizija u sadejstvu sa dijelovima 7. divizije oslobođila je Kloštar (vidi dok. br. 5, 6, 18, 24, 31 i 62).

šlog mjeseca sprečavaju te pokrete i izvlačenje, ali daleko premoćne snage neprijatelja ojačane tenkovskim jedinicama s jedne strane, a vrlo ograničene količine eksploziva s kojima smo tog mjeseca raspolagali s druge strane, sužavali su rad naših jedinica u onoj mjeri, kako bi one to mogle izvesti po svojoj borbenosti, iskustvu i zalaganju.

Jedno što nedostaje našim štabovima jeste pitanje ekspeditivnosti. Uzrok tome leži djelomično u još nedovoljno istančanom osjećanju odgovornosti, a djelomično i u nepotpunoj organizaciji samog Štaba. Za pomoć polit, komesarima na primjer po personalnim pitanjima trebalo bi pored tehničkog lica kojeg oni imaju i neki pomoćnik, koji bi se isključivo bavio tim vrlo važnim poslom. Isto tako i pitanje pomoćnika Načelnika Štaba Divizije, kao i pitanje ađutanta postaje svakim danom aktuelnije.

Što se tiče jedinica (brigada), one su masovnim prilivom novaka i bivših domobrana i izvlačenjem starih partizana za OZN-u i ostale specijalne dužnosti izmijenio gotovo sasvim svoju fizonomiju. Ostali su stari samo rukovodioci. No ipak ta kvalitativna i kvantitativna promjena nije se odrazila u pogledu borbenosti i discipline tako negativno kako bi se to moglo očekivati. To je jasno ako se uzme u obzir da su to sve mahom uvježbani vojnici, da su živjeli pod čvrstom disciplinom, pod materijalno težim uslovima i napokon da se oni osjećaju pomalo i krivcima što su dosad bili na strani neprijatelja. Ako se tome doda još i činjenica da se nalazimo u periodu velikih naših vojničkih uspjeha i da se naši rukovodioci odnose prema svojim potčinjenima na jedan za njih sasvim nov i zdraviji način onda postaje jasno što te, brigade ipak uspješno izvršavaju svoje zadatke. Čvrsta disciplina i intenzivan politički rad daće im ono što još sada nemaju, tj. političku sigurnost i organizacionu čvrstoću.

Štab Zapadne grupe NOP Odreda smo rasformirali i preostali Psunjški odred stavili pod neposrednu svoju komandu. Taj odred ima od svih naših jedinica najviše starih boraca i namjeravamo da većinom tih boraca prošaramo novomobilisane u brigadama, a Odred da pojačamo sa novacima.

Divizijska organska artiljerija (baterija od 3 brdska topa 75/28) pokazala se u operacijama dobro, dok Korpusni divizion još nije sređen, jer u njega i iz njega stalno dolaze i odlaze topovska odjeljenja i vodovi: vod brdskih topova 75/28 dali smo X. Korpusu, vod brdskih topova 75/28 i vod poljskih topova 75 mm dali smo u Oficirsku školu, vod haubica 100 mm i vod topova 65/06 odredili smo za uvježbavanje ljudstva dopunske baterije. Ovoliki broj topova van stroja dozvoljava činjenica da.

nemamo topovske municije. Sređivanje artiljerije u našem Korpusu dato je referentu za artiljeriju majoru Irikretu⁹ i rad oko toga teče brzo i solidno.

III. FORMACIJSKO STANJE JEDINICA I NJIHOVA POPUNA

VI. Korpus zadovoljava formaciji po broju divizijama isto tako i divizije po broju brigada. XII. Udarna divizija ima 4 brigade od kojih je jedna Čehoslovačka, ali ova je brigada brojčano tako malena, da predstavlja zapravo po formaciji bataljon¹⁰. U posljednje vrijeme, nakon oslobođenja Daruvara, pružaju se mogućnosti za njenu popunu do brigade.

Mađarski bataljon i osobito njemačka četa imaju vrlo slabo perspektive za daljnji razvoj.

Íako je VI. Korpus od zadnjeg našeg izvještaja porastao za preko 4.000 ljudi, ipak po svom brojnom stanju još ni izdaleka ne udovoljava novopredviđenoj formaciji. Isto tako sredenost samih jedinica ni iz daleka ne liči na formacijom predviđenu sliku. Ta dva problema riješit ćemo masovnom mobilizacijom i ubrzanim sređivanjem jedinica. Uslovi za to postoje. Ostaje otvoreno samo pitanje oružja.

U prošlom mjesecu formirali smo:

- a.) IV. Brigadu XII. Udarne divizije iz Odreda Istočne grupe (glavnina iz Diljskog odreda) i od jednog bataljona Osječke brigade.¹¹
- b.) Auto-bataljon od 10 ispravnih kamiona sa 20 šofera i ostalim potrebnim ljudstvom.
- c.) Po jednu bateriju brdskih topova 75/28 u svakoj diviziji.
- d.) Diverzantski bataljon prerastao je u Diverzantski odred.
- e.) Pojačali smo brojčano II. Ozn-a brigadu.¹²

IV. BROJNO STANJE I NAORUŽANJE

Brojno stanje vidi se iz priloga.¹³ Napominjemo da u njega nije uneseno brojno stanje XXVIII. Udarne divizije zbog udaljenosti iste i da smo njeno brojno stanje unijeli u primjedbu

⁹ Franc Inkret

¹⁰ O brojnom stanju, socijalnom i nacionalnom sastavu Čehoslovačke brigade »Jan Žiška« vidi dok. br. 11.

¹¹ Opširnije o formiranju te brigade vidi tom V, knj. 33, dok. br. 28, primjedbu bri 15.

¹² Riječ je o brigadi Korpusa narodne odbrane.

¹³ O brojnom stanju i naoružanju 6. korpusa NOVJ u oktobru 1944. vidi dok. br. 111.

globalno, tj. *ono s kojim je otišla iz Slavonije koncem jula ove godine (3.600 na licu).*¹⁴ Prije njenog odlaska popunili smo je prema vašem naređenju na to brojno stanje iz sastava XII. i LX. Divizije i Istočne grupe odreda. Po povratku iz X. Korpusa sredinom mjeseca jula ona je imala na licu 1603.¹⁵

Ukupno brojno stanje VI. Korpusa po spisku koncem mjeseca augusta bilo je (bez Korpusne vojne oblasti i OZN-a brigade) 11.229, a koncem septembra ono iznosi 15.694, što unatoč najofanzivnijeg našeg mjeseca i stalnih borbi predstavlja porast koji brojkama potvrđuje dobro stanje u Slavoniji.

Napominjemo da to brojno stanje u operativnim jedinicama može biti i vpće, ali nasuprot velikih uspjeha posljednjeg mjeseca mi ipak ne dostižemo da sa vlastitim snagama naoružamo toliki priliv novih. Zato smo jedan dio novomobilisanih upotrebili za popunu dopunskih bataljona, a drugi dio iskoristili za opravku i izgradnju zemlje (ceste, pruge, telefonske linije, državne zgrade, bunker, seljačke kuće itd.). S tim ljudima se radi donekle politički i stoje nam na raspoloženju za popunu dopunskih odnosno operativnih jedinica.

U vezi s posljednjim naređenjem G.S.H. i V.S.J. vršimo pripreme u zajednici sa ostalim organizacijama za širu mobilizaciju.

Nenaoružanih imamo sada oko 3.000.

Nemamo:

a.) Granata za topove svih kalibara, jer se gotovo sve istrošilo u našoj ofanzivi od 1. septembra do 15. oktobra ov. god., a osim Pakraca ostala, napadnuta uporišta uspjela su svoju municiju ispucati na nas.

b.) Mina za teške i lake bacače (engleske, talijanske, jugoslavenske, njemačke i ruske). •

c.) Eksploziva. 'Ovo je uslov solidnog našeg operativnog djelovanja na glavnoj pruzi.'

d.) Mina za Džon but

e:) Pješadijske mauzer municije.

V. SOCIJALNI I NACIONALNI SASTAV

Kao u zadnjem izvještaju.

¹⁴ Dvadeset prva brigada 28. divizije prešla je u Bosnu (na Motajicu) 23/24. jula, a- Štab divizije sa 17. i Brodskom brigadom 13/14. septembra 1944 (opširnije o tome vidi tom V, knj. 29, dok. br. 107 i Arhiv V.I.I., reg. br. 22-1/2, k. 1124).

¹⁵ Na području 10. korpusa NOVJ' ona je dejstvovala od 5. maja do polovine jula 1944' (vidi tom V, knj. 27, dok. br. 83).

VI. NASTAVA U JEDINICAMA,¹⁶ ŠKOLAMA I KURSEVIMA

Uumnožili smo u 4.000 primjeraka »Gonjenje« od generala Škorpika,¹⁸ za potrebe VI. i X. Korpusa i Oficirske škole. U danima neprijateljskog raspada i bježanja ovaj odlični priročnik bit će nam baza za rad u našim jedinicama. Nastojati ćemo svim 'silama da se svaki naš borac saživi s pitanjem potrebe gonjenja. Tu smo do sada bili najslabiji.

Inače nešto novoga po ovoj tačci ne bi bilo.

. VII. SPECIJALNE JEDINICE

Pojačali smo jedinice za vezu i vodimo kod njih kurs ka punom formacijskom stanju. Njihov rad i kvalitet, oprema i problemi vide se iz priloženog izvještaja za vezu. •

Artiljerija je u formiranju. Brojno je pojačana oruđima i ljudstvom. Dopunska baterija imat će uskoro 300 ljudi. Dostaviti ćemo o tome posebni izvještaj.

Auto-bataljon je također u formiranju odnosno u porastu novim otetim kamionima.

Ostala pitanja tog poglavlja bez promjene.

VIII. MORAL, BORBENOST I GOTOVOST TRUPA

I ovaj mjesec potvrđio je da, pored velikog priliva novih boraca, borbenost, moral i gotovost nisu popustili. Osjeća se jedno, kao što je već spomenuto, da se nismo mnogo pomakli po pitanju gonjenja odnosno temeljitog uništavanja neprijateljske žive snage. Ofanzivnost, upornost i vještina i boraca i rukovodilaca do momenta likvidacije neprijateljskog uporišta je na zavidnoj visini, ali ono što se probije između naših redova oko uporišta i u uporištu, gotovo je sasvim sigurno za život. Ponekad se u tom pogledu ide tako daleko, da se pričinja, kao da su naši borci zadovoljni da se neprijatelj probio.

Isto tako nismo se još usavršili u saradnji pješadije i teških oružja, a niži rukovodioci ne znaju još uvijek taktičku upotrebu pojedinih vrsta oruđa, tako da se dešava da se bacacima želi likvidirati bunkere, a žive zaklonjene ciljeve ne tuku bacacima. Vatra teških mitraljeza još uvijek se ne iskorištava onako kako se može i treba.

Opravkom željeznica i formiranjem auto-bataljona, te pojačanjem u 'artiljeriji, manevarska sposobnost i udarnost našeg Korpusa danomice raste.

¹⁶ Josip Škorpik

IX. NAŠE BUDUĆE NAMJERE

Ad. 1. U zadnjem našem izvještaju prikazali smo ukratko kako zamišljamo iskoristiti novonastalu povoljnu situaciju u Slavoniji. Plan je uspio. Stiglo se gotovo svugdje na vrijeme. Daruvarska i Požeška kotlina i Podravina oslobođene su. Ostaje nam sada istočna Slavonija, u prvom redu Našice, te glavna pruga sa svojim uporištima.

Ab. 3. Radit ćemo u smislu zadnjeg naređenja GŠH i VŠJ.

Napomena: Molimo taj Štab da zakašnjenje u nepotpunitosti ovog izvještaja opravda neprekidnom našom angažovanostu u borbama kroz protekli mjesec.

Prilozi:

- 1.) Operativni izvještaj. —
- 2.) Brojno stanje i naoružanje i nacionalni sastav. —
- 3.) Izvještaji vojno-obavještajnog otsjeka, otsjeka za vezu i intendanture. —
- 4.) Naredba Štaba VI. Korpusa broj 15.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Polit, komesar, pukovnik:
Otmar Kreačić

Komandant, pukovnik:
Mate Jerković
(M. P.)

BR. 56

IZVJEŠTAJ ŠTABA 6. KORPUSA OD 18. OKTOBRA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O RADU KOR- PUSNE VOJNE OBLASTI U SEPTEMBRU¹

ŠTAB VI. KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Broj: 1876
Dana: 18/X 1944 u sati

Dostavlja izvještaj o radu
ICorpusne vojne oblasti za
mj. septembar 1944. god.

GLAVNOM ŠTABU NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

I. VOJNIČKA SITUACIJA

Prvih deset dana mjeseca septembra naše jedinice su vršile operacije i pritisak na glavnu prugu u vezi sa naređenjem druga Tita (o općoj ofanzivi na neprijateljske komunikacije).² Pred tim operacijama, kako smo obaviješteni, trebalo nas je pomagati i saveznička avijacija, međutim do te pomoći ruje došlo. Unatoč toga naše su jedinice vršile uspješan pritisak i operacije na glavnoj pruzi, te je ista presječena na nekoliko stotina mesta, a istovremeno i napadale nekoliko neprijateljskih uporišta na samoj glavnoj pruzi (Garčin, Perkovci, Vrpolje).³

Sa manjim dijelovima naših snaga napadah smo (administrativno) neprijateljsko uporište Sl. Požegu. Neprijatelj, osjećivši u okolini Požege veće snage, napustio je istu uz relativno male borbe.⁴

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.U., reg. br. 33-jyg jj 13,

² Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 59.
a vidi tom V, knj. 33. dok. br. 51, 52 i 53.

* Dva bataljona 12. brigade upala su 5/6. septembra 1944. u Slavonsku Požegu i poslije kraće borbe zarobila 12 domobrana i zaplijenila 1 teški mitraljez, 2 puškomitraljeza i 15 pušaka. Uslijed intervencije; jakih neprijateljskih snaga iz Pleternice bataljoni su se povukli, iz grada. Sa našim jedinicama povuklo se iz Požege 460 domobrana, 40 oficira i 40 podoficira. Oni su svi izrazili želju da stupe u NOB i-većina od njih je odmah stupila u jedinice 6. korpusa NOVJ. Ostale neprijateljske snage napustile su poslije toga Požegu (vidi tom V, knj.. 33; dok. br. 50 i Arhiv V.I.I., reg. br. 1-7/1, k. 488/A).

Još prije nego je neprijatelj napustio Požegu naše su jedinice pristupile, uz saradnju svih naših organizacija na terenu, mobilizaciji koja je dobro uspjela. te smo za 3–4 dana mobilisali oko 700 novih boraca.

Po oslobođanju Požege glavnina naših snaga prebačena je na zapadni dio Slavonije, tj. u Daruvarski bazen, sa zadatkom da očiste čitavu prostoriju na liniji Lipik – Daruvar. I taj zadatak je potpuno izvršen i naše su jedinice u šestokim bojevima osvojili Pakrac i Lipik, a četiri dana kasnije i Daruvar.³ Istovremeno je neprijatelj napustio Pleternicu. Poslije izvršenog ovog zadatka kao najpogodniji operativni pravac ocijenjena je srednja Podravina. Pristupilo se čišćenju uporišta u srednjoj Podravini. Kako su naše snage oslobodile Čađavicu, Pod. Slatinu⁴ i Viroviticu da bi kasnije produžile nastupanjem u sjevero-zapadnom pravcu.⁵

Ovako velike vojničke uspjehe uslovila je opća vojnička situacija koja je dovela upravo do preloma u odnosu snaga i vojno-političkog položaja u našu korist.

Dva su momenta najvažnija koja su to uslovila.

1. – Dolazak Crvene armije na granice naše zemlje.
2. – Poziv maršala Tita domobrancima.

Dolazak Crvene armije na granice naše domovine izazvao je silan polet kako kod boraca tako i kod širokih narodnih masa s jedne strane i opću zbumjenost zaplašenost i demoralisanje kod neprijatelja s druge strane.

U takvoj situaciji poziv maršala Tita došao je u pravi čas i razumljivo da je imao vrlo jak odjek na čitavu zemlju, pa i na našu Slavoniju. Uspješne ofanzivne operacije naših jedinica u tom momentu još su više doprinijele razbijanju mnogih neprijateljskih jedinica (naročito domobranstva), tako da je na našu stranu prešlo 5.567 domobranaca za nepunih 15 dana. Nakraju mjeseca septembra situacija je takova, da na našoj teritoriji osim dijelova 5. i 8. lovačke pukovnije ne postoji gotovo nijedna domobranska jedinica.

U proteklom mjesecu neprijatelj nije pokazivao nikakove znake niti vršio bilo kakove ofanzivne operacije čak niti operacije aktivne odbrane, naprotiv stalno je bio pasivan, gubio prostoriju za prostorijom i nemoćno čekao dalji razvoj događaja. Jedino na glavnoj pruzi, a naročito na sektor Brod – Nova Gradiška, neprijatelj je stalno vršio pokret u cilju osiguranja te pruge (1. kozačka divizija i manji dijelovi ustaških jedinica).

⁵ Vidi tom V, knj. 33. dok. br. 71.

⁶ Vidi tom V, knj. 33. dok. br. 88, 89, 100 i 103.
" Opširnije o napadu na Viroviticu vidi dok. br. 2, 3, 22, 26, 33, 42, 134 i 135.

Kao rezultat takove situacije jeste to da danas imademo oslobođenih, 8 većih mjesta i gradova, odnosno 6 potpuno slobodnih kotareva u Slavoniji.

Istovremeno dok su naše jedinice 'napadale Viroviticu, snage X. Korpusa (prema napred predviđenom planu) napadale su uspješno Pitomaču i Kloštar,⁸ tako da je ovaj puta došlo prvi puta do solidnije i tješnje saradnje između jedinica X. i VI. Korpusa.

Općenito uzevši mjesec septembar je mjesec najvećih uspjeha NOV u Slavoniji. Operacije u proteklom mjesecu stvorile su za nas jednu od najdražih mogućnosti, a to je mobilizacija velikog broja boraca u NOV, a to znaci stvorene su mogućnosti za naglo jačanje i porast naše vojske.

II. POLITIČKA SITUACIJA

Povoljna vojnička situacija odrazila se je i na političkom polju. Stvorene su najšire mogućnosti za pohtičko djelovanje, i NOF je počela da okuplja u svoje redove još šire narodne slojeve. Unatoč toga NOF kao jedinstvena politička organizacija naroda nije još svuda dovoljno popularizirana, i nema još dovoljno sadržaja u svom radu. U organizacionom pogledu NOF je u Slavoniji dobila svoj puni organizacioni oblik odozdo do gore zaključno sa stvaranjem Oblasnog, odbora NOF za Slavoniju.

Neprijatelji NOB, razni reakcionarni i špekulantски trbanti zbunjeni su silnim nastupom i jačanjem naših borbenih redova, te izgleda kao da su se pritajili-i čekaju »povoljnije« dane.

Političko raspoloženje građanstva u gradovima moglo bi se reći da je osrednje. Naime, kada se ima u vidu da su ti ljudi živili pod uticajem Gebelsa, Matije Kovačića i pod pritiskom šapske i ustaške soldateske, onda to držanje nije tako loše, ali kad se ima u vidu opet s druge strane postojanje NOB preko 3 godine u njihovoј neposrednoj blizini, onda je ište.

Najbolje je našu vojsku dočekao od svih gradova grad Požega gdje je narod izašao sa cvijećem i sa zastavama pred naše jedinice. U ostalim gradovima općenito uzevši narod nas je primio više sa strahom i discipliniranošću nego sa radošću. Nakon 2 do 3 dana našeg boravka u svakom novooslobođenom gradu političko raspoloženje građanstva se je znatno popravilo (kad su uvidili da nema ni u čemu onoga o čemu im je 3 godine govorila fašistička propaganda).

Narod u novooslobođenim krajevima drži se različito. Hrvati na pr. nisu dovoljno uvjereni, zapravo vrlo malo, da se

8 Vidi dok. br. 5, 6, 18, 24, 31 i 62.

sada u ovim, danima zapravo prvi puta u svojoj historiji rađa zaista, sretna i slobodna domovina Hrvatska. Sve naše postupke i djelovanja gledaju sa izvjesnim nepovjerenjem. Srbi opet tu i tamo pokazuju izvjesne znake nekog nezadovoljstva (u većini oni se osjećaju sretnima jer se osjećaju sigurnima za život i imovinu). Po svemu izgleda da su mnogi Srbi očekivali mnogo više od onoga časa kad vide naše gradove slobodnim. Oni vide da je sloboda tu ali istovremeno se kod njih pojavljuje jaka želja za što bržim popravljanjem njihovog teškog ekonomskog stanja jer su i goli i bosi, a mnogi i bez krova.

Kod Švaba se ne primjećuju nikakovi znaci koji bi govorili da se opamećuju. Izuvez vrlo malih izuzetaka svi su fašistička gamad i disciplinirana i slijepa. Bez ikakovih dubljih razmišljanja prate svog firera pravo u grob.

Kao vrlo važan politički momenat¹ navesti ćemo i to, da smo uspjeli spriječiti masovnu pljačku i razaranje naših gradova, i osim manjih slučajeva tu i tamo, ni u jednom gradu nije bilo krupnije pljačke i razaranja.

III. EKONOMSKO STANJE

Proširenjem našeg oslobođenog teritorija stvorene su velike ekonomске mogućnosti, odnosno uslovi za snabdijevanje NOV. Prostrana i bogata ravna područja dobrog dijela Slavonije; sada se nalaze u našim rukama i pod našom kontrolom.

Ekonomsко stanje u novooslobođenim gradovima također nije loše. Vrlo mali je broj ljudi koji gladuju, zapravo ih i nema, ah zato imade dobar broj koji oskudno žive.

U gradovima su nađene znatne količine žita, prilično sirovih koža, nešto manufakture (najviše u Požegi). Postrojenja i tvornice su ostale gotovo netaknute. Rezerve sirovina, odnosno materijala i robe u tim tvornicama su male. Općenito osim skladišta žita sva ostala skladišta i magazini su poluprazni ili potpuno prazni. Dobiveno je nešto šećera, jestivog ulja, nafte, benzina, mašinskog ulja itd., ali sve su to tako male količine u odnosu prema tolikim gradovima, tako da možemo reći da su one zaista znak općeg siromaštva i bijede.

Što se tiče vojnih magazina, i oni su također vrlo siromašni (osim onog u Pakracu gdje je nađeno prilično ratne spreme i municije). Najvrednije stvari iz magazina iz SI. Požege neprijatelj je uspio sa sobom odvući. Ipak je tamo ostalo gotovo cijelo »Glavno tehničko slagalište« (Glates), najveća domobranska radionica u NDH.

Kao novi veliki izvor prihoda jesu mlinovi, odnosno ušur iz mlinova. Oni su ostali svi sačuvani i netaknuti, tako da ćemo od njih imati znatne koristi.¹

Kao novonastali problem, a kojim će se morati i naša vojna ekonomija da bavi, jeste ishrana radnika i namještenika u vojnim radionama, zatim povojničeno poštansko i željezničko osoblje i njihove familije.

Ishrana vojske je dobra, može se reći bolja nego ikada. Operativne jedinice se u glavnom snabdijevaju sa terena, dok se Korpusna vojna oblast snabdijeva iz vojnih magazina. U zadnje vrijeme u našim vojnim ustanovama jede se vrlo dobar polubijeli kruh koga vojnici dobivaju u dovoljnim količinama, zatim imade dovoljno krumpira, prilično graha, ponešto soli, masti i ulja, zatim povrća i voća, tako da je hrana dobra, a naročito dobro se poboljšala hrana gotovo u svim našim bolnicama.

Stanje odjeće i obuće također nije tako teško. U gradovima je nađeno nešto vojničke odjeće (naročito u Pakracu), zatim iz nekih manufakturnih radnji (neprijateljskih) konfiskovane su prilične količine civilnih odijela i štofova, zatim i saveznici su nešto bacili tako da se ipak podmiruju goruće potrebe. Stanje odjeće i obuće nije ni iz daleka zadovoljavajuće.

Mislimo naskoro početi sa širokom kampanjom sakupljanja (dobrovoljno i rekvizicijom) žita i stoke za NOV. Te očekujemo da ćemo moći sakupiti nekoliko stotina vagona žita.

IV. ORGANIZACIONO STANJE I RAD KORFUSNE VOJNE OBLASTI

U mjesecu septembru u Korpusnoj vojnoj oblasti izvršene su mnoge personalne izmjene. Tako je kapetan Čop Bogumil otišao u Glavni Štab. Na njegovo mjesto postavljen je poručnik Verbošek.

V. d. šefa mobilizacijskog otsjeka major Rade Knežević je smijenjen, a na njegovo mjesto postavljen je kapetan Petrić Ivan, dosadanji mobilni oficir Novogradiškog područja.

Za šefa novoformiranog saobraćajnog otsjeka postavljen je drug Garić Đuro. Osim toga postavljeni su i svi šefovi sekcija u pojedinim otsjecima.

Izvršena je i reorganizacija sudstva tako da i sud u Korpusnoj vojnoj oblasti funkcioniše saglasno najnovijoj naredbi V. Š.

Korpusna vojna oblast djeluje homogenije kao cjelina, ali nema još uvijek dovoljno brzine u rješavanju problema i izvršavanju zadataka.

V. ORGANIZACIONO STANJE I RAD KOMANDI PODRUČJA

Sa novonastalom vojničkom i političkom situacijom izvršene su neke organizacione promjene u našim područjima, a isto tako izvršeno je i mnogo personalnih izmjena. Tako smo ukinuli komandu Daruvarskog područja i pretvorili je u komandu mjesta Daruvar i istu pripojili Virovitičkom području. Komanda Virovitičkog područja prenijela je svoje sjedište u Đulavec, a komanda Požeškog područja u Veliku. Ovo smo učinili radi što boljeg i lakšeg komandovanja i kontrolisanja terena.

Pošto se ukazala velika potreba za novim kadrovima, to su i mnogi rukovodioci iz komandi područja premješteni odnosno postavljeni na nove dužnosti. Tako je politkomesar Brodskog područja stavljen na raspoloženje OZN-i, a na njegovo mjesto postavljen polit, delegat komande mjesta Kutjevo, politkomesar Slatinskog područja drug Slavko Medulić postavljen je za zamjenika komesara XXI. Brigade, a na njegovo mjesto postavljen je drug Jakšić, raniji komesar bataljona jedne naše brigade. Politkomesar Novogradiškog područja drug Janko Bajt stavljen je na raspoloženje X. Korpusu. Komandant Virovitičkog područja major Sužnjević postavljen je za komandanta Omladinske brigade, a na njegovo mjesto postavljen je njegov zamjenik Vojin Sudar. Politkomesar Požeškog područja stavljen je na raspoloženje NOF (Milan Žugelj), a na njegovo mjesto postavljen je drug Crveni,⁹ član kotarskog NOF za kotar Požegu. Komandant Slatinskog područja postavljen je za komandanta mjesta Požega (kapetan Ljuban Trbojević). Komandant Požeškog područja kapetan Bogoljub Milaković postavljen je za komandanta Slatinskog područja, a njegov zamjenik Boro Vlaketić za komandanta Požeškog područja. Komandant Brodskog područja kapetan Nikola Kokić primio je dužnost oficira na radu u Korpusnoj vojnoj oblasti, a na njegovo mjesto postavljen je njegov zamjenik kapetan Ljuboja Radišić. Komandant Daruvarskog područja kapetan Ljuban Vukić postavljen je za načelnika Staba XVIII. Brigade, a njegov zamjenik poručnik Mane Tatalović premješten je za zamjenika komandanta Novogradiškog područja. Politkomesar Daruvarskog područja kapetan Mišo Kmecig postavljen je za politkomesara Komande mjesta Požega. Zamjenik komandanta Novogradiškog područja Milan Vujatović, poručnik, postavljen je za komandanta mjesta Pakrac, zamjenik komandanta Daruvarskog područja poručnik Gavro Lončarević postavljen je za komandanta mjesta Lipik.

Ovako veliko razmještanje naših kadrova nametnula nam je novonastala situacija. Razumljivo je da to imade izvjesnog

» Tomo Balen

odražaja na rad komandi područja. No unatoč toga svega ipak komande područja prilično izvršavaju svoje zadatke, i nije bilo nekih krupnih grešaka u njihovom radu. Dešavali su se tu i tamo propusti, a razlog tome je najviše nov i mlad kadar koji se sporo snalazi i nema iskustva u tom radu. Brzina i ekspeditivnost u radu je nešto popustila, ali i to se prebrođava.

Kao krupan organizacioni nedostatak u radu tih novih komandi jeste to, što one ne znaju potpuno i pravilno koristiti sve referente, ih bolje rečeno komandanti i komesari ne obuhvataju sve sektore rada u komandi u potpunosti. U najviše slučajeva komandant i komesar se upuštaju u sve poslove iako imaju referente koji bi to mogli obavljati.

Oslobodenjem gradova i postavljanjem u njima komandi mjesta imademo takovu pojavu da su nam u komandama mjesta u nekim gradovima jače komande mjesta nego komande područja. To je svakako privremeno stanje koje ćemo kasnije nastojati ukloniti čim se stanje u gradovima normalizuje i učvrsti. Ovakove komande uz redovne izvještaje komandama područja, šalju i direktne izvještaje Korpusnoj vojnoj oblasti kojoj neposredno disciplinski odgovaraju.

VI. ORGANIZACIONO STANJE I RAD KOMANDI MJESTA.

Formirano je 7 novih komandi mjesta.

Komanda mjesta Požega:

komandant kapetan Ljuban Trbojević, do sada komandant Slatinskog područja,

politkomesar Mišo Kmecig, kapetan, do sada politkom. Daruvarskog područja.

Komanda mjesta Pakrac:

komandant: poručnik Milan Vujatović, do sada zamj. komandanta Novogradiškog područja,

politkomesar: Milan Prodanović, do sada polit, instruktor Novogradiškog područja.

Komanda mjesta Lipik:

komandant: poručnik Gavro Lončarević, do sada zamjenik komandanta Daruvaskog područja,

politkomesar: Dragutin Pilar, do sada polit, instruktor Daruvarskog područja.

Komanda mjesta Daruvar:

komandant: Ignjatije Vujić, do sada politkomesar bataljona XVII. Brigade,

politkomesar: Josip Vojaček, major, do sada politkom. Čehoslovačke brigade.

Komanda mesta Virovitica:

komandant: major Josip Banak, do sada politkom. Virovitičke brigade,

- politkomesar:¹⁰

Komanda mesta Slatina:

Komandant: poručnik Ljubomir Vukotić, do sada načelnik štaba Zapadne grupe NOP Odreda,

politkomesar: poručnik Kmecig Andrija, do sada polit, delegat komande mesta u Voćinu.

Komanda mesta Pleternica:

komandant: poručnik Stevo Damjanović, do sada komandanat mesta u Velikoj,

politkomesar: do sada politdelegat komande mesta u Velikoj.¹¹

Odmah po oslobođenju naših gradova ulazile su komande mesta u gradove i počele sa funkcionisanjem. Iskustvo je pokazalo da se mora neophodno unapred predviditi komanda mesta sa svim organima, a korisno je prije ulaska naših ustanova u grad održati- kratko savjetovanje sa svim ustanovama koje ulaze u dotični grad (OZN-a, komanda mesta, kotarski i okružni NOO). Na tom savjetovanju izradi se zajednički plan tako da nam sve ustanove jedinstveno nastupaju i da ne dolazi do nesklada u radu. U novooslobođenim gradovima odmah se formira mjesno rukovodstvo od predstavnika komande mesta, gradskog NOO-a i Povjerenstva OZN-e koje se u prvim danima sastaje svaki dan, bar na pola sata, i donosi zajednički plan o radu.

Komande mesta u gradovima teško su se snalazile. Grad sa svojim komplikovanim društvenim životom traži od ljudi više elastičnosti i sposobnosti za snalaženje. Naši se drugovi teško privikavaju. Ipak je u nekim mjestima već prvi dan po oslobođenju komanda mesta počela da djeluje, ali ni u jednom mjestu nije prošlo više od dva dana a da komanda mesta nije počela da funkcioniše.

Drugovi u tim komandama teško se otresaju partizanskih navika i teško izlaze iz partizanskih okvira. Vrlo teško ih se navikava i vaspitava. U tom pravcu da reprezentuju našu vojnu vlast. Kancelarije im još nisu dovoljno uredne i vojnički nisu na dovoljnoj visini. Isto tako samo držanje mnogih drugova je prilično nespretno. Odnos prema građanima ispočetka je bio nevješt, ali to se znatno popravilo. Neke komande u gradovima već dobro rade, kao an pr. Komanda mesta Požega, komanda mesta Pakrac. Svuda pred tim komandama su uređene oficir-

i « Imena političkih komesara izostavljena su u originalu.

ske kuhinje, odnosno oficirski domovi za oficire koji su na proputovariju kao i za one koji stalno žive u dotičnom mjestu. Isto tako su uređene i prolazne kuhinje za vojnike.

Gotovo sve komande bez izuzetka nemaju dovoljno stražara, te im to stvara poteškoće. Naročito što se tiče vojničkog osiguranja i kontrole u gradu. Stražari žive u kasarnama vojničkim životom koji je reguhsan posebnom naredbom o životu, radu i držanju stražara u gradovima. Sve komande imadu solidno izrađene službene natpise, a isto tako i potrebne štambilje. Po svim komandama mjesta postavljeni su svi potrebni referenti. No i ovdje se dešavaju propusti kao i u komandama područja, tj. komandant i komesar nedovoljno upošljavaju i iskorišćuju svoje pomoćno osoblje.

Unatoč svih poteškoća, neznanja i propusta, rad komandi mjesta u gradovima je priličan i sve komande sa malim izuzecima u ovakovom sastavu kakovom su sada moćiće da zadovolje. Njihov odnos prema ustanovama u gradu je pravilan.

VII. ORGANIZACIONO STANJE I RAB. PARTIZANSKIH STRAŽA

Broj naših stražara nije se gotovo ništa povećao. Ah smo zato izvršili razna razmještanja i rasformiranja pojedinih straža, uklapanje u sastav drugih straža i formiranje novih. Na nekim mjestima u centralnom dijelu našeg oslobođennog područja smo ukinuli partizanske straže, u nekim opet smanjili, a isto tako smanjili smo straže i pri nekim bolnicama i slagalištima, tako da smo na taj način došli do ljudstva koje smo rasporedili za stražu u samim gradovima.

Djelatnost naših straža općenito uzevši u Slavoniji primila je ili bolje rečeno poprima nov oblik. Naime sve je manje slučajeva da se straže sukobljavaju sa oružanim neprijateljskim formacijama i jedinicama neprijateljske vojske, i to prosto iz razloga jer nemaju prilike da se sa njim sukobe (osim pograničnih straža našeg teritorija), ali zato sve više dolazi do izražaja njihova djelatnost u smislu patroliranja, obezbjeđenja reda i sigurnosti, hapšenja raznih sumnjivih i nepovoljnih elemenata itd. Sto se tiče držanja naših stražara kod ulaska u gradove kao i kasnije, ono je bilo prilično dobro. Nismo imah gotovo ni jedan slučaj da je neki stražar ulazio bez naređenja u tuđe stanove i bilo šta dirao. Bilo je slučajeva da su poneki zašli u neku gostionu ili hotel te se tamo ponapili.

VIII. RAD I ZADACI VOJNE POZADINE PRI ZAUZIMANJU GRADOVA

Pri zauzimanju gradova i uopće pri naglom širenju naše oslobođene teritorije pred našu pozadinu su se postavili mnogi

zadaci. Jedan od osnovnih je taj da u najkraćem roku po zauzimanju, odnosno oslobođenju grada, uspostavi vojnu vlast u mjestu. To nam je uglavnom uspijevalo i to za prilično kratko vrijeme.

Kod oslobođenja gradova u mnogome smo izmijenili postupak i rad svih pozadinskih i vojnih organa. Tako smo zabranili za prva dva dana dok se ne uspostavi red svako izvlačenje bilo kakovog materijala osim ratnog i sanitetskog. Time smo izbjegli ono iz stare prakse, a to je kolone raznih referenata iz svih grana kojih imade u području, a koji u prva dva dana bi pravili najviše zbrke i nereda. Kada se učvrsti koliko toliko vojna i civilna vlast, kada se likvidira - svaki otpor, i pohapse svi neprijateljski tipovi, onda se prema planu i našim potrebama izvlači samo onaj materijal koji nam neophodno treba. Sve ostalo ostaje dalje na svojim mjestima i postepeno se dalje evakuiše, odnosno prevozi na druga mjesta itd.

U vezi sa velikim proširenjem naše teritorije, postavili smo si kao jedan od osnovnih zadataka pred vojnu pozadinu uređenje komunikacija (ceste, mostovi, kanali, propusti, željeznica i p. t. veze) i na tom polju se radi. Na cestama radi oko 400 zarobljenih neprijateljskih vojnika, a mislimo mobilisati još i.500 za rad na popravci naših komunikacija.

Pred vojnu pozadinu u odnosu prema operativnim jedinicama postavljena su dva osnovna zadatka.

1. — Omogućiti brzo i nesmetano prebacivanje naših trupa sa jednog sektora na drugi i
2. — Zadovoljiti operativne jedinice ekonomskim i ostalim potrebama koliko je to najviše moguće.

Čitava djelatnost naše vojne pozadine svodi se uglavnom u pravcu osposobljavanja za izvršavanje tih zadataka i njihovog izvršavanja.

Kao treći zadatak pred vojnu pozadinu postavili smo što veću pomoć u obnovi i izgradnji naše zemlje.

IX. PROBLEMI I ZADACI

1. — Predviditi komandni kadar za komande mjesta u svim gradovima na našem teritoriju.
2. — Osposobiti u najkraće vrijeme sve komunikacije i p. t. veze.
3. — Pripremiti sve rade u vezi sa mobilizacijom nekoliko hiljada novih boraca.
4. —⁰ Pristupiti široko zasnovanom skupljanju žita za NOV (dobrovoljni prilog i rekvizicija).

5. — Izraditi uputstvo za rad komandi straža i mesta u -vezi sa novim načinom njihovog rada i zadacima.
6. — Formirati Osječko područje.

X. RAZNO

1. — Izgrađeni su zarobljenički logori za zarobljenike u četiri područja, kao jedan logor Korpusne vojne oblasti.
2. — Osnovan je šoferski kurs na kome imade 38 slušača i koji je počeo sa radom.
3. — Osnovan je poštansko-telegrafski kurs koji je također počeo sa radom.
4. — Vojno-pozadinski kurs za stražare također radi.
5. — Radništvu naših radionica u Požegi (Glates) dodijelili smo po 1 metar žita, 1 met. drva i dajemo im 2 puta nedeljno mesa, po obitelji.
6. — Čete za vezu po područjima popunjavamo do stotinu ljudi (ovo činimo da bi što prije postavili p. t. vezu).
7. — Mislimo formirati komisiju koja će imati zadatak da obide sve podzemne magazine sa žitom, jer postoji opasnost da se isto počne kvariti jer je prilično vlažno metano u magazin.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politkomesar, pukovnik: Zamj. komandanta, ppukovnik:
Otmar Kreačić   Bogdan Crnobrnja
(M. P.).

BR. 55

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 7. DIVIZIJE OD 18. OKTOBRA 1944.
ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA KOPRIVNICU¹**

**ŠTAB
VII. UDARNE DIVIZIJE IV. KORPUSA N.O.V.
JUGOSLAVIJE
Op. Br. 547/44**
Dne 18-X-1944

Operativni izvještaj o operaciji
na grad Koprivnicu.²

13. do 16. X. 1944 g. naša divizija u sastavu X. Korpusa NOVJ. vršila je operacije na neprijateljsko uporište Koprivnicu.³

Jačina naših snaga, raspored i zadaci naših jedinica vide se iz priložene zapovijesti¹ Op. br. 545/44 od 13. X. 1944 g.

Jačina i sastav neprijatelja, te njegovo naoružanje i raspored u momentu napada nisu bili tačno poznati, niti se to još i danas ne može tačno ustanoviti.⁵

Tok napada:

Na svoj zadatak naša divizija krenula je sa prostorije Hlebine – Sigetec 13. X. 1944 g. oko 18 časova. Tenkovi, koje smo trebali dobiti u sastav, nisu stigli zbog pomanjkanja benzina i drugih smetnji. Naše jedinice neopozneno su izvršile razvođenje za napad i bez naročitih smetnji došle u blizinu objekata za napad. Zbog pomrćine i nepoznatog terena napad je otpočeo sa zakašnjenjem od jednog sata, tj. u 23 sata. III i IV brigada došle su nesmetano do prvih kuća prema neprijatelju na svojim pravcima napada i u momentu kada su pokušali dalji prodor neprijatelj je otvorio paklenu vatru iz svega raspoloži-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 52-1/2, k. 813.

² Divizija je neke izvještaje dostavljala štabovima 4. i 10. korpusa NOVJ. Ona- je organizacijski pripadala 4. korpusu a privremeno je, sa dvije brigade, dejstvovala na • operativnom području 10. korpusa (vidi. dok. br. 21 i 34).

³ Opširnije o borbama za Koprivnicu vidi dok. br. 40, 45, 51, 52.. 59, 62, 89, 136, 137, 138 i 139.

⁴ Zapovijest se nalazi u Arhivu V.I.I., reg. br. 32/1-1, k. 813.

⁵ Vidi dok. br. 40.

vog naoružanja. Ipak su brigade prodrle do prvih kuća^{sä} manjim dijelovima, ali je neprijatelj upotrebljujući rezervu izvršio protunapad i izbacio naše dijelove iz mjesta. Tokom noći 13/14. ov. mj. izvršeno je uz dobru pripremu bacačke, artiljerijske i protukolske vatre, te vatre automatskog oružja nekoliko **snažnih** napada na neprijatelja sa težnjom da se probije neprijateljska odbrana i omogući ubacivanje naših snaga u grad. Nijedan pokušaj i pored hrabrog držanja naših boraca i rukovodilaca nije uspio. Neprijatelj se ogorčeno branio iz svake zgrade i iz rovova i naši borci bili su zadržani kod samih žičanih prepreka. Tri protunapada neprijatelja prema s. Miklinovcu, koga je držala naša IV brigada, bila su odbijena. Nastupom dana naše jedinice zadržale su se u neposrednoj blizini neprijatelja pripremajući nove napade.

14. X. t. g. u 11.30 sati po naređenju štaba Korpusa izvršen je ponovan napad na neprijatelja i to IV brigada od pravca s. Miklinovca prema Koprivnici, a III brigada od želj. pruge Koprivnica – Đekenješ i duž ceste Koprivnica – Peteranec. Ovaj napad bio je dobro organizovan. Svako oruđe od mitraljeza do brdskih topova bilo je pravilno upotrebljeno i otpočeo je snažan napad, koji je trajao oko dva sata. Neprijatelj je bio istjeran iz prvih rovova, ali se opet nije moglo dalje prodrijeti, jer su naši borci obasipani snažnom i ubitačnom vatrom. Oni su se morali kretati po brisanom prostoru i kretali su se, ali prodor nije bio moguć. O tome je izviješten štab X Korpusa od strane štaba divizije, ah se dobilo naređenje da se pritisak pojača i napad i dalje vrši. Haubička baterija gađala je neprijatelja u gradu, ali nije mogla neposredno potpomagati pješadiju i lomiti neprijateljska gnijezna otpora na glavnim pravcima napada.

Oko 15 časova naišlo je šest neprijateljskih aviona, koji su počeli mitraljirati naše položaje.⁶ U isto vrijeme neprijatelj iz grada pojačao je svoj pritisak prema cesti Koprivnica – s. Herešin. Jedan bataljon IV brigade, koji se na tom pravcu nalazio sasvim blizu neprijatelja, pošto je imao dosta gubitaka počeо se povlačiti, a u isto vrijeme jedan bataljon III brigade, koji je bio sa njima u vezi, povukao se nešto unazad. Ovi bataljoni zadržani su ispred s. Herešin, a manji dijelovi koje je uhvatila panika povukli su se nešto nazad, ali su odmah bili vraćeni.

Oko 17 časova prema naređenju štaba X Korpusa naša III brigada određena je kao rezerva, a IV brigada kao drugi borbeni red na liniji k. 135 s. Miklinovec. Pravcem kojim su napadale jedinice naše divizije određene su za napad jedinice XII i XL divizije.⁷ Smjena je izvršena u prvi mrak, a naša III bri-

⁶ Vidi primjedu br. 9 uz dok. br. 40.

⁷ Vidi dok. br. 51 i 59.

gada prebačena je u s. Ivanec kao korpusna rezerva, a IV brigada ostala je na liniji k. 135 s. Miklinovec kao drugi borbeni red s tim, da potpomogne napad u gradu, ako brigada XII divizije, koja je napadala sa tog pravca, uspije da prodre u grad. Jedinice XII i XL divizije, koje su napadale na sektoru naše divizije tokom noći 15/16 ov. mj. nisu imale uspjeha iz istih razloga, kako je gore navedeno za jedinice naše divizije. Situacija je tokom noći u glavnom ostala nepromijenjena.

15. X. 1944 g. jedinice naše divizije ostale su u glavnom na istim položajima. Borbe sa neprijateljem nisu imale. Oko 12 časova po naređenju štaba Korpusa naša IV brigada rokrana je na prostoriju s. Herešin – tvornica »Danica« gdje je zatvarala pravac u slučaju da bi neprijatelj pokušao iz Koprivnice da se probije. Tokom dana i noći 16/17. ov. .mj. naša divizija nije vodila borbe. Jedino je IV brigada vršila pritisak prema Koprivnici sa svog pravca u cilju vezivanja neprijateljskih snaga, dok su jedinice XII i XL divizije vršile i dalje napade na Koprivnicu.⁸

Oko 3 sata 15/16. ov. mj. po naređenju štaba X Korpusa odustalo se od daljeg napada i naša divizija povukla se na prostoriju s. Javorovac, s. Plavšinac na odmor.

Postavljeni zadatak nije izvršen.

Zarobljeno i zaplijenjeno nije ništa.

Gubici neprijatelja nisu poznati, ali ih je bilo.

Naši gubici: 54 mrtva, među kojima 1 komandant bataljona poručnik, 3 komandira čete, 4 komesara čete, 1 vodnik i 1 delegat, ostalo borci. Ranjenih 111 drugova.

Utrošeno je: 151 granata za protukolske topove, 642 mine za teške bacače, 36 mina »Džon bul«, 62.598 puščanih i mitraljeskih metaka, 22 metka za protukolske puške, 60 ručnih bombi.

Izgubljeno: 1 šmajser i 15 okvira za puškomitraljez. Oštećeno: 5 puškomitraljeza, 1 teški mitraljez, 1 šarac, 1 bacač »Džon bul«.

Nekoliko mrtvih drugova ostalo je neizvučeno kod žice.

Neprijateljsko uporište Koprivnicu branile su najkrvavije neprijateljske trupe, kojih je bilo više nego što se računalo. Neprijatelj je dobro utvrđen i imao rezerve, koje je uvijek mogao ubacivati i parirati svaki naš ma i najmanji prođor. Pravci od kuda je napadala naša divizija nisu bili podesni za napad. Teren je bio vidljiv, ravan i brisan i preko njega je naše nastu-

⁸ Vidi primjedbu br. 7 uz dok. br. 59.

panje bilo onemogućeno, tim prije što je brojno jak neprijatelj davao ogorčen otpor. I pored ovoga naši borci i rukovodioci porto su se zalagali sa težnjom da izvrše dobiveni zadatak, ali to sa ovakvom pripremom i bez dovoljne količine i koncentracije materijala nije bilo moguće.

Saradnja pješadije i artiljerije, te ostalog teškog oružja bila je dobra. Veza za vrijeme borbe i pored čestih prekida i teškoča dobro je funkcionala. Sanitet je također zadovoljio.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar, potpukovnik,
si. otsutan

Komandant, potpukovnik,
Mil. Pavlović

(M. P.)

BR. 55

IZVJEŠTAJ NAČELNIKA ŠTABA 29. DIVIZIJE NOVJ OD 18. OKTOBRA 1944. KOMANDANTU I POLITIČKOM KOME- SARU DIVIZIJE O OSLOBOĐENJU DUBROVNIKA¹

ŠTAB
XXIX UDARNE DIVIZIJE
NOV JUGOSLAVIJE
Broj Službeno
18. oktobra 1944 god.
u 22 časova

*Drugovima general, majoru Vladu Šegrtu
i komesaru Voju Kovačeviću.-*

Poslije ovlađivanja Uskopljem jedinice X i XII Herc.⁵ U. brigade produžile su energično gonjenje neprijatelja. Poslije podne neprijatelja smo ugrozili iz pozadine napadnuvši manjim dijelom snaga Bosanku i na taj način neprijatelj se našao u vrlo teškoj situaciji. Počeo je otstupati bježeći panično ka Dubrovniku, rušeći usput sve mostove, propuste, bunkere, topove i ostalo kako ne bi nama pali u ruke. Naše jedinice u stopu su gonile neprijatelja ne davši mu predaha i na taj način su u 20 časova ušle u Dubrovnik i oslobodile ga.⁴

Neprijatelj je imao velike gubitke i zaplijenjena je ogromna količina materijala, a između ostalog 8 topova, 5 teških mitraljeza, 1 puškomitraljez i dosta drugog materijala. Materijala je nađeno u ogromnim količinama počevši od Ivanice pa sve do Dubrovnika pa je potrebno da se taj materijal čim prije evakuiše.

Bande su pobegle u pravcu Orašca i naše jedinice im nisu nigdje dozvolile da se odmore. U okolini grada neprijatelj je rušio centrale i itahjanska utvrđenja i sve drugo što je stigao, ali cisterne, vodovode, električnu centralu neprijatelj je ostavio.

Naše jedinice su razmještene i to XII, na prostoru Mokošica – Golubov Kamen – Gradac – željeznička stanica, a jedinice X brigade su razmještene na Boninovo – Pločama – Žarkovići – Brgatu.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 29–6, k. 1144, II.

² Generalmajor Vlado Šegrt bio je tada komandant a potpukovnik Vojko Kovačević politički komesar 29. divizije NOVJ.

³ Hercegovačke

⁴ Opširnije o tome vidi dok. br. 140 i 142.

ИМТАН
ХХХ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈА
Број Блузбоне
18. октобра 1944. год
у 22 часова

Другог вишијег генерала, мајора Миладића, сагрту и комесару

Војни ковачевићу.

После обладјивања саскапљених јединице XII и XIII корпуса, бригаде продуџиле су енергично гођење непријатеља. После подне непријатељ је угрозио да постане највећи мијелен у историји грађана, купајајући се са непријатељом највећу врло тешку ситуацију. Потој је отступајући панично из Дубровника рушећи усмрт све мостове, премоште, бункере, торове дистало како би на мајсторији у руке. Наše јединице у струју сугониле непријатеља недавши му предаха и на тај начин су у 20 часова уша у Дубровник и освободиле га.

Непријатељ је имао велике губитке изазване је огромна количина материјала, а између осталих 8 торова, 5 тешких митraljeza, 1 гаубица и доста другог материјала. Материјала је уништено у огромним количинама почеви од Иванице па све до Дубровника па је потребно да се тај материјал ћим прије евакуише.

Банде су побјегле у правцу Ораша и наше јединице им нису могли да се одморе. У околини града непријатељ је рушио центре, тј. и италијанска утврђења и све друго што је стигло, али цистерне, водоводе, електричну централу непријатељ је оставио.

Наše јединице су размјештене и то XII на простору Нојица-Голубовића-Красића-Становића, а јединице I бригаде су размјештене на Бониново-Пледаме, Јарковићи-Бргату.

Потребно је да у току наступајућег дана добијете што прије у Дубровник са свим referentima који требају да буду у прво vrijeme ovdje. Ако вам можете иći do crvenog vijadukta između Ivaniće i Bratogata a tu će vas sutra od 10 часова чекати камion iz Dubrovnika tako да се ви у њега укреате i добијете ovdje. Само mi јавите по мотор бициклисти колико да вам автомобила посаљем, тј. један или више обзиром на број особљја које ће се овде дочиз.

Ја сам у хотел Ријети у Пилама. Становништво је дочекало одушевљено наше јединице.

Наредио сам да се све радње i дуфани, јавне инструкции, склади и локални држатворици да-дальнјега нaredjenja. Оvdje nema komande mјеста нити нероћите власти i сјутра ујутру ће разговарати са Н.О.О-ром.

Музика је већ капурисана за нашу дивизију.
Сваковрсног материјала има много.

Другарски вас поздравља

Мачелник Ђата
потпуковник

20.10.44.

Potrebno je da u toku sutrašnjeg dana dođete što prije u Dubrovnik sa svim referentima koji trebaju da budu u prvo vrijeme ovdje. Auto vam može ići do srušenog vijadukta između Ivanice i Brgata a tu će vas sutra od 10 časova čekati kamion iz Dubrovnika tako da se vi u njega ukrcate i dođete ovdje. Samo mi javite po motorbiciklisti koliko da vam automobila pošaljem, tj. jedan ili više obzirom na broj osoblja koje će ovde doći.

Ja sam u hotel Pošti na Pilama. Stanovništvo je dočekalo oduševljeno naše jedinice.

Naredio sam da se sve radnje i dućani, javne zgrade i lokalni drže zatvoreni do daljnjega naređenja. Ovdje nema Komande mjesta niti naročite vlasti i sjutra u jutro ću razgovarati sa N.O.O-rom.³

Muzika je već kaparisana za našu diviziju.
Svakovrsnog materijala ima mnogo.
Drugarski vas pozdravlja

Načelnik štaba
potpukovnik
Drago®

^s Narodnooslobodilačkim odborom
^G Đukanović

BR. 55

IZVJEŠTAJ ŠTABA 32. DIVIZIJE OD 18. OKTOBRA 1944. ŠTABU 10. KORPUSA NOVJ O BORBAMA ZA KOPRIVNICU¹

ŠTAB XXXII. DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Oper, broj: 256/44
Bana 18. oktobra 1944. g.

Predmet: Operativni izvještaj o borbama
za Koprivnicu.

ŠTABU X. KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV i POJ

Dana 12. X. 1944 godine XXXII. Divizija nalazila se na položajima prema Koprivnici, sa zadatkom osiguranja u tom pravcu, radi nesmetanog izvršenja zadatka ostalim jedinicama X. i VI. Korpusa koje su napadale uporišta Đurđevac, Virje i Novi Grad.²

Istoga dana neprijatelj je iz Koprivnice, preko Peteranca – Sigetca i Hlebine, krenuo u pomoć napadnutim garnizonima, a ujedno da im posluži i kao prihvavnica jer je neprijatelj počeo da bježi iz pomenutih uporišta prema Koprivnici. Neprijatelj je naišao na snage VII. Ud. Divizije kod Hlebine i sa njima prihvatio borbu. Sadejstvom naših jedinica i jedinica VII. Ud. Divizije -neprijatelj je bio potpuno razbijen i potučen i nanijeti su mu veliki gubici u ljudstvu i materijalu.³

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 23-1/2, k. 1191.

² Napad'na Đurđevac izvela je 12. a na Virje i Podravski Novi Grad 33. divizija (vidi dok. br. 27, 28, 30, 39, 43, 62 i 63).

³ U dnevnom izvještaju P.T.S. od 12. oktobra o tome piše: »I/1 puk P.T.S., I/V. staj.[ačeg] djel.[atnog] zdruga U. V. (ustaške vojnica – prim. red.) i XX/V. staj. djel. zdruga U. V. povukle su se nakon teške borbe i velikih gubitaka u Golu (16 km s. Gjürgevac). Odatle će biti još tokom 12.10.1944. vlakom prebaćene u Koprivnicu. Brzi sklop P.T.S. koji je pokušavao iz Novi Grada probiti kroz neprijateljski obruc prema sjeveru tj. prema Hlebine (8 km. s; Novi Grād) raspršen je uz velike gubitke. Neprijatelj raspolaže jakim topništvom. Snage neprijatelja u ovim podhvatima iznašaju prema izjavama zarobljenika 16 brigada«. U borbama koje su tada vodene za oslobođenje Đurđevca, Virja i Podravskog Novog Grada učestvovalo je ukupno 13 brigada: 4 brigade 12. divizije i 2-brigade 40. divizije 6. korpusa; 2 brigade 32. divizije i 3 brigade 33. divizije 10. korpusa i 2 brigade 7. divizije 4. korpusa NOVJ. (Vidi dok. br. 39, 43, 62 i 65 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 1-268/26, k. 112.)

Ovim velikim porazom neprijatelja pred Koprivnicom, **stvoreni** su povoljni uslovi za napad na samo uporište Koprivnicu. U saglasnosti sa Štabom Korpusa izvršena je odmah rokada naših jedinica bliže Koprivnici radi kontrole, izviđanja i pripreme za napad.

Jedan bataljon Brigade »Matija Gubec« prebačen je na **sektor** Močilski Breg – Vinica, sa zadatkom da iz toga pravca izvrši prisilno izviđanje i upad u Koprivnicu, dok je jedan bataljon iste Brigade istovremeno vršio prisilno izviđanje od pravca Starog Grada.

Udarna Brigada »Braće Radića« nalazila se je na sektoru oko Vlaislava. U jutro 13.X. o.g. Brigada »Matija Gubec« povučena je na polazne položaje, tj. Stari Grad i Močilski Breg, a Udarna Brigada »Braće Radića« sa tri bataljona prebacila se na sektor Draganovac – Stari Grad – Jagnjedovac. Po dolasku Udarne Brigade »Braće Radića« Brigada »Matija Gubec« prebacila se na sektor Subotica – Vinica, jer je to prema zadataku njen pravac odakle će izvršiti napad na Koprivnicu.

U toku dana jedinice su vršile izviđanja nastupnih pravaca kojima će nastupati prema uporištu.

Položaj naših jedinica odakle će vršiti napad bio je dosta povoljan, s obzirom da se uporište Koprivnica nalazi u nizini i na taj način pruža našim jedinicama preglednost nad samim uporištem i okohnom. Položaj za teško oružje također je povoljan.

Uporište Koprivnica nalazi se na raskrsnici komunikacijskih pravaca za Bjelovar, Križevce, Varaždin i Đekenješ (Mađarska). Mjesto je ravničasto i ispod podnožja Bilo-gore. Kroz južni dio uporišta prolazi potok Koprivnica. Mjesto je kružnog oblika, ispresijecano mnogim ulicama i pruža mogućnost takovim svojim oblikom dobre i lalike odbrane. Oko samog uporišta imade nekoliko istaknutih otpornih točaka. Uporište je vrlo dobro utvrđeno fortifikacijskim objektima, a pored toga neprijatelj je iskoristio tvrde zgrade u samom mjestu i prirodne vještačke prepreke za odbranu. Komunikacijski pravci koji vode u uporište zatvoreni su bunkerima i žicom u kojoj je na zapadnoj strani kod uljare bila sprovedena električna struja.

Neprijatelj ima spoljni pojas odbrane, zašto je na zapadnoj strani iskoristio nasip željezničke pruge Koprivnica – Križevci, a na južnoj strani potok Koprivnica. Pored spoljnog pojasa odbrane neprijatelj ima više istaknutih otpornih tačaka, kao groblje na zapadnoj strani i dvije ciglane na južnoj strani, koje ne dozvoljavaju iznenadan prođor naših jedinica u unutrašnjost uporišta, jer u tom slučaju ugrožava bokove, već zahti-

jeva njihovu prethodnu likvidaciju, a samim tim opominje spoljni pojas da se pripremi za odbranu.

U centru uporišta neprijatelj ima glavnu otpornu tačku sa rezervom, koja mu služi za pariranje naših prodora.

Pored naše divizije u napadu na Koprivnicu učestvovale su jedinice VI. Korpusa i VII. Udarne Divizije, dok se je na osiguranju prema Ludbregu i Križevcu nalazila XXXIII. Divizija.⁴

Uporište su branile neprijateljske jedinice I, XX, i XXXVII. bojna crne legije i dvije satnije PTS pojačane sa artiljerijom i motorizacijom, pod komandom Rafajla Bobana.⁵

Razbivši neprijatelja na dan 12. X. o.g. moral naših jedinica bio je na velikoj visini, dok je kod neprijatelja bilo obratno. Naše snage koje su vršile napad na uporište bile su znatno nadmoćnije od neprijateljskih kako brojčano tako i u naoružanju. Imajući sve ovo u vidu, a prema naređenju Štaba X. o Korpusa »Zagrebačkog« NOV i POJ, naše jedinice izvršile su napad na neprijateljsko uporište Koprivnica.

Zapovijest za napad izdana je na osnovu zapovijesti Štaba X. Korpusa pismeno.⁶

U 22 sata 13. X. 1944 godine naše jedinice krenule su sa svojih polaznih položaja, uz pripremu artiljerije u napad. Udarana Brigada »Braće Radića« napadala je sa južne strane uračunavši prugu i cestu Koprivnica – Križevci, koja je služila kao glavni orijentacioni pravac napada, do potoka koji vodi od Draganovca prema potoku Koprivnica. Na desnom krilu vezala se je sa jedinicama VI. Korpusa, a na lijevom krilu sa jedinicama Brigade »Matija Gubec«.

Brigada »Matija Gubec« napadala je sa zapadne strane računajući prugu i cestu Koprivnica – Ludbreg, koja joj je ujedno služila kao glavni orijentacioni pravac napada, a na svom lijevom krilu kod pruge Koprivnica – Đekenješ vezivala se sa jedinicama VII. Ud. Divizije, a na desnom sa jedinicama Udarne Brigade »Braće Radića«.

U prvom naletu i dodiru sa neprijateljem, naše jedinice bile su dočekane jakom neprijateljskom vatrom automatskog oružja i minobacača. Utvrđenja, bunkerji, žica i jak otpor neprijatelja, malo su iznenadili naše jedinice. One nisu očekivale toliku upornost neprijatelja. Bataljon Brigade »Matija Gubec« koji je napadao željezničku stanicu dobio je jaku vatru u desni bok, od neprijatelja koji se nalazio na groblju, a za kojeg nije

⁴ Vidi dok. br. 40.

⁵ Vidi primjedu br. 3 uz dok. br. 40_v.

⁶ Redakcija nije pronašla zapovijest Štaba 32. divizije. Vidi zapovijest Štaba 10. korpusa NOVJ, dok. br. 40.

znao iako je u toku dana vršio izviđanje napadnih, pravaca. XV. bataljon Udarne Brigade »Braće Radića« uspio se pored potoka probiti u unutrašnjost mjesta, ali je jedna četa naišla na tenk iznenadno, bila od njega razbijena i bataljon se morao povući. III. bataljon Brigade »Matija Gubec« zakasnio je sa napadom i napad je izvršio na brzinu bez dovoljno priprema. **Naišavši** na svom pravcu nastupanja, tj. u pravcu uljarice, na nagazne mine i električnu žicu, isti je ustuknuo.

Jedinice su se vratile na polazne položaje.

14. X. 1944 godine u 11 sati izvršen je ponovno juriš svih jedinica na uporište uz prethodnu artiljerijsku i minobacačku pripremu. Međutim zbog nesaradnje artiljerije i pješadije, koja nije iskoristila blagovremeno dejstvo artiljerije, i ovaj napad također nije uspio, dok je neprijatelj našim jedinicama nanio osjetne gubitke. Za vrijeme dejstva artiljerije neprijatelj je pobegao iz bunkera, ali pošto naše jedinice nisu odmah, iskoristile bijeg neprijatelja i zauzele njegove položaje, to se je neprijatelj ponovno vratio na svoje mjesto, a ujedno rezervom pojačao taj pravac, prozrevši naše namjere.

Jedinice su se ponovno vratile na svoje polazne položaje. Poslije ovog napada neprijatelj je stalno vršio jak pritisak uz tuču artiljerije i minobacača u pravcu ceste Koprivnica – Križevci i u pravcu Starogradske ceste sa namjerom da nas od tih pravaca odbaci. Naše jedinice odbijale su neprijatelja sa uspjehom i nanesle su mu gubitke.

U noći 14/15.X. o.g. Udarna Brigada »Braće Radića« ponovrio je poduzela napad na svom sektoru, svodeći glavno težište napada na likvidaciju groblja pored ceste Koprivnica – Križevci, koje je, kako se je to vidjelo, ključ odbrane Koprivnice. Brigada »Matija Gubec«, koja je do tog vremena već mnogo iskrvarila u svojim napadima na dobro utvrđenog neprijatelja, sa vrlo dobrim planom vatre, rije poduzimala napade već je samo držala neprijatelja pod kontrolom.

U teškoj i krvavoj borbi kod groblja neprijatelj je uspio da odbije naše jedinice. Na ciglani također jedinice nisu uspjele i vratile se na svoje polazne položaje.

15.X.1944. godine u 9 sati uz minobacačku pripremu zauzeta je ciglana po Udarnoj Brigadi »Braće Radića« i stvorena je mogućnost da naše jedinice izvrše prodor u predgrađe Koprivnice. I. bataljon Udarne Brigade »Braće Radića« zaposjeo je ciglanu, dok je IV. bataljon koji se je nalazio na desnom krilu krenuo u napad, likvidirajući u zajednici sa jedinicama VI. Korpusa jednu kuću u kojoj se nalazio neprijatelj i doprse do potoka Koprivnice, tj. do spoljnog pojasa odbrane, pojačanog nizom bunkera. Kod samog mosta koji se nalazi na

istom potoku nalazio se je jedan bunker koji je branio prilaz ka mostu i prelaz u unutrašnjost mjesta.

Džon-bulom i jurišem jedne čete likvidiran je bunker i četa je produžila i uspjela da svojim snažnim i smionim naletom, sa kojom se nalazio zamjenik komandanta. Brigade kaptan Milosavljević Duka, istjera neprijatelja iz svih bunkera pored potoka i dopre u blizinu same crkve. Bataljon XII. Divizije nastupao je odmah iza čete i zauzeo kuće koje su se nalazile pored bunkera i tog momenta služio je kao prihvat toj četi. Međutim neprijatelj se je sredio, ubacio rezervu, da zatvori pravac prodora i kontranapadom odbacio našu četu na polazni položaj, jer se bataljon XII. divizije nije dovoljno utvrdio na novim položajima i nije mogao izdržati kontranapad neprijatelja. Naše jedinice zadržale su se u prvim kućama pored potoka, držeći pod kontrolom neprijatelja u bunkerima.

Poslije likvidacije ciglane i prodora IV. bataljona do potoka, pristupilo se je likvidaciji bunkera, koji su se nalazili na sastavu pruge Križevci — Koprivnica i pruge Novi Grad — Koprivnica, kako bi se omogućio nastup bataljonu koji se je nalazio na ciglani prema mlinu, jer su mu ti bunker ugrožavali hjevi bok.

Uz artiljerijsku pripremu bataljon je krenuo naprijed radi likvidacije tih bunkera. Radi pravilnog uvođenja jedinica u napad, isti nije uspio, kontranapadom naše jedinice su odbijene.

Sada je bačeno težište napada na *desno* krilo naših jedinica, tj. da se prodre pored potoka Koprivnice u uporište.i da se na taj način dođe iza leđa neprijatelju kod mlina i željezničke stanice, a ujedno da se neprijatelj na tom dijelu, uvezši u obzir i groblje, prodrorom prema crkvi otsiječe i likvidira. Noću 15/16.X. o.g. ponovno su izvršene pripreme za napad u pola 1 sat. Artiljerijska priprema je izvršena, ali saradnje između jedinica pješadije i artiljerije, nije uopće bilo. Jedinice VI. Korpusa koje su trebale izvršiti prodor prema centru, isti nisu izvršile, uopće nisu prešle u napad, pa u vezi sa tim ni naše jedinice nisu izvršile napad.⁷

⁷ U materijalima za historiju 12. divizije 6. korpusa NOVJ. o borbama za Koprivnicu piše: »Poduzet je napad na Koprivnicu. U napadu su bile jedinice Osječke Udarne brigade i jedinice XII. Udarne brigade. Koprivnica je bila stub ustaške vlasti u Podravini. U njoj je bio komandant Boban, sa svojim krvnicima (odnosi se na 5. ustaški stajači djelatni zdrug • — prim. red). Zloglasni logor »Danica« u kojem je toliko hiljada ljudi završilo svoje živote bio je cilj osvajanja. Uporište je bilo krcato najkrvavijim ustašama i stoga je borba bila ogorenja.

Istim poletom kao i u svim napadima posli su bataljoni Osječke brigade naprijed. Glavnom cestom posli su I. i IV. bataljon dok je II. bataljon napadao na desnom krilu I. bataljona. U prvim naletima uspjelo je bataljonima doći do samog grada. Jurišna četa u zajednici sa I. bata-

U 5 sati 16.X. 1944. godine u vezi naređenja Štaba X. Korpusa »Zagrebačkog« jedinice su se povukle na položaje koje su držale prije napada na uporište Koprivnicu.

Zadaci koji su bili postavljeni pred jedinice nisu izvršeni. U ovoj borbi naše jedinice izbacile su iz stroja oko 150 neprijateljskih vojnika.⁸

Zarobljen je jedan laki bacač bez postolja.

Naši gubici u ljudstvu:

mrtvih

38. (potporučnik Šinik

Milan, op. of. II. bat., komesar čete Jurman Ivan, zastavnik Hazić Asim, komandir čete Vrućina Dragutin, komesar čete Pavličić Eskim);

ranjenih

208. (politkomesar

Brigade major Horvatić Mato, zastavnik Pašek Dragutin, komandir čete Zličar Dragutin, komandir čete Stanković Veljko, komandir čete Nježić Milivoj, komandir čete Blažeković Milan, komandir čete Loborčec Stjepan, komesar čete Knežić, komesar čete Kečkan Stjepan, pom. komesara čete Harmadi Franjo, pom. komesara čete Blažeković Stjepan, pom. komesara čete Mihaljdinec Pero, op. of. bat. poručnik Lipšić Slavko, komandir čete Havaić Josip, p. poručnik Slepčević Zlatko, delegat Kanutin Mirko);

nestalih

62. (komesar čete Marčić

Vlado).

Gubici u oružju:

p. mitraljeza	.	.	.	1 kom.
				koji je uništen.
šmajsera	.	.	.	3 "
pušaka	.	.	.	58 "

Oštećeno:

p. mitraljeza	.	.	.	2 kom.
šaraca	.	.	.	1 "
antitehkpušaka	.	.	.	1 "
Džon-bula	.	.	.	1 "

Ijonom uspjela je zauzeti oko 40 kuća. Ogromna brojčana nadmoć neprijatelja, koji se pred prvim naletom počeo povlačiti u centar, nije dozvolila da se pode dalje. Neprijateljski tenkovi borili su se u ulicama. Jurili su na položaje brigade, ali su ih »džonbulisti* očetećivali i primorali na povlačenje.

Nakon dva dana borbe, smijenili su jedinice Osječke brigade bataljoni XII. Udarne brigade. Ni hrabri brigadiri nisu mogli da savladaju krvničku bandu, koja se sva zgomilala na pravcima prodora. I pored čitavog groblja mrtvih neprijatelj je očajničkim jurišima prelazio preko svujih mrtvih i napadao. Napad je prekinut jer nije bilo smjene za brigadire*. (Arhiv Y.I.I., reg. br. 1–6, k. 881 A.)

* Vidi primjedbu br. 9 uz dok. br. 40.

Utrošeno municije:

mauzer	54.304	kom.
engleske	28.065	
talijanske . .	28.412	
šmajserske . .	8.530	
mina za laki bacač	134	
ručnih bombi .	108	

U ovoj borbi naročito su se istakle jedinice:

IV. bataljon i I. bataljon Udarne Brigade »Braće Radića« i II. bat. Brigade »Matija Gubec«, svojom požrtvovanosti i upornošću u izvršenju zadatka.

Od rukovodilaca istakli-su se zamjenik komandanta Udarne Brigade »Braće Radića« kapetan Milosavljević Duka, komandant I. bataljona Udarne Brigade »Braće Radića« zastavnik Sušić Josip, načelnik Štaba Brigade »Braće Radića« kapetan Smeh Vjekoslav, komandant IV. bataljona Udarne Brigade »Braće Radića« Božić Josip, oper. oficir IV. bataljona Udarne Brigade »Braće Radića« Trkulja Dušan i komandant ud. Brigade »Matija Gubec« Bojanović Ivan, koji su svojom smionošću i odlučnošću i brigom za izvršenje zadatka uticali na svoje potčinjeno ljudstvo.

Sama akcija, pošto se je htjela iskoristiti demoralizacija neprijatelja koji je doživio poraz na terenu pred Koprivnicom, kojom prilikom mu je uništen veliki broj njegovih boraca, a zarobljena gotovo sva motorizacija i koji se je bezglavo vratio za Koprivnicu, bila je pripremljena na brzinu. Izviđanje i pripreme nisu izvršene savjesno, što je došlo do izražaja pri napadu II. bataljona Brigade »Matija Gubec«, koji je dobio iznenadnu vatru sa groblja, ne znajući za neprijatelja koji se nalazio na njemu.

S obzirom na stanje koje je vladalo kod neprijatelja i poraz koji je neprijatelj doživio 12. X. o. g. na terenu i nadmoćnost naših snaga brojčano i u oružju, odluka za napad bila je realna.

Rukovođenje sa jedinicama u borbi bilo je dosta dobro, ali je bilo također i osnovnih grešaka kod pojedinih Štabova bataljona koji nisu pravilno uvodili svoje jedinice u borbu, zbog čega je dolazilo do nepotrebnih žrtava, a zadaci se nisu izvršili.

Teško oružje, artiljerija i minobacači nisu pravilno upotrebљeni, zbog toga što nije izvršena koncentracija njihove vatre na jednom sektoru, te njihovo dejstvo nije došlo do izražaja. Udarna moć artiljerijske vatre, naše artiljerije, neprijatelj nije osjetio, jer je artiljerija bila pocjepkana i tukla odjednom cijelo uporište, te se na taj način rasplinula.

Sađeštvo između artiljerije i pješadije nije postignuto, jer pješadija nije iskorištavala momenat kada artiljerija tuče, za podilaženje, za približavanje cilju. Isto tako nije iskorištavana na vrijeme zabuna kod neprijatelja, koju je artiljerija stvarala svojom tučnom vatrom izgoneći neprijatelja iz rovova i bunkera, već je okljevala i omogućila neprijatelju da se sredi i ponovno kontranapadom zauzme izgubljene položaje.

Rezerva nije pravilno iskorištavana i uvođena blagovremeno u borbu.

Iz ove borbe može se izvući slijedeća pouka:

Za jako utvrđena uporišta kao što su danas, potrebno je imati veći broj artiljerijskih i minobacačkih oružja, koje skoicentrisati na pravcu prodora, kako bi se omogućio jedinicama lakši upad u unutrašnjost uporišta uništivši neprijatelju njegove utvrde i istjeravši ga iz njih.

Pored tučnje samog pojasa spoljne odbrane, potrebno je tući i centar, gdje neprijatelj redovno ima svoje jake rezerve koje ubacuje na pravce gdje mi mislimo izvršiti prođor, – kako bi mu se onemogućila uredna upotreba rezerve.

Potrebno je imati dosta jaku rezervu i to blizu, kako bi se mogla blagovremeno upotrebiti za posjedanje zauzetih položaja i na taj način da služi kao oslonac našim jedinicama koje napadaju u slučaju neprijateljskog protunapada.

Neprijatelj se vrlo često služi kontranapadom, te je potrebno što prije osposobiti jedinice za brzi prelaz iz napada u odbranu i obratno.—

Prilog: Zapovijest za akciju.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NABODU !

Politkomesar – potpukovnik, Komandant – potpukovnik,
(M. P.)

**ZAPOVIJEST ŠTABA 4. KORPUSA NOVJ OD 20. OKTOBRA
1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA
DREŽNIK-GRAD¹**

Z A P O V I J E S T

Štaba IV. Korpusa NOVJ za akciju na Drežnik 20.X. 1944.

Sekcija: Gospic i Karlovac 1:100.000

Podaci o neprijatelju: 18. ov. mjeseca jedna ustaška bojna od Väganca probila se je na oslobođeni teritorij i poslije borbe sa bataljonom Operativnog štaba za Kordun zaustavila se u Drežniku, gdje se je počela utvrđivati. U toku 19. ov. mjeseca ova bojna nije dalje kretala ali su njene patrole izlazile sjeverno od Drežnika na brdo Metlu. Ova bojna ima oko 500 vojnika, a od teškog oružja koliko je poznato ima 2 teška bacača. 19. ov. mjeseca poslije podne neprijatelj je držao selo Drežnik i selo Čatrnju zapadno od Drežnika.

Neprijatelj je zadržavanjem u Drežniku presjekao vezu cestom sa Korduna za Liku te na taj način sprječio prevoz hrane za Liku. Dalje namjere neprijatelja nisu nam poznate - ali nije isključeno da neprijatelj namjerava prodirati dalje prema Slunju u cilju ovladavanja cestom Bihać – Slunj – Karlovac.

U Vagancu se nalazi jedna ustaška bojna.

Zadatak naših snaga: je da napadnu i uniše neprijatelja, u Drežniku te na taj način oslobole cestu Kordun – Lika i spriječe neprijatelja u njegovim eventualnim namjerama da prodre prema Slunju.

U cilju izvršenja ovog zadatka,

N A R E Đ U J E M O :

1.1. Muslim brigada: (3 batalj.) Sa'dva bataljona napašće neprijatelja u Drežniku sa pravca s. Sadilovac, zahvatajući desnim krilom do k. 430 a lijevim krilom do ceste Drežnik – Vaganac.

Sa jednim bataljonom osiguravati se od intervencije neprijatelja iz Vaganca kod Jerkovića. Brda. Štab Brigade nalaziće se na cesti Sadilovac – Drežnik.

.¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. biv 30-1/1, k. 426.

2. Bataljon v/t HI. Brig.
VIII. Diviz. Napašće neprijatelja u Drežniku nastupajući preko Irinovea i Metle. Vezu lijevo uhvatiti sa snagama I. Muslimanske brigade.

Bataljon Op. Štaba za Kordun² Napašće neprijatelja u Čatrnji i po likvidaciji Čatrnje produžiti niz lijevu obalu Korane na Drežnik. Vezu desno održavati sā bataljonom III. Brigade VIII. Divizije.-

4. Komanda II. Kordunskog područja formiraće od svojih straža jednu četu koja će se kao rezerva nalaziti kod Operativnog štaba za ovu akciju.

5. Za rukovođenje ovom akcijom formira se Operativni štab u' koji ulaze Načelnik štaba Korpusa, politkomesar VIII. Divizije³ i jedan član Štaba Unske operativne grupe. Operativni štab nalaziće se u početku akcije u s. Grabovac na cesti Rakovica – Kršlja, a potom na Metli (k. 402).

6). Ranjenike iz svih jedinica upućivati u Slunj gdje će Komanda područja sa jednim svojim lječnikom organizirati prihvatanjenika.

7. Akcija će početi 20. o. mjeseca u 6 sati.

f). Znaci raspoznavanja za noć 19/20 ov. mjeseca biće mitraljez – Mitrovica, za dan 20 ov. mjeseca Janko – Selim, za noć 20/21. ov. mjeseca Puška – Petrovac.

9 – • Vezu održavati pomoću kurira konjanika i u toku akcije izvještaje slati Operativnom štabu svako pola sata.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar VIII. Diviz.

Načelnik Štaba Korpusa,
Potpukovnik:
P.⁴ Kleut

² O izvršenju datog naređenja vidi dok. br. 70, 79, 142 i 145. ,

³ Dušan Hrštić

* Petar

**NAREĐENJE ŠTABA 8. KORPUSA NOVJ OD 20. OKTOBRA
1944. ŠTABU GRAHOVSKO-PEULJSKOG NOP ODREDA ZA
DEJSTVO PROTIV ČETNIKA¹**

Š T A B
VIII. KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE
Br. 570 Dne 20.X. 1944 god.

ŠTABU GRAHOVSKO-PEULJSKOG NOP ODREDA.—

Potvrđujemo primitak vašega dopisa od 20.X.tg.

Situacija na području našega Korpusa je slijedeća:

Jedinice XXVI Divizije u zajednici sa XXIX Hercegovačkom² Divizijom ovladale su čitavom morskom obalom od Herceg-Novog do Stobreča.³ Prilikom čišćenja obale oslobođen je i grad Dubrovnik.⁴ Jedinice⁵ XXVI Divizije u svom ofanzivnom napredovanju sa Pelješca na kopno, ovladale su komunikacijom Dubrovnik – Metković. Sve intervencije koje je neprijatelj poduzimao, razbijene su. Neprijatelju su naneseni veliki gubici kako u ljudstvu, tako i u materijalu. Između ostalog jedinice XXVI Divizije kod ušća Neretve pobile su i zarobile oko 800 njemačkih vojnika i zaplijenile 25 topova raznog kalibra.⁶ Drugi dijelovi ove Divizije razvijaju svoje operacije u pravcu Splita i već su njemu prišle do 10 km.⁷

U vezi novonastale situacije nije isključeno da neprijatelj neće pospješiti svoje izvlačenje iz Dalmacije,⁷ pošto su mu sa juga presjećene sve otstupne komunikacije. Zato vi sa vašim jedinicama trebate da budno pratite svaki neprijateljski pokret i da nastojite kad god vam se ukaže prilika da neprijatelju

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V.U., reg. br. 12-1/5, k. 517.

² Opširnije o tome vidi dok. br. 41, 47, 49 i 58 u ovoj knjizi i operacijski dnevnik Štaba 29. hercegovačke divizije (Arhiv V.I.I., reg. br. 7-8, k. 1143 A.)

³ Dubrovnik su osloboidle jedinice 29. divizije i 2. dalmatinska proleterska brigada iz sastava Primorske operativne grupe 18. oktobra 1944 (vidi dok. br. 47, 58, 140 i 142).

⁴ Odnosi se na 1. i 11. dalmatinsku brigadu (vidi dok. br. 41, 49, 77 i 90).

⁵ Vidi dok. br. 77, 87 i 90.

« Vidi dok. br. 4, 87, 91, 110 i 116 u ovoj knjizi, tom V, knj. 35, izvještaj Štaba 26. divizije Štabu 8. korpusa NOVJ od 17. novembra 1944 i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941–1945«, knj. 2, str. 416–417.

⁷ Vidi primjedbu br. 12 uz dok. br. 4.

nanesete udarce. Morate biti oprezni da vas neprijatelj ne bi **slučajno** iznenadio na položajima, jer se može dogoditi da će **neprijatelj** u jednoj situaciji koristiti komunikaciju Knin – Drvar • – Petrovac iako je ova za njega nepovoljna. U slučaju da neprijatelj izvrši pokret ovom komunikacijom, vi trebate blagovremeno izvući svoje snage sa fronta, postaviti ih bočno u odnosu na pomenutu komunikaciju i sa prepadima napadati **njegove**-kolone, oslanjajući se pri tome na masiv Jadovnika i Tičeva.

Prema obavještenjima koje smo dobili od vaše obavještajne službe, četnici u posljednje vrijeme bacaju svoje trojke **na** oslobođenu teritoriju sa zadatkom izviđanja i hvatanja naših kurira. Do sada su ovakve trojke u nekoliko navrata napadale naše kurire sa poštom. Kao najvažniji zadatak koji se postavlja pred vas momentalno jeste hvatanje i uništavanje **neprijateljskih** trojki i onemogućiti njihovo zabacivanje u oslobođeni teritorij. Da bi ovo postigli, vi trebate isto tako da obrazujete trojke i petorke (snabdjevši ih sa suhom hranom), koje će imati taj zadatak hvatanja i ubijanja neprijateljskih trojki i kurira. Mi smo obaviješteni da kupreški četnici preko Šatora održavaju vezu sa kosovskim četnicima preko Livanjskog polja. Vi trebate da razvijete što intenzivniju izviđacko-obavještajnu službu, da saznate kuda se kreću i gdje su im relejne stanice, te da iste pohvatate. Ovu bandu morate naročito imati u vidu u slučaju neprijateljskih pokreta ili većih ispada od Cigelja, jer bi vas ovi mogli napasti s leđa.

Naš štab dosadašnjega sjedišta pomjeriće se dalje prema Dalmaciji, tako da će biti dosta udaljen od vas, a kako su sredstva veze slaba, to ni naša pomoć neće biti brza i blagovremena. Zato vam dajemo ovu direktivu, koja treba da vam posluži kao orientacija za vaš dalji rad. Ovo ne znači da I ni nećemo nastojati i dalje da o vama vodimo brigu i ukazujemo pomoć. Radi održavanja što bolje veze sa nama, trebate imati nekoliko konjanika koji će donositi do nas vašu poštu. Kurire trebate upućivati u Rujane, gdje će se pošta primati i uručivati nama. Mi ćemo nastojati, kad nam se ukaže mogućnost, da vam dodijelimo jednu radio-stanicu i telegrafistu, radi održavanja što bolje veze s vama.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU ! !

Politkomesar – Pukoviik: Komandant – General-major:
si. otsutan

BR. 55

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 33. DIVIZIJE OD 20. OKTOBRA 1944.
ŠTABU 10. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA VIRJE I PODRAVSKI NOVI GRAD I O OBEZBJEĐENJU NAPADA NA KOPRIVNICU¹**

**ŠTAB XXXIII. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 194
Dana 20/X. 1944. god.**

Predmet: Operativni izvještaj
o borbama za oslobođenje
Podravine vođenim od 8.X. –
16. X. 1944, dostavlja. –

**ŠTABU X KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV I POJ
(Sekcije Bjelovar – Đurđevac – Čakovec 1:100.000)**

Teren u prostom š. Velika Seča ravan, položaj I i II brigade oslanja se na zapadnu ivicu šume, položaj za III brigadu »M. Obilić« u prostoru Budrovac valovit (manevarski) pokriven šumom i djelomično raznom vegetacijom.

Uporišta Novi Grad i Virje utvrđena sa dva odbrambena sistema bunkera (vanjska i unutarnja odbrana) kod Novog Grada sa južne strane neprijateljska objavnica na k. 195. S južne strane teren valovit i pokriven vinogradima i voćnjacima, prema sjeveru ravan, otvoren.

Učestvovala XXXIII Divizija sa I, II i III brigadom »Milivoj Obilić« u prvoj borbi sama, a pri likvidaciji uporišta Novi Grad i Virje sadejstvovale su slijedeće jedinice:

Uporište Đurđevac napadala je XII Divizija NOVJ.²
Međuprostor Virje :– Đurđevac i pravac od Bjelovara osiguravala je XL. Divizija NOVJ.³

Pravac od Koprivnice na liniji k. 304 – rudnik uglja – Bregi – Hlebine – Drava osiguravale su VII Udarna i XXXII Divizija NOVJ.⁴

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 47-1/3, k. 551/a.

² i ³ O napadu na Đurđevac vidi dok. br. 27, 39 i 43.

* Vidi dok. br. 34.

U borbi na terenu u prostoru š. "Velika Seča -- Kloštar -- Budrovac učestvovala je s neprijateljske strane I Bojna V. Ust. stajaćeg zdruga, XXXVII ust. bojna sa nekim dijelovima, XX ust. bojna sa nekim dijelovima te dio oklopnog sklopa P.T.S-a sve u jačini od 1000 – 1500 vojnika, 6 tenkova srednje tonaže, pomagani brdskom baterijom iz uporišta Đurđevac, pod zapovjedništvom ust. bojnika Deneša.⁵

Uporište Virje branila je I bojna V. ust. stajaćeg zdruga i oko 100 milicionera u svemu oko 500 ljudi. Uporište Novi Grad branila je I Bojna I puk. PTS-a, dijelovi. XXXVII Ust. bojne, dijelovi brzog sklopa PTS-a, odjel oklopnog sklopa PTS-a, te jedan vod milicije u ukupnoj snazi od 1300 – 1500 vojnika pod zapovjedništvom ustaškog bojnika M. Oreškovića (vidi priloženu zapovijest za odbranu Novog Grada).

Poslije pada Pitomače i Kloštra" neprijatelj se osjećao ugroženim u uporištima Đurđevac – Virje – Novi Grad i zapadnije pa je odlučio poznavajući naš raspored odlučno potući naše snage u prostoru šume V. Seča – Kloštar •— Budrovac i odbaciti ih iz zone svojih uporišta (vidi ranije dostavljenu zapovijest ust. zapovjedništva Varaždin). Za provedbu toga cilja neprijatelj je raspolagao sa V. Ust. stajaćim Zdrugom i dijelovima I puk. PTS-a pojačanim sa nešto tenkova i artiljerije. Moral i samouvjerjenost neprijateljskih trupa na zavidnoj visini.

Poslije neuspjeha neprijateljskog pothvata u prostoru Velika Seča, neprijateljska komanda povukla je svoje trupe u uporišta Đurđevac – Virje i Novi Grad i pretpostavljajući naš napad odlučila da ih odsudno brani.

U okviru opće ofanzive jedinica X i VI Korpusa za oslobođenje Podravine, naša je Divizija imala zadatku⁷ da skrši svaki neprijateljski ofanzivni pothvat na terenu, te da neprijatelja likvidira u uporištima Novi Grad i Virje i ista oslobodi. Naše jedinice prekaljene u borbama za Kloštar, prožete snažnim poletom i borbenim zanosom bile su na visini dobivenih zadataka i već su prvi okršaji s neprijateljem potvrdili moralnu i stručnu superiornost naših trupa. U prvoj borbi neprijatelj nas je napao na kantonovanju i tako nas prinudio na odbranu, dok je u drugom slučaju na osnovu naređenja X Korpusa odlučeno da se sa snagama I i III brigade »Miloš Obilić« likvidiraju uporišta Novi Grad i Virje, a II brigada zadrži u rezervi i koristi prema zahtjevima situacije za vrijeme same borbe.

⁵ Vidi primjedbu br. 3 uz dok. br. 59.

⁸ Pitomaču je oslobođila 32. divizija a Kloštar 33. divizija 5. oktobra 1944 (vidi dok. br. 5, 6, 18, 24, 31, 62 i 64).

⁷ Vidi dok. br. 30.

Prilaže se zapovijest ovog Štaba Op. br. 183 za likvidaciju uporišta Novi Grad i Virje.⁸

Napad neprijatelja na naše snage u prostoru š. Velika Seča -- Kloštar - Budrovac počeo je 8.X. 1944 u 10 sati, a naš napad na uporišta Novi Grad i Virje počeo je 11.X. u 23 sata.

8.X. 1944. neprijatelj je u zoru tajno pod zaštitom guste magle sa jačim snagama iz Đurđevca napredovao prema Mićetincu i dalje na jug zaobilazeći tako naš lijevi bok u Budrovcu na kom se nalazila III brigada »M. Obilić«. Nešto kasnije otpočeo je nastupanje sa ceste Đurđevac - Kalinovac frontalno na položaj III brigade »M. Obilić« u Budrovcu. Obzirom na obuhvatili neprijateljski manevar čijemu je uspjehu pogodovala magla kao i pokriveno valovito tlo, III. brigada dovedena je u nepovoljan položaj i pod borbom zaštitnica izvršila postepeno odstupanje na položaje između Sirove i Suhe Katalene (k. 223 - k. 178). Borba je uz manje prekide i varirajući u žestini trajala sve do 18 sati kad je neprijatelj vjerovatno i po svom planu, a djelomično pod pritiskom naših jedinica počeo napuštati ovaj nastupni pravac i povlačiti se u polaznu bazu. Kad je iz snaga I brigade bazirane u Prugovcu i Budančevici trebalo uputiti pomoć napadnutoj III brigadi neprijatelj je iz Đurđevca uzduž ceste te pravcem Kalinovac - Podravske Sesvete pojačan sa 5-6 tenkova otpočeo nastupanje na Kloštar. Osiguranje I bataljona I brigade preko ceste i pruge na zapadnoj ivici š. Velika Seča nepravilno se povuklo s tog položaja u sastav II brigade u Kloštar istočno od potoka Kozarevac.

II brigada obrazovala je odbranu Kloštra linijom potoka Kozarevac sa zapadne strane, te potokom Kopanjek sa sjeverne strane. Sav prostor zapadno i sjeverno od obih potoka pripao je neprijatelju bez većeg napora. Usjed razmjerno slabe veze i brzine neprijateljskog nadiranja Stab Divizije nije uspio sprječiti razvoj situacije u tom pravcu, već je uspio jedan bataljon I brigade uputiti na cestu u šumu Velika Seča sa zadatkom da vrši neprekidne prepade na neprijateljske dijelove, ometa neprijateljskim prednjim dijelovima vezu sa pozadinom i tako ih angažira na dva pravca, što je imalo ublažiti neprijateljski pritisak na II brigadu u Kloštru. Ta je zamisao potpuno i uspjela, jer je primjećeno da je neprijatelj odmah oslabio snage na frontu II brigade.

II brigada pokazala se u odbrani svog položaja vrlo uporna i neprijatelj nije uspio ni koraka prodrijeti u njezin položaj na potoku Kozarevac i potoku Kopanjek. Njezini dijelovi nalažili su se gotovo neprekidno od 13 sati pa do 21 sat pod žestokom topovskom i mitraljeskom paljbom iz tenkova, te minoba-

s Zapovijest se nalazi u Arhivu V.I.I., reg. br. 37-1/1, k. 1207.

čačkom vatrom ali' su sve to uzorno izdržali i odbili nekoliko snažinh naleta ustaške pješadije.

Neočekivano snažan otpor, te pojava naših jedinica pozadi uvjeroilo je neprijatelja o uzaludnosti njegovog nastojanja da prodre u Kloštar i odatle potisne naše jedinice, pa je on nešto **iza** 21 sat povukao iz tog pravca svoje napadačke snage ostavljući na bojištu mrtve vojnike i oružje. Djelomično gusti mrak, a djelomično prisutnost tenkova onemogućili su naše snage da izvrše gonjenje, pa je neprijatelj prekinuo s nama borbeni kontakt bez većih poteškoća. Od tog časa neprijatelj se u uporištima ograničio isključivo na defanzivne mjere, što daje povoda vjerovanju da je u ovim borbama pretrpio osjetljive gubitke u ljudstvu i stekao spoznaju da se sa onda raspoloživim snagama ne može upuštati s nama u borbu sa izgledom na uspjeh.⁹

9.X. 1944 jedinice su imale odmor, a 10.X. 1944 izvršile pokret zaobilazeći, uporište Đurđevac s juga u cilju proširivanja operacija za oslobođenje Podravine.

. 11.X. 1944 otpočela je I brigada sa napadom na Novi Grad¹⁰ nastupajući u tri kolone s pravca k. 195 uz potok Komarnicu i cestom od Virja sa zadatkom da neprijatelja prebace na lijevu obalu potoka Komarnica i osiguraju sebi potok Komarnicu kao prirodnu prepreku protiv eventualnog prodora neprijateljske motorizacije s pravca Koprivnice. Treća kolona nastupala je od s. Delovi prema ž. stanici sa zadatkom da pročisti prostor oko ž. pruge i onemogući neprijatelju odstupanje tim pravcem. Napadu pješadije prethodila je kratka artiljerijska priprema, koja je po svom materijalnom učinku ostala bez uticaja na tok operacije. Isto je tako naša artiljerija (4 topa 75 mm.) kroz cijelo vrijeme borbe povremeno gađala razne neprijateljske utvrđene objekte u mjestu, bez značajnijeg rezultata.

⁹ U dnevnim izvještajima P.T.S. od 9. i 10. oktobra o tim borbama piše: »8.10.1944. vodila je borbena skupina P.T.S. sa jedinicama 5. staj. djel. zdruga U. V. ogorčene borbe sa partizanskim brigadama »Miloš Obilić«, te I. i II. Moslavačkom, na području Koprivnica – Gjurgjevac. Vlastiti gubici 3 mrtva i 26 ranjenih. Partizanski gubitci: nabrojano preko 60 mrtvih. Istom prigodom zaplijenjeno je 22 jahača konja sa sedlima i 20 konja je ubijeno...«.

»8.10.1944. prigodom borbe sa brigadom »Miloš Obilić« na području južno i jugoistočno od Gjurgjevca, gubici borbene skupine P.T.S. iznosili su 5 mrtvih i 25 ranjenih. (Ovdje nisu uneseni gubici dijelova 5. ustaškog stajačeg djelatnog zdruga koji su učestvovali u toj borbi – prim. red.). Ukupni partizanski gubitci: nabrojano 126 mrtvih. Plijen 22 puške, 1 strojopuška, 2 samokresa, 5000 naboja kal. 7.9 mm i 22 jahača konja ... «(Arhiv V.I.I., reg. br. 1–268/26, k. 112.)

¹⁰ Podravski

• Naš napad unatoč solidne smišljenosti i vrlo snažnog zahvata nije neprijatelja iznenadio, jer je on to, imajući podatke o našem kretanju, predvidio i zapovješću naredio svojim jedinicama najuporniju odbranu. I bataljon I brigade nastupajući cestom od Virja uspio je odmah zauzeti neke točke neprijateljskog otpora i zadržati ih sve do konca borbe, trpeći tešku minobacačku i pješadijsku vatru. Višestruki pokušaji tog bataljona da prodre, dublje u unutrašnjost bili su spriječeni koncentrisanom neprijateljskom vatrom i kontranapadima.

Tokom noći neprijatelj je ispoljio- namjeru da taj bataljon opkoli i tako bilo uništi bilo dezorganizira za daljnju borbu, no morao se nakon žilavog otpora naših boraca povući i odreći te namjere.

II bataljon I brigade nastupajući od k. 195 bio je još daleko od prvih neprijateljskih linija ometan od patrola objavnica, a došavši pred same položaje bio doslovno obasipan vatrom t. minobacača. (Neprijatelj je koristio mine od 6 kg.) Usljed takovog otpora razvijanje tog bataljona nije izvršeno najuspješnije, pa je on nakon svega jedan sat borbe pretrpio takove gubitke da je morao biti povučen s položaja, a na njegovo mjesto je ušao I bataljon II -brigade. Taj bataljon zahvatio je u borbu mnogo sretnije i također vrlo polagano, ali ipak uspio neprijatelja potiskivati, zadajući mu gubitke.

III bataljon nastupajući sa sjevera od s. Delovi došao je do ž. pruge, zadržao se tu sve do dana nastojeći da uspostavi vezu sa I bataljonom na lijevom krilu, a pošto mu to nije uspjelo izvršio samovoljno povlačenje. Kasnije je vraćen na isti položaj, ali tada je već neprijatelj donio odluku za povlačenje pravcem Novi Grad -- Delovi i nastojanje tog bataljona da to povlačenje osuđeti na otvorenom (brisanim) terenu nije uspjelo, već je bataljon postepeno pod bombov odstupao na položaje jedinica VII Ud. Divizije na Bistra kanalu. Nesporazumom su dijelovi VII Ud. Divizije III bataljon, misleći da je neprijatelj, obasuli vatrom i nanijeli mu znatne gubitke.¹¹

Od našeg napada pa sve do neprijateljskog povlačenja, neprijatelj je primjenjivao princip aktivne odbrane, za što je imao i povoljne okolnosti, tenkove, motocikle te velike ljudske rezerve. Vatra njegovog teškog oružja bila je djelotvorna, i na mnogim mjestima činila pravi vatreći zid.

Unatoč svemu tome naši borci i oficiri su ispoljili visoke borbene kvalitete ne zaustavljući se i ne uzmičući ni pred takovim otporom, niti se demoralisući radi osjetnih vlastitih gubitaka.

" Vidi dok. br. 34 i 59.

Takova upornost ipak je postepeno smekšavala neprijateljsku odbranu, pa se je ova, osjećajući se iznurenom, riješila između 12 – 13 sati na povlačenje iz uporišta i odstupanje za Koprivnicu. Svoje povlačenje neprijatelj je štitio jakim zaštitnicama pa mu je tako uspjelo sa glavninom izmaći na veliko odstojanje. Cišćenjem zaostalih pojedinaca u samom mjestu neki naši dijelovi izgubili su na vremenu, pa gonjenje odstupajućeg neprijatelja nije bilo osobito efikasno. Tomu su znatno pridonijeli i neprijateljski tenkovi koji su držali zaštitu neprijateljskoj glavnini. Neprijatelj, odstupajući prema sjeveru, naišao je na zasjedu VII Ud. Divizije, uhvaćen tu na unakrsnu vatru i razbijen.¹² •

III brigada »M. Obilić«, koja je u prvi mah samo blokirala uporište Virje u užem krugu, trebala je neprijatelja napasti, tek kad se pojave znaci pobjede nad neprijateljem u Đurđevcu i Novom Gradu. No neprijatelj je, vjerovatno imajući ranije podatke o situaciji u ostalim napadnutim uporištima, počeo evakuisati Virje u pravcu sjevera, već oko 10 sati. Battaljoni III brigade slijedili su ga u stopu i nanijeli mu stano-vite gubitke. Tako je protjeran neprijatelj iz Virja.

Jedinice su na brzu ruku prikupljene i sređene i nakon odmora od 12 sati krenule nastupnim maršem za Kalnik u cilju osiguranja operacija naših jedinica protiv Koprivnice, na pravcima Ludbreg i Križevci.

. 12.X. 1944 u 22 sata napale su jedinice VII Ud. Divizije i XXXII Divizije uporište Koprivnicu,¹³ a naše su jedinice 13. X. 1944 u 1 sat zauzele položaje prema Ludbregu na liniji Gliboki potok od Rasinje do Farkoš mlina zaključno, i prema Križevcima na liniji Sesvečka šuma – k. 205 – Donjara – k. 250 (Grdak) – k. 272. Zakašnjenje je posljedica prekasnog primanja zapovijesti za taj zadatak.¹⁴

Na tim položajima jedinice su se zadržale sve do 15.X. 1944 u 9 sati kad je naređeno povlačenje.

Divizija se povukla i rasporedila u prostoru Miličani – Branjska – Sesvete.

Ishod borbe je pozitivan. Postavljeni zadaci izvršeni su djelomično, tj. u pravoj borbi odbijen je neprijateljski napad, a iz uporišta je neprijatelj protjeran i mjesta oslobođena. No uništavanje neprijateljske žive sude i zarobljavanje tehnike nije

¹² Vidi dok. br. 40, 57 i 59.

¹³ Napad na Koprivnicu počeo je 13. oktobra u 22.00 časa (vidi dok. br. 40).

¹⁴ Štab 10. korpusa NOVJ izdao je zapovijest 13. oktobra u 9.00 časova¹⁵ Redakcija nije mogla utvrditi kada je Divizija zapovijest primila (vidi dok. br. 40).

izvršeno u očekivanom opsegu. Ta činjenica uzrokovana je više kvalitetom i snagom neprijatelja nego li možda našom slabošću.

Neprijatelj je u tim borbama izgubio 62 mrtva (pronađeni na bojištu) i veći broj koje je uspio evakuisati, te prema naknadnim obavijestima preko 100 ranjenih. Od oružja je zaplijenjeno 18 karabina, oko 5000 municije i 2 p.mitraljeza, oštećena su 2 tenka.

Naši gubici: mrtvih 45, među kojima poručnik Grkčević Ivan, oficir pri Štabu I bataljona I brig., Širola Branko, komandir III čete II bat. I brig., politkomesar čete I bat. II brig. Crnković Matija.

Ranjenih 137, među kojima Vincar Josip, komandir čete III bat. I brig., Crnojević Stjepan, komandir III čete I bat. I brig., Grubor Dušan, politkomesar I čete II bat. I brig., Trupec Đuro, politkomesar II čete II bat. I brig., Frtalj Drago, zastavnik.

Nestalih 20.

Od spreme izgubljeno: 2 tal. p. mitraljeza i 2 engl. uništена.

Utrošeno municije: 28.622 kom. puščane i mitraljeske, 4015 šmajserske, 32 granate za pr. t. top, 18 t. mina, 29 lakih mina, 9 mina za engl. pr. t. bacač.

Od I brigade istakao se u borbi upornošću i neustrašivošću cijeli I bataljon na čelu sa svojim Štabom.

Iz II brigade istakla se II četa I bataljona, a napose pomoćnik politkomesara iste čete Orehovec Antun, čekajući tenk na neposrednu blizinu i napadajući ga ručnim bombama.

Slabo su se snašli Štabovi II i III bataljona I brigade. Štab II bataljona loše je razvio bataljon za nastupanje i tome se može pripisati veliki dio gubitaka. Štab III bataljona nije poklonio dovoljno pažnje vezi sa susjednom jedinicom i osjećajući se osamljen izvršio neopravданo povlačenje jedinice sa položaja.

Spomenuti prekršaji nalaze se u postupku kod ovog Štaba.

Obzirom na tempo kojim su se borbe i akcije nizale, potrebne pripreme i uputstva nižim komandama i jedinicama nisu bile učinjene u dovoljnoj mjeri, međutim razvoj situacije naglao je brzu djelatnost pa za manjkavost priprema ne može na nikog pojedinca ili Štab pasti odgovornost. Odluka za takav postupak izazvana situacijom bila je pravilna a izdane zapovijesti pismeno i usmeno realne vodeći računa o raznim taktičkim promjenama tokom samih operacija. Rukovođenje operacijama bilo je smisljeno i logično iako zamisli nisu uvijek bile potpuno sprovedene (na što je dobrim dijelom uticao neprijatelj svojim osobitim načinom borbe.)

U nekim jedinicama, na pr. II i III bataljoru I brigade, u težim situacijama prevlada u Štabovima bojazan od odgovornosti i nestaje samopouzdanja. Slaba veza sa višim Štabom onemogućila je ovom da pravovremeno upliviše pozitivno i promjeni takovo stanje.

Osim pješadije u većoj mjeri primijenjena je artiljerija (4 topa 75 mm.) ali nije primijećeno da bi njezino dejstvo uticalo na rješenje borbe. Minobacači i pr. t. oruđa korištена su neznatno radi pomanjkanja municije i to je veliki minus za ostvarenje brzog napredovanja u uporištu utvrđenom brojnim rovovima i branjenom tenkovima.

Sanitet je uz jedan manji izuzetak odgovorio svom zadataku i primijećena je ozbiljna požrtvovanost sanitetskog osoblja. Veza je produžila sa svojom blijedom tradicijom, pa i ovaj puta, osim radio-veze koja je dosta solidna, funkcionala osrednje.

Služba veze je uopće najbolnije pitanje našeg operativnog stroja i on u svojoj vrijednosti i mogućnostima mnogo gubi uslijed te okolnosti. Bilo bi pogrešno vjerovati da je tomu uzrok neozbiljno shvaćanje odgovornih Štabova ili stručna nespremnost osoblja. Naša tehnička sredstva za telefonsku vezu (a to je najefikasniji vid veze za vrijeme borbe) gotovo su potpuno dotrajala i ne mogu zadovoljiti namijenjenoj svrsi. Na tu činjenicu napose upozoravamo.

Kao značajno može se primijetiti da su naše jedinice, inače mlade, u ovim borbama stekle daljnju oštinu i neosporno u svakom pogledu očvrsnule. Borbe sa neprijateljem iz V- Ust. Zdruga, gdje svaki pojedinac borac i oficir može poslužiti kao uzor krvnik, odlučene u našu korist daju vjere da će naša Dizvija u dogledno vrijeme postati ozbiljna snaga sposobna za još veće operativne zahvate svih vidova.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Za komandanta, Načelnik Štaba,
(M.P.) K a p e t a n :
[Potpis nečitak]

BE. 63

PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA
LJUDSTVA 33. DIVIZIJE OD 20. OKTOBRA 1944. GODINE¹

PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA

I Redni broj	J e d i n i c a	Brojno stanje po spisku	S o c i j a l n i s a s t a v								
			Radnika	Seljaka	Intelekt.	Obrtnika i sitnih trgovaca	Namješte- nika i sred- njoškolaca	Vojnih lica	Policijaca, žandara i finanaca	Kućanica	
1	Štab Divizije i osoblje pri štabu	23	8	2	7	1	3	2			
2	I brigada	1097	363	436	40	158	78	13	9		
3	II brigada	1073	207	649	25	124	51	6	6	10	
4	„M. ² . Obilić“ III brigada	922	98	670	26	91	31	3	2	1	
5	Izviđačka četa	26	2	21	1	2					
6	Pont. ³ . četa	72	9	51	3	9					
7	Četa za vezu	59	18	29			12				
8	Bolnička četa	29	16	6	7						
9	Intendantura	44	18	21'			2	3			
	S v e g a .	3345	739	1885	109	387	178	24	17	11	

Politkomesar potpukovnik:
Mutak Vlado

¹. Original (izvučen na šapirografu, cifre upisane mastilom) u
Arhivu V.I.I., reg. br. 43-1/2, k. 552.
- Miloš
³ Pontonirska

XXXIII DIVIZIJE NOVJ OD 20-IX - 20-X 1944. GODINE

N a c i o n a l n i s a s t a v																	
^a čl-2	Hrvata	Slovenaca	Crnogoraca	Muslimana	Talijana	Rusa	Jevreja	Mađara	Ceha	Nijemaca	Ukrajinaca	Holandeza	Slovaka	Poljaka	Švedana	Francuza	Makedonaca
2	19	1	1														
56	903	12		12		90		4	19	1	1	5		2			
50	967	6		16		4	1	6	13								
384	489	6		5	2	3	1	19	13								
8	!6	1		1					6								
6	59				1												
5	52	1		1													
1	25	1				1							1				
5	38						1										
517	2568	28	1	35	3	99	2	29	51	1	1	5	3	2			

Komandant potpukovnik
J.⁴ Antolović

⁴ Josip

**ANALIZA ŠTABA 10. KORPUSA NOVJ OD 21. OKTOBRA
1944. O NEKIM PROPUSTIMA I GREŠKAMA JEDINICA 32.
I 33. DIVIZIJE PRILIKOM NAPADA NA PITOMAČU I
KLOŠTAR¹**

STAB
X. KORPUSA »ZAGREBAČKOG«
NOV i POJ
Oper, broj: 511/1944.
dne 21. oktobra 1944.

Predmet: Nadopuna operativnim
izvještajima za Pito-
maču i Kloštar.

U borbama za Kloštar i Pitomaču uočeni su neki nedostaci
kako kod jedinica tako i kod štabova, što je dovelo do toga da se
operacije nisu razvijale u potpunosti kako je to predviđeno,²
a i uspjeh nije onakav kakav je mogao biti.

XXXII. Divizija:

a) Iako se XXXII. Divizija nalazila nekoliko dana na pro-
storiji oko Pitomače sa zadatkom kontrolisanja toga uporišta i
vršenja priprema za pretstajeću likvidaciju, ipak tome štabu
nije uspjelo da stekne objektivnu sliku o situaciji u uporištu.
Tako je 1. oktobra t.g. taj štab povjerovao nekim nepotvrđenim
izvještajima o većoj koncentraciji neprijatelja u Pitomači, iako
toga dana nije bilo ni govora o bilo kakvoj koncentraciji. Na
osnovu istoga izvještaja taj štab poslao je predlog štabu Kor-
pusa da se napad odloži, jer je uspjeh istoga obzirom na tobo-
žnju kocentraciju doveden u pitanje.³ Na osnovu toga izvještaja
i predloga Stab Korpusa bio je prisiljen da odustane od svoje
namjere i da se zadovolji sa uništavanjem neprijatelja na te-
renu, koji bi pošao u pomoć napadnutoj Virovitici.⁴ Time se
izgubilo dvoje: 1) Neprijatelju se dala mogućnost da odlučuje
da li da izlazi ili da ostane u uporištu i time učinilo ovisnim
izvođenje predviđenih operacija. 2) Izlaskom neprijatelja iz
uporišta data mu je inicijativa i sloboda manevrovanja. Na-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 48-1/3, k. 551 a.

² Vidi dok. br. 5 i 6.

³ Navedeni izvještaj Štaba 32. divizije od 2. oktobra nalazi se u Arhivu V.I.I., reg. br. 19/2, k. 1191.

* Vidi dok. br. 9-1/2, k. 551 u Arhivu V.I.I.

knadno se ustanovilo da je neprijatelj prije dva dana bio u Pitomači sa pojačanjem od dvije satnije ali iste su se povukle u Kloštar.⁵

Primjetilo se da se pred neposrednim izvršenjem zadataka u Podravini kod toga štaba osjetila izvjesna doza kolebljivosti, nepovjerenja u uspjeh. Naročito se ta psihoza osjetila kada se je čulo da je neprijatelj pored ostalog naoružan i sa desetak tenkova.

b) Iako su jedinice VI. Korpusa već skoro potpuno likvidirale Viroviticu,⁵ XXXIII. i VII. Ud. Divizija jače se angažovale u borbi za Kloštar i davale dovoljno garancije za uspješnu likvidaciju tog uporišta.⁶ XXXII. Divizija nalazila se cio dan na položajima oko Pitomače a da raje imala još uvijek jasnu situaciju o Pitomači, tako da je protekla čitava noć i skoro ceo dan, a divizija se nalazila u pasivnom iščekivanju. Bataljon koji je upućen pred večer 4.X. u Pitomaču sa zadatkom nasilnog izviđanja uporišta nije slao nikakovih izvještaja tako da je štab divizije na veče 4.X. u 23 časa povjerovao da je neprijatelj napustio Pitomaču i tek na putu prema Pitomači saznao da neprijatelj još uvijek drži to uporište.

c) Štab XXXII. Divizije nije se potrudio da se poveže sa Štabom VII. Ud. Divizije i preko njega sa Štabom Korpusa, tako da je veza za čitavo vrijeme bila veoma slaba, što je dovelo do toga da se taj štab nije mogao na vrijeme upoznati sa situacijom na otsjeku Kloštra, i naređenja od Štaba Korpusa nisu mogla na vrijeme stizati.

d) Brdska baterija koja je trebala neposredno potpomagati svoju pješadiju, bila je suviše udaljena na oko 5–6 klmtr. pozadi prvog borbenog reda: Ista je preko cijelog dana bila neaktivna i dozvoljavala da neprijatelj izvrši posljednje pripreme za odbranu uporišta.

e) Sam početak napada nije bio onako snažan kako se to očekivalo iz razloga što su neke jedinice veoma sporo evoluirale (naročito jedinice brigade »Matije Gupca«), tako da se nije postigla silina udarca jednovremeno na svim napadnim pravcima, što je omogućilo neprijatelju da na pravcima našeg jačeg pritiska dovuče pojačanja i da im parira.

f) Jedan od najvećih propusta toga štaba jeste taj što je pored upozorenja od strane štaba Korpusa da sa dijelom snaga brigade »Matije Gupca« posjedne položaje kod Sesveta i time zatvori pravce kojim se neprijatelj probijao, iiego se oslonio na

⁵ O uništenju neprijateljskog garnizona u Virovitici vidi dok. br. 2, 3, 22, 33, 42, 134 i 135.

⁶ O uništenju ustaša u Kloštru vidi dok. br. 5, 18, 24, 62 i 64.

XVIII. brigadu koja to nije učinila.⁷ Mjesto toga štab XXXII. Divizije postavio je bataljon na položaj sa sjeverozapadne strane Pitomače i kada se neprijatelj probijao naletio je na taj bataljon, probio njegov položaj, koji je bio kordonski zaposjednut a ne grupno i koji nije davao nikakove garancije da će se moći održati jačem pritisku. To se dogodilo tim prije što je neprijatelj koristivši maglu došao u neposrednu blizinu ispred položaja, stvorio zabunu kod boraca i snažnom bliskom vatrom izvršio prodor, nanesavši tom bataljonu osjetljive gubitke, a da on sam pri tome nije imao nikakovih gubitaka.

g) Nakon zauzimanja glavnih, neprijateljskih položaja i potiskivanja istog nije izvršeno gonjenje neprijatelja, koje bi: donijelo najveću korist, jer bi se njime izvršilo potpuno uništenje neprijateljske žive snage što je bio osnovni cilj naših operacija u Podravini. Borci kao i rukovodioci zadovoljili su se sakupljanjem zarobljenog materijala, švrljanjem po kućama, dok su daljnje uništavanje neprijatelja potpuno zaboravili. TJ tom su naročito prednjačile neke jedinice brigade »Matija Gubec«, a i sam štab te brigade nije dao štabovima bataljona nikakvih naređenja u tom pravcu. Gonjenje je ipak nastavljeno, ali je već bilo prekasno, jer se neprijatelj udaljio iz dohvata tih jedinica.

Pored tih nedostataka bilo je i niz drugih propusta koji su: učinjeni, a isti su spomenuti djelomično u operativnom izvještaju toga štaba.⁸

Kod XXXIII. Divizije u tim borbama nije bilo naročitih propusta koji bi imali većeg uticaja na tok operacija. Sve pripreme bile su solidno izvršene. I kod jedinica -te divizije učinjena je greška što nisu na vrijeme nastavili sa gonjenjem rastrojenog neprijatelja, kojemu se dala mogućnost da se razbijen po grupicama sakriva u okolnim šumarcima.

Nakon izvršene likvidacije u samom Kloštru nastao je nered. Štabovi bataljona nisu prikupili svoje jedinice nego su ih pustili da se dalje razilaze po mjestu.

Štab VII. Ud; Divizije kao i jedinice potpuno su izvršile svoj zadatok da pri tome nisu učinjene nikakve greške. —

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar-pukovnik:

Komandant – general-major
Vlado Matetić

⁷ Iz zapovijesti Štaba 40. divizije od 1. oktobra vidi se da je 18. brigada tada zatvarala pravac Pitomača – Virovitica i time obezbjeđivala napad 12. divizije na Viroviticu (Arhiv V.I.I., reg. ta.. Et-1/6; k. 1296).

s Vidi dok. br. 31.

Dostavljeno:

Glavnom Štabu NOV i PO Hrvatske.
Štabu XXXII. Divizije NOVJ.
Štabu XXXIII. Divizije NOVJ.
Štabu VII. Ud. Divizije NOVJ.

BK. 65

ANALIZA ŠTABA 10. KORPUSA NOVJ OD 21. OKTOBRA 1944. O BORBAMA ZA VIRJE I PODRAVSKI NOVI 'GRAD'¹

ŠTAB
X. KORPUSA »ZAGREBAČKOG«
NOV i POJ
Broj: Oper. 512/1944.
dne 21. oktobra 1944.

Predmet: Analiza borbi u
Novom Gradu, Virju
i na terenu. —

I pored postignutih uspjeha pri likvidaciji Novog Grada i Virja u kojima je neprijatelj pretrpio ogromne gubitke u ljudstvu, a naročito u oružju i materijalu, ipak nije naš osnovni plan – uništiti neprijateljsku živu snagu – potpuno uspio.

U borbama 8. X. i prilikom likvidacije Novog Grada i Virja učinjeno je nekoliko propusta, što je imalo za posljedicu da se operacije u potpunosti nisu razvijale onako kako je zamisljeno.².

XXXIII, Divizija:

a) -Prilikom neprijateljskog nadiranja³ 8. X. tg. od Burcjevca prema položajima III. Brigade a zatim cestom prema položajima II. brigade, učinjena je osnovna pogreška što jedinice nisu bile međusobno čvrsto povezane, a i između brigada nije bilo nikakove veze, već u samom početku borbe poremećene su veze i jedinice se nisu postarale da istu obnove.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.U., reg. br. G-1/1, k. 551 B.

² Vidi dok. br. 30 i 62.

³ Vidi dok. br. 129.

b) Uslijed slabe povezanosti među jedinicama nije došlo ni do uzajamnog potpomaganja, kako od strane jedinica unutar brigade, tako i među brigadama. Umjesto toga jedinice su zaposjele odbrambene položaje, držale ih kruto i svojom pasivnom odbranom dozvoljavale neprijatelju da nesmetano realizuje svoje namjere, a da ga u tome nisu sprječavale manevrovanjem vlastitih snaga, vršenjem pritiska i ugrožavanjem neprijateljskih bokova. To kruto neelastično vođenje borbe naročito se ispoljilo kod III. Brigade čije je položaje nakon jačeg pritiska neprijatelj uspio probiti i prisiliti na neuredno povlačenje. Tim probojem neprijatelj je ugrozio položaje bataljona I. Brigade u V. Seći, koji nije bio u stanju da razvlači neprijateljske snage, koji je frontom udarao na II. brigadu.

U sličnom položaju nalazile su se i jedinice II. brigade koje su branile Kloštar, zakopčavši se čvrsto za zemljište i naslanjajući se na kuće Kloštra. Da neprijatelj nije uspio probiti položaje i te brigade može se zahvaliti prirodnoj prepreći koja je stajala ispred njih, odlučnoj riješenosti boraca za vođenje odudne odbrane, tek pri koncu aktivne pomoći jedinica I.. Brigade.

Tačno je da je neprijatelj toga dana koristio maglu, ali magla je isto tako trebala poslužiti i nama za vršenje obilaznih i obuhvatnih napada, tim više što su naše snage u ljudstvu bile nadmoćnije, a borci odmorni.

Pasivnom odbranom zaposjednutih položaja i krutim držanjem istih izgubilo se troje: 1) Neprijatelju se dala sloboda manevrovanja i mogućnost da ispo'lji svoje dejstvo na mjestu koje je njemu odgovaralo i da zadrži inicijativu u svojim rukama. 2) Probijanjem jednog položaja dovodio se drugi u opasnost od izlaganja svojih bokova. 3) Dugim i pasivnim držanjem jednog položaja neprijatelju se daje mogućnost da svojom artillerijom lomi te položaje i da nam nanosi nepotrebne gubitke.

Prilikom napada na Virje i Novi Grad učinjeni su sljedeći propusti:

a) Veza između pojedinih napadnih kolona bila je slaba, a negdje nije uopšte ni postojala. Tako je III. bataljon I. brigade, koji je uspješno izvršio evolucioniranje, samo radi toga što nije imao veze sa ostalim jedinicama samovoljno napustio svoj otosjek i pored ostalog otvorio neprijatelju prolaz za izvlačenje. Taj isti bataljon uslijed slabe veze pretrpio je u odstupanju ispred neprijatelja osjetljive gubitke. Isti taj bataljon i opet ushjed slabe veze pretrpio je još teže gubitke od jedinica VII. Ud. divizije na koje ih je neprijatelj nabacio u svom probijanju.⁴ To su krupne greške kod naših rukovodilaca i u buduće

⁴ Vidi dok. br. 34.

treba predvidjeti razna sredstva za održavanje stalne veze, a to je naročito moguće na manevarskom i otkrivenom zemljишtu.

b) Samovoljno izvlačenje III. bataljona I. Brigade sa pravca od s. Delovi jeste krupna vojnička greška i zaslužuje svaku osudu. Samovoljno povlačenje sa položaja treba najstrožije zabraniti. Ono se može opravdati samo u iznimnim slučajevima kada je situacija veoma teška i kada ona to diktira, ali i u tom slučaju treba prethodno obavijestiti susjedne jedinice i prepostavljeni štab. Takove i slične samovolje dovele su već nekoliko puta naše jedinice u veoma kritičan položaj iz koga se moralo izvlačiti pod cijenu teških gubitaka.

c) Nakon izvršene likvidacije uporišta takođe je učinjeno nekoliko grešaka. Borci su se razišli po kućama prebirajući zarobljenu spremu i drugo, a neprijatelj je još iz pojedinih kuća pojedinačno pripucavao. U buduće treba narediti svim jedinicama da po likvidaciji jednog mjesta teže da što prije zaposjedu suprotnu ivicu mjesta i da isto blokiraju, a zatim oprezno pregledati sva dvorišta i prostorije. Da se je ovako radilo u prošloj borbi ne bi se dogodilo da nakon borbe od jednom izleti tenk iz jednog dvorišta i ispred očiju naših boraca nesmetano pobegne.

d) Nakon izbacivanja neprijatelja iz njegovih položaja njemu se dozvolilo da se nesmetano izvuče, a da se nije nastavilo gonjenje istoga. Treba narediti u buduće da se odmah nakon izbacivanja neprijatelja sa položaja ima nastaviti sa gonjenjem, jer od rastrojavanja neprijatelja pa do njegovog potpunog uništenja fali samo jedan korak, kojeg mi moramo uvijek izvršiti, jer će se time postići potpuni uspjeh.

U borbi za Novi Grad bio je slučaj da je neprijatelj bježao putem ka s. Delovi sa velikim brojem motornih vozila. U neprijateljskoj koloni vladao je veliki nered i kolona je često zastajkivala. Na ovu kolonu koja je otstupala nije iz Novog Grada ispaljen ni jedan metak. Vršeno je gonjenje artiljerijskom vatrom, ali ono nije bilo efikasno, jer je kasno otpočela i neprijatelj je izmakao.

XXXII. Divizija:

Imala je zadatok zatvaranja pravca od Koprivnice i čim primijeti kolebanje u napadnutim uporištima da odmah vrši najaktivnija izviđanja i pritisak na Koprivnicu.⁵ Za čitavo vrijeme dok se je nalazila na toj prostoriji nije uspjela uhvatiti tješnji dodir sa neprijateljem a kamoli da ugrozi neprijatelja u Koprivnici. Takva pasivnost dovele je do toga da se čitavo vri-

s Vidi dok. br. 30 i 59.

jeme nije imalo tačnih podataka o situaciji u Koprivnici, što je imalo presudnog značaja za stvaranje plana i donošenja odluke za likvidaciju Koprivnice.

VII. Ud. Divizija:

Prilikom odbijanja neprijateljskih napada od Hlebine potpuno je izvršila svoj zadatok.⁶ Međutim prilikom gonjenja otstupajućeg neprijatelja učinila je nekoliko propusta. Gonjenje je vršeno spontano i prilikom istoga nije se težilo da se uhvati veza sa susjednim jedinicama, tako da su jedinice te divizije u gonjenju nanijele ozbiljne gubitke bataljonu III. Brigade. Samo gonjenje nije izvršeno sa cjelokupnim snagama, nego su neke jedinice zadržane u Srdincu. Gonjenje nije izvršeno potpuno, nego se je zadovoljilo time da se od neprijatelja otme oružje i materijal (topovi, motorna vozila i tenkovi), a na daljnje uništavanje neprijatelja nije se uopšte mislilo. Nakon razbijanja neprijatelja, kada se izgubio dodir sa njime, na mjestu borbe nastao je veliki nered. Nitko se nije postarao da taj zarobljeni materijal sredi i da ga otpremi, nego su svi bacili se na preturanje zarobljenog materijala i vozikanje na motorima. U tome su naročito prednjačili rukovodioци. Takovim postupkom dozvolilo se neprijatelju da uspješnim povratnim napadom otme taj materijal ili u drugom slučaju da ga avijacijom uništi. Na mjestu borbe zakrčen je svaki saobraćaj. Zarobljene mašine nemilosrdno su se kvarile, jer je sa njima rukovalo nestručno ljudstvo. Takve pogreške treba nemilosrdno iskorijeniti, jer nam se u budućim operacijama mogu teško osvetiti.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar-pukovnik:
SI. o.

Komandant – general-major:
Vlado Matetić

Dostavljeno:

Glavnom Štabu NOV i PO Hrvatske.
Štabu XXXII. Divizije NOVJ.
Štabu XXXIII. Divizije NOVJ.
Štabu VII. Ud. Divizije NOVJ.

⁶ O gubicima koje su jedinice 1. divizije nanijele neprijatelju u borbi kod Hlebina vidi dok. br. 34.

BR. 66

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 9. DIVIZIJE OD 21. OKTOBRA 1944.
ŠTABU 8. KORPUSA NOV O NAPADU NA DUVNO¹**

ŠTAB
IX. DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE
21. X. 1944. —

ŠTABU VIII. KORPUSA NOV i POJ.: •

Operacijski izvještaj 14, 15,
17. X. 1944 god. — (Akcija na To-
mislavgrad²). — Sekcija Livno
1:100.000. —

1.) Poslije nego što su naše jedinice oslobodile Livno,³ u saglasnosti sa Komandantom Korpusa generalmajorom Vladom Cetkovićem preduzeta je akcija čišćenja u pravcu Tomislavgrada sa konačnim ciljem likvidacije neprijateljskog uporišta! u Tomislavgradu i s. Kovači.

Neprijateljska milicija ojačana ustašama, kojima je uspjelo pobjeći iz Livna, zadržala se u pojedinim selima, demoralisana, spremna da i dalje bježi, pa je pristup ka Tomislavgradu bio otvoren za naše snage. Sam Tomislavgrad nezgodno je bilo napadati zbog toga, što je neprijatelj težište svoje odbrane oslanjao na tenkove, kojih je imao 11, a teren — ne samo u neposrednoj blizini grada — nego i na nekoliko kilometara naokolo grada — vrlo je podesan za manevriranje tenkovima. Osim toga komunikacije koje vode ka gradu ne pružaju mogućnost rušenja ih ma kojih prepreka, koje neprijatelj ne bi mogao sa tenkom da zaobide. Neposredno kod s. Kovači nalazi se most,-koji vodi preko rijeke Šujice, kojega kada bi srušili neprijatelj u Tomislavgradu ne bi mogao računati na brzu pomoć iz -pravca Imotskog. Drugi pravac od kuda je neprijatelju mogla da dođe pomoć, komunikacijom od Aržana, pogodan je za odbranu i lako se mogla spriječiti intervencija s te strane.

2.) Tomislavgrad trebalo je da likvidira naša III. Dalm. Udarna brigada, selo Kovače i uništiti most dobila je za zadatak

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 37-1/2, k. 842 A.

² Duvno

³ Jedinice 9. divizije oslobodile su Livno 10. oktobra 1944. (vidi dok. br. 25, 54, 130, 131, 132 i 133).

XIII. Južnodalm. brigada. IV. Splitska brigada dala je diviziju rezervu od dva bataljona i čete pratećih oruđa, dok su ostala dva bataljona služila kao rezerva i ojačanje na Prevali pravcu, kojega je posjela XIII. Južnodalmatinska brigada. Kao osiguranje od pravca Aržana nalazila se je-X. Dalm. Udar. brigada XX. divizije, koja se je aktivno angažovala na Aržano.⁴ Livanjski odred imao je jedan svoj bataljon na osiguranju poviše Šujice radi četničkih bandi, a drugi svoj bataljon poviše s. Letka, radi eventualnog ispada milicionera ili četnika iz tog pravca. U akciji je bila angažovana artiljerija naše Divizije.

3.) Neprijateljske snage u Tomislavgradu iznosile su 11 tenkova, od kojih su se 2 nalazila na mostu kod s. Kovači (jedna pancer-kompanija⁵), 1 kompanija »Vražje divizije«⁶, 250 ustaša i domobrana. Uporište Kovači brojilo je vod (1) Nijemaca i 60–80 milicionera, kao i 2 spomenuta tenka. Snage u Aržanu: 1 bataljon »Vražje divizije«.

4.) Neprijateljska namjera bila je, da upornom borbom, poslije nego što je izgubio Livno, zadrži Tomislavgrad i na taj način pod svaku cijenu sprječiti naše daljnje prodiranje, koje bi eventualno dovelo u pitanje komunikacije, koje su mu nužne. Težište odbrane osloonio je na manevr sa tenkovima.

Naša namjera bila je očistiti sav teren od Livna do Tomislavgrada, sabiti neprijatelja u sam grad i koncentričnim udarom razbiti ga i ovladati gradom i time stvoriti mogućnost dalnjih operacija. Poslije protjerivanja neprijatelja iz okolnih sela 14. o. mj. naše su jedinice potpuno blokirale Tomislavgrad i donijeta je odluka, da se iste večeri produži napadom na grad.

5.) Radi ograničenosti vremena, poslije detaljno prodiskutovanog plana, izdata je štabovima brigada usmena zapovijest. Komandant i Politkomesar divizije nalazili su se kod III. Dalm. Udar. brigade i artiljerije, te na taj način neposredno uticah na operacije za grad, a Načelnik Štaba prenio je donijetu odluku na Stab XIII. Južnodalm. brigade i sam se je nalazio na tom sektoru u zajednici s njima. Na osnovu ove zapovijesti III. Dalm. Udarna brigada napala je sa jednim svojim bataljonom grad sa sjeverne strane obuhvatajući svojim lijevim krilom grad sa istočne strane. Drugi bataljon napadao je sa zapadne strane – desno od prvog bataljona, jedan bataljon utvrdio se u mjestu Kolo sa ciljem da sprječi eventualno bježanje iz grada ih za

⁴ Vidi dok. br. 44.

⁵ Tenkovska četa

⁶ Franž Schraml u knjizi »Ratište u Hrvatskoj« o tome piše: »11/369 (2. bataljon 369. puka 369. legionarske divizije – prim. red.) poslije već pomenućih borbi u prostoru Aržano – Studenci i dalje je ostao тамо, ali se 24.10 zajedno sa artiljerijom povukao у Tomislavgrad (ranije Duvno) ...«

slučaj neprijateljske intervencije iz pravca Kovači da štiti bok onih koji su napadali na grad. Manjim svojim dijelovima napadao je grad sa južne strane. Ostale snage u rezervi.

XIII. Južnodalm. brigada imala je jedan svoj bataljon u s. Podgaj kao ojačanje ovoga pravca, dok je sa tri bataljona napala, jednim dijelom Kovače, a ostalim snagama Brišnik i u zajednici sa dva bataljona IV. Splitske brigade postavila se na liniju Križevac (trig. 1027) – Tupača (k. 987) radi intervencije domaće bande iz Roškoga Polja.

6.) Borba je započela 14.X. o.g. u 24 sata.

7.) Borbi pješadije prethodila je jaka koncentrična-vatra iz naših 5 topova (3 od 75 mm, 2 od 7.62 mm) i vatra teških bacača. Vatra je bila dosta precizna tako da je snop vatre našega teškog oružja obasipao čitav grad i postignuto je donekle iznenadenje. Naša pješadija koristeći se mrakom podišla je na dosta blisko odstojanje i u momentu prekida vatre iz teškog oružja izvršila juriš na grad. Neprijatelj nije izdržao nalet naše pješadije, već se povukao iz' čitavog grada pružajući slab otpor i sabio se u unapred pripremljenu utvrdu – samostan fratara i crkvu, oko čega je plasirao tenkove i uporno se branio. Sam samostan sa crkvom nalazi se malo poodmaknuto od grada na čistini tako da je neprijatelj iz puškarnica na tom vrlo jakom masivu zgrada mogao da se vrlo uspješno brani, a osim toga tenkovi su se stalno kretali i kontrolirali prilaze ka utvrđenju. Dva neprijateljska tenka tipa »Panter« neprijatelj je smjestio sa južne strane samostana otprilike 300 m daleko na vrh jedne jaruge, kroz koju se jedino moglo privući ka samostanu i na taj način pomagao sistem odbrane. Naši »džonbulisti« približili su se tenkovima i pucali u njih iz neposredne blizine, bilo je slijecjava sa 6–10 m, a da tenkovi nijesu bili ozbiljno oštećeni. »Džonbulista« I. bataljona III. Dalm. Udar. brigade-Savo Marićević potrošio je sve svoje granate u potjeri za 'tenkovima i pucao sa tolikog odstojanja, da je kapisla poslije udara u tenk sa granate odbila se i ranila ga u oko, a ovo se nije moglo dogoditi na distanci većoj od 5 m. »Džon Buli« nijesu bili u stanju da donesu odluku u borbi sa tenkovima, pa je situacija ostala nepromijenjena do zore, kada smo izdali naređenje da se jedinice povuku na obližnje kote.

Borba za Kovače započela je u isto vrijeme. Most kojega su dobili u zadatak naši borci da poruše, branila su 2 tenka i nekoliko vojnika. Ovdje se pokazalo isto, da »Džon Buli« nijesu ispunili zadatak u onolikoj mjeri, koliko smo to očekivali. No i distanca sa koje su »Džon Buli« dejstvovali nije garantovala ni sigurne ni efikasne pogotke. Ipak, borci tvrde da je tenk pogoden sa nekoliko granata, a uspjeha nije bilo, jer se neprijatelj

rije dađ približiti mostu. Posada u samom mjestu Kovači je razjuren. Isto tako kao što je i jedan veliki dio ustaško-domobranske posade u Tomislavgradu razjuren.

• - 15. o. mj. opetovali smo napad skoro sa istim rasporedom s tim, što je napad počeo odmah u večer (u 21 sat). Mislili smo tokom noći čemo pronaći neku slabiju tačku neprijatelja, čarkajući ga čitavu noć, i onda je iskoristiti. Pripremljene su bile benzinske flaše, »Džon Buli« koncentrisani i borci obučeni u efikasnoj borbi na tenkove. Isto to vrijedi i za most kod Kovača. Pošto nijesmo uspjeh, u zoru su se jedinice povukle na polazne položaje.

16. o. mj. nijesmo napadali, već 17. o. mj. i to odmah s večera. Akcija je temeljito pripremljena, a uslijedila je poslije savezničkog bombardovanja manastira i crkve. Dok je III. Dalm. Udarna brigada imala isti zadatok, XIII. Južnodalm. brigada sa dva bataljona IV. Splitske brigade pored akcije na Kovačima, trebalo je da likvidira Brišnik i Mrkodol, gdje se je nalazilo oko 200 vojnika Kapuličine bande. Na Tomislavgradu neprijatelj se je ograničio na odbranu kao i prošle noći i rezultati su bili isti, premda je neprijatelj tokom dana doveo izvjesno pojačanje (80 ljudi). XIII. Južnodalm. brigada nije uspjela likvidirati Kovače, ali je neprijatelj protjeran iz Brišnika i Mrkodola, uništeni njegovi magazini i zarobljeno nešto materijala i stoke. Jedinice su se u jutro povukle na polazne položaje.

8.) Ciljevi u ovim akcijama nijesu postignuti, a mi smo odustali od akcije. Neprijatelj je u ovim borbama imao slijedeće gubitke: 64 mrtva, 58 ranjenih i 16 zarobljenih. Oštećena su dva tenka i uništena 3 kamiona. Zaplijenjeno je oko 1.000 sitne stoke, 60 komada krupne stoke i 70 konja, uništena 2 tenka;⁷

9.) Naši gubici iznose: 11 mrtvih i 52 ranjena, među ovima 4 mrtva i 3 ranjena Talijana.

10.) Utrošeno je 25.825 kom. pješadijskih i mitraljeskih metaka, granata za laki bacač 143, za teški bacač 203 granate, Đžon bul-granata 51 kom., ručnih bojišta 130 kom., metaka za strojnici 4.560 kom. Izgubljen je 1 p. mitraljez Brenn, koji je propao zajedno sa puškomitraljescem, koji se nije mogao izvući ispod neprijateljske vatre. Utrošeno 123 granate topa 76 mm 1110, 75 mm.

11.) Za drugove i jedinice, koji su se naročito istakli u ovim akcijama dostavićemo [podatke] kasnije, pošto nam ih dostave štabovi brigada sa održanih bataljonih konferencija.

⁷ Opširnije o tome vidi operacijski dnevnik Štaba 9. divizije u Arhivu V.I.I., reg. br. 56-2, k. 842 A.

12.) Za ovu akciju, na osnovu primljenih podataka, naše snage bile su dosta dobro raspoređene i sam plan za likvidaciju lii» je realan. No desilo se, da nijesu tenkovi bili onakovi, kao što smo mi dobili podatke, već se radilo o teškim tenkovima, koje mi s našim naoružanjem nijesmo bili u stanju da uništimo. **Prve** noći, kada su naši borci tenkovima imali prilike da se približe na nekoliko metara nedostatak je bio što nijesmo pripremili potrebiti eksploziv i benzinske flaše, te pomoću toga bacili težište na -uništavanje tenkova, koji su bili izolirani i nezaštićeni od pješadije. Istina, poslije je sve to učinjeno, ali je bilo kasno, jer su se tenkovi postavili tako, da je iz utvrđenja bio k .njima spriječen pristup. U ovim borbama došlo je do izražaja, ria je naše naoružanje još uvijek manjkavo za rješavanje zadataka pješadije i osjetila se je potreba moćnog protukolskog oruđa. Moglo se zapaziti da ne samo borci, nego i rukovodioći erado napadaju na mjesto koje brane tenkovi.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !.

Politkomesar – p. pukovnik:
Andro Kovačević

(M.P.)

Komandant – pukovnik:
A. Banina

BR. 67

PISMO ŠTABA 12. DIVIZIJE OD 21. OKTOBRA 1944. ŠTABU
ČEHOSLOVACKE brigade »JAN ŽISKA« U VEZI SA PRO-
GLAŠENJEM 12. BRIGADE ZA NAJBOLJU BRIGADU GLAV-
NOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE¹

ŠTAB XII. DIVIZIJE.
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
K. Broj: 716
Dana: 21/X 1944 god.

ŠTABU ČEHOSLOVACKE BRIGADE »JANA ŽIŠKY« -

Glavni štab NOV i PO Hrvatske objavljuje rezultate tro-
mjesečnog takmičenja za najbolju brigadu u Hrvatskoj.² Pobjedu
je odnijela naša slavna i junačka XII. .Ud. brigada.³

To je zaista veliki ponos cijele Slavonije, a naše Divizije
naročito. Svaki borac i svaki rukovodilac treba da se ponosi tim.

To priznanje, taj uspjeh naše XII. Ud. brigade, uspjeh je
i ostalih jedinica VI. Korpusa a isto tako i ponos. Mi to moramo
svečano proslaviti.

Ostale brigade naše divizije treba da pošalju tople čestitke
XII. Ud. brigadi. Treba na konferencijama govoriti o tome šta
znači tako golema pobjeda XII. Ud. brigade.

Svim jedinicama naše divizije ovo neka da podstreka za
budući rad i buduća takmičenja, a XII. Ud. brigadi neka da još
više volje, još više poleta i ljubavi za još jači, još brži i inten-
zivniji rad.

Obavijestite nas kako su protekle te konferencije i kako
je odjeknulo na naše borce. To učinite do konca o. mj.

U cijeloj Slavoniji XII. Ud. brigada kao najstarija Brigada
zaista je obljebljena. Ovu pobjedu naše prve Brigade, našeg
miljenčeta, proslaviće cijeli narod Slavonije. Prema tome ostale
brigade naše divizije ne smiju zaostati.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 3/9, k. 898 a.

² Odnosi se na međukorpusno takmičenje koje je organizovao
Glavni štab NOV i PO Hrvatske u vremenu od 15. juna do 15. septembra
1944. O rezultatima takmičenja vidi tom V, knj. 28, dok. br. 106.

³ Naredbom Glavnog štaba NOV i POJ Brigada je za postignute
uspjehove pohvaljena i dobila naziv »Proleterska« (vidi tom V, knj. 28, dok.
br. 106, primjedba br. 6).

SLAVONIJSKE

BRIGADE

1304 G.

Slavonske Brigade

PRIMJERENOG VODITELJA DATA

1944. - XLI. 1944.

REVALZBURG VON

Slavni bili u vremenu hrvatske objavljuje rezultate trudno sredog
ta misljenja za najbolju brigadu u Hrvatskoj. Štab je odmijala naša si vna
i junaka XIII.Ud.Brigada.

To je zadata veliki poneš cijele Slavonije, a naše diviziju nemo-
ćito. Svi borci i svaki rukovodilac treba da se ponosi tim.

To priznanje, tej uspjeh naše XIII.Ud.Brigade, uspjeh je i ostalih
jedinica VI. orpusa a isto tako ipone. Ali to moramo sve učiti prosliti.

Naše brigade naše divizije treba da nose u toplo čestitke XIII.
Ud.Brigadi. Treba na konferenciju govoriti o tosu što snaci tačnog
pobjeda XIII.Ud.Brigade.

Svi jedinicama naše divizije ovo noka da podstrelka za buduti rad
i buduće takmičenje. XIII.Ud.Brigadi naša da još više volje, još više volet
i ljubavi za još jači, još brži i intezivniji rad.

Obavijestite nas, ako su protekla te konferencije i kako je odjek-
nulo na naše borce. To učinite do časca 0.00.

U cijeloj Slavoniji XIII.Ud.Brigada je najstarija Brigada a ista je
obljubljena. Uvu pobedu naše prve Brigade, našeg miljenjeta proslavite
cijeli narod Slavonije. Reza tosu ustalo Brigade naše divizije nešnju re-
čati.

XIII.Ud.Brigadi je primljato da je najbolje, ali to još urijet ne želi
či da ju nema druga Brigada preteći. Reba se u radu rukovoditi gospod-
stvom i prestigom.

Sarajevski-Sloboda parodi!

slit. vojskar, p.pučnik:

Flugus

Fotokopija dokumenta br. 67

XII. Ud. brigadi je priznato da je najbolja, ali to još uvi-jek ne znači da je neće koja druga brigada preteći. Treba se u radu rukovoditi geslom »stići i prestići«.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Polit, komesar, p. pukovnik:
Krajačić⁴

(M.P.)

BR. 68

**ZAPOVIJEST ŠTABA 34. DIVIZIJE NOVJ OD 22. OKTOBRA
1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA MAV-
RAČICE¹**

ŠTAB
XXXIV. DIVIZIJE IV. KORPUSA
NOV. JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 230/44
Dne 22.X. 1944 god.

Z A P O V I J E S T
Štaba XXXIV. Divizije IV. Korpusa NOV. Jugoslavije
(Sekcija Samobor – Zagreb 1 :100.000)

Podaci o neprija- U selu Mavračić nalaze se 2 satnije gestapo-vaca² (oko 220). Smješteni u samom selu a utvrđeni cik-cak rovovima i ograđeni bodljikavom žicom. Naoružani sa 2 brdska topa, 2 teška bacača i ostalo pešadijsko naoružanje. U selu Babići i željezničkoj stanici Horvati nalazi se 1 satnija gestapovaca smještenih u 3 kuće u selu Babiću. Utvrđeni sa poljskim rovovima i ograđeni bodljikavom žicom. Naoružani sa 2 topa i 2 bacača. U Zdenčini na-

⁴ Josip Prika

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.U., reg. br. 37-1/1, k. 1223.
² Vidi dok. br. 148.

lazi se 200 Nijemaca smještenih na željezničkoj stanici u kućama prema Klinča Selu. Utvrđeni u zidanim kućama i rovovima. Ograđeni bodljikavom žicom. Naoružani sa 4 topa i 6 teških bacača. U Klinča Selu nalazi se 70 Nijemaca, smještenih u zidanim zgradama pored ceste. Naoružani pješadijskim naoružanjem. U Jaski se nalazi 1 bataljon Jegerovaca³ i 1 ustaška bojna. U Donjem Desincu se nalazi 1 satnija ustaša iz V. bojne. U Rakovom Potoku nalazi se 1 satnija gestapovaca. U Leskovcu se nalazi 1 satnija ustaša, 70 Švaba i 40 žandara.

Naše snage:

Karlovačka Brigada, Brigada »Franjo Ogušlinac Selja«, I. Brigada VIII. Udarne Divizije koja se po naređenju štaba IV. Korpusa stavila za ovu operaciju pod komandu ove divizije, i dijelovi Zumberačke Brigade.

Zadatak:

Napasti i likvidirati neprijateljsko uporište u selu Mavračići.⁴ Osigurati izvođenje u ovom napadu od pravca Zdenčine, Klinča Selar Horvata i Rakova Potoka.
Za izvršenje ovog zadatka,

N A R E Đ U J E M O :

Karlovačka
Brigada: poj-
čana sa 2 ba-
terije bacača,
brdskim topom
i 2 protuavi-
onska mitra-
ljeza:

Zadatak: Sa 3 bataljona napasti selo Mavračiće i to sa 1 bataljonom iz sjeveroistočnog pravca duž puta koji vodi od sela Krasmani za Mavračiće kao glavnim pravcem, sa 1 bataljom iz zapadnog pravca, a sa 1 bataljonom iz južnog pravca preko željezničke pruge. 1 bataljon držati u rezervi istočno od sela Mavračića sa istočne strane pruge orijentisan na glavni pravac napada. Baterije teških bacača i brdski top plasirati jugoistočno od sela Mavračića s južne strane pruge pored puta koji vodi iz Mavračića za Kraljevačku šumu. Bacačima i topom tući baterijski i to najprije na dio položaja ispred bataljona koji vrši napad iz sjeveroistočnog pravca. Protuavion-

³ Odnosi se na dijelove 1. njemačkog rezervnog lovačkog puka.

* O uništenju neprijateljske posade u Mavračićima vidi dok. br. 40, 110 i 148.

ske mitraljeze dodijeliti bataljonu koji bude napadao iz južnog pravca.

I.Brigada
V [II. Divizije
)(>jačana sa
poljskim to-
pom 75 mm.

Zadatak:⁵ Osigurati izvođenje napada na Mavračiće iz pravca Zdenčine i Klinča Sela. Osiguranje postaviti na liniji potoka koji teče od Belavića istočno od Zdenčine kroz Donju Zdenčinu. Ovu liniju zaposjeti sa 3 bataljona, a 1 bataljon držati u rezervi na lijevom krilu rasporeda Brigade. Bataljone ukopati a sa manjim dijelovima vršiti pritisak na Zdenčinu. Ovaj pritisak pojačati vatrom iz 2 teška bacača i poljskim topom koga smjestiti u selu Kupinec i koristiti ga prvenstveno za kontroliranje neprijateljske artiljerije. Minirati cestu prema Klinča Selu i cestu između Gornje i Dolje Zdenčine. Prekinuti željezničku prugu između Zdenčine i Desinca. 1 četu postaviti u Donjoj Kupčini sa zadatkom kontrole pravca Rečice.

Udarna Briga- •
da »Franjo
Ogulinac
Seljo«:

Zadatak: Sa 2 bataljona postaviti osiguranje prema Horvatima, na liniji potoka koji teče jugozapadno od željezničke stanice istočno od sela Paladinići. Bataljone ukopati a sa 2 čete vršiti pritisak na neprijatelja u selu Babici i željezničkoj stanicici. Ovaj pritisak potpomoći sa 1 teškim bacačem. Sa Karlovačkom Brigadom održavati vezu patrolama duž željezničke pruge. Porušiti prugu prema Lomnici i Mavračićima. Ostala 2 bataljona Sačinjavati će Divizijsku rezervu i smjestiti ih u Ašpergere.

Žumberačka
Brigada.

Zadatak: Krenut će sutra 23. ov. mj. preko sela Vidalina, Pavučnjaka za Žumberak. Po prelazu pruge 1 bataljon uputiti na sektor selo Karlovići – Marovići sa zadatkom da zatvori pravac Rakov Potok. Cestu između Rakova Potoka i Karlovića minirati. Patrolama kontrolisati put Rakov Potok – Horvati. Ovaj će bataljon ostati na položajima sve dok budu trajale operacije na Mavračićima, a najdulje do 6 sati u jutro, kada će

⁵ Vidi zapovijest Štaba 1. brigade 8. divizije u Arhivu V.U., reg. br. 22-1/11, k. 830.

otići u sastav Brigade. Sa ostala 2 bataljona odmah krenuti preko Okića za Plešivicu gdje sačekati bataljon koji bude na osiguranju kod Rakova Potoka, a zatim sa cijelom Brigadom krenuti na sektor Krašić. Od ova 2 bataljona⁶ odmah po prelazu pruge uputiti jače patrole sa nekoliko puškomitraljeza sa zadatkom da u toku noći pripućavaju na Jasku⁰ iz sjevernog pravca. •

Veza:

Četa za vezu Divizije uspostaviti će telefonsku vezu između štaba Divizije i štaba Karlovačke Brigade i poluštaba Seljine Brigade kod Horvata. Četa za vezu I. Brigade VIII. Divizije pojačana četom za vezu štaba VIII. Divizije, uspostaviti će vezu Štaba Brigade i Štaba Divizije. Četa za vezu Brigada uspostaviti će telefonske veze između Štaba Brigade i štabova bataljona. Pored ovog održavati radio vezu po priloženoj zapovijesti.

Sanitet:

Divizijsko previjalište nalaziti će se u selu Ašpergeri, a kirurška ekipa u Pisarovini. I. Brigade VIII. Divizije upućivati će svoje ranjenike ukoliko ih bude izravno u kiruršku, ekipu.

Intendantura:

Sve jedinice spremiće 1 obrok suhe hrane a. redovne obroke kuhati u sadašnjim bazama, gdje će se jedinice nakon operacija povratiti.

Mjesto štabova:

Štab Karlovačke Brigade nalaziti će se na koti istočno od sela Mavračića pored puta Mavračić – Kraljevačka šuma, i to na koti kod slova V. od Mavračić. Poluštab Seljine Brigade koji bude sa bataljonima prema Horvatima nalaziti će se u selu Paladinići. Štab I. Brigade VIII. Divizije nalaziti će se u selu Vidalin. Štab Divizije nalaziti će se u Ašpergerima.

Znaci raspoznavanja i ugovoreni znaci:

Noću između 23 i 24 ov. mj. Sedlo – Starijaka ugovoreni: Đoko – Stjepan, a za dan 24. ov. mj. dizanje puške u vodoravnom stavu jedanput u vis, a odgovor mahanje kapoim ispred sebe u krugu jedanput.

⁶ Jastrebarsko

Početak akcije: Napad će početi 23. ov. mj. u 22. sata do kog vremena imaju sve jedinice* biti na svojim mjestima.

Napomena: Akcija će biti ograničena na noć pa je zbog toga potrebno predviditi sve detalje imajući u vidu blatnjav i težak put do pruge. Naročitu pažnju posvetiti izvođenju priprema i detaljiziranju zadataka pojedinoj jedinici.⁷ Imati u vidu da naše jedinice još nisu vodile borbu sa gestapovcima pa zato u prvom sukobu sa njima pokazati drskost i odlučnost.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NAJRODU !

Politkomesar, potpukovnik: Komandant, potpukovnik:
M.⁸ Dasović

BR. 69

DOPUNA ZAPOVIJESTI ŠTABA 34. DIVIZIJE NOVJ OD 22. OKTOBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA MAVRAČIĆE¹

DETALJI ZA NAPAD U VEZI OPERATIVNE ZAPOVIJESTI OB. BROJ 230 OD 22. X. 1944. GODINE.²

Zadatak Karlovačke Brigade:

Sa 3 bataljona napasti i likvidirati neprijateljsko uporište u Mavračićima,³ i to 1. bataljonom sa sjeveroistočnog pravca, 2. bataljonom sa zapadnog pravca, a 3. bataljonom sa južnog pravca. Glavni pravac napada biti će sa sjeveroistočne strane. 4. bataljon držati u rezervi između pruge i potoka kod natpisa Mavračići (sekcija Samobor 1:100.000).

¹ Detaljnija uputstva za napad na Mavračiće data su u dopunskoj zapovijesti Štaba 34. divizije (vidi dok. br. 69).
s Martin

² Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 37-i/l, k. 1223.

³ Vidi dok. br. 68.

³ O toku i rezultatima napada vidi dok. br. 78, 100 i 148.

Bacače podijeliti u dvije baterije po tri bacača, koje 'smjestiti u blizini nasipa pruge južno od sela Mavračići. Bacače ne držati na okupu nego ih razmjestiti na širem prostoru, da ne bi imali gubitke od neprijateljske artiljerije. Brdski top postaviti na južnom dijelu kose između potoka i pruge jugoistočno od sela Mavračići, tako da može tući preko naših bacača.

Bacače i brdski top povezati direktno telefonskom linijom koji napada glavnim pravcem napada, kao i sa štabom brigade.

Bataljoni koji napadaju odredit će po 20 najboljih boraca za bombaše. Snabdjeti ih sa dosta ručnih bombi, škarama za sjećenje žice, benzinskim flašama, eksplozivom, privезanim na dugačkim "motkama za rušenje prepreka i šmajserima. Pored toga svi će bataljoni odrediti po 1 do 2 oficira koji će osmatrati pogotke bacača i topova i o tome izvještavati telefonom, a naročito bataljon koji bude napadao na glavnom pravcu napada. Ti osmatrači moraju biti u samom streljačkom stroju i povezani sa telefonom. U slučaju prekida telefonske linije bataljoni, ako budu naši bacači i topovi tukli naše trupe, dati će znak raketama. Taj znak odredit će štab brigade, ali tako da bude kombinovano više raketa razne boje. Kad bataljoni dadu takav znak raketama, biti će prekinuta bacačka i topovska vatrica.

Da bi se bolje izvršio raspored bataljona koji napadaju, Štabovi bataljona će prvenstveno izviditi neprijateljski položaj na svom pravcu napada iz neposredne blizine, a zatim privući bataljone na blisko odstojanje, izvršiti raspored četa i oružja, tako da svako oružje dobije isvoj zadatak i pravac gađanja. 1 četu svaki bataljon zadržati će kao bataljonsku rezervu koja se ne smije držati na okupu ali dovoljno blizu da se u potrebnom momentu može brzo upotrebiti. Bataljon koji napada sa sjeveroistočne strane postaviće svoju rezervu na desno krilo, a bataljon koji napada sa zapadne strane na svoje lijevo krilo. Patrolama iz četa u rezervi kontrolisati teren između jednog i drugog bataljona da se neprijatelj ne bi izvukao prema Drnićima ili Premužiću. Rezervne čete rasporediti tako da u slučaju izvlačenja neprijatelja tim pravcem otvore na njega bočnu vatru i izvrše bočni napad. U ni u kom slučaju ne smije se dozvoliti da se neprijatelj izvuče tim pravcem.

Bacačka i topovska vatrica biti će otvorena tačno u 22 časa i u tom momentu otvoriti vatru iz svih automatskih oružja

i izvršiti juriš i prodor u neprijateljski položaj. Bacačka i topovska vatra trajat će deset minuta i tada će biti prekinuta, a za to vrijeme bataljoni moraju izvršiti prodor u neprijateljski položaj. Ako se desi da neki bataljon prije prekida bacačke i artiljerijske vatre uspije izvršiti prodor dati će znak za prekid vatre telefonom ili određenim znakom raketama.

U početku napada bacači i artiljerija potpomagati će bataljon na glavnom pravcu napada i tući će neprijateljske položaje koji se nalaze u sjeveroistočnom dijelu sela. Ako se u toku napada ukaže potreba da se vatra prenese na pravce napada drugih, bataljona, bataljoni će izvijestiti telefonom te će se vatra prema potrebi prenosići.

Protuavionske mitraljeze koji su pridati bataljonu koji napada sa južne strane iskoristiti za tučenje neprijatelja u rovovima i nastojati zapaliti neku kuću u sredini sela. Paziti na to da se ne zapali kuća na glavnom pravcu napada, jer bi time otežali prodor tom bataljonu. U slučaju da neprijatelj pobjegne u kuće, iste zapaliti protuavionskim mitraljezima i protutenkovske bombe bacati na vrata i prozore.

Bataljoni koji napadaju odrediti će također odeljenja za osmatranje i zaštitu leđa.

Svaki bataljon odrediti će po 1 vod iz rezerve koji će imati zadatak izvlačenje plijena. Ostale borce upozoriti da se ne zadržavaju oko plijena.

Iz bataljona koji bude u rezervi odrediti 1 četu koja će imati zadatak zaštite bacača i topova, pridati joj što više automatskog oružja. Cetu rasporediti na nasipu pruge. Ostale čete bataljona iz rezerve ne smiju biti na okupu nego raspoređene na određenom položaju ali tako da jedinice budu u rukama starješina.

Štab Brigade odrediti će minere koji će minirati prugu na 1 kilometar sjeverno od Mavračića i 1 1/2 južno od Mavračića. Mine upaliti onda kad počne napad. U slučaju da nađe pancer mine se mogu upaliti i prije napada. Po red toga odrediti će patrole koje će imati zadatak da prekinu telefonsku vezu između Mavračića i Zdenčine i između Mavračića i Babića. "Vezu prekinuti neposredno pri napadu.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU ! •

Politkomesar, potpukovnik: Komandant, potpukovnik:

BR. 70

**IZVJEŠTAJ ŠTABA UNSKE GRUPE OD 22. OKTOBRA 1944.
ŠTABU 4. KORPUSA NOV O NAPADU NA DREŽNTK-
-GRAD¹**

ŠTAB
UNSKE GRUPE IV KORPUSA
NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE
• JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 50 / 22.X. 1944.

**Operativni izvještaj
o napadu na Drežnik-
-Grad. —**

ŠTABU IV. KORPUSA NOV – JUGOSLAVIJE. –

Telefonskim naređenjem naslova od 19. ov. mjeseca izvršili smo pokret sa našom I brigadom bez dva bataljona u selo Tržac. Iste večeri došao je k nama načelnik toga štaba drug potpukovnik Kleut² sa pismenom zapovijesti³ za napad na Drežnik-Grad. Iste noći u 12 sati brigada je krenula prema Drežnik-Gradu u cilju izvršenja svoga zadatka. Sa brigadom su bili zamjenik komandanta grupe i operativni oficir grupe. –

Drežnik-Grad nalazi se na komunikaciji Slunj – Bihać, oko njega je zemljište valovito, brisano i otkriveno. U samom Drežnik-Gradu ima dovoljan broj zidanih kuća i velika zidana crkva i škola, odakle je neprijatelju bio moguć otpor pri napadu. Sem zidanih objekata neprijatelj je iskopao oko svega Drežnik-Grada rovove na cik-cak duboke oko metar i >pol do dva, koji su bili zaposjednuti po dubini. Zemljište je predstavljeno na sekciji Gospić 1:100.000. –

Od naših jedinica učestvovali su u napadu dva bataljona naše I. brigade, jedan bataljon III. brigade VIII. Ud. divizije 1 jedan bataljon operativnog štaba za Kordun.⁴ Sa naša dva bataljona u napadu je učestvovala i prateća četa (3 t. bacača). –

Neprijateljsku posadu u Drežnik-Gradu sačinjavale su oko tri slabije satnije jačine 450–500 vojnika dobro naoružanih sa automatskim oružjem, a od teškog oružja imali su dva teška

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I.. reg. br. 12/a-7, k. 1616.

² Petar

³ Vidi dok. br. 60, 79, 142 i 145.

⁴ Od jedinica 8. divizije u napadu na Drežnik-Grad učestvovali su dijelovi 3. brigade i 5. bataljon 2. brigade (vidi dok. br. 79).

bacača i jedan protukolski top. — Neprijateljska posada u Drežnik-Gradu bila je isturena kao predstraža Vaganća i Bihaća, a ujedno da ometa svaki saobraćaj komunikacije Slunj — Pli-tvička jezera — Korenica koja je bila glavna komunikacija između Korduna i Like. Neprijatelj je također imao namjera da ovlada sa Slunjom i da vrši pljačku i nasilja obližnjih sela. Neprijateljsku posadu sačinjavale su većinom slunjske ustaše (krvnici). —

Odlukom toga štaba uslijedio je napad sa zadatkom da pod svaku cijenu uništimo i protjeramo neprijatelja iz Drežnik-Grada i time omogućimo slobodno komuniciranje Kordun — Lika. —

Za napad štabu brigade nije izdavata pismena zapovijest, uslijed čega Vam ukratko iznosimo raspored naših jediničica:

I i III bataljon I brigade napadao je neprijatelja od pravca sela Sadilovac i sela Lipovače s tim što se I bataljon naslanjao sa desnim krilom na k. 430, a III. bataljon naslanjao se lijevim krilom na komunikaciju Vaganac — Drežnik-Grad. IV bataljon bio je na osiguranju sa ciljem zatvaranja pravca prema Vagancu na Jerkovića Brdu. Prateća četa bila je na bezimenoj koti sjeverno istočno od Drežnik-Grada. Snage kordunaških dvaju bataljona vršile su napad sjevero-zapadno od Drežnik-Grada naslanjajući se desnim krilom na r. Koranu, a lijevim krilom na k. 430 isključno. —

Napad je počeo 20.X. o.g., u 6 sati u jutro, a borba je trajala do 12 sati i 30 minuta za koje vrijeme neprijatelj je bio protjeran prema Vagancu. Neprijatelj nije bio iznenaden, jer je bio krenuo istog momenta sa jačim snagama prema Rakovici, a pobočnica bila je u pokretu komunikacijom prema Lipovači, gdje je došlo do sukoba između riašeg I. bataljona i njihove prethodnice. U prvosatnoj borbi neprijatelj je uspio da odbaci kordunaške jedinice prema Rakovici, dok su dva bataljona naše I brigade uz pomaganje teških bacača prišla na jurišno odstojanje, a III bataljon na svom pravcu pokušao je da izvrši juriš prema crkvi, što mu nije uspjelo. Poslije odbacivanja kordunaških snaga neprijatelj sa jačim snagama povratio se niz Drežnik-Grad prema crkvi sa galatom »juriš«, od kojih su naši bataljoni mislili da su to Kordunaši, a ne neprijatelj, uslijed čega nisu otvarali vatru iako je za to bila dobra mogućnost. Neprijatelj je to iskoristio ne otvarajući vatru toga momenta prema našim položajima i skoncentrisao se oko crkve odakle je izvršio protivjuriš na naš III bataljon, kojim je uspio uz pomoć jednog jačeg neprijateljskog voda koji je od crkve otišao niz Koranu i obišao naš III bataljon, izbio mu za leđa i napao ga zajednički sa neprijateljem koji je vršio juriš od crkve, tako je neprijatelj ovladao sa kosom od Drežnika prema

Sadilovcu gdje je organizovao odbranu, što je ujedno služilo za osiguranje izvlačenja snaga iz Drežnik-Grada prema Vagancu. Sam napad na Drežnik-Grad nije bio jedinstven između naših i kordunaških snaga. Naš-IV. bataljon koji je bio na osiguranju prema Vagancu primio je borbu sa neprijateljem koji je pošao u pomoć iz Vagance, kojega je uspio da zadrži sve dok neprijateljske snage nisu počele da se probijaju iz Drežnik-Grada prema Vagancu. –

Kada se neprijatelj probijao iz Drežnik-Grada prema Vagancu našim borcima nestalo je i municije uslijed čega smo morali očevidno gledati njihovo povlačenje. Prilikom izvlačenja neprijateljskih snaga izvršen je juriš sa jednom četom III bataljona na njihov jedan vod koji je bio u. zaštitnici kod crkve, kojemu se također uspjelo povući pod zaštitom njihove vatre. U svoj borbi neprijatelj je bio sa manjim snagama u odbrani, a dok je sa jačim snagama vršio pregrupaciju i napad prema našim položajima. Poslije povlačenja neprijatelja iz Drežnik-Grada naše su snage krenule prema Lipovači, a kordunaška dva bataljona po naredenju politkomesara VIII Ud. Divizije⁵ ostala su u Drežnik-Gradu zatvarajući pravac prema Vagancu. –

Postavljeni zadaci u ovoj borbi postignuti su. –

Zarobljen je 1 ustaša sa dva odijela i dvije puške i uhvaćeno je nekoga blaga koje je neprijatelj bio opljačkao. –

Ubijeno je 28 neprijateljskih vojnika, a ranjeno oko 40 na otsjeku napada naših jedinica, to je- po dokazu civila kod crkve koji su bili' u kući gdje je bilo smješteno neprijateljsko previjalište. –

Naši gubici: 7 mrtvih među kojima pomoć, komesara III bataljona i jedan desetar, a l i ranjenih drugova, među kojima jedan komandir čete, tri vodnika, jedan delegati jedan desetar. Svi su lakše ranjeni. –

Od oružja je izgubljeno 1 teški mitraljez (»BREDA«) i 1 puškomitraljez (»Engleski«) i. dvije puške. Iz III bataljona nestalo je 7 drugova kojima se ne zna za boravište, po izgledima da su otišli kućama. –

Utrošeno je 10.830 pušč. i mitr. metaka, 48 mina za t. bacāče. –

U ovoj borbi istakli su se sva tri bataljona prema dosadašnjim. borbama, a naročito se istakao III bataljon kojega predlažemo za pohvalu.

U' ovoj borbi nije bilo niti jedinica, niti pojedinaca koji su se slabo' držali'. –

Ovaj napad uslijedio je iz pokreta uslijed čega nije bilo rii vojničke ni političke pripreme. Rukovođenje borbom bilo

⁵ Politički komesar 8. divizije bio je tada Dušan Hršić.

je srednje. Rukovanje nižeg komandnog kadra bilo je dosta neiskusno, nisu se snalazili na vrijeme prema diktiranoj situaciji od strane neprijatelja. Veza između naših bataljona bila je realno dobra. Teza između nas i kordunaških jedinica nije bila dobra. Saradnja pratećih oruđa i pješadije bila je prilično dobra, ali nije onakva kakva bi trebala biti. S obzirom na neprijateljske snage naše snage bile su male zá uništenje neprijatelja. Napad nije počeo jedinstveno već djelomično po bataljonom. Uzajamna pomoć između naših bataljona bila je dobra, dok uzajamna pomoć između nas i Kordunaša bila je slaba.

Štednji municije nije se posvećivalo dovoljno pažnje i utrošen je veliki broj metaka, uslijed čega se ostalo bez municije.

Iz ove operacije možemo izvući slijedeće pouke:

- 1) Dovoljna upornost viših rukovodilaca.—
- 2) Dobro gađanje bacačima pojedinih neprijateljskih tačaka.—

Nedostaci:

- 1) Neizvršen jedinstven napad svih bataljona koji su učestvovali u borbi.
- 2) Neodlučnost vršenja juriša sa polaznog položaja za juriš.
- 3) Dozvoljavanje neprijatelju da vrši pregrupaciju svojih snaga tokom borbe i da sa jačim snagama bude u ofanzivi.
- 4) Kod svakog vršenja napada treba imati rezervu koja bi se mogla dobro iskoristiti u ovome napadu kada je neprijatelj počeo otstupati.
- 5) Nedovoljna saradnja i uzajamna pomoć između naših i kordunaških jedinica.
- 6) Bolje ispitivanje neprijateljskih položaja (kada već ne znamo gdje se isti nalaze) sa patrolama (pipcima), a ne dovoditi cijeli bataljon u baraž neprijateljske vatre.

Ovo iznosimo kao nedostatak, a da nam-služi u buduće kao pouka.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

(M. P.)

Politkomesar,
s. o.

Komandant – major
Šakanović Halil

Operativ, of. – kapetan,
Gojko Tintor

BR. 70

IZVJEŠTAJ ŠTABA 10. DALMATINSKE BRIGADE OD 22. OKTOBRA 1944. ŠTABU 20. DIVIZIJE NOVJ O OSLOBO- ĐENJU ARŽANA I STUDENACA¹

ŠTAB
X. DALM. UDAH. BRIGADE XX. DIV. NOVJ
Položaj, 22.X.—1944 god.—

ŠTABU XX. DIVIZIJE — NOVJ

Položaj

Dostavljamo Vam izvještaj o borbama koje smo vodili 20 i 21.X.—o.g.

20.X.—1944 neprijatelj je iz Aržana tukao naše položaje artiljerijskom i bacačkom vatrom, oko 14 časova poslije jakog artiljerijskog baraza neprijatelj je pokušao ispad sa pješadijom na naše položaje i to: desnim krilom prema koti Pasika, a lijevim krilom prema položaju Pištelek — Gradina, nakon 3 časa borbe neprijatelj je bio protjeran natrag u Aržano.²

Neprijatelj je toga dana imao 3 mrtva i 7 ranjenih, naši gubici: 1 mrtav i 5 ranjenih (svi su ranjeni od artiljerijsko-bacačke vatre), među rajenim nalazi se i v.d. komandira I. čete IV. Bataljona Marinović Jure.

Utrošili smo municije:

metaka 7,9 mm	.	.	.	.	.	.	.800.—
- metaka 6,5 mm							300
metaka 7,7 mm	.	.	.	.	.	.	400.—
Granata za bacač 81 mm	•	•	•	•	•	•	10— •
Granata za bacač 45 mm	.	.	.	.	.	.	15.—

21.X.—o.g. — Neprijatelj je tukao naše položaje žestokom artiljerijsko-bacačkom vatrom, oko 12 časova neprijatelj je počeo da ruši neke svoje bunkere, i pali. Čim je neprijatelj počeo sa povlačenjem, odmah su ga naše jedinice napale i počele da gone u pravcu Studenaca kamo se je on povlačio. Jače zaštitničke dijelove neprijatelj je ostavio na Orlovači (K. 776) — i Stražbeniči (trig. 849). — Snažnim jurišem preko polja i zaba-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.U., reg. br. 20—3, k. 1032 n.

² Jedinice 10. dalmatinske brigade u sadejstvu sa Mosorskim NOP odredom počele su borbe za Aržano 9. oktobra 1944 (vidi dok. br. 44, 133 i 136 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 1—2, k. 1030).

ci vanjem jednih dijelova snaga u • zaledje neprijatelja na kosi Maglica greb i tako ne dozvoliti jednom dijelu zaštitnice neprijateljske da se izvuče. Na polju ostalo je 54 mrtva neprijateljska vojnika, dok je broj lakše ranjenih kud i kamo veći koji su mogli pobjeći, dok su teže ranjeni ostali na bojnom polju. Zarobljenih je 33, među kojima 1 kapetan, 1 doktor-poručnik, 2 podoficira i ostalo vojnici. Na položaju Orlovača – Stražbenica naše su jedinice napale neprijatelja i protjerale ga i to u sami mrak, goneći ga u pravcu Studenaca. Tamo je bila koncentracija svih neprijateljskih snaga koje su se iz Aržana izvukle i skupa sa snagama koje su se nalazile u Studencima krenule u pravcu Imotskoga. Naše snage u jačini od dva bataljona ušle su ujutro 22.X. o.g. u Studence, i odmah postavile osiguranje iz pravca Imotskog. Sa snagama neprijateljskim koje su se nalazile u s. Cista, Provo i Zadvarje nismo tačno upoznati, ali je vjerojatno čim su napušteni ovi garnizoni da se je neprijatelj povukao iz prije spomenutih. Čim saznamo tačno izviještćemo Vas.³

Gubici neprijatelja u materijalu: 1 teški bacač, 1 laki bacač, 1 moto-cikl, 1 radio-stanica, 5 isprtvnih »šaraea«, 9 pištolja, 4 rezervne cijevi za šarac, 60 pušaka, 1.000 metara kabela, 4 telefona, naprava tip. Džon-Bull 8 komada (njemačke), granata za bacač 81 mm 5 komada, granata za bacač 50 mm 40 komada⁴, topovskih granata 75 mm 28 komada, mesinganih navlaka za top. granate 150 komada, dopunskih punjenja za top 75 mm. 150 kom., hand-granata 300, tromblona 5, granata za tromblon 70 kom., nagaznih mina anti-tenk. 3 kom., metaka 7,9 mm 20.000. — Šinjela 50, čebadi 45, ranaca, čuturica, porcija, i ostale spreme veća količina. — Benzina 100 litara.—⁴

³ O oslobođenju Zadvarja u 'materijalima za istoriju 26. divizije pored ostalog piše: »19.X. III. bataljon XII. dalmatinske brigade a za njim i ostale jedinice brigade odlaze na kopno (12. brigada se prebacila na kopno sa otoka Brača — prim. red.) Treći se je bataljon iskrcao na sektoru Brela — Baška Voda. Tri dana vođena je ogorčena borba sa jedinicama 118. njemačke divizije, pojačane ustašama- i domobranima. Za ovo vrijeme oslobođena su mjesta: Baška Voda, Brela, Dubci, Zadvarje, Sestanovac i Makarska (opširnije o tome vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 5—7, k. 10103 i 8/1, k. 519).

⁴ Franz Schraml u knjizi »Ratište u Hrvatskoj« o borbi za Aržano piše: »... Livno je uslijed izdaje palo neprijatelju u ruke. (Livno je oslobođila 9. divizija 9/10. oktobra 1944 — prim. red.) 5. četa (odnosi se na 5. četu 2. bataljona 369. puka njemačke 369. legionarske divizije — prim. red.) je razbijena, samo jedan njen dio se mogao spasti u uporište Aržano. Poručnik Bajer (komandir 5. čete — prim. red.) se također probio, ali je odmah zatim poginuo u odbranbenim borbama oko Aržana. Sada se napad koncentrisao oko ovog uporišta. III/369. i 118. lovački bataljon (odnosi se na 3. bataljon 369. puka njemačke 369. legionarske divizije i 3. bataljon 738. puka njemačke 118. lovačke divizije — prim. red.) branili su uporište odbijajući mnogobrojne napade (naro-

Naši gubici u ljudstvu: 1 mrtav, 4 ranjena. Među ranjenim je i politkomesar I. čete IV. Bataljona Čabo-Grubišić-Ante.

Utrošak municije:

metaka 7,9 mm	.	.	.	.	1.000.-
metaka 6,5 mm	.	.	.	.	2.000.-
metaka 7,7 mm	.	.	.	.	2.000.-
metaka 8 mm	.	.	.	.	2.600.-
granata za bacač 81 mm					20.-
granata za bacač 45 mm					15.-
metaka za strojnica 9 mm					500.-

Držanje svih boraca i rukovodilaca bilo je na visini.
Zarobljenike uputićemo sutra 23.X. – 1944. –

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Za Štab:
Načelnik, kapetan:
V. Belić

(M.P.)

P.S. Vezu preko radio-stanice ša vama nismo imali, iz razloga
što nam još nisu stigle baterije. Danas smo predali jednu depešu
preko XIII. Brigade IX. Divizije za Vaš Štab. –

čito 23/24.9. i od 10–13.10 (vjerovatno omaška u datumu – prim. red.). Tada je shodno naređenju uporište evakuisano. Prvo se povukao naš bataljon. Kad je neprijatelj primijetio ovaj pokret on je jurišao svim snagama, prodrio u mjesto i raspršio lovački bataljon, samo malo ljudi se je moglo spasti u uporište Studenci (sjeverozapadno od Imotskog).

BR. 70

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 7. DIVIZIJE OD 23. OKTOBRA 1944.
ŠTABU 4. KORPUSA NOV O BORBI KOD SUNJE¹**

ŠTAB
VII. UD. DIVIZIJE II⁻² N.O.V.
JUGOSLAVIJE
Br. ,
Dne 23. X. 1944

**Operativni izvještaj o
boj'bama na liniji Krče-
vo – Svinjica – M. Paukova
(k. 228).**

ŠTABU IV. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Položaji na liniji Krčevo – Svinjica (k. 228) nalaze se jugozapadno od Suhje. Zemljište je ispresijecano i djelomično pošumljeno, na ovoj liniji neprijatelj nije imao utvrđenih točaka odakle bi davao jači otpor. Žemljište je pretstavljeno na sekciji Kostajnica 1 :100.000. –

Od naših jedinica učestvovalo je u borbi: II. Brigada, I. i II. P.O. Banije.

Neprijateljske snage bile su jačine 6–700 ustaša, Čerkeza L Nijemaca.

Neprijatelj je sa ovim snagama krenuo iz Koštajniče i Sunje u namjeri da odbaci naše snage sa blokade Sunje i radi pljačke po obližnjim selima.

Naša odluka je bila odbaciti neprijatelja nazad i ne dozvoliti mu pljačku i paljenje sela.

Za ovu borbu izdata je usmena zapovijest. Raspored naših jedinica bio je sljedeći: II. Brigada na liniji D. Velešnja. – Kuruzari – Krčevo, jedan bataljon u rezervi u Kostrešima. I. P.O. Banije sa jednim bataljonom Petrinjci, a jedan bataljon Komarevo. II. P.O. Banije sa dva bataljona Četvrtkovac (k. 167) – Drljača (k. 145), a jedan bataljon u Trokutu.

Borba je počela 11. X. u 8 časova i trajala do 18 časova.

Neprijatelj je prema našim položajima krenuo u dva pravca, jednim pravcem Kostajnica – Majur – Bjela strana (k. 212), a drugim pravcem Sunja – Četvrtkovac – Drljače –

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 53/1–2, k. 813.

² Vidi primjedbu br. 2 uz dok. br. 76.

k. 145. Neprijatelj je na ovoj liniji sačekan jakom vatrom. Našim snagama nije uspjelo ni na jednom pravcu odbaciti neprijatelja prvom vatrom, već se razvila borba na *dosta* bliskom odstojanju. Dok se vodila borba na ova dva pravca neprijatelj je jednom novom kolonom jačine oko 200 Kozaka krenuo iz Sunje preko D. Hrastovca za Rakovac i Svinjicu. Ova kolona probila se neopaženo u Svinjicu i odmah počela paliti selo. U 14 sati donijeli smo odluku da sa našim slabim snagama zadržavamo neprijatelja na pravcu Krčeve – Drljača, a sa glavninom snaga napasti neprijatelja u Svinjici. Dok se vršilo pomjeranje naših snaga neprijatelj je pljačkao i palio selo. U 17 sati bataljon iz rezerve izbio je na Grabovac (k. 244) i odatle krenuo u napad na neprijateljska kola sa pljačkom kod crkve. U prvom naletu ovaj bataljon upao je u selo do samih kola, ali u toj situaciji nije se odmah snašao, neprijatelj je izvršio protivnapad i odbacio bataljon iz sela i zatim produžio iz sela prema Klupicama (k. 228) i spojio se sa snagama koje su nastupale od Sunje preko Drljača. U 18 sati neprijatelj je uspio da sa slabim snagama zadržava naše snage dok se sa glavninom povlačio nazad prema Sunji i Kostajnici! tako da naše snage nisu znale da se on povlači sve dотle dok i ova slaba odjeljenja nisu se povukla.

Postavljeni zadaci nisu postignuti. Neprijatelj je uspio zapaliti veći dio sela Svinjice, Drljača i Petrinjaca i u Krčevu 6 staja.³

Zarobljeno nije ništa, ubijeno 50, ranjeno 70 neprijateljskih vojnika.

Zaplijenjeno nije ništa.

Naši gubici su 9 mrtvih i 39 ranjenih.

Od oružja uništena jedna teška »Breda«.

Utrošeno: 13.403 puščana i mitr. metka, mina za bacač 81 mm. 35 komada, mina za bacač 45 mm. 30 kom., tromblonskih bombi 8 kom., ručnih bombi 15 kom.

U ovoj borbi svojom hrabrošću i borbenošću nije se nitko naročito istakao.

Rukovodenje jedinicama kod nižeg i višeg komandnog kadra bilo je u ovoj borbi dosta slabo. Pokret jedinica i promjena položaja za vrijeme borbe bilo je slabo i sa zakašnjnjem.

Štednji municije posvetilo se malo pažnje i mnogo je utrošeno.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar, potpukovnik:

Operativni oficir, major:

M.⁴ Tminić

(M.P.)

s Vidi dok. br. 133.

* Milan

BR. 70

ZAPOVIJEST ŠTABA 9. DIVIZIJE NOVJ OD 23. OKTOBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA DEJSTVO NA PRO- STORIJI KAILOV-HAN – MOKRONOGE – IMOTSKI¹

ŠTAB Op. broj 210/46 9. VIII. 46
IX. DIVIZIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE naknadno zavedeno..
23. X. 1944. –
u 16 h. –

ZAPOVIJEST (Sekcija Livno, Makarska, Mostar 1:100.000)

Podaci o neprijatelju:

Neprijatelj se povlači iz Dalmacije i napušta jedan po jedan garnizon dublje u unutrašnjosti, ostavljajući tu i tamo čvrsta osiguranja kao osiguranje komunikacija.² Teško je ustaviti tačno brojno stanje njemačkih vojnika u pojedinim garnizonima, jer se ono danomice mijenja. Prema zadnjim podacima TI Duvnu se nalazi oko 500 vojnika 118. njemačke lovačke divizije, 7 tenkova i 150 vojnika »Kapuličine bande«. Mjesto Kovači Ima jedan vod Nijemaca, 2 tenka i oko 100 domobrana i ustaša. Brojno stanje garnizona Imotski nije nam poznato, jer se ono mijenja, cijenimo ga na oko 600. Poslije napuštanja Aržana nije isključeno, da je neprijatelj napustio i Studence.³ Stanje u Lovreču i Cisti nepoznato je. Osim toga domaća milicija nalazi se u jačini oko 300 vojnika istočno od komunikacije Mesihovina – KLjenak prema Rakitnu. Ova vojska je prilično dezorganizovana i demoralisana., te ne bi mogla da izdrži jači vojnički udar.

Podaci o našim snagama:

Livanjsko-Duvanjski N.O.P. Odred sa svoja dva bataljona zatvara pravac od Tömislagrada⁴ ka Šujici na prostoriji Mokronoge, dok će sa jednim svojim bataljonom postaviti se na zatvaranje pravca Tomislavgrad – Karlov Han na Prevali – Gra-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 9–1/1, k. 842 A.

- O povlačenju njemačkih, ustaško-domobranskih i četničkih jedinica iz Dalmacije vidi dok. br. 4, 41, 77 i 90. '

³ Dijelovi 2. bataljona 369. puka njemačke 369. divizije ojačani artiljerijom, napustili su Studence 22. oktobra 1944. pod pritiskom 10. dalmatinske brigade (vidi dok. br. 66 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 1–2, k. 1030).

⁴ Duvno

dac (trig. 1055). Snage X. Udarne brigade XX. Divizije smještene su na prostoriji Ruda – Podi – Vedrine.⁵ XII. brigada XXVI. divizije nalazi se oko Studenaea.⁶

Naš zadatok:

U vezi sa situacijom, koja nastaje, naša divizija dobila je zadatok da preduzme akciju čišćenja sa prostorije Karlov Han – Mokronoge u pravcu Imotskog.⁷ Za izvršenje tog zadatka

N A R E Đ U J E M O :

III. Dalm. Udar-
na¹ brig. 5. ba-
taljona i četa
pratećeg oruđa

Odmah po primitku ovog naređenja prikupiće svoje jedinice i izvršiti pokret pravcem Mokronoge – Oplečani – Kongora, a odatle se podijeliti u dvije kolone tako, da jedna kreće oslanjući se svojim desnim krilom na rub Duvanjskog polja (Borčani – Omolje, južno ka s. Crvenice – Miljačka - -

³ Opširnije o rasporedu i borbama 10. dalmatinske brigade na navedenoj prostoriji vidi Arhiv V.U., reg. br. 1–2, k. 1030.

⁸ Poslije iskrčavanja sa otoka Brača na obalu (19. oktobra) na sektoru Brela – Baška Voda, 12. dalmatinska . brigada u trodnevnim, borbama oslobođila je Bašku Vodu, Brela, Dubce, Žadvarje, Šestanovac i Makarsku, a 25/26. oktobra, u zajednici sa 3. prekomorskom brigadom 1. 10. dalmatinskom brigadom učestvovala je u oslobođenju Splita (vidi. tom V, knj. 35, izvještaj Štaba 26. divizije Štabu 8. korpusa od 17. oktobra 1944).

⁷ i ⁹ O izvršenju postavljenog zadatka u operacijskom dnevniku Štaba 9. divizije piše: »24X.1944. XIII. J. B. brigada dobila je zadatok da kontrolise i napadne neprijateljsku kolonu koja bi pokušala procici komunikacijom Mrkodol – Posušje. Neprijateljska kolona jačine öko. 1600 vojnika, 120 kola i 15 motorbicikla bila je napadnuta i pošto su joj naneseni gubici u jakoj borbi, bila je prinuđena na povlačenje.

Rezultati borbe – neprijateljski gubici: 35 mrtvih, 62 ranjena i 3 zarobljena vojnika. U borbi je zaplijenjeno: 1 mitraljez i 1 šarac, 5.000 metaka za pušku i 29 konja. 25.X.1944. XIII. J. D. brigada, zadržala se na istom položaju i sa istim zadatkom. U toku dana izvršen je napad u zajednici sa III. U. D. (Udarnom dalmatinskom – prim. red.) brigadom koja se nalazila na kontroli komunikacije Duvno – Imotski, na neprijateljsku kolonu jačine 300 Švaba, 30 kamiona i 5 tenkova. U borili koja se je vodila neprijatelju su neneseni osjetljivi gubici te je morao u neredu da se povuče.

Rezultati borbe – nepr. gubici: 23 mrtva, 187 ranjenih, 21 uništeni kamion, 3 oštećena, 2 uništena bicikla, zaplijenjeno 10, pušaka... Naši gubici 5 ranjenih.

26.X.1944. 3. bataljon XIII. J. D. brigade, kontrolišući komunikaciju Mrkodol – Posušje, napao je nepr. kolonu jačine 220 vojnika, 15 kamiona i 3 tenka. U borbi koja se je vodila, bataljonu je uspjelo neprijatelju nanijeti gubitke i ugroziti ga pri povlačenju.

Rezultati borbe – nepr. gubici: 20 mrtvih i 35 ranjenih... '

27.X.1944. 1. bataljon XIII. J. D. brigade, kontrolirajući komunikaciju Duvno – Posušje, napao je nepr. kolonu jačine 250 vojnika, 15 kamiona i 3 tenka. U borbi koja se razvila, bataljon je nanio osjetljive gubitke nepr. koloni i prinudio je na povlačenje.

Vučipolje. Ova kolona će po izbijanju na višinu Mesihovine hvatati vezu sa dijelovima XIII. Južnodalm. brigade, koji su raspoređeni duž komunikacije od Mesihovine južno.

Druga kolona krenuće pravcem Lipe – Matina gruda – Kriva njiva – Prlov kuk⁸ – Rakitno te obuhvatajući teren što blize ka komunikaciji izbiti poviše Posušja.

Zadatak pokreta ove brigade jeste razbiti miliciju koja se pred snagama XIII. Južnodalm. brigade prebacila sa prostorije Roškog polja na istok komunikacije prema Rakitnom, te time izbiti na Posušje, i u povoljnoj situaciji likvidirati ga.⁹

XIII. Južnodalm. brigada
-i bataljona i
četa pratećeg
oruđa

XIII. Južnodalm. brigada zadržće se i dalje na prostoru južno od Mesihovine zatvarajući pravac Tomislavgrad – Imotski i Imotski – Tomislavgrad s tim što će cestu temeljito porušiti, barikadirati i minirati u

Rezultati borbe – nepr. gubici: 30 mrtvih i 40 ranjenih, naši gubici 1 drug mrtav¹. U borbi su uništena 3 kamiona i zaplijenjeno 8.000 metaka za puške.

28.X.1944. 3. bataljon XIII. J. D. brigade i 3. i 5. bataljon III. U. O. brigade kontrolišući komunikaciju Duvno – Posušje napali su neprijateljsku kolonu, nanijeli joj gubitke, razbili ju i natjerali na povlačenje.

Rezultati borbe – nepr. gubici: 70 mrtvih, 130 ranjenih i 15 zdrobljenih, naši gubici 2 poginula i 9 ranjeno, uništeno 3 kamiona i 5 tenkova, 4 kamiona oštećena, zaplijenjeno % šarca, 16 pušaka, 80 bombi, 10.000 metaka za puške.

III. U. D. brigada napala je neprijateljsko uporište Imotski. Poslije kratke borbe koja nije ni došla do svoje završne faze, neprijatelj nepoznate jačine povukao se iz Imotskoga.

Rezultati borbe – 129 neprijateljskih vojnika se predalo, zarobljeno 115 pušaka i 1 p. mitraljez. Naša jedinica nije imala gubitaka. (Imotskom se predalo još 20 domobrana muzičara...)

29.X.1944. III. D. U. brigada sa 2. i 3. bat. TV. Splitske brigade, po naređenju Divizije napale su neprijateljsko uporište Posušje u kome se nalazilo oko 700 ustaša i 800 Nijemaca. – U borbi koja se razvila, brigadama je uspjelo da neprijatelja istjeraju iz jednog dijela uporišta dok njegovo definitivno istjerivanje nije uspjelo.

Rezultati borbe – nepr. gubici: 10 mrtvih i 45 ranjenih, 2 uništene tenke i 1 kola. Naši gubici 2 mrtva i 3 ranjena druga.

30/31.X.1944. 2. i 3. bat. IV. Splitske, brigade dobili su naređenje da demonstrativno napadnu Posušje, koji su zadatak ova dva bataljona i izvršila, poslije čega su se povukli i otišli u sastav brigade u Prücki...»

Jedinice 9. divizije (13. južnodalmatinska i 4. splitska brigada) nastavile su i u toku novembra • čišćenje na području Imotskog, pa su 15-tog oslobođidle Duvno a 18. Posušje. (Arhiv V.U., reg. br. 56-2, k. H-2 A, i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941–1945«, knj. 2, str. 420–421.)

s Orlov kuk (k. 1301).

cilju sprječavanja spajanja neprijateljskih, snaga ovih dvaju garnizona.

IV. Splitska brigada 4. bataljona i četa pratećeg oruđa

IV. Splitska brigada sa dva svoja **bataljona** i četom pratećeg oruđa smijeniće dijelove X. Udarne brigade XX. Divizije, koji se nalaze negdje na komunikaciji između Aržaru; i Studenaca, a za slučaj da je neprijatelj napustio Studence postaviće se kod Studenaca, ispitati situaciju u Lovreču i Cisti i povezati se sa XII. brigadom XXVI. divizije, koja se nalazi kod Šestanovca. Za slučaj da je neprijatelj napustio sve te garnizone orijentisao neke svoje dijelove u pravcu Proložca sa zadatkom ispitivanja neprijateljskih snaga.

Preostala dva bataljona, koji se nalaze sa zadatkom kod s. Kovači doći će u sastav brigade po naređenju, kojega će naknadno dobiti od ovoga Štaba.

Grupa bataljona iz Biokova

Ova grupa bataljona sačekaće prištapske jedinice ove Divizije i skupa s njima krenuti pravcem Prisoje – Bukova Glava – Vinica, gdje će se i smjestiti. Tu će dobiti daljnja naređenja.

Baterija ove Divizije

Baterija ove divizije sa svim svojim dijelovima, uključivši i kurs, 24. o. mj. u 3 sata u jutro izvršiće pokret iz s. Galićić pravcem Livno – Žabljak – Smričani – Miši – Karlov Han – Bukova Gora i smjestiti se u Prisku s tim, što će imati mali odmor negdje oko Mandaka i Miša, gdje će skuhati i nahraniti ljudstvo, a također i konje.

Veza

Brigade će sa svojim bataljonima održavati po mogućnosti telefonsku vezu, inače kuririma, i koristiće brzu borbenu signalizaciju. Brigade međusobno kuririma i radio-telegrafijom, sa Štabom divizije kuririma i radio-telegrafijom.

Naročitu pažnju, štabovi brigada obraćite brzom uspostavljanju veze sa susjednim jedinicama, a *naročito* sa Štabom Divizije. Hitno nas izvještavati o situaciji na svom sektoru, jer je time uslovljen uspjeh koordinacije akcija, koja je ovdje apsolutno potrebna.

S a n i t e t:	Štabovi brigada prema svom nahođenju odrediće mjesto svojih previjališta. Divizij-ska bolnica nalaziće se u s. Kamensko podno Kamešnice, kamo upućivati sve teže ranjenike. Hirurška ekipa Divizije u početku na-laziće se u s. "Vinici.
I s h r a n a:	Ishrana će se vršiti na terenu preko brigadnih intendantura, odnosno bataljonskih, dok prištapske jedinice i baterija preko divi-ziske intendanture.
Znakovi raspo-znavanja	<p>Po noći i za blisko odstojanje ostaju isti, prema dobivenim od ovoga Štaba.</p> <p>Po danu za veća odstojanja:</p> <p>24. X. o. g. dizanje puške okomito u vis sa ka-pom na vrhu – poziv. Odgovor: Puška vodoravno u desnu stranu.</p> <p>25. X. o. g. Poziv: dizanje puške vodoravno, iznad glave, odgovor: Puška oko-mito u desnu stranu.</p> <p>26. X. o. g. Poziv: Dizanje puške okomito u vis iznad glave, odgovor: Puška okomito u lijevu stranu.</p>
Mjesto Štaba Divizije	Štab Divizije u početku će se nalaziti u s. Vinici, kamo slati sve izvještaje i kurire. Kasnije će se pomicati prema situaciji o čemu će brigade biti obaviještene.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politkomesar – P. pukovnik: Komandant – Pukovnik:
Andro Kovačević A.¹⁰ Banina
(M. P.)

Dostavljeno: Štabu VIII. Korpusa, štabovima brigada ove divi-zije, Grupi bataljona iz Biokova i Bateriji ove di-vizije.

io Ante

BR. 70

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 13. DIVIZIJE IZ DRUGE POLOVINE
OKTOBRA 1944. ŠTABU 11. KORPUSA NOVJ O BORBAMA
U GORSKOM KOTARU OD 11. DO 23. OKTOBRA¹**

**ŠTAB XIII. DIVIZIJE
NARODNOOSLOBOD. VOJSKE
H R V A T S K E**

Broj_

Dne____/____194

Predmet: Operativni izvještaj o
borbama od 11. do 23. X. 1944 g. ,

ŠTABU XI. KORPUSA NOVJ.

Dostavlja se izvještaj o borbama u Gorskem kotaru od 11. do 23. X. 1944 god., sastavljen na osnovu naređenja Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske broj 440 od 10. XI. 1943 godine.²

1) Borbe su vodene na prostoru Ponikve – Lukov Dol - - Brođ-Moravice – Brod na Kupi – Delnice – Mrzla Vodica Vrata – Mrkopalj – Vrbovsko. Glavna karakteristika terena je pošumljenost osim na sektoru Kupjak – Ravna Gora, dobra komunikativnost i prolaznost.

2) Na našoj strani učestvovala je cijela 13. divizija i III. brigada 43. divizije. .

3) Na strani neprijatelja učestvovali su u borbi 5 bataljona (33. ustaška bojna, 1. i 2. bataljon 847. leg. puka i 2. i 3. bataljon 846. leg. puka), sa 9 tenkova, 46 kamiona, 2 topa 105 mm.. 2 brdska topa 75 mm., zatim sa protivkolskim oruđima i bačima.³

4) Raspored 13. divizije prije početka neprijateljske ofanzive bio je ovakav: 1. brigada oko Vrbovskog a jedan bataljon kod Jadrča; II. brigada na Karlovačkom području oko Netretića: III. brigada na prostoru Vrata – Lokve; I. odred sa jednim bataljonom kod Grižana, a jednim bataljonom na prostoru Dre/-nica; II. odred na prostoru oko Grobničkog Polja.

5) Tok borbe: 11. X. 1944 god. neprijatelj (33. ustaška bojna i 1. bataljon 847. puka) koji je toga jutra krenuo iz Ogulinu sukobio se sa jednom četom 2. bataljona I. brigade kod sela

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 16-1/3, k. 913.

² Vidi objašnjenje br. 2 uz dok. br. 20.

³ Vidi dok. br. 110.

Strinčeru (k. 347). Na Stonskoj prevlaci kod Zamaslina imao je jednu bateriju 105 mm, te na Oštrikovcu (k. 254) i Rudinama (k. 332) po jednu bateriju 105 i 152 mm. Snage na ovom sektoru bile su: XIX bataljon »999«, jedna četa I. bataljona 370. puka V.D., oko 100 mornara, divizion artiljerije Vražje divizije. Utvrđenja oko Stona sastojala su se od dobro izrađenih, bunkera i starih tvrđava i zidina, od minskih polja i bodljikave žice. Garnizon Stona bilo je teško napadati i to prvo zbog jake artiljerijske odbrane koju nijesmo mogli ušutkati. Utvrđenja su bila građena više mjeseci i naša artiljerijska vatrica nije im mogla mnogo smetati. Prirodni položaj bio je pogodan za odbranu jer je on omogućavao dobar plan vatre. Neprijateljska artiljerija mogla nas je nesmetano tući, a bila je i dobro upucana. Ključ Stona bila je Bartolomija (trig. 219).

Dobivši zadatok likvidacije Stona i ocijenivši ovako situaciju donijeli smo odluku⁸ da napadnemo Ston sa IV bataljom i jednim bataljom grupe J.D.O.O., koji će svi imati do 2 čete u rezervi, kako bi mogli neprestano svježim snagama obnavljati prvi borbeni red. Težište napada biti će na Bartolomiju i Mali Ston. Bataljone smo rasporedili. I. Bataljon će napasti Humac (trig. 78) i Mali Ston. II. Bataljon će napasti Bartolomiju (trig. 219), III. Bataljon prebacice se u zaleđe neprijatelja i likvidirati Strinčeru (trig. 347), V bataljon vršiti će pritisak iz pravca Prapratna, I. bataljon, grupa J.D.O.O., vršiti će pritisak iz pravca Starog grada. IV. Bataljon određen je u Divizijsku rezervu. Polazni položaj za napad Luka – Hodilje, i južne padine Starog grada (k. 337).

Tok akcije

Noću od 14–15 i 15–16 vršeni su vatreni prepadi od Ktrane našeg IV i V bataljona. U toku dana 15, 16 i 17 ov. mj. naša i saveznička avijacija bombardovale su Ston i Konštare.

16-tog ov. mj. u prvi sumrak počelo je podilaženje bataljona. III. bataljon počeo je u 21,30 sati prebacivanje čamcima na vesla, pravcem Luka – Mali Voz. Zaštita prebacivanja bila je jedna četa I. Bataljona i jedna četa II. Bataljona koje su trebale u slučaju da neprijatelj zbog blizine opazi prebacivanje trećeg bataljona, da napadnu na Humac (trig. 78) i Bartolomiju (trig. 219) da bi skrenuli pažnju na sebe. Neprijatelj je međutim čuo kretanje ovih četa koje su se dosta nespretno kretale i osuo je sav prostor od Humca do Luke jakom artiljerijskom vatrom. Artiljerijom je tukao sve do 24 sata kada je V. bataljon izvršio napad iz pravca Prapratna i skrenuo svu artiljerijsku vatru na sebe. Za to vrijeme III. bataljon se je nesmetano prebacivao čamcima i to je trajalo sve do 3 sata ujutru. I. i II.

s Vidi dok. br. 49.

bataljon privlačili su se međutim u to vrijeme što bliže neprijateljskim položajima.

17-tog ov. mj. u 4,30 sati počeo je napad, napadom jedne čete I. bataljona na Humac (trig. 78) i jedne čete II. bataljona. na Bartolomiju. Neprijatelj na Humcu bio je veoma otporan i moralno se je ubaciti još jedan vod da bi se likvidirala kota. II. Bataljon je poslije kraće borbe uspio izbiti na Bartolomiju. Zarobljeno je deset neprijateljskih vojnika dok se je ostalo povuklo u Mali i Veliki Ston. III. Bataljon zakasnio je sa prebacivanjem zbog nedostatka čamaca (bila su svega dva čamca na vesla) i morao je u toku 17-tog ov. mj. predaniti na Debelom Vrhu (k. 382). V. bataljon i Bataljon grupe vršili su u toku dana pritisak iz svog pravca i I. bataljon Grupe uspio je likvidirati k. 107. Situacija je poslije prvog napada bila: Naše snage zauzele su Humac (trig. 78), Bartolomiju (trig. 219) i Mihajlo (trig. 107). Neprijatelj je zadržao ostale položaje, kroz cijeli dan. Na večer mu je došlo pojačanje od 1 čete talijanskih fašista.⁹ U toku dana bombardovan je Veliki Ston i Bartolomija od strane savezničkih bombardera. Situacija je kroz cijeli dan ostala nepromjenjena s tim što je neprijatelj poduzeo kontranapad na Bartolomiju (trig. 219), koji je naš II. Bataljon odbio. Dvije čete V bataljona i jedna četa bataljona Grupe prebaćene su u Česvinicu da u toku noći izvrše iz tog pravca napad na Veliki Ston.

U prvi sumrak III bataljon je krenuo sa Debelog Vrha pravcem Zaton Doli – Zamaslina. U Zatonu je sreo neprijateljsku patrolu i zarobio je, a zatim produžio prema Zamaslini i Strinčeri.

18-tog ovog mjeseca počeo je drugi napad i to na Veliki i Mali Ston i Strinčeru (trig. 347). Poslije kraće borbe uspio je III bataljon likvidirati Strinčeru, I. bataljon upao je u Mali Ston, II. bataljon upao je sa Bartolomije (trig. 219) u Veliki Ston, a V bataljon i bataljon Grupe upali su istovremeno iz pravca Česvinice u Veliki Ston. Neprijatelj je napustio sve položaje i koncentrisao se sav u tvrđavu Kaštel u Velikom Stonu, i Korunu u Malom Stonu. Naše jedinice stegle su same obruč oko tvrđava na 20 metara i neprijatelj u Korunu se predao. U Kaštelu davao je neprijatelj žilav otpor na što je Kaštel zapaljen. Osjetivši vatru posada Kaštela predala se na čelu sa jednim kapetanom. Ovim je završena likvidacija Stona. Zarobljeno je oko 250 Nijemaca i 8 oficira, sve naoružanje među kojem i 3 protuavionska mitraljeza.¹⁰

⁹ Vidi primjedbu br. 9, uz dok. br. 90.

¹⁰ Opširnije o uništenju neprijateljske posade u Stonu vidi dok. br. 4, 90, 116, 140 i 141 u ovoj knjizi, tom VIII, knj. a, dok. br. 74, tom

U 16,30 sati upućeni su I. i II. Bataljon prema Zamaslinama i Bonta-Doli sa zadatkom da izbiju na komunikaciju Dubrovnik – Metković. Pred mrak stigli su do Zamaslina, koje j. neprijatelj napustio. I tu je zaroobljena neprijateljska baterija 105 mm, od koje dva ispravna topa. U Konštarima uspio je neprijatelj zapaliti jedan magacin dok je ostali materijal pao u naše ruke.

19-tog ov. mj. u zoru nastavljeno je gonjenje neprijatelja. I. Bataljon krenuo je u napad na Bliznu (trig. 354), II. Bataljon krenuo je u Đonta-Doli, a III. Bataljon bio je u rezervi u Konštarima. V. Bataljon ostao je u Velikom Stonu. II. Bataljon sukobio se sa neprijateljem u Đonta-Doli, protjerao ga prema Golom Brdu i poslije uporne borbe koja je trajala cijeli dan izbio na Golo Brdo. I. Bataljon uspio je u to vrijeme zauzeti Bliznu i povezati se sa II. bataljonom I. Brigade, zapadno od Oštirovca i produžiti s njim napad na Oštirovac (k. 404 i k. 254).¹¹ U ovim borbama zaroobljeno je oko 50 neprijateljskih vojnika i nešto materijala. Neprijatelj je zadržao kote 254, 404 te 402 i Kuk (k. 376). U toku noći II. Bataljon se zbog zamorenosti povukao u Đonta-Doli, a njegove položaje zauzeo III. bataljon. I. Bataljon ostao je u toku noći na Blizni. Bataljon I. Brigade povukao se prema Ošlju.

20-tog ov. mj. neprijatelj je u toku noći dobio pojačanje od 8 kamiona iz Slanog. U toku dana vršio je neprestano pritisak na naše položaje nastojeći da naše snage zbaci E Golog F3rda i Bhzne. Naši bataljoni zadržali su kroz dan te položaje čvrsto u svojim rukama. Oko 17 sati naišla su naša 4 lovca i nadlijetali Oštirovac i Rudine. Neprijatelj iz protivavionskih mitraljeza sa kamiona na cesti oborio jednoga. Jedan od aviona bacio je dva torpeda kraj naše baterije kod Konštara. Odlučeno je da se u toku noći izvrši popuna sa municijom i da se jedinice malo odmore, a u zoru da se izvrši napad. Naš V. bataljon koji je u toku dana stigao u Konštare smijenio je u zoru naš I. Bataljon na položaju.

21-og ov. mj. u toku noći neprijatelj je napustio Rudine i Oštirovac i sa preostalom snagama duž komunikacije Dubrovnik – Metković formirao jaku kolonu (3–4 hiljade) i probio se prema Metkoviću.¹² Odmah u zoru upućeni su prema Ošlju II. i V. Bataljon da pomognu I. Brigadi koja je primila borbu sa zaštitnicom ove kolone. Kod Ošlja povezao se je naš

V, knj. 35, izvještaj Štaba 26. divizije Štabu 8. korpusa NOVJ od 17. novembra 1944. i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941–1945«, knj. str. 411–415.

¹¹ O borbama 1. dalmatinske proleterske brigade na komunikaciji Dubrovnik – Metković vidi dok. br. 90.

¹² Vidi primjedbu br. 11 uz dok. br. 90.

II. bataljon sa dijelovima I. Brigade i zajedno sa njima produžio 'gonjenje neprijatelja sve do Neum-Kleka. V. Bataljon ostao je kod Ošlja, III. bataljon ostao je kod Rudina, a I. bataljon u Zaton Doli. U ovom gonjenju zarobljeno je dalnjih 30-tak neprijateljskih vojnika i 8 topova, nekoliko kamiona od kojih tri ispravna. U 21 sat dobili smo naređenje od Štaba Divizije da sve jedinice prikupimo do 12 sati 22. ov. mj. u Mali Ston za prebacivanje na Brač.¹³

22-gog svi bataljoni osim jedne čete II bataljona izvršili su pokret do Malog Stona. Četa II. bataljona došla u sastav bataljona.

U ovim akcijama koje su trajale od 16 ov. mj. do 22. ov. mj. postignuti su slijedeći rezultati:

Ubijeno je 128 neprijateljskih vojnika i 5 oficira.

Zarobljeno je oko 320 neprijateljskih vojnika i oficira.

Zaplijenjen je slijedeći materijal:

Protukolaca	2	Lakih bacača	7
Teških bacača	3	Lakih breda (puškomitra-	
Teških breda	2	Ijezi)	7
Šaraca	23	Zbroj ovke (puškomitra-	
Smajsera	15	Ijezi)	2
Pištola	29	Pušaka . . . , ...	209
Kamiona	4	Signal, pištola	3
Uništen tenk	1	Motocikla	3
Radio stanica	5	Radiofona (male radiosta-	
Haubica	15	nice)	3
Busola	4	Telefona	22
Konja	6	Prikolica	4
Protuavionskih, mitraljeza	2	Dvogleda	4

Naši gubici su sledeći:

Teže ranjenih 43

Lakše ranjenih 87

Poginulih 29

Napomena: Naš IV. Bataljon bio je za vrijeme ovih akcija pridodan I. Brigadi i njegov operativni izvještaj biti će dostavljen Štabu I. Brigade.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar:
Ante Deak

Načelnik-kapetan
Vilko Fiuman

Komandant-Kapetan:

Guvo Ivan

¹³ Vidi operacijski dnevnik 11. dalmatinske brigade u Arhivu V.I.I., reg. br. 28-11, k. 1101 A.

da naše snage zbacili s Golog Brda i Blizne. Naši bataljoni zadržali su kroz den te položaje čvrsto u svojim rukama. Oko 17 sati našle su naši 4 lovac i nadljetnali Ostrivovac i Rudine. Neprijatelj je protivvionski mitraljez iz laskiona pa cesti obarao Jezogra. Jedan od svih bio je dva torpeda kraj naše baterije kod Konstare. Odlučeno je da se u toku noći izvrši popuna sa municijom i da se jedinice malo otmore, a u zoru da se izvrši napad. Naš I. bataljon koji je u toku dana stigao u Konstare misijon je u zoru nas I. bataljon na položaju.

21.02. ov.mj. u toku noći neprijatelj je napustio Rudine i Ostrivovac i sa preostalim snagama duž komunikacije Dubrovnik-Matkovac formirao jednu kolonu (3-4 hajde) i probio se prema Metkoviću. Odmah u zoru priušteni su vrata za Oslju II. i V. Bataljon da ponognu I. Brigadi koja je primila borbu sa časnicima ove kolone. Kod Oslje povezano se je naš II. bataljon sa dijelovima I. brigade i zajedno sa njima produžio gonjenje. Neprijatelju sve do Ravn-Sleke, V. Bataljon ostao je kod Oslje, III. bataljon ostao je kod Budinaca, I. bataljon u Zaton-Poli. U ovom gonjenju zarobljeno je daljinjin 30-tak neprijateljskih vojnika i 8 topova, nekoliko kariona od kojih tri ispravna. U 21 sati dobili smo naredjenje od Staba divizije da sve jedinice prikupimo do 12 sati 22. ov.mj. u Mali Ston za prebacivanje na Brod.

22.02. svi bataljoni osim jedne čete II. bataljona izvršili su posret do Malog Stona. Usta III. bataljona došla u sastav bataljona.

U ovim akcijama koje su trajale od 16 ov.mj. do 22. ov.mj. postignuti su slijedeći rezultati:

Ubijeno je 126 neprijateljskih vojnika i 5 oficira.			
Zarobljeno je oko 320 neprijateljskih vojnika i oficira. S			
Zarobljenjen je sledeći materijal:			
Pretukolosec	2	Pretukolosec	2
Teski bacala	3	Leki bacala	7
Teski brede	2	Leki brede	7
Sarace	23	Zbrojovke	2
Amajere	15	Pušaka	203
Pistolja	29	Signal.pistolja	3
Knjiona	4	Motocikla	3
Uništeli tenk	1	Radiofona	3
Radio stanica	5	Telefona	22
Kaubaica	15	Prikolica	4
Busula	4	Dvogleda	4
Konja	6		

Naši gubitci su sledeći:

Taže ranjenih	43
Izgubljeno	87

Izgubljeno .....

Poginulih .....

29

Napomena: Naš IV. Bataljon bio je za vrijeme ovih akcija pridoden I. brigadi i njegov operativni izvještaj biti će dostavljen Stabu I. brigade.

Sart fašizmu - Sloboda Narodu.
Politkomesar: Mačulinik-Kapetan Komandant-Kapetan

Hrvoje Šešelj

Hrvoje Šešelj

Gavrilo Ivanić

BR. 70

IZVJEŠTAJ ŠTABA KARLOVAČKE BRIGADE OD 24. OKTOBRA 1944. ŠTABU 34. DIVIZIJE NOVJ O NAPADU NA NEPRIJATELJSKU POSADU U MAVRACICIMA¹

ŠTAB
KARLOVAČKE BRIGADE N.O.V. i P.O.
JUGOSLAVIJE
Op. br: 23.
Dana 24. X. 1944. g.

Predmet: Operativni izvještaj
od 23. na 24.X.o.g.
Dostavlja se.

ŠTABU 34. DIVIZIJE IV. KORPUSA NOVJ
sekcija Samobor – Zagreb 1:100.000.

Selo Mavračići nalazi se sa lijeve strane pruge dolazeći od Karlovca a sjeverozapadno od mjesta Zdenčina. Samo selo nalazi se na ravnici malo uzdignuto iznad pruge. Neprijatelj je imao rovove cik-cak, bodljikavu žicu, sa istom ogradio je čitavo selo a na žice postavljene su bombe.

Naša brigada napadala je sa tri bataljona i to: 1. bataljon napadao je sa južne strane, 2. bataljon s jugoistočne strane glavnim pravcem i 3. bataljon napadao je sa zapadnog pravca, dok jedan bataljon nalazio se u rezervi. Za izvršenje ovoga zadatka dodijeljeno je ovoj brigadi 2. baterije teških bacača, jedan brdski i jedan protukolski top. Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« osiguravala je izvršenje ovoga napada od pravca Horvata i Babića. Zumberačka brigada osiguravala je sa jednim bataljom kod sela Karovići, Marovići a prva brigada VIII. divizije osiguravala je od pravca Zdenčine i Klinča Sela.

U selu Mavračići nalazili su' se gestapovci, 100 Hrvata i 60 Nijemaca. Njemački oficiri bili su zapovjednici a podoficiri bili su izmiješani Nijemci i Hrvati.

Neprijatelj je bio dobro utvrđen u rovovima cik-cak i ograđen bodljikavom žicom na kojoj su bile postavljene bombe. Namjere neprijatelja bile su osiguravati prugu Zagreb – Karlovac a u koliko dođe do napada boriti se do posljednjega. Naša odluka bila je napasti neprijatelja u selu Mavračići i likvidirati ga.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 58–1/3, k. 1229.

Zapovijest je bila izdana pismeno koju prilažemo.²

Borba je otpočela u 21. čas kod 1. bataljona zato što je neprijatelj osjetio njegovo podilaženje, dok glavni napadaj uslijedio je u 22 časa i završio u 23.30 časova.³

1. bataljon koji je napadao sa južne strane sela Mavračići došao je do pruge, tj. do polaznog napadaja u 9 časova i tom prilikom bio je otkriven pošto su se neprijateljske patrole nalažile na pruzi te primijetile podilaženje ovoga bataljona. Odmah iza toga neprijatelj je počeo napuckavati i tako su bile otkrivene prije vremena naše namjere, ovaj bataljon čekao je na ostale bataljone i na vrijeme napada određeno zapoviješću; 2. bataljon koji je napadao glavnim pravcem, tj. sa jugoistočne strane, došao je na položaj u 20 časova i izveo komandni kadar pred neprijateljski položaj, dao pravce napada svakoj četi, vodu i desetku i potom se povratio sa komandnim kadrom na polazni položaj. Čim je otpočelo napuckavanje od 1. bataljona odmah je ovaj bataljon započeo sa podilaženjem i tražio da teška oružja otpočnu tući po neprijatelju pošto je neprijatelj osjetio naš dolazak.

3. bataljon koji je napadao sa zapadnog pravca, nije došao na vrijeme već zalutao po šumi i zakasnio tri četvrt sata. U 22 časa Breda Kom-Kom zapalila je jednu kuću našto su 2. i 1. bataljon žilavo pritisnuli na neprijatelja i otvorili jaku automatsku vatru, a potom prešli na juriš, 2. bataljon je prvi upao u selo a odmah iza toga i prvi bataljon. Čim su ovi bataljoni upali u selo neprijatelj je bio bačen iz rovova, nastalo je komešanje i panika kod neprijatelja što su borci 1. i 2. bataljona vrlo dobro iskoristili i počeli bombama i kamama da savlađuju neprijatelja. Odmah nakon [toga] stigao je 3. bataljon i udario sa zapadnog pravca što je kod neprijatelja donijelo još veću paniku pošto je namjeravao da će izvuče zapadnim pravcem. Neprijatelj je bio tom prilikom savladan tako da je pobjeglo oko deset neprijateljskih vojnika otvorenim prostorom koga je trebala zatvoriti četa u rezervi 3. bataljona.

Poslije savladanog i likvidiranog neprijatelja raspoređeni su bataljoni izvan sela svaki u svom pravcu nastupanja sem 2. bataljona koji je određen za evakuaciju plijena, a njegov pravac nastupanja preuzeo je 4. bataljon za osiguranje evakuacije plijena. Ovi bataljoni osiguravali su sve dok se nije sav pljen izvukao a potom krenuli u polaznu bazu.

Postavljene zadatke u potpunosti su izvršili 1. i 2. bataljon dok 3. bataljon zbog zakašnjenja nije u potpunosti izvršio svoj zadatak.

2 Vidi dok. br. 68 i 69.

3 Vidi dok. br. 148.

Zaplijenjeno je i to: 4 šarca, 3 puškomitraljeza (»Brno«), 4 teška mitraljeza (»Maksim«) i jedan laki (»Maksim«), 1 teški talijanski bacač, 2 lagana bacača, 90 pušaka, 12.000 metaka, 80 kompletnih odijela i cipela, 2 dvogleda, 2 raketna pištolja, 200 komada bombi, 3 pištolja, 30 šatorskih krila, 1 radio-aparat, 1 telefon, 1 motorkotač, 10 konja, 1 kuhinja i 4 kola.

Zarobljena su dva neprijateljska vojnika i 1 oficir (Nijemac).

Ubijeno je oko 140 neprijateljskih vojnika i 2 oficira.

Vlastiti gubici: 10 drugova je poginulo, 33 ranjena i jedan, drug nestao, za koje dostavljamo listu gubitaka.—

Među poginulim drugovima nalazi se komandant II. bataljona drug Kasunić Jurin Josip, komesar čete I. bataljona drug Osrečki Pavla Mirko i komandir čete IV. bataljona drug poručnik Stupljanec Stjepan Stjepan.

Među ranjenim drugovima nalazi se komesar čete II. bataljona drug Kranjčec Ivana Josip, pomoćnik komesara čete II. bataljona Vrbelić Tome Mato i pomoćnik komesara čete I. bataljona Lulek Anton Anton.

U ovoj borbi utrošeno je municije:

za engleske puško-mitraljeze	5213	metaka
„ puško-mitraljeze »Brno«	5119	“
„ talijanske-puškomitraljeze	1508	“
„ Bredu	800	
za šmajsere	510	“
Bredu — Kom-Kom	100	“
za rusku protutenkovsku pušku	6	“
„ španjolski puškomitraljez	80	“
„ ručne bombe	88	komad
za mali bacač mina	26	“
za teški bacač mina	173	“
„ protukolski top granata	18	“

U ovoj borbi izgubljena je jedna cijev rezervna za engleski puškomitraljez. U ovoj borbi naročito se istakao I. i II. bataljon, to jest svi borci i rukovodioci ovih bataljona, naročito desetari, vodnici, komande četa, stab II. i I. bataljona. III. bataljon također je za pohvaliti, malo je zakasnio, ali je poslije ispravio i zasluguje pohvalu.

Također pohvaljuju se drugovi borci i rukovodioci prateće čete kao i čete za vezu.

Kritika akcije: Ova akcija vrlo je dobro pripremljena i izvedena sem III. bat. koji je imao nedostatak u zakašnjenu. Da je III. bataljon došao na vrijeme i da je postupio prema zapovijesti ne bi ni jedan neprijateljski vojnik pobjegao a pored

toga bio bi privukao jedan dio neprijateljske vatre na sebe i s time omogućio lakši prođor i sa manje žrtava 2. bataljonu.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Polit, komesar: Op. Of. – kapetan   v. d. komandanta
P.⁴ Erdeljec   Ivković   Boca⁵ Balaš

BR. 79

IZVJEŠTAJ ŠTABA 8. DIVIZIJE OD 25. OKTOBRA 1944.
ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ O RADU I ORGANIZACIONOM
STANJU JEDINICA¹

ŠTAB VIII. UDARNE DIVIZIJE NOVJ

Broj: 195 1944 g.
25.X.1944 god.

Opći vojno-organizacioni
izvještaj za mjesec okto-
bar 1944 god. dostavlja.—

ŠTABU IV. KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE.—

a) Vojničku situaciju u mjesecu oktobru karakterišu veliki uspjesi na istočnom i zapadnom frontu, izbijanje Crvene Armije jačim snagama na naše granice, ofanziva naših jedinica u čitavoj našoj domovini uz pomoć Crvene Armije, zbog čega je oslobođena većim dijelom Srbija, a također i glavni grad buduće federativne demokratske Jugoslavije Beograd. Odmah, poslije oslobođenja Beograda jedinice N.O.V. uz pomoć Crvene Armije oslobodile su Zemun, Novi Sad, Petrovaradin i niz drugih gradova i naseljenih mjesta.² Obzirom na napred navedene uspjehe demoralizacija nastaje sve veća kod neprijateljskih trupa, a naročito kod domobrana, četnika i ustaša. Oslobođenjem Beograda razbijena je sva nada fašističkim slugama Draži, Nediću i ostalim zbog čega su i pobegli sa Nijemcima. Kozačke jedinice još uvijek se dobro bore, a po izjavici jednoga kozaka koji se predao, da se neće predati našoj vojsci, već da će se predati Crvenoj Armiji i neka im ona izreče zaslужenu kaznu. Neprijateljska avijacija u toku ovog mjeseca prema našem oslobođenom teritoriju pojavljivala se je sa ma-

⁴ Petar

⁵ Boris

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I.. reg. br. 16/1–2, k. 827.

² Vidi knjigu »Završne operacije za oslobođenje Jugoslavije 1944–1945«, izdanje Vojnoistorijskog instituta JNA, Beograd, 1957.

njim formacijama i vršila bombardovanja prema našim aerodromima i okolice Topuskog. Saveznička avijacija bila je polovinom ovoga mjeseca dosta aktivna bombardujući neka uporišta i neprijateljske garnizone u našoj domovini –

Na sektoru naše Divizije karakterišu vojničku situaciju u ovome mjesecu ofanzivne operacije jednim dijelom na komunikaciju, a zatim na neprijateljska uporišta. Na terenu naše divizije u toku mjeseca neprijatelj je napravio više ispada u oslobođeni teritorij Korduna od pravca Karlovca, Duge Rese, Tounja, Oštarija i Vaganca. Ovi ispadi bili su omogućeni neprijatelju obzirom na odsutnost Štaba Divizije i I. i II. Brigade. Jačina neprijatelja prema našem oslobođenom teritoriju ostala je u glavnom nepromijenjena⁴ a isto tako i razmještaj njegovih jedinica. Kod samog neprijatelja unutar njegovih jedinica pojavila se demoralizacija, a ujedno i teror koji je neprijatelj preduzeo prema svojim potčinjenim, da bi sprečio raspadanje svojih jedinica. U vezi slabog stanja jedinica u N.D.H. neprijatelj je odlučio da formira I. Udarnu Diviziju³ sa sjedištem u okolini Zagreba sa kojom bi verovatno mogao polučiti djelomične uspjehe i maskirati pred narodom svoju slabost i čvrstinu. –

U toku ovoga mjeseca, a u vezi opće situacije naše jedinice imale su slijedeći raspored:

Poslije neuspjele operacije 11a Sunju⁴ I. Brigada sa tanjim snagama vršila je blokadu Sunje, a II. Brigada prebačena je na sektor »Trokuta« radi likvidacije postojećih želj. stanica i uništavanja komunikacija, gdje je vodila uspješnu borbu i likvidirala želj. stanicu Šaš i Živaju.⁵ U ovoj borbi Brigada se dobro držala i uništila neprijateljska uporišta uz minimalne svoje gubitke. Pored uništenja neprijateljskih uporišta Šaša i Živaje tiništена je i želj. pruga na dužini oko 15 km., tj. Sunja – Dubica.

Jačom koncentracijom naših snaga prema Petrinji, Sunji i Dubici neprijatelj je također na ovu liniju bacio čerkeske jedinice zbog čega su daljnje operacije bile otežane. U vremenu od 9–12. oktobra I. i II. Brigada izvršila je pokret od pravca Sunje i »Trokuta« prema Glini. U Glini za ove jedinice bilo je pripremljeno kazalište (kino) na kome su prisustvovale obadviјe Brigade, Brdski Divizion i prištapski dijelovi Štaba Divizije. Ovo se pokazalo vrlo praktično, borci su sa oduševljenjem posmatrali priredbu i vidi se da je na njih povoljno djelovalo. Sa sektora Gline izvršen je pokret na sektor Pokupsko sa sljedećim rasporedom:

⁴ Vidi dok. br. 110, primjedbe br. 84, 104 i 181.

⁵ O borbama za Sunju 26/27. oktobra 1944: vidi dok. br. 16, 110 i 129, jirimjedbu br. 2. i tom V, knj. 33, dok. br. 95, 105 i 115.

³ Vidi dok. br. 17 i 19.

I. Brigada razmještena je na sektor Hotnja – Farkašić,
II. Brigada razmještena je na sektor Cerje – Poljanek' gdje su se jedinice odmarale i vršile pripreme za buduće operacije. –

III. Brigada u vremenu cijelog perioda bila je raspoređena na sektoru Cerovac – Perjasica – Tobolić – Plaški, dok su dva bataljona kraće vrijeme bila na sektoru Poljanak – Prijedor. Zadatak je bio sprečavanje neprijateljskih ispadova na slobodni teritorij i djelovanje na komunikaciji Karlovac – Ogulin, kao i osiguranje komunikacije Lika – Kordun. 19 i 20 ov. mj. neprijatelj je napravio jači ispad od Vaganca prema Drežniku gdje se je i zadržao. Dijelovi III. Brigade, dijelovi Unske Operativne Grupe i V. bataljon II. Brigade napali su ovoga neprijatelja⁶ gdje je uslijed nepovezanosti naših jedinica I. bataljon III. Brigade pretrpio osjetljive gubitke za što će se dostaviti operativni izvještaj.⁷

Noću 14/15 ov. mj. I. Brigada napala je neprijateljsko uporište 2ažinu i u napadu nije uspjela.⁸ II. Brigada za vrijeme izvođenja operacije vršila je osiguranje i svoj zadatak izvršila je. – Poslije izvršene operacije na Žažinu nakon kraćeg odmora I. Brigada prebacila se je na sektor Donje Kupčine, a II. Brigada na sektor Kravarsko. –

23/24 ov. mj. dijelovi XXXIV. Divizije napali su neprijateljsko uporište Mavračići koga je u potpunosti likvidirala.⁹

U *isto vrijeme Žumberačka* Brigada prebacila se na Žumberak. Naša I. Brigada vršila je osiguranje izvođenja operacije na Mavračice blokirajući neprijateljsko uporište Zdenčinu i Klinča Selo. Za vrijeme operacije neprijatelj je pokušao iz Zdenčine krenuti u pomoć prema Mavračiću nekoliko puta i u svim pokušajima bio odbijen. –

Operativni Štab za Kordun sa jednim bataljonom zatvarao je pravac prema Karlovcu, a sa jednim prema Vagancu i djelovao u saglasnosti sa III. Brigadom. –

b) Naš Štab je potpun, isto tako potpuni su i Štabovi Brigada, na mjesto ranjenog načelnika štaba II. Brigade druga Korača postavljen je kapetan drug Mirko Žutić. Isto tako potpuni su svi Štabovima bataljona. U nekim Štabovima bataljona bilo je promjena, postavljeni su novi članovi koji će na svojim dužnostima moći zadovoljiti. U samom radu Štabova bataljona osjetilo se je da neki članovi više se vole zadržavati u Štabu, a manje u jedinicama, našto im je ukazano i od tog vremena osjeća se veća pomoć njih samih podređenim jedinicama. Isto

⁶ Vidi dok. br. 70.

⁷ O gubicima naših jedinica vidi primjedbu br. 123, uz dok. br. 110.

⁸ Vidi dok. br. 35, 36 i 53.

⁹ Vidi dok. br. 68, 69 i 78.

tako veća je pomoći Štabovima bataljona od strane Štabova Brigada. Sto se tiče Štabova Brigada od prošlog izvještaja nije bilo **nekih** promjena. Kod Štaba III. Brigade bilo je nekih, nedostataka po pitanju međusobnog odnosa između pojedinih članova što je uklonjeno. Sam komandant i komesar ovoga štaba još uvijek se nedovoljno snalaze i dosta neplanski rade, na što im je ukazano prilikom obilaska tokom ovoga mjeseca. Operativni Stab za Kordon još uvijek ne zadovoljava ali pitanje pomoći i kontrole tom Štabu otežano je zbog udaljenosti našeg Štaba od njih. Stanje u Brdskom Divizionu izmijenjeno je u toliko, što je dosadašnji pomoćnik komesara Diviziona prekomandovan za komesara bataljona u II. Brigadu, a na njegovo mjesto postavljen je jedan drug, dosadašnji pomoćnik komesara bataljona iz II. Udarne Brigade. —

c) U toku ovoga mjeseca u našoj Diviziji kod Štabova Brigada formirani su izviđački vodovi, a kod Štaba I i II Brigade formirani su vodovi jurišnih pionira i'završili kraći kurs kod Štaba Korpusa, dočim kod III. Brigade vod jurišnih pionira još nije formiran što će učiniti prema usmenom dogovoru sa komandantom Korpusa¹⁰ u kraćem roku kada budu uslovi za održanje kursa. —

d) Brojno stanje naše Divizije vidi se u priloženom pregledu.¹¹ Ona je u porastu, jer smo od Štaba XXXIV. Divizije iz njihovih dopunskih bataljona primili oko 350 novomobilisanih boraca i oko 60 domobrana koji su zarobljeni u Sv. Klari.¹² —

e) U pogledu nacionalnog i socijalnog sastava povećao se broj u nacionalnom sastavu prijemom novomobilisanog ljudstva sa sektora Pokupskog.¹³ —

f) U proteklom vremenu uslijed operacija i pokreta vojnička obuka izvodila se je u manjim obimima, ali se je težilo da se i pored operacija i pokreta iskoristi svaki slobodan momenat za izvođenje obuke. U vezi dobivenih uputa za pripremanje jedinica za vođenje borbi u gradovima poduzete su mjere za izvođenje vježbi u zauzimanju većih i naseljenih mjesta i gradova. Također u vezi dobivenih uputa pojačana je disciplina u svim našim jedinicama i vrše se svakodnevno pripreme za ulazak u gradove u pogledu vladanja rukovodećih drugova i svih ostalih boraca u gradovima i vršenja dužnosti dolaskom u gradove.¹⁴ Sama obuka i pripreme do sada dale su dobre rezultate.

¹⁰ Komandant 4. korpusa NOVJ bio je tada Bogdan Oreščanin.

¹¹ Vidi pregled brojnog stanja jedinica Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske, dok. br. 111.

¹² Neprijateljsku posadu u Svetoj Klari uništile su jedinice 34. divizije 13/14. oktobra 1944 (vidi dok. br. 32, 37 i 84).

¹³ O nacionalnom i socijalnom sastavu ljudstva 8. divizije vidi dok. br. 112.

¹⁴ Navedena uputstva Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske objavljena su u V tomu, knj. 33, dok. br. 37.

Još uvijek pored toga rada konferencije koje se održavaju u našim jedinicama ima nedostataka i oni dolaze do izražaja naročito u operacijama širih razmjera. Opaženo je da su naši rukovodioci prilikom dobivenog zadatka za izvršenje operacije vršili pripreme šablonskim radom, tj. odlazili do svojih potčinjenih štabova, uručili im zapovijest, nekoliko riječi progovorili o važnosti akcije, umjesto da su dobiveni zadatak dobro prođis kutovali i proučili sa Štabovima bataljona, zatim sa komandoma četa i svim specijalnim jedinicama koje učestvuju u izvršenju zadatka. U posljednjim operacijama vršene su temeljite pripreme sa svim komandnim kadrom i specijalnim jedinicama, tako da svaka jedinica počem od desetine znade svoj zadatak i ovakova priprema dala je dobre rezultate. Za izvođenje operacija širih razmjera ukazata je potreba svom komandnom kadru da njihove jedinice izvrše dobiveni zadatak i da se pri izvršenju zadatka ne gleda sa stanovišta svoje jedinice nego sa stanovišta općeg zadatka koji je postavljen pred sve jedinice, što se je u posljednjim operacijama pokazalo dovoljno angažovanja svih jedinica za izvršenje općeg zadatka. — Naročito so poklonila pažnja Štabovima Brigada pa i Štabovima bataljona na upotrebu pridodatih im pratećih oruđa i koordiniranju vatri* svih oruđa sa radom svoje pješadije i ostalih specijalnih jedinica. Uz ove nedostatke ima još nedostataka koje smo naveli u prošlom izještaju. S obzirom na zadatak koji se postavlja pred naše jedinice, a to je čišćenje naše domovine, sa kojim će se naše jedinice pojačati u ljudstvu, poduzete su sve mјere na izgradnji i usavršavanju svih komandnih rukovodilaca, da bi ih u datom momentu imali dovoljan broj. —

10. ov. mj. počeo je sljedeći podoficirski kurs na koroo imade 50 slušaoca. Pored ovoga kursa imademo dopunski bataljon u kome se vrši obuka novomobilisanih omladinaca, kako bi se istima pružilo najosnovnije vojničko znanje. —

g). Naš Divizion u posljednjim operacijama izvršavao je; dobivene zadatke dobro. U vezi dobivenih uputa sa Divizionom. izvodi se praktična i teorna obuka, tako kada se dobiju oruđa, što će vjerovatno biti brzo u odnosu na uspješne operacije u domovini, moći ćemo iz našeg Diviziona formirati jače artiljeirijske jedinice i mislimo da će sadanji komandni kadar i drugovi borci izvođenjem preduzete obuke moći zadovoljiti. —

Prateće čete po Brigadama su dosta dobre, ali još ne ispunjavaju dobivene zadatke onako kako bi to trebalo, zbog čega je potrebno mnogo više obuke na njihovim oruđima i specijalnim dužnostima. Sä municijom za sve vrste teških oruđa vrlo slabo stojimo, te se ne može za vrijeme operacija ispoljiti sva vatrena moć ovih oruđa, a u. koliko se ispolji ista je vrlo kratka

boff manjkavosti municije, te u koliko jedinica ovaj momenat ne iskoristi zadatak ostane neriješen baš zbog ovih slučajeva. —

Inžineriske čete po Brigadama u glavnom su dobre. Primjećeno je da se mnogo troši eksploziva prilikom rušenja pojedinih objekata i pruge, ovo je zbog toga što se ne raspolaže sa specijalnim ljudstvom, zbog čega bi bilo potrebno održati joji kurs u pogledu upotrebe svih preparata za rušenje, zamaglivanje itd.

U pogledu rada jedinica za vezu od prošlog izvještaja nije bilo znatnijih promjena. Veza je u svim operacijama u glavnom zadovoljila. Trebalo bi, nam dodijeliti nešto više kabla za našu četu za vezu. Sadanji referent drug Rašeta dosta je dobar, ali je primjećeno da nije davao dovoljno pomoći komandnom osobljlu po Brigadama na što mu je ukazato. —

Informativna služba još uvijek ne zadovoljava i ako su postavljeni odgovorni drugovi po svim jedinicama. Ukazata je potreba inf. službe oficiru pri ovome Štabu i vjerujemo da će i ova grana službe krenuti naprijed.

Novopostavljeni načelnik intendanture potporučnik drug Vaso Vučelić vratio se je sa kursa i mislimo da će dolaskom ovoga druga služba u intendanturi, zadovoljiti. Stanje intendanture po Brigadama dosta je dobro ali se primjećuje da Štabovi Brigada ne daju dovoljno pomoći svojim intendantima na što im je ukazana potreba davanja pomoći. Ishrana jedinicabila je sa sela i kazana i u glavnom bila je dobra, sem što nema soli i svi borci već duže vremena jedu neslanu hranu. Stanje odjeće i obuće je vrlo slabo, a naročito sada sa popunjavanjem novih boraca imade ih mnogo u civilnom odijelu i u šeširima kao i bosih. Bilo bi potrebno u koliko se ima mogućnosti u Vašim radionicama poduzeti pravljenje Titovki, jer sasma drugi izgled jedinica dobiva kada bi se izbacili šeširi i raznorazne kape.

Sanitet je u posljednje vrijeme zadovoljio. U prihvratnoj bolnici nije bila disciplina, odnosil, čistoća onakova kakova bi to moralu biti zbog čega su poduzete potrebne mjere. —

Općenito stanje u našim jedinicama je dobro, ali ima još dosta nedostataka koje treba ukloniti, s obzirom na zadatke koji stoe pred nama. Mislimo da bi bilo najpotrebnije da se posveti što veća pažnja radu sa komandnim kadrom u cilju, da se pojača disciplina, znanje, inicijativa, osjećaj odgovornosti i da isti u budućim operacijama dadu što više od sebe u svim vojničkim radnjama, kako bi izvršenje dobivenog zadatka se moglo izvršiti u potpunosti. —

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar, p.pukovnik:
D. Krstić

Komandant p.pukovnik:
(M. P.) M. Šumonja

BR. 80

PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA LJUDSTVA 13. DIVIZIJE OD 25. OKTOBRA 1944. GODINE¹

PRI i
SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA — 13. DIVIZIJE

J e d i n i c a	Broj. stanje po spisku	Socijalni sastav								
		Radnika	Seljaka	Intelektualaca	Obrtnika i starih trgovaca	Namješt. i srednjoškolaca	Policaja, zandara i finanaca	Voj. lica		
Štab XIII Divizije	komand. kadar	11	1		5	1			4	
	borac									-
Jedinice pri Štabu Divizije	komand. kadar	64	23	16	11	3	5	2	4	
	borac	255	129	51	14	43	16	1	1	
Pionirski Bataljon	komand. kadar	19	14				• 5			
	borac	133	78	41		13	1			
Artiljer. Divizion	komand. kadar	65	49	3	1	2	7	1	2	
	borac	159	119	15	7	7	11			-
I Ud. Brigada	komand. kadar	255	168	34	12	21	10	4	6	
	borac	745	514	81	17	95	36	1	1	
II. Brigada	komand. kadar	280	166	31	13	37	29		4	
	borac	949	540	183	14	102	105	2	3	
III. Brigada	komand. kadar	196'	133	7	9	30	13	2	.2	
	borac	628	425	66	16	85	28	6	2	
Grupa Odreda	komand. kadar	205	118	33	7	34	13			
	borac	554	331	110	11	80	22			
Dopunski Bataljon	komand. kadar	6	3		2	1			-	
	borac	120	31	56	11	15	5		2	
Ukupno	komand. kadar	1.101	675	124	60	129	82	9	22	
	borac	3.543	2.167	603	90 ,	440	224	10	9	
Sveukupno		4.644	2.842	727	150	569	306	19	31	

Politkomesar potpukovnik:
Matić Buro

SMRT FAŠIZMU ••

¹ Original (pisan mastilom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 21/4, k. 913.

GLED

XI. KORPUSA – U VREMENU OD 15. IX. DO 25. X. 1944.

N a c i o n a l n i s a s t a v												
Srba	Hrvata	Slove-naca	Crno-goraca	Musli-mana	Talijana	Rusa	Jevreja	Madara	Čeha	Nijemaca	Pojaka	
6	4		1									
22	36	3	3									
38	213	2	1							1		
	18	1										
2	114	4			13							
21	43	1										
15	131	1			10			1		1		
71	180			4								
74	619	5	2	2	40	2				1		
35	243	2										
46	847	9		2	43	1			1			
36	151	2	2			5						
33	516	9	1		31	22				2	14	
76	126				3							
104	367	6			74		3					
2	4											
10	100				10							
269	805	9	10		3	5						
322	2.907	36	4	4	221	25	3	1	1	3	16	
591	3.712	45	14	4	224	30	3	1	1	3	16	

SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Komandant major
Vlaisavljević²

² Dušan

BK. 81

IZVJEŠTAJ ŠTABA 20. DIVIZIJE OD 25. OKTOBRA 1944 ŠTABU 8. KORPUSA NOVJ O OSLOBOĐENJU SINJA I UNI- ŠTENJU NEPRIJATELJA KOJI SE POVLAČIO KA SPLITU¹

Hitno

ŠTAB

XX DIVIZIJE NOVJ
Dne 25. X. 1944. u 23^h

ŠTABU VIII KORPUSA NOVJ

Poslije vođenih borbi u okolini Sinja, jakog pritiska izvršenog na sva uporišta i spoljnja utvrđenja Sinja, neprijatelj je najprije napustio Hrvache, a potom Han-Obrovac.² Oba uporišta napuštena su pod jakim pritiskom i spriječeno mu je da digne most kod Han-Obrovca u vazduhu. Minirani prostor oko svih uporišta kao i kod Sinja preden je sa minimalnim gubicima.³ Za vrijeme našeg jakog pritiska nastalo je kolebanje između domobranskih oficira i domobrana kojih je u toku noći prešlo na našu stranu oko 100, a koji su prethodno onesposobili topove, tj. zatvarače su bunkerisali. Dobili smo tokom noći obavještenja da će se neprijatelj oko 7 sati u jutro početi povlačiti iz Sinja. Procijenili smo situaciju i po naređenju druga pukovnika Kuprešanina⁴ prebacili kao pomoć od dva bataljona¹ našoj X. U. Brigadi, koja je već dejstvovala prema Klisu.⁵ Upotrebü smo i posljednje rezerve municije samo da bi što jaču vatru ispoljili na Sinj i sa vatrom ih rastrojili. Učinak naše vatre, bacača i topova kao i teških mitraljeza sa pogodnih tačaka bio je odličan. Neprijatelj je u paničnom bjekstvu napustio grad, ali je ipak sa sobom povezao dosta hrane, municije, teško naoružanje, jedan dio građanstva koji se neprijateljski prema nama držao, zapravo to nije građanstvo nego jedan broj frataru

¹ Original (pisan na mašini, *latinicom*) u Arhivu V.U., reg. br. 20-1/4, k. 518.

² Hrvache, Obrovac, Trilj i Sinj oslobodile su jedinice 20. divizije 24/25. oktobra (vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 2-1, k. 119/8 i 1-2, k. 1030).

³ Gubici 8. dalmatinske brigade bili su: 1 mrtav i 12 ranjenih (Arhiv V.I.I., reg. br. 1-2, k. 1030).

⁴ Milan Kuprešanin privremeno je vršio dužnost komandanta 8. korpusa NOVJ (vidi dok. br. 110 primjedbu br. 142- i 144).

⁵ Odnosi se na 2. i 4. bataljon 9. dalmatinske brigade (vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 1-2, k. 1030).

⁶ Deseta dalmatinska brigada oslobođila je Klis 25/26. oktobra (vidi dok. br. 91, 140 i 141 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 1-2, k. 1030).

i onih koji se osjećaju krivi, te je tako ta kolona krenula prema Dicmu. Ubrzanim maršem krenula su naša dva bataljona preko Visoke (k. 891) sa ciljem bočnog dejstva ustaške kolone, dok su dva bataljona VIII. Brigade sa tenkom i artiljerijom krenuli također ubrzanim maršem za pomenutom kolonom. Događaji-su se vrlo brzo razvijali. Naš tenk odigrao je najznačajniju ulogu u ovoj završnoj fazi borbe. Neprijateljska kolona bila je uklijeshćena od Dicma od strane naše X. U. Brigade, sa boka od dijelova IX. Brigade, a sa začelja od dijelova VIII. Brigade i našeg tenka. Tenk je prošao kroz kolonu, izbio na čelo, okrenuo se i do začelja pobjio veliki broj ustaša koji su ostavili sav materijal i ta razbijena kolona počela je bezglavo da bježi, lijevo-desno samo da bi spasili glavu. Koncentričnim dejstvom svih snaga kolona je više-manje uništена. Sprema, materijal i oružje – sve je zaplijenjeno. Pojedine grupe uspjele su da pobjegnu.

Ne mogu vam kazati niti navesti tačne cifre ovih borbi. Oružje, municija, sprema, magazini ogromna je. Oduševljenje naših jedinica bilo je ogromno, želja da se uništete bila je također velika. Svi su se rukovodili sa tim da je glavno uništiti neprijatelja, a da ćemo plijen poslije brojiti.

Kažem da ne mogu navesti tačno rezultate borbi, zato ih nemojte uzimati kao potpuno tačne, ali da bi ipak bili upoznati sa približnim rezultatima nastojaću da ne uveličam cifre koje su slijedeće:

Ubijenih oko 200, zarobljenih oko 500, još ih se nalazi mnogo po podrumima, kućama i presvučenih. Pljen: 4 topa, oko 4 teška bacača, dosta malih bacača, oko 400 pušaka, oko 60 miliona kima, 10 motornih vozila, dvadesetak vagona hrane, oko pola vagona konzervi. Oko 40 telefona, oko pola miliona metaka, oko 300 granata za topove, oko 1000 mina za bacače, oko 30 teških mitraljeza, toliko i puško-mitraljeza, radio-stanica, konja i mnogo ostale razne spreme. Ovi su rezultati samo približno točni.⁷ Prebrojavanje se nastavlja.⁸

Oduševljenje naroda ne može se opisati, mnogo ih od vesela plače. Održali smo na ulici kraći zbor na kome je govorio komesar Divizije⁹ i još neki drugovi. Poduzeli smo sve po na-ređenju ;br. 568 od 16. o. mj., tj. zaveli smo opsadno stanje. Oko cijelog Sinja postavljene su mine, poduzeli smo da se uklone.

Za sada je raspored naših snaga slijedeći: jedna brigada na prostoriji Trilj – Dicmo – Klis. Ova brigada pojačana je

? Potpuniji podaci o neprijateljskim gubicima u borbama za Hrvace, Sinj i Dicmo'dati su u materijalima zā historiju 20; divizije NOVJ (Arhiv V.I.I., reg. br. 1–2, k. 1030).

⁸ Posljednja rečenica u originalu dopisana je plavom olovkom.

⁹ Politički komesar 20. divizije bio je tada Edo Šaiitini.

sa još dva bataljona jedne dituge brigade.¹⁰ Ostala dva bataljona druge brigade na prostoriji Neorić – Zelovo. Jedna brigada na prostoru Sinj – Maljkovo.¹¹ Jedinice su dosta zamorene, ali smo im izdali naređenje, da ispituju neprijatelja i, kada se odmore poduzećemo [dejstva] prema konkretnoj situaciji.

Sve domobrane uvrstićemo u naše jedinice. Sve ustaše stavićemo u logor nad kojima će se vršiti istraga. Gradski N.O.O. i Komanda područja poduzeće mobilizaciju. P.P.K.¹² bataljon nalazi se u Sinju i vrši svoju dužnost.

Mi ćemo vam sutra poslati jedan kamion i 1 luksuzni auto, onako kako smo se dogovorili. Luksuzni auto šaljemo jer bi bilo potrebno da neko dode u Sinj od Štaba Korpusa, a naročito bi bio potreban drug zam. komandanta p. pukovnik Peko.¹³

TJ momentu zaposjedanja grada naišla su danas dva transportna aviona i dva lovca. U prvi momenat smo se iznenadili. Ispočetka su kružili nad Sinjem, a kasnije su počeli bacati materijal, u izvjesnom smislu vladala je manja zabuna, mislili smo da su padobranci. Ne znamo otkud su prije i po čijem naređenju su došli ovi avioni. Bacili su nešto oružja, i municije. Također su se danas dva aviona spustila na Vrdovo i odvezli su posadu srušenog aviona.

Mi ćemo se sa štabom nalaziti u selu Karakašica. Sutra smo u pokretu pa ako sa vama ne budemo Imali Veze znajte da je razlog pokret.

.SMRT"FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Komandant, p.pukovnik:
Mile J. Uzelac
(M.P.)

¹⁰ Riječ je o 10. dalmatinskoj brigadi. Njoj su sađejstvovali bataljoni (2. i 4) 9. dalmatinske brigade (vidi Arhiv V.I.I.. reg. br. 1–2, k. 1030).

¹¹ Odnosi se na 8. dalmatinsku brigadu.

¹² Protiv pete kolone
is Bogdan

BR. 70

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 34. DIVIZIJE OD 25. OKTOBRA 1944.
ŠTABU 4. KORPUSA NOV O UNIŠTENJU NEPRIJATELJSKE POSADE U ZDENČINI¹**

ŠTAB
XXXIV. DIVIZIJE IV. KORPUSA
NOV. JUGOSLAVIJE
Op. Broj 232
Dne 25. X. 1944 god.

Predmet: Operativni izvještaj
o likvidaciji uporišta ZdenSina, dne
7/8. IX. 1944. godine.—

ŠTABU IV. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Željeznička stanica Zdenčina utvrđena je sa pojasom rovova i bunkera od zemlje i drveta, a na stanicu su bila 3 tro-spratna zidana bunkera. Uporište je ogradieno sa dva pojasa žičane prepreke, u vanjskom je djelimično bila uređena električna struja.

U napadu je učestvovala Brigada »Franjo Ogulinac-Selja« uz osiguranje Karlovačke brigade.

Posadu u uporištu sačinjavao je 1. i 4. sat X. ustaške bojne L jedna satnija domobrana željezničke stražarske bojne.²

Naša je odluka bila napasti neprijateljsko uporište sa juga L istoka, protjerati posadu u pravcu Jastrebarskog i Klinča Sela a uporište porušiti.

Zapovijed za napad izdana je usmeno: Udarna brigada »Franjo Ogulinac-Selja« pojačana sa 2 p. o. topa, pratećom četom Karlovačke brigade i brdskim topom napasti će sa 2 bataljona neprijateljsko uporište na željezničkoj stanci Zdenčina i to sa južne i sjeveroistočne strane. Jedan bataljon držati u rezervi na cesti južno od željezničke stanice Zdenčina. Jedan bataljon da ostane na sektoru Kraljevca s tim da sa jednom četom i minerima poruši napuštene bunkere u Horvatima.

Žumberačka brigada sa jednim bataljonom napasti neprijatelja u Klinča Selu, a sa jednim postaviti osiguranje prema Jaski, dok jedan držati na Plešivici.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br..
33_j/3 123
²Vidi "tom V, knj. 33, dok. br. 125.

Napad je počeo 7. rujna 1944¹. g. u 23 sata.

Pošto su se jedinice povukle na polazne položaje otpočela je jaka minobacačka i artiljerijska priprema koja je trajala pola sata. To je vrijeme pješadija iskoristila za privlačenje do same žice i njeno otvaranje. U prvom naletu pješadija je odbijena vrlo jakom pješadijskom vatrom no zadržala se je kod same žice, a mjestimično pozadi nje. U daljnjoj borbi nastavilo se tući neprijatelja sa svim naoružanjem a on je odgovarao jakom i upornom vatrom. Nakon tri i pol sata uporne borbe primjetilo se da braniočeva vatra popušta. Komandant III. bataljona je to pravilno ocijenio i odmah naredio pokret svog bataljona. Pokret je izведен naglo, a neprijatelj je davao još slab otpor tako da je cijeli bataljon odjednom uletio u uporište. Bataljon je odmah prešao cijelo uporište i zauzeo položaj na želj. nasipu prema Klinča Selu, jer je neprijatelj od onuda tukao jakom pješadijskom i minobacačkom vatrom. Jedno 15 minuta poslije III. bataljona upao je u uporište sa juga i II. bataljon. Ovaj bataljon je vršio pretres uporišta i sakupljanje plijena. Odmah za II. bataljonom upućen je kroz uporište prema Klinča Selu I. bataljon sa zadatkom gonjenja neprijatelja. Neprijatelj je gonjen do na 1 km pred Klinča Selo gdje se odustalo od dalnjeg gonjenja jer je posada Klinča Sela vrlo jakom vatrom tukla naše goneće dijelove. Borba je prekinuta 8. IX. u 4. h no neprijatelj je i dalje tukao minobacačkom vatrom uporište iz Klinča Sela.

Po pretresanju cijelog uporišta i uništenju svih bunkera i vojničkih važnih objekata brigada se povukla u 6 sati na sektor Bratina. — Kramarići.

Postavljeni zadatak u ovoj borbi u potpunosti je postignut.

Zarobljeno je 30 neprijateljskih vojnika, ubijeno oko 35, a ranjeno najmanje isto toliko.

Zaplijenjeno je: 3 teška, 3 laka mitraljeza, 1 laki bacač, 62 puške, 60.000 puščane municije, 100 mina za laki bacač, 30 nagaznih mina, 50 ručnih bombi, 1 radiostanica, 2 radioaparata, 11 telefona, 3 pisaće mašine, 8 brdskih kazana, 100 komada porcija, .50 odijela, 40 pari obuće, 50 pari veša, 30 ranaca, 30 čebadi, i arhiva jedinica koje su branile uporište.

Naši gubici u ovoj borbi bili su: 4 mrtva i 34 ranjena od kojih pomoćnik komesara bataljona Detelić Franjo i Pilaš Dragutin, komesar čete Bradica Franjo, stariji vodnik Hrnjak Dragutin, komesar čete Žukov Anatolij i desetar Brodarec Gjuro.

U borbi je utrošeno 6.700 puščane municije, 200 mina za laki bacač, 150 mina za teški bacač, 500 komada šmajser municije.

Uništeno je: 3 trospratna zidana bunkera, 3 drvenozemljana bunkera, više manjih bunkera, 1 oklopni vlak sa lokomotivom i 5 vagona, 12 željezničkih vagona i željeznička stanica Zdenčina na kojoj su razbijene sve skretnice.

U ovoj borbi istakao se cijeli III. bataljon, a od pojedinaca drugovi: Raljević Pavao vodnik, Brodarec Gjuro desetar, poginula drugarica Bobinec Eva, delegat Bršanić Jagica, borac Marković Kaja, desetar Golovkov Vladimir, delegat Ivanišov Georgij, desetar Kazanov Anatolij, svi iz II. bataljona, a iz III. bataljona drugovi: Vrban Josip, Diugač Stjepan i drugarica Lipovec **Barica**.

Kritički osvrt na akciju:

Akcija je dobro pripremljena, raspored snaga dobar, moral boraca odličan.

Po upadu u uporište bilo je miješanja jedinica i nesređenosti, a naročito pri evakuaciji plijena i pretraživanja uporišta.

Pouke iz ove akcije

Artiljerijska i minobacačka priprema dobro izvršena u velikoj mjeri olakšava rad pješadiji i demoralije neprijatelja. Pri ovome tući sa daljine najjačeg dejstva pojedinog oruđa.

Požar izazvan u uporištu demoralije neprijatelja, a nama osvjetjava ciljeve i podiže borbeni duh boraca. U noći ovo treba uvijek prakticirati.

Pretresanje uporišta i sakupljanje plijena treba povjeriti uvijek jednoj dovoljno jakoj jedinici i dati točne direktive njenim rukovodicima za taj rad. –

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar – p.pukovnik:
Franjo Knebl

Komandant – p.pukovnik:
M. Dasović

BR. 70

IZVJEŠTAJ ŠTABA 34. DIVIZIJE OD 25. OKTOBRA 1944
ŠTABU 4. KORPUSA NOV O NAPADU NA DVOR-BREZOVICU I REMETINEC¹

ŠTAB
XXXIV. DIVIZIJE IV. KORPUSA
NOV. JUGOSLAVIJE
Op. Broj 233
Dne 25. X. 1944 god.

Predmet: Operativni izvještaj
o likvidaciji uporišta Brezovica i Remetinec.—

ŠTABU IV. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Neprijateljsko uporište u Dvor-Brezovici nalazi se na križanju puteva Pisarovina – Zagreb i Stupnik – Brezovica. Utvrđeno zemljanim bunkerima i žičanom preprekom. Zemljište predstavljeno na sekциji Zagreb 1 : 100.000.

U napadu je učestvovala Udarna brigada »Franjo Ogulinac-Seljo« uz osiguranje Karlovačke brigade i T. P.² Odreda.

U neprijateljskom uporištu Dvor-Brezovica posadu je sačinjavala satnija iz P. T. S. u jačini od 120 ljudi, naoružanih pješadijskim naoružanjem.

Naša je odluka bila da se napadne i likvidira neprijateljsko uporište u Dvor-Brezovici i Ljubicevom mlinu.

Raspored naših snaga i zadaci vide se iz zapovijesti za napad koja se prilaže operativnom izvještaju.³ Promjena je nastala u tome.

Neposredno pred napad saznalo se da je posada u Ljubićevom mlinu smijenjena sa ustašama te se je odustalo od napada na Ljubićev mlin, a izvršen je napad na željezničku stanicu Remetinec.

Napad je otpočeo 11. IX. 1944. g. u 23 sata. Bataljoni koji su napadali privukli su se žičanom pojasu na 30 metara. Tada je izvršena kratka ali jaka vatrena priprema iz bacača i artiljerije, poslije koga su bataljoni energično izvršili juriš. Neprijatelj je davao jak otpor ali upornost bataljona slomila je neprijatelja. Poslije jednosatne borbe IV. bataljon Ud. brig. »Franjo Ogulinac-Seljo« upao je sa istočne strane u neprijateljske

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 34-1/3, k. 1223.

² Turopoljsko-posavskog

³ Vidi tom V, knj. 33, dok. br. 34.

položaje, a odmah iza njega i II. bataljon iste brigade sa južne strane. Uporište je brzo očišćeno od neprijatelja.

Oko 2 sata 12. IX. pošla je neprijatelju u Brezovicu pomoć iz Leskovca a I. bataljon Ud. brigade »Franjo Ogulinac-Seljo« dočekao je neprijatelja jakom vatrom nanijevši mu gubitke [odbacio ga nazad u uporište.

III. bataljon zauzeo je na juriš neprijateljsko uporište u Remetineu i povratio se u svoju bazu.

Po završenoj borbi brigada »Franjo Ogulinac-Seljo« smjestila se u Jamnici sa zadatkom osiguranja iz Zagreba.

Postavljeni zadaci u ovoj borbi izvršeni su u potpunosti. Ubijena su 24 neprijateljska vojnika, 15 ranjeno, a zarobljeno 15.

Zapljenjena su 2 t. mitraljeza, 3 p. mitraljeza, 38 pušaka, 9000 puščane municije, 33 mine za teški bacač, 24 ručne bombe, 2 pištolja, 2 signalna pištolja, 3 rezervne cijevi za p. mitraljeze, 59 šinjela, 41 šatorsko krilo, 26 čebadi, 30 pari odijela, 2 telefona, 1 dalekozor, 1,5 km kabla telef., 300 litara nafte i 500 kgr.. razne hrane.⁴

Naši gubici u ovoj borbi bili su: 3 poginula i 6 ranjenih, među kojima informativni oficir III. bataljona drug Marković Iva.

Utrošeno je 4.200-komada pješadijske municije, 60 mina za laki bacač, 60 mina za teški bacač, 40 bombi, 500 šmajser municije, 7 mina za Džon buli i 30 komada topovskih zrna.

U ovoj borbi sve jedinice držale su se vrlo dobro, a naročito III. i IV. bataljon Ud. brig. »Franjo Ogulinac-Seljo«.

Kritički osvrt na akciju:

Napad je dobro zamišljen a po zamisli potpuno ostvaren. Nastala promjena, likvidacija posade u Remetineu mjesto u Ljubićevom mlinu izvršena je uslijed promjene rasporeda neprijatelja.

U noćnim napadima kada su tamne noći požar u uporištu demoralise neprijatelja a našim borcima daje poleta i osvetjava ciljeve.

Pouke ove akcije:

Dobra priprema artiljerijom i minobacačima, brzina i energičnost napada iz vrlo bliskih polaznih položaja demoralisala je brzo neprijatelja i omogućila brzo zauzimanje oba uporišta.—

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar – p.pukovnik:
Franjo Knebl

Komandant – p.pukovnik:
M. Dasović

⁴ Vidi tom V, knj. 33, dok. br. 128.

BR. 70

IZVJEŠTAJ ŠTABA 34. DIVIZIJE OD 25. OKTOBRA 1941.
ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA SVETU KLARU
I MALU MLAKU¹

ŠTAB
XXXIV. DIVIZIJE IV. KORPUSA
NOV. JUGOSLAVIJE
Op. Broj 231
Dne 25. X. 1944. god.

Predmet: Operativni izvještaj
o likvidaciji uporišta
Sv. Klara i M. Mlaka
13/14. X. 1944. g. —

ŠTABU IV. KORPUSA N. O. V. JUGOSLAVIJE

Neprijateljsko uporište Sv. Klara udaljeno od Zagreba 5 km na pruzi Zagreb – Sisak sastoji se iz utvrđene želj. stanice sa dva manja i jednim trospratnim bunkerom utvrđenja za odbranu rafinerije »Olex« i utvrđene školske zgrade. Želj. stanica i škola opasane su žičanom preprekom. Uporište je prikazano na sekciji Zagreb 1:100.000. Posada uporišta je bila 90 domobrana na želj. stanici iz 2. sata 6. želj. stražarske bojne, u rafineriji »Olex« 17. sat 5. bojne 10. stajaćeg zdruga i 20 domobrana, a u školi 70 žandara. Naoružanje neprijatelja je bilo pješadijsko, osim toga imali su 4 protuavionska mitraljeza tipa »Zbroj ovka«.

Uporište M. Mlaka je 3 km južno od Sv. Klare. Sastoji se od utvrđenog dvorca Kušević koji se sastoji od 3 starinske zgrade sa debelim zidovima i dvije barake. Posada uporišta je 240 Nijemaca i nešto Čerkeza sa 3 p. avionska topa, 3 p. avionska mitraljeza, 1 teškim bacaćem I ostalo pješadijskim naoružanjem.

"Osiguranje ove operacije od pravca Zagreba i Vel. Gorice vršila je Karlovačka brigada sa po 2 bataljona na svakoj strani.

Jednovremeno sa ovom akcijom vršio je T. P.² Odred diverziju pruge Zagreb – Karlovac i kontrolu pravca prema Zdenčini i Rečici. Brigada »Franjo Ogulinac-Seljo« je vršila također diverziju pruge Zagreb – Vel. Gorica.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 31-1/3, k. 1223.
² Turopoljsko-posavski

Uporište M. Mlaka imade zadatok posredne odbrane **crada**. Zagreba sa juga, a Sv. Klara osim toga i odbranu rafinerije »Olex« koja je radila isključivo za okupatora.

Cilj akcije bio je oba uporišta likvidirati, fortifikacijske objekte razrušiti i spaliti rafineriju »Olex« pošto se izvuče što veća količina nafte.

Za napad je izdana od strane ovoga štaba zapovijed koja se prilaže,³ a akcija je izvedena tačno po istoj.

Borba se vodila noću 13/14. X. i počela je u 24 časa.

Udarna brigada »F.O.S.⁴ privukla se sa svojim bataljonom na 100 – 150 m uporištima, a da neprijatelj nije osjetio njihovo prisustvo. Točno u 24 h. uz najjaču vatru teškog oružja izvršen je jednovremen juriš sa svim bataljonima koji su napadali. I. bataljon je odmah upao u uporište sa sjevera i prodrio u rafineriju »Olex« te tako razdvojio nepr. posadu. III. bataljon, koji je napadao stanicu sa juga i istoka, prešao je žicu i natjerao svu posadu u veliki trospratni bunker. Dejstvom p. k. topa i ostalog oružja prisiljena je u 2 h. i ta posada na predaju. Istovremeno je I. bataljon vršio likvidaciju posade »Olex« i ista je djelomično pobegla u tvornicu sapuna, djelomično se vrlo žestoko branila u jednoj zgradi tik pruge 200 m od stanice prema Zagrebu. U ovoj zgradi bila je posada od desetak ljudi i na istu je sa jednom četom vršen juriš 4 puta i četa je prodrala na kratko vrijeme u podrumske prostorije i sa 20 kgr. eksploziva pokušala minirati istu zgradu. Miniranje nije dalo rezultate jer je zid debo preko 60 cm. betona. Kako se četa za vrijeme miniranja povukla od zgrade neprijatelj je poslije miniranja vrlo jakom vatrom i bombama odbijao svaki pristup zgradi. Od strane štaba brigade naređena je bila likvidacija te posade kao i one u tvornici sapuna, te je zato poslat top, eksploziv i dva Džon bullia. Top je došao prekasno, tj. pred naređeno povlačenje, a Džon bullima nije se uspjelo zgradama nanijeti štete.

Dok je I. i III. bataljon vršio likvidaciju i evakuaciju IV. "bataljon je poslije prvog juriša na školu u 24 h. odbijen bombarma i jakom vatrom iz zgrade. Neprijatelj se poslije juriša sav koncentrišao u zgradi i otuda vatrom branio prilaz zgradi. Greška štaba bataljona bila je ta što nije pokazao nikakve ustrajnosti u prvom naletu nego se dao odbiti vatrom, a mogao je na ledima neprijatelja uletiti u zgradu kada se ovaj u nju povlačio. Osim toga top nije iskoriten jer je postavljen predaleko i prvih nekoliko metaka je opalio na jednu drugu zgradu, što je kasnije ispravljeno. Štab brigade je na to naredio ponovno juriš, no kako je pred početak istog ranjen komandant

³ Vidi dok. br. 32.

⁴ »Franjo Ogulinac Seljo«

bataljona, a komesar se nalazio sa četom u zasjedi prema Zagrebu, nije bilo među četama jedinstvenog rada, tako da do prvog juriša nije ni došlo nego su već u samom podilaženju čete zastale pod neprijateljskom vatrom.

Žumberačka brigada otpočela je sa napadom na M. Mlaku. 14. X. u 0.05 h. U prvom naletu neprijatelj se povukao sa svih svojih vanjskih položaja i zgrada u tri jake zgrade koje činu dvorac Kušević. Otuda je on bacačkom i pješadijskom vatrom uspio zadržati naše jedinice u dalnjem nadiranju. U daljnjoj borbi se još u tri navrata pokušalo upasti u uporište ali je neprijatelja jakom vatrom uspio odbiti naše snage. Poslije toga nije se više nastojalo probiti unutra jer se uvidjelo da se sa raspoloživim naoružanjem ne može ništa učiniti zgradama. Neprijatelj, je držan u uporištu blokiran sa svih strana.

Dok se vodila borba kod Sv. Klare i M. Mlake neprijatelj iz Vel. Gorice krenuo je u pomoć sa 1 trokolicom i 4 kamiona u 2.30 h. Kod s. Hrašće naišao je na zasjedu Karlovačke brigade i na nagazne mine. Trokolica je prešla mine ali su dva kamiona, naletila na iste i bili uništeni. Jedinice u zasjedi su na to otvorile jaku vatru iz svih oruđa i teškog bacača. Neprijatelj je u prvi čas dao jaku vatru ali je našom vatrom bio raspršen i povukao se naglo oko 3.30 sati.

. Jednovremeno sa ovom akcijom vršeno je rušenje pruge Zagreb -- Vel. Gorica od strane minera Ud. brigade »Franjo Ogulinac-Seljo« i II. div.³ bataljona. Pruga je presječena na ukupno 160 mjesta.

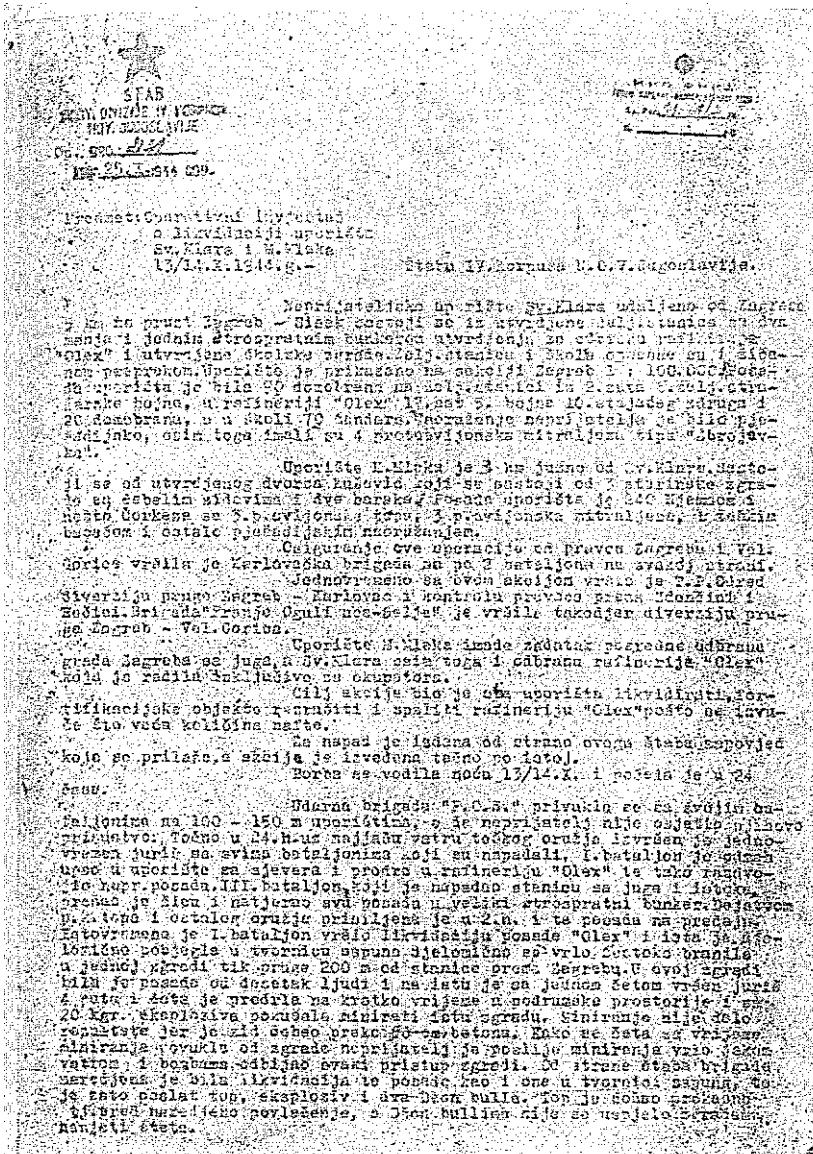
Postavljeni zadaci u ovoj borbi: od strane Ud. brigade »Franjo Ogulinac-Seljo« postignuti su skoro u potpunosti, od strane Žumberačke brigade nisu postignuti, a ostale jedinice su svoj zadatak u potpunosti izvršile.

Zarobljeno je: 59, ubijeno 60 i ranjeno 59 neprijateljskih vojnika.

Zaplijenjeno je: teških mitraljeza »Breda« 2, p. av. mitr.. »Zbrojovke« 5, p. k. mitr. 1, teš. mitr. »St. Etien« 1, šaraca 3, engl. p. mitraljeza 2, p. mitr. »Bmac« 1, pušaka 122, pješad. municije 73.600, p. av. mitraljeske municije 2300, bombi 105, šmajsera 1, šmajser mun. 9 m/m 350, šmajser mun. 12 m/m. 4500, signainih pištolja 2, p. k. mitraljez 1, kamion 1, tel. kabla 3 km, telefona 2, dalekozora 2, radioaparata 2, bicikla 2, odijela. 43, čebađi 79, nafte 1700 kgr, vazelina 30 kgr. i raznog ratnog; materijala.

Uništeno je 4 kamiona, 1 p. av. top, 1 trospratni bunker., 4 obična bunkera, spaljena rafinerija »Olex« i željeznička stanica Šv. Klara, pruga presječena na 160 mjesta.⁸

³ diverzantskog
8 Vidi dok. br. 133.

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 84

Izgubljen: 1 engleski puškomitraljez.

Utrošeno: pješ. municije 11.850, mina za laki bacač 119, mina za teški bacač 35, Džon buli mina 45, metaka za p. k. top 80, bombi 120, eksploziva 316 kgr.

Naši gubici: poginulih 4, među kojima pom. komesara Žumberačke brigade drug Herceg Vilim, stariji vodnik Ud. brig. »Franjo Ogulinac-Seljo« Heraković Slavko, ranjenih 23, među kojima komandant IV. bataljona Ud. brig. »Franjo Ogulinac-Seljo« drug Danijel Grčić, komesar 2. čete II. bataljona Žumberačke brigade drug Petrić Josip, pom. komesara 1. čete III. bataljona Žumberačke brigade drug Brdarić Josip.

U borbi su se istakli: Ud. brig. »Franjo Ogulinac-Seljo« a naročito njen I. i III. bataljon.

Od pojedinaca u borbi su se istakli: iz Ud. brig. »Franjo Ogulinac-Seljo« kapetan Ljuban Ajdinović, komandant III. bataljona, Adžimov Mihael, komandir 1. čete I. bataljona, vodnik Abesimov Vasilj, i Budimir Ivan, komesar 1. čete III. bat. Spišić Ivan, vodnici: Kožuh Mato, Novak Andrija, desetari: Matković Stjepan, borci: Lacković Franjo, Lenardić Ivan, Vugrić Tomo. Iz Žumberačke brigade: vodnici: Franković Sandor, Žeravica Petar, Matijević Joso, komandir Petrić Josip, Goleš Marko, borci: Štajner Ivan, Poljak Josip, Gvozdenović Tomo, Keresman Ivan, Stošić Juro, Vrapčević Petar, Kožić Ilija, Šeper Juraj, Smiljanić Janko, Matulin Tomo, Matulin Janko, Karak Franjo, i delegat Tušinac Anton. Iz Karlovačke brigade: komandir Videček Filip, delegat Puljak Mato, borci Perković Kazimir, Sušlje Branko, Princ Janko, Kukuljan Ivan, Fudur Stjepan i Adžić Milan. U akciji se pokazao slab štab IV. bataljona Udarne brigade »Franjo Ogulinac-Seljo«.

Kritički osvrt:

Akcija je dobro zamišljena i raspored snaga dobro izvršen. Saradnja artiljerije i pješadijskih jedinica djelomično dobra i tamo gdje je bila dobra uspjeh je postignut. Udarne brigade »Franjo Ogulinac-Seljo« osim IV. bataljona pokazala se sposobnom za izvršenje težih i brzih akcija. Žumberačka brigada pokazala je slabu upornost u borbi, poslije prvog odbijenog napada. Karlovačka brigada izvršila je svoj zadatak dobro. Posada željezničke stanice Sv. Klara i rafinerija »Olex« nije uiništена koristeći se mrakom, a djelomično uslijed nedovoljne odlučnosti štaba I. bataljona Udarne brigade »Franjo Ogulinac-Seljo« i nedovoljnog teškog naoružanja. Karlovačka brigada poslije odbijanja neprijatelja nije se starala da sa njim održava kontakt, tako da je bilo neizvjesnosti obzirom na njegove daljnje namjere.

Pouke:

' Pokazalo se korisnim što su jedinice imale dosta vremena za razvoj i podilaženje, a naročito što se prije napada izvidilo neprijateljski položaj i utvrđenje.

Veza je uspostavljena sa svima jedinicama još prije početka napada, tako da je za cijelo vrijeme borbe bila sigurna pomoć komandovanju.

Suradnja teškog oružja i pješadije mora biti najtješnja.

- Teška oruđa i topove privući na što veću blizinu radi sigurnog dejstva.

Za vrijeme ove akcije radi uznemiravanja iz jednog poljskog topa opaljeno je 5 zrna na Vel. Goricu i 10 zrana na Zagreb. Nije nam poznato dejstvo.—

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar – p.pukovnik:
Franjo Knebi

Komandant – p.pukovnik:
M. Dasović

BR. 85

IZVJEŠTAJ ŠTABA 34. DIVIZIJE OD 25. OKTOBRA 1944. ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ O RADU I ORGANIZACIONOM STANJU JEDINICA¹

ŠTAB
XXXIV. DIVIZIJE IV. KORPUSA
NOV. JUGOSLAVIJE
A broj 1277
Dne 25. X. 1944 god.

Vojino-organiza-
•cioni izvještaj.—

ŠTABU IV. KORPUSA N. O. V. JUGOSLAVIJE

1) *Operativna situacija.*

Od posljednjeg izvještaja na sektoru ove Divizije nije bilo bitnih vojničkih promjena. Poslije likvidacije većine uporišta na pruzi Karlovac – Zagreb, neprijatelj ponovno zaposjeda ovu prugu sa težnjom da je stavi u promet. Iz uporišta sa ove

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 32--1/3, k. Z2i23.

Trošmarije koja se pod boitbom povukla prema Jadrču u. sastav bataljona. Pred veće cijeli 2. bataljon stupio je u borbu i pod pritiskom neprijatelja povukao se sa glavninom u Lukov Dol a prednjim dijelovima kod sela Močila. Neprijatelj je do mraka izbio na prostor Zdihovo – Severin.

12. X. 1944 u 8 sati neprijatelj je produžio nadiranje iz Severina i Jadrča u pravcu Lukov Dola. 2. bataljon I. brigade prihvatio [je] borbu ali je bio ubrzo potisnut te neprijatelj oko li sati stigao u Lukov Dol. U 11.30 štab divizije izdao je naređenje I. brigadi da napadne neprijatelja kod Lukov Dola i to obuhvatno iz sela Gorenaca, preko visa Ertić (512) i preko Nadvučnika, a da jedan bataljon koji je bio u Gomirju dejstvuje neprijatelju u leđa preko Ponikava. Ujedno je komandant divizije pošao na položaj da rukovodi napadom. U 14 sati 1. i 2. bataljon krenuli su u napad, ali je neprijatelj u isto vrijeme vršio manevar kroz šumu i izbio na Stubicu a potom na kotu 730. Jednovremeno prodro je preko sela Gorenaca u Plemenitaš. Na kraju dana I. brigada se zadržala sa 2 bataljona na k. 902; njen

bataljon, koji je dobio zadatak da preko Ponikava napadne neprijatelja u leđa, nije se sukobio sa neprijateljem, u toku noći prebacio se je u šumu Ertić – Vrtača sjeverno od Lovnika; jedan bataljon bio u dodiru sa neprijateljem na otsjeku Plemenitaš. •

Istog dana neprijatelj je oko 17 sati krenuo iz Zlobina pravcem Fužine – Vrata i potisnuo je jedan bataljon III. brigade na liniju Vrijak⁴ – Glavica, a jednovremeno utvrđeno je da neprijatelj dovlači pojačanja u Zlobin.

Istog dana 2. bataljon 847. puka krenuo je iz Drežnice preko Mošuna ka Širokoj dragi gdje je zanočio.

Između Bakra i Bakarca jedinice II. odreda sa nagaznim minama digle su u zrak 2 putnička automobila u kojima su poginuli 5 oficira među kojima jedan general.

Na kraju dana izdata su sljedeća naređenja: Da I. brigada pred zoru napadne neprijatelja i odbaci ga sa kote 730, a u koliko u tome ne bi uspjela da organiže za odbranu položaj Lovnik – Presike; da II. brigada sa 2 bataljona napadne neprijatelja u leđa pravcem Zdihovo – Lukov Dol; da se I. odred prikupi u Mrkoplju, a II. Mrzlim Vodicama. •

13. X. I. brigada sa 1. i 4. bataljonom napala je u 5.30 sati neprijatelja na koti 730 i u selu Hajdini. Napad na selo Hajdini je uspio adi napad na kotu 730 nije uspio. Neprijatelj je zatim prešao u protunapad i izbacio naše snage sa Lovnika. Iz Plemenitaša preko Razdrtoga i Malih Draga neprijatelj je produžio nadiranje sa kojim je 2. bataljon stalno vodio borbu povlačivši

⁴ Vjerovatno Viljak, brdo sjeverno od sela Vrata.

se preko sela Kuti ka Donjoj Dobri gdje je zanoćio. 3. bataljon, koji se je u toku noći prebacio preko ceste Lukov Dol – Stubica' zauzeo je položaj kod sela Jakšići gdje je u 11 sati primio borbu i pod pritiskom otstupio na položaj kod sela Novi i Stari Laži. 1. i 4. Bataljon odbačeni su u šumu sjeverno od Presike odakle su ugrožavali neprijatelja bočno, ali su bili bez veze sa štabom brigade. Štab brigade otstupio je kod sela Mala Dobra gdje je u toku noći došao u vezu sa 2. i 3. bataljonom. Neprijatelj šć u glavnom zadržao na prostoru oko Brod-Moravica.

Na pravcu Vrata – Lokve neprijatelj je produžio napad na III. brigadu i to kako sa snagama koje su prethodnog dana izbile iz Zlobina tako i sa onom kolonom koja je noću 12/13 zanoćila u Širokoj Dragi i koja je produžila nadiranje preko Mrkoplja i Bukovca. III. brigada davala je otpor na liniji Sappovački vrh – Kameniti vrh – Debela lipa ali se pod pritiskom morala povući ka Delnicama i zauzela položaje neposredno zapadno od Delnica.

Istog dana 1. bataljon I. odreda prebačen je iz Jasenka na kotu 794 kod Bukovca gdje je zanoćio.

II. brigada sa 1. i 2. bataljom bila je u pokretu prema Lukov Dolu.

Na kraju dana štab divizije izdao je sljedeća naređenja: Da I. brigada zatvori pravce Brod-Moravice – Brod na Kupi i Brod-Moravice – Skrad, da III. brigada u toku noći 13. i 14. napadne neprijatelja pred Delnicama, a idućeg dana u slučaju jačeg -pritiska neprijatelja da se povuče glavninom pravcem Delnice – Küpjak, a slabim snagama da dejstvuje na komunikaciju Delnice – Brod na Kupi; da cijela II. brigada pravcem Vrbovsko – Brod-Moravice i da djeluje neprijatelju u leđa; da grupa odreda dejstvuje na komunikaciju zapadno od Delnica.

14. X. jedan bataljon III. brigade izvršio je pred zoru napad na neprijatelja pred Delnicama bez uspjeha. Neprijatelj je zorom produžio nadiranje prema Delnicama, odbacio III. brigadu koja se je sa štabom i jednim bataljom zadržala na Vodenjaku, dok su 2 bataljona odbačena zapadno od komunikacije Delnice – Brod na Kupi. Jedan od tih bataljona iz zasjede izvršio napad na jedan putnički auto i ubio 4 oficira koji su se vozili u njemu.

U 16 sati neprijatelj iz Brod-Moravica produžio je nadiranje prema Skradu i to jednom kolonom željezničkom prugom, drugom cestom prema selu Mala Dobra; Poslije kratke ali žestoke borbe neprijatelj je odbacio 2. i 3. bataljon prema jugozapadu i prodro u Skrad. 1. i 4. bataljon I. brigade ovog dana prikupljali su se kod Malih Draga i u toku noći 14. na 15. krenuli prema Ravnoj Gori u sastav brigade.

Uslijed pada Skrada štab III. brigade sa jednim bataljonom odstupili su sa Vodenjaka na Dedinski vrh, a ostala 2 bataljona odstupili su ka Crnom Lugu.

3. bataljon II. brigade od 6 do 8 sati vodio je borbu kod Uetretića sa neprijateljem koji je bio ispaо iz Stativa i odbacio ga.

U toku ovog dana dijelovi I. i II. odreda napali su neprijateljski saobraćaj na cesti *Fužine* – Lokve – Delnice.

Toga dana 1. i 2. bataljon II. brigade izbili su na liniju **Stubica** – Gorenci.

15. X. U toku noći 14/15 I. brigada sa 2. i 3. bataljonom odstupila je na liniju Šiška kosa – Stari Laz, a u toku dana pristigli su 1. i 4. bataljon i zauzeli-položaj na liniji k. 833 k. 861. Neprijatelj koji je iz Skrada prodro u Kupjaku 10 sati otpočeo je napad na položaje I. brigade. Borba je vođena cijelog dana. U 18 sati neprijatelj pod zaštitom mraka uspio je da odbaci naše snage sa Šiške kose ali je protivnapadom 2. bataljona odbačena sa iste. Brigada je toga dana zadržala svoje položaje.

Toga dana II. brigada izbila je na prostor Srpske Moravice – Brod-Moravice.

Stab I. odreda sa 2. bataljonom prebacio se iz Primorja za Sungere.

Ovog dana štab divizije izdao je naređenje II. brigadi da napadne neprijatelja pravcem Skrad – Kupjak.

16. X. u 10 sati neprijatelj iz Kupjaka napao je položaje I. brigade i uspio je da odbaci 2 njena bataljona sa položaja Šiška kosa – Stari Laz. Po naređenju štaba divizije u 15.20 sati bataljoni su izvršili protunapad i odbacili neprijatelja prema Kupjaku i Zalesini. Jednovremeno 1. i 4. bataljon sa linije Hlevci – Mance (893)⁵ vršili su pritisak prema Kupjaku. U 18 sati neprijatelj je izvršio napad preko Dedinskog vrha i odbacio naše snage preko Starog Laza i odbacio naše snage na liniju Bujanova glava – k. 904.

U 17 sati neprijatelj je izvršio napad na bataljon III. brigade na Tomić vrhu i odbacio ga preko Poljičke Kose ka Begovom Razdolju. Ostala 2 bataljona III. brigade vodili su borbu patrolama kod Delnica.

II. brigada u 11 sati napala je Skrad bez uspjeha.

Na putu Vrata – Lokve jedan bataljon I. odreda iz zasjede uništio je jedan neprijateljski kamion sa vojnicima, dok je 2. bataljon istog odreda iz zasjede napao jednu slabiju, neprijateljsku kolonu na putu Delnice – Lokve.⁶

⁵ Vjerovatno 'kota 833.

U toku noći 16/17 štab divizije izdao je naređenje I. i II. brigadi da napadnu neprijatelja na liniji Stari Laz – Šiška kosa – Kupjak – Skrad.

U 7 sati I. i II. brigada otpočele su napad.

I. brigada odbacila je neprijatelja sa Šiške kose i Starog Laza. U 10 sati neprijatelj je jačim snagama izvršio protunapad pravcem od Kupjaka prema Šiškoj kosi, zapadnim padinama k. 934 i putem od Zalesine prema Starom Lazu i preko Dedin-skog vrha na Stari Laz. Pod pritiskom brigada se povukla pod borbom na kote 1121 i 1101 gdje ih je neprijatelj pokušao da opkoli i uništi. Vještim manevrima i žestokim protunapadima uspjelo je brigadi da se izvuče iz obuhvata i da zaustavi neprijateljsko; nadiranje. U ovim borbama neprijatelj je pretrpio teške gubitke. Na kraju dana 2. i 3. bataljon zanoćili su na cesti Ravna Gora – Jasenak kod Jakovčevog laza dok su 1. i 4. bataljon ostali na starim položajima.

II. brigada napala je Skrad ali je bila odbačena protivnappadom i povukla se na sektor Brod-Moravice – Srpske Moravice.

III. brigada sa jednim bataljonom vodila je borbu na sektoru Delnice – Drgomalj a sa jednim bataljonom između Be-govog Razdolja i Mrkoplja.

I. odred napadnut je pravcem Bukovac – Brestova Draga :– Mrkopalj i do.podne bio potisnut na položaje istočno od Mrkoplja. Neprijatelj je upao u Mrkopalj, tu je zanoćio i do dana vratio se u Lokve.

Štab divizije koji je odstupao pravcem Srpske Moravice – Skrad – Mrkopalj – Begovo Razdolje, krenuo je toga dana prema Ravnoj Gori i zanoćio na raskrsnici puteva kod M. Štri-fića (k. 1050). Artiljerijski divizion koji u ovim vrlo pokretnim borbama nije mogao biti upotrebljen i koji je odstupio pravcem Brod-Moravice – Skrad – Mrkopalj – Begovo Razdolje, ovoga dana zakopao je svoje topove i kao pješadijska jedinica krenuo za štabom divizije.

18. X. U toku ovog dana I. brigada je sa 1. i 4. bataljonom zauzela položaj na liniji Javorova kosa – selo Vrh – Ugleš, a 2. i 3. bataljon prebačeni su iz Jakovčevog laza na Sušicu i "Jablan. Kod I. brigade ovog dana bilo je samo patrolne djelatnosti, naročito po padu mraka.

U toku ovog dana štab III. brigade sa jednim bataljonom prebacio se je iz Begovog Razdolja preko Poljičke Kose na prostor zapadno od Delnica.gdje je uzeo u sastav ostala dva bataljona. Ti su bataljoni toga dana vodili borbu sa neprijateljem koji je ispaо iz Delnica sa jednom kolonom u pravcu Drgomalja, a drugom u pravcu Brod na Kupi. Borba je trajala od 8.30 do 10.30 kada se neprijatelj povukao u Delnice.

II. brigada provela je ovaj dan u sređivanju i prikupljanju.

I. odred bio na položajima istočno od Mrkoplja. Jedan bataljon II. odreda vodio je borbu oko Lokava, a jedan bataljon istog odreda po naređenju štaba divizije bio je prebačen na komunikaciju Delnice – Brod na Kupi.

Štab divizije sa jedinicama pri štabu, artiljerijskim divizionom i bataljonom OZNA, koji se je bio priključio, krenuo je preko Jablana i Vrbovskog kod Lukov Dola.

19. X. I. brigada napala je neprijatelja mitraljeskom vatrom u Ravnoj Gori prilikom strojeve obuke. Neprijatelj je imao 6 mrtvih. Neprijatelj je u dva maha napao I. brigadu ali oba puta odbijen sa gubicima. Pred veče toga dana 60 neprijateljskih vojnika izbacili⁶ su iz Skrada prema Srpskim -Moravcima od sela Petrovići ali su se ubrzo povukli u Skrad. Toga dana neprijatelj se je povukao iz Skrada ka Kupjaku, te je II. 15rigadi izdato naređenje da ga napadne.

Ovoga dana 2 ustaške satnije iz 33. bojne upale su preko Begovog Razdolja u Mrkopalj gdje su vodile borbu sa patrolama I. odreda, ali su se kasnije povukle prema Starom Lazu.

20. X. I. brigada u 11 sati napala je prednje neprijateljske dijelove na liniji Kosica – Travnik i odbacila ih na Šišku kosu. U 19 sati napala je neprijatelja na Šiškoj kosi, ali on nije primio borbu već je naglo odstupio ka Delnicama.. . . . !

II. brigada u 5 sati napala je neprijatelja na raskrsnici kod Kupjaka. Borba je trajala dva sata ali napad nije uspio, pa se brigada povukla u Skrad.

III. brigada u 4 sata napala je neprijatelja -u Lokvama i probila se u samo mjesto ali se je zatim morala povući uslijed jnkog otpora i neprijateljskih tenkova.

U vezi dobivenih podataka da se neprijatelj povlači ka Delnicama štab divizije izdao je naređenje: I. brigada da napadne neprijatelja pravcem Mrkopalj. – Lokve – Belo Selo. II. brigada da kreće pravcem Delnice i da uhvati kontakt sa neprijateljem na položajima istočno od Delnica, a komunikaciju Delnice – Kupjak da uništi; III. brigada da sa dva 'bataljona presječe komunikaciju Lokve – Belo Selo sa zapadne strane, r: sa jednim bataljonom zatvor komunikaciju Mrzla Vodica – Lokve.

Štab divizije prikupio se je u Malim Dragama.

21. X. Prema dobivenom naređenju I. brigada krenula je zorom pravcem Mrkopalj – Sungeri. Njen 3. bataljon koji je bio prethodnica u 12.30 sukobio se je sa neprijateljem u Sungerima i Brestovoj Dragi. Bataljon se je zadržao na položajima

⁶ Riječ je o ispadu.

k. 804 – k.. 861, odakle je vršio pritisak na neprijatelja. U 1j sati izvršen je ponovo napad i neprijatelj koji je bio u jačini od 2 satnije legionera bio je odbačen ka Belom Selu. 1. bataljon zadržan je u Poljičkoj Kosi i zaštitnici brigade.

II. brigada je zorom otpočela gonjenje neprijatelja prema Delnicama. U 8 sati sa 2 bataljona stupila je u borbu sa neprijateljem na kotama 897 i 867 sjeveroistočno od Delnica. U 11 sati neprijatelj je napao brigadu nadmoćnjim snagama i potisnuo je prema Kupjaku. Brigada je zatim zauzela položaj na koti 886 i južno prema Šijama. Neprijatelj je produžio nadihanje, bacio brigadu istočno od Kupjaka i prodro u Ravnu Goru ostavivši zaštitnicu u Kupjaku.

III. brigada vodila je borbu na pravcu Lokve – Homer sa neprijateljem koji je ispaо iz Lokava i obacila ga nazad u mjesto.

I. bataljon II. odreda vodio je borbu sa neprijateljem kod Delnica i ušao u Delnice pošto je neprijatelj odstupio ka Lokvama.

22. X. 2 bataljona I. brigade vodili su borbu sa neprijateljem na pravcu Belo Selo – Vrata. Borba je vođena do 12 sati kada je neprijatelj odstupio prema Zlobinu.

II. brigada pritiskivala je odstupajućeg neprijatelja pravcem Kupjak – Ravna Gora – Sušica – Vrbovsko. Neprijatelj odstupio u Vrbovsko gdje se zadržao jačim snagama.

1 bataljon III. biiglade 21.-X. u 17 sati napao neprijatelja na Sljemenu. Oko 21 sat neprijatelj je bio potjeran do Fužina, ali je 22. u 0.30 sati izvršio protunapad i odbacio bataljon do Belog Sela. Zatim je brigada krenula u napad na neprijatelja koji je u paničnom bijegu odstupio ka Zlobinu.

6) Ishod borbe.

Cilj ove neprijateljske ofanzive bio je svakako da razbije i dezorganizuje naše snage u Gorskem kotaru i da na taj način rastereti svoje komunikacije koje su pod stalnim pritiskom naših snaga.

U ovoj svojoj namjeri neprijatelj nije uspio. Ne samo da nije uspio razbiti i dezorganizovati naše snage, već je svaki pokret u Gorskem kotaru morao vršiti teškom borbom i pod stalnim pritiskom naših snaga. Ne može se reći da li je neprijatelj imao namjeru da postavi garnizone u Gorskem kotaru, ali svakako on bi to učinio da je uspio razbiti [naše jedinice].

Kada se je neprijatelj riješio da se povuče, on je morao voditi zaštitničke borbe protiv naših snaga koje su planski organizovano gonile, a mjestimično njegovo povlačenje ličilo je na bjekstvo.

U svim ovim borbama neprijatelj je imao sljedeće gubitke:

210 mrtvih, od kojih 6 oficira i (među njima 2 viša).

280 ranjenih (od kojih dva oficira).

Zaplijenjeno: 1 šmajser, 1 tromblonska puška sa 10 bombi, 8 pušaka »Mauser«, 4 rezerv. cijevi za p. mitraljez, od toga jedna za »Šarac«, 1 ranac sa municijom za »Šarac«, 8100 metaka »Mauser«, 5 mina za laki bacač, 6 defanzivnih i 16 ofanzivnih **bombi**, 10 šatorskih krila, 2 torbice, 2 para cipela, 1 kišna kabanica, 6 bluza, 5 pari uvijača, 9 košulja, 5 gaća, 11 pari. čarapa, 9 ranaca, 8 porcija, 3 čuturice i 1 U.⁷ zastava, 5 ručnika, 2200 kutija šibica i 2 konja.

Oštećena su 2 kamiona, 2 taksija i 3 tenka. . .

7) Naši gubici: 31 mrtav, 67 ranjenih, 11 zarobljenih i 121 nestao, među kojima ima i mrtvih. - .

Među poginulima su: (I. brigada) komandir čete drug Radvov Josip. (II. brigada) pomoćnik komesara čete drug Čor Srećko. (III. brigada) operativni oficir bataljona drug Petrović Vojislav.

Među ranjenim su: (I. brigada) komandant 2. bataljona poručnik drug Trbović Milutin, komesar čete drug Zagar Vjekoslav, vodnik Stanić Boško, vodnik Bruš Josip. (II. brigada) zastavnik Zic Anton, vodnik Mišljanović Milan, zamj. referenta sanit. drug Marčelja Josip, komandir čete drug Trivić Mirko, delegat Lukarić Augustin, delegat Majetić Josip i vodnik Komljenović Simo. (III. brigada) komandant 1. bataljona poručnik Frbežar Josip, delegat Žigić Ivan i delegat Dabić Branko.

Među nestalim: (I. brigada) komesar čete drug Ropčić Milan, pom. komesara čete drug Lenac Milivoj, vodnik Matajija Stipe, vodnik Ligatić Pavao i ml. vodnik Komadina Mate. (II. brigada) poručnik Maričić Slavko i vodnik Jurinčić Šime.

Među zarobljenim je ob. oficir II. brigade poručnik Jurković Mladen, koji je teško ranjen.

Materijalni gubici: 3 p. mitraljeza, 87 pušaka, 4 pištolja, 1 telefon i 1 ranac sa municijom, većinom kod nestalih.

Utrošak municije: puščane 17.398, p. mitralj. 69.375, mitralj. 14.807, šmajferske 6005, r. bombi 385, mina za laki bacač 233, mina za t. bacač 335, za protukolsku pušku 19 metaka, mina za Piat 3, nagaznih mina 8 i raketla 8.

8) U ovim borbama kao cjelina dobro se je držao II. ud. bata. I. ud. brigade, kao i pojedine čete iste brigade koje su pohvaljene naredbom štaba divizije, od pojedinaca istakao se komandant II. bataljona I. ud. brigade koji je za vrijeme čitave ofanzive savjesno rukovodio bataljonom i polučio uspjeh. Bilo

je mnogo manjih podviga hrabrosti pojedinaca a to su većinom vodnici i komandiri četa kao i pojedini mitraljesci koji su poхvaljeni naredbom štaba divizije.

9) Jedinica i pojedinaca koji su se slabo držali bilo je u manjoj mjeri i bez posljedica. Na to je svima ukazano a pojedini će biti pozvani na odgovornost od štaba brigade i divizije.

10) Kritika akcije.

U ovoj dvanaestodnevnoj borbi bilo je sa naše strane izvjesnih propusta koji se uglavnom mogu svesti na ovo:

a) II. brigada, koja je bila u Karlovačkom području, bila je na zgodnom položaju da napadne neprijatelja u leđa koji je nadirao pravcem Vrbovsko – Brod-Moravice – Skrad. Stab divizije je ovo odmah uočio i još 12. X. izdao naređenje u tome smislu. Međutim, štab II. brigade, mada je izvršio naređenje, ipak ga nije proveo sa dovoljno energije i brzine. Drugim riječima brigada je oprezno nastupala za neprijateljem koji je potiskivao našu I. brigadu mada je u ovoj situaciji krajnja energija bila na mjestu.

b) Stab II. brigade napad na Skrad nije organizovao svi dovoljno pažnje. U Skradu je neprijateljska posada bila slaba, svega 1 legionarska satnija i jedan dobro organizovani i iznenadni napad morao je polučiti veće rezultate.

c) Kod I. brigade već drugog dana borbe osjećalo se da štab nema u rukama svoje bataljone. Trećeg dana borbe 2 bataljona ove brigade se prosto pogubila te su tek poslije dva dana stigli u sastav brigade. Takvim pojavama svakako je razlog prostранstvo i pošumljenost terena na kome se vodi borba ali pored ovih uzroka ipak se osjeća da štab brigade ne daje svojim bataljonima potpune zadatke te oni ne znaju kuda imaju da potraže štab brigade za slučaj da u toku borbe budu odbačeni i izgube vezu sa štabom.

d) Kao općenita negativna pojava ističe se sporost štabova u brzom donošenju odluka i izvođenju istih, naročito u slučajevima kada neprijatelj manevruje brzo neočekivanim pravcem. Na taj način propuštene su mnogobrojne prilike da se tuku manje neprijateljske kolone sa nadmoćnjim našim snagama.

Gore pomenuta sporost u izvođenju akcija ima i još jedan dublji razlog; naši borci uslijed neishranjenosti ili tačnije uslijed hronične gladi koju trpe i uslijed golotinje su u daleko slabijoj fizičkoj kondiciji te su zbog toga na bojištu mnogo sporiji od neprijatelja.

e) Mada je 12. X. uočeno da je neprijatelj vršio jednu opću ofanzivu sa nadmoćnjim snagama, i to trima pravcima, ipak

nije ništa preduzeto da se sa grupisanim snagama tuče jedna od njegovih kolona. Na taj način davan je svuda frontalni otpor sve u želji da se zaštiti slobodna teritorija sa njenim-institucijama. Možda bi bilo korisnije da su se neki pravci odgolitili kako bi se trupe mogle upotrebiti masivno protiv jedne od neprijateljskih kolona.

f) U svim ovim borbama artiljerijski divizion nije bio upotrebljen mada je bilo prilika za njegovo dejstvo. -Ovo je učinjeno zbog toga da topovi ne dođu u opasnost u vrlo pokretnim operacijama.

Podleganje objektivnim poteškoćama osjetilo se kod naših štabova, isto se odražavalo i na jedinice, a koje su zaista bile dosta velike ali ipak često su bile mogućnosti da se poteškoće smanje baš upornim držanjem.

g) Pored ovih negativnih bilo je i pozitivnih pojava. Naše snage su svuda stupale u akciju planski i neprekidno napadale neprijatelja bilo da se kretao bilo da je mirovao. Iako je neprijatelj raspolagao jačim snagama ipak on jednovremeno nije mogao držati više od dva do tri mjesta jer se stalno osjećao ugroženim. I kad je neprijatelj najzad napuštao Gorski kotar, sve brigade su planski stupile u akciju da ga gone. Ali gonjenje nije bilo uporno, naši niži štabovi nisu cijenili situaciju i tako su često u momentu povlačenja zakasnili i neprijatelj je uspio da se naglo odbaci.

Na sve ove nedostatke štab divizije ukazao je štabovima brigada na konferenciji gdje je izvršena analiza akcije..Uočeno je i mnogo drugih sitnih nedostataka koji su posljedice gornjih nedostataka.

11) Pouke iz ove operacije:

a) Ostvariti telefonsku, radio i idejnu vezu, tj. unapred predviditi sve veze. Pošto se često događa da jedna veza lako podbaci.

b) Podići odgovornost rukovodilaca kako bi se postavljeni zadaci izvršili tačno i na vrijeme jer se često događa zakašnjanje i nedovoljna priprema za akciju.

c) Manevarsku sposobnost kod jedinica ostvariti, a kruto držanje položaja i frontalnu borbu izbjegavati. Neprijatelja udarati tamo gdje ima najviše uslova za uspjeh i nametati mu borbu gdje to on ne želi. Snage koncentrisati i birati slabije nepr. snage za glavni pravac napada.

d) Pojačati i organizovati vojno ob.⁸ službu, kako bi se imao jasan pregled situacije u toku ofanzivnili operacija, a najbolji, je način zarobljavanje neprijateljskih vojnika.

⁸ obavještajnu

c) Jedinicu koja pretrpi udarac treba što prije uvesti u takvu akciju u kojoj mora sigurno uspjeti, kako bi prvo stekle povjerenje u svoju snagu i oružje.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar, potpukovnik:
Matić D.⁹

(M. P.)

Komandant- major:
Vlaislavljević¹

"P. S. U prilogu dostavljamo liste gubitaka.

BR. 75

NAREĐENJE ŠTABA 19. DIVIZIJE NOVJ OD 24. OKTOBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA DA BLOKIRAJU OBRO- VAC I SPREGE UPUĆIVANJE POMOĆI BLOKIRANOM GARNIZONU¹

Š T A B
XIX. DIVIZIJE NOV. JUGOSLAVIJE
24. X. 1944. g.

ŠTABU V. i VI. UD. BRIGADE .

1) Da bi sa Što većom sigurnošću izvršili blokadu neprijatelja u Obrovcu, VI. brigada prebacice I. bataljon preko Zrmanje na zatvaranje komunikacije Obrovac – Gračac.²

2) V. Brigada uzimlje dosadašnji sektor I; bataljona VI. brigade u svoj manevarske prostor i u napadu vršiće zadatak zaposjedanja kanjona nasuprot Grkovca sa mitraljezima.

3) Sutra u 13 sati možemo ponovno očekivati savezničku avijaciju da bombarduje utvrđenja oko Obrova.³ Za sutrašnji

⁹ Đuro
Jo Dušan
ii Dopisano mastilom.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.LI.; reg. br. 21/1, k. 1009.

² O blokadi Obrova od 14. do 26. oktobra vidi dok. br. 88, 136, 137, 140, 143, 145, 146, 148, 149 i 150.

³ Iz relacije 19. divizije vidi se da je 24. oktobra odgođen napad na Obrovac zbog nedolaska savezničke avijacije koja je prema planu napada trebalo da bombarduje neprijateljske položaje u gradu (vidi dok. br. 88).

dan važe iste napomene koje su dostavljene jutrošnjom depešom.

4) Bataljoni V. brigade vršiće stalna upadanja u pravcu utvrđenja sa manjim snagama. VI. brigada ne smije dozvoliti prodor neprijatelja iz pravca Gračaca i Alana. Također vršiti upade u Grkovac i Zidine.

5) Popuniti sa municijom i blagovremeno vršiti daljnje popune municije. Voditi više računa da' se jedinice hrane što • bolje prema postojećim mogućnostima sledovanja.

6) Pristupiti ozbilnjijem rušenju cesta Obrovac – Gračac, Obrovac – Sv. Rok. Uznemiravati i zamarati neprijatelja, ne dozvoliti mu pojačanje i dolazak sledovanja iz Gračaca. Provodenje sviju mjera iznesenih u gornjim tačkama prinudiće se neprijatelja s jednim dijelom na kapitulaciju. Biti stalno spremna za izvršenje napada na Obrovac kad to naredi ovaj Stab ili tačnoj procjeni situacije kad Štabovi brigada donesu odluku da je takva situacija za napad sazrela i prije naređenja Dizizije.

7) Ne možemo reći da su se u posijednoj borbi za Obrovac upotrebila sva sredstva i koristila sva iskustva iz dosadašnjih borbi.⁴ Štabovi bataljona nisu bili uporni u pronalaženju mogućnosti kako da izvrše svoje zadatke. Prateće čete nisu dale rezultate u tačnom gađanju kao u prvašnjim borbama. Odmah se pristupilo grupnom gađanju i tučnoj vatri mjesto da se je prvo urakljo cilj, onda prešlo tučnom gađanju. Također kod pratećih četa nije bio zastavljen princip izbora cilja. Obasipale su se sa jakom vatrom prostorije koje su trećerazrednog značaja a malo je mina palo na ciljeve koji su višeg značenja

8) Piat se nije upotrebljavao a i P.K. top veoma malo. Govorilo se o preduzimanju 4 juriša kroz noć a ručne bombe se nisu upotrebljavale. Svi naši dosadašnji juriši označavani su jakom bombaškom vatrom. Možda se od artiljerije i bacača mnogo očekivalo. I onda kad budemo imali jaču i bolju artiljeriju bombaška vatra će uvijek biti ona koja rješava ishod borbe.

9) Štabovi bataljona nisu pokazali dovoljno smionosti u zahtjevu da čete do kraja izvrše zadatke. Pošlo se u borbu sa izraženom pretpostavkom da će biti mnogo žrtava. Tako stvorenno osjećanje kočilo je svu širinu preduzimanja Štabovima bataljona da dosledno i planski angažuju svoje jedinice. Takova skučenost dobila je svoj izraz u prikazivanju višeg broja izbačenih iz stroja nego što je bilo.

⁴ Riječ je o borbama koje su vođene za Obrovac od 19. do 32. oktobra 1344 (vidi dok. br. 88).

10) U ni u kojem pogledu ne možemo reći da je borba na Obrovcu bila teža od dosadašnjih naših borba, Benkovcu,⁵ Na~ dinu,⁶ Ražancu⁷ i drugim. Potrebno je sa jedinicama prodisku~ tovati o manjkavostima iz borbi na Obrovcu. Ne dozvoliti da se stvori mišljenje, da se je sa naše strane sve učinilo i da je bilo nemoguće uspjeti. Ne treba zanijekati stvarne teškoće što je neprijatelj uporan, utvrđen i planski organizovao vatru.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU ! ,

Komandant, potpukovnik:
Parmač Stanko

i

i
I
i

³ O borbama na Benkovac od 3. do 7. oktobra 1944. vidi dok. br. 38..

⁰ Peta dalmatinska brigada uništila je ustaše u Nadiun 19/20. septembra 1944. Tom prilikom ubijeno je 20, ranjeno 3 i zarobljeno 18 ustaša. Zaplijenjeno je: 1 teški bacac, 4 teška mitraljeza, 6 lakih mitraljeza, 35 pušaka i drugi ratni materijal (Arhiv V.I.I., reg. br. 1–10/1, k. 1021).

⁷ Neprijateljsku posadu u Ražancu uništila je 6. dalmatinska brigada 22. septembra 1944. Neprijateljski gubici: ubijeno 38, ranjen 21. Zaplijenjeno: 1 top 65 mm, 2 p. a. mitraljeza, 3 puškomitraljeza i 27 pušaka. Gubici brigade: 3 mrtva i 27 ranjenih (Arhiv V.I.I., reg. br. 1–11/1, k. 1021).

BR. 76

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. BRIGADE OD 24. OKTOBRA 1944.
ŠTABU 7. DIVIZIJE NOVJ O BORBI NA KOMUNIKACIJI
SUNJA – KOSTAJNICA¹**

Š T A B
I. UDAHNE BRIGADE VII. UD. DIVIZIJE
J U G O S L A V I J E
• Op. Br. 66   "
Dne 24-X 1944

Operativni izvještaj o
napadu i postavljanju
zasjede na komunikaciji
Kostajnica – Sunja.

ŠTABU VII. UD. DIVIZIJE – II – N.O.V.J.

Komunikacija Kostajnica – Sunja nalazi se sa desne strane rijeke Sunje kojom je neprijatelj s vremena na vrijeme saobraćao između garnizona Sunja – Kostajnica. Zemljiste i komunikacija je predstavljeno na sekciji Kostajnica 1:100.000.

Od naših snaga-učestvovalo su u borbi II. ud. brigada VII. ud. divizije i tri bataljona I. ud. brigade.

Prema usmenom naređenju Štaba-VII. ud. divizije – II² – dobili smo zadatak da sa tri bataljona svoje brigade zapo-sjednemo desnu obalu rijeke Sunje. A da će druga brigada zaposjeti visove iznad same komunikacije u cilju sačekati neprijatelja koji je prolazio tom komunikacijom, napasti ga i uni-štiti.

16.X.1944 oko 9 sati u jutro naišla je jedna grupa neprijateljskih vojnika u jačini 80 do 100 vojnika sa pet kamiona koji su došli od Sunje na želj. stanicu Hrastovac sa namjerom da postavljaju telefonsku liniju na komunikaciji Kostajnica – Sunja. Prema dobivenom naređenju za postavljanje zasjede druga brigada trebala je prvo da otvorи vatru a tek onda da mi sa svojim bataljonom vršimo pritisak vatrom na komunikaciju tako da se neprijatelj ne bude mogao pribратi i da vrši organizovan otpor na jedinice druge brigade. Pošto je neprijatelj

i Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 43-1/2, k. 8i6.

- Štab 7. divizije bio je tada podijeljen. Na Baniji se nalazio politički komesar Divizije sa 1. i 2. brigadom a na operativnom području 10. korpusa. NOVJ (na Moslavini i Bilo-gori) komandant Divizije sa 3. i 4. brigadom (vidi dok. br. 21, 57, 104 i 144).

otkrio zasjedu II. brigade i napucavao u pravcu njezinih položaja, tada smo mi dobili naređenje da izvršimo napad na samoga neprijatelja i da ga uništimo.

Naš 3. i 4. bataljon dobili su naređenje da sa po dvije čete izvrše napad na same kamione i grupu vojnika koji su se nalazili na samoj želji stanici Hrastovac, i to IV. bataljon da izvrši sa dvije čete, tj. da presječe odstupnicu neprijatelju u pravcu Sunje a III. bataljon da sa dvije čete napadne pomenutog neprijatelja. Napad je otpočeo u 9.30 časova, neprijatelj je razbijen i zahvaljujući sporini i labavom vladanju IV. bataljona neprijatelj je uspio da sa glavninom vojnika i sa 3 kamiona pobegne u pravcu Sunje dok je ostala dva kamiona ostavio na samoj stanici.

U ovoj borbi ubijena su tri neprijateljska vojnika, zaplijenjeno 3 karabina, 300 metaka, 8 poljskih telefona, 1 km. poljskog kabla i dva kamiona, od kojih je jedan bio onesposobljen dok je drugi ostao ispravan. Kamioni su uslijed slabog držanja nižeg komandnog kadra koji je, iako je dobio naređenje da se kamioni izvuku, svejedno kamione zapalio. Po ovome su preduzeti koraci i svakako krivci pozvati na odgovornost.

18.X.1944 dobili smo zadatku da sa dva bataljona zapo-sjednemo iste položaje sa desne strane rijeke Sunje a da će Druga brigada musliman.³ zaposjeti položaje iznad same komunikacije koja vodi Majur – Hrastovac sa zadatkom kada neprijatelj nađe komunikacijom da ga druga musi. brigada napadne a mi sa dva bataljona vršimo pritisak vatrom i ne dozvolimo neprijatelju da bježi u pravcu rijeke Sunje i da zauzme prugu koja bi omogućavala davati organizovani otpor.

U 8 sati naišla je jedna jača kolona od Kostajnice u pravcu Sunje u jačini 700 do 800 vojnika naoružanih sa 6 do 7 topova, jednim brojem bacača i dosta šaraca. Neprijatelj je nailaskom U selo Stubljane izbacio jaču pobočnicu na visove iznad same komunikacije i napao postavljenu zasjedu koja ga je prilično neorganizованo dočekala, u isto vrijeme odvojila se jedna grupa u jačini 50 do 60 vojnika iz Stubljana i krenula u pravcu Mračaj i rijeke Sunje gdje je dočekao naš drugi bataljon a samom prugom napao ih i odbio nazad u selo. Neprijatelj je odbivši zasjedu II. musi. brigade ovladao visovima iznad same komunikacije i nastavio prodiranje u pravcu Sunje. Naš III. bataljon koji je držao položaj kod želje stanice u Hrastovcu napao je neprijateljsku kolonu koja je bila prilično jaka i natjerao je sa komunikacije na visove sa desne strane komunikacije.

³ Muslimanska. Ona je bila u sastavu Unske operativne grupe (vidi dok. br. 46).

Tada je neprijatelj otvorio jaku artiljerijsku vatru iz nekoliko topova na naše položaje, odbacio naše snage do same pruge i nastavio dalje sa prodiranjem u pravcu Sunje. U ovoj borbi ubijeno je 12 neprijateljskih vojnika i tri konja; do plijena se nije moglo, doći pošto je neprijatelj držao dominantne položaje iznad same komunikacije a neprijateljski vojnici koji su pobijeni bili su uz samu komunikaciju.

U ovoj borbi naši gubici su bili 6 ranjenih, od kojih je jedan teže i pet lakše, poginulih tri, među kojima komesar III. bataljona Adam Januzović.

Utrošeno municije 7/9 mm. 1020 metaka engleske, 8 mm. 700 metaka talijanske, 8 mm. 630 metaka i mina za teške bacače 28 komada.

U ovim borbama nedostajalo je to što se ruži komandni kadar nije snašao i vrlo aljkavo se držao tako da kamioni koji su zarobljeni čak iako su se mogli izvući nijesu izvučeni nego su zapaljeni, drugo što je II. musi. brigada svojom nebudnošću dozvolila da neprijatelj podiđe pod njezine položaje i ovладa istim položajima kdji su dominirali čitavom komunikacijom, drugi nedostatak je bio kod samih naših jedinica, što se štednji municije nije posvećivala uopšte pažnja tako da se pucalo na dosta velikoj udaljenosti pa i bez cilja.

Prilog lista sa pregledom gubitaka.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar-Major:
Mraković Janko

Komahdant-Kapetan:
Nikola Joka

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 11. DALMATINSKE BRIGADE OD 24
OKTOBRA 1944. ŠTABU 26. DIVIZIJE NOVJ O NAPADU
NA STON, STONSKU PREVLAKU I BORBAMA NA KOMU-
NIKACIJI DUBROVNIK – METKOVIĆ¹**

ŠTAB
XI. DALMATINSKE UDARNE BRIGADE
24.X, 1944. godine

ŠTABU XXVI DIVIZIJE N.O.V.J.

Položaj

Predmet. Operativni izvještaj.

(Akcije od 16.X.–22.X.1944. god.)

Neprijatelj je u posljednje vrijeme izvlačio svoje snage, sa juga.² Morski put mu je bio presječen zauzimanjem otoka i poluotoka Pelješca,³ pruga Dubrovnik – Mostar također. Preostala mu je još cesta Dubrovnik – Metković. Da bi zadržao tu cestu neprijatelj je posjeo položaje uz cestu snagama Vražje divizije,⁴ te Ston i Stonsku prevlaku sa XIX bataljonom »999« i sa nešto mornara.⁵

Naša brigada u okviru zadataka Divizije dobila je zadatak® da napdne i likvidira Ston i Stonsku prevlaku i da izbije na komunikaciju Dubrovnik – Metković. Za izvršenje tog zadatka pridodate su brigadi 2 baterije brdskih haubica 75 mm i jedan bataljon grupe J.D.O.O.⁶

Neprijatelj je oko samog Stona posjeo i utvrdio sljedeći: položaje: Humac (trig. 78), Bartolomija (trig. 219), Gorica (trig. 19), Mihajlo (trig. 107), Humac (trig. 63), tvrđavu Kaštel u V. Stonu, tvrđavu Korunu u M. Stonu, Kokota Glavicu (k. 11),

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.U., reg. br. 7–1/3, k. 1101.

² Vidi dok. br. 4 i 90 u ovoj knjizi, tom V, knj. 35, izvještaj Štaba 26. divizije Štabu 8. korpusa NOVJ od 17. novembra 1944, Arhiv V.I.I., reg. br. 1–4, k. 1103/1, 18–13, k. 1100/1, 5–1/7, k. 1103 i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941–1945«, knj. 2, str. 411–415.

³ Srednjodalmatinske otoke (Brac, Hvar, Korcula i Mljet) i poluotok Pelješac osloboidle su jedinice 26. divizije u septembru 1944 (opširnije o tome vidi tom V, knj. 33, dok. br. 64, 73 i 102, i tom V, knj. 35, izvještaj Štaba 26. divizije Štabu 8. korpusa NOVJ od 17. novembra 1944).

⁴ Odnosi se na njemačku 369. legionarsku diviziju zvanu »Vražja«.

⁵ O rasporedu njemačkih i ustaško-domobranskih jedinica na sek-toru Dubrovnik – Metković vidi dok. br. 41 i 90.

⁶ Vidi dok. br. 41 i 49.

⁷ Južnodalmatinskih otočkih odreda

pruge neprijatelj se prema Pokuplju drži defanzivno, dok prema Zumberku vrši svakodnevne israde sa manjim snagama. Na otsjeku između Zdenčine i Leskovca pruga još nikada nije stavljen u saobraćaj, dok ostali dio pruge radi. Pruga Zagreb – Sisak zaposjednuta je sa istim snagama kao i ranije, s tom promjenom što je na sektoru Velika Gorica povratio se I. Donski puk. Iz garnizona na ovoj pruzi neprijatelj zadnjih mjesec dana nije uopće vršio israde na oslobođeni teritorij. Drugom polovinom ovog mjeseca neprijatelj je počeo evakuisati avionski materijal iz Velike Gorice u pravcu Zagreba. Pruga Zagreb – Sisak nije još nikada stavljen u saobraćaj, a poslije operacija na Sv. Klari² ne radi ni na otsjeku Velika Gorica – Zagreb. Na Karlovačkom sektoru neprijatelj je držao komunikaciju Luizijana³, koju je u zadnje vrijeme napustio. Na ovaj sektor neprijatelj je izvršio u toku ovog mjeseca jedan jači ispad i odbacio Odred preko Kupe, te opljačkao veći dio oslobođenog teritorija.

Rad naših jedinica u ovom mjesecu sastojao se je u napadu na pojedinu uporišta i vršenje diverzije na prugama. Likvidirana su neprijateljska uporišta Sv. Klara i Mavračići⁴, dok su diverzije na pruzi bile ograničene zbog pomanjkanja eksploziva⁵.

U toku mjeseca oktobra neprijateljska avijacija nije se pojavljivala na našem sektoru, osim nekoliko izviđačkih ljetova, dok su Saveznici u dva navrata bombardovali Zagreb⁶ i aerodrom Borongaj. Neprijateljskih koncentracija nije bilo, a niti su vršeni neki veći neprijateljski pokreti.

2) Organizacija štabova i jedinica sa njihovom ocjenom.

Naša divizija ima u svom sastavu tri Brigade i tri Odreda. Stab Divizije je popunjeno. Za operativnog oficira Divizije uzeli smo načelnika štaba Udarne brigade »Franjo Ogulinac Seljo« majora Kopjara. Štab Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« je nepotpun jer manjkaju načelnik štaba i operativni oficir. Za načelnika u ovom štabu predlažemo kapetana Vučković Mirka, sadašnjeg komandanta Turopoljsko-posavskog odreda, a za komandanta Odreda kapetana Bulat Tešu, dosadnjeg zamjenika komandanta. Štab u svom radu zadovoljava. Štab Karlovačke brigade je popunjeno i zadovoljava u radu.

² Jedinice 34. divizije napale su neprijateljsku posadu u Svetoj Klari 13/14. oktobra 1944 (vidi dok. br. 32, 37, 84).

³ Odnosi se na automobilski put Karlovac – Hijeka.

⁴ Karlovačka brigada u sadejstvu sa brigadom »Franjo Ogulinac Seljo«, 1. brigadom 8. divizije i jednim bataljonom Žumberačke brigade napala je njemačku posadu u Mavračićima 23/24. oktobra 1944 (vidi dok. br. 68, 69 i 78).

⁵ Vidi dok. br. 131.

Ovaj štab se je u *mnogome* popravio i objedinio. Štab Žumberačke brigade je popunjeno, kao cjelina ne dolazi do izražaja. Štab Turopoljsko-posavskog odreda je popunjeno, i zadovoljava. Štab Samoborskog odreda je prilično snalažljiv i inicijativan. Štab Karlovačkog odreda je nepotpun. U njemu manjka operativni oficir i pomoćnik politkomesara. Štab zadovoljava u radu. Štabovi bataljona u Brigadi »Franjo Ogulinac Seljo« još uvijek nепопunjeni. U svim štabovima manjkaju operativni oficiri. Štabovi bataljona zadovoljavaju, a najbolji je štab III. bataljona. Štabovi bataljona u Karlovačkoj brigadi su također nepotpuni, jer im manjkaju operativni oficiri. Smrću komandantall. bataljona ovaj štab je ostao momentalno bez komandanta.⁶ Štabovi bataljona u Žumberačkoj brigadi su također nepotpuni, jer im manjkaju operativni oficiri. Štabove bataljona nismo popunjavali zbog toga što su komandiri četa mladi rukovodioci i još nedozreli da *uđu u* štabove. Štabovi bataljona u Odredima također su nепопunjeni kao i oni u brigadama. Od odredskih štabova bataljona najbolji su štabovi bataljona Turopoljskog odreda.

3) Formacijsko stanje jedinica i njihova popuna:

Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« ima 4 bataljona, Četu za vezu, Prateću četu, Inžinjersku četu, koja je sastavljena od pionirskog, minerskog i voda jurišnih pionira, Izviđački vod i bolnički vod. Karlovačka brigada ima 4 bataljona, Četu za vezu, Prateću četu, Minerski vod, Sanitetski vod, Izviđački vod i vod jurišnih pionira. Žumberačka brigada ima tri bataljona, Četu za vezu, Prateću, četu, Minerski vod, Sanitetski vod i Izviđački vod. Turopoljsko-posavski odred ima dva bataljona, Četu za vezu, Prateću četu, Sanitetski vod i Minerski vod. Karlovački partizanski odred ima dva bataljona, 1 samostalnu četu i vod za vezu. Samoborsko-jaskanski odred ima 2 bataljona, Prateći vod i vod za vezu.

4) Brojno stanje i naoružanje:

Brojno stanje naših jedinica je i dalje u porastu uslijed mobilizacije i pridolaska sa neoslobođenog teritorija.⁷ Naoružanje u našim jedinicama ne zadovoljava. Nedostaje nam još oko 80 puškomitrailjeza i 1000 pušaka. Gotovo svi talijanski puškomitrailjezi uslijed duge upotrebe su nesigurni i vrlo često zatajivaju, 2)bog čega borci nemaju u njih povjerenja. Najveći nedostatak je u pomanjkanju minobacačke municije i topovskih granata.

⁶ Komandant tog bataljona bio je Josip Kasunić. Poginuo je u napadu na Mavračice (vidi dok. br. 78).

⁷ O brojnom stanju i naoružanju jedinica 34. divizije u oktobru 1944. vidi dok. br. 111.

5) Socijalni i nacionalni sastav:

U svim jedinicama najveći dio boraca i rukovodilaca je **seljački** elemenat, dok je u Karlovačkoj brigadi veći dio radnički elemenat.⁸

6) Nastava u jedinicama, školama i kursevima:

Stručna vojnička spremu rukovodilaca najvećim -dijelom je još slaba i nedovoljna. Gubici u rukovodiocima se teško nadoknađuju, tako da je većina rukovodilaca do komandanta bataljona nedovoljno iskusna i mlada. Izvođenje obuke vrši "se po planu, ali otežano zbog čestih kiša i blata koje vlada u Popkuplju. Kod većeg dijela rukovodilaca još ima premalo vojničkog držanja kako prema starijima, tako i prema mlađima. No u tom pogledu se osjeća napredak iz dana u dan. "UF zadnjim borbama komandni kadar je, koristeći se iskustvom iz ranijih borbi, mnogo pravilnije koristio teško oružje i komandanti bataljona još danas kod stvaranja plana vatre mnogo više vode računa o koordinaciji pješadije i teškog oružja.

Podoficirska škola Divizije održava neprekidno kurseve. *Uspjeh* kurseva je dobar i u jedinicama se osjeća uticaj svršenih kursista. Dopunski kursevi se također održavaju sa' novomobilisanim borcima, rezultat ovih kurseva je dosta dobar. Kod zadnjih operacija mnogo je koristila priprema koja se je vršila prije akcije, a naročito priprema sa nižim komandnim kadrom tako da su niži rukovodioci u pojedinim borbama izvršavali zadatke tu potpunosti i imali jedinice u ruci. Najveći nedostatak kod većine naših rukovodilaca jeste slabo držanje kontakta sa neprijateljem, a isto tako neenergičnost i brzina u gonjenju. Upotreba jurišnih pionira u zadnjim akcijama pokazala je izvjesne uspjehе, ali uslijed nedovoljne obuke još nisu došli do punog izražaja. Ovom rodu vojske potrebno je posvetiti više pažnje.

7) Specijalne jedinice:

Jedinice pratećih oruđa su sređene i popunjene. Jedinice za vezu su popunjene i sređene nedostaje kabla kako u divizijskoj četi tako i u ibrigadnoj. Čete za vezu u posljednjim borbama izvršile su *gotovo* u potpunosti svoje zadatke, tako da je veza u našoj diviziji prilično sređena.

Izviđačke jedinice su formirane, ali još uvijek ne daju dovoljno rezultata zbog toga što ih štabovi nedovoljno angažuju.

⁸ Prema tabelarnom pregledu Štaba 4. korpusa NOVJ od 31. oktobra 1944. brojno stanje Karlovačke brigade bilo je po spisku 1249, od toga 131 radnik, (vidi dok. br. 112).

Inženjerske čete su tek u formiranju. Do sada jedino brigada »Franjo Ogulinac Seljo« ima takovu četu. Isto tako su u formiranju i vodovi jurišnih pionira. Intendantura je dosta dobro sređena. Odsjeci za naoružanje su još slabi i neiskusni. Sanitet je prilično dobar i u zadnjim akcijama je funkcionisao dobro. Borbenost naših jedinica je na priličnoj visini. Ona se je popravila naročito u Karlovačkoj brigadi, a to pogotovo važi za komandni kadar ove brigade. Ishrana uslijed pomanjkanja soli ne zadovoljava. Odjeća i obuća boraca je još uvijek slaba, pa je to i najteži problem u svim jedinicama.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar – p.pukovnik:
Franjo Knebl

Komandant – p.pukovnik:
M. Dasović

BR. 86

IZVJEŠTAJ ŠTABA CEHOSLOVACKE BRIGADE »JAN ŽIŠKA« OD 25. OKTOBRA 1944. ŠTABU 12. DIVIZIJE NOVJ O NAPADU NA STARI SLATINIK I O DIVERZIJI NA ŽELJEZNIČKOJ PRUZI¹

ŠTAB I. CESKOSLOVENSKE BRIGADY
»JANA ŽIŠKY« TROCNOVA
NOV JUGOSLAVIJE
Čislo: 357

Dne: 25 /X. 1944. G

Predmet: Operativni
izvještaj. . .

•ŠTABU XII. UDARNE DIVIZIJE NOVJ.

Dostavljamo operativni izvještaj za akciju na Stari Slatinik i diverzije pruge. Uz operativni izvještaj dostavljamo spisak ranjenih drugova, dok poginulih i nestalih nismo imali. Sekcija Slav. Požega – Brod 1:100000, dana 25.X.1944.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 27-1/2, k. 898.

1.) Opis položaja za dotičnu jedinicu:

Jedinice ove brigade imale su zadatku da napadnu Stari **Slatinik** i to sa jednim bataljonom, a sa drugim bataljom osiguranje od Andrijevaca. Isti bataljon, koji je držao zasjedu od **Andrijevaca**, imao je teren ravan a na lijevom krilu šumovit. Taj bataljon držao je položaj od prteće ceste, koja vodi za kotu 196 prema selu Jakačina Mala. Držale su cestu Aridrijevcu – **Slatinik** i sa jednom četom od ceste preko pruge.

Bataljon, koji je napadao Stari Slatinik, četa koja je nastupala od Andrijevaca cestom u Stari Slatinik, položaj joj je bio ravan a dvije čete koje su se spuštale od sjevera u centar sela, bio je brežuljkast. Četa, koja je nastupala od Stupnika cestom u Slatinik, položaj joj je bio ravan i šumovit.

2.) Naziv naše jedinice, koja se je borila:

U istoj operaciji učestvovala je naša brigada, sastav 2 bataljona, i to sa 1 bataljom osiguranje od Andrijevaca a sa jednim bataljom likvidacija samog uporišta Stari Slatinik.

3.) Naziv, jačina i sastav neprijateljske jedinice:

U istim akcijama, jačina neprijatelja bila je uporište, koje smo napadali Stari Slatinik 400 neprijateljskih vojnika, i to neka količina bez oružja i to su bili Talijani a ostalo naoružani sa puškama, a koliki je bio broj automatskih oružja nam je nepoznat. Jačina neprijatelja, koji se borio iz Andrijevaca sa našom zasjedom, bilo je oko 300 Nijemaca i neka količina usataša. Naoružanje nam je nepoznato. Komandanti istih-također su nepoznati.

4.) Obostrana situacija:

Neprijatelj, koji je bio napadnut od naših jedinica, isti je bio u prolazu i imao namjeru da podje cestom prema Zagrebu. Neprijatelj, koji je vodio borbu sa našim bataljom, nalazeći se u zasjedi kod uporišta Andrijevcu, imao je namjeru da pritekne u pomoć napadnutom neprijatelju, koji se je nalazio u Starom Slatiniku i u bunkerima na pruzi, koji istu osiguravaju. Odluka je bila u istoj akciji da se likvidira uporište Stari Slatinik, i da se izvrši diverzija pruge u istom mjestu.'

5.) Izdate zapovijesti:

Zapovijest je bila izdana od operativnog oficira XII. Udarne Divizije NOVJ pod brojem službeno od 24.X.1944 a podređenom štabu, tj. štabovima bataljona pod brojem 349 od 24.X. 1944.

6.) Vrijeme kada je borba počela, datum, dan i čas:

Borba je počela između bataljona, koji je napadao, i neprijatelja u 24 časa 30 minuta a borba u zasjedi sa našim I. bataljonom, koji je držao položaj od Andrijevaca u 1 sat dru? 25.X.1944. a svršila zajedno obadva bataljona u 4'.10 sati.

7.) Tok borbe:

Borba našeg II. bataljona je bila lokalnog karaktera, kako u nastupanju našeg bataljona skroz do svršetka borbe. Naš bataljon koji je imao zadatak da likvidira isto uporište isto jo i učinjeno i neprijatelj je potisnut' u sredinu sela gdje ih je veći broj zarobljeno i ubijeno. Bataljon, koji je držao zasjedu od Andrijevaca, borba je bila oštra i trajala je od 1 sat dok si; nismo povlačili. Neprijatelj je tukao našu zasjedu sa minobacačima i topovlima, koji nisu apsolutno smetali našoj zasjedi.

8.) Ishod borbe:

Rezultati borbe jesu: zarobljeno je 40 Talijana, 12 Nijemaca, 44 konja, 15 pušaka, 20 pari vojničkih odijela, 15 čebadi, 9 šatorskih krila, i veća količina živinarskog (veterinarskog) materijala, veća količina potkova, i ostali ratni materijal. Ubijeno je 20 a bataljon, koji je bio u zasjedi borio se sa neprijateljem iz Andrijevaca, istome su nepoznati gubici neprijatelja. Prilikom iste akcije presjećene su na 6 mjesta šine i dignut jedan manji željeznički most. Zadatak, koji je bio postavljen pred našu brigadu, je izvršen, samo nije postignut cilj, kojega smo predviđali i to da bi na više mjesta presjekli prugu, što bi bilo za neprijatelja veći udarac.²

9.) Naši gubici u ljudstvu i materijalu:

U ovoj borbi nismo imali ni jednog poginulog druga, samo 3 ranjena, od kojih su dva lakše i jedan teže. Zarobljenih ili nestalih nismo imali. Za vrijeme ove borbe nismo imali gubitaka u oružju a niti kakvog oštećenog oružja.

10.) Utrošak municije:

U istoj borbi utrošeno je 3.750 mauzerskih metaka, 500 engleskih, 700 šmajserskih metaka, 1 mina za teški bacač i <5 mina za laki bacač. Oštećenog oružja ili drugih sretstava nismo imali.

² Vidi dok. br. 151 i 152.

11.) Imena lica i jedinica, koje su se dobro držale:

Pohvaljuje se Druga četa I. bataljona, koja je suzdržala položaj za vrijeme nadiranja neprijatelja, koji je namjeravao priteći u pomoć napadnutom neprijatelju u Stari Slatinik. Isto tako pohvaljuje se cijeli II. bataljon, koji je za kratko vrijeme raspršio neprijatelja, dosta zarobio i potukao.

12.) Imena Hca koja su se slabo držala:

U istoj borbi slabo su se držali i to neki dio novomobiliziranih drugova, koji još nisu učestvovali u nikakvoj borbi.

13.) Kritika akcije odnosno operacije:

Ovu akciju nije potrebno kritikovati, pošto previđeni ciljevi za operaciju i zadatak koji nam je bio postavljen bili su dosta dobro izvršeni s tim da smo imah sredstva za likvidaciju bunkera, tj. Džon-bule ili top isti bunker smo mogli zauzeti, tako da bi se mogla izvršiti diverzija pruge u većem razmjeru, nego što je to bilo predviđeno. Isto s tim što su bile dosta slabe informacije i s time što se ne zna koliko će stati neprijatelja u istom uporištu, koji nam je bio zadan za likvidaciju i kakvih.

U istoj borbi dosta dobro se je snašlo komandno vodstvo, kako bataljona tako i četa.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

V. d. politkomesar:

Operativni oficir:
Hanzl Josip
(M.P)

BR. 91

**DIREKTIVA ŠTABA 8. KORPUSA NOVJ OD 26. OKTOBRA
1944. PODREĐENIM JEDINICAMA DA UNIŠTE NEPRIJATELJSKE SNAGE NA SEKTORU ŠIBENIK – DRNIŠ –
KNIN I DEJSTVUJU U PRAVCU DUVNA, LIVNA
I IMOTSKOG¹**

**DIREKTIVA broj 3
Štaba VIII Korpusa N.O.V. Jugoslavije –
od dana 26 oktobra 1944 g.**

Zajedničkim operacijama snaga NOV i Crvene Armije njemačke okupatorske trupe, koje su se nalazile na teritoriju Jugoslavije, dovedene su u vrlo težak položaj i većim dijelom uništene, naročito u istočnom i južnom dijelu države. Usljed ovoga njemačke snage potpomognute satelitskim trupama nastoje se po dijelovima izvući raznim pravcima prema sjeveru. Na sektor Dalmacije njemačke i satelitske trupe grupišu se uglavnom oko linije rijeke Neretve, Split – Šibenik – Drniš – Knin i Zadar – Gračac. Na liniji Neretve, nakon zauzeća Dubrovnika² i desantnih operacija XXVI Divizije južno od ušća Neretve,³ gdje je neprijatelj pretrpio teške gubitke u ljudstvu i materijalu,⁴ vrši se užurbano povlačenje.⁵ Najjača grupacija je na liniji Šibenik – Drniš – Knin, gdje su se osim njemačkih snaga grupisale i četničke snage jačine oko 7000.® Sporedni neprijateljski pravac je linija Zadar – Gračac.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 30 – 1/5, k. 517.

² Jedinice -29. divizije NOVJ i 2. dalmatinska brigada iz sastava Primorske operativne grupe osloboidle su Dubrovnik 18. oktobra 1944 (vidi dok. br. 47, 58, 140 i 142).

³ U desantnim operacijama južno od ušća r. Neretve od 15. do 24. oktobra učestvovalo su 1. i 11. brigada 26. divizije NOVJ (opširnije o tome vidi dok. br. 41, 49, 77, 90 i 116).

⁴ Ukupni gubici koje je neprijatelj pretrpio u borbama na prostoriji Ston – Slano – Neum, od 15. do 24. oktobra 1944, prema izvještaju Štaba 26. divizije, bili su slijedeći: »Mrtvih 2.000, zarobljeno 1.070. uništeno: 12 tenkova, 2 blinde, 20 kamiona. Zaplijenjeno: 211 motornih vozila (kamiona, i motora), jedan" ispravni tenk od 13 tona, 60 raznih topova (veći broj oštećenih), 89 raznih mitraljeza, 289 konja (dosta ubijenih), 37 kola za vuču, 10 bacača, 23 šarca, 2 »Zbrojovke«, 60 šmajsera, 900 pušaka i drugog ratnog materijala«. (Vidi dok. br. 77, 90 i 116 u ovoj knjizi, tom V, knj. 35, izvještaj štaba 26. divizije štabu 8. korpusa NOVJ od 17. novembra 1944.)

⁵ vidi dok. br. 77, 90, 110 i 116.

® O jačini i sastavu neprijateljske grupacije na liniji Šibenik – Drniš – Knin vidi primjedbu br. 188 uz dok. br. 110.

Glavni zadatak naših snaga: izvršiti koncentrični napad u pravcu linije Šibenik – Knin sa ciljem likvidacije neprijateljskih snaga na tome sektoru. Sporedni zadatak iskoristiti što više neprijateljsko povlačenje istočno od rijeke Cetine u pravcu Neretve sa ciljem ovladavanja tim terenom i nanošenja neprijatelju što više gubitaka. Liniju Zadar – Gračac aktivnošću manjih snaga zadržati u pasivnom stanju do likvidacije neprijateljske glavnine.

Za izvršenje ovog zadatka

NAREĐUEMO:

I. Snage XIX, XX i XXVI Divizije dejstvovati će koncentrično u pravcu glavne neprijateljske linije Šibenik – Drniš – Knin sa zapada, juga i istoka sa zadatkom likvidacije iste.

II. Snage IX Divizije dejstvovaće u pravcu Neretve služeći se manevrima i bočnim napadima na glavnu neprijateljsku liniju Imotski – Mostar sa južne i sjeverne strane, sa zadatkom razbijanja i uništavanja neprijateljskih snaga, pospješivanja neprijateljskog izvlačenja i likvidacije onih uporišta koje napuste Nijemci, a zadrže satelitske snage. Zauzećem Imotskog⁷ zadržati dvije brigade na tome sektoru, kao neposrednu rezervu Korpusa, a sa jednom brigadom i dijelovima odreda dejstvovati dalje prema Mostaru.⁷

Način izvođenja glavnog zadatka: I. etapa: XIX Divizija likvidiraće neprijateljsko uporište Bevrske i nastaviti čišćenje prema Rnškom Slapu i Skradinu.⁸ XXVI Divizija pristupiće likvidaciji Splita sa jačim dijelovima i presijecanje linije Split – Šibenik iskrcavanjem preko sektora Rogoznice radi sprečavanja intervencije pri likvidaciji Splita;⁹ XX Divizija likvidiraće neprijateljska uporišta Sinj, Hrvache, Trilj i Dicmo, a zatim jednu brigadu ostaviti na sektor Dicma sa zadatkom pritiska

⁷ Dejstvujući na navedenoj prostoriji jedinice 9. divizije osloboidle su 28. oktobra Imotski, 15. novembra Duvno a 17/18. novembra Posušje (vidi dok. br. 73, 141, 142, 149, 151 i 152), u ovoj knjizi, Arhiv V.I. L. reg. br. 56–2, k. 842 A, i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941–1945«, knj. 2, str. 419–421).

⁸ U borbama od 28. oktobra do 2. novembra 19. divizija oslobođila je Bevrske, Mostine i Bribir i 3. novembra, kod Skradina, spojila se sa 26. divizijom (vidi dok. br. 106 i 153 u ovoj knjizi, Arhiv V.I.I.; roj. br. 1–2, k. 1021, 8–1, k. 519 i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941–1945«, knj. 2, str. 420).

⁹ Jedinice 26. divizije u sadejstvu sa 10. dalmatinskom brigadom, divizije osloboidle su Split 25/26. oktobra (opširnije o tome vidi dok. br. 4, 91, 110, 116, 148 i 149 u ovoj knjizi, tom V, knj. 35, izvještaj Štabu 2. divizije Štabu 8. korpusa NOVJ od 17. novembra 1944, tom VIII., knj. 3, dok. br. 80, 85, Arhiv V.U., reg. br. 5–1/7. k. 1103, 1–4, k. 1103/1, 18–13, k. 1100–I. 1–2, k. 1030, 6–1/16, k. 1102 i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941–1945«, knj. 2, str. 416–417).

prema Klisu i da bude neposredna rezerva snaga XXVI Divizije koje operišu oko Splita, a druge orijentisati u pravcu sjevera i pripremiti operaciju u Vrličkoj dolini.¹⁰ II. etapa: Snage XIX Divizije dejstvovaće sa jačim dijelom na liniju Pađene – Zrmanja – Otrić sa zadatkom uništavanja neprijateljskih snaga i pripremanja situacije za potpuno prekidanje te linije u povoljnem momentu, a sa jednom brigadom dejstvovaće u pravcu Promine, sa zadatkom bočnog napada na neprijateljske snage na prostoru Drniš – Knin.¹¹ Snage XXVI Divizije dejstvovaće na liniju Šibenik – Drniš, pripremiti i izvršiti likvidaciju Šibenika, produžujući operacije prema Drnišu, a jednu brigadu po likvidaciji Splita uputiti na Vis za zaštitu otoka.¹² Snage XX Divizije pristupiće likvidaciji Vrličke Doline i zavijanjem desnog krila izbiti na liniju Plešivica – Biskupija – Štikovo. III. etapa: koncentrični napad sve tri divizije na prostoru Knin – Drniš sa zadatkom likvidacije oba uporišta s tim da XXVI Divizija likvidira Drniš, a XX Knin, dok će snage XIX Divizije biti upotrebljene prema situaciji.¹³

Artiljerija će u I-oj etapi sa potrebnim brojem oruđa sadjstvovati sa snagama XXVI Divizije. U II-oj etapi prebacice jedan brdski divizion, jednu haubičku bateriju i jednu protikolsku bateriju radi sadejstva sa XX Divizijom, a ostatak će sadjstvovati sa XXVI Divizijom. U IU-oj etapi dejstvovaće uglavnom sa istim jedinicama kao i u II-oj.

Tenkovačka brigada u I-oj etapi sadejstvovaće sa potrebnom jačinom sa snagama XXVI Divizije, a u II-oj etapi preba-

¹⁰ Jedinice 20. divizije osloboidle su 24. i 25. oktobra Hrvache, Sinj, Dicmo i Trilj. U sadejstvu sa dijelovima 26. divizije osloboidle su 25. oktobra Klis. Prema Splitu bila je orijentisana 10. brigada 20. divizije (vidi dok. br. 4, 91, 110, 116, 148 i 149 u ovoj knjizi, tom V, knj. 35, izvještaj Štaba 26. divizije Štabu 8. korpusa NOVJ od 17. novembra 1944. i Arhiv V.I.I., reg. br. 1–2, k. 1030).

¹¹ O dejstvima 19. divizije na liniji Pađene – Zrmanja – Otrić, krajem oktobra i u novembru 1944. vidi dok. br. 88 i 106, u ovoj knjizi i relaciju 19. divizije u Arhivu V.I.I., reg. br. 1–2, k. 1021.

¹² Jedinice 26. divizije osloboidle su Šibenik 2/3. a Drniš 4. oktobra 1944. Usljed uspjelog razvoja operacija na pravcu Šibenik – Drniš i povlačenja razbijenih neprijateljskih snaga u Knin otpala je potreba za upućivanjem brigade na otok Vis (vidi dok. br. 115, 149, 151, 152 i 153 u ovoj knjizi, tom V, knj. 35, izvještaj Štaba 26. divizije Štabu 8. korpusa NOVJ od 17. novembra 1944. i Arhiv V.I.I., reg. br. 5–1/7, k. 1108, 4–10, k. 1102, 28–11, k. 1101A i 6–1/16, k. 1102).

¹³ U borbama za Knin od 26. novembra do 4. decembra 1944. učestvovao je čitav 8. korpus bez jedne brigade (13. dalmatinska 9. divizije), koja je obezbjeđivala dejstvo korpusa sa pravca Mostar – Široki Brijeg (Arhiv V.I.I., reg. br. 5–7, k. 1103, 1–2, k. 1030, 56–2, k. 842 A, 1–2, k. 1021, 1–4, k. 1103/1, 18–13, k. 110–r i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941–1945«).

ciće dve čete tenkova i jednu četu blinda u XX Diviziju. U III-oj etapi isto.¹⁴

Ovaj. plan tokom izvođenja prema zahtjevu situacije mijenjaće se naređenjima ovoga štaba po vlastitom nahođenju ili na predlog štabova divizija.

Vezu održavati putem radio-stanica stalnu. Izvještaje slati obavezno tri puta dnevno, po potrebi i češće, a naročito svaku promjenu situacije. Izvještaji moraju sadržavati, sem potrebnih elemenata, i predlog štaba *za* daljnje namjere. Štabove divizije činićemo odgovornim za svaki propust po pitanju veze i tačnosti izvještavanja.

Ova direktiva stupa odmah na snagu. Depešom potvrdite primitak.

Politkomesar-Pukovnik:
Šiljegović¹⁻¹

Zastupa Komandanta-Pukovnik:
Kuprešanin¹⁶

¹⁴ O učešću 1. tenkovske brigade u borbama za Šibenik, Drniš i Knin vidi dok. br. 4, 115 i 149 u ovoj knjizi, tom V, knj. 35, izvještaj Štaba 26. divizije Štabu 8. korpusa NOVJ od 17. novembra 1944. i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941–1945«, knj. 2, str. 417–426.

¹⁵ Boško
iš Milan

BR 88

IZVOD IZ RELACIJE ŠTABA 19. DIVIZIJE NOVJ O BOR-BAMA OD 26. SEPTEMBRA DO 26. OKTOBRA 1944. GODINE[^]

**STAB XIX UDARNE DIVIZIJE
OPERATIVNI OTSJEK**

RELACIJA

Kninski Odred

Sprječava saobraćaj na otsjeku Zrmanja – s. Pađene. Neprijatelj je u vremenu od 26. do 30.IX. pretrpio osjetne gubitke od nagaznih mina na cesti Zrmanja – Knin (uništen 1 tenk i 5 kamiona, ubijeno 36).

30. IX. neprijatelj je napao dijelove odreda, koji su držali otsjek Vrbica (k. 1041) (7 km. j.z. od Otrića) – Debelo brdo (2 km. j.z. od Otrića), ali u napadu nije uspio. III. bataljon se na večer ovog dana prebacio preko r. Krke u s. Puljane (7 km. i. od Kistanja) sa zadatkom sprječavanja saobraćaja na liniji Drniš – Roški Slap – Mostine.

1. X. neprijatelj ponovno napada bez uspjeha na otsjek Kom (trig. 1000) (16 km. s. z. od Knina) – Crni vrh (k. 622) (20 km. s. z. od Knina). III. bataljon se prebacio iz s. Puljane u S; Čitluk (2 km. j. od Puljana).

2. X. neprijatelj bezuspješno napadao I. bataljon u području k. 899 (17 km. s. z. od Knina). II. bataljon na otsjeku Kom (trig. 1000) (16 km. s. z. od Knina). Vrbica k. 1041. III. bataljon u s. Čitluk odbio napad četnika.

Grupa sjevernodalmatinskih partizanskih odreda

27. IX. neprijatelj se iskrcao kod s. Ljubač (18 km. s. i. od Zadra) i napao Zadarski Odred, koji je bio u području oko s. Poljica i Visočana; uz pomoć dijelova VI. brigade napad je odbijen.

29. IX. Zadarski Odred je na otsjeku s. Ljubač – s. Radovin odbio neprijatelja, koji je iz Zemunika pokušao prodrijeti u s. Ražanac. Dijelovi Benkovačkog Odreda demonstrativno su napali Biograd.

30. IX. Skradinska četa kod s. Međare (1,5 km. z. od Bribirskih Mostina) odbila je pokušaj neprijatelja iz Mostiria, da ju odbaci s položaja. <

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 1–1/1, k. 102-1.

1. i 2. X. nije bilo važnijih događaja.

Za cijeli taj period grupa odreda je vršila određene zadatke u spriječavanju saobraćaja i uznemiravanju neprijatelja.

Zaključak o radu jedinica u ovom periodu:

Neprijateljski saobraćaj bio je u ovom periodu znatno ukočen i neprijatelj je na komunikacijama Knin–Otrić i Mostine–Benkovac pokušao da se osloboди našeg pritiska, ali nije uspio.

Jedino je neprijatelj 2. X. jačim snagama prodro iz Zemunika u Benkovac, što je posljedica slabe veze i nedovoljne koordinacije u radu između dijelova V. i VI. brigade, koji su bili na tom pravcu.²

*VI. – Drugi napad na Benkovac
(3.-7. X. 1944.).*

Obzirom na važnost Benkovca kao raskrsnice komunikacija i što je preko Benkovca povlačenje njemačkog 891. puka, a kod ustaša i četnika u Benkovcu konstatirano opadanje moralna, štab divizije odlučio je ponovno³ napasti neprijatelja u Benkovcu i oslobođiti Benkovac.

Pri sastavljanju plana za napad uzete su u obzir ove činjenice:

a) Neprijatelj je Benkovac ponovno utvrdio – porušene objekte popravio.

b) Pošto je kod ustaša i četnika moral opao napad se lakše mogao izvesti preko otsjeka koje su oni držali, a ti su: sjeverni otsjek – od ceste Benkovac–Zemunik preko Benkovac Sela do bunara Čučur (isključno) i jugoistočni otsjek: s. Buković – pravosl. groblje–Bare Novakovića.

Na osnovi ovih činjenica štab divizije izdao je 2. X. zapovijed⁴ op. br. 104 (prilog 4),-prema kojoj se napad na Benkovac imao izvršiti ovako:

Vth. udarna brigada sa 3 bataljona napada zapadni dio grada: otporne tačke: Krekića i Grubića glavica, kasarne, Kaštel do linije: sjever-jug katolička crkva (isključno). Jednim bataljonom noću u 03.00 sata upasti sa sjev. zap. strane Benkovca u sam centar, a drugim bataljonom napasti u 07.00 sati Grubića i Krekića glavicu poslije artiljerijske pripreme; III. bataljon držati u rezervi kod s. Knez.

VI. udarna brigada sa 2 bataljona čistit će Benkovačko Selo i napasti u zoni: istočno do linije: jaruga između Benkovačkog Sela i Bukovića – bunar (vodovod) Cučur – crkva Sv. Jo-

² Vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 1–15/1, k. 1021.

³ Vidi primjedbu br. 3 uz dok. br. 12.

⁴ Vidi dok. br. 12.

van isključno, zapadno do linije sjever-jug katolička crkva u Benkovcu uključno. Granica zone djelovanja između ova 2 bataljona: cesta Karin – Benkovac.

XIV brigada sa 2 bataljona očistit "će s. Buković i napadati zonu: zapadno do linije: jaruga između Benkovac Sela i Bukovića – bunar Cučur – crkva Sv. Jovana – most 400 m. jugoistočno od k. 172 (sve zaključno), jednim bataljonom napasti s. Buković, a drugim crkvu Sv. Jovana i bunar Cučur.

Napad se ima izvršiti noću – početak u 03,00 sata, osim napada na Grubića i Krekića glavicu, koji ima početi u 07.00 sati (nakon artiljerijske pripreme, koja ima početi u 06.00 sati).

Osiguranje od intervencije susjednih neprijateljskih garnizona:

1 bataljon V. brigade u području s. Skabrnje (zatvara pravac Zemunik – Benkovac).

1 bataljon VI. brigade u s. G. Miljane, a

1 bataljon iste brigade na području zas. Zupčići – k. 104 – k. 97 (sve 10 km. s. od Benkovca), zadatak zatvaranje pravaca od Smilčića i Kariria.

2 bataljona XIV. brigade na prostoriji s. Ostrovica – Krito (163) – s. Ostrovičke Lišane zatvaraju pravac od Mostina. •

Grupa S. D. P. Odreda: Benkovački odred vezat će neprijateljske snage u Biogradu i Vrani, a 1 četom zaposjeti zap. dio s. Perušić.

Zadarski Odred djelovat će u pravcu Nina i Bokanjca.

Kninski P. Odred sprječavat će saobraćaj na liniji s. Zrmanja – s. Žagrovići (3 km. s. z. od Knina) i na liniji Siritovci (10 km. z. od Drniša) – Roški Slap (5 km. s. z. od s. Siritovci).

Štab divizije biće u s. Podgrađe (5 km j. i. od Benkovca).

a) Napad na Benkovac (3–7. X. 1944.)

Za fortifikacijsko uređenje Benkovca važi isto, što je spomenuto za prvi napad na Benkovac, jer je neprijatelj porušene objekte popravio, čitavi grad ponovno opasan žičanom preprekom, a djelomično su postavljene i nagazne mine (na prilazima, koji se ne mogu uspješno tući mitraljeskom vatrom).

Faza priprema za napad ne rasmatra se posebno, jer su pojedine jedinice – došavši sa prostorije, na kojima su ranije bile – odmah prešle u napad na Benkovac, dok su druge jedinice u istom vremenu još vršile pripreme.

Na osnovi navedene divizijske zapovjedi jedinice su izvršile potrebne pokrete, ali u razno vrijeme, te su se događaji razvijali ovako:

3. X. 1944:

V. brigada vršila pripreme za napad na Benkovac, u 17.00 sati 1 četa izvršila nasilno izviđanje Grubića glavice.

VI. brigada I bataljon: iz s. Kašica krenuo preko s. Koral i napao Benkovac Selo, gdje nije naišao na otpor, te je produžio u napadnom poretku na sjev. ist. dio Benkovca, gdje je naišao na otpor i vodio borbu do 04.00 sata 4. X. bez uspjeha.

IV. bataljon krenuo je iz s. Pridrage i noću 3/4. X. napao s. Buković, vodio borbu do 05.00 sati bez uspjeha i zadržao se u istočnom dijelu s. Buković. Ovaj bataljon upućen je na s. Buković (napadna zona XIV. brigade) zato, jer je XIV. brigada bila napadnuta od neprijatelja, te nije mogla učestvovati u napadu na Benkovac.

XIV. brigada nije mogla izvršiti dobiveni zadatak, jer je sama bila napadnuta od neprijatelja iz Benkovca. Neprijatelj koji se 2. X. probio iz Zemunika u Benkovac, probija se dalje iz Benkovca za Mostine i dijelom svojih snaga napada XIV. brigadu, te se I. bataljon od k. 224 (na istočnoj ivici s. Kulina) povukao na s. D. i G. Lepuri, a III. bataljon od Sv. Duha (k. 244) povukao se na zapadnu padinu Mijance (trig. 413).

4. X. 1944:

V. brigada je u toku dana završila pripreme za napad, te je noću 4/5. X. u 21.15 sati napala Benkovac i to:

III. bataljon na Grubića i Krekića glavicu, zauzeo Krekića glaviću, ali dalje nije mogao prodrijeti.

IV. bataljon – s obje strane ceste Benkovac – Zemunik na kasarne (sj. zap. dio grada) i uspio djelomično prodrijeti žičanu prepreku kod kasarne, ali se zbog jakog neprijateljskog povratnog napada nije mogao održati, te se povukao na polazni položaj.

I. bataljon bio je u rezervi kod s. Knez.

VI. brigada: I. bataljon je noću 4/5. X. iz Benkovca Sela napao na sjev. ist. dio grada bez uspjeha, te se u 04.00 sata 5. X. povukao u Benkovac Selo.

IV. bataljon napao je noću 4/5. X. od s. Buković preko bunara Čučur (koga je neprijatelj napustio), ist. dio Benkovca bez uspjeha.

XIV. brigada: I. bataljon napadnut jačim neprijateljskim snagama iz pravca: s. Kolarine (7 km. j. i. od Benkovca) i s. Vukšić povukao se pod borbom na otsjek: k. 225 – Umac (k. 273) – k. 253 (sve 1–2 km. s. od Lišana).

III. bataljon krenuo je sa Mijanca na s. Podgrađe, gdje se zadržao; neprijatelj se pred bataljonom zadržao na Sv. Duhu (k. 244).

Neprijatelj, koji je 3. X. krenuo iz Benkovca, napadao je i ovog dana I. bataljon XIV. brigade, sa ciljem, da si otvori put za Mostine, u čemu je jednim dijelom svojih snaga i uspio, "te se probio u Mostine.

5. X. 1944:

V. brigada: u istom rasporedu produžen je napad; poslije ogorčene borbe prodrlo se u centar grada, ali se nije moglo održati, te su se snage IV. bataljona povukle na polazni položaj. III. bataljon uspio je djelomično zauzeti Grubića glavicu, u 10.00 sati neprijatelj vrši povratni napad i zauzima Krekića glavicu, ali naše snage napadaju i povrate Krekića glavicu.

VI. brigada: I. bataljon je prije podne napadao u istom pravcu kao i dan ranije – bez uspjeha.

IV. bataljon U s. Bukovicu – vršio odatle blokadu Benkovca, ali nije napadao.

XIV. brigada: I. bataljon zadržao se u području Umac (k. 273), III. bataljon krenuo od s. Podgrađe prema Benkovcu, ali zbog jakog neprijateljskog otpora nije uspio, te se povukao Jia polazni položaj.

6. X. 1944:

V. brigada je produžila napad – bez uspjeha. Neprijatelj se iz Benkovca pokušao probiti prema Smilčiću, ali je IV. "bataljon to spriječio. 1 četa iz I. bataljona upućena za pojačanje III. bataljonu.

VI. brigada: Neprijatelj iz Benkovca snažno napao I. bataljon i htio se probiti u Karin, ali se poslije duže borbe bataljon -zadržao i odbacio neprijatelja u Benkovac. Isto tako neprijatelj se htio probiti preko otsjeka IV; bataljona (s. Buković) za Mostine, ali nije uspio.

XIV. brigada: III. bataljon prebacio se u južni dio s. Buković, I. bataljon od Umca (273) krenuo na Sv. Duh (244).

Noću 6/7. X. štab divizije cijenio je situaciju u Benkovcu nejasnom (posljedica slabe obavještajne službe i nedostavljanje izvještaja od brigada o borbama u toku 6. X.) i odlučio za izvjesno vrijeme odustati od daljnog napada na Benkovac, te je u tom smislu izdao zapovijed od 6. X (prilog 5).

No kako je neprijatelj 7. X. od zore preduzeo napad u cilju probijanja iz Benkovca, što je dovelo do žestokih borbi, nakon čega je Benkovac oslobođen, to do izvršenja ove zapovijedi nije došlo.

7. X. 1944:

V. brigada: neprijatelj je izjutra napao jakim snagama i uz pomoć snažne artiljerijske vatre III. bataljona i to sa Grubića glavice i prema Barama.

III. bataljon nije uspio zadržati neprijateljski napad, neprijatelj je zauzeo Krekića glaviću i sa Grubića glavice počeo prodirati u južni dio s. Šopota i prema Barama.

Tada je ubačen u borbu I. bataljon (iz rezerve) sa zadatkom da zatvori pravac: s. Šopot – s. Miranje, ali se neprijatelj, potpomognut jakom artiljerijskom vatrom, uspio probiti iako uz velike gubitke. Slabije snage (ustaše) probile su se u s. Perušić, a jače snage (većinom Nijemci, oko 350 ljudi) probile su se preko s. Miranja u Vranu, ostavivši u Benkovcu gotovo sve teško naoružanje.

Za to vrijeme IV. bataljon napao je i zauzeo kasarne i ša zapada prodro u grad.

VI. brigada: I. bataljon, pošto je dobio podatke da neprijatelj pokušava proboj prema Vrani, krenuo je u napad na Benkovac, u 14.00 sati presjekao žičanu prepreku i prodro u grad, gdje je zadnji neprijateljski otpor likvidiran u 16.30 sati.¹ IV. bataljon zadržao se u s. Buković.

XIV. brigada: U 14.00 sati I. i III. bataljon napali su Benkovac s južne i jugoistočne strane, ali nisu uspjeli spriječiti neprijatelja u probodu prema Vrani – Perušiću.

Brdski top gađao je od s. Buković neprijateljsko grupisanje i pokrete na Grubića glavici, u s. Sopot i na putu s. Sopot – s. Miranje i nanio neprijatelju znatne gubitke, utrošio 48 granata.

II 16.30 sati Benkovac je bio oslobođen (vidi skicu br. 4).

b) *Rad ostalih dijelova divizije koji nisu učestvovali u napadu na Benkovac (3. – 7. X. 1944.):*

II. bataljon V. brigade bio je na prostoru s. D. Biljane – s. Škabrnje i zatvarao pravac od Zemunika na Benkovac.

II. bataljon VI. brigade u zas. Zupčići (7 km. ist. od Smilčića) – zatvara pravac od Karina, *III. bataljon VI. brigade* u s. G. Biljane – zatvara pravac od Smilčića ka Benkovcu. 6. X. neprijatelj je pokušao iz Karina probiti se u Benkovac i uspio je zauzeti Debelo brdo (6 km. j. i. od Smilčića), ali je složnim napadom oba bataljona odbačen natrag u Karin.

II. i IV. bataljon XIV. brigade na otsjeku Korito (k. 163) – Orlovača (trig. 406) – Bršljan (trig. 428) – Kondovača (k. 392) spriječavali su neprijateljsku intervenciju iz Devrsaka i Mostina prema Benkovcu. U toku 3. i 4. X. neprijatelj je napao jačim snagama od Mostina oba bataljona i uspio djelomično, da ih potisne s navedenog položaja, ali su naši bataljoni povratnim napadom povratili izgubljeni dio položaja.

Grupa S. D. P. Odreda

Benkovački Odred zatvarao je pravce Benkovac – "Vrana – Biograd, a sa 1 četom pokušao likvidirati neprijateljsko uporište Kulina (7 km. j. i. od Benkovca), ali bez uspjeha.

U toku 7. X. neprijatelj, koji se probio iz Benkovca prema s. Miranje produžio je nadiranje na s. Ceranje, potisnuo dijelove Benkovačkog Odreda odatle i probio se u s. Vranu.

Zadarski Odred je uz nemiravao neprijatelja na svome području i 7. X. napao uporište Murvicu, koje je djelimično zauzeo, ali se u istom nije zadržao već se povukao u polazne baze.

Kninski odred, I. i II. bataljon na otsjeku Zrmanja – • Prevjes – s. Pađene sprječavali su neprijateljski saobraćaj.

III. bataljon iz Smrdeljskog gaja sprječavao je neprijateljski saobraćaj na pravcu Roški Slap – s. Smrdelje – s. Đevrske.

c) *Obostrani gubici* (trupa koje su učestvovali u borbi za Benkovac) "

Naši gubici:

– poginulo	16
– ranjeno .....,	52

Neprijateljski gubici:

– ubijeno.....	230
– ranjeno .....,	• 87
– zarobljeno .....,	143

Svega izbačeno iz stroja: 460

Pljen:

– pušaka.	231
– puškomitraljeza	8
– šaraca	17
– teških mitraljeza	5
– p. a. ⁵ mitraljeza	2
– lakih bacača	2
– teških bacača	3
– topova 75 mm (neispravan)	1
– haubica 105 mm (3 neispravna)	5
– i znatna količina municije i raznog drugog materijala.	

d) *Benkovac su branili:*

; I bataljon 891. njemačkog puka, 2 čete.

⁵ protuavionskih

I bataljon 384. puka 373. legionarske divizije.

V. ustaška bojna.

Benkovačka i leteća četnička brigada.

Nijemci su držali otsjek: Krekića i Gmbića glavice –

Bare Novakovića i bunar Čučur, četnici su držali s. Benkovac Selo i s. Buković, a ostalo su držale ustaše.

Ukupna jačina 800–1000.

Neprijatelj se uporno borio i kad je uvideo da se neće moći održati, probio se prema Vrani.⁶

e) *Zaključak o ovoj akciji*

Nepovezanost rada je uočljiva: 3. i 4. X. V. brigada vrši pripreme za napad, a VI. napada sama, rezultat – neuspjeh.

5. X. napada V. brigada, 1 bataljon VI. i 1 bataljon XIV. brigade, dok 1 bataljon VI. brigade stoji u s. Bukoviću i ne napada. ;•''••

Slaba obavještajna služba i nedovoljno izvještavanje od strane brigada, kao i jaki pokušaji neprijatelja da se probije iz Karina i Mostina u Benkovac, odnosno i iz Benkovca u Karin i Vranu, činili su situaciju teškom za divizijski štab u; pogledu pravilnog rukovođenja borbom. Iz ovih borbi se vidi da je predpostavljeni štab u nemogućnosti da pravilno rukovodi borbom, kad izvještavanje i veza između potčinjenih i njega ne funkcioniра.

Neprijateljski probor 7. X. iz Benkovca u pravcu Vrane izvršen je s velikim gubicima za neprijatelja i poslije ogorčene borbe i žilavog otpora, koji je dala V. brigada, a koja je angažovala pravilno i posljednju svoju rezervu u cilju da spriječi probor. Glavni razlog neprijateljevog uspjeha u ovom proboru jeste njegova nadmoćnost u artiljerijskoj vatri i kasno preduteti napad VI i XIV brigade na Benkovac.

Gonjenje je vršeno samo vatrom, a ne i pokretom, te je tako propuštena jedna dragocjena prilika za uništenje neprijatelja, koji se iz Benkovca probio s velikim gubicima.

VII. – Borbe za Karin

(8. – 13. X. 1944.)

Nakon zauzeća Benkovca snage XIX. ud. divizije bile su 8. X. u ovom rasporedu:

V. brigada: I. bataljon s. D. Jagodnje, II. bataljon na području s. D. Biljane – s. Skabrnje, 131. bataljon s. Zalužani, IV. bataljon Benkovac, štab brigade s. Knez.

: • « Vidi dok. br. 124, 125, 126, 127, 128, 129 i 130.

: ' ! :

VI. brigada: I. bataljon s. Benkovac Selo, II. bataljon zas. Zupčići, III. bataljon s. G. Biljane, IV. bataljon upućen iz s. Buković prema D. Karinu sa zadatkom izviđanja uporišta Karin; štab brigade zas. Vojevodić (5 km. s.z. od Benkovca).

XIV. brigada: I bataljon Umac (273), II. bataljon Bršljan (trig. 428), III. bataljon S: Dobropoljci (6 km. s. z. Đevrske), IV. bataljon Korito (k. 163) prebacio se u s. Međare (1,5 km. j. z. od Bribirskih Mostina).

Grupa S. D. P. Odreda: Zadarski Odred na prostoriji sjeveroistočno od Zadra.

Benkovački Odred: oko s. Ceranje.

Kninski Odred: I. i II. bataljon na otsjeku: s. Rujište – s. Pađene, a III. bataljon u zas. Laliću (3 km. j. z. Kistanja).

8. X. 1944. štab divizije odlučio je likvidirati uporište D. Karin i u tome smislu izdao zapovijed, prema kojoj se akcija imala izvršiti ovako:

a) Blokadu i napad na Karin kao i spriječavanje saobraćaja na liniji: Obrovac – Karin – Smilčić ima izvršiti VI. brigada.

b) Osiguranje ove akcije od neprijateljske intervencije iz susjednih garnizona imaju izvršiti ostale jedinice ovako:

– V. brigada ima zatvoriti komunikaciju Zemunik – Smilčić,

– XIV. brigada ima spriječiti neprijateljski saobraćaj preko područja: Đevrske – Mostine – Lišane.

– Kninski Odred: spriječavat će saobraćaj na liniji: Zrmanja – Pađene i Đevrske – Roški Slap.

– Grupa S. D. P. Odreda spriječavat će saobraćaj i vezivati neprijateljske snage u svom području djelovanja.

Na osnovi ove zapovijedi preduzele su jedinice potrebno pokrete i ostale mjere.

a) Blokada Karina (9. – 13. X. 1944.)

VI. brigada:

9. X.: I. bataljon upućen je u zas. Mandić (1,5 km. s. z. od Smilčića) radi zatvaranja komunikacije Smilčić – Karin. II. bataljon upućen je da zatvori komunikaciju Obrovac – Karin kod zas. Vrkića stan (6 km. j. z. od Obrovca), III. bataljon u s. G. Ciljane, IV. bataljon u južnom dijelu D. Karina.

10. X.: izvršenje priprema za blokadu Karina omeo ju neprijatelj svojim napadom iz Karina u pravcu Benkovca i uspio je potisnuti III. bataljon na Debelo brdo (trig. 341), na kome se III. bataljon uz pomoć I. bataljona održao i spriječio dalje neprijateljsko (nadiranje). II. bataljon blokirao je Karin s juga držeći zas. Dmiović (južni dio D. Karina), a IV. bataljon

upućen je na otsjek Vršeljak (k. 354^t – 5 km. j. z. od Obrovca) – Orljak (k. 537 – 1,5 km. j. i. od Vršeljka) sa zadatkom zatvaranja pravca Obrovac – Karin.

11. X. neprijatelj je ponovno iz Karina napao I. bataljon i zauzeo Stan gada (trig. 289) (5 km. s. od Benkovca) gdje se održao sve do 16,30 sati, kada je bataljon izvršio povratni napad i odbacio neprijatelja u Karin.

Isto tako neprijatelj se iz Karina pokušao probiti u Obrovac i u 07.00 napao IV. bataljon na Vršeljku (354), ali je poslije duže borbe uz jače gubitke odbačen u Karin. II. bataljon držao je otsjek kod s. Vukas (11 km. j. od Obrovca), a III. bataljon došao je u s. Fratrović (6 km. s. i. od Benkovca) kao brigadna rezerva.

12. X.: neprijatelj je ponovno u 07.00 sati napao I. bataljon, koji je sačekao neprijatelja na položaju Stan gađa (trig. 289) i odbacio ga u Karin.

IV. bataljon također je bio u 06.30 sati iz Karina napadnut od neprijatelja, koji je iznenadno prodro do zas. Lončari, gdje je bila bataljonska komora. Kako je bataljon bio jednovremeno napadnut i od Obrovca i to od s. Kruševa u leđa, povukao se u pravcu s. Zelengrad (9 km. j. i. od Obrovca). II. bataljon bio je u s. Vukas i' odatle uputio 1 četu i 2 voda u pomoć IV. bataljonu, ali je to pojačanje kasno stiglo • – IV. bataljon se već povukao u Zelengrad.

III. bataljon uputio je štab brigade u zas. Vojevodić (2. km. z. od Stan gada) radi zatvaranja pravca Karin – Benkovac.

Neprijatelj je odbacivši IV. bataljon sa pravca Karin – Obrovac, oslobođio sebi put za Obrovac i u toku dana 12. X. a djelomično i noću 12/13. X. napustio Karin i povukao se u Obrovac (vidi skicu br. 5).

13. X. I. bataljon ušao je u napušteno uporište Karin, a na večer je krenuo prema obrovcu na Krš (k. 239 – 1,5 km j. z. od Obrovca). II. bataljon krenuo je preko s. Lončari prema Obrovcu. III. bataljon upućen je u D. Karin, a IV. bataljon je iz Zelengrada prešao u s. Vukas.

U ovim borbama za Karin VI. brigada imala je ove gubitke: mrtvih 17, ranjenih 40, zarobljena 4, nestalih 10; neprijatelj je imao ubijenih 125 i veći broj ranjenih.⁷

Jačina neprijateljske posade u Karinu 400.

b) *Rad ostalih jedinica divizije (9. – 13. X. 1944.)*

V. brigada: u vezi akcije na Karin brigada je noću 9/10. X. zauzela ovaj raspored: I. bataljon zas. Opačići u s. G. Biljane,

7 i 8 Vidi dok. br. 132 i 133.

II., bataljon zas. Čulina i Zupčići (7 km. i. od Smilčića), III. bataljon s. D. Biljane i Škabrnje, IV. bataljon u s. Korlat (rezerva); zadatak: zatvaranje pravca Zemunik – Smilčić – Karin.

10.. X. brigada je na temelju jedne vijesti (koja je bila netačna), da se neprijatelj iz Mostina probio u Benkovac, uputila I. bataljon u s. Raštević, a IV. bataljon u s. Tinjske Lišane; II. i III. bataljon ostali su na dosadašnjim mjestima. U ovom rasporedu brigada je -ostala i 11. X.

. 12. X. je I. bataljon upućen na otsjek s. Podgrađe – Sv. Duh (244), IV. bataljon porušio je most na cesti Vrana – Pakoštane, a III. bataljon je izveo demonstrativni napad na D. Zemunik. II. bataljon ostao je kod zas. Zupčići.

U toku 13. X. nije bilo važnijih događaja.

XIV. brigada: 10. X. neprijatelj je napao I. i II. bataljon (na otsjeku s: Gošići – Bršljan (trig. 428) – Orlovača (trig. 406) iz Mostina i Đevrske i uspio da potisne naše snage sa Orlovače, ali nije mogao prodrijeti dalje, te se vratio na polazne položaje. III. bataljon zadržao se u s. Dobropoljci, a IV. u s. Međare.

11. X. neprijatelj je iz Đevrsaka bezuspješno napadao na I. bataljon na Kondovači.

12. X. IV. bataljon iz s. Međare prešao u s. Ostrovičke Lišane, a 13.-X. je III. bataljon prešao iz s. Dobropoljci u s. Međare.

Kninski Odred: sprječavao je neprijateljski saobraćaj na liniji Otrić – Karin i Đevrske – Roški Slap.

Grupa S. D. P. Odreda: Benkovački Odred bio je 10. X. napadnut kod Vrane od neprijatelja iz Biograda i Pakoštana, te se poslije duže borbe povukao na područje s. G. i D. Ceranje i sprječio dalje neprijateljsko nadiranje u pravcu Benkovca.⁸ U toku 12. X. je odred porušio jedan most i vodovod na liniji Vrana – Pakoštane.

Kod Zadarskog Odreda nije bilo znatnijih promjena.

c) *Zaključak o akciji na Karin*

Obzirom na činjenicu, da je neprijatelju u Karinu najbliže susjedno uporište Obrovac, logično se moglo očekivati da će neprijatelj iz Karina težiti Obrovcu, tj. pokušati da se probije u Obrovac ili sam ili uz pomoć snaga iz Obrovcu, te je zbog toga pravac Karin – Obrovac trebalo zatvoriti jačom snagom, koja bi bila dovoljna da sprječi, kako pokušaje prodora iz Karina prema Obrovcu, tako i pokušaje iz Obrovcu u Karin. Jedan bataljon, kome je taj zadatak dat, nije bio dovoljan da to izvrši.

VI. brigada je veći dio svojih snaga (2 bataljona) grupisala na pravcu Karin – Benkovac, a samo 1 bataljon na pravcu

Karin – Obrovac, dok je 1 bataljon bio u rezervi. Ovakvo grupisanje svakako je – bar djelomično – posljedica neprijateljskog manevra, jer neprijatelj je uporno 10, 11 i 12. X. ponavljao svoje napade iz Karina u pravcu Benkovca i tako stvorio utisak, da se u tom pravcu želi probiti, čime je veći dio snaga VI. brigade navukao na taj pravac, a zatim je iznenadio i uz pomoć neprijateljskih snaga iz Obrova napao IV. bataljon (koji je zatvarao pravac Karin – Obrovac) s fronta i u leđa, odbacio ga sa komunikacije i probio se u Obrovac.

Nedovoljna budnost IV. bataljona VI. brigade imala je za posljedicu da je dio bataljona bio iznenađen neprijateljskim napadom i nije se mogao održati na položaju.

Netačna vijest o proboru neprijatelja iz Mostina u Benkovac 10 X. odvukla je 2 bataljona V. brigade u područje oko Benkovca; ova netačna vijest posljedica je slabe obavještajne službe.

VIII. – Borbe za Obrovac
(14 – 26. X. 1944)

Nakon oslobođenja Karina štab divizije je uputio odmah – još u toku 13. X. – VI.. brigadu na Obrovac sa zadatkom da ga likvidira i napadne, kao i da spriječi saobraćaj između Gračaca i Obrova. Ostale snage divizije imaju u glavnom iste zadatke kao i za vrijeme akcije na Karin.

a) *Blokada i napad na Obrovac* (14 – 26. X. 1944)

VI. brigada: 14. X. I. bataljon blokirao je Obrovac s jugozapada držeći položaje kod s. Kruševa, II. bataljon krenuo je preko s. Bilišane (5 km. j. i. od Obrova) i r. Zrmanje u s. Muškovci (4. km. s. i. od Obrova) i blokirao Obrovac sa sjeveroistoka postavivši ujedno 2 čete u zasjedu radi presijecanja saobraćaja Gračac – Obrovac, III. bataljon blokirao je Obrovac s juga kod zas. Županje (2 km. j. od Obrova) i IV. bataljon prešao je u s. Kruševa i navečer sa I. bataljonom u napadu na Obrovac s juga – năpad nije imao uspjeha.

15. X.: u toku ovog dana produžena je blokada Obrova; neprijatelj je između 07.00 i 08.00 sati izvršio ispadu prema I, III. i IV. bataljonu, ali su poslije duže borbe svi ti ispadi odbijeni i neprijatelj se povukao u Obrovac.

Navečer je 1. bataljon upućen radi sređivanja u zas. Visić Radeka (3 km s. i. od D. Karina), a IV. bataljon sa istim ciljem u zas. Alavanja (2 km. j. i. od D. Karina). U blokadi Obrova na istim položajima ostali su II. i III. bataljon.

16. X.: i II. bataljon je ovog dana povučen u D. Karin (zas. Belan) radi sređivanja, tako da je prema neprijatelju u Obrovcu ostao samo III. bataljon u s. Kruševo (zas. Jurjević).

Brigada je u prethodnim borbama (Benkovac, Karin) bila dosta istrošena, pa joj je bilo potrebno sređivanje, a osim toga i neprijateljsko uporište Obrovac bilo je solidno utvrđeno, pa je trebalo izvršiti i temeljite pripreme za napad na isti.

17. X.: brigada je nakon sređivanja ponovno blokirala Obrovac i pristupila pripremama za napad, na isti u ovom rasporedu: I. bataljon – zas. Jurjević i Krš (k. 239), II. bataljon – zas. Miljanić (1 četa na V. Gradini k. 270), III. bataljon – zas. Bilišane, 1 vod na k. 91 (1,5 km. i. od Obrovca), IV. bataljon – s. Kruševo – zas. Srido Selo i V. Glavica (k. 283).

18. X. neprijatelj je u 08.00 sati napao I. bataljon, ali nakon duže borbe u 17.00 sati odbačen je natrag u Obrovac. II. bataljon prešao je u s. Bilišane, gdje je bio i III. bataljon, a IV. bataljon je poslije podne preko Žrmanje krenuo u s. Deminjak (3 km. s. i. od Obrovca) radi zatvaranja pravca Obrovac – Gračac.

19. X.: neprijatelj je u 08.00 sati napao dijelove IV. bataljona na k. 119 (1,5 km. s. z. Obrovca) i nakon duže borbe povukao se u Obrovac.

Noću 19/20. X. I. i III. bataljon napali su Obrovac s juga ali bez uspjeha; neprijatelj je bio dobro utvrđen i dao je ogorenjen otpor.

20. X. Jako utvrđeno i uporno branjeno uporište Obrovac nije se moglo savladati samo snagama VI. brigade, te je štab divizije odlučio pojačati snage prema Obrovcu i u tom cilju preuzeo slijedeće:

a) I. i II. bataljon V. brigade sa dijelom čete pratećih oruđa upućen je VI. brigadi radi napada na Obrovac.

b) Radi rušenja neprijateljskih utvrđenja određena je i baterija (u međuvremenu sposobila za gađanje 2 topa 105 mm – zaplijenjeni u Benkovcu), koja je imala u sastavu 1 brdski top 75 mm i 2 topa 105 mm.

Ove snage su u toku ovog dana krenule prema Obrovcu i stigle: I. bataljon V. brigade u s. Zelengrad, II. bataljon V. brigade u zas. Gagići (6 km. j. i. od Obrovca); baterija u s. Bilišane.

VI. brigada: vršila je blokadu Obrovca. Neprijatelj iz Obrovca vršio je ispade prema I. bataljonu Krš (k. 239) i zas. Jurjević, III. bataljonu Stražbenica (k. 220) i Modrić bunar i. IV~bataljonu (s. Deminjak) bez uspjeha. Osim toga neprijatelj je slabijim snagama iz Gračaca pokušao prodror u Obrovac preko IV. bataljona, ali nije uspio.

Na večer je II. bataljon prebačen preko r. Zrmanje u zas-
Čude (2,5 km s. i. od Obrovca).

21. X.: ovog dana imao se napasti Obrovac prema slijedećem planu:

- Težište napada sa juga i to: I. i II. bataljon V. brigade sa otsjeka: k. 129 – zas. Karlovac (zaklj.) i I. bataljon VI. brigade sa Krša (k. 239); II. bataljon VI. brigade od s. Čude napada preko Zidina na Obrovac; III. bataljon VI. brigade napada jednim dijelom svojih snaga sa otsjeka između k. 129 i Zrmanje, a drugim dijelom (sa k. 91) tuče Zidine i sprječava saobraćaj na cesti Obrovac – Gračac; IV. bataljon VI. brigade u područje s. Deminjak zatvara pravac Obrovac – Gračac. Baterija ima tući neprijateljska utvrđenja u Obrovcu, a taj zadatak imaju i minobacači. Napad je imao početi u 14.00 s.

Prije početka ovog napada neprijateljska kolona iz Obrovca pokušala se probiti u Gračac u 08.30 sati, ali je od II. bataljona VI. brigade vraćena u Obrovac nakon kraće borbe. Isto tako osujećen je pokušaj neprijatelja da se preko IV. bataljona VI. brigade probije u Obrovac.

Baterija je postavljena na položaj: zas. Oluići – saz. Badža (5 km. j. i. od Obrovca).

Napad prema ovom planu otpočeo je u 14.00 sati (osim bataljona V. brigade, kod kojih je borba počela u 11. 30 sati). I pored, naše artiljerijske i minobacačke vatre, neprijatelj je davao ogorčen otpor i napad se produžio i noću 21/22. X. sve do zore. Bataljoni V. brigade jurišali su pet puta, ah ni oni ni bataljoni VI. brigade nisu uspjeli, neprijatelj se uglavnom održao zbog solidno utvrđenih položaja (bunkeri, žica, minska polja), koji naša baterija (3 topa) nije mogla uništiti (ograničena količina municije – izbačeno u ovoj borbi svega 97 granata) i upornosti, kojom se borio.

(vidi skicu br. 6)

22. i 23. X.: blokada Obrovca produžena u istom rasporedu; vršene pripreme za ponovni napad. Neprijatelj je iz Obrovca 22. X., a iz Gračaca 23. X. napao II. bataljon VI. brigade, ali bez uspjeha.

24. X.: imao se izvršiti napad na Obrovac uz pomoć jakog bombardovanja savezničke avijacije. Kako ista nije došla, napad je odložen. Neprijatelj je iz Gračaca ponovno napao II.-bataljon VI. brigade, ali je poslije duže borbe odbijen. Izvršena je promjena u rasporedu snaga u toliko, što je I. bataljon V. brigade posjedao otsjek Krš (239), a I. bataljon VI. brigade povučen u s. Bilišane.

25. X. produžena je blokada Obrovca.⁹ I. bataljon VI. brigade upućen je preko r. Zrmanje – Porovinja Dolac u s. Jesenovac (8 km. s. i. od Obrovca) ali zbog jake artiljerijske i minobacačke vatre neprijatelja, koji je naišao iz Gračaca i nadirao u pravcu k. 206 (4 km. s. i. od Obrovca), bataljon je prešao r. Zrmanju i uputio se u s. Jesenovac noću 25/26. X. I ovog dana neprijatelj, koji je došao iz Gračaca, bezuspješno je napadao II. bataljon VI. brigade.

26. X.: Ponovno su odbijeni svi napadi neprijatelja iz Gračaca na II. bataljon VI. brigade.

Kod ostalih, bataljona nije bilo važnijih događaja.

Ovo je svršetak akcije na Obrovac, jer je štab⁴ divizije – prema naređenju¹⁰ štaba VIII. Korpusa – izdao zapovijed¹¹ za koncentraciju svojih snaga radi pripreme napada na Knin i u toku 27. X. V. i VI brigada krenule su na područje Kistanje – Ervenik.

U toku ovih borbi za Obrovac *naši gubici* bili su:

– poginulo	18
– ranjeno	101

Neprijateljski:

– ubijeno	149
– i veći broj ranjenih.	

b) Rad ostalih jedinica divizije (14. – 26. X. 1944)

V. brigada: 15. X. je XIX divizija u Benkovcu svečano proslavila godišnjicu svog formiranja, a nakon proslave zauzela ovaj raspored:¹²

I. bataljon – Benkovac Selo, II. bataljon – s. Alavanja, III. bataljon – s. Nadin, IV. bataljon – s. Korlat. Štab brigade Benkovac; zadatak: sređivanje, popuna i obuka.

Brigada je u ovom rasporedu ostala do 20. X., kada su štab brigade, I. i II. bataljon i dio čete pratećih oruđa krenuli prema Obrovou u pojačanje VI. brigadi. III. i IV. bataljon ostali su do 26. X. u okolini Benkovca.

XIV. brigada: sprječava neprijateljski saobraćaj u zoni:¹³ Đevrske – Mostine, Mostine – Ostrovičke Lišane. I. bataljon – s. Dobropoljci, II. bataljon – zas. Ležajić (3 km. s. od Đevrsaka), III. bataljon – s. Međare, IV. bataljon – s. Ostrovica.

⁹ Vidi dok. br. 75.

¹⁰ Odnosi se na direktivu Štaba 8. korpusa NOVJ od 26. oktobra 1944 (vidi dok. br. 87).

¹¹ « Vidi dok. br. 92.

¹² Ona je formirana naredbom Vrhovnog štaba NOV i POJ od 4. oktobra 1943 (vidi tom V, knj. 20, dok. br. 31, 51 i 78).

18. X. neprijatelj iz Đevrsaka i Mostina vrši manje ispadne prema položajima brigade. 23. X. oboren je 1 američki, avion kod Žažvića paljicom topova iz Đevrsaka, dijelovi brigade spasili su pilota i 6 avionskih mitraljeza. 25. X. I. bataljon je napao Đevrske (po podacima, da se neprijatelj iz Đevrsaka povlači), ali nije uspio – neprijatelj je dao jak otpor.

26. X. I. bataljon je kod s. Varivode odbio neprijateljski napad iz Đevrsaka, II. bataljon u području s. Smrđelje vodio borbu sa jednom neprijateljskom kolonom, koja se iz Roškog Slapa uspjela probiti u Đevrske. III. i IV. bataljon na svojim dosadašnjim mjestima.

Kninski Odred: I. bataljon sprječava neprijateljski saobraćaj na liniji Otrić – Kinin, II. bataljon je 14th. X. iz s. Rujišta krenuo preko Man. Krupa (12 km. j. od Gračaca) na k. 431 (zas. Veselinovići – 11 km. s. i. od Obrovca) radi zatvaranja pravca Gračac – Obrovac. III. bataljon iz Smrdeljskog Gaja sprječava saobraćaj na liniji Roški Slap – Đevrske.

15. X. je II. bataljon došao u zas. Veselinovića i u 14.00 sati bio napadnut od neprijatelja iz područja Gračaca s fronta i.s leđa i u 17.00 sati se povukao u Velićev stan (3 km. i. od Veselinovića), gdje se zadržao do 19. X. kada je krenuo ponovo radi zatvaranja pravca Obrovac – Gračac i posjeo Popovu Kapu (k. 1021) – 6 km. j. z. od Gračaca – i k. 1130 (Celevac); sa tog položaja je II. bataljon u toku 2. X. izvršio rušenje i miniranje ceste Obrovac – Gračac i bio pri tome napadnut od neprijatelja iz Gračaca i poslije duže borbe se povukao na polazni položaj. – 23. X. je neprijatelj iz Gračaca ponovno bezuspješno napao II. bataljon. 24. i 25. X. je neprijatelj pokušao povratiti razrušeni dio ceste Gračac – Knin, ali je poslije duže borbe u tome spriječen. 26. X. bataljon je bio napadnut od neprijatelja iz Gračaca u 08.00 sati, a nešto kasnije i u leđa od četnika, te se povukao na prihvatni položaj (zas. Veselinovići – zas. Velići).

Grupa Sjevernodalmatinskih P. Odreda: u području sjeveristočno od Zadra (s. Polešnik – s. Poljica – s. Bokanjac) vrši uzneniranje neprijatelja i sprječava saobraćaj.

16. X. rasformirani su Benkovački bataljon i Skradinska četa.

c) *Zaključak o borbama za Obrovac*

Rad izviđačke i obavještajne službe bio je dosta slab, te prvi napadi na Obrovac (14.X. i noću 19/20.X.) nisu uspjeli. Tek kad se ovim napadima došlo do saznanja o mjestima, jačini i rasporedu neprijateljskih utvrđenja, pojačane su napadne trupe i predviđeno rušenje neprijateljskih utvrđenja sredstvima, ko-

jima se raspolagalo (baterija od 3 topa i minobacači). Napad na Obrovac je neuspjela improvizacija proizišla iz gonjenja nepr. od Karina.

Jačina neprijateljskih utvrđenja, neprijateljeva upornost i naša nedovoljna sredstva za rušenje (ograničena količina art. municije) bili su uzrok, da napad 21.X., koji je bio dobro pripremljen, nije imao uspjeha.

*Obostrani gubici bili su:
(za cijeli period: 8.IX. – 26.X.)*

A. – U ljudstvu:

1. – Naši gubici:

a)	<i>borci:</i>	
	– poginulo.....	130
	– ranjeno.....	401
	– zarobljeno.....	4
	– nestalih.....	13

Svega: 548

b) Vojni i politički rukovodioци oficirskog ranga:

– poginulo..... 24, i to:

Iz V. brigade:

- Popić Mirko, komandir čete,
- Sekulić J. Milan, poručnik,
- Popović Đuro, pporučnik,
- Korolija P. Ilija, pporučnik,
- Sovilj Božo, pporučnik,
- Žutić L. Nikola, zastavnik,
- Stević N. Lazo, zastavnik,
- Brčić P. Obrad, zastavnik,
- Orlić Ivan, delegat¹³
- Agbaba Stevo, delegat.

Iz VI. brigade:

- Keča Đuro, poručnik, komandant bataljona,
- Medić Đuro, komandir čete,
- Badža Stanko, zamj. komandira,
- Babić I. Dmitar, pomoć, komesara
- Dević S. Mile, poručnik, kom. čete,
- Klarin Grgo, delegat,
- Sekulić D. Đuro, delegat.

¹³ Politički delegat voda

Iz XIV. brigade:

- Maglov Božo, zamjenik komandanta bataljona,
- Blanuša Marko, operativni oficir I. bataljona,
- Mandić Mane, komesar čete,
- Vukmirović L. Lazo, komesar čete,
- Selić Jovan, komandir čete,
- Borak Mile, zamj. komandira,
- Zeželj Đ. Đuro, delegat.

Ranjeno:.....42, i to:

Iz V. brigade:

- Drača Danilo, poručnik,
- Tomas Miljenko, komesar čete,
- Milat Krešimir, v. d. komesara čete,
- Gota Petar, zamj. komandira čete,
- Šimunić Ljubo, pomoćnik komesara čete,
- Blagdan Ferdo, pomoć, komesara čete,
- Krička Stevan, zastavnik,
- Bančić A. Mirko, delegat,
- Lukačić M. Milan, delegat,
- Vujsinović Lazar, delegat,
- Juričev Drago, delegat,
- Mandić Krsto, delegat.

Iz VI. brigade:

- Pavlica Iso, komandant bataljona,
- Carić Milan, poručnik – komandant bataljona,
- Pundžer Petar, komesar bataljona,
- Antulov Boris, pomoć, komesara bataljona,
- Jokić Milan, operativni oficir,
- Filipović Janko, komandir čete,
- Torbica Ilija, komandir čete,
- Antonija Ive, komesar čete,
- Milić Dušan, komesar čete,
- Bebas Ilija, v. d. komesara,
- Radić Petar, delegat
- Matić Dušan, delegat,
- Alavanja Petar, delegat,
- Japundžić Jandrija, delegat,
- Čalić, zamjenik komandanta brigade.

Iz XIV. brigade:

- Šrbac Mile, kapetan,
- Vlasta Emil, poručnik,
- Popović Dušan, poručnik,

- Laća Zvone, poručnik,
- Bezbradica Nikola, poručnik,
- Krneta Nikola, poručnik,
- Zakil Nikola, poručnik
- Bjelanović Brane, komesar čete,
- Gašić Đuro, zamjenik komandira,
- Marčetić Mane, pporučnik,
- Punoć Mile, zastavnik,
- Reljić Đorđe, zastavnik,
- Nikolić Bore, zastavnik,
- Korolija 'Nikola, zastavnik, •
- Bjelja Nikola, zastavnik,
- Matić Savo, zastavnik.

2. — <i>Neprijateljski gubici:</i>	
— ubijeno.....	1215
— ranjeno.....	654
— zarobljeno.....	424
Ukupno:	2293

B. — *U materijalu:*

1. — *Naši gubici:*

— pušaka.....	9
— p. k. pušaka.....	1
— puškomitraljeza.....	2
— 1. bacača.....	1

2. — *Plijen i trofeji:*

— pušaka.....	981
— p. k. pušaka.....	1
— pištolja.....	35
— šmajsera.....	10
— bombi rUčnih.....	394
— puškomitraljeza i	28
— šaraca.....	22
— teških mitraljeza.....	16
— lakih bacača.....	2
— teških bacača.....	7
— p. a. mitraljeza.....	6
— topova 75 mm.....	2 (1 oštećen)
— topova 105 mm.....	6 (3 oštećena)
— puščanih metaka.....	135000
— mina za 1. bacač.....	40
— mina za t. bacač.....	522
— nagaznih mina.....	3000
— granata za p. k. top	99

—	granata za 105 mm top.....	304
—	radiostanica.....	17
—	telemetara.....	10
—	telefonskih aparata.....	20
—	telf. kabla km.....	26
—	kamiona.....	11
—	i veće količine vojničke opreme.	

3. — *Uništeno:*

—	tenkova.....	3
—	oklopnih auta (blinda)	1
—	topova 75 mm.....	1
—	kamiona.....	42

Položaji svojih i neprijateljskih trupa na završetku ovog perioda:

Kao što je iznijeto u odjeljku »Borbe za Obrovac« za 26.X. 1944.

Neprijateljske trupe i komandanti koji su učestvovali u ovom periodu u borbama

1) *Njemačke trupe:*

Dijelovi 264. grenadirske divizije:

Stab ove divizije bio je u Drnišu.

891. puk: II. bataljon — • Benkovac, ostali dijelovi u području oko Zadra, od 11. IX. I. bataljon — Benkovac, II. bataljon Đevrske, Mostine i Smrdelje, ostali dijelovi oko Zadra.

893. puk: u području oko Šibenika.

Dijelovi 373. legionarske divizije: .

I. bataljon 383. puka bio je na otsjeku Otrić-Zrmanja — . Palanka.

II. bataljon 383. puka na otsjeku Gračac-Otrić.

Dijelovi I. bataljona 384. puka na otsjeku Zrmanja-Otrić-Srb; kasnije je ovaj bataljon prebačen u Benkovac.

-Dijelovi 373. divizije držali su u oktobru i.uporišta Karin i Obrovac.

, Borbenost njemačkih jedinica bila je dobra.

• 2) *Ustaške trupe*

Dijelovi VII. ustaškog stajaćeg zdruga:

Stab zdruga u Drnišu, komandant ppukovnik Brajković Tomislav, načelnik štaba natporučnik Peršić Ivan.

'I. bojna (650 boraca) u području oko Drniša, a 3. satnija (80 boraca) drži Roški Slap — komandir poručnik Mate Sarić.

V. Bojna — Benkovac (300 boraca).

"VI. bojna – Zemunik
Jurišna bojna – Zemunik.

Ove tri bojne (V, "VI i Jurišna) obrazovale su Zadarski •poluzdrug, komandant ppukov. Zelić, koji je bio u sastavu VII. ust. stajaćeg zdruga.

Osim ovih redovitih ustaških trupa postojala je u nekim selima u Ravnim kotarima i ustaška milicija, formirana od mještana.

Moral ustaških jedinica, naročito milicije, bio je u •opadanju.

3) Četnici:

Dijelovi I. Dalmatinskog korpusa:

Štab' – Kosovo (Kninsko), komandant kapetan Mijović.

Prominska brigada -- s. Ramljane (9 km. j. od Knina), komandant pporučnik Simo Radić, 500 boraca.

Dijelovi II Dalmatinskog korpusa:

Velebitska brigada (230 boraca) – Obrovac, komandant pporučnik Bianko Obrad.

Benkovačka brigada (200 boraca) – Benkovac, komandant Stegnajić.

Đevrskačka brigada (110) – Đevrske, komandant poručnik •Savić.

Kistanjska brigada (100 boraca) – Smrdelje, komandant . kapetan Babetić.

Komitski odred Marić (280 boraca) – Otrić.

Moral kod četničkih jedinica (naročito onih u Ravnim ko-
tarima) bio je u opadanju.

- Stanje neprijateljskih i svojih trupa i njihova sposobnost za borbu

Nakon oslobođenja Benkovcija i likvidacije većine neprijateljskih uporišta u Ravnim kotarima, moral je kod ustaša i četnika znatno opao, međutim njemačke trupe su se i nadalje borile žilavo i uporno.

Naše trupe su poslije postignutih uspjeha ojačale moralno a i u pogledu naoružanja, te su b(ile spremne za izvršenje novog zadatka – napad na Knin.¹⁴

¹⁴ Cpšti napad jedinica 8. korpusa NOVJ na Knin započeo je 26. novembra (opširnije o tome vidi Arhiv V.U., reg. br. 3-1, k. 119/8, 1-1/2, k. 1021, 1-2, k. 1030, 5-7, k. 1103, »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941–1945«, knj. 2, str. 421–426 i »Završne operacije za oslobođenje Jugoslavije 1944–1945«, str. 284–299).

Važni i podaci o utrošku municije:

— granata 105 mm	88
— granata 75 mm	516
— granata za p. k. topove	933
— metaka p'ušč. i mitralij.	226000
— mina za t. bacače	1802
— mina za 1. bacače	335
— ručnih bombi	710
— metaka za p. k. mitralj.	1200 (20 mm)
— metaka za p. k. pušku	750

Utrošak municije bio je srazmjerno umjeren, još se u pojedinim vrstama municije oskudijevalo.

Lica i trupe, koje su se osobito istakle, te zaslužuju odlikovanje:

Takvih lica i trupa je bilo, ali su svojevremeno podnijeti prijedlozi za odlikovanje istih i već su odlikovani, te se sada ne navode.

Zaključak o akcijama u ovom periodu (opće primjedbe)

Obavještajna služba bila je nepotpuna, te se često napađala pojedina uporišta (Obrovac) bez sigurnih podataka o neprijatelju i njegovim utvrđenjima. Tek kad se u napadu nije uspjelo i kada se borbom došlo do potrebnih podataka, preduzimao se ponovno napad nakon temeljnje pripreme.

Služba veze kako između prepostavljenih i potčinjenih, tako i između sadejstvujućih jedinica nije uvijek fmikcionisala, te je zbog toga dolazilo do nepravilnog rukovođenja borbom i nepovezanosti u radu (drugi napad na Benkovac).

Blokada i napadi na pojedina uporišta nisu uvijek izvršeni sa potpunim opkoljavanjem uporišta, već je obruč oko uporišta često bio nepotpun (nije bio zatvoren), ovo je omogućilo neprijatelju, da se iz uporišta probije i spase od uništenja.

Upornost naših jedinica u borbi u pojedinim slučajevima nije bila na visini, ali bi nakon početnog neuspjeha nastupilo slabljenje upornog držanja. Ovo donekle dolazilo je i zbog slabe izviđačke i obavještajne službe.

Gonjenje razbijenog neprijatelja vršilo se vatrom, a rijetko kada i pokretom, te su zbog toga, što se neprijatelja nije gonilo i pokretom, propuštane dragocjene prilike za njegovo uništenje.

I pored svih ovih pojava slabosti u radu, divizija je u ovim akcijama imala *znatnih uspjeha*, oslobođila Ravne kotare i naijela neprijatelju znatne gubitke.

Prilozi:

- a) Zapovijedi
- b) Relacija V. brigade
- c) " VI. "
- d) Skica 6.

Napomena: relacija XIV. brigade priložena je uz prethodnu divizijsku relaciju.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

POLITKOMES AR-POTPUKO VNIK:

Babić Petar

KOMAND ANT-PUKO VNIK:

Parmač Stanko

(M. P.)

BR. 89

IZVJEŠTAJ ŠTABA 32. DIVIZIJE OD 26. OKTOBRA 1944. ŠTABU 10. KORPUSA NOVJ O NEKIM SLABOSTIMA I GREŠKAMA PRILIKOM NAPADA NA KOPRIVNICU¹

STAB XXXII.- DIVIZIJE
NARODNO OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Oper, broj: 266/44
. Dne 26. oktobra 1944.

---*:

Analiza napada na neprijateljsko uporište
Koprivnica na dan 13,14. i 15. oktobra 1944.
(Sekcija Đurđevac, Čakovec 1 :100.000).

ŠTABU X. KORPUSA »ZGB« NOV I POJ

Poslije uspješno završenih borbi u Pitomači i Kloštru² neprijatelj – crna legija³ – bio je znatno uskoleban u svojoj upornosti i postojali su svi objektivni uslovi za daljnje uspješne operacije u Podravini. Oslobađanjem Novog Grada, Virja i

- 1 Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 5-1/2, k. 551 B.;

² Pitomaču je napala 32, a Kloštar 33. divizija 5. oktobra 1944 (opširnije o tome vidi dok. br. 5, 6, 18, 24, 31, 62 i 64).

³ Odnosi se na dijelove 5. ustaškog djelatnog stajaćeg zdruga (vidi dok. br. 40).

Đurđevca⁴ demoralizacija neprijatelja koji je::ptef]5io velike gubitke još se više pojačala, upravo je nastupila kulanMäCija⁴ demoralizacije neprijatelja, a polet i moral naših jedinica znatno se pojačao. Pod takovim okolnostima donesena je odluka =da;še napada grad Koprivnica, glavna tačka odbrane crne legije.⁵; •

PRIPREME NAPADA:

...

Prije napada (12. X. o. g.) divizija se nalazila ha osiguranju od Koprivnice na liniji Jagnjedovac – Borovljäm – Bregi. Brigade su vršile izviđanja samog grada, ali izviđanja nisu bila potpuna, jer se zadovoljilo samo sa osmatranjem. Obavještajna služba nije mogla dati zadovoljavajuće rezultate iz razloga što su nepoznatesnage iz uporišta Đurđevac, Virje! Novi Grad probile se do Koprivnice, pa je stanje jačine posade bilo teško provjeriti. 13. X. o. g. Brigade su zauzele položaje'Draganovać i Močilski Breg sa zadatkom izviđanja uporišta, nastupnih pravaca i zatvorile pravce prema Koprivnici i Ludbregu.

TOK BORBE:-

^ .

Prepostavljalo se da je uporište dobro branjeno, stoga je pred Brigade stavljeni da svaka u svom napadu likvidira, glavne tačke neprijateljske odbrane. Brigada »Matija Gubec« imala-je na svom putu nadiranja glavne odbrambene tačke; kolodvor-i uljarnicu i težište napada trebalo je usmjeriti na*koiodvorjava istovremeno izvršiti demonstraciju napada na uljarnicu. Udarna brigada »Braća Radić« trebala je izvršiti prođor, u-sam grad kanalom rječice Koprivnička rijeka i zauzeti ciglane.. Napad nije jednovremeno izведен i jedinice su zakasnile.: Bataljoni: koji su napadah nisu dovoljno ispitivali neprijateljske tačke,i bili-su na momente iznenađeni dobivenom vatrom sa bokova- (III. bataljon Brigade »Matija Gubec« i II. bataljon Udarne brigade »Braća Radić«), Ti bataljoni u. svom nastupanju nisu dovoljno vodili računa o neprijatelju i njegovim utvrđenjima.koja su.se nalazila na groblju i pruzi što je imalo za posljedicu da su bataljoni pretrpili gubitke,i u priličnom neredu povukli se na polazne položaje, ne postignuvši uspjeh, a što je bilo .sudbonosno za daljnji razvoj borbe. Nakon neuspjeha II. bataljona' Brigade »Matija Gubec«, isti je nekoliko puta pokušavao ,qunsima zauzeti groblje. Sam prilaz groblju vodi'brisanim prostorom koji je dobro tučen vatrom neprijatelja iz bunkera ha 'groblju i ju riši po danu bez jake artiljerijske i minobacačke pripreme'ili

4 Podravski Novi Grad i Virje oslobođila je 33. divizija, a Đurđevac 12. divizija 12. oktobra 1944 (vidi dok. br. 27, 28, 30, 39, 43, 62 i 65).
s Opsirnije o borbama za Koprivnicu vidi dok. br. 40, 45, 52, 57, 59, 136, 137, 138 i 139.

čvrste odlučnosti da se pretrpe veći gubici ne bi uspjeli. Međutim bataljon je u stvari nalijetao na neprijatelja i trpio gubitke.

Pošto je I. bataljon Udarne brigade »Braća Radić« zauzeo ciglanu sjeverno od slova »D« (Jagnjedovačko polje) i zauzećem ctiglane na desnom krilu Udarne brigade »Braća Radić«, po jedinicama XXXII. Divizije stvoreni su uslovi da se izvrši probor. u sam grad. IV. bat. Udarne brigade »Br. Radić« zaposjeo je prve kuće u Krivoj ulici i izbio pred neprijateljske bunkere na Koprivničkoj rijeci i kod prelaza preko rijeke u grad iz pravca Novog Grada. Smionim i inicijativnim prodom jedne čete IV. bataljona sa zamjenikom komandanta Brigade, komandantom i oper. oficirom bataljona odbačen je neprijatelj iz svih bunkera koji su branili prilaz gradu. To je bila najveća pobeda koja nije iskoristena, jer je neprijatelj izvršio kontrajuriš i odbacio četu koja nije imala oslon naših jedinica, a sama je bila slaba da se uspješno suprotstavi nadmoćnjem neprijatelju.

KRITIČKI OSVRT:

Borba u Koprivnici pokazala je neke naše slabosti.

Plan napada nije bio dovoljno pripremljen i razrađen, tako da jedinice nisu bile upoznate sa planom odbrane neprijatelja. To se moglo postići aktivnim borbenim izviđanjem što toga puno nije bilo u potpunosti učinjeno, pošto se nije znao plan odbrane neprijatelja. Vlastite snage i oružje nisu bili pravilno raspoređeni odnosno angažirani. Neprijatelj je imao takozvani sistem vanjske odbrane grada sa jakim rezervama u centru i na pravcu gdje se vršio prođor one su aktivno djelovale. Naši napadi bili su manje-više frontalni bez jače potpore teškog oružja i neprijatelj je uspješno parirao svojim kontranapadima i odbacivao naše jedinice koje bi postizavale znatnije uspjehe. Osnovni razlog što napad nije uspio leži u nepravilnom iskoricanju teškog oružja (topova i bacaca). U budućnosti za uspješnost napada na gradove treba imati tri osnovna momenta u vidu:

1. – Ne napadati frontalno nego odrediti glavnu tačku odnosno pravac za prođor na kojem izvršiti koncentraciju svih teških oružja i postići vatrenu nadmoćnost automatskim oružjem i nadmoćnost ljudskim snagama.

2. – Prođor, izbacivanje neprijatelja iz njegovih položaja znati iskoristiti, naime ne vršiti zaletavanje manjim snagama nego na postignutim oslojenim tačkama dobro se utvrditi i pripremiti snage i koncentrirati oružje za daljnji napad. Uvijek imati u vidu da grad treba sistematski zauzimati, kuću po kuću i ulicu po ulicu.

3. — Da bi tempo napada bio uvijek isti i da bi' se postizava jednakost udara treba imati jake rezerve koje postepeno i naizmjenično ubacivati u borbu. Time se postizava dvojako: jedinica koja je napadala dobiva vremena za učvršćenje položaja i svoje sređenje, dok svježe snage (rezerva) odmah ubaćene mogu uspješnije koristiti postignute uspjehu i izvršiti daljnje prodore. Rezerve moraju biti blizu položaja.

U borbi za Koprivnicu pokazalo se da neprijatelj vrši samo vatrom pritisak i baca rakete što stvara zabunu kod jedinica i koči njihovu inicijativu, jer misle da neprijatelj time priprema napad. To su najobičnije provokacije na koje ne odgovarati vatrom svog oružja, nego kad neprijatelj vrši povratne napade treba ga na položajima sačekivati i nakon sudara odmah prelaziti u kontranapad, goniti ga i ne zadovoljiti se samo time što ga se odbacuje, već nastojati takvu situaciju riješiti u svoju korist postižući uspjeh.

Sarađnja pješadije i artiljerije jedan je od pređuslova za uspješno likvidiranje neprijateljskih uporišta. Posljednja borba u Koprivnici pokazala je da ta saradnja odnosno sadejstvo nisu bili ostvareni u potpunosti što je imalo za posljedicu da neke tačke neprijatelja u napadnom pravcu naše Divizije nisu bile likvidirane iako je bilo dovoljan broj topova i teških bacača. Da bi suradnja pješadije i artiljerije bila uspješna neophodno je potrebno da komandir artiljerije bude u nazujoj vezi sa komandantom pješadije za sve vrijeme operacije.

Gubici koje je pretrpila naša Divizija došli su većim dijelom iz nedovoljne opreznosti na položajima (gomilanje, kretanje nezaklonjenim zemljištem i dr.). Ovo trebaju najozbiljnije shvatiti svi rukovodioci i obratiti najveću pažnju vojničkom držanju svojih jedinica na položajima, jer nije hrabar onaj rukovodilac koji se koči i slika po položajima, nego koji se vlada po svim pravilima ratne službe i borbene obuke i čija jedinica izvršava zadatak.

U napadu na grad više nego ikad traži se i osjeća se rukovodstvo štaba odnosno komandanta. Komandant svake jedinice mora stalno pratiti rad neprijatelja i vlastite jedinice, poznavati situaciju na bojnom polju da bi mogao pravilno rukovoditi. Štabove treba smještavati na mesta od kuda će moći najbolje imati pregled i komandovati. Svaki Štab mora imati svoju osmatračnicu na koju će biti dozvoljen pristup samo operativnom dijelu Štaba. Dosadanja praksa da se članovi Štabova razidu po jedinicama kao i smještanje štabova u sredini komora pokazala se je štetna, jer takav Štab ne može rukovoditi svojom jedinicom i uticati pozitivno na ishod borbe. Uslov da Stab može koman-

dvpati svojom jedinicom ovisi, o dobroj vezi koja u borbi za Koprivnicu nije redovito funkcionala, jer su prekidi dolazili uslijed toga što je linija bila po zemlji.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Dostavljeno:

Na znanje:
Štabu X. Korpusa »Zagrebačkog« NOV i POJ

*Na znanje i postupak:
Štabu Udarne brigade »Braća Radić«
Štabu Brigade »Matija Gubec«
Komandi baterije XXXII. Div.*

BR. 90

IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. DALMATINSKE PROLETERSKE BRI-GADE OD 26. OKTOBRA 1944. ŠTABU 26. DIVIZIJE NOVJ O NAPADU NA SLIVNO RAVNO, NEUM, DUŽI I OŠLJE I O RAZBIJANJU NEPRIJATELJSKE KOLONE NA KOMUNIKACAJI DUBROVNIK – METKOVIĆ¹

**ŠTAB
I. DALM. PROLETERSKE BRIGADE
br. sl.
26. X. 1944. god.**

ŠTABU XXVI DIVIZIJE

OPERATIVNI IZVJEŠTAJ

Naša Brigada ojačana sa jednim bataljonom XI Brigade i jednom baterijom brdskih topova dobila je zadatak² da likvidira neprijateljska uporišta duž komunikacije Metković – Dubrovnik i da istom ovlađa.

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., rog. br. 28-1/4, k. 1102.

15. X. I i III bataljon ove Brigade iskrcali su se u luku Soline sa zadatkom likvidacije neprijateljskog uporišta Slivno Ravno. Iste večeri naš II bataljon iskrcao se na poluotok Klek ojačan sa minobacačkom četom, sa zadatkom da likvidira kotu Curilo i da potpomogne I i III bataljon pri likvidaciji Neuma.³

Neprijateljske snage na sektoru Slivno Ravno – Neum bile su u jačini od jednog bataljona ojačanog sa jednom baterijom brdskih, topova 75 mm i potpomognute jednom baterijom topova iz Metkovića.⁴

Tok borbe:

I faza:

• • .

Na sektoru Slivno Ravno borba je otpočela 15. X. u 22 sata poslije artiljerijske pripreme od pola sata. Poslije završene artiljerijske pripreme I bataljon nastupao je prema kotu 324 (Sv. Liberan), dok je III bataljon sa svojim desnim krilom nastupao na kotu 235, a sa lijevim krilom je potpomagao I bataljon u napadu na kotu Sv. Liberan. Borba je trajala svom žestinom 3 sata, gdje je neprijatelj uporno branio iste položaje. Našim upornim napadom' neprijatelj je likvidiran iste noći. 16. X. u jutro nastavljeno je sa progonjenjem neprijatelja u pravcu Neuma. I bataljon nastupao je na kotu 365 (Marin vijenac), a III bataljon lijevo preko sela Zavale i kote 236 sa zadatkom izbjeganja na komunikaciju Metković – Dubrovnik, tj. na kotu 219. – Po likvidaciji kote Marin vijenac, na kojoj je neprijatelj također dao jak otpor i po likvidaciji sela Radež naše su snage produžile u pravcu Neuma.

• Naš II bataljon koji se iskrcao na poluotoku Klek po likvidaciji kote Curilo nastupao je također prema Neumu, gdje se pri likvidaciji Neuma povezao sa našim I i III bataljonom.

Naš IV bataljon koji se je nalazio u brigadnoj rezervi iskrcao se u luku Neum'
• noću između 16/17 X.

II faza: .

17. X. u jutro naš III bataljon zaposjeo je položaje s lijeve i desne strane ceste, kotu 219 i selo Brestica, kotu i46 i kotu 365

³ Opširnije o iskrcavanju Brigade u luci Soline i na poluotok Klek vidi tom VIII, knj. 3, dok. br. 73.

⁴ Vidi primjedbu br. 2 uz dok. br. 41.

(Marili vijenac) sa zadatkom osiguranja od neprijateljskog nadiranja sa pravca Metkovića, dok su I, II i IV bataljon produžili sa nastupanjem i gonjenjem neprijatelja komunikacijom Metković – Dubrovnik u pravcu Stona.⁵

Naš I i IV bataljon nastupali su sa lijeve strane ceste, Vranjevo Selo, Duži, dok je drugi bataljon nastupao sa desne strane ceste. Izbijanjem u selo Duži – Imotica naš I bataljon je zaposjeo položaje na komunikaciji Duži – Hutovo sa zadatkom osiguranja iste, dok su IV i II bataljon produžili sa gonjenjem neprijatelja lijevom i desnom stranom komunikacije i nakon uporne borbe istoga dana ovladali sa selima Topolo, Stupa i Ošlje i protjerali neprijatelja u pravcu sela Rudina – kota (225 i k. 404) Oštrikovac. U isto vrijeme naš III bataljon koji je ostao' na osiguranju na kotama kod sela Radeža likvidirao neprijateljske bunkere duž ceste ispod Gradine. Ovi bunkerji su osiguravali postavljeni eksploziv za šprengovanje ceste.⁶

Na sektoru od Neuma do Ošlja neprijateljske snage iznosile su jedan bataljon pješadije ojačan sa 5 haubica i sa više protukolskih topova kao i 2 tenka. U selu Ošlje nalazio se štab puka.⁷

18. X. u jutro naš I bataljon izvršio je pokret iz sela Duži u pravcu Oštrikovca i priključio se našem II i IV bataljonu sa zadatkom napada na Oštrikovac gdje je neprijatelj bio skoncentrisao svoje snage koje su bile protjerane sa gore spomenutih položaja. Na koti Oštrikovac vodila se ogorčena borba tako da su položaji po nekoliko puta prelazili iz ruke u ruku. Kroz to vrijeme borbe neprijatelj je skoncentrisao svoje snage koje su se izvlačile iz Stona i snage koje su se povlačile⁸

⁸ Jedanaesta dalmatinska brigada napadala je tada Ston (opširnije o tome vidi dok. br. 49 i 77).

⁹ "Miniranje ceste trebalo je da izvrše pioniri njemačke 369. legionarske divizije poslije povlačenja Diyizije.

⁷ U Ošlju se nalazio Štab 750. lovačkog puka 118. lovačke divizije.

sa sektora Dubrovnik⁸ kao i dobiveno, pojačanje, i to dvije čete Talijana⁹ iz Hutova i dvije čete ustaša iz Jablanice koje su se probile iz Žabe kroz selo Gradac, Grabovina i dalje prema Oštakovcu. Neprijateljske snage skoneentrisane na sektoru Slano – Rudine – Oštakovac, u svemu oko 4000 ljudi sa motorizacijom i oko 25 topova, imale su zadatak da se probiju cestom prema Metkoviću.

U vezi namjere neprijatelja i njegovih snaga povukli smo sa Oštakovca I, II i IV bataljon i uzeli novi raspored snaga i to defanzivnog karaktera. Raspored naših snaga izgledao je ovako:

I bataljon zaposjeo je selo Ošlje sa zadatkom zatvaranja pravca od Oštakovca,

II bataljon zaposjeo je kotu 332 (Veleč) sa zadatkom također zatvaranje pravca od Oštakovca,

IV .bataljon zaposjeo je položaje Imotica – Duži sa zadatkom zatvaranja ceste prema Hutovu.

IV bataljon XI Brigade iskrcao se 18. X. u luku Neum i izvršio pokret u selo Brestica i zaposjeo položaje kotu 146, k. 401 i kotu 321 (Trovor), sa zadatkom obezbjedenja pravca od Bilog Vira i Dobranja,

III bataljon zaposjeo je kotu 219, 365 – Marin vjenac i Zavala (kota 236) kao i greben od sela Krstac prema cesti sa zadatkom obezbjedenja od pravca Metkovića.

III faza:

19. X. poslije podne neprijatelj je počeo sa snagama od 7 tenkova, 2 blinde d nekoliko kamiona sa oko 150 vojnika da se probije u pravcu sela Radeža kako bi omogućio svojim snagama sa pravca Oštakovca izvlačenje u pravcu Metkovića. Naš III bataljon i IV bataljon XI Brigade prešli su u kontranapad i potpuno razbili neprijatelja i odbacili ga prema Metkoviću.

⁸ Povlačenje njemačkih i ustaško-domobranih snaga iz Dubrovnika i okoline vršeno je pod pritiskom jedinica 29. hercegovačke divizije i 2. dalmatinske proleterške brigade Primorske operativne grupe (vidi dok. br. 47 i 58).

⁹ Iz sastava fašističke legije »San Marko« (vidi dok. br. 41).

21. X. u jutro jake neprijateljske snage sa motorizacijom od pravca Oštrikovca propile su se kroz naše prve položaje i postepeno nadirale prema Neumu. Pod jakim pritiskom neprijateljskih snaga naš I i IV bataljon odbačeni su od ceste na kote 457, 437, preko kote 255 do Ograda, naslanjajući se na cestu Hutovo – Duži, pružajući neprijatelju jak otpor i zadajući mu teške gubitke. Naš II bataljon koji se nalazio na južnoj strani ceste postepeno se povlačio pod borbom kota Veleč – Pazar – k. 312, (Kulina), preko kote 188 i 139, preko Neuma u pravcu sela Smrdan Grad gdje je došao u sastav našeg III i IV bataljona XI Brigade.

Nadiranjem neprijateljskih snaga u selo Duži i Vrahjevo Selo naše snage bile su razdvojene. I i IV bataljon ostali su na gore pomenutim položajima, dok naš III i IV bataljon XI Brigade prebacili su se sa svojih prvašnjih položaja na nove položaje i to III bataljon zaposjeo je položaje Marin vijenac – selo Krstac – Zavala (k. 236) sa zadatkom napadanja komunikacije i neprijateljske kolone koja se probijala preko sela Radež u pravcu Metkovića. – IV bataljon XI Brigade zaposjeo je položaje kotu 395 (Šibenik), kotu 288 (Timar), k. 149 – Tmol sa zadatkom obezbjeđenja od pravca Gradine – Opuzen sa ofenzivnim djelovanjem. Naš II bataljon koji se povlačio sa južne strane komunikacije pojačao je položaje III bataljona. Naš I i IV bataljon noću između 21/22. X. napadali su neprijatelja od pravca sela Duži i Vranjeva Sela s leđa.

22. X. naš II i III bataljon vršili su napad na neprijateljsku kolonu koja se probijala sa motorizacijom cestom od sela Duži prema Vukovu Klancu.¹⁰ Neprijatelj je davao jak otpor, borba je trajala čitav dan i čitavu noć do u jutro 23. X. Iste noći napadao je i naš I bataljon sa leđa na selo Radež, gdje je iste noći neprijatelj bio likvidiran.¹¹

¹⁰ Na komunikaciji s. Neum – Mostar.

¹¹ General-pukovnik Ler o tim borbama izjavio je slijedeće: »369. legionarska divizija nedaleko od Dubrovnika teško je potučena. Ona je

Naši gubici:

U svim ovim operacijama imali smo slijedeće gubitke: 27 poginulih drugova i 130 ranjenih od kojih je većina' lakše prirode. — Od rukovodilaca poginuli su drug Berak Ante, poručnik, zamj. komandanta bataljona, Blažević Josip, pporučnik, komandir čete, Tadln Duje, politkom čete, a ranjeni su drugovi

pri tom izgubila skoro cijelokupnu artiljeriju i teško naoružanje». (Arhiv V.I.I., reg. br. 1/1, k. 70-A.)

Franz Schraml u knjizi »Ratište u Hrvatskoj« o borbama kod Stona i na komunikaciji Dubrovnik – Metković, pored ostalog, piše: »Veliki udarac za 369 div.[iziju] nastao je tek 16. oktobra. Noću 15/16. jake-jugoslovenske snage u jačini od više divizija potpomognute od engleske artiljerije sa brodova iskrcale su se na mnogim mjestima na odsjeku 370. grenadirskog puka od ušća Neretve do Stona i na poluotvru Pelješac i odmah preduzele napad (na pomenutom odsjeku izvele su desant 1. i 11. dalmatinska brigada ojačane artiljerijom – prim. red.).

Ovoga dana puk je bio ovako raspoređen: Komandno mjesto puka u Ošlju. Obadva k-danta puka (odnosi se na komandante 369. i 370., puka – prim. red.) pukovnik Fišer i p. puk. Kane u noći iskrcavanja baš su se nalazili na jednoj konferenciji u diviziji u Metkoviću.

I bataljon (major. Beker) nalazio se u okolini Neuma i Stona

II bataljon (kapetan Sistl) na poluotoku Pelješcu, delom u Stonu.

III bataljon (kapetan Balman) neposredno -jugoistočno od ušća Neretve (9. četa kod Slivna, 10. četa u Kominu kod Opuzena, 11. četa kod Slivna-Ravnog)...

I bataljon je za prva tri dana borbe -uništen, osim 1. čete koja' je bila u rezervi. Položaji bataljona su izgubljeni, ostaci su se probili' do raskrsnice puteva kod Rudine gdje su prihvaćeni od pukovskog štaba i komore... Pored mnogo vojnika i podoficira 1/370. poginuli su ili povrđeni od strane neprijatelja u toku posljednja tri dana: p. por. Gros, k-dir_v3/370, poruč. Andersen, k-dir. 2/370, por. Laube, k-dir 4/370 i p.por. Stampfl, ađutant bataljona. Naš komandant batalj. major Beker se čudom spasio zarobljavanju...

U Stonu se odigrala drama od koje ništa ne može biti žalosnije. Hrvati II batalj. su razoružani. Major Sistl sa jednim ruksakom došao je sam na kopno...

II batalj. je rasformiran, ostatak ljudštva podijeljen na druge "bataljone. Od 4 pješad. topa 13. čete koji su bili pridati bataljonu 3 (ili. sva četiri) su morali da budu uništeni pošto nije bilo ni puta za njihovo izvlačenje.

Neprijatelj je od Janjine pošao ka Stonu. Ovdje, na pristaništu i u citadeli (odnosi se na Kaštel – prim. red.) pružan je otpor neprijatelju još do 18.10. Branioci su bili opkoljeni, ali su uspjeli da se izvuku pod zaštitom noći.

Kapetan Šulenbergl je branio citadelu i nestao je. (Iz izvještaja Štaba 11. dalmatinske brigade vidi se da je posada Kaštela savladana 18. oktobra, i da se tom prilikom sa ostalima predao i jedan kapetan – prim. red.) Tvrđavski pješad. batalj., koji je nekada imao 800 ljudi, istopio se na nekoliko vojnika (vjerovatno 19. bataljon »999« – prim. red.).

Uprkos odstupanju pješadije, baterije II diviziona su se održale, oko Rudina, postale najistaknutija linija i nepokolebivo sipale svoje granate na napadače.

Parat Ante, poni. politkomesara čete. — Od oružja oštećeno je: jedan laki bacač, jedna breda i 4 šarca. —

'Neprijateljski gubici:

Ubijenih i zarobljenih neprijateljskih vojnika 1250. — Uništeno je 11 tenkova, 2 blinda i 20 kamiona dok je zarobljeno oko 200 motornih vozila među kojima i jedan

5. baterija (poruč. Smele) i njegova osmatračnica, oslanjajući se samo na sebe, borile su se sa neprijateljem direktnim gadanjem na najkraćem odstojanju i najzad prsa u prsa. Baterija je napustila svoj položaj tek u toku opštег povlačenja na Neumski prolaz; tek uveoe 20.10, kad je bila utrošena posljednja municija, razorenata su posljedna oruđa baterije. Gubici u mrtvima i ranjenim bili su teški, komandir baterije bio je teško ranjen.

6. bateriju je neprijatelj pregazio još 16.10. Njen komandir je kratko vrijeme iza toga poginuo kod topova 5. baterije.

7. baterija je izgubljena 18. ili 19.10

Međutim — 17.10 — obalska baterija poručnika Pistorijusa koja je do tada bila kod Grude, prispjela je na bojište i zauzela položaj sasvim sjeverno od Rudine sa zadatkom da štiti povlačenje divizije koja se povlačila od Dubrovnika. Ona je živo dejstvovanju na ovom položaju ostala sve do kratko vrijeme iza ponoci 20/21, kada su posljedne zaštitnice prešle visinu njenog položaja. Dva još posljednja preostala topa, koji nisu mogli biti izvučeni, uništeni su.

Noću 18/19.10. žestoka vatra neprijateljske brdske artiljerije upravljena je na mjesto Ošlje u kome se nalazilo k-dno mjesto 370. puka, ali 200–300 zrna je palo većinom iza sela i nije nanijeta nikakva šteta...

Pošto više nije postojala veza sa bataljonima, major Beker najstariji oficir trupa koje su se ovdje nalazile, odlučio je da se sa jednom alarmnom jedinicom formiranom uglavnom od ljudstva pukovskog štaba probije na Neumski prolaz.

Ali prvi pokušaj koji je preduzet u rano jutro nije uspio. Partizani su izvršili napad. Pošto smi mi jedva imali oficira, a i inače nisu postojali jasni odnosi u komandovanju, već pri prvim pučnjevima na Ošlje sve se žurno povuklo. Ali mjesto je palo neprijatelju u ruka.

— U toku 20. 10. na pukovsko k-dno mjesto stižu sve trupe koje su se nalazile na prostoru Dubrovnika. Ali evo su većinom snabdjevačke jedinice, mornari i protivavionska artiljerija. Ova posljednja je naročito bila poželjna za odbranu od napada neprijateljskih lovačkih bombardera koji su postojali sve snažniji i življiji, kojima su ogromne koncentracije ljudstva i vozila na obalskim drumovima nudili dobrodošli cilj...

Kada je pao mrak, cela borbena grupa koja se nalazila oko Rudina (uz nju i štab puka i ostaci 1/370) sa isturena dva-tri tenka pod komandom majora Bekera krenula je da se probije u pravcu Neuma. U početku je išlo dobro, jedan neprijateljski zaprečni položaj je bio probijen.

21.10. u osvit zore 1. četa je na juris zauzela jednu kotu zapadno od Ošlja sa koje je bočna vatra sprečavala naš pokret. Preko cijelog dana su put i zemljište sa obiju njegovih strana bili pod žestokom vatrom neprijateljske artiljerije i brodskih topova. — Uveče je čelo kolone dostiglo Neum i prevoj kod Radeža. Prevoj su već ranije pioniri bili pripremili za rušenje. Sada je na naše veliko razočaranje utvrđeno

ispravni tenk od 13 tona, 40 topova raznog kalibra, među kojima veći broj oštećenih, 8 teških bacača, među kojima ima i oštećenih,

da je neprijatelj posjeo prevoj. On je otjerao slabu grupu pionira koja je po povlačenju naših trupa trebalo da izvrši rušenje puta. Hi je neprijatelj sam izvršio rušenje ili smo to mi površno učinili i zbog neruze ili pogrešnim prenošenjem naredenja. Ali ovim je svakako dalje kretanje vozila došlo u veliko pitanje.

Uveće je kod borbene grupe stigao k-dant 370.¹ puka p.puk. Kane i primio komandu nad istom.

Divizija je iz Mostara naredila k-dantu izviđ. batalj. majoru Vildu da rastureno ljudstvo zaustavi i prikupi -u Mislini a k-dantu 369. grenad. puka pukovniku Fišeru da istočno od Metkovića pripremi prihvati položaj kako bi se poslije probroja preko prevoja obezbjedilo uredno povlačenje....

Kolona koja se sastojala skoro samo od vozila i malo pješadije, ostala je preko cijelog dana 22.10. na južnoj strani prevoja... Tek po padu mraka popustio je pritisak neprijatelja koji je na nekim mjestima došao približno na domaćaj ručne bombe. U toku noći su odbijeni ponovni napadi neprijatelja...

23.10. u rano jutro počela je ubitačna vatra neprijateljske artiljerije koja "je trajala cijelog dana. Pošto je ista bila veoma precizna, materijalni gubici su bili vrlo veliki, ali gubici u ljudstvu srećom mali. Čudnovato je da su prestali neprijateljski napadi. A također je stupila u dejstvo i naša artiljerijska podrška iz doline Neretve, naročito PA-topovi 8,8 cm, što je odmah olakšalo situaciju...

Kad se već više nisu mogla spasti vozila, onda je trebalo bar mnogobrojne ranjenike iznijeti iz obruča... Cijele noći, sve do zore, kretala su se vozila između Metkovića i sasvim do prevoja i prenijela većinu ranjenika koji su ležali djelomično usred usnulih partizana. Srećom neprijatelj nije uz nemiravao ovo prevoženje.

Međutim, p.puk. Kane je odlučio da se sa ljudstvom koje je još uvijek čekalo pred prevojem noću 23/24.10. bez vozila probije preko planine u pravcu Mostara. Tek pred samim Mostarom ljudstvo koje se probilo opet je naišlo na naše, na dijelove razbijenog 370. puka.

U istoj knjizi o borbama za Vukov Klanac piše i ovo: »21.10. major Beker (komandant razbijenog 1. bataljona 370. puka – prim. red.) je -sa svojim grenadirima dostigao s. Duži. U jednom skoku, najoštijim tempom, u mjesto se sliva i mot. forizovana kolona, stotine vozila.. Duži su slične bedemu od kola iza koga se nalaze hiljade vojnika svih robova vojske. Zbog žeđi naši zemljaci jurišaju na podrume vinograda... Jedno odjeljenje ustaša dok si udario dlanom o dlan jurišem zauzima Neum, ubija sve što je crveno, osloboda nekoliko njemačkih vojnika koje su partizani bili zarobili, pali mjesto. Zbog ovoga događaja, drugi njemački vojnici mogu da izđu iz svojih skloništa u kojima su se danima skrivali. Padom mraka nastavljen je marš... U Mislini nailazimo na komandno mjesto Kane... (komandant 370. lovačkog puka – prim. red.). Neprijatelj nas je iznenada napao i došao gotovo do Metkovića. 4. baterija se spasla odstupivši ka Celjavu. P. puk. Kane je sa alarmnim jedinicama i ostacima III/370. uz podršku tenkova preduzeo protivnapad, ali je pri tome skoro uništen prije nego što je dostigao Neumski prevoj... Dijelovi 1/369. gren. puka (kap. Dajninger) prikupljeni su poslije gubitka Trebinja (Trebinje je oslobođeno 6. oktobra 1944 – prim. red.) i Dubrovnika i zatim povlačeći se marševali mnogo puta tuceni vatrom duž sjeveroistočnog dijela obale i dospjeli u veliku gomilu raznih jedinica pred Neumski prevoj«.

78 komada raznih mitraljeza, 283 konja, od kojih dosta ubijenih, i ostalog raznog ratnog materijala koji se još nije prebrojio, 37 vojničkih kola za vuču, kao i 12.000.000 kuna.

**Utrošak
municije**

U ovoj akciji utrošeno je sveukupno municije: 7,9 mm 172.000, 8 mm 32.500., 7,65 mm 14.400, 9 mm 11.300, tromblonskik granata 840, ručnih bombi 960, minobacačkih granata lakih 940, teških 3.840. —

**Imena jedinica
koje su se
istakle u borbi:**

Brigada kao cjelina zadovoljila je a načito se istakao III bataljon svojom upornošću. — ..

**Kritika
operacije:**

Uslijed velikog prostora brigada je bila razvučena i prilikom jakog neprijateljskog nadiranja kroz naše položaje, kao i uslijed neprijateljskog prepada od strane Žabe situacija je nametnula da smo morali razdvojiti brigadu i to tako da je I i IV bataljon ostao na sektoru Imotica – Topolo – Ošlje, a III. II i IV bat. XI Brigade na sektoru Slivno Ravno Radež, uslijed čega nije "bilo jednovremenog napada na neprijateljsku kolonu. Za vrijeme trajanja ove operacije artiljerijska potpora bila je vrlo slaba, a dešavalo se i to da smo sami trpili našu artiljerijsku vatru. —

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar, major: Načelnik, kapetan: Komandant, major:

BR. 91

IZVJEŠTAJ ŠTABA 10. DALMATINSKE BRIGADE OD 26.
OKTOBRA 1944. ŠTABU 20. DIVIZIJE NOVJ O BORBAMA
ZA OSLOBOĐENJE SPLITA¹

ŠTAB
X. DALM. UDAR. BRIGADE XX. DIV. NOVJ
Položaj, 26. X.-1944 god.—

ŠTABU XX. DIVIZIJE NOVJ

Položaj

Po naređenju Načelnika Štaba VIII. Korpusa² Brigada je dobila zadatak da zasjedne položaje Orlovača (k. 542) — Križiće i time da sprijeći povlačenje neprijatelja iz Sinja i Dicma.

24. o. mj. Brigada, se je prebacivala tokom dana preko Cetine kod s. Cikotkie Lađe (Nova Sela). Uslijed jako nabujale Cetine toga dana smo prebacili tri bataljona koji su odmah, produžili na zadatak.³ Sa ostalim dijelovima Brigade nastavilo se je prebacivanje 25. o. mj. koje je trajalo sve do 12 časova. —

25. o. mj. — oko 7 časova primijećena je jača neprijateljska kolona koja je stigla iz Sinja u Dicmo.⁴ Namjera neprijatelja je bila da se probije preko Križića u pravou Klisa. Na pomenu tim položajima neprijatelj je sačekan sa jednim bataljonom Mosorskog Odreda i sa dijelovima ove Brigade. Pošto je neprijatelj bio pušten do zaseoka Butiga (Dicmo), prešlo se je odmah u napad na neprijatelja koji je stigao u Dicmo. Nakon kraće borbe neprijatelj je bacio oružje i-predao' se. Sa napadom se je produžilo na neprijatelja kod crkve i u Klancu od kuda je neprijatelj pružao dosta jaki otpor. — Kroz ovo vrijeme dok je ova Brigade bila u napadu bataljon Mosorskog Odreda prebacio se na zatvaranje pravca sjeverozapadno od Orlovače. Pošto je neprijatelj u tom pravcu bježao. — Kroz ovo vrijeme već je bio stigao naš tenk samoj stanici Dicmo, i jedan bataljon VIII. Brigade je nastupao prema stanici Dicmo. Neprijatelj je napuštao

* Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 21-3, k. 1032 II.

⁻² Milan Kuprešanin

*

³ Zadatak Brigade bio je da u sadejstvu sa 12. "dalmatinskom i 3. prekomorskom- brigadom ovladaj Splitom (vidi dok. br. 4 i 116 u ovoj knjizi i tom V, knj. 35, izvještaj Štaba 26. divizije Štabu 8. korpusa NOVJ Od 17. novembra 1944).

⁴ Neprijatelj' je napustio Sinj pod pritiskom 8th i 9. brigade (vidi dok. br. 81).

Dicmo u panici ostavivši sav materijal, oružje i municiju koju nije mogao sobom ponijeti. Po zauzimanju Dicma jedinice smo orijentisali u pravcu Kočinog brda (k. 487) | i oko 17 časova neprijatelj je zapalio spremu i municiju na Kočinom brdu, odmah potom se je prešlo sa jednim bataljonom na gonjenje neprijatelja prema Klisu. Samo Kočino brdo zauzeli smo bez borbe i u dalnjem nastupanju neprijatelj nam je pružio otpor iz Grla. Pošto je neprijatelj bio moralno razbijen nije davao u Grlu dugački otpor već je produžio sa bježanjem u sam Klis. Na našem krilu desnom, ovdje smo uhvatili vezu sa bataljom IX. Brigade, dočim bataljon XXVI. Divizije koji je za nama došao na Kočino Brdo krenuo je po dogovoru sa ovim Štabom na Gradinu sjeveroistočno od samog Klisa.⁵

Pošto se je osjetilo da neprijatelj misli napustiti Klis nastavilo se je od Grla prema Klisu goniti neprijatelja, i oko 20 časova neprijatelj je napustio Klis porušivši iza sebe prvu serpentinu od Klisa, koju je već ranije bio minirao. — Pošto je cesta bila iza neprijatelja dignuta u zrak i mjestimično postavljene nagazne mine, dalje od Klisa nije se nastavilo goniti neprijatelja.

U toku noći između 25. i 26. o. mj. stigli su nam u Klis i ostali bataljoni te se sa dva bataljona krenulo u pravcu Splita i Kaštela. U jutro 26 o. mj. **naš** jedan bataljon stupio je u dodir

⁵ i « U materijalima za istoriju 26. divizije NOVJ o tome piše: » ... Nakon toga čitava brigada (odnosi se na 3. prekomorskiju brigadu – prim. red.) dobila je naređenje da se iskrca u Dugi Rat sa zadatkom napada na Split. Odatle vrši pokret u Tugare, a odatle II. i I. bataljon i 2. četa III. bataljona kreću preko Mosora. U dnu Dugopolja nalazio se je neprijateljsko uporište Babici kojega su branile ustaše. I. bataljon stigao je u noći u Dugopolje... U toku noći I. bataljon u zajednici sa dijelovima 20. divizije zaposjeda Klis i ujutro oko 5 sati ulazi u Solin. Neprijatelj se u međuvremenu povukao iz Splita prema Kaštelima i ostavio jače zaštitnice kod tvornice Sv. Kaja, koje su se tu utvrdile 1 prepućkavale sa patrolama 20. divizije. IV. bataljon čim je stigao u Solin krenuo je u pravcu Sv. Kaja i izvršio žestok napad na neprijatelja te uspio da zauzme tvornicu cementa. Neprijatelj je, međutim, i dalje pružao žestok otpor te je u toku dana ubačen u borbu I. i U. bataljon i tako obrazovan front od podnožja brda Kozjaka preko Babica, tvornice Sv. Kajo do morske obale. Predveče su stigli dijelovi tenkovske brigade (četiri tenka) i jedna baterija protuokloštili topova, koji su potpomogli juriš pješadije, koja je nakon veoma žestokog otpora do 7 sati na večer uspjela baciti neprijatelja – do iza tvornice cementa Sućurac, koja je zauzeta. U ovoj borbi ubijeno je 57 i više ranjeno i zarobljeno 20 neprijateljskih vojnika i oficira. Zaplijenjeno je 7 šaraca, 2 strojnica, 7 pištolja, 1 laki bacač, 55 pušaka, 50.000 metaka, 400 bombi te izvjesne količine odijela, hrane i drugog ratnog materijala. Naši gubici bili su: 4 mrtvi i 21 ranjen. Istu veče (26. oktobra 1944 – prim. red.) u 21 čas II. bataljon je nastavio sa gonjenjem potučenog neprijatelja kroz Kaštela koji nije davao skoro nikakvog otpora. (Arhiv V.I.I., reg. br. 5–7, k. 1103.)

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 91

sa neprijateljem ispred Kaštel-Sućurca i tu je ostao na položajima sve do dolaska jedinica XXVI. Divizije.⁶ IV. Bataljon koji je dobio zadatak da ide pravo u Split,¹ u isti je ušao bez borbe i to oko 7 časova u jutro 26. o. m.⁷

U samom Splitu predalo nam se je 200 neprijatejskih vojnika, ustaša, domobrana, mornara i žandara.⁸ Isti su predani u Splitu našim vlastima. U borbi 25. o. mj. zarobili smo 78 neprijateljskih vojnika i oficira. Ubijeno je 30 neprijateljskih vojnika dočim ranjeno je preko 30. Zaplijenjenome 1 kamion, 1 motocikl, 1 laki bacač, 2 teška mitraljeza, 1 puškomitraljez, 1 teški bacač, i 60 pušaka. Sav ostali plijen u oružju, municiji i spremi koji je u ovim borbama uhvaćen nije prebrojavan već ga se je upućivalo za Sinj, a još se nalazi u magacinima u Grlu i Klisu oko 5 kamiona velikih oružja, municije i spreme: Pošto nismo imah vremena sav ovaj materijal prebrojiti i popisati, ne možemo količinu i cifre navesti, tako isto ne navađamo vam ogroman plijen koji je pao u ruke našem IV. Bataljonu koji je' oko 4 sata ranije upao u Split od jedinica XXVI. Divizije. U ovim borbama imali smo 9 ranjenih, od kojih komandir III. čete III. Bataljona Vlastelica Ante, od ovih 9,5 su ranjeni od nagazne mine (Grlo) – mrtvog smo imali jednog druga koji je umro prirodnom smrću, za vrijeme pokreta Solin – Klis. – Pošto su jedinice danas bile stalno u pokretu nismo još prikupili kolika je količina utrošene municije. To će Vam dostaviti u operativnom izvještaju.

Pošto jutros nisu bile stigle u Split jedinice XXVI. Divizije⁹ mi smo u dogovoru sa drugom majorom Dudom¹⁰ krenuli

' i ' . . . 25.X. počinje napad. II. i IV. bataljon XII. Dalmatinske brigade napadaju Žrnovnici, koju su branile ustaše. Poslije jake bacake i artiljerijske vatre neprijatelj je protjeran i Žrnovnicu ja zauzeta. Navečer je likvidirana neprijateljska posada koja se je držala još u školi (Nijemci) i produženo je prema Splitu. Ubijeno je 20 neprijateljskih vojnika, 15 zarobljeno i 20 ranjeno. Zaplijenjena je izvjesna količina hrane i municije. I. bataljon je izdržao nekoliko napada neprijatelja na oštrog uzvisini Perun. Svi položaji bili su neprestano obasipani jakom neprijateljskom vatrom. I. bataljon napadao je preko Stražanca u pravcu Splita a II. bataljon i IV. preko Kućina i Mravinaca. Neprijatelj se u toku noći povukao tako da su bez borbe ujutro oko 6 sati jedinice XII. brigade upale u grad, dočekane sa velikim veseljem od stanovništva. Zarobljeno je 700 domobrana, žandarma i policajaca, te velika količina ratnog materijala i spreme ... » (Arhiv V.I.I., reg. br. 5–7, k. 1103.)

Iz izvještaja 26. divizije se također vidi da su jedinice 12. dalmatinske brigade ušle u Split 25/26. oktobra 1944 (vidi tom V, knj. 35., izvještaj Štaba 26. divizije Štabu 8. korpusa NOVJ od 17. novembra 1944).

s Vidi dok. br. 149 i 150.

io Branko Dude

7 . . .
... " " • ! ! !

sa cijelom Brigadom za Split, po dolasku u Solin oko 15 sati našli smo u Solinu jedinice XXVI. Divizije, a tako isto i u Splitu. Radi toga mi smo se odmah sa Brigadom povratili u Klis jedino još nam se nije iz Splita povratio IV. Bataljon i to radi toga što ga nije tokom dana smijenila nijedna jedinica od XXVI. Divizije.

XXVI. Divizija držaće Split – Solin i biti će orijentisana prema Kaštel-SUćurcu. —

U Klisu se nalazi i IV. Bataljon IX. Brigade.

Koliko nam je poznato neprijatelj se zabio u željeznički tunel kod Sućurca i u samu tvornicu cementa, od kuda pruža žestoki otpor. — Pošto se je neprijatelj zadržao na ovoj prostoriji, mišljenja -smo da neprijatelj ne može dalje prema Šibeniku i Drnišu, vjerovatno da ga u tome spriječavaju-jedinice XIX. Divizije.¹¹

Pismo koje ste uputili drugu Načelniku Dudi ili komandantu-ove Brigade naš ađutant je posao u pravcu Splita, komandant ove Brigade mimošao se je sa kurirom na povratku iz Solina, isto će pismo primiti major Dude pošto se nalazi u Solinu.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar, major:
SI. otsutan

Komandant, major:
Knezović Luka

(M. P.)

Upućeno po kuriru u 22,30 časova.—

u Poslije napuštanja Splita neprijatelj (dijelovi njemačke 264. pješadijske divizije i VII. ustaškog zdruga iz Sinja, Klisa i Dicma) povukao se pod pritiskom 26. i 20. divizije u pravcu Šibenika i Drniša (vidi tom V, knj. 35, izvještaj Štaba 26. divizije Štabu 8. korpusa NOV.I od 17. novembra 1944. i Arhiv V.I.I., reg. br. 3-1, k. 119/8, 5-7, k. 1103 i 1/2, k. 1030).

BR 92

ZAPOVIJEST ŠTABA 19. DIVIZIJE NOVJ OD 27. OKTOBRA 1944. FODEEDEНИM JEDINICAMA DA UNIŠTE NEPRIJATELJA U SELIMA SMRDELJE, ROŠKI SLAP I ĐEVRSKE¹

Prilog br. 9

Z A P O V I J E S T

Štaba XIX. divizije NOV Jugoslavije od 27. X. 1944. god.
Sekcija Šibenik, Knin, Žirje, Novigrad, Zadar 1 : 100.00.0.

Položaj okupatora na prostoru Dalmacije postao je veoma težak. Uspjesima Crvene Armije i Narodno-oslobodilačke vojske Jugoslavije u istočnoj Srbiji, Vojvodini, Bačkoj, Makedoniji, istočnoj Bosni i Crnoj Gori jače okupatorske grupacije otsjećene su na liniji njihovog povlačenja. Uspjeli desantne operacije 26. divizije na srednje i južnodalmatinske otoke,² oslobođenje Dubrovnika³ i ovladanje obalom od Herceg-Novog do Trogira, oslobođenje Splita,⁴ Sinja,⁵ Aržana⁶ i Livna⁷ demoralisalo je i razdvojilo okupatorske snage sa dvije grupe. Prva grupa okupatorskih snaga potpomognuta satelitskim jedinicama ustaša i četnika nabačena je na prostor između Dinare,

¹ Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 12-1/2, k. 1023.

² Otoči Brač, Hvar, Korčula i Mljet i poluotok Pelješac oslobođeni su u septembru, a Šipan, Lopud i Koločep u oktobru 1944 (opširnije o tome vidi tom V, knj. 33, dok. br. 64, 73 i 102, tom VIII, knj. 3. dok. br. 26, 27, 30, 33, 42 i 73, tom V, knj. 35, izvještaj Štaba 26. divizije Štabu 8. korpusa NOVJ od 17. novembra 1944).

³ Jedinice 29. hercegovačke divizije u sadejstvu sa 2. dalmatinском proleterskom brigadom Primorske operativne grupe oslobodile su Dubrovnik 18. oktobra 1944 (vidi dok. br. 47 i 58 u ovoj knjizi i tom V, knj. 35, izvještaj Štaba 26. divizije Štabu 8. korpusa NOVJ od 17. novembra 1944).

⁴ Jedinice 26. divizije u sadejstvu sa 10. brigadom 20. divizije oslobodile su Split 25/26. oktobra 1944 (vidi dok. br. 4, 116 i 150 u ovoj knjizi, tom V, knj. 35, izvještaj Štaba 26. divizije Štabu -8. korpusa NOVJ od 17. novembra 1944, Arhiv V.I.I., reg. br. 5-7, k. 1103 i 1-2, k." 1030).

⁵ Sinj je oslobođila 20. divizija 25. oktobra 1944 (vidi dok. br. 81, 110 i 150 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 1-2, k. 1030).

⁶ Aržano je oslobođila 10. brigada 20. divizije 20/21. oktobra 1944 (vidi dok. br. 71, 133 i 136 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 1-2, k. 1030).

⁷ Livno su oslobodile jedinice 9. divizije 10. oktobra 1944 (vidi dok. br. 25, 54, 130 i 133 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 56-2, k. 842 A).

Cetinske doline, Petrovog polja, Šibenika, Đevrsaka i na zapad do kanjona rijeke Krke.⁸ Druga okupatorska grupa *nabacena* je u pravcu Neretljanske doline.⁹ U vezi općeg plana¹⁰ VIII. Korpusa naša divizija je dobila zadatak čišćenja prostora zapadno od Krke, tj. prostora između komunikeja Đevrske – Mostine – Skradin, Roški Slap – Đevrske.

Podaci o neprijatelju: sadržani su u prilogu br. 1. kao i skice o rasporedu okupatorskih i satelitskih snaga na određenom prostoru.

i U cilju izvršenja postavljenog zadatka

.. N A R E Đ U J E M O :

V. ud. brigada: Likvidiraće Smrdelje i Roški Slap.¹¹ Po likvidaciji Roškog Slapa držati, utvrditi se na kanjonu desne obale Krke kod k. 222. Koristiti protukolska oružja i rušiti cestu. Na ovome zadatku angažovati samo dva bataljona, ostale držati u rezervi na prostoru Smrdeljski

XIV: brigada: Sa dva bataljona napasti će i likvidirati Đevrske uz pomoć dvaju topova 105 mm.¹² Jedan bataljon "ubaciti na prostor Bribirska glavica i Planičnik u svrhu otsijecanja neprijateljskog garnizona Mostine od Đevrsaka.

VI. ud. brigada: Izvršiće koncentraciju na prostoru Ervenika.

Grupa S. D. P. O.: Rasporediti će Zadarski P. Odred s jedne i druge strane komunikacije *Zemunik* – Zadar sa neprekidnom budnošću nad situacijom koja se razvija u Zadru. Reagirati u tom pravcu u povoljnoj situaciji. Biti aktivani ali se ne zaletiti.¹³

Benkovački odred rasporediće jedan bataljon na prostor dijela sjevernog Kruševa u svrhu zatvaranja Obrovca sa južne strane na

^{8 i 9} Opširnije o tome vidi dok. br. 110. m Vidi. direktivu Štaba 8. korpusa NOVJ od 26. oktobra 1944, dok. br. 87. '

li i 12 o toku i rezultatima napada na Smrdelje, Roški Slap i • Đevrske vidi dok. br. 106.

¹³ Pod pritiskom jedinica 19. divizije neprijatelj je napustio Zadar 30. oktobra 1944 (vidi tom V, knj. 33, dok. br. 93, Arhiv V.I.I., reg. br. 39/2, k. 109 i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941–1945«, knj. 2, str. 417–118). '

komunikacijama Obrovac – Karin, Obrovac – Bilišane. Drugi- bataljon Benkovačkog odreda rasporediti na prostoru Biograd – Turanj.

Stankovačku četu rasporediti na prostoru Lađevci – Mala Čista sa upornom odbranom u pravcima Vodice i Mostine, a čim otpočne borba za Đevrske vršiće demonstrativan napad na Mostine.¹⁴

Baterija: Brdski top 75 mm. kompletan sa svom municijom staviće pod komandu V. ud. brigade sa kojom će se povezati u Laliću kod Kistanja. Dva poljska topa 105 mm. postaviće na prostoriju Miodraža i sa svojom vatrom potpomoći izvođenje napada na Đevrske. Oba topa stajaće pod komandom Štaba Divizije. Pripremiti položaj oruđa, organizovati vezu sa izvidnicom u Jarugi, osmatranjem uporediti skicu ciljeva sa istim ciljevima u naravi. Kroz telefonsku divizijsku centralu biće u vezi sa štabom XIV. brigade.

V e z a : Plan veze od divizije do štabova brigada i izvidnice baterije 105 mm. nalazi se u prilogu br.¹³ Plan veze u brigadama neka izrade štabovi brigada i baterije, tako da telefonska veza najbolje funkcioniše. Izvještavanju posvetiti najveću pažnju. Najmanje svaki sat vremena javljati se diviziji sa podacima o situaciji na sektoru jedinica i uopće izvještavati po svim tačkama borbenih depeša. Dodir i veza XIV. i V. brigade biće na raskrsnici seoskog puta Varivode – Smrdelje sa cestom Smrdelje – Đevrske. Radio-telefonska veza održavaće se permanentno (stalno). U tu svrhu upućuje se svakoj brigadi za pomoćnika još jedan radio-telefonist.

Sanitet: Divizijska hirurška ekipa smjestiće se još u toku dana 27. o. mj. u s. Macure.

Popuna municipije: Obratiti najveću pažnju popuni municipije. Ne smije se dogoditi da u borbi nestane municipije. Za ovo ćemo pozivati na odgovornost

¹⁴ Bribirske Mostine

¹⁵ Broj priloga (zapovijest za vezu) izostavljen u originalu.

štabove brigade. Blagovremeno sljedovati odnosno trebovati municiju i stalno imati u vidu stanje municije u jedinicama. Voditi računa da se municija ne rasiplje. Bojna komora nalaziće se kod autočete na cesti u Parčićima. Brigade će organizovati vlastita kola i ljudstvo za dotur municije iz divizijske bojne komore u brigade.

Kninski odred:

Sa svoja dva bataljona vršiće pritisak na Pađene i Oćestovo i zatvorice komunikaciju Žagrovići – Radučić čime će osigurati izvođenje akcije V i XIV brigadi. Jedan bataljon prebacije se na prostor Muškovaca u cilju držanja u blokadi Obrovca i kontrole komunikacije Obrovac – Gračac. Povezaće se preko r. Zrmanje sa Benkovačkim bataljonom koji blokira Obrovac sa južne strane na prostoru Kruševo. Nije isključeno da će okupator radi sigurnosti izvlačenja pokušati ovladati sa Mokrim Poljem i češćim ispadima u Ruišta, dok se VI. brigada ne odmori i sredi vi ćete vršiti te zadatke da osujetite neprijateljske namjere.

Znaci raspoznavanja

Isti koji su Vam već dostavljeni. Dnevni vidni znaci raspoznavanja uzeti: Poziv: mahanje puške u krugu iznad glave. – Odziv: držanje položeno puške iznad glave. Ove znakove redovito naše jedinice ne upotrebljavaju, jeftine o njima ne vodi računa. Ubuduće to činili.

Mjesto štabova.

Štab divizije smjestiće se na prostoru Štrbac i Bezbradica stanova sa izvidnicom kod kule »Zečevo«. Štabovi brigada podesice svoja mjesta prema borbenoj situaciji odakle će najbolje uočavati tok borbe i odakle će imati mogućnost da intervenišu na razvitak situacije odnosno događaja.

Početak akcije:

Prema razvoju situacije kod ostalih divizija našeg Korpusa trebalo bi da je odmah. Stavlja se u dužnost štabovima brigada i bateriji da bude sve spremno najdalje do sutra 28. X. t. g. do 8 sati a po mogućnosti po noći. Putem telefona izvijestite nas kada budete spremni.

Napomena:

Zadaci naše divizije nisu iscrpljeni likvidacijom Đevrsaka i Smrdelja. U sklopu namjera Korpusa naša Divizija imat će još težih zadataka. Stoga težite da se gore postavljeni zadaci što prije riješe. V. Brigada treba da je spremna kad izvrši svoj zadatak da pomogne XIV. brigadi, o čemu će dobiti naređenje. Poslije izvršenih zadataka V. Brigada čvrsto će se nasloniti na Roški Slap, bunkere oko k. 222, i najupornijom odbranom angažovanjem jednog bataljona ne smije dozvoliti prodror neprijatelja od Drniša. Kao druga etapa borbe za V. Brigadu biti će izbijanje preko Rupa i Plastova iznad samog Skradina (skradinskog mosta) u koju svrhu zatvoriti izlaz preostalom neprijatelju na pomenutom prostoru.. Dobit će se naknadno detaljnija naređenja po izvršenom zadatku u prvoj etapi (borba za Đevrske, Smrdelje, Roški Slap).

Ishrana

Vršit će se preko divizijske intendanture, koja će se nalaziti u s. Parčić.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar – p.pukovnik:
Petar Babić s. r.

Komandant – p.pukovnik:
Parmač Stanko s. r.

(M.P.)

Dostavljeno:

Na znanje: Štabu VIII. Korpusa NOVJ
Na izvršenje^ Štabu V, VI i XIV. ud.
brigade, ŠtaEu Grupe S.D.P. Odreda,
Štabu Kninskog P. Odreda

Da je prepis vjeran originalu
tvrdi:
Šef operativnog otsjeka-kapetan:
Buća J. Berislav

(M.P.)

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 32. DIVIZIJE OD 27. OKTOBRA 1944
ŠTABU 10. KORPUSA NOV O RADU I ORGANIZACIONOM
STANJU JEDINICA¹**

ŠTAB XXXII. DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Oper, broj: 269/44
Dne 27. oktobra 1944.

Predmet: Opći vojno organizacioni izvještaj
za mjesec oktobar 1944 god.

ŠTABU X. KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV i POJ

1. – Operativna situacija:

U mjesecu oktobru naša divizija u glavnom djelovala je na sektoru Podravine u zajednici sa jedinicama VI. Korpusa, XXXIII. Divizije i XII. Divizijom. Na ovom sektoru Podravine nalaze se uporišta Virovitica, Pitomača, Kloštar, Đurđevac, Novi Grad, Virje i Koprivnica. Sva ova uporišta bila su posjednuta sa jedinicama crne legije², PTS-om³ i u nekima od njih manji broj milicije.

Neprijatelj nije trpio prisustvo naših jedinica, već je odmah vršio ispadne prema našim položajima, tako da je Divizija -vodila nekoliko borbi sa neprijateljem na terenu. Neprijatelj je okorio i žilav, uporan u borbi i želi da zadrži pod kontrolom sektor na kojem se nalazi.

Sama uporišta dobro su utvrđena, od kojih pojedina imaju motorizaciju (Novi Grad, Koprivnica, Đurđevac). Uspješnim borbama, koje su vođene na terenu i postignutom nadmoćnosti, naših snaga brojčano i u naoružanju, stvoreni su povoljni uslovi da se pristupi likvidaciji uporišta i čišćenju Podravine. Naročito povoljni uslovi nastali su poslije likvidacije Virovitice, po jedinice VI. Korpusa⁴.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 13-1/4, k. 1191.

² Odnosi se na 5. stajaći djelatni zdrug ustaške vojnica (vidi dok. br. 40 i 110 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 1-268/26, k. 112).

³ Pavelićev tjelesni zdrug (Pavelićeva gardijska brigada) (vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 1-268/26, k. 112).

⁴ Neprijateljsku posadu u Virovitici uništila je 12. divizija S. oktobra 1944 (vidi dok. br. 2, 3, 22, 26, 33, 42, 134 i 135).

Naše jedinice prešle su u ofanzivu. U prvom naletu jedinica našeg Korpusa i VII. Divizije likvidirana su uporišta Kloštar³ i Pitomaca⁶, a u drugom naletu uz sudjelovanje jedinica VI. Korpusa razbijena su uporišta Đurđevac, Virje i Novi Grad⁷. U ovoj zadnjoj borbi izvojevana je velika pobjeda na terenu, gdje je neprijatelju zarobljena gotovo sva motorizacija, uhvaćen velik broj automatskog oružja, a živa snaga neprijatelja skoro uništena.

Odlučnost neprijatelja slomljena: je, njegov ugled i prestiž kojeg je neprijatelj pod svaku cijenu htio da sačuva pred narodom tog kraja uništen je. Ostaci neprijateljskih snaga povukli su se za Koprivnicu, još jedino uporište na tom sektoru, koje treba uništiti da bi se imala potpuna kontrola nad Podravnom.

Uporište Koprivnicu držala je crna legija pojačana sa PTS, pod rukovodstvom Bobana. Fortifikacijska utvrđenja tog uporišta dobro su izvedena, plan vatre također. Neprijatelj, iako je doživio poraz, brzim čišćenjem terena i snažnim naletom naših jedinica, bio je doveden u nezgodan položaj te je neprijatelj bio riješen da se tuče odlučno, čisto radi samoodržanja.

Moral naših jedinica i borbeni polet, poslije uspjeha koji su postignuti u čišćenju Podravine, bio je na visini. Pristupilo se je likvidaciji Koprivnice. Nepravilnom upotrebom žive snage, kao i teškog oružja, Koprivnica nije likvidirana⁸. Jedinice su se povukle. Divizija se je smjestila na sektor Mosti – Gor. Sredice. Nakon kratkog vremena Divizija se prebacila na sektor Borovljani – Vlaislav – Plavšinac, radi umirenja narodnih masa, koje su se uplašile zbog povlačenja naših snaga od Koprivnice.

Poslije ovog neuspjeha naših jedinica neprijatelj je opet počeo da diže glavu i izlazi iz svojih uporišta. Neprijatelj iz uporišta Bjelovar opet je počeo praviti daljnje ispade. Svi ovi neprijateljski ispadi bili su u vezi sa prebacivanjem izvjesnih neprijateljskih snaga od Karlovca, kako bi zaposlili i vezivali naše snage za sebe i na taj način omogućili neprijatelju, tj. tim dolazećim snagama, lakši prodror na setor Bilo-gore⁹.

³ Kloštar su osloboidle jedinice 7. i 33. divizije (vidi dok. br. 5, 18, 24, 62 i 64).

⁶ O borbi za Pitomaču vidi dok. br. 5, 6, 18, 31 i 64 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 19–2, k. 1191 i 9–1/2, k. 551. •

⁷ Neprijateljsku posadu u Đurđevcu razbila je 12. divizija a u Virju i Podravskom Novom Gradu 33. divizija (vidi dok. br. 27, 28, 30, 39, 43, 62 i 65).

⁸ Opširnije o napadu na Koprivnicu vidi dok. br. 40, 45, 51, 52, 57, 59, 62, 89.

⁹ U depešama koje je Štab 10. korpusa poslao Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o borbama na Bilo-gori u drugoj polovini oktobra

Neprijatelj nije bio odlučen za bitke i kod svakog našeg-odlučnog naleta uzmicao je, tako da nekih uspjeha nije postignuto u vođenju borbe sa neprijateljem na terenu.

23. oktobra 1944 godine Divizija je krenula, radi izvršenja. novih zadataka, koji su postavljeni pred nju, na sektor Apatovac, zatim dalje i momentalno se nalazi na sektoru Kalnik – Ka-mešnica, gdje se vrše pripreme za izvršenje zadataka operativne-prirode¹⁰.

Stanje u Diviziji je povoljno. Utisci koji su vladali kod boraca, poslije neuspjeha kod Koprivnice, izbrisani su. Borci su se teškom i krvavom borbom kod Koprivnice okalili i postali čvršći, borbeniji i odlučniji. Divizija kao cjelina postala, je čvršća i sposobnija za izvršenje zadataka.

2 – Organizacija štabova i jedinica:

Štab Udarne Brigade »Braća Radić«. Ovaj štab je nepotpun, pošto politkomesar iste Brigade Horvatić Mato nalazi se u bolnici, jer je u borbi za Koprivnicu lako ranjen u nogu. Rad

rečeno je slijedeće: »... 32. i 33. Div. vode borbu sa nepr. koji nadire od Bjelovara, Koprivnice i Križevaca«.

»Neprijatelj pokušava ovladati komunikacijom Križevci – Koprivnica i odbaciti naše snage sa sektora Bilogore. Juče su jedinice 33. divizije uspjele prisiliti ga na povlačenje. Danas su dva bataljona 33. Div. dočekala nepr. rastjerala ga i nastavila gonjenje. Rezultati nepoznati«.

»... Radi odbacivanja naših snaga sa Bilogore neprijatelj vrši ofanzivu sa snagama I. Sibir[skog] puka (iz sastava 1. kozačke konjičke divizije – prim. red.) i 4 bojne ustaša ...«

»Neprijatelj pokušava odbaciti nas sa sektora zapad.[no] od Bilogore. U jučerašnjim borbama kod Pavlin Kloštra odbijen nepr. napad i ubijeno preko 15 vojnika..,«

»... Juče 33. Div. vodila borbu sa nepr. kod Gornjeg Križa bez uspjeha uz gubitke 11 ranjenih ...«

»... Juče je neprijatelj sa oko 2000 žandara, Čerkeza i ustaša nadirao sa 1ri kolone prema položajima 33. Div. na sektoru Gornjeg Križa – Kloštra. Jedinicama 33. Div. uz pomoć brigade »Matija Gubec« (iz sastava 32. divizije – prim. red.) uspjelo je odbiti i protjerati neprijatelja u Bjelovar. Nađeno je preko 30 ubijenih neprijateljskih vojnika, dok je veći broj ubijenih neprijatelj uspio odvući. Zaplijenjeno 2 šarca, 12 pušaka, 18.000 metaka i druge spreme. Naši gubici 4 mrtva i 38 ranjenih...«

»U žestokim borbama na Zapad. Bilogori jedinice 33. Div. uspjele su razbiti dvije bojne žandara naoružanih sa 10 topova i jednu bojnu: domobrana. Na bojištu je ostalo 40 nepr. vojnika. Zaplijenjeno je: 1 teški bacac, 20 pušaka, 10.000 metaka i mnogo druge spreme. Uništen -1 top...« (opširnije o tome vidi dok. br. 97, 141, 142, 143, 145 i 143 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 1–2, k. 119/9. 1–268/26, k. 112 i 9–1/1, k. 551 B).

¹⁰ Vidi primjedbu br. 112 uz dok. br. 110.

, ovoga Štaba, kao cjeline nije došao do izražaja i ne osjeća se njegova pomoć i djelovanje u njegovim jedinicama ... U posljednje vrijeme u borbama koje je vodila Udarna Brigada »Braća Ranić« mogla se je primijetiti sporost u izvršenju zadataka tog Štaba.

Da bi se ove greške otklonile održani su sastanci sa Štabovima Brigada, i vjerujemo da će se stanje popraviti, da će Štab shvatiti važnost pravilnog i savjesnog rada za uspjeh svoje jedinice.

Štab I. bataljona. Ovaj Štab je potpun. Komandant bataljona zastavnik šušić Josip, vrativši se iz bolnice, ponovno je očvrsnuo bataljon svojim pravilnim radom i rukovođenjem i vidi se napredak u razvitku tog bataljona, preuzimanjem dužnosti od strane njegove. Komesar bataljona nedavno je postavljen i ne pokazuje dovoljno iskustva na toj dužnosti. Ostali rukovodioci zadovoljavaju.

Štab II. bataljona. Bivši komandant tog bataljona poručnik Jurman Ivan ranjen je u borbi za Pitomaču, a dužnost komandanta bataljona primio je Bartovčak Andrija, koji u potpunosti zadovoljava.

Štab III. bataljona. Ovaj Štab je potpun. Nekih naročitih promjena u radu ovog Štaba nema, jedino izvršena je promjena kod oper. oficira bataljona jer je na mjesto dosadanjeg oper. oficira Štarkla Bože postavljen za oper. oficira Kekelj Ivan. Isti drug je energičan i oistar, pomaže u radu komandantu i na svojoj dužnosti zadovoljava.

Štab IV. bataljona. Ovaj Štab je potpun i u potpunosti zadovoljava, ali politkomesar bataljona ne zalaže se dovoljno u izvršavanju zadataka i ne pruža dovoljnu pomoć komandantu tog bataljona.

Štab Brigade »Matija Gubec». Ovaj Štab je potpun. U svom radu do sada od prošlog izvještaja nije se gotovo ništa promijenilo. Novopostavljeni vršilac dužnosti načelnika štaba kapetan Vegar Brankoli u svom radu savjestan je i vrijedan i obećava da će se razviti u dobrog i savjesnog starješinu. Ujedno pruža dosta veliku pomoć komandantu Brigade. Zamjenik komandanta Brigade koji je nedavno, postavljen na tu dužnost Cikojević Branko nije još došao do izražaja, ali vjerujemo da će zadovoljiti. Kod cijelog Štaba primijećena je neka tromost i sporost u izvršavanju zadataka. Posljednjim sastancima na kojima im je skrenuta pažnja na takav njihov rad, vjerujemo da će ovaj nedostatak biti otklonjen.

Štab I. bataljona. Ovaj Štab je potpun. Od posljednjeg izvještaja nije se mnogo promijenilo, ali ipak komandant je po-

stao nešto malo čvršći u rukovođenju sa jedinicama i u svom odnosu prema potčinjenim rukovodicima. Zbog ovakve popustljivosti komandanta politkomesar- ispada i nehotice više komandantski. Ostali članovi Štaba zadovoljavaju.

Štab II. bataljona. Ovaj Štab je potpun. Pošto je bivši operativni oficir Šiiik Milan poginuo, na njegovo mjesto postavljen je za operativnog oficira komandir čete u istoj Brigadi. Kao operativni oficir do sada nije došao do izražaja, ali se vjeruje da će zadovoljiti. Ostali članovi Štaba zadovoljavaju.

Štab III. bataljona. Ovaj Štab od. prošlog izvještaja nešto malo je popustio u svom radu. Zbog ovakovog svog držanja skrenuta mu je pažnja što je imalo uticaja na njih. Vjerujemo da će zadovoljiti u potpunosti poslije ovih opomena. Štab je potpun.

3. – Formacijsko stanje jedinica i njihova popuna:

XXXII. Divizija u svom sastavu ima dvije Brigade, Udarlu Brigadu »Braća Radić« i Brigadu »Matija Gubec«, specijalne jedinice pri Štabu Divizije koje su se povećale sa četom jurišnih pionira, dopunski bataljon, podoficirske škole i glazbu jačine 20 članova i Brdsku bateriju.

Udarlu Brigada »Braća Radić« u svom sastavu imade četiri bataljona i specijalne jedinice pri Štabu. Brojno stanje Brigade smanjilo se gubitcima u borbi za Koprivnicu. Međutim brojno stanje opet se povećava popunom jedinica sa ljudstvom iz građanstva koje se mobiliše.

Brigada »Matija Gubec« u svom sastavu ima tri bataljona; ali brojno stanje i ove Brigade opalo je s obzirom na borbu koja je vođena za Koprivnicu. Brigada se popunjava ljudstvom koje se mobiliše iz građanstva.

Porastom brojnog stanja a i uvidjevši potrebu formirana je četa jurišnih pionira, sa kojom se vrši svakodnevna izobrazba, kako bi mogla udovoljiti svojim zadatcima.

Isto tako formirana je i Divizijska glazba, koju sačinjavaju 20 članova.

Izgledi s obzirom na situaciju u svijetu i -unutrašnjosti zemlje za mobilizaciju bit će povoljni i vjerujemo da ćemo naše jedinice brojčano pojačati.

4. – Brojno stanje i naoružanje:

Brojno stanje jedinica ne zadovoljava po svom formacijskom odgovarajućem broju, ali mobilizacijom brojno stanje povećava se. Od zadnje borbe koja je vođena za Koprivnicu stanje

T

je opalo zbog pretrpljenih gubitaka, ali se ono opet sada po-većalo. Naoružanje jedinica je dosta dobro, ali sa porastom brojnog stanja mogli bi primiti još automatskog oružja. Brojno stanje municije za sada je zadovoljavajuće.

Detaljno brojno stanje jedinica vidi se iz spiska brojnog¹¹ stanja i naoružanja koje se prilaže.¹²

5. – Socijalni i nacionalni sastav:

Socijalni i nacionalni sastav jedinica vidi se iz spiska koji se prilaže.¹²

I 6. – Nastava u jedinicama, školama i kursevima:

Nastava¹.u jedinicama vrši se po za to već izdatom i predviđenom planu, ali ona u posljednje vrijeme nije izvođena ša uspjehom, jer su jedinice bile stalno u pokretu i borbi,

U borbi jedinice sve više i pravilnije iskorištavaju konfiguraciju zemljišta i koriste se fortifikacijom. Izviđanje, a naročito borbeno izviđanje, još uvijek ne zadovoljava. "Veza zadovoljava.

Vatra teškog oružja zbog nekoncentracije istog oružja dovoljno se ne iskorištava. Lako oružje iskorištava se mnogo^ pravilnije.

U napadu jedinice se ne služe dovoljno borbenim izviđajem dok posjeduju odlučnost i smjelost. Jedinice nisu dovoljno sposobljene za prelaz iz napada u odbranu i obratno.

Divizija ima jednu podoficirsku školu koju pohađaju slušaoci podoficirskog kursa i koja je pokazala zadovoljavajuće rezultate i njen rad osjeća se u jedinicama. Isto tako održavaju se pored podoficirskog kursa i sanitetski kursevi.

U ovom razdoblju izdata je brošura odnosno umnožena svim rukovodiocima »Topografski znaci«.

Stanje pismenosti u jedinicama je zadovoljavajuće..

7. – Specijalne jedinice i službe:

Izviđačke jedinice. Izviđačke jedinice postoje u Brigadama, po bataljonima, a isto tako i pri Štabu Divizije. Jedinice su lako opremljene zbog svoje veće pokretljivosti. Sa ovim jedinicama većinom rukuju po naređenju Štabova vojno-obavještajni oficiri. Ove jedinice za vršenje svoje izviđačke službe

« O brojnom stanju 32. divizije vidi pregled brojnog stanja i naoružanja jedinica Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske, dok. br. 111. Vidi dok. br. 94.

nisu još potpuno osposobljene, tj. nije kod njih razvijena snalažljivost i dovitljivost u izviđanju i prikupljanju podataka.

Artiljerijske jedinice: Divizija u svom sastavu ima jednu bateriju brdsku, čije ljudstvo je osposobljeno u upotrebi ^{svot} oružja i u posljednjim borbama u praktičnom radu pokazalo se kao zadovoljavajuće.

Inžinjerijske jedinice. Od inžinjerijskih jedinica u Diviziji formirani su jurišni pioniri u jačini jedne čete, koji raspolažu sa eksplozivom, pješadijskim nagaznim minama i potrebnim inžinjerijskim alatom, ali ne u dovoljnem broju. Sa njima vrši se svakodnevna nastava, teoretska i praktička, ali njihova vrijednost i sposobnost u borbi u izvršenju zadatka nije još isprobana.

Jedinice za vezu. Jedinice za vezu postoje pri Štabu Divizije i pri Štabovima Brigada. Od sredstava za održavanje veze Divizija raspolaže sa 4 radio-stanice, 11 telefona i oko 15 km. kabla. Isto tako raspolaže sa raketnim pištoljima sa dovoljnim brojem raketa. Postoje i odjeljenja za signalizaciju, koja se **no** koriste praktično, jer se smatraju kao zastarjela pošto imade savremenijih i boljih sredstava za održavanje veze. Četa za vezu Divizije raspolaže i sa jednom telefonskom centralom. Do sada služba veze u Diviziji u glavnom je zadovoljila i ima uslova da postane mnogo bolja i da doprinese mnogo više koristi u izvršavanju zadataka.

Potrebna bi bila veća količina kabla, telefona, centrala, pa i radio-stanica kako bi se veza osigurala i povećala.

Obavještajna i informativna služba. Obavještajna služba u našoj Diviziji popravlja se, ali još uvijek ne daje zadovoljavajuće rezultate. Rukovodeće ljudstvo u ovoj službi nema još dovoljno prakse u vršenju svoje dužnosti.

Intendantska služba. Intendantska služba u našoj Diviziji za vrijeme mira zadovoljava, dok za vrijeme borbe i za vrijeme operacija ne pokazuje dovoljno umještosti i okretnosti u snabdijevanju jedinica sa hranom. U zadnjim borbama je to naročito došlo do izražaja.

Sanitetska služba. Sanitetska služba u našoj Diviziji popravila se je. Sanitet nailazi na razumijevanje i pomoć štabova i u posljednjim borbama sanitet je izvršavao svoje zadatke. Štabovi sve pravilnije koriste specijalne jedinice.

8. – Moral, borbenost, ishrana, oprema, zdravstveno stanje jedinica i razni problemi koji se postavljaju:

Moral boraca i rukovodilaca naše Divizije na zadovoljavajućoj je visini. S obzirom na spoljnu i unutarnju situaciju

borci imaju poleta i među njima vlada živost, veselost i raspoloženje.

Borbenost poslije borbi koje su bile dosta teške kod Kopravnice, pojačala se je a mržnja protiv neprijatelja povećala. Borci su postali čvršći, prekaljeniji i sposobniji za izvršenje zadataka.

Ishrana boraca je dosta dobra, zadovoljava i ljudstvo je zadovoljno.

Oprema boraca dosta je slaba, a naročito slabo se stoji sa obućom. Mnogo ima potpuno bosih, sa slabim cipelama, skoro neupotrebljivim znatno više.

Zdravstveno stanje u jedinicama zadovoljava i zaraznih bolesti nema. Ušljivost svedena je na minimum i čim to okolnosti dozvoljavaju vrši se raskuživanje.

Problemi koji se postavljaju u našoj Diviziji jesu odjeća i obuća boraca. Vrijeme postaje sve hladnije, a putevi sve lošiji, a boraca ima velik broj sa lošom i nikakovom obućom. Isto tako odijela su vrlo trošna i pocijepana, a i novomobilisani iz građanstva došli su i dolaze dosta slabo obučeni.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politkomesar – potpukovnik,

Komandant – potpukovnik,
Bulat Rade

PREGLED NACIONALNOG I SOCIJALNOG SASTAVA
LJUDSTVA 32. DIVIZIJE NOVJ OD 27. OKTOBRA 1914
GODINE¹

ŠTAB XXXII. DIVIZIJE
NOV. JUGOSLAVIJE
Br. 470 dne 27. X 1944

NACIONALNI I SOCIJALNI

Jedinica	Brojno stanje po spisku	N a c i o n a l n i						
		Hrvata	Srba	J	Slovenaca	Muslimana	Čeha	Rusa
Štab	19	16	3	-	-	-	-	-
Prateća četa	60	44	6	-	-	7	-	j
Bolnička četa	68	56	4	2	-	2	3	]
Četa za vezu	48	41	-	6	-	-	-	1
Četa juriš, pionira	52	48	2	2	-	-	-	-
Izviđačka četa	31	30	-	-	-	-	1	-
Podoficirska škola	46	41	. 3	-	-	1	1	-
Brdska baterija	64	53	3	1	1	5	-	1
Intendantura	50	43	5	1	-	-	-	]
Dopunski bataljon	39	29	8	-	-	-	-	2
Glazba	17	17	-	-	-	-	-	-
Udarna brigada „Braća Radić“	1366	1188	115	18	7	26	8	4
Brigada „Matija Gubec“	1150	1003	62	16	2	9	25	33
Ukupno	3010	2609	211	46	10	50	38	46

Pont. komesar, p.puk.
Bobetko Janko

SMRT FAŠIZMU -

¹ Original (pisan olovkom, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 48/1, k. 552.

ASTAV XXXII DIVIZIJE

S o c i j a l n i							O p a s k a
i Radnika	Seljaka	Zanatlija.	Privatnih. činovnika	Daka i intelektual.	Ostalih vojnih lica		
5	1	4	1	6	2		
5'	42	9	-	4	-		
12	30	14	5	6	1		
6	12	12	2	15	1		
4	18	23	-	7	- · ·		
6	18	5	-	2	-		
2	35	6	1	-	2		
6	35	5	-	15	3		
5	16	24	3	-	2		
1	24	11	-	-	3		
1	18	4	- ·	-	2		
137	850	240	73	61	5		
222	711	140	21	48	8		
412	1802	497	106	164	. 29		

SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Komandant, p.puk.
Bulat Rade

BR. 105

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 18. BRIGADE OD 27. OKTOBRA 1944
ŠTABU 40. DIVIZIJE NOVJ O UNIŠTENJU NEPRIJATELJSKE AUTO KOLONE IZMEĐU OKUCANA I RAJICA¹**

**ŠTAB XVIII BRIGADE
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Broj 473 . . . 1944
Dana 27. X 1944.**

; Predmet: Operativni izvještaj 0
f • napadu na neprijateljsku
i kolonu na cesti Beograd
i — Zagreb.—

— ŠTABU XL DIVIZIJE N. O. V. J.

i Dostavlja se operativni izvještaj o napadu na neprijateljsku kolonu na cesti Beograd — Zagreb.—

1. Opis položaja ove brigade.

Dana 26. X o.g. ova brigada držala je položaj na cesti Beograd — Zagreb između Okučana i Rajića.—

2. Naziv jedinice koja se borila.

U ovoj borbi učestvovala je cijela naša brigada.

3.) Naziv, jačina i sastav neprijatelja.

Na III. bataljon i jurišnu četu naišlo je 35 kamiona na tovarenih, ratnim, materijalom, a većim dijelom sa brdskim talijanskim kamionima. Osim toga naišla su 3 luksuzna automobila, isti su bili dignuti po minama. Kada se borba otvorila kod kamiona posada iz Rajića krenula je u pravcu Okučana i u jačini 300 ustaša i Čerkeza, gdje su se sukobili sa našim I. bataljonom i u istoj borbi poginulo je 10 neprijateljskih vojnika, a u isto vrijeme stizala je pomoć od Okučana, gdje se sukobio i naš II bataljon i tu je poginulo 15 neprijateljskih vojnika, a osim toga uništena su 2 kamiona.—

Na samoj zasjedi kod III. bataljona i jurišne čete zapaljeno je 35 kamiona i 3 luksuzna automobila. A kod I. bataljona uništen je 1 kamion.

4.) Obostrana situacija.

Položaj je bio posjednut 26. X 1944. u 4 sata u jutro. Cesta je bila minirana na 20 mesta, svaka mina teška 10 kgr.

¹ Kopija originala (pisana- na mašini, latinicom) u Arhivu VJ.I» reg. br. 16/5, k. 1298.

Ujutro oko 7 sati naišao je 1 motor-kotač s prikolicom od jića za Okučane, koji je bio propušten. Kasnije naišlo je 3 kola u kojima je bio i 1 ustaša, ista su išla prema Okučanima. U 11.15 časova naišla su 2 kamiona i 2 luksuzna automobila od **Okučana** prema Rajiću i isti su bili propušteni. Motorkotač koji je naišao u jutro u 7 sati od Rajića prema Okučanima bio je izvidnica ustaša i Čerkeza, koji su se sukobili sa I bataljonom.

5.) Izdate zapovijesti.

Dostavljamo u prilogu.—

6.) Vrijeme kad je borba počela.

Kolona kamiona u jačini od 33 kamiona i 3 luksuzna automobila naišli su u 13.15 časova na minsko polje, gdje je isto bilo upaljeno.

7.) Tok borbe.

Borba je trajala od 13.15 časova pa sve do 15 časova.

8.) Ishod borbe.

U ovoj borbi zapaljeno je 38 kamiona i 3 luksuzna automobila. Zarobljeno je 30 pušaka, 15 šmajsera (od kojih 6 neispravnih), 6 pištolja, 20 pari čizama i cipela, 38 pari odi-jela, 60 pari veša, potučeno je 105 neprijateljskih vojnika, osim toga zarobljen je 1 puško-mitraljez (poljski) koji se nalazi u diverzantskoj četi, koja je bila pod komandom ove brigade.²

9.) Naši gubici u ljudstvu i materijalu.

U ovoj borbi imali smo 2 mrtva i 10 ranjenih drugova. Od ranjenika 6 ih je lakše ranjeno.

10.) Utrošak municije.

U ovoj borbi utrošeno je 14.500 puščano-mitralješke municije, 5 mina za teški bacač, 5 nagaznih mina, 200 kgr. eksploziva, šmajferskih 1.500 met., ručnih bombi 100, triina Džon-Bula 20 komada.—

11.) Imena lica koja su se istakla u ovoj borbi. III. batalj. potporučnik Pilos -Vladimir, st. vodnik iz 1. čete Nurija Ali-lović, borac 1 čete Nad Ferde, koji je ubio njemačkog potpukovnika, komandir 1. čete Zorica Đorđe, borac prateće čete Kajfoš Nikola, Hristić Viktor st. vodnik 3. čete, Simić Slavko, borac 3. čete, i delegat Cepo Antun 3. čete, svi gore navedem su iz III.

² Štab 6. korpusa javio je o tome Vrhovnom štabu NOV i POJ depešom 27. oktobra 1944. sljedeće: »26. oktobra jedinice XL. Diviz. (18. Udar. brig.) napale jednu njemačku motorizovanu kolonu koja je pripadala 27.- i 28. njemačkoj pješadi. diviz. na komunikaciji Beograd — Zagreb na sektoru Okučani — Novska. Nakon 45 minuta borbe neprijatelj je potpuno savladan. Ubijeno je 9 oficira među kojima 1 ppukovnik, 50 podoficira i 46 vojnika. Zaplijenjeno: 1 p. mitraljez, 15 šmajsera, 30 karabina, 6 pištolja, odjeće i obuće. Potpuno uništeno 30 kamiona i 3 luksuz. automobila. Naši gubici 2 mrtva i 8 ranjenih«. (Arhiv V.I.I. reg. br. 1-1, k. 488 A, i 2-4, k. 121.)

bataljona, komandir 1. čete Dundović Josip, zam. k-đira prateće čete potporučnik Vukšić Antun iz II. bataljona. Iz jurišne čete istakli su se slijedeći drugovi: Prekodravac Franjo, desetar, Vuković Nikola, desetar, Ferjanc Danijel, bolničar.

Iz I. bataljona istakli su se slijedeći drugovi: mitraljezac Grčie Milan 1. četa, pomoćnik mitraljesca Komarić Andrija i Mihelić Mirko.

12.) Koji su se slabo držali.

U ovoj borbi nije bilo drugova koji su se slabo držali.

13.) Kritika akcije.

Plijen nije se mogao u potpunosti izvući pošto je bio nemoguć prilaz s kolima, osim toga bila je dosta jaka odbrana iz bunkera koji se nalazi na pruzi u neposrednoj blizini.—

. SMRT FAŠIZMU —' SLOBODA NARODU !

OPERATIVNI OFICIR,
poručnik:

P. S. Osim gore navedenih, drugova koji su se istakli naročito se istakao komandir jurišne čete drug zastavnik Glišić Čedo, koji je prvi iskočio pred kamione i ranjen, kao i vodnik 2. voda jurišne čete Dmitrovie Stevo, koji je poginuo.—

**IZVJEŠTAJ ŠTABA ZAGORSKE BRIGADE OD 27. OKTOBRA
1944. ŠTABU ZAPADNE GRUPE NOP ODREDA O BORBAMA
OD 5. DO 25. OKTOBRA¹**

ŠTAB
ZAGORSKE BRIGADE
NOVJ.
Op. br. 97/1944.
27. X. 1944.

Predmet: Mjesečni oper. izv.
od 5. X. do 25. X. 1944.
(Sekcija Čakovec – Ptuj
– Čazma 1:100000)

ŠTABU ZAPADNE GRUPE P. O. H.

5. X. 1944. Brigada nalazila se na sektoru Kalnik. Sa slijedećim rasporedom.

I. Udar. Bataljon u selu Kalniku sa Štabom Brigade i štabskim jedinicama.

III. bataljon u Vojnovcu. IV. bataljon u Mikovcu. U 9 sati dvije čete IV. bataljona krenule su u Moslavini u pratnju ranjenika, a jedna četa ostala u sastavu brigade. Bataljoni su dali potrebna osiguranja. Neprijatelj nije izlazio.

6. X. 1944. Brigada se nalazila na istom sektoru kao i prošlog dana sa istim razmještajem bataljona i sa istim osiguranjima. Dok dvije čete IV. bat. koje su pratile ranjenike stigle su u MiHouš u 23 sata.

7. X. 1944. Brigada se nalazila na istom sektoru kao i prethodnog dana sa istim osiguranjem. Dočim dvije čete IV. bat. koje su se nalazile u Moslavini držale su položaj iznad sela Bojana prema naređenju Štaba X. Korpusa »Zgb«. Čete nisu primile borbu. Po bataljonima zanimalo se po rasporedu.

8. X. 1944. Brigada se nalazila na istim položajima. U 21 sat izvršen je pokret sa zadatkom da se postavi zasjeda na glavnoj cesti Hum – Novi Mafor i da se fingirano napadne Breznički Hum.

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 22-1/2, k. 1196.

9. X. 1944. Štab Brigade sa štapskim jedinicama" nalazio se je na tt. 399 Velišće. I. Udar. bat. postavio je zasjedu na glavnoj cesti Novi Marof – Hum između Male i Velike Pake u Grojanskoj šumi. II. bataljon trebao je napadati fingirano Brez. Hum, ali nije uspio pošto je bio primijećen nego se je privukao na propisno odstojanje. III. bataljon postavio je zasjedu na cesti kod Brez. Huma, na njega- neprijatelj nije naišao. IV bat., dvije čete nalazile su se još uvijek u Moslavini, a jedna četa nalazila se u Visokom sa zadatkom izviđanja Novi Marof – Hum i ujedno osiguravala bataljone koji su bili u zasjedi u koliko bi kretala neprijateljska pobočnica. Neprijatelj je naišao iz Novog Marofa na položaje I. udar. bat. u jačini 2 satnije pješadije, 6 tenkova i 8 kamiona, a po kotama 318 i 291 imao je jake pobočnice. Borba je počela u 8 sati, trajala do 16 sati. Nakon toga bataljoni su se povukli pošto neprijatelj se povukao u polazne tačke. Gubici neprijatelja- 7 mrtvih, i 10 ranjenih.² Naši gubici 1 drug bio lakše ranjen. Utrošak municije 1000 kom. puščane, antitenk. 5 metaka, 3 mine za laki bacač, 150 talijanske municije za tešku bredu.

10. X. 1944. Brigada se nalazila na sektoru Sudovca. I. Udar. bat. napravio je zasjedu na koti 399 Velišće, neprijatelj je naišao u jačini 30 vojnika koji je bio odbijen uz nepoznat broj gubitaka neprijatelja. Naših gubitaka nije bilo. III. bat. postavio je zasjedu na glavnoj cesti kod Brezničkog Huma. Neprijatelj je izašao sa jednom satnjom i nastupao u pravcu naše zasjede. Kada se približio na jurišno odstojanje izvršen je juriš i zarobljeno je: 1 puško-mitraljez »Šarac«, 1 pištolj, 8 pušaka i ubijeno je 17 neprijateljskih vojnika, dok za ranjene nije poznato. Nakon toga došla je u pomoć 1 tanketa i jedna satnija ustaša, gde je bataljon primio borbu i uništio jednu tanketu. Tu je neprijatelj pretrpio mrtvih i ranjenih, samo nam nije poznato koliko. Naši gubici su 2 ranjena. Utrošeno je 1100 puš. metaka. IV. bataljon, dvije čete bataljona stigle su iz Moslavine.

11. X. 1944. Brigada nalazila se na istom sektoru. I. Udar. bat. postavio je zasjedu na cesti između Sudovca i Možđenca u šumi. Zverinjak. Na zasjedu neprijatelj nije naišao. III. bat. nalazio se u G. Rijeci. IV. bataljon nalazio se na odmoru u G: Rijeci, kako su dvije čete stigle iz Moslavine.

12. X. 1944. Brigada nalazila se u okolini Kalnika. I. Udar. bat. zauzeo je baze u Drobkovcu. III. bat. u Kostanjevcu. IV. u Gor. Rijeci sa Štabom brigade. Toga dana bataljoni su se šurili.

² U dnevnom izvještaju P.T.S. o toj borbi piše: »10.10.1944. dijelovi II. i III/I. puk P.T.S. vodili su borbu sa partizanima na području Pake (4 km j. jz. N. Marof). Vlastiti gubitci 2 mrtva, .7 ranjenih« (Arhiv V.I.I., reg. br. 1–268/26, k. 112).

13. X. 1944. Brigada izvršila je pokret sa bataljonima "iz baza prethodnog dana sa zadatkom da I. Udar. bat. fingirano napadne Novi Marof. III. bat. da zauzme položaje Varaždinbreg – Lužan. IV. bat. da napadne Tonimir – Varaždinske Toplice;

14. X. 1944. I. Udar. bat. fingirano je napao Novi Marof.³ III. bat. držao je položaje Lužan – Varaždinbreg, a IV. bat. zauzeo predstražu uporišta Tonimir. Dočim likvidacija Varaždinskih Toplica nije uspjela. I. Udar. bat. poslije izvršenog prepada zauzeo je položaj sa dvije čete ispod Ljubešćice, a sa jednom četom u Ključu. III. bataljon postavio je zasjedu sa jednom četom na asfaltiranoj cesti Novi Marof – Varaždin, a sa dvije čete u selu Lužanu. III. bataljon u 11 sati povukao se u selo Haliče dok sa jednom četom pratio je ranjenike IV. bataljona do Štaba Grupe koji se je nalazio u Ljub'ešćici. II. bataljon držao je položaje u Vrtlinovcu, Vila Bauer, gdje je osiguravao prilaz od Varaždina, dok je IV. bat. napao Toplice. U 11 sati povukao se iznad zaselka Jarki, gdje je držao ljevi bok IV. bat. IV. bat. napadao je Tonimir – Varaždinske Toplice, dok je samo uspio zauzeti Tonimir, a kod Toplica bio je odbijen.⁴ Nakon toga bataljoni su se povukli i zauzeli položaj II. bat. iznad sela Jarki, a IV. bat. preko sela Martinkvec u selo Jarki. Povlačit smo se morali zato što nam je neprijatelj izbacio oko 25 boraca iz stroja. Gubici neprijatelja: 11 mrtvih, 12 ranjenih, zarobljeno 4 puške, 10 rančeva, 10 čebadi, 1 poljsku kuhinju, 3000 mauzer metaka i više sitne ratne spreme. Naši gubici: 2 mrtva, 18 ranjenih. Od mrtvih je bio i komandir čete za vezu Hap Franjo. Utrošeno municije za puškomitrašje 4650 metaka, za šmajser 1000, 5 mina [za minobacač] 81 mm., 3 topovske granate 47 mm.

15. X. 1944. Štab Brigade sa štapskim jedinicama nalazio se u Jlališću. I Udar. bat. držao je položaj iznad Ljubešćice dočim je jednu četu imao na predstraži u Kotarima. II. bataljon držao je položaj kod vile Kralj, kota 270. Neprijatelj je nadirao od pravca Varaždina prema položajima II. bataljona. Bataljon je primio borbu sa neprijateljem u jačini od satnije i jednom tenku od 15 tona. U toj borbi uništen je jedan tenk, zarobljena 2 ustaša, zarobljene 4 puške i 5 mrtvih ustaša, te 7 ranjenih ustaša; tu je izvađen top iz zarobljenog tenka, koji je prethodno onesposobljen, kao i 600 kom. metaka za puške

³ i •> »13.10.1944 oko 22.00 sati skupina od oko 200–300 partizana napala je Tonimir (8 km. s. si. N. Marof), ali je odmah produžila za Novi Marof, na koji su izveli bezuspješni napadaj. Po povratku su zauzeli na juriš Tonimir. Posada se je razbježala. Varaždinske Toplice i u odsječene. Poduzeto je nasilno izviđanje« (Arhiv V.I.I., reg. br. 1–268/26, k. 112).

kao i 200 granata za top iz tenka kal. 24 mm. Naši gubici: jedan mrtav, 3 ranjena i 1 zarobljen, i to Vrbanc Vilim. Utrošeno municije: 2780 kom. mauzer.

III. bat. Nalazio se jedna četa u Hališću, druga četa na koti 355, a treća u Lužanu. Neprijatelj je našao od uporišta Novog Marofa u jačini jedne satnije koji je bio odbijen nakon tri juriša uz nepoznate gubitke. Mi smo imali jednog ranjenog. Utrošeno municije 600 metaka.

IV. bataljon nalazio se u Ljubešćici na odmaranju..

16. X. 1944. I. Udar. bat. nalazio se u Ljubešćici s time du je držao jednu četu u Kotarima. Oko 9 sati našao je neprijatelj iz Novog Marofa u jačini 20 vojnika, gdje je četa držala položaj u Kotarima. Četa je primila borbu i neprijatelja protjerala u bijeg. Gubici neprijatelja 9 mrtvih, 10 ranjenih, 2 zarobljenih. Naših gubitaka nije bilo. Utrošeno municije 380 engleskih, 300 mauzer, 400 šmajser metaka, 3 mine iz lakog bacača. III. bataljon nalazio se na položaju sa dvije čete na Lužanu, sa jednom četom u Hališću. Neprijatelj je izašao iz Varaždina i Novog Marofa sa tri tenka i 7 kamiona ustaša. U. toj borbi uništen je jedan tenk 7,5 kao i 7 kamiona.

Gubici neprijatelja:

40 mrtvih, 10 ranjenih, 2 zarobljenih.

1 teški mitraljez Švarc-loze, 500 kom. metaka i druge ratne opreme. —

Naši gubici:

3 mrtva, 5 ranjenih.

Utrošeno municije. U ovoj borbi utrošeno je 3.000 puščanih metaka, 500 šmajser, 23 mine za teški bacač 81 mm.

IV. bataljon vodio je borbu za likvidaciju Varaždinskih Toplica i Tonimira; borba je počela u 4.30 sati i trajala je do 7 sati u jutro. Neprijatelj je bio u glavnom protjeran iz uporišta, a manji broj potučen ili zarobljen.⁵ Poslije likvidacije istog uporišta bataljon je sa jednom četom zauzeo položaj na Tomimiru, a sa dvije čete iz Toplica vozio plijen koje su ujedno osiguravale da bi se mogao plijen izvući.

Gubici neprijatelja:

1 puško-mitraljez »Šarac«, 20 pušaka, 156 mina za bacač 81 mm, postolje za teški bacač, kao i nišanske sprave, 1 sanduk dopunskog punjenja za mine, 5 rezervnih cijevi za

⁵ »U noći 15/16. 10. 1944. jače komunističke snage zauzele su Varaždinske Toplice. Vlastite snage povukle su se pred nadmoćnjim neprijateljem u Varaždin« (vidi dnevni izvještaj P.T.S. od 16. oktobra 1944. u Arhivu V.I.I., reg. br. 2-5, k. 551A i 1-268/26, k. 112).

o)Šarac«, 10.800 kom. mauzer municije, 3.200 mun. 8 mm, 85 raznih raketa, 3.000 šmajser metaka.—

Gubici u ljudstvu neprijatelja: 3 mrtva, 7 ranjenih.

"Naši gubici u ljudstvu: 1 mrtav, 7 ranjenih.

"Utrošak municije: 2.500 puščanih metaka, 800 šmajser, 23 antitenk., 5 bombi, 3 mine iz džon-bula. •

17. X. 1944. Brigada nalazila se sa bataljonima oko Var. Toplica, u Ljubešćici s time što je jednu četu držao na položaju,⁶ sa jednom četom u Hališću, jednom u Lužanu, a jednom na koti 355. Neprijatelj je izlazio iz uporišta Novi Marof — Varaždin sa manjim snagama, ali je bio odbijen. Borba je počela u 8 sati i trajala do 11 sati. Rezultat borbe nije poznat pošto se je neprijatelj povukao. Bataljon je držao i dalje položaje. Naših gubitaka nije bilo. IV. bataljon nalazio se u Skarniku na odmoru, sa jednom četom pratio je ranjenike za Moslavinu.

18. X. 1944. I. Udar. bat. se nalazio sa dvije čete u Ljubešćici, a sa jednom, četom u Kotarima. Neprijatelj nije izlazio na njegove položaje. III. bat. nalazio se u Hališću s time što je dvije čete imao na položaju i to na koti 355 i u Lužanu; neprijatelj toga dana nije naišao.

IV. bataljon nalazio se u Skarniku "s time što je jedna četa pratila ranjene za Moslavinu.

19. X. 1944. I. Udar. bat. nalazio se u Ljubešćici s time što je dao jednu četu u selo Kotare. III. bataljon nalazio se na položaju u Hališću, neprijatelj nije izlazio. Na večer je sa dvije čete osiguravao prugu kod Turčina dok su diverzanti rušili prugu pomoću eksploziva. IV. bataljon nalazio se sa jednom četom u Toplicama da ruši bunkere, a sa jednom u Skarniku, a sa jednom na službenom putu.

20. X. 1944. I. Udar. bat. bio je u Ljubešćici. Neprijatelj nije na njega nailazio. III. bataljon izvršio je pokret za Tonimir. IV. bataljon nalazio se u Skarnliku.

21. X. 1944. Bataljon se rokirao iz Ljubešćice na Tonimir, tj. I. Udar. III. bataljon rokirao se u Ljubešćicu iz Tonimira.

IV. bataljon nalazio se u Skarniku. Sa potrebnim osiguranjem.

22. X. 1944. I. Udar. bat. postavio je zasjedu na glavnoj cesti Brez. Hum — Novi Marof na glavnoj cesti između Velike i Male Pake. U 10 sati neprijatelj je izašao iz Brez. Huma u pravcu Novog Marofa u jačini 30 vojnika. Kada su se približili na odstojanje 200-metara jedna četa istog bataljona oba-

⁶ Nečitko u originalu.

sula ih je plotunskom vatrom iz automatskog oružja i izvršila juriš gdje je uništila cijelu kolonu ustaša. Dok nekoliko ranjenih su uspjeh pobjeći. Borba je trajala od 8 sati do 8.30 sati. Nakon jedan sat vremena ponovno je neprijatelj nadirao, ali pošto se je neprijatelj opreznije kretao nije se moglo tako efikasno iskoristiti pošto je kretao šumom. Gubici neprijatelja 13 mrtvih, dočim ranjenih je veći broj koji su uspjeli pobjeći, zarobljen je 1 puško-mitraljez »Šarac«, 8 pušaka, 2 pištolja, 1653 metka. Naših gubitaka nije bilo. Zasjeda je ostala do 13 sati, neprijatelj nije više izlazio. Bataljon je zauzeo baze u Ljubešćici.

III. bataljon nalazio se na osiguravanju na koti 399 sa jednom četom i osiguravao I. Udar. bataljon koji je bio u zasjedi. U 16 sati bataljon se povukao i zauzeo baze u Ljubešćici.

IV. bataljon nalazio se u Skarmku s time što je jednu četu držao u Svibovcu, a jedna četa je još uvijek bila na putu u Moslavini.

23. X. 1944. I. Udar. bat. se nalazio u Ljubešćici. III. bataljon nalazio se u Ljubešćici u zaselku Kal. Kapela. IV. bat. nalazio se u Skarniku sa jednom četom, dok sa jednom je bio u Svibovcu. II. bataljon nalazio se na Tonimiru. U 8 sati neprijatelj je nadirao od Ludbrega, Varaždina i Novog Marofa, od svakog pravca u jačini od jedne bojne ustaša. II. bataljon, koji se je nalazio na položaju kod Tonimira i Vile Bauer, primio je borbu sa neprijateljem koji je izlazio iz Varaždina i Ludbrega, a I. Udar. bat. koji je trebao da neprijatelju dođe sa boka preko kote 355 na Hališće k Vili Bauer sukobio se sa neprijateljem koji je izlazio iz Novog Marofa kod sela Crnila kod mlina, pošto je polovica bataljona prešla rijeku Bednju, i prvi dijelovi koji su se prebacili preko rijeke bih su napadnuti dočim dijelovi koji nisu bili napadnuti, tj. preko, rijeke omogućili su sa vlastitom vatrom da omoguće povlačenje koji su prebacivali natrag. Naših gubitaka nije bilo. Bataljon je kasnije nastupao u pravcu Hrastovca – Seljnice, gdje se je ponovno sukobio sa neprijateljem koji se je nalazio ina "koti iznad Seljnice. Pošto je neprijatelj bio mnogo nadmoćniji nije se gi moglo protjerati sa njegovog položaja već se je bataljon povlačio preko Bednje u pravcu Skarnika i zauzeo položaje na koti 357 Vidobornjak. II. bataljon povukao se sa svojih položaja pošto je neprijatelj nadirao sa mnogo jačim snagama sa bokova i fronta. Bataljon se je povlačio u pravcu Skarnika, ali pošto je bio razbijen i jedna četa bila mu je otsječena povukao se samo sa dvije čete na kotu 357 iznad Skarnika. Dočim četa koja je bila odsječena povukla se u Kal. Kapelu koja se je naknadno povukla u sastav bataljona koji se je na-

lazio u Skarniku. Pošto se je bataljon u neredu povlačio imao je dosta žrtava.⁷ III. bataljon nalazio se u Kal. Kapeli. IV. bataljon nalazio se na Škarntku. Sa jednom četom izvršio je pokret za Lukačevac gdje je trebao neprijatelj koji je nastupao u pravcu Tonimira da manevrom udari u njegov bok.

Gubici neprijatelja nepoznati.

Naši gubici u ljudstvu:

Poginulih 6, utopljena 3, ranjenih 10, 20 nestalih.

Gub. u oružju: 1 puškomitrailjer, 8 pušaka, 3 rezerv. cijevi, 3 kazana. Utrošeno municije 1900 metaka,, 400 za šmajsere, 13 mina za teški bacač 81 mm. III. bataljon nalazio se na položaju sa jednom četom u Kotarima, a sa dvije čete iznad Ljubešćice. Četa koja se nalazila na Kotarima primila je borbu, ali je bila odbijena radi premoći neprijatelja. Naših gubitaka nije bilo. IV. bataljon se nalazio u Škariku, kada je bio napadnut II. bataljon na Tonimiru htjeli smo mu pomoći sa jednom četom, ali je neprijatelj ranije zauzeo položaj na kom je trebalo četa ići i tako je četa bila odbijena i morala se povući u sastav V. bataljona.

I. Udar. bat. napadao je Var. Toplice dok III. bat. je trebao napasti Tonimir, a IV. bat. također je trebao napadati Toplice od Lukačevca, a II. bat. ostao je u rezervi kod Štaba brigade u Škariku! Napad je trebao otpočeti u 18 sati. Pošto nisu bataljoni na vrijeme mogli stići na polazne položaje za napad. Udar. bat. koji je trebalo napadati od pravca Hrastovca – Seljnice, počeo je napad u 9.30 sati dok ostali bataljoni nisu stigli na polazne položaje za napad na vrijeme. I. Udar. bat. sa svojim energičnim jurišem protjerao je neprijatelja iz Toplica. Dočim bataljoni koji su trebali napadati iz drugih strana nisu stigli na vrijeme, neprijatelj je imao mogućnosti povući se na Tonimir, gdje je uzeo položaj. Isti bataljon napravio je nekoliko juriša na neprijateljske položaje na Tonimir, ali je bio odbijen. Ostali bataljoni povukli su se u svoje polazne baze.

Gubici neprijatelja: 1 puška, i zarobljen je jedan ustaša.

Naši gubici: 2 ranjena.

24. X. 1944. I. udar. bat. zauzeo baze u Kal. Kapeli, sa Štabom Brigada i Štapskim jedinicama, II. bat. u Čurilovcu, III. bat. u Ljubešćici, IV. bat. u Ljubešćici. Neprijatelj ruje izlazio.

⁷ U dnevnom izvještaju P.T.S. o tome piše: »23.10.1944. u 12.00 sati postrojbe 1. pulta P.T.S. zauzele su nakon borbe sa Zagorskom brigadom, Varaždinske Toplice. Neprijateljski gubitci 53 nabrojane mrтva i 10 zarobljenih, zarobljena 1 bojna kola, 1 teški bacač, 21 puška i ostalog tvoriva. Vlastiti gubitci: 1 mrtav i 2 ranjena. Kao posada ostale su u Varaždinskim Toplicama 2 grenadirske sati Oklop, sklopa P.T.S. Neprijatelj se povukao u Kalnik«. (Arhiv V.I.I., reg. br. 1–268/28. k. 112.)

25. X. 1944. Brigada se nalazila u istim bazama. III. bat. dao je dvije čete u Moslavinu po oružje. Po bataljonima radilo se po rasporedu rada.

26. X. 1944. Brigada se nalazila na istom sektoru. Novoga nije bilo ništa. Po bataljonima se radilo po rasporedu rada.

27. X. 1944. Brigada se nalazila na istom sektoru. Po bataljonom se radilo po rasporedu rada.—

Naši gubici:

a) u ljudstvu:

Poginulo.....	:	16
ranjeno.....	:	49
zarobljeno.....	:	1
nestalih.....	:	20

Ukupno_____ 86. —

b) u oružju:

izgubljeno puškomitraljeza.....	1.
" pušaka.....	i.....8.

c) Utrošak municije:

metaka.....	:	21.960.
mina.....	:	16.

H. Gubici neprijatelja:

1 u ljudstvu: mrtvih 105, ranjenih 56, zarobljeno ustaša.....	3
2. U oružju:	
zaplijenjeno:	
p.uškomitralj. »Šarac« 7.....	3.
ranaca ;.....	1.
pušaka.....	45.
metaka.....	17.933.
mina raznih.....	156.
granata za top 24 mm.....	200.
jedan topić iz tenka kal. 24! mm.	1.
šmajser metaka.....	3000.
poljska kuhinja.....	2.
ćebadi.....	10.
rančeva.....	10.

Napomena:

Naši gubi-
ci iskazani su u
pravim ciframa,
Gubici neprija-
telja mnogo su
veći, no nisu is-
kazani jer se za
to nije imalo
konkretnih po-
dataka, a po po-
đacima koje
smo dobili iz ne-
pouzdanih vre-
la nismo ih is-
kazivah.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politkomesar — major:

V. d!. Komandanta — kapetan:

BR. 105

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 33. DIVIZIJE OD 28. OKTOBRA 1944.
gTABU 10. KORPUSA NOV O BORBAMA U BILO-GORI
OD 21. DO 24. OKTOBRA¹**

ŠTAB XXXIII. DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. broj: 186
dana: 28 X 1944. God.

**Operativni izvještaj o
odbrambenim borbama u Bilo-
gori, između 21. – 24. X. 1944
dostavlja. –**

. ŠTABU X KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV I POJ
(sekcija Bjelovar – Đurđevac – Čakovec i Čazma)
razmijere 1 :100.000

Borbe su vođene u međuprostoru Bjelovara – Koprivnice i Đurđevca u glavnom na liniji k. 304 – Huđovljani – G. Križ – G. Sredice – k. 230 (Tvrdi Rijeka) – Pavlin Kloštar – k. 224 (Kapela)' – k. 144 (Plavnica). Teren sav ispresjecan blagim kosama i u velikoj mjeri pošumljen i obrastao drugim kulturama, te pruža velike manevarske mogućnosti. Prije borbe naše su jedinice zauzele u glavnom sve dominantne točke na spomenutoj borbenoj liniji i do završetka borbe ih, uz gubitak nekih manje važnih, u glavnom održale koristeći ih kao defanzivne i ofanzivne centre.

U borbi učestvovala Divizija sa svim svojim jedinicama, tj. I, II i III brigadom »M. Obilić«, a sekundirala je kroz kraće vrijeme Udarna brigada' »Braća Radić«.

S neprijateljske strane učestvovale su slijedeće snage:

I i II pomoćna oružnička bojna iz Bjelovara, I bojna pod komandom satnika Bratenić Ivana, a II bojna pod komandom satnika Mandić Tadije. Jedan haubički sklop pojačan sa 2 topa 75 mm., svega 10 topova, praćen od jedne novačke bojne PTS-a iz Karlovca, pod zapovjedništvom nadporučnika Šarića. Jedan eskadron Čerkeza (II eskadron II Sibirskog puka). Svima sna-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. •19–1/3, k. 551 a.

gama komandovao je jedan njemački i jedan domobranski general (imena neutvrđena).²

Poslije oslobođenja dijelova Podravine istočno, od Koprivnice,³ pod našom čvrstom kontrolom nalazio se prostor cijelo zapadne Bilo-gore. Još za vrijeme borbi u Podravini neprijateljska propaganda najavljuvala je da će njihove snage ponovno zauzeti privremeno izgubljene krajeve, a mjerodavno vojničko vodstvo odlučilo da to i provede i za taj zadatak odredilo gore navedene vojničke snage. Za ovu operaciju neprijatelj se koncentrisao na liniji Križevci – Bjelovar i 19. X. 1944. otpočeo nastupanje prema sjeveru, tj. čelno u odnosu na naše položaje. Neprijateljske trupe mahom su dobrog kvaliteta i solidno opremljene. Samoj operaciji i njenom cilju neprijatelj posvećuje znatnu pažnju što se vidi i iz toga da preko radio-Zagrebu dnevno objavljuje izvještaje o tim borbama (naravno sa preteranim ciframa o našim gubicima).

Naša odluka bila je neprijateljskom nadiranju suprotstaviti aktivnu odbranu i "maksimalno angažirati naše" snage, te osujetiti neprijateljski pokušaj. Moral i borbena spremnost naših jedinica, poslije borbi vođenih kroz Podravinu stajali su solidno i davali ovom Štabu mogućnost stvaranja ozbiljnih, operativnih kombinacija. Obzirom na to da neprijatelj nije odjednom otpočeo nastupanje na cijeloj borbenoj liniji, već postepeno po dijelovima, zapovijesti za odbranu izdavane su usmeno i telefonski kako je to odgovaralo konkretnoj situaciji.

Borba je počela 19. X. 1944. u 14.30 sati na položaju k. 304 – • Hudovljani – M. Sesvete.

19. X. 1944. primijetili su naši izviđački organi kretanje; neprijateljskih snaga od Križevaca cestom prema Koprivnici, koji su istog dana do podne dostigli Sokolovac i V. Mučnu, i odmah isturili vjerovatao u cilju izviđanja manje dijelove prema Hudovljanim i pravcem M. i V. Sesvete. U prostoru Sesveta II bataljon III brigade »Miloš Obilić« odmah je odbacio neprijatelja i nanio mu gubitke. U prostoru Hodovljana napao je neprijatelja II i III bataljon I brigade i nakon trosatne borbe odbacio ga prema polaznoj liniji nanijevši mu također gubitke."

20. X. 1944 prije podne zauzela je Divizija obzirom na prisutnost neprijatelja u selima Podgorci – Kobasičari slijedeći raspored: I brigada G. Sredice sa predstražom na Brezinama.

2, i i s vidi dok. br. 93, 141, 142, 143, 145 i 146 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 1–268/26, k. 112. .

³ Jedinice 6. i 10. korpusa i dijelovi 7. divizije 4. korpusa NOVJ oslobodile su u prvoj polovini oktobra slijedeća mjesta: Viroviticu, Kloštar, Pitomaču, Đurđevac, Virje i Podravski Novi Grad (opširniji; o tome vidi dok. br. 2, 3, 5, 6, 18, 24, 27, 28, 30, 33, 39, 42, 43, 62, 64, 65, 134 i 135.

II brigada Kapela – Lipovo Brdo. III brigada »Miloš Obilić« --- Pavlin Kloštar. Izviđanja su usmjereni prema jugu na pravcima Podgorci i Bjelovar. Snage XXXII Divizije nalazile su se u prostoru Novi Grad – Plavšinac.

Istog dana prije podne pošla je jedna kolona žandara preko "Visova prema Pavlin Kloštaru i bila dočekana žestokom vatrom od jedinica III brigade. Od naše vatre neprijatelj je dezorganiziran počeo u neredu bježati, pa su naše snage preduzele gonjenje. Na bojištu je nađeno 10 mrtvih, a jedan žandar je zarobljen.

Ovi ispadni neprijatelja imali su izgleda po svemu cilj utvrđivanja naših položaja i snaga, pa je neprijatelj tek iza toga pristupio sistematskom napadu na cijeli naš položaj. 21. X. 1944 ušla je jedna neprijateljska bojna u G. Križ i zanoćila u istom, snage iz Podgoraca napredovale su i zaposjele "Visove i Tvrdu Rijeku.

22. X. 1944 pravile su snage I brigade pritisak na G. Križ, a snage III brigade na Tvrdu Rijeku i k. 230 gdje se neprijatelj dobro utvrdio, sa zadatkom da iz oba uporišta protjeraju neprijatelja. Taj neposredni cilj nije uspio uslijed snažnog neprijateljskog otpora pa su se jedinice vratile na polazne položaje.

23. X. 1944 otpočeo je neprijatelj pomicanje svih svojih snaga u pravcu našeg rasporeda. U 7 sati neprijateljska kolona nastupajući od Bjelovara pravcem Plavnice – St. Diklenica – Starčevljani napala je na naše snage u Kapeli težeći zaposjesti samu Kapelu. Druge snage iz Bjelovara izvršile su demonstrativni ispad do Kupinovca i time diktirale razvijanje II brigade na cijeli međuprostor cesta Bjelovar – Novi Grad i Đurđevac. Najveće zalaganje neprijatelj je ispoljio kod Kapele, ali uspjeha nije polučio. I i III bataljon II brigade uporno su branili položaje na k. 224, prelazeći povremeno u protivnapad i nanoseći neprijatelju znatne gubitke. II bataljon II brigade i I bataljon III brigade raspoređeni na lijevom krilu držali su položaje u Lipovom Brdu – Srednjoj Diklenici i Čurlovcu te sprečavali neprijateljske pokušaje koji je pokazao tendenciju bočnog manevra na naše snage u Kapeli.

II i III bataljon III brigade »M. Obilića« angažirani su u zaustavljanju neprijateljskog nastupanja s pravca Tvrde Rijeke na Kloštar i potpuno uspjeli, bsujetivši to nastupanje.

Neprijatelj iz G. Križa pošao je u pravcu G. Sredica i u prostoru šume Ciganica se sukobio sa I i III bataljonom I brigade, dok se II bataljon nalazio na Brezinama štiteći ostale dijelove prema Tvrdoj Rijeci. Nakon 4 sata oštре borbe naše su snage i tu potukle neprijatelja i natjerale ga u bjekstvo. U naše ruke palo je dosta opreme, nešto oružja i municije, a

zarobljen je jedan žand. narednik, 2 razvodnika i jedan ustaša. Neprijatelj je na položaju ostavio preko 10 mrtvih vojnika" Poslije ovog neuspjeha i progona po našim snagama neprijateljske snage evakuisale su G. Križ preko Topolovca i Domankuša za Podgorce.

Na položajima II brigade poslije borbe koja je trajala do 19- sati u večer neprijatelj se utvrđio u St. Diklenici i Starčevljanima, a snage iz Tvrde Rijeke ostale su i dalje na svom položaju još više utvrđujući k. 230.

24. X. 1944 u zoru dobivši pojačanja iz Bjelovara i angažirajući u većoj količini raspoloživu artiljeriju neprijatelj je sa pravca St. Diklenica – Starčevljani ponovio, ali u mnogo oštrijoj formi, napad-na snage II brigade u Kapeli. Budući je G. Križ ispraznjen, a brigada »Braća Radić« zaposjela taj prostor, oslobođeni su dva bataljona I brigade, pa je ovaj Štab preduzeo s tim snagama bočni manevar na neprijateljski lijevi bok u Starčevljanim i St. Diklenici sa pravca St. Diklenica. III brigada sa II i III bataljonom uz suradnju II bataljona I brigade otpočela je u 11 sati odlučan napad protiv neprijatelja na k. 230 (Tvrda Rijeka). Bataljon iz Čurlovca pomjeren je jugozapadno na k. 144 (Plavnice) sa zadatkom da štiti od Plavnica i Bjelovara snage I brigade koje će manevrirati bočno na neprijatelja u St. Diklenici i Starčevljanima. Kroz sve to vrijeme dva bataljona II brigade uspješno su odoljevali čelnim napadima neprijatelja i držali ga svojom vatrom na solidnom odstojanju.

Očekivalo se da dijelovi I brigade stignu na polazne položaje za napad pa da i II brigada pređe u protunapad. Međutim I brigada zaobilazeći Kapelu i St. Diklenicu sa sjeverne i istočne strane u velikom luku mnogo je kasnila i oklijevala, pa je neprijatelj izgleda primijetio njen pokret i ne čekajući da uslijedi napad počeo odstupati preko Starčevljana i Plavnicu u pravcu Bjelovara. Na k. 144 naišao je u odstupanju na bataljon koji je držao taj položaj i uz osjetljive gubitke se probio za Bjelovar. II brigada, videći da neprijatelj odstupa, dala se u progon koji nije dao, naročitog rezultata.⁰

III brigada, kako je napred naznačeno, napala je k. 230 nastupajući putem od Kloštra, a bataljon I brigade nastupajući sa Brezina. Napad je bio jednovremen i snažan, te unio veliku pometnju na neprijateljskom položaju. U tri navrata pokušavao je neprijatelj juriš s ciljem da odbaci naše snage, ali je svaki put bio odbijen, ostavljajući mrtve na položaju. Kad su naše snage oko 14^h sati, tj. nakon trosatne borbe, ponovile i pooštire svoj napad, neprijatelj je sasvim obezglavljen i demoralisan počeo bježati sa manjim grupicama u raznim pravcima. Glavni dio

snaga odstupio je preko Reskovca za Podgorce, neki dijelovi pobjegli su za Lalićei Ko'basičare, a jedna grupa oko 30 vojnika probila se preko s. Svinčine prema G. Mostima gdje joj se zameo trag. Naše snage ovladale su potpuno neprijateljskim položajem na k. 230 u 14 sati i 30 minuta, te nastavile goniti bježećeg neprijatelja. Ovaj put je gonjenje prilično uspjelo, jer je pobijeno oko 20 neprijateljskih vojnika i zaplijenjena stanovačita količina opreme.

24. X. 1944 u 16.30 sati neprijatelj je odbačen na svim nastupnim pravcima i povukao se u uporišta na liniji Bjelovar – Križevci uključujući i Podgorce, gdje se utvrđuje za dulji boravak. Naše jedinice ostale su u bazama gdje su se nalazile kad je neprijatelj otpočeo svoje jače nastupanje, te su pristupile prikupljanju svojih isturenih dijelova i sređivanju.

Rezultati ove borbe, kako materijalni tako i taktički, povoljni su za našu Diviziju. Krajnji cilj, održanje i očuvanje oslobođene teritorije, postignut je a pri pojedinim zadacima tokom operacija jedinice su se dobro držale i svojski zalađale, osim I brigade koja je u dva navrata oklijevala i zakasnila i to: pri napadu na G. Križ i manevru na neprijatelja u St. Diklenici i Starčevljanim, što je vjerovatno razlog da neprijatelj nije pretrpio i teže gubitke.

Neprijatelj je izgubio 61 mrtvog i 48 ranjenih (utvrđeno), te 6 zarobljenih vojnika i podoficira.⁵

Zaplijenjen je jedan M. G. (šarac), 1 laki bacač, 25 karabina, 15.600 metaka, 64 gunja, 30 šat. krila, 61 ranac, 26 rez. cijevi za M. G. i razna druga vojnička oprema. Oštećen je L top 75 mm.

Naši gubici: 5 mrtvih, 53 ranjena, 1 nestao. Izgubljena 1 puška. Municije utrošeno, puščane: 71.885, šmajserske 5.110, mina za t. bacač 35 kom., za laki bacač 32 kom., granata-za top 47 mm. 31 kom., bombi 23 kom.

Istakla se II četa II bataljona I brigade upornošću i hrabrošću, te odjeljenje prot. tenk. topa II brigade uništivši neprijateljski top. Od pojedinaca istakli su se napose Gázdek Stanko, komandir II čete III bataljona I brigade, Šubat Zvonko, politkomesar čete u II bataljonu I brigade.

Štab I brigade je znatno podbacio, gledajući ravnodušno kako mu jedinice oklijevaju i zakašnjavaju na položaj (u G. Križ i Starčevljane) a da sam ništa nije poduzeo radi ubrzavanja, unatoč prisutnosti na licu mjesta. Primijećena je prevelika, pasivnost kod Štaba II bataljona II brigade, pa je istom ukazano na posljedice takvog držanja.

Za samu operaciju nisu vršene nikakove posebne pripreme. Kad je ustanovljena neprijateljska koncentracija i smisao, i

svrha iste, Štab Divizije je naredio jedinicama zaposjedanje položaja koje je smatrao dovoljno pogodnim za izvođenje odbrambenih operacija. Odluka je bila potpuno osnovana, budući se neprijatelju nije moglo ni smjelo dozvoliti da zagospodari ovim prostorom i na Podravskoj komunikaciji ponovo instalira svoja uporišta. S tim u vezi izdane zapovijesti (usmenim i telefonskim putem) izdavane su uvijek na temelju konkretnе situacije na pojedinom sektoru, odgovarale su svojoj svrsi, a gdje su ih god jedinice u cijelosti ispunile pokazalo se da su bile smisljene i realne.

Obzirom na dužinu fronta koju je diktirao neprijatelj, raspolazući sa brojnijim snagama od nas, naše su gotovo sve snage bile zauzete čelnom odbranom pa prema tome Štabovi nisu raspolažali sa potrebnim rezervama koje su bile neophodno potrebne za manevrisanje na neprijateljske bokove i pozadinu. Tek kad je neprijatelj odbačen iz našeg desnog krila (G. Križ), moglo se time oslobođene dijelove I brigade koristiti u cilju potpunog razbijanja neprijateljskog borbenog rasporeda u prostoru Kapele i protjerati ga. Za vrijeme borbe jedinice (brigade i bataljoni) -nisu bile dovoljno'ni idejno ni stvarno povezane, pa je međusobna taktička koordinacija za vrijeme borbe bila slaba i malo gdje je ostvarena, a u koliko jeste, bilo je to tek na intervenciju višeg Štaba. Razlog tomu leži u pomanjkanju smisla za složenje operacije, a djelomično i rivalitet pojedinih Štabova. Prva okolnost odstraniti će se izučavanjem vojne teorije, a druga koja se povlači kroz međusobne odnose jedinica, odstranjuvati će se postepeno ukazivanjem na nevaljalost i štetnost takove pojave u NOV.

Ispoljena borbenost i moral naših trupa i opet su porasli, pa se može konstatovati da je razvitak u tom pogledu mnogo intenzivniji, nego razvitak komandovanja i njegovo usavršavanje.

U borbama primijenjena je isključivo pješadija, jer se sa drugim rodovima oružja ne raspolaže. U tom vidu bili smo znatno podređeni neprijatelju koji je raspolažao sa dosta artillerije koju nismo bili u stanju parirati. Oškudijevali smo također i u pratećim oruđima, budući su ona s kojima raspolažemo bila neuporabiva praktično radi nestašice municije za iste.

Veza pomoću tehničkih sredstava korištena je u okviru mogućnosti tih sredstava. Ostali pomoćni organi dali su svoj doprinos za (uspjeh operacije i u glavnom ispunili sve na njih postavljene zadatke.

Pojedini rukovodioci i Štabovi pokazali su premalo energije i skloni su da podlegnu uticaju elemenata kao na pr. zamorenosti jedinica, lošim klimatskim prilikama itd. i zahtijevaju da se pojedini zadatak odloži ili povjeri drugoj jedinici itd.

Pojedini slabi i nezdravi momenti napred istaknuti i ako su ponekad vrlo ozbiljne prirode izlječivi su i već su u toku mjere za njihovo odstranjivanje. TJ tom nastojanju najveću potekoću predstavlja pomanjkanje širine pogleda na probleme i pomanjkanje iskustva kod naših potčinjenih Štabova.

Opće stanje kakovo je danas u Diviziji unatoč iznijetih nedostataka čini je sposobnom za vrlo ozbiljne zadatke;

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar, potpukovnik:
Mutak Vlado
(M. P.)

Komandant, potpukovnik:
J. Antolović

• • U ovome izvještaju osvmućemo se na neke stvari koje slijede odnose na život i borbu I. i II. brigade i Odreda, dok o stanju u III. i IV. brigadi nemamo mogućnosti da pišemo.⁴ Nisu nam stigli izvještaji od njih.

U ovom mjesecu opšte povoljne vojno-poliitičke situacije u svijetu moglo bi se primijetiti da u našoj pozadini, bar na sektoru gdje operiramo, nema poleta u masama takvog koji bi uticao na učvršćivanje borbenosti i težnje naroda da svojim snagama pojača udarce po neprijatelju. Optimizam koji je ovlađao narodom dolaskom Crvene armije nije iskorišten u svrhu pripreme naroda da on sam čisti svoju zemlju. Prevladala je misao da je sloboda tu. Opšte osjećanje da se ne treba mnogo žrtvovati pojačalo je crtu kod mnogih da treba glavu sačuvati. Sporo napredovanje Crvene armije, kako to narod kaže, izazvalo je kod nasa izvjesni strah kao, moglo bi se reći, i neko razočarenje. Kad tome dodamo nailazak zime, u narodu prije 20 dana osjećala se neka učmalost, dremež. To se osjećalo općenito i na jedinicama naše divizije koje su bile na ovome sektoru. Čim smo to osjetili prišli smo k tome problemu, kako vojsci tako i pozadini. Živost nije teško bilo postići, naročito u brigadama, jer su one prije odlaska III. i IV. brigade u Moslavino bile vedre, borbene, isto kao cjehna divizije.⁵ To je naročito postignuto kad su snage našeg Korpusa vršile čišćenje pruge Kostajnica – Sunja, Sunja – Dubica pri operacijama na Sunju.⁶ To smo iskoristili kao uspjeh u cjelini. Danas stoji drukčije u pogledu naše vojske i pozadine, pogotovo kad Crvena armija sa ostalim snagama N. O. V. prilazi sve više k nama. Duh, borbenost i polet uzima sve više maha. Nadamo se da ćemo jedinicu još bolje pripremiti za završnu borbu sa okupatorom u našoj zemlji. Toliko što se tiče u glavnome presjeku opšteg stanja u vojsci i pozadini.

Inače možemo podvući da je stanje u brigadama prilično sređeno. Kod Odreda⁷ momentalno nije tako. Brigade su brojno ojačale, u stalnom su pokretu protiv neprijatelja koji pokušava ispadne na našu oslobođenu teritoriju, kad toga nema, nasto-

⁴ One su tada bile na operativnom području 10 korpusa NOVJ (vidi dok. br. 24, 34 i 57).

⁵ Stab "7. divizije sa 3. i 4. brigadom prešao je u Moslavino 15/16. avgusta 1944 (opširnije o tome vidi tom V, knj. 31, dok. br. 51.)

⁶ U operacijama 4. korpusa NOVJ na komunikaciji Sunja – Kostajnica i Sunja – Dubica 26. i 27. septembra 1944. učestvovale su slijedeće jedinice: 1. i 2. brigada 7. divizije, 1. i 2. brigada 8. divizije, brigada »Franjo Ogulinac Seljo« 34. divizije, 1. muslimanska brigada Unska operativne grupe, Haubički divizion 4. korpusa i dijelovi Tenkovskog bataljona Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske (vidi tom V, knj. 33, dok. br. 95, 105 i 115).

⁷ Odnosi se na 1. i 2. banjški NOP Odred.

jimo da jedinice budu aktivne pa i' u sitnim stvarima. Disciplina je prilično postignuta. Borbenost se pokazuje. Pitanje pljačke neposredno razrađujemo. Pripreme za ulazak; u varoši, sve to politički se postavlja tako, da u svemu kod brigada dolazi do izraza vojnički duh. Moglo bi se reći da neki bataljoni u ovim brigadama ne prihvataju dobro nove,⁸ dok u cjelini ne stoji stvar najgore. Što se tiče Odreda, po vašem naređenju I. Odred ćemo rasformirati. S tim borcima učvrstićemo brigade u nekoliko. U tome Odredu komesarski kadar nije uspijevao, od kad Odred postoji, pogoditi težište svog rada. II. Odred ćemo sada srediti u organizacionom pogledu i on će moći sa uspjehom da jača.

I. Brigada, broji 870 ljudi, ima potpun štab. Komesar⁹ je mlađ, trebaće više vremena dok uđe u posao. Komandant¹⁰ poletan, obećava dosta. Štab u cjelini zadovoljava. Prilikom završenih priprema za pokret preko Save pb ocjeni oko 40% boraca nijesu bili spremni da krenu preko Save sa naročitom voljom. Inače brigada je imala lijep izgled kad su se izvršile pripreme u svemu kod cijele jedinice. Komesarski kadar u ovoj brigadi nema tako lijep i siguran izgled u razvitku. Većinom su ljudi mladi. Ova je brigada davala pomoć u komesarskom kadru svuda kud je trebalo. Sad je najvažnije u njoj osamostaliti komesarski kadar toliko da svoje probleme bar može rješavati; poslije će moći u njoj vaspitavati komesarski kadar šire. U ovoj brigadi ima starih boraca koje ćemo uzdići. Ima starih koji zaslužuju činove i ostala odlikovanja. U tome ćemo svemu popraviti naše dosadašnje nedostatke. Ima raznih stvari sitnih gdje se grieši. Mi ih vidimo. Raješićemo ih.

II. Brigada, broj 930 ljudi na licu. U ovom štabu izmjena je u zamj. komesara. Drug Neđo Rađenović vrši tu dužnost. Komandant ovog štaba je Rara,¹¹ inače stari komandant koji se osjeća na toj dužnosti da je dugo. Mi smo vas već upoznali s njime. Svakako o njemu treba voditi računa. Inače štab može da radi. Njihov odnos spram štabovima bataljona nije dovoljno vojnički. Ima ponešto familijarnosti i ostalih crta koje su slabe. To svakako dolazi uslijed neuočavanja samog štaba brigade. Inače brigada je dobra. Njena tradicija omogućava da se stvari u njoj po svemu poprave i srede.

Divizion. Mi smo shvatili vaše naređenje u pogledu artiljerije. Za sad radimo na osposobljavanju kadra. Prikupljamo iz raznih jedinica artiljerce, one koji su u divizionu pomažemo

⁸ Riječ je o novomobilisanom ljudstvu.

⁹ Janko Mraković

¹⁰ Nikola Joka

¹¹ Rade Grmuša

da bi u svemu mogli da se pripreme za prihvat novog ljudstva za baratanje sa novim oružjem. Tu nam fali komesar. Inače ostali problemi stoje jednako kao u ostalim jedinicama.

Posljednja konferencija komesara divizija sa komesarom Korpusa¹² u prisutnosti druga Marka¹³ daće dosta mogućnosti da idemo sigurnije naprijed. Metod stari komesarskog rada »časovi zajednice« izbacićemo. Nastojaćemo da komesari budu barometar u svojim jedinicama. Spustićemo se u masu boraca gdje ćemo moći unapred davati ton za odgovor i rješavanje problema koji se unapred pojavljuju. Nastojaćemo da popunu jedinica vršimo i da dostignemo cifru potrebnu. Posvetićemo pažnju organizaciji takmičenja.¹⁴ Sto je već potrebno radimo. Proslavu Novembra 7 nastojaćemo dobro organizovati,¹⁵ povezano sa takmičenjem.

Što se tiče intendanture, angažovaćemo više štabova, a naročito komesare, da pomognemo intendantima kako bi oni mogli više politički svoj rad postavljati. Organizacionog pogleda im nedostaje. U svemu treba im mnogo pomoći.

Sanitet ćemo srediti kada se okupimo; ovakav kakav je ovdje, naročito u samom štabu i okolini štaba divizije, on ne zadovoljava.

Naš štab u otpravci raznih poslova, u izvršavanju naređenja, i to naređenja koja se odnose na prvi pogled na sitno stvari, mi ćemo u buduće mnogo disciplinovanije shvatati, kako ne bi u buduće dobijali za to specijalne i češće opomene.

U budućem izvještaju kad se divizija okupi i počne u svojoj cjelini djelovati, onda ćemo vam dati bolji i stvarniji pregled stanja i našeg rada.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

(M. P.)

Politkomesar, potpukovnik:
Uroš Krunic

¹² Politički komesar 4. korpusa NOVJ bio je tada Vječeslav Ho-Ijevac.

¹³ Belinić

M Riječ je o međukorpusnom takmičenju koje je raspisao Glavni štab NOV i PO Hrvatske u vremenu od 1. novembra do 31. decembra 1944 (vidi dok. br. 110).

¹⁵ Odnosi se na proslavu 27. godišnjice oktobarske revolucije.

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 13. DIVIZIJE OD 29. OKTOBRA 1944.
ŠTABU 11. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA VRBOVSKO¹**

Operativni izvještaj
o napadnoj akciji na
uporište Vrbovsko
28. i 29. X. 1944.

ŠTABU XI. KORPUSA.-,

Dostavlja se izvještaj o napadu na neprijateljsko uporište Vrbovsko 28. i 29. X. 1944 godine, sastavljen na osnovu naređenja² Glavnog Štaba NOV i PO Hrvatske, op. 440 od 10. XI. 1943 godine.

1. Uporište Vrbovsko je istaknuta točka neprijateljskog rasporeda na liniji Ogulin – Karlovac, koja onemogućava našim snagama vršenje bilo kakvih akcija na pomenutoj liniji, ujedno ih privezuje za Gorski Kotar, gdje je onemogućeno dobavljanje hrane iz Karlovačkog područja i Korduna. To je bio jedan od glavnih razloga, te je Stab Divizije odlučio da napadne 1 protjera neprijatelja sa tog sektora, a u vezi naređenja Štaba Korpusa.

Glavnina neprijatelja nalazi se u Vrbovskom i Senjskom, dok manje snage drže položaje Stubica, Hajdine k. 730 i Hambarište.

Sam teren je mjestimično pošumljen- i omogućava nezaštićeno podilaženje naših snaga sa polaznih položaja.

2. U napadu na Vrbovsko učestvovala je I. i III. Brigada, dva bataljona II. Brigade pojačani sa artiljerijskim Divizionom sa 4 brdska topa. Dva bataljona II. Brigade bili su u rezervi kod Štaba Divizije.

3. Vrbovsko je branio I. bataljon 847. puka 392. Divizije i 33. ustaška bojna III. S. D. S.³ Svega jačina oko 1.100 vojnika.⁴

Naoružanje: 9 tenkova razne tonaže, 8 kamiona, 4 topa raznog kalibra i ostalo pješadijsko naoružanje.

4. Zapovijest je izdata usmeno.

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V.U., reg. br. 21-1/3, k. 913.

² Vidi primjedbu br. 2 uz dok. br. 20.

³ Stajaćeg djelatnog zdruga (brigade)

* Vidi dok. br. 110.

5. Borba je vođena od 15.30 sati 28. X. do 5 sati 29. X. 1944, kada su se sve jedinice povukle na svoje polazne položaje.

6. Tok borbe: I. Brigada napala je neprijatelja sa pravca Jablan – Senjsko. 3. bataljon napadao je komunikacijom Jablan – Vrbovsko sa mjesta Senjsko i k. 635 (Kleber Brdo), sa sjeveroistočne strane, 4. bataljon napadao je sa južne strane od Vujnovića Sela na koti 635 (Kleber Brdo), a 2. bataljon napadao je na koti 375 i samo Vrbovsko. Neprijatelj je bio izbačen sa kota, ali uslijed artiljerijske i minobacačke vatre, jedinice su morale dva puta napuštati napomenute položaje i ponovno ih zauzimati. Mjesto Senjsko nije se moglo zauzeti uslijed jakog neprijateljskog otpora, koji se utvrdio u kućama, a pored toga neprijatelj je upotrijebio i tenkove za odbranu mjesta.

III. Brigada napala je neprijatelja sa pravca Srpske Moravice – Hajdini – Vrbovsko. 1. bataljon napadao je do rijeke Dobre i željezničke pruge preko k. 485. Kada je izbio na k. 485 bio je dočekan jakom vatrom iz Vrbovskog, a sa Senjskog je bočnu vatru dobio što mu je onemogućila daljnje prodiranje u Vrbovsko. 2. bataljon imao je zadatak da pročisti Hajdine i da napadne neprijatelja u Vrbovskom preko k. 506. Neprijatelja u Hajdinama nije bilo, a na k. 506 od crkve Sv. Ilije davao je jak otpor i bataljon tukao u lijevi bok iz sela Tuk, uslijed čega bataljon nije mogao da napada na svom određenom pravcu na mjesto Vrbovsko. 2. bataljon imao je zadatak da napadne neprijatelja na k. 730. Pošto neprijatelja nije bilo na koti bataljon se zadržao do prvog sumraka kada se povukao prema donjoj Prisiki oko 20 sati izgovarajući se da nema lijevo i denso naših jedinica, a ovo se dogodilo zato što Štab bataljona nije pokušao da uhvati vezu sa susjednim jedinicama podležući poteškoćama.

II. Brigada napala je sa istočne strane komunikacijom Lukov Dol – Vrbovsko na Stubici.

1. bataljon napadao je ispod komunikacije ispod k. 565, gdje je došao na blisko odstojanje 50 – 100 metara, kada ga je neprijatelj primjetio otvorio je vatru i bacio ručne bombe. Jedinice su se odmah snašle i energično napale sa čime su uspjele da se neprijatelj zbaci sa k. 565 i time ga prisilile na povlačenje prema Vrbovskom. 4. bataljon napadao je komunikacijom na Stubicu i uspio slabije neprijateljske snage potisnuti prema Vrbovskom. Kada su jedinice stigle do raskrsnice, puteva Vrbovsko – Srpske Moravice nisu bile energične da produže napad na Vrbovsko i da uhvate vezu sa III. Brigadom, već su se bez naređenja povukle prema Gorencima, tako da je neprijatelj sa tog pravca ostao slobodan, što mu je omogućilo da jače napada tj. iakše brani sa pravca napada I. i III. Brigade. Dva bataljona II. Brigade bili su u Divizijskoj rezervi.

Štab Divizije poslije prvog neuspjelog napada, naredio je ponovno napad u 23 sata, ali pošto se je neprijatelj snašao i bio uporan napad nije uspjeo.

Artiljerijski Divizion bio je plasiran sa 4 topa 75 mm., kod Vučinić Sela, gdje je povremeno otvarao vatru na Vrbovsko i Senjsko.

Ishod borbe: Cilj borbe nije postignut zbog nađmoćnosti neprijatelja u naoružanju i premoći njegove vatre, slabih vremenskih prilika, kiše koja je neprestano padala i slabe kondicije naših boraca.

U ovoj borbi neprijatelj je imao slijedeće gubitke: 14 mrtvih i 18 ranjenih.

8. Naši gubitci u ljudstvu i materijalu: 1 mrtav i to, pomoćnik komesara čete III. Brigade potporučnik Türk Dragutin, 9 ranjenih i 4 nestala. Među ranjenima je referent saniteta bataljona II. Brigade vodnik Pilepić Emilia. Među nestalima je vodnik III. Brigade Šnajder Ivan. Materijalni gubitci 4 puške koje su ostale kod nestalih.'

Utrošak municije: 3.173 metka za puške, 14.427 metaka za puškomitrailjeze, 4.028 metaka za teški mitraljez »Bredu«, 6.611 metaka za šmajsere, 154 ručne bombe, 19 mina za laki bacač, 41 mina za teški bacač, 22 granate za protukolski top 47 mm. i 63 granate za top 75. mm.

9. Nije bilo lica ni jedinice koja se je naročito istakla.

10. Nije bilo lica ni jedinice koja se je naročito slabo držala.

11. Kritika akcije: Greška je bila što sve jedinice nisu počele u isto vrijeme sa napadom i nisu održavale vezu, kako međusobno tako i sa potčinjenim i predpostavljenim Štabovima.

Također jedinice nisu bile dovoljno uporne i energične, kao i slabo korištenje vatre i suradnja iste. Na taj način se nije moglo postignuti nadmoćnost vatre, koja je prvi od uslova za postignuće cilja tj. pobjeda nad neprijateljem, koji je imao jake snage koncentrirane na malom prostoru.

Prilog liste gubitaka.—

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Polit, komesar — Potpukovnik: Komandant — major:

BR. 105

**ZAPOVIJEST ŠTABA 34. DIVIZIJE OD 29. OKTOBRA i n u
PODREĐENIM JEDINICAMA ZA RUŠENJE ŽELJEZNIČKI?
PRUGE KARLOVAC – DRAGANIĆI I DESINEC – i/R^J
SKOVAC¹**

**ŠTAB
XXXIV. DIVIZIJE IV. KORPUSA
NOV. JUGOSLAVIJE
Op broj 240
dne 29. X 1944 god.**

**Z A P O V I J E S T
(Sekcija Zagreb – Samobor 1:100.000)**

Podaci o neprijatelju:	U Karlovcu ima oko 4.500 neprijateljske vojske. Na Ilovcu ima 40 ustaša. U Lazini na stanicu 120 ustaša. U Draganićima na stanicu 120 ustaša, a u selu oko 300 Nijemaca i ustaša. U Jastrebarskom na stanicu 1 satnija ustaša, a u mjestu oko 1000 Nijemaca i ustaša. U Zdenčini ima 190 Nijemaca sa 6 topova. U Horvatima 230 Nijemaca. Imadu i topove. U Leskovcu do 200 ustaša i žandara. U Brezovici nepoznat broj Nijemaca.
Naše snage:	2 bataljona Karlovačke Udarne Brigadi; 2 bataljona Udarne Brigade-»Franjo Ogulinac Selja«, 1 bataljon I. Brigade VIII. Udarne Divizije i dio II. Diverzantskog bataljona.
Zadatak:	Izvršiti rušenje željezničke pruge eksplozivom na dijelu Karlovac – Draganić i Desinec – Leskovac ² . Za izvršenje prednjeg zadataka,

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., res. br. 38-1/1, k. 1223.

² Iz izvještaja Štabova 8. i 34. divizije i depeša Štaba 4. korpusa NOVJ vidi se da je diverzija na komunikaciji Karlovac – Zagreb izvršena 30/31. oktobra. Pruga je porušena na 168 mjesta iako je neprijatelj intervenisao jakim snagama (opširnije o tome vidi tom V, knj. izvještaj 8. i 34. divizije i Arhiv V.I.I., reg. br. 4-1, k. 433/1).

N A R E Đ U J E M O :

I. Brigada
VIII. Udarne
Divizije i
20 minera II.
Diverzantskog
bataljona:

Karlovačka
Brigada i 20
minera II. Di-
verzantskog
Bataljona:

Udarna Briga-
da »Franjo
Ogulinac Selja«
i 20 minera
II. Diverzant-
skog bataljona:

Mineri:

Tehničke
pripreme:

Početak akcije:

Izvršiti sa minerima rušenje pruge Karlovac – Zagreb, na dijelu Karlovac (od odvojka pruge za Petrinju) do Draganića uz osiguranje 1 bataljona. Pokret do mjesta vršiti cestom do Blatnice pa južnom ivicom Prekblatničke šume.

Izvršiti će sa minerima rušenje pruge na dijelu od Desinca do Prevendara (zaključno), uz osiguranje od 2 bataljona. Osiguranje izvršiti 1 bataljonom na dijelu Desinec – Zdenčina, a II. Bataljonom na dijelu Zdenčina – Prevendari. Patrolama uhvatiti desno vezu sa brigadom »Franjo Ogulinac Selja«. Most na potoku Okičnici porušiti ako je po-pravljen.

Izvršiće sa minerima rušenje pruge na dijelu Prevendari (isključno) – Leskovac, uz osiguranje od 2 bataljona. Patrolama uhvatiti lijevo vezu sa Udarnom Karlovačkom Brigadom.

Mineri II. Diverzantskog bataljona javiće se 30.X. o.g. u jutro u Brigadama. Pri rušenju pruge osim ovih minera koristiti će Brigade i svoje minere i svoje jurišne pionirske vodove.

Još u toku današnjeg dana Brigade će izuzeti iz otsjeka za naoružanje ove divizije eksploziv, i to: I. Brigada VIII. Udarne Divizije 100 kg., Udarna Karlovačka Brigada 200 kg., Udarna Brigada »Franjo. Ogulinac Selja« 200 kg. Uz ovaj eksploziv Brigadama će biti podijeljen srazmjemo i ostali pribor za miniranje. U toku sutrašnjeg dana izvršiti sve tehničke pripreme za rušenje i organizirati transport eksploziva do pruge na kojima. Voditi naročito računa o kišnom vremenu, jer je time paljenje mina otežano.

Početak akcije od Udarne Karlovačke Brigade i Udarne Brigade »Franjo Ogulinac Selja« u 21,00 sat 30.X. o.g., a kod I. Brigade VIII. Udarne Divizije kada Stab Brigade ocijeni za najpovoljnije.

Sanitet:	Divizijsko previjalište i kirurška ekipa nalaziti će se u Pisarovini.
Znaci raspoznavanja:	Redovni.
Povratak:	Odmah po završenoj akciji sve jedinice će se vratiti u svoje baze. Naređiti da u toku dana 31.X. o.g. osiguranje preuzmu na sebe one jedinice koje nisu učestvovale u ovoj akciji.
Napomena:	Istovremeno sa ovom akcijom vršiti će se rušenje pruge Zagreb – Sisak od sirano II. Brigade VIII. Udarne Divizije ³ i Turopoljsko-posavskog Partizanskog Odreda. ⁴

SMRT FAŠIZMU   SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik: Franjo Knebl	Komandant, potpukovnik: M. ⁵ Dasović
--	--

³- U depeši Štaba 4. korpusa Glavnog štabu NOV i PO Hrvatske-od 1. oktobra 1944. o tome piše: »Noću 31.X. na 1.XI. o.g. jedinice VIII. div.fizije] porušile su prugu Zagreb – Sisak na 200 mesta. Kod rušenja pruge neprijatelj je reagirao jakom vatrom.« (Arhiv V.I.I., reg. br. 4-17/1, k. 433/1.)

⁴ Turopoljsko-posavski NOP odred u sadejstvu sa dijelovima 2. diverzantskog odreda porušio je 30. oktobra 1944. prugu Zagreb – Sisak između Lekenika i Grede na 68 mesta, a između Grede i Siska na 40 mesta (Arhiv V.I.I., reg. br. 2-4, k. 121).
s Martin

BR. 105

ZAPOVIJEST ŠTABA 40. DIVIZIJE NOVJ OD 29. OKTOBRA
1944. PODREĐENIM JEDINICAMA DA PORUŠE MOSTOVE
NA KOMUNIKACIJI NOVA GRADIŠKA – LIPOVLJANI¹

ŠTAB XL. DIVIZIJE
^ARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE-
JUGOSLAVIJE
Op. broj: 324/1944
dana: 29/X 1944 g.

Z A P O V I J E S T :
(Sekcija Pakrac 1:100.000)

U cilju ometanja i povlačenja neprijateljskih motorizovanih i mehanizovanih snaga-iz Srema prema Zagrebu

N A R E Đ U J E M O :

1. — *Omladinska Üd. Brigada:*

Z a d a t a k :

Nä sektoru od sela Mašića do sela Borovac uključivo porušiti sve mostove. Kao najglavnije mostove, most u selu Smrtiću na potoku Draževac, u selu Borovcu most kod crkve Sv. Martina².

2. — XVIII.
Udarna brigada:

Z a d a t a k :

Na sektoru od Borovca do Novske porušiti sve mostove na cesti. Kao najglavnije mostove porušiti sljedeće:

U donjem Rajiću most kod Jovića kuća, u Gornjem Rajiću most na potoku Bapljenac, most u Voćarici kod Jovanović kuća, mostove u Paklenici kod Peleševe kuće, u Starom Grabovcu most kod Dujića kuće³.

¹ Original (pisan, na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 2, 'i/4, k. 1298.

² Vidi dok. br. 102.

³ Jedinice 18. brigade u sadejstvu sa dijelovima 1. diverzantskog odreda izvele su 29. oktobra 1944. sljedeće diverzije: između Novske i Okučana porušile su 3 mosta ukupne dužine 30 m, između Novske i Lipovljana 1 most dužine 8 m i u selu Rajića 1 most dužine 10 m. (Opširnije o tome vidi tom V, knj. 35, izvještaj Štaba 40. divizije i Arhiv V.I.I., reg. br. 2-4, k. 121.)

3. – Posavski
NOP Odred

Z a d a t a k :

Na sektoru od Novske do Lipovljana na cesti porušiti slijedeće mostove:

Most na potoku Brestača, na potoku Muratovica i na potoku Subocka. Za izvršenje ovoga zadatka Po.-avski NOP Odred zatražiti će od XVIII. h'd;irne brigade potreban broj diverzanata.

4. – Početak
napada:

29. X. 1944. g. u 22 časa. Do odrđenog vremena sve diverzantske grupe i potrebna osiguranja sa njima moraju biti na određenim mjestima.

Napomena: Poslije izvršenog zadatka, tj. poslije rušenja mostova, sve jedinice zaposjeće položaje iznad mjesta gdje su mostovi porušeni, sa zadatkom spriječiti i onemogućiti svaki pokušaj neprijatelja da popravi mostove i da vrši saobraćaj cestom. Na položajima iznad porušenih mostova postaviti teška oružja i teške mitraljeze, teške bacače i Džon-Bul. Dobro se ukopati i položaje maskirati. Na položaju ostati cio dan te prema tome organizirati ishranu još u toku današnjeg dana. Položaji da se zaposjednu sa jačim snagama tako da neprijatelj ne može u prvom naletu da odbaci naše jedinice sa položaja.—

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar, potpukovnik:
I.⁴ Vondraček

Komandant, potpukovnik:
V⁵ Kovačević

(M. P.)

Dostavljeni:
Štabu Omladinske Ud. Brigade
Štabu XVIII. Ud. brigade
Štabu Posavskog NOP Odreda.

⁴ Ivan
- 5 Vojo

BR. 102

**IZVJEŠTAJ ŠTABA OMLADINSKE BRIGADE »JOŽA VLAHOVIĆ« OD 29. OKTOBRA 1944. ŠTABU 40. DIVIZIJE NOVJ
O BORBI KOD MAŠICA I TRNAVE¹**

ŠTAB
OMLADINSKE UDARNE BRIGADE
»JOŽE VLAHOVICA«
NOVJ
Broj Op. si.
Dana 29. X 1944.

Dostavlja operativni
izvještaj.

ŠTABU XL DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE
(Sekcija Požega — Pakrac 1:100.000)

Dostavljamo Vam operativni izvještaj o borbi kod Mašića
i Trnave. • .

I.) I. bataljon držao je položaj u šumi Duga Međa na natpisu Trnava, a sa jednom četom koja je osiguravala desni bok na slovu »S« od natpisa Smrtići. Položaj je bio povoljan, jer je ispred istog bio brisani prostor. Lijevi bok je osiguravala jurišna četa.

II. bataljon držao je položaj na južnoj -ivici šume sa dvije čete, dok je sa jednom četom osiguravao desni bok. "

IV. bataljon osiguravao je lijevi bok II. bataljona. Položaj istog bataljona bio je pogodan za sačekivanje neprijatelja, pošto je ispred njega bio brisani prostor, a i sama šuma je blizu ceste. To je bilo 25. X. 1944. Dana 26. X. 1944. IV bataljon postavio je zasjedu na južnoj ivici šume Vujanovac sa dvije čete svoga bataljona i jurišnom četom ove brigade, koja je bila pod komandom IV. bataljona za to vrijeme dok je jedna četa osiguravala desni bok, a lijevi bok osiguravao je II. bataljon.

2) Borbu je vodio naš I., II. i IV. bataljon, te jurišna četa.

3) Naše jedinice vodile su borbu sa dijelovima 284. nje-mačke divizije i sa ustašama 2. satnije 3. željezničke stražarske bojne, ustaške vojnica. Neprijatelj je išao u motorizovanoj koloni od 27 tenkova i 100 kamiona. Tenkovi su išli miješani između kamiona i to ne da su išli svi najedanput, nego u razmacima u manjim i većim grupama.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 35/8, k. 1296.

4) Neprijatelj se povlačio prema Zagrebu. Naša namjera bila je da što više potučemo neprijatelja i oštetimo motornih vozila, tj. da ometemo neprijatelja u njegovom povlačenju.²

5) Na osnovu donesene odluke ovoga štaba izdata je pisменa zapovijest jedinicama, koju prilažemo.

6) Borba je počela 25. X. 1944. godine u 10 sati.

26. X 1944. borba je počela u 9,30 sati.

7) Borba je tekla povoljno po naše jedinice, pošto smo propustili jače snage, dok smo udarili na najslabije žestokom vatrom i uništili i potukli neprijatelja, dok se juriš nije mogao vršiti, pošto je neprijateljske vojske dosta bilo u selu Milići i imali smo na cesti bunker i otvorili vatru na naš položaj, te smo se morali povući. •

8) Postignuti su željeni rezultati. Zaplijenjeno i zarobljeno nije ništa. Uništeno je 6 kamiona i 4 luksuzna automobila, i 1 kola u kojima su se vozili ustaše i ubijena 3 konja. Neprijatelj je imao mrtvili 15 oficira i 70 vojnika, ranjenih 47 vojnika i oficira.

9) Naši gubici u tim borbama: bio je 1 lakše ranjen.

Dana 26. X 1944. naša patrola 3. čete III. bataljona sukobilala se sa neprijateljem ispod sela Opatovca, gdje je 1 ranjen i 1 poginuo.

Izgubljene su 2 puške, od patrole koja se sukobila sa neprijateljem.

10) Utrošeno 3.366 metaka.

11) Naročito se istakao kao desetar i puškomitrailjerac Kuprešan Slavko, kao i cijela jurišna četa.

12) U borbama su se svi dobro držali.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar-major: Oper. oficir-poručnik: Komandant-major:
Drago Bobetko   **Basarić³**   **Sužnjević Nikolu**

² Zadatak Omladinske brigade »Joža Vlahović« bio je prema zapovjetima Štaba 40. divizije da poruši sve mostove između sela Mašića i Borova i željezničku prugu Nova Gradiška – Okučani. U sadejstvu sa dijelovima 1. diverzantskog odreda brigada je 29. oktobra porušila u selu Borovac most dug 10 m a 1. novembra izvela je diverziju na pruzi između Okučana i Dragaliea.

Napad na njemačku kolonu između Mašića i Trnave izведен je na inicijativu Štaba brigade (opsirnije o tome vidi dok. br. 101 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br.. 1–1, k. 488 A i 2–4, k. 121).
s Stanko

BR. 103

IZVJEŠTAJ ŠTABA 3. DALMATINSKE BRIGADE OD 29.
OKTOBRA 1944. ŠTABU 9. DIVIZIJE NOVJ O NAPADU NA
NEPRIJATELJSKU KOLONU NA KOMUNIKACIJI IMOT-
SKI – DUVNO¹

Š T A B
III. DALMATINSKE UDARNE BRIGADE IX. DIVIZIJE
29. X. 1944.

ŠTABU IX. DIVIZIJE NOV JUGOSLAWE

Dostavljamo vam operacijski izvještaj iz borbe vođene 28. X. 1944 god. na komunikaciji Imotski – Duvno.

Naši položaji koje je držao naš III. i V. bataljon Ljut., Crnovro, Vitrenik, -Kukavica veoma su dobri samo nepristupačni na samu komunikaciju zbog velike padine i jaruge, inače veoma podesne za napad.

Neprijatelj u sastavu »Vražje« divizije i još neki dijelovi Švaba u jačini od 30 kamiona, 2 tenka, 5 motocikla, 3 topa i 180 vojnika naišao je u 12,15 časova.

Naše namjere bile su ne dozvoliti neprijatelju da saobraća gore pomenutom, komunikacijom i nanjeti mu što više gubitaka u ljudstvu i materijalu. U tu svrhu mi smo postavili naša dva bataljona na gore pomenute položaje sa kojih bi najbolje mogli pristupiti izvršenju našega zadatka. Lijevo od nas prema Međihovini nalazi se XIII. Južnodalmatinska brigada.

Namjere neprijatelja bile su probiti se za Duvno.²

Zapovijesti izdate su pismene a na položaju komandanti bataljona izdali su usmene zapovijesti.

Borba je započela kod našeg III. bataljona, ah je neprijatelj uporno htio da produži naprijed i borbu je uglavnom vođio V. bataljon, koji je zaustavio jedan dio kolone i sa jednom četom izvršio juriš na samu cestu. Neprijatelj je sa kolonom ~~se~~ zaustavio i izbacio svoju pješadiju lijevo u pravcu Klanac ušica. Poslije prešao je na položaj XIII. brigade s kojim su oni dalje vodili borbu. Borba se završila u 19 časova kod V. bataljona, dok kod III. bataljona u 15 časova.

Naš zadatak nije postignut pošto mi nijesmo uspjeli zadržati neprijatelja i isti se je probio za Duvno. Neprijateljski

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 25-1/6, k. 845.

² Vidi primjedbu br. 6 uz dok. br. 66 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 56-2, k. 842 A.

gubici 50 mrtvih i toliko ranjenih, zarobljeno je: 3 Nijemca, 1 ustaša i 1 Talijan. Zaplijenjeno je 2 šarca, 16 pušaka, 2500 metaka 7,9 mm-, 1500 6,5 mm, 80 ručnih bombi, 3 kante benzina 100 paklića duhana i nešto cigareta, šećera i nešto vojničke spreme. Zapaljena su 4 kamiona a više njih onesposobljeno. Zaplijenjeno je još 40–45 sanduka topovske municije 105 i 7fj mm koja je ostala na cesti a koju smo naredili da se izvuče.

Naši gubici: 2 mrtva (Talijana) i 5 ranjenih (Talijana).

Utrošeno je 10.000 puščane i mitraljeske municije.

U ovoj akciji nije bilo lica koji su se naročito istakli; čitav V. bataljon istakao se je veoma dobro i založio se da bi izvršio dati mu zadatok u čemu je u mnogome i uspio, jnr zarobljenici (4) kao i ostali materijal i spremu većinom su zaplijenjeni od našeg V. bataljona..

Akcija koja je izvedena nije izvedena onako kako bi trebalo, pošto III. bataljon nije zadržao neprijatelja i isti je prošno kroz njegove položaje i on nije mogao da dođe do izražaja. V. bataljon angažirao se veoma dobro, naročito rukovodioci, koji su se veoma zalagali. Bataljoni trebali su se obadva više zalažati, pošto su imali pred sobom neprijatelja demoralisanog koji se povlačio i sa jačim angažovanjem mogli su još više da mu nanesu gubitke. Nije bilo sadejstva u borbi sa XIII. brigadom i ako je naš V..bataljon bio povezan sa njima, sa boljim sadejstvom moglo se je mnogo više doprinijeti izvršenju ove akcije.

;'''

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Za Stab brigade
Načelnik Štaba kapetan:
Svetozar Katić

BR. 105

NAREĐENJE ŠTABA 7. DIVIZIJE NOVJ OD 30. OKTOBRA
1944. ŠTABOVIMA 3. I 4. BRIGADE DA UBRZAJU PREBA-
CIVANJE JEDINICA PREKO SAVE¹

ŠTAB
VII. UDARNE DIVIZIJE IV. KORPUSA N.O.V.
JUGOSLAVIJE
Op 556
30 X 1944

Dosadanje prebacivanje preko Save ide vrlo sporo i dosta neorganizovano. Mnogi štabovi i starješine ne pridržavaju se propisa o prevoženju, ne rukovode ukrcavanjem i iskrcavanjem i ne vode dovoljno računa da im se jedinice što prije prevoze u redu i vojnički.

Voda neprekidno raste i ukoliko se ne uloži puno truda prebacivanje će postajati sve teže. Divizija mora biti prebačena preko Save 31. X. 44 do 16 časova, zatim će produžiti pokret za Baniju.²

Od 11 do 19 časova prebačeno je svega dva bataljona III. brigade, što nam jasno govori da je prebacivanje suviše sporo.

Za prebacivanje stoje na raspoloženju jedna skela, koja može da prevozi 50 ljudi ili 10 konja sa konjovodcima. Također imaju i 3 veća čamca, koji mogu prevoziti 15–20 ljudi. Po proračunu ukrcavanje, prevoženje, iskrcavanje i povratak može da se izvrši za 20 minuta. Prema tome stoji nam dovoljno vremena da se sve uredno prebaci, samo maksimalno iskoristiti sredstva za prebacivanje, koja imamo.

Prebacivanje se ima vršiti po jedinicama kako slijedi:
Dva bataljona IV. brigade (prebacuju se ovog momenta),
Prateća četa III. brigade
Protivkolska baterija
Komora III. brigade
Dijelovi štaba divizije
Komora i prateća četa IV. brigade
Preostale mitraljeske čete III brig.
Preostale mitraljeske čete IV. brig.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 35/1, k. 813.

² Dijelovi 7. divizije vraćali su se tada iz sjeverozapadnog dijela Hrvatske, gdje su po naređenju Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske vođili borbe od polovine avgusta 1944 (vidi dok. br. 18, 24, 34, 40, 57 i 89 u ovoj knjizi i tom V, knj. 31, dok. br. 51).

Po prebacivanju ovih jedinica III. brigada ostaviće u Lonji na osiguranju jedan bataljon, a jedan prebaciti u Suvoj, a IV. brigada ostaviće jedan bataljon na osiguranju kod Mužilovčice, a jedan bataljon odmah uputiti da se prebaci. Znači zadnji se prebacuje jedan bataljon III. brigade i jedan bataljon IV. brigade, koji će biti kao zaštitnica.

Štabovi i odgovorne starještine vodiče stroga računa da se prebacivanje vrši najvećom brzinom i u redu. Lađarima pomoći dodjeljujući im borce koji znaju veslati, a još bolje je da se nađu civili koji znaju dobro veslati. Kod ukrcavanja, prevoženja i iskrcavanja mora da se nalaze određene starještine, koje će rukovoditi ovim poslom. Ima da se čuje komanda samo oficira i lađara.

Kod ukrcavanja nalaziće se dežurni oficir štaba divizije, koji će kontrolisati da li se prebacivanje vrši u redu. Ujedno njegova čg dužnost biti da obavijesti jedinicu koja treba doći radi prevoženja kada za to bude vrijeme.
... Za svaki propust i nezalaganje u ovom poslu uzimaće se na strogu odgovornost odgovorne starještine.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Načelnik, major:
Jovo Lončar
(M. P.)

STAR
NAJVIŠI DIREKCIJSKI KORPUS N.O.T.
SOCIALISTIČKE FEDERATIVNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

Dosadanje prebacivanje preko dave ide vrlo sporo i dobro ne organizovano. Mnogi štabovi i starijinske ne razumevaju se prevoz i prebacivanju, naročito se povećavaju i iskrcavanje iste učinakovitosti na radu da li će jedinice biti prije povezane uradu i vojnici.

Voda ne može biti u koliko se ne ulazi u vodu, tako prebacivanje da postoji svetača. Divizija mora biti prebacivana preko neve Silične do 16 časova, zatim da producirat pokret za 20 minuta.

Od 11 do 16 časova prebacivanje je preko dva bataljona Silične gde, što nem jasno govori da je prebacivanje davno spremno.

Prebacivanje stoje na raspoređenju jedinica skupa, koja mogu da prevezu 1 ljudi ili 10 konja sa konjedocima. Nakon toga imaju 15-20 minuta da ostanu, koji mogu prevesti 15 - 20 ljudi. Po prebacivanju ukrovljivo je prevoz, iskrcavanje i povratak moga da se izvrši za 20 minuta. Tako da teci stoje nam dovoljno vremena da se sve preduze prebaci osim kada nema izkoristiti situacije za prebacivanje, kada nema.

Prebacivanje se može vršiti po jedinicama kako sljedi:

Dva bataljona IV. brigade /prebacuju se ovog momenta/,

Bataljon ceta III. brigade

Protivvozaka baterija

Komora III. brigade

Dijajevi štaba divizije

Komers i prateće cete IV. brigade

Preostale mitraljekske cete III. brig.

Preostale mitraljekske cete IV. brig.

Po prebacivanju ovih jedinica III. brigada ostavlja u konji na osiguranju jedan bataljon, a jedan prebaciti u savaji, a IV. brigada ostavlja jedan bataljon na osiguranju kod siličnjaka, a jedan bataljon odmah urutati da se prebaci. Zadnji zadnji se prebacuje jedan bataljon III. brigade i jedan bataljon IV. brigade, koji će biti kao zaštita.

Štabovi i odgovaraju starijinske vodioči drugog redunc da se prebacivanje vrati najvišom brzinom i u redu. Međutim komeci dočekujući u borscu koji znači vesleti, a još bolje je da se nadje civilni koji može dobiti vesleti. Kod ukrcavanje, provođenje i iskrcavanje mora da se u tome određene starijinske, koji će rukovoditi ovim poslom. Ime da se šalje komandi smo oficira i legata.

Kod ukrcavanja naložiće se dačurni oficir štaba divizije, koji će kontrolisati da li se prebacivanje vrši u redu. Ujedno njegova je zadatak da obavjesti jedinice koja treba dači radi provođenja ka da zate bude vrijeme.

Za svaki propust i ne saglasnost u ovom poslu uzmimato se ne je strogo odgovornošć odgovorne starijinske.

Smrt fašizmu - Život borbi!

"etelmix, major"

BR. 105

**IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA 8. DIVIZIJE OD 30.
OKTOBRA 1944. POLITIČKOM KOMESARU 4. KORPUSA O
MORALNO-POLITICKOM STANJU I POLITIČKOM RADU U
JEDINICAMA I NA TERENU¹**

**FOLITKOMESAR VIII. UDARNE DIVIZIJE
N.O.V. JUGOSLAVIJE,
30. X. 1944 god.**

Politički izvještaj za mjesec
oktobar 1944 god. dostavlja. —

POLITKOMESARU IV. KORPUSA N.O.V.J.

Naša Divizija bez III. Brigade za posljednjih mjesec dana kretala se na teritoriji Banije i Pokuplja. III. Brigada ostala je na Kordunu, sa zadatkom zatvaranja pravaca prema neprijatelju. Za vrijeme boravka na Baniji vojničkih uspjeha bilo je i to: na želj. stanicu Šaš, Živaja i selo Cerovljani.² Na teritoriji Pokuplja imali smo neuspjelu operaciju na Zažinu³ i uspješno osiguranje operacije na selo Mavračići⁴, koju je operaciju izvodila Karlovačka brigada XXXIV Divizije. Osim toga bilo je još i (uspješno rušenje pruge sjeverno i južno od Lekenika, te manje zasjede na komunikaciji. III. Brigada za vrijeme boravka na Kordunu imala je djelomičnog uspjeha na postavljanju zasjeda. —

Operaciju na Šaš, Živaju i Cerovljane izvela je naša II. Brigada uspješno. Pripreme za operaciju bile su temeljite, a odlika naših jedinica u brzom i energičnom napadu te prodornosti. Borba je trajala za želj. stanicu Šaš 2 sata, nakon čega je neprijatelj bio potpuno uništen. —

U Pokuplju operaciju na Zažinu izvodila je naša I. Brigada neuspješno. Pripreme za operaciju izvedene su svestrano i detaljno sa čitavim komandnim kadrom i borcima. Operacija nije uspjela iz razloga što je bio noćni napad i nije se moglo

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 14-1/13, k. 872.

² Viđi dok. br. 19.

³ Jedinice 8. diviziie napale su Zažinu 14/15. oktobra (vidi dok. br. 35, 36 i 53).

⁴ Njemačko-ustašku posadu u selu Mavračići napala je i uništila Karlovačka brigada 23/24. oktobra. Prva brigada 8. divizije obezbjedila je napad od Zdenčine i Klinča Sela (opširnije o tome vidi dok. br. 68, 69 i 78).

[^]podesiti sadejstvo teškog oružja, te žilav otpor neprijatelja i uzak sistem neprijateljske odbrane.—

III. Brigada koja je ostala na Kordunu sa zadatkom zatvaranja pravaca prema neprijatelju nije se dovoljno snašla i ograničila se na čekanje dok neprijatelj pravi upade u naš oslobođeni teritorij. U posljednje vrijeme aktivnost Brigado povećala se.—

U svim ovim operacijama zapaženo je da su borci išli dobro i u noćnim operacijama, dok kod komandnog kadra zapaženo je da se nije dovoljno snalazio u operacijama na naseљena mjesta, kako i na koji način zauzeti pojedine tačke, uništiti ih i organizovati otpor u slučaju protunapada sa strano neprijatelja. U ovim operacijama vidnog rezultata dale su pripreme koje se vrše detaljno, a što je bio predlog i pomoć Šlaba Korpusa. Dosadanji način priprema vršen je po jednom šablonu na taj način što su se odredili pravci nastupanja bez detaljnijih priprema.—

.STANJE KOD NARODA I POLITIČKI USPJESI:

Narod krajeva kroz koje smo prolazili vrlo lijepo nas je ^dočekao, a naročito narod Pokuplja. Narod Banije odnosno onog "teritorija koji je pod stalnom kontrolom naše vojske dočekao nais je bolje nego narod sela uz komunikacije gdje se osjeća četničko djelovanje kao što je slučaj u selima »Trokuta«. Uspešnim izvođenjem operacija na Saš i Živaju, te održanim zborovima sa narodom koji su dobro uspjeli, imalo je dobrih rezultata i izvjestan broj četnika iz tih sela vratio se svojim kućama.—

Narod Pokuplja većim dijelom je <u N. O. B., dok ima krajeva gdje pokret nije obuhvatio sve mase, a razlog je djelovanje Mačekove politike i ostale neprijateljske propagande, te nepravilnim radom pojedinih organizacija na terenu, koje nisu shvatile u dovoljnoj mjeri do kakve je tačke došao N. O. P. i šta treba učiniti da se sve mase obuhvate pokretom i da se na taj način oslabi neprijateljski tabor. U ovim krajevima narod je većinom prihvatio politiku N. O. B, ali uslijed vrlo aktivne propagande neprijatelja i nedovoljnim reagiranjem na istu od strana pozadinskih vlasti i nedavanja smjera za rad nižim organizacijama, te nepravilan odnos prema onima koji nisu na prvi korak u N. O. P.⁵ dovodi do toga, da još uvijek, ali vrlo mali broj ljudi voljni su da odu neprijatelju.—

Zborovi koji su se održali sa narodom na ovome terenu većim dijelom uspjeli su, no ipak osjeća se, da nisu bili dovoljno

⁵ Riječ je o nepravilnom odnosu prema onima koji su kasnije prišli narođnooslobodilačkom pokretu.

organizovani. Proslava oslobođenja Beograda proslavljen je sa narodom i vojskom i narod se odazvao u velikom broju. Odnos prema narodu od naše strane bio je pravilan, grešaka nije pravljeno, osim manjih prestupa i grešaka koje nisu tako teške prirode.—

Sa ovoga terena došlo je u naše jedinice oko 350 boraca koji su proveli neko vrijeme na kursu, a sa prethodnim pripremama kod naših jedinica primljeni su dobro. Jedan broj ali manji odasuo se i preduzete su mjere da se povrate. Ti novi drugovi zadovoljni su, raspoloženi, brzo se saživljuju u našim jedinicama. Rad sa njima je svestran i željni su znanja. Kotarski N. O. O. Sisak učinio je jednu grešku u tome što je rekao da te borce treba dodijeliti XXXIV. Diviziji, a ne VIII. Diviziji, jer su oni sa ovoga terena. Posjete koje dolaze tim drugovima zadovoljne su sa njihovim prijemom.—

Politika Mačeka ovdje je aktivna, a pomalo osjeti se i medu novodošlim i dat je smjer za rad i brzo će zagasnuti u našim jedinicama.—

OPĆENITO STANJE:

Naša Divizija je solidna Divizija, manevarska, brzo-pokretljiva, organizaciono jaka, ali nije na dovoljnoj visini probjuna moć, obzirom na starost i organizacionu jakost. Rad rukovodilaca, a naročito nižih, nije bio aktivni i raspoloženje i živahnost nije na visini. Disciplina kod naših jedinica jest strojava, ali ne borbena. To se pokazalo za vrijeme operacija. Dat je smjer kako će se razbiti takva formalna disciplina i dobiti borbena. Moral kod naših jedinica nije uvijek na istom stepenu, nekad je u opadanju, a nekad u porastu. Naši rukovodioci teško -uvidaju razlog opadanja Mi uopšte da li je u opadanju ili po-Tastu. U jedinicama ima izvjestan broj ljudi nezadovoljnika koji nisu još uvjereni u sve. Naši borci očekuju mnoge veće događaje i promjene nego što jesu. Njihov polet sada dosta je velik, želja za znanjem i interesovanjem u svemu osjeti se. Svi-jest boraca nije još uvijek 11a potreboj visini. Još uvijek .desi se negodovanje pa i odbjegavanje koje je minimalno. Naši borci i rukovodioci vjerovali su da je dolaskom Crvene armije sve gotovo, a starješine nisu uvidili krupne promjene u N. O. P. koji je ušao u svu širinu i da baš sada treba nastati prekretnica ix našem radu, a ne po starom. Nama je svima za pripisati grešku, jer smo vodili politiku skorog svršetka rata. Kampanje koje se vode u našim jedinicama, ako se pravilno postave ima rezultata, ali ako nije dovoljna kontrola i stalno se ne osvježuju brzo izbjlije. Partijske organizacije u pojedinim jedinicama dosta su slabe. Teško uočavaju probleme i ako ih uoče

ne znaju dati smjer za rad ili ih shvate preteško, tako da ih pomalo shrvaju. U posljednje vrijeme osjeća se veća živost u našim jedinicama. Stvoren je plan rada koji je jedinstven. Čitav komandni kadar prodrman je iz temelja i krenuo je.

Kulturno-prosvjetni rad u posljednje vrijeme dao je rezultata. Daju se usmene novine kod svih jedinica. Dopisništvo i štampa također je oživilo. Stvorene su čitalačke grupe po jedinicama. Posvećuje se pažnja odgoju naših boraca, držanju ulaskom u gradove itd.

Stanje u Štabu Divizije. Od posljednjeg izvještaja organizaciono nije se ništa promijenilo. Kolektivan rad i odluko donašaju se. Štab kao cjelina uočava probleme i daje veću pomoć podređenim štabovima, što se naročito očituje u pripremama za operacije. Štab živi dovoljno vojnički. Pomoć Štaba referentima također je dovoljna, a odnos pravilan. Jedinice pri štabu sredene su. —

Stanje u Štabovima Brigada: Štab I. Brigade je potpun. Komandant major Mikašinović⁶ snašao se u dužnosti, dobar je drug i rukovodilac. Komesar u zadnje vrijeme krenuo je i zadovoljava.⁷ Načelnik drug Miljković⁸ snašao se je i zadovoljava, vrlo je omiljen među borcima i rukovodiocima. Operativni oficir drug Pavlović energičan je i ima volje za raci. Sam štab nije davao dovoljnu pomoć nižim štabovima. Stručnom osposobljavanju posvećuje se više pažnje. Pomoćnik komesara drug Radojičić uvodi se u dužnost. Štab kao cjelina zadovoljava. —

Štab II. Brigade je potpun. Komandant major Vojnović⁹ zadovoljava, energičan i dobar rukovodilac. Komesar Kukić¹⁰ snašao se dosta dobro, mora posvetiti više pažnje svojoj ličnoj izgradnji. Njegov nastup i komesarsko držanje dobro je. Štab po pitanjima naređenja i izvršenja istih zalaže se dosta. Načelnik novi kapetan Zutić¹¹ uvodi se u dužnost. Pomoćnik komesara drug Zrinjanin¹² dobro zapaža i dobar je rukovodilac. •

Štab III. Brigade. Taj Štab je najmlađi i nije stekao još dovoljnu kontrolu čitave Brigade....

Pored ostalih zadataka stoje pred nama još i pozabaviti se sa novodošlim, stručno osposobljavanje štabova i veću pomoć podređenim štabovima. Veću pomoć podređenim štabovima

s Simo
1 Dušan Baić
s Joco
0 Mihajlo
10 Milos
11 Mirko
12 Rade

mislim u tom, da se po svakom problemu dade smjer za rad, što naročito važi za štabove Brigada prema štabovima bataljona, a ne kao dosad samo pomoći na konferencijama štabova.—

Intendantura i sanitet-bez promjena.—

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar, p.pukovnik: •
D.¹³ Hrštić

(M. P.)

BR. 106

IZVOD IZ RELACIJE ŠTABA 19. DIVIZIJE NOVJ O BOR-BAMA OD 27. DO 30. OKTOBRA 1944. GODINE¹

ŠTAB XIX UDARNE DIVIZIJE
OPERATIVNI OTSJEK

RELACIJA

I.

PERIOD OD 27 – 30.X.1944.

U vezi sa uspješnim dejstvom i napredovanjem XX i XXVI divizije u pravcu Šibenika, Drniša i Knina,² a imajući u vidu-težak položaj okupatora u ostalim krajevima naše zemlje i njegovu težnju da svoje glavne snage preko Mostara i Sarajeva izvuče u pravcu Broda, pretpostavljalno se je da će njemačka 373 divizija dati jačeg otpora u okolini Knina, te vodeći borbu za dobitak u vremenu osigurati ljevi bok glavnim snagama koje su se povlačile naprijed označenim pravcem.

Štab VIII Korpusa uviđajući potrebu da i XIX divizija učestvuje u presijecanju neprijateljske otstupnice iz Knina, pa

¹³ Dušan

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 1–1/2, k. 1021.

² Vidi dok. br. 87, 114 i 115 u ovoj knjizi, tom V, knj. 35, izvještaj Štaba 26. divizije Štabu 8. korpusa NOVJ od 17. novembra 1944, Arhiv V.I.I., reg. br. 5–7, k. 1103, 1–2, k. 1030 i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941–1945«, knj. 2, str. 417–426.

i u eventualnoj blokadi Knina, u svojoj depeši od 26. X. stavio je u zadatak našoj diviziji³ da prethodilo likvidira neprijateljska uporišta u Đevrskama, Smrdeljama i Roškom Slapu, te da na taj način, odbacujući neprijateljske snage na lijevu obalu r. Krke, olakša dejstvo ostalih snaga Korpusa i istovremeno da ovom svojom akcijom osigura pozadinu divizije u njenom kasnijem napadu na komunikaciju Otrić–Zrmanja–Pađene – Knin.

U momentu prijema depeše za ovu akciju štab divizije nalazio se je u s. Parčiću, dok su se ostale jedinice nalazile u slijedećem rasporedu:

V brigada. Operativni dio štaba sa 2 bataljona i četom pratećih oruđa u zajednici sa komletnom VI brigadom u napadu na utvrđeno neprijateljsko uporište Obrovac.⁴ Administrativni dio štaba sa 2 bataljona i ostalim prištapskim dijelovima u Benkovcu i njegovoј neposrednoj okolici.

VI brigada na liniji Zaton–Muškovci–Zegar u napadu na Obrovac.

XIV brigada održavala je kontakt sa neprijateljem na liniji Lišane–Mostine–Đevrske–Varivode–Smrdelje. Štab brigade u s. Ivkovići.

Radi likvidacije označenih uporišta i prikupljanja snaga za kasniji napad divizije na komunikaciju odustalo se je od dalje borbe za Obrovac i brigadama su date direktive po kojima su izvršeni pokreti:

(sekcije: Novigrad, Žirje, Šibenik i Knin – 1:100.000)

V brigada nakon usiljenog dnevnog marša 27. X. navečev koncentrisana je u okolini Kistanja isturivši svoj III i IV bataljon na predstražu prema neprijateljskim uporištima u Roškom Slapu i Smrdeljama.

VI brigada nakon izvršenih marševa tokom 27. i 28. X. Iconcentrisala se je u okolini Ervenika.

XIV brigada na liniji Mostine–Đevrske održavajući kontakt sa neprijateljem u tim uporištima.

Po oslobođenju Ravnih kotara neprijatelj je održavao svoje posade u Bribirskim Mostinama, Đevrskama i Roškom Slapu, kao i usamljena uporišta u Obrovcu, Zadru, Skradinu itd. u cilju vezivanja jedinica naše divizije, a radi eventualnog izvlačenja svojih snaga kroz te krajeve. U ovakvoј svojoј težnji, a ne raspolažeći sa dovoljnim snagama neprijatelj nije raspo-

³ Vidi direktivu br. 3 Štaba 8. korpusa NOVJ od 26. oktobra 1944, dok. br. 87.

⁴ O borbama jedinica 19. divizije za Obrovac od 14. do 26. oktobra 1944. vidi dok. br. 88.

i lagao sa nekim određenim i 'uređenim položajima za odbranu,
I već se je ograničio na direktnu odbranu ovih sela' prepuštajući
| njihove posade mogućnosti opkoljavanja i uništenja sa naše:-
i strane.

| . *Podaci o neprijatelju:*

- Bribirske Mostine: Posada se sastojala od 100 Nijemaca,, 60 ustaša i 25 četnika, sa 3 teška bacača i 10 automatskih oruđa. Linija neprijateljske odbrane protezala se je samom ivicom^ sela. Fortifikacijske pripreme sastojale su se iz običnih bunkera, od suvozida za automatska oruđa i rovova i bunkera za strijelce. Pred glavnom linijom odbrane mjestimično su postojale prepreke od bodljikave žice, a mjestimično minskih polja. Plan odbrane i raspored njegovih snaga bili su poznati (prilog br 1).

Đevrske: Posada se sastojala od oko 180 Nijemaca i 100 četnika, sa 2 topa 150 mm, 2 topa 105 mm, 5 teških bacača, 2 tenka i 14 šaraca. Linija odbrane i fortifikacijske pripreme,, kao i u Bribirskim Mostinama (prilog br. 1 i 2).—

Smrdelje: Jačina 40 Nijemaca i oko 130 četnika. Naoružanje: 1 teški bacač, 3 šarca, 1 laki bacač, 1 pokvareni tenk, 1 teški mitraljez i 4 p. mitraljeza. Linija odbrane i fortifikacijske pripreme, kao i u prethodnim garnizonima.—

Roški Slap: 60 Nijemaca i 150 ustaša sa 1 teškim bacačem, 2 topa 105 mm i jedna baterija topova 75 mm (kod s. Širitovaca), 4 p. a. mitraljeza, 3 teška mitraljeza i 3 šarca. Linija odbrane bila je postavljena oko garnizona na lijevoj i desnoj obali r. Krke. Fortifikacijske pripreme linija odbrane i tačan raspored snaga nije bio poznat.

Naše snage: Kompletne V i XIV brigade sa 2 topa 105 mm i 1 topom 75 mm pod komandom komandanta divizije ppukovnika Parmač Stanka i komesara ppukovnika Babić Petra.

(vidi skicu br. 1)

Obzirom ria nadmoćnost naših snaga štab divizije donio je odluku da se jednovremeno pristupi likvidaciji Đevrskama, Smrdelja i Roškog Slapa, a posada u Bribirskim Mostinama da se drži pod kontrolom i da joj se spriječi bijeg iz garnizona.

Na osnovu ovakove odluke plan napada u glavnom bio je sljedeći:

XIV. brigada: sa 2 bataljona potpomognuta sa topovima. 105 mm, pristupa likvidaciji neprijateljske posade u Đevrskama,. 1 bataljonom zatvara otstupnicu neprijatelja iz Bribirskih Mostina, a 1 bataljonom u rezervi.

V. brigada: sa 2 bataljona potpomognuta sa 1 brdskim topom 75 mm pristupa likvidaciji Smrdelja i Roškog Slapa, a sa

2 bataljona u rezervi u Smrdeljskom gaju, s tim da se 1 čela iz rezerve izdvoji u cilju zatvaranja neprijateljske otstupnice od Đevrsaka prema Smrdeljama.

Kninski Odred u ulozi izviđačko-zaštitničkog odreda vrši pritisak na Padene i Oćestovo i na taj način oslanjajući se na VI. brigadu koja se je koncentrisala u Erveniku, osigurava akciju divizije.

Prema ovome planu 27. X. izdata je zapovijed⁵ (prilog br. 3).

Borba je počela 28. X. 1944. god. u 10.00 sati napadom L [IV. bataljona XIV. brigade na Đevrske i IV. bataljona V. brigade na Roški Slap. Borba kod Smrdelja, zbog zakašnjenja u pripremama, otpočela je oko 12.30 sati.

Odmah u početku moglo se je predvidjeti da dnevna borba neće donijeti željeni uspjeh, jer je neprijatelj iz svojih utvrđenja, sa dobro pripremljenim planom vatre, bio u stanju braniti prilaze selima i osujetiti svaki naš pokušaj prodora.

U toku dana strijeljački stroj je prišao na domet jake pješadijske vatre, a uslove za daljnje prodiranje trebala je stvoriti artiljerija rušeći pojedinu neprijateljsku gnijezda otpora. Međutim i pored toga što su topovi 105 mm počeli već od 10.30 sati tući neprijatelja u Đevrskama, ipak nije bilo željenih rezultata, jer se je na jednom topu već u početku pokvarila kočnica, - a preostali top trebalo je da igra ulogu pratećeg oruđa što nije odgovaralo njegovim balističkim osobinama, te nije bio u stanju pogoditi pojedine bunkere. Teški bacači, u nedostatku artiljerije, korišćeni su većim dijelom za kontrabatiranje neprijateljske artiljerije i bacača, koja se je nalazila na uspešnom dometu, a samo manjim dijelom korišćeni su kao prateće oruđe pješadije.

Slična situacija bila je kod Smrdelja i Roškog Slapa (na topu 75 mm pukao okidač).

Pod ovakvim okolnostima probio neprijateljske glavne; borbene linije i pored izrazite nadmoćnosti naših snaga, nije se u toku dana mogao očekivati.

U 13.00 sati avionski mitraljez 15 mm (demontiran sa uništenog liberatora), koji je bio postavljen uz cestu Đevrske? -- Gošići svega oko 80 met. od neprijateljskih bunkera na sjeverozapadnoj ivici sela, uspio je svojom vatrom uništiti jedan bunker, a nešto kasnije i drugi bunker. Poslije ovoga preduzet je juriš, ali neprijateljske posade unakrsnom vatrom sa susjednih oslonaca i frontalno iz preostalog trećeg bunkera, odbile su naše snage (vidi skicu br. 2).

3 vidi dok. br. 92.

U 14.30 sati top 105 mm tukao je svojom vatrom raskrsnicu puteva i kuće pozadi uništenih bunkera, da bi spriječio neprijatelju uvlačenje pojačanja radi konsolidacije linije. Oko 17.00 sati vatrom avionskog mitraljeza uništen je i treći bunker. Stab brigade uviđajući prednosti ovoga momenta, prenio je vatrnu iz bacača na susjedne oslonce, a sa jednim vodom druge čete IV. bataljona izvršen je juriš. Koristeći sumrak i nevrijeme (kišu) borci su presjekli žicu, upali u selo i uz neznatan otpor ovladali kućama na raskrsnici.

Nakon ovog uspjeha i pretstojeće noći neprijatelj je pojačao svoju vatrnu na cijelome frontu i vjerovatno za to vrijeme izvršio pripreme za izvlačenje iz borbe. U 18.30 sati neprijatelj je većim dijelom svojih snaga predvođenim sa 1 tenkom izvršio prodror kroz strijeljački stroj II bataljona i preuzeo otstupanje prema Smrdeljama.

II. bataljon V. brigade kome je naređeno da sjeverno od Smrdelja dočeka i potuče otstupajućeg neprijatelja, nije izvršio postavljeni zadatak, jer je zamorena vojska nakon jučeranog usiljenog marša i kišnog vremena prilično krzmalala, a neprijatelj i suviše naglo otstupao. Nagla pojava neprijatelja iznenadujuće je delovala i na III. bataljon V. brigade, koji je u tom momentu vodio ulične borbe sa neprijateljem, te u nastaloj pometnji neprijatelj je produžio pokret skupa sa posadom iz Smrdelja.

Gotovo da bi se neprijatelj izvukao bez većih gubitaka, da se nisu pojavile dvije sretne okolnosti: uništenje jednog kamiona od mine 200 met. južno od Smrdelja i pojava I. bataljona V. brigade, koji je preko Matijevića stanova kretao za Rupe – Dubravice – Skradin. Bataljon, a naročito niži rukovodioci, priличno su se snašli i rastrojenom neprijatelju nanijeli osjetnih gubitaka. Neprijatelj se koristeći noć slijepo i brzo probijao i sa ostatkom svojih snaga stigao u Roški Slap.

Do momenta neprijateljskog povlačenja iz Đevrsaka na ostalim položajima nije bilo osobitih događaja sem što je III bataljon V. brigade u sumrak počeo prodirati sa jugozapadne strane u s. Smrdelje i do momenta nailaska neprijatelja iz Đevrsaka uspio je ovladati skoro sa pola sela.

Uviđajući slabost neprijatelja štab divizije pred mrak izdao je naređenje štabu V. i XIV. brigade, da upute po jedan bataljon radi dejstva prema Skradinu.

Borbe su završene do 21.30 sati.

Gubici neprijatelja u ovim borbama iznose: 77 ubijenih i 22 zarobljena.

Zaplijenjeno: 1 top 105 mm, 2 t. bacača, 1 laki bacač, 3 t. mitraljeza, 3 p. mitraljeza, 1 šarac, 96 pušaka, 6 pištolja, 2 va-

gona topovske i minobacačke municije, 1 radiostanica i drugog
ratnog materijala.

Uništeno: 1 tenk, 1 top 105 mm, 1 kamion, 1 poljska kuhi-
nja i 1 kola sa zapregom.

Naši gubici: 6 mrtvih, i 56 ranjenih.

Nakon završene borbe prema naređenju štaba divizije,
koga je komandant usmeno prenio štabovima brigada, V. br;I
gada preduzela je 29. X. u 12.00 sati marš ka Mokrom Polju, a
XIV. sa I. bataljonom držala je položaj prema Roškom Slapu,
a III bataljon sa predstražnim dijelovima na Velikoj Glavi za-
tvarao je pravac od Skradina, II. i IV. bataljon kao rezerva u s.
Bratiškovicima, a štab brigade u Smrdeljama.

Osvrćući se na ove borbe, dolazimo do zaključka da je
akcija sa operativnog stanovišta uspješno izvedena, jer je nepri-
jatelj protjeran preko r. Krke i na taj način osigurana je poza-
dina divizije za izvršenje njenog glavnog zadatka. Sa taktičkog
gledišta operacija je mogla bolje uspjeti, jer su postojali uslovi
da se neprijatelj počesno tuče našim nadmoćnjim snagama.
Neprijatelj je veći dio svojih snaga, i pored teške situacije u
kojoj se nalazio, uspio spasti.

Smatramo da je glavni razlog ovome, što pripreme nisu
bile dobro i blagovremeno izvršene, a naročito od strane V. ud.
brigade, koja nije predvidjela i preduzela sve potrebno da se
dočeka i uništi otstupajući neprijatelj iz Đevrsaka. Držala se
daleko rezerva i nije bilo blagovremenog -uvida u situaciju.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar – p.pukovnik:
Petar Babić

(M. P.)

Komandant – pukovnik:
Parmač Stanko

BR. 107

NAREĐENJE ŠTABA 19. DIVIZIJE NOVJ OD 30. OKTOBRA
1944. PODREĐENIM JEDINICAMA DA ŽATVORE KOMUNIKACIJU PAĐENE – OTRIĆ, NAPADNU PAĐENE I PREVJES, DA RAZBIJU ČETNIKE U SELU OTONU I ZASEOCIMA
OPACICI, KARNE I KOVACEVICI¹

ŠTAB
XIX DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE
30. X. 1944 g.

Okupatorske i satelitske snage na prostoru Šibenika – Drniša – Knina obuhvaćene su prodiranjem naših divizija kroz Cetinsku dolinu iz pravca Muća i Šibenika.² Naša je divizija uspjela odbaciti neprijatelja na lijevu obalu Krke.³ Obuhvaćene neprijateljske snage grozničavo teže izvući se komunikacijom Knin – Otrić u pravcu Bihaća.⁴ U sadašnjoj situaciji a sa punim očekivanjem uspješnog prodiranja naših motorizovanih snaga iz pravca Šibenika i Muća neprijateljske snage dolaze pod neposredan udar naših moćnih snaga XXVI i XX. divizije.⁵ Da bi u tako dovedenu situaciju neprijatelj bio uništen i sprječeno njegovo povlačenje naša Divizija dobila je zadatak® da sa dvije brigade zatvori komunikaciju Pađene – Otrić.⁶ – Podaci o neprijatelju prilog 1.

U svrhu gornjeg zadatka

N A R E Đ U J E M O :

V. Udarna brigada: Noću 30–31 ov. mj. sa dva bataljona Kninskog P. Odreda prebacit će jedan, bataljon preko ceste Pađene – Zagrovići u svrhu likvidacije Otonske gradine i razbijanja oton-

¹ Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 16–1/2, k. 1023.

² Navedenim pravcima prodirale su jedinice 20. i 26. divizije 8. korpusa NOVJ (vidi primjedbu br. 2 uz dok. br. 114 i 115). .. . =

³ Vidi dok. br. 106 i 153. " " . =

⁴ i ⁵ O neprijateljskim snagama koje su se povlačile pravcem Šibenik – Drniš – Knin vidi dok. br. 87, 110, 114 i 115.

⁶ Vidi direktivu Štaba 8. korpusa NOVJ od 26. oktobra 1944, dok. br. 87.

⁷ Zatvaranje komunikacije Pađene' – Otrić, Divizija je trebalo da onemogući povlačenje Nijemaca iz Knina ili eventualno upućivanje pomoći u-pravcu Knina (6 izvršenju postavljenog zadatka vidi Arhiv V.U., reg. br. 1–1/2, k. 1021, »Oslobodilački rat naroda, „Jugoslavije 1941–1945“, knj. 2, str. 420 i »Završne operacije za oslobođenje Jugoslavije 1944–1946«, str. 283).

sklh četnika. Ovu akciju će izvoditi uz pomoć jednog bataljona Kninskog P. Odreda. 3. ov. mj. jednim bataljonom izvršiti će napad na selo Pađene uz potporu topa, jednim bataljonom osigurati se na međuprostoru Očostovo od strane Knina. Bataljon prebačen da likvidira Gradinu u Otonu, po izvršenom zadatku ili čim otpočne napad na same Pađene izbiti će jednim dijelom na Medveđak i Marića glavicu radi osiguranja od strane Zagrovića. Po likvidaciji Pađena i zaposjedanja Debelog brda dobiti će se novi zadatak.

VI. Udarna brigada: U 15.00 sati poslije podne 30 ov. mj. poslije gađanja topa otpočeti će sa jednim bataljonom napad na Prevjes. Težiti pod svaku cijenu u sumrak i u toku noći ovladati, sa Prevjesom.⁸ Učvrstiti se i organizovati očutanu većim dijelom iz pravca Palanke i Pađena. Postaviti jedinicu tako da mogu tući što veći dio ceste. Na kosi od Prevjesa do iznad Palanke uz sam greben postaviti dva bacača, čijom vatrom paralizati topove iz Palanke. P. A. mitraljezom tući cestu Zrmanja – Prevjes. Noću 30–31 prebaciti jedan bataljon na prostor Vujnovići – Velika strana i zaseoka između Zrmanje i željezničke pruge Bender – Oton. Ovim bataljonom čišćenjem zaseoka zapadno od pruge potpomoći će akciji na otomske četnike. Ovaj bataljon ima jaki oslonac na potok Šović i rijeku Zrmanju, a u desno na Brijeg sjeverozapadno od Gradine. Snagom najmanje jedne čete treba osigurati Jagodnik i Knin. Ove jedinice za osiguranje smjestiti u Ruište (Mrdi). Ostalim snagama u rezervi.

Kninski P. Odred:

Sa dva bataljona prebaciti će se noću 30/31 ov. mj. preko ceste za Oton. Povezali se sa V. ud. Brigadom radi obrazovanja jedne kolone radi prebačaja preko ceste. Zadaci su odreda u prvoj noći rastjerati i uništiti četnike u zaseocima Opačići – Käme – Kova-

⁸ Šesta dalmatinska brigada zauzela je 2. novembra Prevjes i Kom (trig. 1000) i time presjekla komunikaciju Knin – Zrmanja (Arhiv V.I.I., reg. br. 1–2, k. 1021).

čevići, čime potpomoći akciju bataljona V. Brigade koji će napadati na gradinu s. Sv. Ilije. Odred treba da razvije najširu aktivnost na prostoru Plavno – Radijevac – Otoh. Svojom aktivnošću i držanjem Kita (k. 676) ne smije dozvoliti da neprijatelj ugrozi naše snage između Zrmanje i Otona, kao ni one na Debelom brdu. Prema momentima dje-lovati skupno i kad za to ima razloga upućivati manje jedinice daleko u neprijateljsku pozadinu. Samo aktivnošću i neprekidnim udarima mogu se stvoriti uslovi održanja na tom sektoru i spriječavanja koncentracije četničkih snaga sa: namjerom da nas odbace sa Debelog brda i Otona.

Top 105 mm. postaviti na tupoj zaokuci ceste kod Radučića. Izvidnica na Rađučkoj glavici. U borbama za Prevjes stavlja se pod komandu VI. Brigade, a u borbi za Pađene pod komandu V. Brigade.

Jedna i druga brigada povezati će se telefonom sa izvidnicom baterije, samostalnim linijama. Ostala veza po usmenim uputstvima referenta za vezu. Sredstva za vezu koristiti u prvom redu za boračke dijelove jedinica. I vezu sa Divizijom i artiljerijskom izvidnicom imati samostalno. Štabovi Brigada do sada su bili nemarni prema vezi i smatrali da je to stvar četa za vezu. Međutim svi dijelovi i sve što se događa u Brigadi stvar je Štabova Brigada. Svaki sat održavati radiofonsku vezu ili još češće ako se u međuvremenu ne sredi. Naše Brigade •nemarne su da nas hitno izvijeste o rezultatima borbe, jer smatraju da je to stvar bataljona. Važi što smo prije rekli, sve je stvar u prvom redu Štaba Brigade. Svaki rukovodilac i štab kao cjelina ocjenjuje se prema zalaganju da udovolji zahtjevima višeg štaba i da odgaja podređene jedinice.

Hirurška ekipa smjestiti će se u Erveniku.

Žhačir^pljžha- Koje smo vam već ; dostavili, a vidni
 vajija: V ostaju isti.
 Snabdijevanje i Vršiti će se u Erveniku.
 pōpuna miiMcijom:
 Mjestq štaba:. Štab divizije nalaziti će se u Erveniku,
 =•'...!• a kad otpočne borba javiti će se promjena
 XIV; Brigada: položaja.
 ' Ostaje na prostoru Smrdelje – Roški
 ' Slap – Skradin, sa zadatkom likvidacije
 Skradinske četničke brigade.
 Grupa Odreda: Ima isti zadatak kao i u zapovijesti od
 ' 27. ov. mj.⁹ Neka posvete veću pažnju za
 Divizijska ba prihvati materijala na obalu a naročito trans-
 čačka četA: portovanje brdske baterije i municije za istu.
 Napomena 3 bacača odjeljenja dodjeljuju se VI. a
 ' 3 V. ud. Brigadi.
 ' Glavni napadni pravac naše divizije u
 ' ovome zadatku jest komunikacija između
 rijeke Krke i Koma. Krka s jedne strane,
 Kom s druge strane, stavlja nam povoljne
 uslove naslona naših bokova, što nam omogu-
 ' cava nadiranje u pravcu Pađena. Ovlađiva-
 ' njem Debelim brdom komunikacija Zagro-
 vić – Kravlji Most ostaje pod našom kontro-
 lom. Osiguranje na Marica glavici i djelova-
 njem udarnih grupa u plavcu iZagrovića.
 ' dovodi se neprijatelj na sektor Knina u
 stanje čvrste opkoljenosti. Orientacija. Di-
 vizija naprama Kninu ima karakter sprje-
 čavanja bijega neprijatelja. Rasporedom
 bacačkog odjeljenja i P. A. mitraljeza na
 litici Škorića omogućava se izvođenje našeg
 zadatka od intervencije sa pravca Otrića
 i paralisanje topovske vatre iz Palanke.
 Naslon na Kom omogućava čvrstu sigur-
 nost jedinicama na Prevjesu i Pađenima iz
 pravca sjevera. Bataljon VI. Brigade na
 lijevoj obali Zrmanje na prostoru Otona po-
 vezuje Kninski Odred sa bataljonom V. Bri-
 gade, čime se sprječava grupisanje četničke

^a O zadacima koje je Štab 19. divizije postavio tom zapoviješću
 Štabu Sjevernodalmatinske grupe NOP odreda vidi dok. br.-92.

bande da nas odbace sa Debelog brda, što je u stvari naš glavni oslon za sprječavanje bijega okupatora. Bataljon VI, Brigade na prostoru Otona uspješno može potpomagati odbranu Prevjesa od eventualnog napada iz pravca Palanke. Težiti da se svi bataljoni [po]vezu telefonskom mrežom. Svi Štabovi treba da shvate da od izvršenja ovog zadatka koji se postavlja pred našu Diviziju ovisi konačni uspjeh svih borbi od Livna, Sinja, Splita i Šibenika. Koliko mi zatvorimo neprijatelja toliko će i biti uništen od naših motorizovanih snaga i jake artiljerije. Ovo će ujedno biti ocjena naše divizije i njezin udio u konačnom oslobođenju Dalmacije. Energičnost, preduzimljivost i zalaganje u najvećem stepenu treba da riješi svakog oficira, podoficira i borca. Naša Divizija znala se boriti pod težim uslovima i polučivala je sjajne uspjehe. Danas kad je neprijatelj moralno slomljen i vojnički doveden nad ponor naša Divizija treba da održi na visini ime pohvale i čast koje je dobila u dosadašnjim borbama. Mi moramo izvršiti svoj zadatak. Mi ne smijemo biti zadnji.

. SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar – p.pukovnik:
Babić Petar s. r.

Komandant – p.pukovnik:
Parmač Stanko s. r.

Dostavljeno na znanje: Štabu VIII. Korpusa
Dostavlja se na postupak: Štabu V, VI. i XIV. Brigade
Štabu Grupe S. D. Odreda
Štabu Kninskog Part. Odreda

Da je prijepis vjeran
originalu: tvrdi šef
oper. otsjeka – kapetan:
Buća J. Berislav

Da je prijepis tačan jamči
načelnik Štaba – major:
Dan.¹⁰ Damjanović

(M. P.)

10 Danilo

BR. 108

ZAPOVIJEST ŠTABA 2. BRIGADE 8. DIVIZIJE NOVJ OD 30.
OKTOBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA RUŠENJE
ŽELJEZNIČKE PRUGE SISAK – ZAGREB¹

ŠTAB
II. BRIGADE VIII. UDARNE DIVIZIJE
Op. br. 34
30. X. 1944.

Z A P O V I J E S T
(Sekcija Zagreb – Samobor 1 :100.000).

Neprijatelj drži komunikaciju Sisak – Zagreb i komunikaciju Zagreb – Karlovac. Na komunikaciji Sisak – Zagreb neprijatelj ima posade u sljedećim garnizonima:

Peščenica: 1 divizion kozaka 1. Donskog puka I. brigade (svega 2 eskadrona u jačini 240 vojnika). Naoružani su sa dva poljska topa, nepoznat broj p. mitraljeza, 2 teška i 6 lakih bacača. Pored toga u Peščenici se nalazi 20-ta ustaška satnija, koja je naoružana 1 teškim bacačem, 3 mitraljeza, a ostalo nepoznato. -

Lekenik: U selu Lekenik nalazi se 3. i 4. eskadron I. diviziona I. Donskog puka, ukupno 240 kozaka konjanika. Naoružani su sa 2 teška bacača, 8 mitraljeza, a ostalo nepoznato.

želj. stanica Lekenik: Na želj. stanici nalazi se 150 Nijemaca. Naoružani su sa 1 topom, 1 bacačem, 4; mitraljeza i 6 p. mitraljeza.

Želj. stanica Turopolje: Na ovoj stanicu nalizi se 140 Nijemaca. Naoružani su sa 2 p. o,² topa, 2 teška bacača, 3 mitraljeza i 6 p. mitraljeza. Pored toga na stanicu se nalazi 18. i 19. ustaška satnija u jačini oko 240 ustaša. Oni su naoružani sa 8 teških mitraljeza i 16 p. mitraljeza, a razmješteni su u samom selu Turopolju i oko pilane.

Most na rijeci Buni gdje prelazi želj. pruga čuva jedna satnija ustaša.

Mraclin: U Mraclinu se nalazi 5. i 6. eskadrom II. diviziona Donskog puka od ukupno 245 kozaka konjanika. Naoružani su 4 laka bacača, 17 mitraljeza, a ostalo nepoznato.

i Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 18-1/11, k. 831.
- Protivoklopna

Kurilovec: Ovdje se nalazi 8. i 9. eskadron II. diviziona od ukupno 260 kozaka konjanika. Naoružani su sa 5 p. o. topova 37 mm., 8 teških bacača i oko 10 automatskih oruđa.

Mala i Velika Gorica, Pleso i Velika Mlaka: U ovim garnizonima; nalazi se oko 200 neprijateljskih vojnika. Naoružanje im je nepoznato.

Zažina: 160 domobrana i 20 ustaša. Naoružani 1 teškim bacačem, 2 teška mitraljeza i 13 p. mitraljeza.

Petrinja i Sisak: zaposjednuti su sa ranijom posadom.

Posljednjih dana osjeća se izvlačenje neprijateljskih snaga komunikacijom Sisak – Zagreb. Ovu komunikaciju posljednjih dana drže čvrsto u rukama i kontrolišu je sa jačim patrolama. Prugu Lekenik – Sisak popravili su i ista radi, dok izgleda da prugu Lekenik – Gorica nisu popravljali.

Naša brigada u sadejstvu Turopoljsko-posavskog odreda i jedna četa Diverzantskog bataljona u toku noći 30/31. ov. mj. izvršiti će rušenje željezničke pruge na liniji Sisak – Zagreb.³

U vezi toga:

N A R E Đ U J E M O :

1. I. bataljon
bez mitraljeskog
voda ojačan sa
minerskim odje-
ljenjem

1. Izvršiti će temeljito rušenje željezničke pruge na liniji Sv. Klara – selo Hrašće i selo Hrašće – Kurilovec, kao i selo Kurilovec – želj. stanica Mraclin. Jednu četu sa jednim minerskim odjeljenjem uputiti samostalno sa 50 kg. eksploziva, koja će razrušiti prugu Sv. Klara – Hrašće. Sa jednom četom osigurati se do sela Kurilovec i rušiti prugu s. Kurilovec – s. Hrašće, dok sa jednom četom osigurati se do Mraclina i rušiti želj. prugu između Mraclina i Kurilovca. Za rušenje želj. pruge dobiti će bataljon 150 kg. eksploziva sa potrebnim priborom i odgovarajuća odjeljenja za rušenje pruge. Rušenje pruge treba vršiti na sredini tračnica jer se troši manje eksploziva.

³ Iz izvještaja Štaba 4. korpusa NOVJ i 8. divizije, kao i iz depeša koje je štab 4. korpusa dostavio Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske vidi se da su jedinice 8. divizije u sadejstvu sa Turopoljsko-posavskim odredom i dijelovima 2. diverzantskog odreda 30/31. oktobra i noću 31. oktobra/l. novembra porušile željezničku prugu Zagreb -- Sisak na 200 mesta. Iz navedenih dokumenata se vidi da je neprijatelj jakom vatrom omotao rušenje pruge (opširnije o tome vidi tom V, knj. 35, izvještaj 8. divizije i Arhiv V.I.I., reg. br. 4-1, k. 433/1, i 2-4, k. 121).

Od prilike računa se da oko 800 gr. eksploziva dobro postavljenog može prekinuti želj" prugu nā jednom mjestu. Vezu desno održavati sa IV. bataljonom na pruzi Turopolje Lekenik. Na lijevom krilu bataljona **nema** drugih sopstvenih snaga. Vezu sa štabom bri-gade održavati kuririma pješke.

2. IV. bataljon
bez mitr. voda,
ojačan miner,
odjeljenjem.

2. Izvršiti će temeljito rušenje želj. pruge od mosta na rijeci Buni pa cio Lekenika. Sa jednom četom osigurati se do želj. mosta na rijeci Buni jugoistočno od Turopolja i rušiti želj. prugu od mosta do želj. stanice Peščenica. Prema Peščenici imati na pruzi jednu desetinu sa dva p. mitraljeza. Sa jednom četom osigurati se do želj. stanice Peščenica i sela Peščenica i rušiti prugu prema Lekeniku, dok sa jednom čelom osigurati se prema Lekeniku. Rušenje pruge vršiti na sredini šina- jer se time manje troši eksploziva. Ra-čuna se da za jedan prekid na jednostavnoj? pruzi [treba] oko 800 gr. eksploziva. Četa koja će rušiti prugu između mosta i Peščenice treba samostalno da krene preko sela Ogulinca te na koti 104 da pređe šumsku prugu i da iz-v" bije na glavnu prugu, dok ostale dvije čete sa štabom bataljona treba da pređu glavnu cestu Lekenik – Peščenica, a zatim čete za osiguranje da krenu u pravcu svojih položaja' prema neprijateljskim garnizonima, dok minersko odjeljenje sa potrebnim brojem ljudi iz bataljona da izbiju na želj. prugu oko kote. 102 i da nastave rušenje. Štab bataljona neka se nalazi na cesti između Peščenice i Lekenika s tim da ima patrole cestom prema Lekeniku i Peščenici. Lijevo držati vezu sa našim I. bataljonom na liniji Mraclin – Kuri-lovec, dok desno držati vezu sa Turopoljsko-posavskim odredom na liniji Lekenik – Greda.

Vezu sa ovim štabom održavati kuririma.

3. III. bataljon
bez mitr. voda.

3. Nalaziti će se ü brigadnoj rezervi selo Buševac. Patrole jačine od jednog voda upućivati putem Buševac – Turopolje i glavnim drumom Buševac kroz šumu Lazi u pravcu

: pruge i glavnim drumom Buševac – Ogulinac – Peščenica. Na svakom pravcu uputiti po jedan vod, koji će ostati do završetka akcije.

4. II. bataljon	4. Ući će u sastav Turopoljskō-posavskog odreda danas do 14 časova. Sa njima će ići operativni oficir kapetan Kličković.
5. Inžinjer. četa:	5. Formirati će pet minerskih odjeljenja sa eksplozivom i dodijeliti tri odjeljenja sa 150 kg. eksploziva I. bataljonu, a dva odjeljenja sa 150 kg. eksploziva IV. bataljonu. Prugu rušiti na sredini tračnica i upotrebljavati minimum eksploziva. Izvršiti probu sa koliko se najmanje eksploziva može prekinuti jednostavna pruga na jednom mjestu.
6. Prateća četa, četa za vezu, Intendantura:	6. Ostaje na dosadašnjim prostorijama,
7. Sanitet:	7. Brigadni sanitet nalaziti će se u selu Buševcu Diviz. previjalište i kirurška ekipa nalaziti će se u Pokupskom.
8. Početak ove diverzione akcije biti će 30. X. o. g. u 23 časa. U koje vrijeme sva minerska odjeljenja moraju početi sa rušenjem pruge, a jedinice za osiguranje moraju biti na svojim određenim mjestima. I. i IV. bataljon izvršiće proračun vremena kada trebaju krenuti i kretati će potpuno samostalno svaki u svom pravcu.	
9. Štab brigade nalaziti će se u selu Buševcu.	
10. Ishrana: Prije polaska jedinice da objeduju, a 31. X. po povratku jedinica sa zadatka da ih čeka kuhanha hrana.	
11. Po izvršenoj akciji tj. čim se razruši pruga bataljoni će se povući u prvobitne prostorije. Za prikupljanje odrediti jedno mjesto na glavnom putu za pokret prema sadašnjim prostorijama. Povlačenje jedinica treba da uslijedi najkasnije 31. X. do 2 časa.	
12. Po završenoj akciji III. bataljon postaviti će zasjedu neprijatelju na prostoriji Buševac – Ogulinac, tj. na samoj cesti. Osigurati se lijevo i desno.	

13. Znaci raspoznavanja: Za 30/31. oktobar 1944. Bluza Bled, a ugovoreni za noć poziv Savo, a odziv Janko, za 31. x / 1. XI. Košulja – Košara, a ugovoreni za noć isti. Vidni znaci dizanje puške u vis u desnoj ruci, a odgovor mahanje kapom.

SMRT 'FAŠIZMU – SLOBODA NARODU ! •

Politkomesar, major:
M.⁴ Kukić

Komandant, major-
M.⁵ Vojnović "

Dostavljeno:

1. Štabu VIII. Udarne Divizije na uvid.
2. Štabovima bataljona I–IV, i specijalnim jedinicama – na izvršenje.

BR. 109

IZVJEŠTAJ ŠTABA 3. DIVERZANTSKOG ODREDA OD 30 OKTOBRA 1944. ŠTABU 10. KORPUSA NOVJ O IZVEDENIM DIVERZIJAMA OD 11. DO 28. OKTOBRA 1944. GODINE¹

Š T A B
III. DIVERZANTSKOG ODREDA
GRUPE DIVERZANTSKIH 'ODREDA
N.O.V. JUGOSLAVIJE
Oper. broj 80/44
Dana 30. X. 1944 godine,

ŠTABU X KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOVJ¹.

Izvještaj o izvršenim diverzantskim akcijama III. Diverzantskog Odreda u vremenu od 15. – 30. X. 1944. kao i o onim koje su izvršile prije tog vremena, a za njih smo dobili naknadno podatke.

- 11.X. 44. Na cesti Ludbreg – Toplice, kod Ludbrega, postavljena je parola sa natpisom »Dolje krvavi Pavelić«, koja i danas stoji.
12. X. 44. Na cesti Varaždin – Koprivnica, kod Ludbrega, postavljeno je 12 kom. protutenkovskih mina, koje srao-

⁴ Miloš
⁵ Mihajlo

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br-2-11/5, k. 551 A.

čuvali od 12. X. – 16. X. uz pomoć Kal. part. odreda.² •

- 13. X. 44. Na pruzi Zagreb – Banova Jaruga, bačen je u vazduh kod stanice Popovača oklopni voz. Uništena su 2 oklopnna vagona.
- 13. X. 44. Na cesti Zagreb – Banova Jaruga, kod Križa, postavljen je 1 pakleni aparat, detonirao je, ali učinak-nam nije poznat.
- 15. X. 44. Na pruzi Zagreb – Banova Jaruga, kod Dugog Sela, dignut je u vazduh osobni vlak sa vojskom i civilima: Uništena je lokomotiva i 4' vagona, bilo je 10 mrtvih, 1 8 ranjenih. Promet je stajao 18 sati.³
- 17. X. 44. U mjesto Vrbovcu, sastali smo se sa Čerkezima gdje smo prihvatali borbu; poslije borbe drugi dan nađen je 1 čerkeski konj mrtav, dok drugih podataka nemamo, mi nismo imali gubitaka.⁴ .
- 17. X. 44. Na pruzi Čakovec – Kotoriba kod stanice Donji Mihaljevac, dignut je u vazduh osobni vlak. Uništena je lokomotiva, poštanska kola i 2 vagona, drugih podataka nemamo.⁵
- 18. X. 44. U Hodošanu je srušena općinska zgrada i zaplijenjen je sav općinski materijal.
- 18. X. 44. Na cesti Križevci – Vrbovec dignuta su u vazduh 2 mosta 6 i 12 met.⁶
- 18.X. 44. Na pruzi Dugo Selo – Križevci, na rijeci Crnec, dignut je u vazduh 1 most dug 15 met.⁷
- 18. X. 44. Na pruzi Zagreb – Banova Jaruga kod Sesvetskog Kraljevca, dignut je u vazduh transportni vlak, drugih podataka nemamo pošto su Nijemci to mjesto blokirali i iste noći sve su odvukli sa pruge.
- 18. X. 44. Na pruzi Zagreb – Banova Jaruga kod Ivanić-Grada, dignut je u vazduh pružni tenk. Uništena su u tenku 4 teška mitraljeza i ostalo oružje, mrtva su 4, a teže ranjena 2 njem. vojnika.
- 18. X. 44. Na cesti Zagreb – Sesvete, zarobljen je domobranski vodnik koji je vršio dužnost kurira Zagreb – Bjelovar; istog su oduzeli terenski radnici i predali O. Z. N.-i.

2 Arhiv V.U., reg. br. 2–4, k. 121.

3 Vidi dok. br. 138.

i, 3, o i i Arhiv V.I.I., reg. br. 2–1, k. 121.

19. X. 44. Na pruzi Zagreb – Banova Jaruga, kod stanice [vunić-Grad, dignut je u vazduh most dug 12 met. Pn, met je stajao 36 sati.⁸
19. X. 44. Na cesti Bjelovar – Narta na rijeci Česma, dignut je u vazduh most i 1 bunker. Most je bio °diir-36 met.
19. X. 44. Na pruzi Zagreb – Banova Jaruga, kod stanice Čulinec, dignut je u vazduh most dug 12 met. Isioj-r dana dignuta je u vazduhu želj. stanica Čulinec koja je potpuno uništena i sjećena je pruga na 13 mjesta.⁹
19. X. 44.' Na pruzi Zagreb – Banova Jaruga, kod stanice Popovača, dignut je u vazduhu njem. transportni v !;-k. Uništena je lokomotiva i 2 vagona, a 4 su oštećena, bila su 4 mrtva i 5 ranjenih njem. vojnika.¹⁰
19. X. 44. Na pruzi Zagreb – Banova Jaruga, kod stanice Kviž.. dignut je u vazduhu teretni vlak sa ratnim materijalom. Uništena je lokomotiva i 4 vagona, dalnjih podataka nema.¹¹
19. X. 44. Na cesti Zagreb – Banova Jaruga, kod Novoselec-Križa, postavljen je pakleni aparat, kojeg su Čerkezi, pronašli i uz pomoć dinamo mašine digli u vazduh, tako da im se nije ništa dogodilo.¹²
- 19.X. 44. Na cesti Zagreb – Banova Jaruga, kod Popovića.. sukobila se jedna desetina naših boraca sa domobr. patroloom, tom prilikom ubijen je 1 domobran i uhvaćen 1 karabin, ostali su se razbjezali.
- 19.X. 44. Na cesti Zagreb – D. Selo, postavljeno je 7 komada, mina; o učinku nemamo podatka.
19. X. 44. Na cesti Zagreb – Banova Jaruga, kod Sesveta, postavljeno je 5 mina, uništen je 1 neprijateljski kamion.
20. X. 44. Na pruzi Zagreb – Banova Jaruga, kod stanice Križ., dignut je u vazduh transportni vlak. Uništena je lokomotiva i 3 vagona, a 4 su oštećena, ubijena su 4 a. teže ranjena 3 njem. vojnika.
20. X. 44. U Ivanić-Kloštru, dignuta su u vazduhu 3 zidana baterija, koja su služila bandi za odbranu mjesta.
20. X. 44. Nad selom Mikleuška pogoden je 1 njem. transportni avion »Ju 52«, isti je pao i izgorio. Od naših boraca zarobljena su 3 Nijemca, a nekoliko kod komandema mesta Kutinica i Mösl. Odreda.

s, «, ii i 12 Vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 2–4, k. 121.

21. X. 44. Na pruzi Zagreb – Banova Jaruga, kod stanice Čuliriec dignut je u vazduh njem. transportni vlak. Uništena je lokomotiva i 8 vagona, dok su ostali oštećeni, mrtvih i ranjenih ima 400 njem. vojnika i oficira. Promet je stajao 40 sati.¹³
21. X. 44. Na cesti Vrbovec – Sv. Ivan Zelina, na rijeci Loriiji, dignut je u vazduh most dug 16 met.
22. X. 44. Na cesti Sisak – Popovača, dignut je u vazduh željezni most dug 70 met.
23. X. 44. Na pruzi Varaždin – Koprivnica , kod Ludbrega, postavljen je pakleni aparat namijenjen onome tko bude pregledao prugu, dok ga je našla majka od dvojice ustaša i ubio ju.
23. X. 44. Na cesti Varaždin – Koprivnica, postavljene su dvije protutenkovske mine kod Ludbrega namijenjene ustašama da ih povade. Kod prve mine koju su vadili ubijena su 4 ustaše, a drugu su izvadili i odnijeli u Ludbreg i tamo su dirali u nju i ta je ubila 2 ustaše. .
24. X. 44. Na pruzi Zagreb – Banova Jaruga, kod stanice. Križ, dignut je u vazduh njem. transportni vlak. Uništena je lokomotiva i cijela kompozicija od tovara 3 vagona šećera, 2 vagona masti, 1 tenk, 10 automobila. I bilo je 150 mrtvih, a mnogo više ranjenih, po dobivenim podacima od željezničara.¹⁴
24. X. 44. Na pruzi Varaždin – Koprivnica, na stanicu Martjanec, uništena su 2 skretnička srca i sjećena je pruga na 6 mjesta i uhvaćen je 1 domobran koji je predan O. Z. N.-i.¹⁵
- 25.X. 44, U selu Graberju kod Ivanić-Kloštra, zarobljena su 2 neprijateljska vojnika iz SS Divizije¹⁰ sa ratnom spremom, a isti su rekvirirali kola za prevoz njihovog materijala. Istoga dana zarobljen je 1 tenkovski vodnik Gorskog Zdruga, istoga dana zarobljen je 1 željezničar, od pomenutih jedan je ubijen iz SS. Diviz. jer je pokušao bježati, a ostali su predani O. Z. N.-i.
26. X. 44. Na pruzi Zagreb – Banova Jaruga kod stanice Popovača, dignut je u vazduh njem. transportni vlak, uništena je lokomotiva i 2 vagona i 3 kamiona koji su

¹³ Vidi dok. br. 143.

¹⁴ Vidi dok. br. 146.

is Arhiv V.I.I., reg. br. 2–4, k. 121.

¹⁰ Odnosi se na 13. SS legionarsku diviziju.

bili na vagonima. Bila su 4 mrtva i 4 ranjena njom. vojnika i ložač je mrtav.¹⁷

27. X. 44. Na pruzi Zagreb – Banova Jaruga kod stanice Križ dignut je u vazduh njem. transportni vlak, dalnjih podataka nemamo.¹⁸
27. X. 44. Na cesti Dugo Selo – Vrbovec, zarobljena su 4ⁱ domobrana bez oružja i 1 švercer sa 15 kom. svinja. Istog dana zarobljen je 1 domobran u civilu. Isti su predani Komandi mesta Čazma. A svinje KNOOr-u¹⁹ Čazma.
28. X. 44. Na pruzi Zagreb – Banova Jaruga, kod stanica Ostrna, dignut je u vazduh njem. transportni vlak, drugih podataka nemamo²⁰.
28. X. 44. Na cesti Dugo Selo – Vrbovec, kod Božjakovine, bacena su u vazduh jedna kola sa 12 neprijateljskih vojnika, vojnici su potučeni, a kola su uništena. U ovim akcijama imade ih veliki broj za koje nema dovoljnih, a za nekoje nikakvih podataka, razlog je tome što neprijatelj odmah poduzima protumjere, hapse civile iz okolnih sela i vješaju po banderama poslije srušenog vlaka. Tako civili kad doznaju za našeg diverzanta neće s njime ni govoriti, a kamoli kakvu pomoć i podatke pružiti, a iz II. našeg bataljona nismo dobili sve podatke.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Pom. polit, komesara:
Jovan Rusić

Komandant:
Milan J. Vignjević
(M.P.)

["] Vidi dok. br. 148.

¹⁸ Vidi dok. br. 150.

^{i"} Kotarskom narodnooslobodilačkom odboru
=o Vidi dok. br. 152.

BR. 110

IZVOD IZ KNJIGA PREDATIH DEPEŠA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE O BORBAMA I RADU JEDINICA OD 1. DO 31. OKTOBRA 1944. GODINE¹

Za V. S." VI. Korpus primio je u toku septembra 14 aviona 5 sept. 6 aviona, 9 sept. 4 aviona, 10 sept. 2, 14 sept. 1 i 18 sept. 1 i dobili: 800 pari odjeće i obuće, puške, šmajsere i eksploziv³.

Br. 9 – 1. X. 1944 (62 gr.)

4402

Za V. S. U toku 6-dnevnih borbi na želj. sistemu Sisak – Suiija, Sunja – Kostajnica i. Kostajnica – Dubica uništene su sve željezničke stanice, uporišta i bunkerji koji su obezbeđivali saobraćaj. Pruga i objekti sistematski porušeni⁴. Danas je pala i posljednja utvrđena stаница Zivaja na kraku Sunja – Dubica⁵. Uništene još dve lokomotive i 10 vagona. Ubijeno 10, zarobljeno 5, ostali se razbjegžali. Plijen: 2 t. mitraljeza, 1 p.mitraljez, 1 teški bacač, 20 pušaka, 35 hiljada metaka i druge spreme. Čišćenje se nastavlja prema Dubici. Jedinice IV. Korpusa drže sada 40 km. pruge Zagreb – Sisak – Dubica i 12 km. pruge Sunja – Kostajnica. Teškoće predstavlja nedostatak eksploziva i municije za teško naoružanje. Radi toga neće se vršiti napad na jako utvrđenu Sunju i Kostajnicu. Nepr. u Kostajnici uz nemiren – prebacio svoje ranjenike ka Bos. Novom. U Istri porušeno 280 m. pruge Sv. Petar – Gorica i vrše se napadi na nepr. saobraćaj. Na drugim sektorima borbe lokalnog značaja⁶. Br. 24 – 1. X. 1944

(244 gr.)

4417

-Za V. S. Brojno stanje ranjenika i bolesnika na 20. 9. 44: U IV. Korpusu 1018, evakuisano 48, za evakuaciju 20; VI. Korpus 882, evakuisano 97, za evakuaciju 34; X. Korpus 250, evaku-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 2–1, k. 119/1, 119/4, 119/7, 119/8, 119/9 i 3–4, k. 572 A.

² Vrhovni štab NOV i POJ

³ Riječ je o oružju i materijalu primljenim od saveznika.

⁴ i ⁵ U napadu na navedena uporišta i komunikacije (napad je počeo 26/27. septembra) učestvovalo su 1. i 2. brigada 7. divizije, 1. i 2. brigada 8. divizije, brigada »Franjo Ogulinac Seljo«, 1. muslimanska brigada Unske operativne grupe i 1. i 2. banjaski NOP odred (opširnije o tome vidi dok. br. 16, 17 i 19 u ovoj knjizi, tom V, knj. 33, dok. br. 95, 105, 107 i 108 i Arhiv V.I.I., reg. br. 14–1/7, k. 426 A i 11–7, k. 426 A).

⁶ Vidi Arhiv V.U., reg. br. 8-42/2, k. 119/1.

isano 50, za evakuaciju ništa; XI. Korpus 592, evakuisan jedan, za evakuaciju 88; za VIII. Korpus još nismo primili podatke⁷ Br. 18 – 1. X. 1944 (81 gr.)

Za VI. Korpus: Odlukom GŠH⁸ dodjeljuje se slijedećim brigadama naziv »Udarna«: Omladinskoj Brigadi, XVIII, Brodskoj i Osječkoj Brigadi⁹. Pismena naredba slijedi¹⁰. Br. 10 – 1. x 1944 (48 gr.) 440:i

Za XI. Korpus: Možete slati vaše ranjenike i rekonalcesente na Kordun. Formirat će se dvije bolnice. Možete odmah unutri 50 ranjenika, te 50 bolesnika i rekonalcesenata kojima je potrebno najmanje 25 dana liječenja. Zarazni ne dolaze u obzir. S njima pošaljite Dr. Markovinu, te osoblje, osiguranje, sanitetski pribor, kuhinjski i jedaći pribor za dvije bolnice. Obavezno pošaljite i odgovarajući broj slamarica i pokrivača. Pravodobno nas izvijestite o njihovom pokretu kako bismo mogli organizirati prijem. Pazite da se ne šalju oni za koje bi put bio smrtonosan. Koliko će vam još ostati za evakuaciju?¹¹ Br. 19 – 1-X. 1944. (161 gr.) 4412

Za XI. Korpus: Odlukom GŠH. dodjeljuje se prvoj i trećoj brigadi 35. Div. naziv Udarna. Pismena naredba slijedi¹². Obavijestite štab 35. Divizije. Br. 11 – 1. X. 1944 (44 gr.) 4404

Za V. Š. – od Istre: Nacionalnom komitetu oslobođenja Jugoslavije – Uoči jednogodišnjice općeg narodnog ustanka kojim je narod Istre skinuo okove 20-godišnjeg robovanja i prisajedinio se svojoj braći u demokratskoj i federativnoj Jugoslaviji, mi ponavljamo zavjet da ćemo tekovine žrtvama stečene najodlucnije braniti izražavajući volju naroda Istre. I pozivajući se na

⁷ Štab 8. korpusa javio je 3. oktobra depešom Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske, da je od 530 ranjenih i bolesnih 8. septembra evakuirano u Italiju 41 i da ima još 20 predviđenih za evakuaciju (Arhiv V.I.I., reg. br. 2-17/1, k. 119/8).

⁸ Glavnog štaba Hrvatske

⁹ Omladinska brigada »Joža Vlahović« i 18. brigada bile su tuđa u sastavu 40. divizije, Brodska brigada u 28. diviziji, a Osječka brigada u 12. diviziji (vidi dok. br. 7, 42 u ovoj knjizi i tom V, knj. 33, dok. br. 15.)

¹⁰ i ¹² Redakcija nije pronašla te naredbe.

¹¹ Štab 11. korpusa NOVJ javio je 3. oktobra slijedeće: »Sanitet-skom otsjeku (odnosi se na sanitetski odsjek Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske – prim. red.). Na koncu treće dekade septembra iznosi ukupno brojno stanje bolnica XI korpusa: ranjenika 228, zaraznih 85, nezaraznih 303, od toga za evakuaciju 67...« (Arhiv V.I.I., reg. br. 8-43/2, k. 119/1).

Atlantsku povelju i Moskovsku deklaraciju, prosvjedujemo najenergičnije protiv izjave ministra talijanske 'vlade conte Carla Sforza¹³ kojom osporava pravo samoodređenja našeg naroda u Istri i Rijeci.

Žrtve koje je naš narod u ovih 25 godina ropstva, a naročito u toku NOV, dao za slobodu obavezuju nas da borbu doveđemo do konačne pobjede. Narod Istre je spremam odlučno boriti se sve dotele dok ne ostvari u potpunosti odluke AVNOJ-a o pripajanju Istre demokratskoj Jugoslaviji. Živjela slobodna Istra! Živjela demokratska federativna Jugoslavija! Živio vođa naroda Jugoslavije Maršal **Tito!** Oblasni NOO za Istru. Br. 1 – 2. X. 44 (234 gr.) – 4419

Za V. S. Jedinice II. Kordunaške brig. očistile ustaška uporišta Baćin i Čerovljane kod Dubice. Ubijeno 10 i zarobljeno 7 ustaša¹⁴. Plijen: 12 pušaka, 12.000 metaka. Nepr. u Dubici jako utvrđen i daje žestok otpor. Druge jedinice IV. Korpusa vršile pritisak na vanjska utvrđenja Petrinje i Siska. Neprijatelj oštros reagira. Na ostalim sektorima borbe lokalnog značaja. Br. 37 – 2. X. 1944 (93 gr.), 4454

Za V. S. Ob. Ovih dana naređeno ustaškoj vojsci da se pruga Zagreb – Beograd i pruga za Mađarsku mora bezuvjetno popraviti i 100% osigurati. Za transport hrane neprijatelj će pokušati upotrijebiti prugu uz sjevernu obalu Drave: Osijek – Barč –¹¹ Koprivnica (ili Varaždin) – Zagreb. Domaći Nijemci dobili uniforme u Zagrebu. U Slavoniji je polovinom septembra 1944 zaplijenjen dokument po kome je zapovjednik njemačke SS policije za Hrvatsku SS Gruppenführer i Generalleutnant Kammerhoffer izdao naređenje RS br. 160/44 od 31. 8. 1944: »3. redarstveni dobrovoljački puk osigurava željezničku prugu dok ne prođu transporti trupa iz Srbije, pa je priklučuje njemačkim trupama u povlačenju. Redarsvena uporišta u dolini Save na sektom Okučani – Požega – Brod osiguravati, će prugu do dolaska trupa iz područja Banje Luke, tada se imaju skupiti u uporištu Brod. Iz Broda idu zajedno sa trupama i glavno uporište Đakovo. U slučaju evakuacije obavijestiti hrvatsko stanovništvo da vojska neće nikako biti upotrebljena na drugim frontovima već će se i dalje boriti u Hrvatskoj. Ako se stanovništvo priključuje pokretima trupa, oinda sve sposobne muškarce naoružati i organizirati za borbu i osiguranje.« Br. 38 – 2. X. 1944 (307 gr.) 4455

¹³ Grof Karlo Sforca
i « Vidi dok. br. 19.

Za VI. Korpus: Ob. Peti ustaški stajaći djelatni zdrug trebalo bi ovih dana da krene preko Zagreba za Daruvar.¹⁵ Br.

– 2. X. 1944 (28 gr.)

4457

Za XI. Korpus: Značke¹⁶ od 1941 g. nosit će sva lica koja su 1941 stupila ū NOV i POJ ili su bili u pozadinskim organizacijama i ustavovama. Br: 24 – 2. X. 44 (35 gr.) 4442

Za V. S. 1 ha 2 oktobra bat. II. Musliman, brig. porušio prugu Bihać–Otoka na 20 mjesta.¹⁷ Iste noći jedinice Žumberačke i Karlovačke brig. porušile prugu Zagreb – Sisak na 46 mjesta.¹⁸ U vremenu od 25 na 28 sept. diverzantske jedinice digle u zrak na glavnoj pruzi [Zagreb–Banova Jaruga] 1 oklopni vlak i 2 mosta duga po 10 metara. Uništena lokomotiva i 4 vagona, •2 vag. oštećena. Na pruzi Dugo Selo – Božjakovina dignut još jedan vlak. Uništena lokomotiva i 5 vagona.¹⁹ U Istri porušeno 600 m. pruge Sv. Petar – Pula.²⁰ Na ostalim sektorima borbo lokalnog značaja. Br. 17 – 3. X. 1944 (143 gr.) 4474

Za VI. Korpus: Javite tip i ostale karakteristike aviona koji se spustio kod vas i koliko ima benzina.²¹ Br. 15 – 3. X. 1944 (25 gr.) 4472

Za VHt Korpus:²² U borbama koje je vodila 20. Div. u srednjoj Dalmaciji u vremenu od 21 do 26 septembra izbačeno je iz

i» peti ustaški stajaći djelatni zdrug nije došao u Daruvar. On je tada bio raspoređen na području: Koprivnica – Kloštar – Pitomača – Đurđevac. Daruvar su od 16. septembra 1944. držale jedinice G. korpusa NOVJ (vidi dok. br. 5, 6, 30, 31, 40, 59 i 62 ū ovoj knjizi i tom V, knj. 33, dok. br. 76.

> i° Odnosi se na spomenice.

17 Bataljon je istovremeno minirao put između Ostrošca i Cazina .(Arhiv V.I.I., rag. br. 4–58/1, k. 432). .

18 fz depeše koju je Štab 4. korpusa dostavio Glavnom štahu NOV i PO Hrvatske vidi se da su dva bataljona Karlovačke brigade 'porušila prugu Greda – Lekenik na 40 mjesta, a jedinice Žumberačke brigade kod Peščenice na 6 mjesta (Arhiv V.I.I., reg. br. 4–58/1, k. 43'A). : » Diverzije' su izveli dijelovi 3. diverzantskog odreda (vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 2–1, k. 119/9 i 2–4, k. 121).- „*

aa Diverziju su izvršili dijelovi 3. brigade 43. divizije NOVJ (Arhiv V.I.I., reg. br. 8–43/2, k. 119/1).

21 Štab 6. korpusa odgovorio je depešom 6.. oktobra: »Avion koji se spustio kod nas tipa F. I. 3 niskokrilac sa dva sjedala, motor 60 HP... 'Benzin seljaci uzeli i onesposobili ga...« (Arhiv V.I.I., reg. br. 2–1, k. 119/7.)

22 Glavni štab NOV i PO Hrvatske dostavio je tu depešu i ostalim korpusima.

stroja 757 neprijateljskih oficira, podoficira i vojnika i zaplijenjeno dosta oružja, municije i spreme. Oslobođen je veliki dio teritorije na sektoru Drniša i Sinja, presjećene i'porušene sve komunikacije koje vode u pravcu sjevera.²³ U svim akcijama 20. Div. naročito se istakla svojom prodornošću, brzinom i izdržljivošću VIII. Dalm. brig. s komandantom majorom Ljubom Trutom. Za postignute uspjehe pohvaljujemo borce i rukovodioce. VIII. Dalm. brig. i ističemo ih za ugled. Pohvalu pročitati pred strojem. Br. 18 3. X. 1944 (158 gr.) • 4478

Za V. Š. Sunja je i dalje blokirana, a pruga Sunja – Dubica i Sunja – Kostajnica zaposjednute. Neprijatelj više ne reagira, a pruge se i dalje ruše.²⁴ Glavnina Korpusa rokira se prema sektoru pruge Zagreb – Sisak i Zagreb – Karlovac. U lokalnim borbama na sektoru Cazina li Siska ubijeno 3, zarobljeno 22 nepr. vojnika. Zaplenjeno nešto oružja i spreme. Delovi 43 Div. i dalje presijecaju prugu Pula – Sv. Petar. U Gorskom Kotaru jedinice XIII. Div. zbog teškoće ishrane i hladnoće prebačene sa sektora Drežnice na sektor karlovačkog područja.²⁵ Na ostalim područjima nije bilo bitnih promjena. Br. 20 – 4. X. 1944 (137 gr.) 4498.

VI. Korpusu²⁰ – U vezi naređenja Maršala Tita da ne dozvolimo neprijatelju da iz naše zemlje izvuče svoje jedinice i teški materijal – GSH zakazuje međukorpusno – pobjedničko takmičenje u vremenu od 1. novembra do 31. decembra o.g. po sljedećim tačkama: koji će korpus

²³ Vidi tom V, knj. 33, dok. br. 112.

²⁴ Sunju su blokirali dijelovi 1. brigade 8. divizije. 2.' brigada te divizije uništila je neprijateljske snage na željezničkim stanicama Šaši i Živaja. Dijelovi 2. diverzantskog odreda porušili su prugu Zagreb – Beograd između Sunje i Živaje 4. oktobra na 40 mjesta (vidi dok. br. 17 i 19 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 2–4, k. 121).

²⁵ Prebacivanje divizije na to područje odobrio je Glavni štab¹ Hrvatske 30. septembra po primitku slijedeće depeše: »Od XI. korpusa: S obzirom na teške ekonomski i stambene prilike na sektoru Drežnica – Jasenak – Brinje i uopšte ekonomskih uslova na sektoru Gorskog Kotara i Primorja namjeravamo rokirati glavninu snaga XIII. div. na sektor Karlovačkog područja s time što bi jedna brigada pored operacije na liniji Ozalj – Stative porfiagala komisiji za rekviziciju, a jedna bi brigada bila angažovana na liniji Karlovac – Ogulin i osiguravala transport sa Korduna ukoliko ga budemo preuzimali. Jednu brigadu i dva odreda angazovali bi prema Primorju i Drežnici u vidu partizanskih akcija, kontroleći zatvaranje pravca otuda. Molimo Vaše mišljenje po ovome«. Samo nekoliko dana kasnije Divizija je vraćena u Gorski kotar (vidi dok. br. 15 i 74 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 8–"41/2, k. 119/1).

20 i 29 Dostavljeno svim korpusima.'

1. Izvršiti najveći broj napada na neprijateljske kolone i uporišta i nanijeti neprijatelju najviše gubitaka.
  2. Očistiti najveći broj naseljenih mjesta od neprijatelja.
  3. Zaplijeniti najviše ratnog materijala – naročito teškog.
- Napomene:
- 1) Korpus koji postigne najbolje rezultate dobiće naziv Udarni.²⁷

²⁷ i ¹²³ Naziv Udarni dobio je 8. korpus 25. decembra 1944. a 4. i 6. korpus 2. januara 1945. U naredbama Glavnog štaba NOV i I'o Hrvatske o tome piše: »U dugotrajnim upornim borbama sa krupnim neprijateljskim jedinicama VIII. Korpus nanio je neprijatelju veliko gubitke u ljudstvu i materijalu i oslobođio čitavu Dalmaciju.

Za postignute izvanredne uspjehе, pokazanu vještину, heroizam i izdržljivost' na bojnom polju VIII. korpusu' dodjeljujemo naziv »U-darni«.

• Politkomesar: "
Rade Žigić v. r.

Komandant generallajtnant:
Ivan Gošnjak v. r.

»U dosadašnjim borbama IV. i VI. korpus pokazali su visoku borbenost, -prodornost i umješnost boraca i rukovodilaca, nanoseći neprijatelju teške, gubitke.

Priznavajući visoku vojničku vrijednost ovih jedinica, dodjeljujemo IV. i VI. "korpusu naziv »Udarni«.

Politkomesar: ..,
Räde Zigić v." r.

Komandant generallajtnant:
Ivan Gošnjak v. r.

•→/ U dvomjesečnom međukorpusnom takmičenju u vremenu od 1. novembra, dp.;31. decembra 1944. najbolje rezultate postigao je 8. Udarni korpus osvojivši 1,591.674 poena. U tom vremenu jedinice korpusa ubilo su 13.688 i zarobile 5.607 neprijateljskih vojnika i oficira, oslobođile 132 naseljena mesta i zaplijenile 8.948 pušaka, 13.359.560 metaka, 188 puškomitrailjeza, 237 teških mitraljeza, 336 šaraca, 274 šmajsera (automata), 88 teških bacača, 21 laki bacač, 106 raznih topova, 81.154 mine za teške bacače, 86.6.01 .mina za luke bacače i ručnih bombi, 38 putničkih automobila, 238'E"!riiona razne tonaže, 91 motocikl, 7 tenkova i mnogo drugog ratnog.,materijala. Uništite: 338 pušaka, 30 teških mitraljeza, 10 šaraca, 7 mmobacača, 58 topova raznih kalibara, 115 kamiona, 11 tenkova, velike količine municije i drugi materijal.

Druge mjesto u takmičenju zauzeo je 4. Udarni korpus. Jedinice 4. korpusa, postigle su 351.456 poena, ubile 4.297 i zarobile 1.026 neprijateljskih vojnika i oficira i zauzele 22 naseljena mesta. Zaplijenile: 10 topova, 17 teških bacača, 26 lakih bacača, 27 teških mitraljeza, 64 šarca, 96 puškomitrailjeza, 81 šmajser, 1.967 pušaka, 28 tromblona, 105 pištolja, 1.850 mina za teške bacače, 3.058 mina za luke bacače, 1.046 topovskih granata, 594.340 metaka za puške i mitraljeze, 2 kamiona, 2 pištoljička automobila, 11 motocikla, 7 radiostanica, 33 telefona, i drugi rātni materijal.'

Uništig: 40 kamiona, 4 tenka, 3 putnička automobila, 2 lokomotive, 14 vagona, 8 mostova i prekinule željezničku prugu na 677 mesta.

Treće mjesto po postignutim rezultatima zauzeo je 11. korpus. Jedinice ovog korpusa osvojile su 281.061 poen, oslobođile 26 naseljennih mesta, ubile 2.564 i zarobile 1.087 neprijateljskih vojnika i oficira.

- 2) Pod neprijateljem smatraju se sve jedinice i pojedinci koji daju oružani otpor NOV i POJ.
- 3) U neprijateljske gubitke računati samo ubijene i zarobljene.
- 4) Najbolji korpus smatraće se onaj koji na jednog borca ili rukovodioca bude imao najveći broj poena. •
- 5) Ustrojiti odmah pregled i u njega svakodnevno unositi rezultate takmičenja.
- 6) Do 5. januara 1945. dostaviti telegrafski broj poena koji otpada na jednog borca ih rukovodioca. Pismeni ukupni pregled takmičenja dostaviti najhitnije* kurirom najdalje do 10. januara ovom Stabu. Ako do ovih rokova izvještaji ne budu u GŠH korpus će se automatski isključiti iz takmičenja.
- 7) Odmah pristupiti propagandi za ovo pobjedničko takmičenje.
- 8) Uslove takmičenja javićemo narednim depešama.
- 9) Prijem potvrditi depešom.²⁵
Br. 12 — 4. X. 1944 (383 grupe)	4490

Za VI. Korpus:²⁹ Sta ste učinili po našoj depeši br. 9 od 29. 9. — 101 gr. u pogledu njemačkih zarobljenika za razmjenu. Nijemci nude veliki broj drugova i iz Proleterskih jedinica. Mi nemamo ništa za uzvrat. Jeste li nešto sakupili Nijemaca u sa-

Zaplijenile: 17 topova, 9 teških bacača, 11 lakih bacača, 8 teških mitraljeza, 71 šarac, 1.205 pušaka, 93 šmajsera, 85 pištolja, 1 tenk, 6 kamiona, velike količine municije i drugog ratnog materijala. Uništite 3 tenka, 3 lokomotive, 10 vagona, 65 kamiona i dr.

Šesti Udarni korpus zauzeo je četvrto mjesto sa 169.628 osvojenih poena. -Jedinice ovog korpusa ubile su 147 neprijateljskih oficira i 3.860 podoficira i vojnika, a zarobile 47 oficira i 562 podoficira i vojnika. Zaplijenile: 2 topa, 15 teških bacača, 19 lakih bacača, 64 teška mitraljeza, 14 lakih mitraljeza, 67 puškomitraljeza, 20 šaraca, 147 šmajsera, 1.646 pušaka, 142 pištolja, 11 radiostanica, 19 telefona, 22 kamiona, 1.160.000 metaka, 2.524 mine za minobacače, 7.196 bombi, 482 topovske granate i mnogo drugog ratnog materijala. Uništite: 3 topa, 20 teških mitraljeza, 125 kamiona, 9 tenkova, 13 putničkih automobila, 3 lokomotive i 18 vagona.

Deseti korpus zauzeo je posljednje mjesto sa 64.561 osvojenim poenom. Jedinice ovog korpusa ubile su 2.372 i zarobile 430 neprijateljskih vojnika, podoficira i oficira. Zaplijenile: 701 pušku, 31 mitraljez, 2 laka bacača, 25 šmajsera, 49.800 metaka, 376 ručnih bombi i drugi ratni materijal» (Arhiv V.I.I., reg. br. 35/1, k. 11, 18/1, k. 11, 1—2, k. 119/8, 2—7, k. 434, 1—1, k. 22, 18—1, k. 19 i 1—6, k. 558.)

. as štab 6. korpusa NOVJ potvrdio je prijem depeše 6. oktobra 1944 (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—19/1, k. 119/7).

birne logore, odgovorite odmah! i posvetiti ovom pitanju voću pažnju.³⁰ Br. 17 – 4. X. 1944 (80 gr.) • 1495

Za V. S. 4. X. u zoru III. brig. 35. Div. napala Široku Kulu, II. brig. Janjce. Doknadna bojna u Kuli iznenađena i desetkovana. Ubijeno preko 100 ustaša, 68 leševa ostalo na bojištu. Ranjeno 150 i 5 zarobljeno. Zaplijenjeno dosta oružja i opreme. 6. ustaška bojna u Janjci takođe razbijena i uporište zauzeto. Ubijeno 6 i više ranjeno. Zaplijenjeno nešto oružja, municije i opreme.³¹ U Istri neprijatelj izvršio jačim snagama ispad i zauzeo Gumance. Pred mrak odstupio pod zaštitom motorizacije i artiljerije. U lokalnim borbama Istarski odredi

³⁰ Štabovi korpusa odgovorili su slijedeće – Šesti: »Imamo kod nas 22 zarobljena Nijemca. Od toga 6 podoficira, 6 kaplara i 10 vojnika.« Osmi: »Na Visu imamo zarobljenih 11 oficira i oko 600 njemačkih vojnika i podoficira. Za činove oficira i tačan broj vojnika javit ćemo naknadno.« (Štab 26. divizije javio je depešom 9. oktobra 1944. Štabu !, korpusa da se na Visu nalaze kao zarobljenici slijedeći njemački oficiri: Raumjak Aleksander, kapetan, komandant 2. bataljona 738. lovačkog puka; Moldenko Herbert, viši narednik vodnik, ordonans oficir; Kreuger Paul, oficir finansijske službe; Lomphorter Hans, laitnant 7. čete; Hussemern Henrich, laitnant mornarice artiljerije; Herman Gotfried, laitnant u 6. bateriji 628. mornaričkog artiljerijskog diviziona; Taum Ervin, laitnant, komandir 3. eskadrona; Kornmiler Franz, laitnant 3. baterije 668. artiljerijskog diviziona; Hiti Rudolf, laitnant i, čete 2. bataljona 738. puka; Storh Ginther, oberlaitnant iz 668. artiljerijskog diviziona; Motkis Antun, oberlaitnant, komandir 8. čete 73R. puka. Podoficiri: Enrich Joehan, Pilz Erih, Milberger Jochan, Wolti Jochan, Schneider Karl, Tessel Fridrich, Koston Leonard, Schettke Orno, Geiger Jochan, Zeisler Franc (svi iz 7. čete 2. bataljona 738. puka). Krizmer Hans, Russ Emil, Huber Leopold, Noel Franz, Lazarus Franz, Schreider Karl (svi iz 8. čete 2. bat. 738. puka), Mergereter Lator, Bauer Josef, Majer Antun, Kovoda Feliks, Herl Josef, Roseimer Mathias, Kaiser Franz (svi iz 9. čete 2. bataljona 738. puka), Bicherl Josef, Hager "Wolter, Brandl Otto, Cajuini Franz, Heller Hans, Neidhardt Josef, Pliemer Alois (svi iz 2. bataljona 738. puka), Meringe Martin, Stiher Justin, Foh Edgar, Dupler Henrich (svi iz 668. artiljerijskog puka), Mletz Villi, Orselek Franz, Knobloch Ernest, Kronovilter Benedikt, Kremer Hugo, Fridrich Julius, Milach Paul (svi iz izviđačkog bataljona 118. divizije). Svi navedeni oficiri i podoficiri zarobljeni su u borbama na Braču od 12. do 18. septembra 1944). (Pored navedenih u zarobljeničkom logoru na Visu nalazila su se još 4 podoficira koji su zarobljeni u ranijim borbama – prim. red.) Deseti: »Za sada nemamo nijednog zarobljenog Nijemca osim jednog ljekara koji ne želi razmjenu. On kod nas radi već 6 mjeseci. Našim jedinicama izdato je naređenje da nastoji doći došto većeg broja njemačkih zarobljenika. Kad budemo imali javit ćemo.« Jedanaesti: »Imamo zarobljenih kod nas 7 podoficira Nijemaca, jedanaest legionara i jednog policajca Nijemca, koji se nalaze kod nas.« (Arhiv V.I.I., reg. br. 2-1, 8-2, k. 119/1, 119/7, 119/8, 119/9 i 1-4, k. 1103/1.)

si Opširnije o tim napadima vidi operacijski dnevnik i depešu Štaba 35. divizije Glavnog štabu NOV i PO Hrvatske od 4. oktobra 1944. u Arhivu V.I.I., reg. br. 8-45/2, k. 119/1 i 1/11, k. 1234.

r

ubili 27 i ranili 10 nepr. vojnika.³² U Gorskom Kotaru jedinice XIII. Div. pojačale aktivnost na karlovačkom sektoru. Ubijeno 7 i ranjeno 4. Na sektoru IV. Korpusa aktivnost manjim snagama. Ubijeno i ranjeno 46 nepr. vojnika. Muslimani ponovo presjekli 240 m. pruge Ostrožac – Krupa.³³ Br. 25 1-5. X. 1944 (211 gr.) 4520¹

Za V. S. Noću 4 oktobra primio je IV. Korpus sa 5 savezničkih aviona oružje, municiju i odelo, a 5. X. 1944 2 Halifikasa bacili istu vrstu materijala. Br. 31 – 5. X. 1944 (38 gr.) 4526-

Za V. S. Za komesara VI. Korpusa postavili smo Otmara Krečića, a na njegovo mjesto za komesara XII. Div. Josipa Krajačića. Na mjesto oboljelog komesara XI. Korpusa Turkulina³¹ postavili smo Šimu Balena, a na njegovo mjesto za komesara 32. Div. Janka Bobetka. Br. 4 – 5. X. 44 (71 gr.) . 1502:

Za VI. Korpus:³⁵ Dužnost pomoćnika zamjenika komandanta korpusa odmah ukinuti. Možemo imati po potrebi mlađe oficire pri štabu Korpusa. Br. 3 – 5. X. 1944 (36 gr.) 4501

Za VI. Korpus:³⁶ Nemojte više slati ranjenike u Italiju. Pristupite organizaciji bolnica gdje će biti prebačeni naši ranjenici. Br. 5 – 5. X. 1944 (32 gr.) 4503¹

Za VI. Korpus:³⁷ Odmah prikupite sve vazduhopl. osoblje i javite broj tog osoblja po stručnosti.³⁸ To osoblje će biti di~

³² O situaciji u Istri u depeši Štaba 11. korpusa NOVJ od 5. oktobra piše: »Nijemci koji su ispalili iz Klane i Bistrice u jačini 800 vojnika, 3 tenka, 3 blinde, 34 kamiona i 3 brdske topa u 14 sati ovladali su sa Gušancem i Goljakom. Daljnje nadiranje sprečile su jedinice I. i III. brigade (odnosi se na brigade iz sastava 43. divizije – prim. red.) te se neprijatelj pod zaštitom motorizacije i artiljerijske vatre u 19' sati povukao u polazne baze. Gubici neprijatelja još nisu prikupljeni, a naši gubici 15 ranjenih. 1. X. 44. Odredski bat. (odnosi se na 1. odred »Učka« – prim. red.) kod Vrsara ubio je 21 a ranio 10 neprijateljskih vojnika. Drugi odredski bataljon već 4 dana vodi manje borbe na sektoru Učke. Neprijatelj je imao 6 mrtvih. Naših gubitaka" u odredskim jedinicama nema« (Arhiv V.I.I., reg. br. 8-45/2, k. 119/1).

³³ Diverziju je izveo jedan bataljon 2. brigade Unske operativna grupe. Tom prilikom došlo je do borbe u kojoj je zarobljen jedan, ustaša sa oružjem (Arhiv V.I.I., reg. br. 4-59/1, k. 4-32).

³⁴ Artur Turkulin

³⁵, ³⁸ i s~ Dostavljeno svim korpusima.

³⁸ Četvrti korpus: »Od vazduhoplovog osoblja na našim aerobazama nalazi se: 2 pilota lovca, 7 pilota, 1 turistički pilot, 1 izviđač, 1 mehaničar strelac, 1 bombarder strelac, 2 aeromehaničara, 2 tehnička službenika, 8 meteorologa, 6 učenika radiotehničara«. Šesti korpus r

rektno prebačeno avionom na našu vazduhoplovnu bazu u zemlji. Br. 6 – 5. X. 1944 (47 gr.) 450-!

Za Stab Mornarice. — Imamo 25 pomorskih oficira, 16 podo-ficira i 14 mornara, koji su prešli iz N. D. H. Podatke o njima nemamo. Odgovorite hitno da li da vam ih uputimo. OZNA za Hrvatsku III.³⁹ Br. 16. – 5. X. 44. (51 grupa) 451^{*2}

Za 35. Diviziju: Kako ste mogli potpuno napustiti Prijeboj. Uputite hitno bar jedan bataljon. Veza sa Likom mora biti uvijek sigurna.⁴⁰ Br. 27 – 5. X. 1944 (30 gr.) . 4522

Za V. Š. U Podravini jedinice VII. Div. – u okviru akcije na Virovitici⁴¹ — napale i zauzele ustaško uporište Kloštar. Ubi-

»Kod nas se nalaze avijatičari: Migić Reginald, pilot, zastavnik, Jakov Kazimir, meteorolog, zastavnik, Rožman Franjo, pilot, učitelj, stožerni narednik, Malčević Buro, avijatički mehaničar. Ako pronađemo još u našim jedinicama javit ćemo...« Osmi korpus: »Imamo samo jednog vazduhoplovног oficira. Ranije služio u hidroavijaciji. Nalazi se in aerodromu Tičovo. Spreman je uvijek za prebacivanje. Sve drugo vazduhoplovno osoblje ranije poslali na Vis.« (Arhiv V.I.I., reg. br. 2–1 k. 119/7 i 119/8.)

³⁹ Štab mornarice NOVJ odgovorio je depešom 6. oktobra slijedeće: »Za OZNU Hrv.. Primorje. Veza Vaše depeše broj 16. Molimo da sve pripadnike mornarice pošljete na Vis.« (Arhiv V.I.I., reg. br. 2–19/], k. 119/8.)

⁴⁰ Odnosi se na vezu između Korduna i Like. O rasporedu jedinica 35. divizije (dejstvovala je u Lici) krajem septembra i početkom oktobra 1944. vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 1/11, k. 1234.

⁴¹ i 03 Neprijateljsku posadu u Virovitici uništile su jedinice li korpusa NOVJ 4/5. oktobra 1944. U depešama Štaba korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o tome piše: »Jedinice VI. korpusa vodile su dne 4 i 5 ov. m. ogorčenu 40-satnu borbu sa 1400 ustaša i domobrana prilikom akcije na Virovitici. Nakon žestoke i uporne borbe Virovitica je sa svim okolnim selima oslobođena. Ubijeno je 790 nepr. vojnika i oficira, zarobljeno 220. Zaplijenjeno je 602 puške, 29 mitraljeza, 2 teška bacača, 7 lakih bacača, 7 protivtenkovskih pušaka, 5 brdskih topova, 4 protukolska topa, 600 ručnih bombi, 330 granata za topove«.

»... 110.000 metaka, 10 mina za teški bacač, svi ustaški magacim sa hranom, te 10 kola sa vojničkom spremom. Borba je vođena za svaki bunker i kuću. Naši gubici: 36 mrtvih, 189 ranjenih i 5 nestalih. Medu mrtvim i ranjenim ima četnich rukovodilaca, a ranjeni osim kom. div. (komandant 12. divizije Dušan Pekić – prim. red.) još 2 bat. rukovodica. Najveći broj izbačenih iz stroja [su] novomobilisani i bivši domobrani«.

»U borbi prilikom likvidacije uporišta Virovitica, ... istakla se XII. div. na čelu sa Štabom divizije. Umješnošću u rukovođenju, upornošću i hrabrošću istakli su se naročito borci i rukovodoci 12. Ud.farne] brig. i Osječke brig.. na čelu sa štabovima brigada. Naročito se istakli komandant I. bat. XII. Ud. brig. Čanaglić Boko, politički delegat I. čete I. bat. Varna Antun, koji je u jurišu rukama oteo p. mitraljez. Komesar čete I. bat. Starčević Nikola, 'koji je prvi stigao do žice utvrđe-

jeno 70, zaplenjeno 5 tenkova, 3 kamiona, 5 motocikla, 1 auto i još neutvrđeni broj druge spreme. Mi 4 mrtva i 14 ranjenih.¹² Tla cesti Sisak – Lekenik bat. Karlovačke brig. 5. X. u 16 časova napao i uništilo 1 kamion. Ubijeno 11 Nijemaca, 20 ranjeno i 3 zarobljeno. Mi 1 ranjen. Pruga Zagreb – Sisak i Karlovac – Rečica presječena na 60 mjesta.⁴³ U manjim akcijama na komunikaciji Pula – Trst ubijeno 11, ranjeno 6 i 2 zarobljena. Šta Primorju I. Odred odbio ispad iz Crikvenice. Ubijeno i ranjeno 10. Na drugim sektorima manje borbe. Br. 8 – 6. X. 1944 (165 gr.) 4538

Za VI. Korpus: Značke sa likom **Tita** namijenjene su u prvom **Teđu** licima izvan vojske i to onima koji najaktivnije rade. za narodnooslobodilački pokret na bilo kojoj dužnosti. Manji dio može se podijeliti i borcima. Br. 1 – 6. X. 1944' (54 gr.) 4531

Za VI. Korpus: – Sovjetska aerobaza u Bariju ima za vas premljen materijal, medikamente i ordene. Čim bude aerodrom sposoban za spuštanje aviona odmah izvijestite⁴⁴ Za ruske avione važe ruski znaci. Br. 4 – 6. X. 44. (51 grupa) 4534

Za VIII. Korpus. – Javite koliko ste ukupno aviona sa materijalom primili u septembru.⁴⁵ Br. 3. – 6. X. 44. (21 grupa) 4533

nog dvorca. Mandić Ivan, desetar III. čete I. bat. koji je na čelu svoje 'desetine prvi stigao do žice ispred utvrđenog dvorca-. Iz Osječke brigade istakao se Kljaić Marko, kom. I. bat. koji je ranjen ostao do likvidacije uporišta na čelu svog bataljona« (vidi dok. br. 2, 3, 22, 26, 134 .i 135 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 2–1, k. 119/7).

« Ustaško uporište Kloštar zauzele su jedinice 33. divizije u sa-dejstvu sa dijelovima 7. divizije (opširnije o tome vidi dok. br. 5, 18, :24 i 62).

⁴³ Na pruzi Zagreb – Sisak diverziju je, 1. oktobra, izvela Karlovačka brigada u sa-dejstvu sa dijelovima 2. diverzantskog odreda. Pruga je porušena na 40 mjesta. Na pruzi Karlovac – Rečica diverziju su izveli dijelovi 2. diverzantskog odreda 4. oktobra. Pruga je porušena na 20 mjesta (Arhiv V.U., reg. br. 2–4, k. 121).

⁴⁴ Osmog oktobra Štab 6. korpusa NOVJ javio je depešom slijedeće: »Aerodrom kod Voćina sposoban za prijem poštanskih aviona«. (Arhiv V.I.I., reg. br. 2–22/1, k. 119/7.)

⁴⁵ Redakcija nije pronašla odgovor Korpusa na tu depešu. Međutim u depeši od 13. oktobra 1944. Štab 8. korpusa piše: »Po naređenju V. Š. (Vrhovnog štaba – prim. red.) nama avioni neće više bacati materijal. Avioni će prebacivati materijal udaljenijim jedinicama. Mi -ćemo trebatи koristiti morski put«. (Arhiv V.U., reg. br. 2–23/1, k. 119/8.)

Za V. Š. Od stručnog vazduhoplovog osoblja u Štabu prikup, ljeno je: 2 pilota lovca, 7 pilota, 2 izviđača, 1 mehaničar strelac, 1 bombarder strelac, 2 vazduhoplovna mehaničara, 1 pilot, jedriličar, 6 radio-telegrafista, 9 meteorologa, 3 vazduhoplovna tehničara. Manji broj nalazi se još u Korpusima što ćemo naknadno javiti. Br. 9 – 7. X..1944 (89 gr.)

4547

Za V. Š. 5. X. 1944 donijeli su 5 engleskih aviona X. Korpus puške, municiju, obuću, nešto odijela i rublje.⁴⁶ Br. 10 .... 7. X. 1944. (26 gr.)

4084

Za V. Š. Pošto su osjetili da se naša glavnina prebacila na drugi sektor, ustaše i Kozaci ispali su iz Jasenovca i Kostajnice, i ponovo zaposjeli ova dva kraka pruge ka Sunji. Zapalili nekoliko sela.⁴⁷ Na komunikaciji Otočac – Ogulin kreće se jača nepr. kolona. Vjerovatno dijelovi 392. Div. od kojih su neki već registrovani u Karlovcu. U cilju obezbeđenja – jači odrodi ovladali Knejom, Tobolićem i Vrelom Mrežnice (sve istočno od pomenute komunikacije). U oštrim borbama ubijeno 30 i više ranjeno. Minama uništeno 6 kamiona.⁴⁸ Noću 5 na 6 jedan bat. T. P. Odreda zapalio na stanici Zdenčina 37 vagona.⁴⁹ Iste noći bat. Zumber. Brig. presjekao prugu Zagreb – Šisak na 2B mjesta.⁵⁰ Na drugim sektorima lokalne borbe. Br. 22 – 7. X. 1944' (176 gr.)

4560

Za VI. Korpus: Za generala Jakšića⁵¹ – Javi opširnije situaciju na tom sektoru. Nismo još dobili detalje o akcijama na Viro-

⁴⁸ Prema depeši Štaba 10. korpusa, saveznički avioni su tada donijeli 220 pušaka, 16 p. m. (puškomitrailjeza – prim. red.), 6 protivtenkovskih pušaka, municiju, odjeću i veš (Arhiv V.U., reg. br. 2–18/1, k. 119/9).

⁴⁷ Prema izvještaju Štaba 4. korpusa NOVJ od 7. oktobra 1944. neprijatelj je zapalio Meminsku, Utolicu i Slabinjce a zatim se istog dana (6. oktobra) povukao u svoje baze (Arhiv V.I.I., reg. br. 4–61/1, k. 432).

« štab 4. korpusa javio je o tome Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske slijedeće: »5.X. neprijateljske snage iz Jesenica spojile su se snagama na Troj Vrhu. Ovaj neprijatelj je ovlađao sa Knejom, Tobolićem i Vrelo-Mrežnicom. Na ovoj liniji 2 bataljona III. brigade VIII. divizije vode borbu sa neprijateljem. Naneseni su neprijatelju gubici od 50 mrtvih i više ranjenih, a pomoću mina, na cesti Draga – Tobolić dignuto je u zrak 6 kamiona. Noću 5/6 iste jedinice III. brigade uspjele su izbaciti neprijatelja iz Tobolića, ali je 6 ov. m. preko dana neprijateljska pješadija u sadejstvu sa tenkovima ponovno zašla u Tobolić. U toku današnjeg dana neprijatelj je sa ovog sektora otpočeo povlačenje u pravcu Plavča Drage i u pravcu Tržić – Kamenica. Neprijatelj usput sve pali i pljačka». (Arhiv V.U., reg. br. 4–61/1, k. 432.)

⁴⁹ i 50 vidi Arhiv V.U., reg. br. 4–61/1, k. 432.

⁵¹ Pavle Jakšić, tada načelnik Glavnog štaba NOV 1 PO ^Hrvatske.

viticu, Pitomaču i Kloštar.⁵² Stab Korpusa 'je u tom pogledu još uvijek nemaran. Kako je izvršeno zaposjedanje gradova i-, kako sada funkcionišu 'naše organizacije? Ima li uslova za likvidaciju Bjelovara.⁵³ Br. 19. 8. X. 1944 (84 gr.) 4579

Za VI. Korpus:⁵⁴ Samo teži slučajevi ranjenika i gdje treba hitna kirurška intervencija mogu se slati u Italiju i SSSR. Za ostale organizovat će se stanice u našoj zemlji. Br. 5 – 8. X. 1944 (42 gr.) 4565

Za VI. Korpus: Koliko još imate boraca bez oružja.⁵⁵ Br. 9 – 8. X. 1944 (12 gr.) 4569

Za VIII. Korpus: Javite da li sovjetska misija kod vas ima vezu sa Barjem i da li je organizovan prijem materijala sa sovjetским avionima.⁵⁶ Br. 3 – 8. X. 1944 (34 gr.) 4563

Za V. Š. Veza vaše depeše br. 46, 47 i 48 od 6. X. – 125, 86 i 72 grupe. Naredili smo formiranje dopunskih baterija u kojima će se obučiti podoficiri i poslužioci. Za oficire formiramo 2 ofi-

⁵² O napadu na Viroviticu Štab 6. korpusa poslao je 7. oktobra Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske tri depeše. O napadu 32. divizije na Pitomaču i 7. i 33. divizije na Kloštar javio je Stab 10. korpusa, depešama od 6. i 7. oktobra slijedeće: »Naše jedinice 5 na 6 ov. m. osloboidle su Pitomaču i Kloštar (iz izvještaja 32. i 33. divizije vidi se da su one ta mjesta osloboidle 5. oktobra – prim. red.). U Kloštru 'pored ostalog plijena ima 5 .tenkova, 2 kamiona, 5 motorkotača i 10 mitraljeza ... «

»U Podravini našim jedinicama uz pomoć VII. Div. uspjelo je 5 ov. m. likvidirati Pitomaču i Kloštar nakon 18-satne borbe. Uporišta je branilo 1000 ustaša Bobanove bojne (odnosi se na dijelove 5. ustaškog stajaćeg djelatnog zdruga s kojim je komandovao Rafajlo Boban – prim. red.). U borbama je ubijeno 252 ustaše. Zaplijenjeno: 4 teška bacaca, 12 teških, mitraljeza, 13 p. mitraljeza, 170 pušaka, 5 tanketa, 3 kamiona, 3 motorkotača, 35.000 metaka i druga spremna. Naši gubici 30 mrtvih i 2 ranjena. Nastavljeno dalje sa operacijama u Podravini... U borbi se, istakla 33. div. na čelu sa pp. Antolovićem Josipom i IV. brig. VII. div. na čelu sa Petrom Maljkovićem« (vidi dok. br. 2, 5, 6, 18, 22, 24 28, 42 i 62 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 2–19/1, k. 119/9).

⁵³ Bjelovar tada nije napadan. Jedinice 16. i 17. divizije NOVJ osloboidle su Bjelovar 4. maja 1945 (vidi »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941 – 1945«, knj. 2, str. 640).

⁵⁴ Dostavljeno svim korpusima.

⁵⁵ Šesti korpus NOVJ imao je tada oko 1.300 boraca bez oružja (vidi Arhiv V.I.I., dok. br. 2–25/1, k. 119/7).

⁵⁶ Štab 8 korpusa NOVJ javio je 10. oktobra slijedeće: »Sovjetska misija kod nas ima vezu sa Barjem. Prijem materijala sovjetskim avionima organizovan, aerodromi spremni, samo treba bacati« (Arhiv V.I.I., reg. br. 2–22/1, k. 119/8).

cirske škole – sjeverno i južno od Save Ša po tri kursa: za komandante diviziona, komandire baterija i vodnike. Računamo da za 3–4' mjeseca sposobimo 16 komandanata grupa, 50 komandanata diviziona, 180 komandira i 540 vodnika. Slične mjere preduzeti ćemo za uzdizanje rukovodilaca i boraca specijalnih jedinica. Radi pravilnog upravljanja molimo sljedeće objašnjenje: 1) Hoće li u sastavu divizije biti i dalje **brigade** ili pukovi. 2) Hoće li u brigadi (ili puku) biti 3 ili 4 bat. 3) Može li se računati sa motoriz. artiljerijom i u kome procentu. Br. ^ – 9. X. 1944 (193 gr.) (G.) 48lf)

Za V. S. VIII. Korpus primio je 7. X. sa dva ruska aviona hranu oružje, municiju i sanitetski materijal. IV. Korpus primio je noću 8. X. sa jednim »Halifaksom« odijelo, hranu i municiju Br. 10 – 9. X. 44 (46 gr.) (G.) v 4607

Za V. S. Brojno stanje ranjenika i bolesnika na 30. 9. IV. Korpus: 1055, evakuisano ništa. VI. Korpus: 742, evakuisano ništa. VIII. Korpus: 530, 8. 9. evakuisano 41. X. Korpus: 194, evakuisano ništa. XI Korpus: 716, evakuisano ništa. Br. 4 – 9 X 1944 (68 gr.) (2.) 4601

Za V. S. U Istri Odredske jedinice potukle jednu njemačku kolonu biciklista kod Sv. Lovrenca (zapadna Istra). Ubijeno 12, ranjeno 10 i 3 zarobljena. Plijen: 1 šarac, 5 pušaka, 25 bicikla i druge spreme. Naših gubitaka nema. 4. X. jedinice II. diverz. bat. minirale jedan teretni vlak na pruzi Zagreb – Karlovac. Uništена 4 vagona. Pruga Zagreb – Sisak presječena ma 20 mjesta.⁵⁷ Jedinice II. diverz. Odreda u vremenu od 17. na 27. 9. 44 na prugama Zagreb – Zidani Most, Zaprešić – Varaždin i Varaždin – Ludbreg, bacile u zrak 9 vozova i 2 mosta. Uništeno 9 lokomotiva i 31 vagon. Oštećena jedna lokomotiva i 6 vag. Ubijeno 32, ranjeno 73 nepr. vojnika. Promet stajao 232 sata.⁵⁸ Na drugim sektorima lokalne borbe. Br. 26 – 9. X. 1944 (187 gr.) (G.) 4622

Za 6. Korpus:⁵⁹ Predstoji temeljna reorganizacija NOV, spajanjem pojedinih divizija i mobilizacijom formirati će se divizije sa najmanje 10.000 boraca od kojih 2500 artiljeraca. Po red mnogih organizacionih problema biti će jedan od najkrupnijih stvaranje -artiljerijskih kadrova. U narednim depešama

⁵⁷ i ⁵⁸ Opširnije o tome vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 2–4, k. 121.

⁵⁹ Dostavljeno svim korpusima.

dati ćemo konkretna üpustva. Štabovi Korpusa ovome pitanju posvetit će najozbiljniju pažnju. Br. 3 – 9. X. (108 gr.) (G.)

• 4609

Za VI. Korpus: Za Jakšića – Od V. S. dobili smo novo naređenje za formacije: Divizije najmanje 10.000 od kotjili 2.500 artiljeraca. Formiranje ostvariti a gdje za to nema uslova pomoći spajanja jedinica kada stigne materijal. Računamo kroz 3–4 mjeseca. Za to vrijeme – pored ostalog moramo izgraditi artiljerijske kadrove. Za Hrvatsku potrebno: oko 16 komandanata grupa, 50 komandanata diviziona, 180 komandira baterija i 540 vodnika. Podoficiri i momčad izgradit će se u postojećim divisionima i dopunskim baterijama. Za oficire formirati ćemo I. i II. Artiljerijsku oficirsku školu. Svaka sa po tri kursa. Viši – za komandante diviziona, srednji za komandire i niži za vodnike. Najvažnije pitanje – izbor nastavnika i slušalaca. Pošto će – usled spajanja – preteći "mnogi rukovodioci, sve rukovodioce artiljerce uzeti u obzir za artiljeriju. Prouči ovo pitanje na sastancima. Neophodno utvrditi tačno stanje u pogledu akt. i rez. oficira i podoficira. Naknadna uputstva dostaviti ćemo. Br. 13 – 9. X. 1944 (266 gr.) (G.)

4610

Za VI. Korpus: Već smo dva puta depešom tražili da nam pošljete podatke za domobranske oficire koji su prešli na našu stranu i još uvijek nismo ništa dobili/⁶⁰ Br. 29 – 9. X. 1944 (41 gr.) (G.)

4625

Za V. Š. DDD. Svi naši korpusi ostali potpuno bez eksploziva. Savez.[nici] ne šalju. Sve naše intervencije uzaludne. U vezi sa naređenjem⁶¹ V. Š. br. 5 – od 10. X. 1944 – 119 gr. – molimo

⁶⁰ U depeši Štaba 6. korpusa od 12. oktobra o tome piše: »Od 1. do 10.X. došli dobrovoljno u NOV: 28 oficira; 27 pješ. ofic. i 1 konj. lički ofic. Došli iz Zagreba 2, iz Broda 5, iz Čađavice 9, iz Beograda 2, iz Siska 1, iz Pakraca 1, iz Pleternioe 1, iz Daruvara 5. Podoficira: 4 iz Osijeka, i 2 art. iz Našica. Domobrana: 75 pješaka; 8 iz Našica, 9 iz Vrpolja, 2 iz Županje, 3 iz Otoke. 1 iz Zaboka, 1 iz Konjica, 3 iz Nove Gradiške, 6 iz Osijeka, 1 iz Karlovca, 4 iz Broda, i iz Požege, 6 iz Dobroja, 2 iz Ernestinova, 2 iz Gromačnika, 1 iz Trebinja, 5 iz Čađavice, 19 iz Virovitice i 1 iz Vinkovaca« (Arhiv V.I.I., reg. br. 2–24/1, k. 119/7).

⁶¹ U tom naređenju Vrhovnog štaba NOV i POJ rečeno je slijedeće: »Potpuno je onemogućeno povlačenje Nijemaca iz Srbije ka sjeveru. Njima još preostaje jedina mogućnost da se od Kraljeva i iz Metohije... probijaju ka Sarajevu i duž primorskog pojasa, pa je potrebno da pređete "na sistematsko uništavanje neprijateljskih] komunikacija i ovlađivanje saobraćajnim čvorovima. Naročito je važno ru-

3a vašu intervenciju, da se svima korpusima pošalje voća k₀
ličina eksploziva. Osvajanje saobrać. čvora Sunja nije potpunö
iskorišteno zbog nedostatka eksploziva. Molimo ovo kao vri n
hitno. Br. 5 – 10. X. 1944 (89 gr.) (G.)

Za V. §. 6. X. 44 jedan saveznički avion bacio je kod 35.
oružje, municiju, obuću i odijelo. Aerodrom kod Voćina spo-
soban za spuštanje aviona. 7. X. se je kod Lipika uslijed kvara
na motoru spustio 1 njemački avion tipa »Mesersmit«. u avi-
onu nije bilo pošte. Pilot zarobljen. Br. 8 – 10. X. iqai
(75 gr.) (G.) 41(i)

Za V. Š. 9. X. jedinice III. brig. VIII. div. u zasjedi na Kapeli –
između Modruša i Jezerana – napale 1 njemački transport –
kolonu. Ubijeno 30 vojnika i 40 konja. Zaplijenjeno nešto
spreme.⁶² U posljednja 3 dana Snepr. ovom komunikacijom
prebacuje materijal iz Gacke doline ka sjeveru. Na ostalim
sektorima lokalna borbena aktivnost. Br. 18 – 10. X. 1944
(82 gr.) (G.) 4(i) 50

Za VI. Korpus: U 40-satnim borbama za osvajanje Virovitice,
ubijeno je 790 i zarobljeno 220 nepr. oficira i vojnika. Zaplijenjeno
602 puške, 29 mitr., 9 topova, 2 teška i 7 lakih [bacanja,
7 protiv-teh. pušaka i mnogo municije i spreme. U ovim bor-
bama naročito se istakli borci i rukovodioci XII. Div. sa štabom
Div. na čelu. Za pokazanu umješnost u rukovođenju, hrabrost i
upornost – prilikom oslobođenja Virovitice, pohvaljujemo
borce i rukovodiće XII Div. i ističemo ih za primjer. XII. Div.
proglašujemo »udarnom«. Ovu naredbu pročitati pred strojem.⁶³
Br. 19. 10. X. 1944 (161 gr.) (G.) , 4015

Za VI. Korpus: za Jakšića – V. Š. izvještava da je Nijemcima
potpuno onemogućeno povlačenje iz Srbije i naređuje da po-
novno pristupimo temelnjom rušenju komunikacija – naročito
Brod – Zagreb, dolina Une – Sisak – Zagreb i primorskim
pojasom. Prouči situaciju na licu mjesta i ispitaj uslove za dalje
uspjehe u Podravini. Projektovan napad na Đurđevac izvo-
dite.⁶⁴ Jednovremeno sastavite plan za pregrupisavanje snaga
na glavnu komunikaciju i ukoliko više nema uslova za dejstvo

siti komunikacije od Broda, do Zagreba kao i one iz doline Une preko
Siska ka Zagrebu.. Svim jedinicama ka jugu i istoku naredili smo ru-
šenje komunikacija« (Arhiv V.I.I., reg. br. 2-17-1, k. 119/4).

⁶² Opširnije o tome vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 4-64/1, k. 432.

⁶⁴ O napadu jedinica 6. korpusa NOVJ na Đurđevac 11. oktobra
1944. vidi dok: bf. 27, 28, 39, 43 i 132.

u pozadinu otpočnite sa prebacivanjem. Eksploziv smo hitno tražili. Odredi na pruzi "neka se odmah aktiviraju, a po mogućnosti pojačajte ih. Br. 11 – 10. X. 1944 (164 gr. (G.) 4643

2a VHt. Korpus: V. S. javlja da je Nijemcima onemogućeno povlačenje iz Srbije i naređuje da se ponovo pređe na sistematsko uništavanje nepr. komunikacija – naročito dolinom Une i primorskim pojasmom. Javite raspored vaših snaga. Detaljnije o 1%. i XX. Div.⁶⁵ General Drapšin⁶⁶ danas pošao preko V. Korpusa za vaš Stab. Br. 13 – 10. X. (86 gr.) (G.) 4645

Za XI. Korpus: Slažemo se sa podjelom Istre na tri komande područja. Od vas još nismo primili pregled komandi mjesta i popis rukovodećih drugova po područjima.⁶⁷ Br. 7 – 10. X. 1944. (42 gr.) (G.) 4639

Za V. Š. Preko 43. Div. dobili smo slijedeći telegram: Po čitavoj Istri primljen je sa velikom radošću povjesni govor Maršala Tita, koji je on održao prigodom proslave godišnjice osnivanja 1. Dalm. Brig.⁶⁸ U duši svih istranskih rodoljuba duboko su

⁶⁵ »Raspored naših snaga slijedeći: XIX. Div.pzija] sa Sjev.fer-todalmatinskom grupom odreda na teritoriju Bukovica i Ravni Kotari. Ofanzivno djeluje na komunikacije i vrši mobilizaciju.

26 Div. na srednjedalmatinskim otocima, a sa dvjema brigadama angažovane u napadu na Dubrovnik (1. i 11. brigada 26. divizije nisu bile direktno angažovane u napadu na Dubrovnik. Poslije desanta na obalu 15. oktobra 1. dalmatinska proleterska brigada napadala je neprijateljska uporišta i kolone koje su se povlačile pravcem Dubrovnik – Metković, dok je 11. brigada vodila borbe za oslobođenje Stona – prim. red.). Osigurava zadatak angažovanja i presijecanja neprijateljskih komunikacija obalom.«

»Južnodalmatinska grupa (NOP odreda – prim. red.) pod rukovodstvom 26. Div. na sektoru Biokova sa zadatkom ofanzivnog djelovanja na nepr. komunikacije u Primorju i dolinom Neretve. Opširno naređenje V. Š. primili smo i prenijeli ga Diviziji i naredili divizijama da nastave ofanzivu na nepr. komunikacije ... «

»IX. Div. sa jednom brigadom 20. Divizije (odnosi se na 10. dalmatinsku brigadu – prim. red.), Livanjsko-duvanjskim odredom u južnom dijelu Livanjskog Polja sa zadatkom: ofanzivno djelovanje na liniji Duvno – Aržano i dalje prema imotskom i Zadvarju, uništavanje nepr. saobraćaja i vršenja mobilizacije. Grahovsko-kninski odred osigurava pravac-od Knina. 20. Div. bez jedne brigade i. grupom odreda u srednjoj Dalmaciji na Dinari sa zadatkom ofanzivnog djelovanja na liniji Sinj – Aržano i dalje na jug – uništavanje nepr. saobraćaja u srednjoj Dalmaciji« (vidi dok. br. 4, 25, 41, 44 i 88 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 2-22/1, k. 119/8).

so Petar

U Istri su tada formirane komande Riječkog, Porečkog i Pulskog područja (Arhiv V.I.L, reg. br. 8-49/2, k. 119/1).

Riječ je o govoru koji je drug Tito održao na Visu 12. septembra 1944 (Josip Broz Tito: »Stvaranje i razvoj Jugoslovenske armije«, izdanje Glavne političke uprave JA, 1949, str. 278–284).

odjeknule njegove odlučne i jasne riječi: »Ovom borbom naša. braća u Istri, Slov. Primorju i Koruškoj, moraju biti i biti će oslobođeni i živjeti će slobodno u svojoj domovini sa svojom braćom.« Tom prilikom upućuje Oblasni Odbor J. N. O. F.⁶⁹ za Istru slijedeći brzjavni pozdrav drugu Titu:

»U ime čitavog naroda Istre Oblasni Odbor J. -N. O. P. Istre toplo vam zahvaljuje i pozdravlja vaše muške i odlučne riječi, koje ste pred našim prijateljima i neprijateljima otvoreno izrekli.« Br. 2 – 11. X. 1844 (185 gr.) (G.) 4652

Za V. S. 10. X. spustio se kod IV. Korpusa 1 ruski avion. Doniosanitetski materijal i ostalu spremu. Štigli Gregorić,⁷⁰ Brkić⁷¹ i drugi. Br. 12 – 11. X. 1944 (29 gr.) (G.) 4662

Za V. S. Na sektorima IV, X 6 XI Korpusa ,u toku 11. X. nije bilo većih akcija. Na cesti Ogulin – Karlovac miner, vod I. brig. XIII. Div. digao u zrak 1 kamion. Ubijeno 15 i 10 ranjenog Nijemaca. Neprijatelj je na sektoru Sunje vršio ispadne iz Siska i Kostajnice. Odbačen u polazne baze.⁷² Vrši se pregrupisavanje snaga za nove akcije na komunikacijama.⁷³ Br. 16 – 11. X. 1944. (87 gr.) 4666

Za X. Korpus: 9 ili 10. X. prinudno se spustio 5 km. sjeverno od Martinske Vesi jedan avion tipa Mastang. Izvijestite što je s pilotom i javite. ⁷⁴ Br. 11 – 11. X. 1944 (38 gr.) (G.) 4661

Za V. S. DD. Vazduhoplovaca imamo kod IV. Korpusa 42, VI. Korpus 3, VIII. Korpus 1 koji treba da se prebace u našu bazu u zemlji. Za ostale Korpuse ćemo naknadno javiti. Br. 24 – 12 . X. 1944 (46 gr.) SI. 4689

Za V. S. IV. Korpus primio je 11. X. za 2 sovjetska aviona benzин, oružje, municiju i odijelo. Br. 2 – 12. X. 1944 (25 gr.) (G.) 4669

⁶⁹ Jedinstvenog narodnooslobodilačkog fronta

⁷⁰ Pavle

⁷¹ w Buško

« Vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 4–1, k. 432.

⁷³ Jedinice 4. korpusa NOVJ vršile su napade na komunikacije: Sunja – Kostajnica, Sunja – Dubica, Kostajnica – Bosanski Novi, Zagreb – Sisak, Zagreb – Karlovac i Karlovac – Ogulin (opširnije o tome vidi dok. br. 32, 35, 37, 53, 76, 78 i 84 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 4–1, k. 432 i 4–1, k. 433/1).

⁷⁴ Stab 10. korpusa NOVJ odgovorio je 30. oktobra slijedeće: »Avion koji je pao kod Martinske Vesi uništen, pilot spasen-od strane-Posav.[skog] odreda, prebačen u Pokuplje 34. div.[iziji] (Arhiv V.I.I... reg. br. 2–30/1, k. 119/9.)

Za V. S. U cilju obezbeđenja vazdušnog saobraćaja i pregleda vremena na teritoriju ovoga štaba namjeravamo u Korpusima organizirati meteorološku službu. Koristili bi uglaVnota -meteoro loge koji su prešli iz domobranstva. Molimo odobrenje da njih 6 u tu svrhu zadržimo. Poslije kratke obuke uputili bi ih na stanice, koje će bar dva puta dnevno dostavljati podatke po skraćenom mater, ključu sa dodatkom oblačnosti na brdima i stanje terena. Br. 6 – 12. X. 1944 (109 gr.) (G.) 4673

Za ¥. S. Nastavak pozdravnog telegrama Maršalu Titu: »Kroz nepokorenju Istru, koja je danas bojni logor, razlijegali su se kao zvono slavnog uskrsnuća nakon stoljeća ropstva i poniženja vaše moćne riječi. One su ponijele novom vjerom i snagom sve istarske rodoljube. Trgle su i one što su do sada sumnjali, i one odjekuju borbom Učkom planinom, one grme na Rijeci, one griju i zalijeću- naša mučenička sela i gradiće. One su moćni čelični bat pred kojim moraju ustuknuti reakcionari i falsifikatori sa svojim planovima o »talijanskoj Istri«, o »autonomuškoj republici Rijeci«, o »autonomuškoj liburnijskoj državi«. Čitav narod Istre danas je ujedinjen i spremjan za ostvarenje vaših riječi, za oslobođenje i prisajedinjenje i posljednje istranske grude majci Hrvatskoj, dati će ako bude "potrebno svu svoju krv, jer bez slobode nama nema života. Znamo da, iza vaših, riječi "stoje u borbenom stroju pobjedonosni Korpuši nove Jugoslavije.« Obi. O. J. N. O. F. za Istru. Br. 19 – 12. X. 1944 (234 gr.) (G.) 4684

Za V. S. Nepr. vršio ofanzivu u zapadnoj Istri od 5-10. X. sa 3000 vojnika iz Istre. Ima 60 mrtvih i ranjenih. Mi 7 mrtvih, 3 ranjena.⁷⁵ U Gorskem Kotaru ispad iz Ogulina. Borbe u toku.⁷⁶ Kod IV. Korpusa Muslimani⁷⁷ uhvatili u Sturliću 16 „zelenaša“. 700 vojnika sa 5–6 tenkova i više blindi – ispaljeno iz Karlovca ka slobodnoj teritoriji. Borbe u toku.⁷⁸ Na pruzi Kostajnica – Bihać II. diverzantski Odred digao 1 oklopni voz.⁷⁹ Na pruzi

⁷⁵ Opširnije o tome vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 8-51/2, k. 119/1.

⁷⁶ i ⁸⁵ O borbama jedinica 13. divizije u Gorskem kotaru od 11. do 23. oktobra 1944. vidi dok. br. 74, 133, 136, 137, 138, 140,-141, 142, 143 i 145.

⁷⁷ Odnosi se na dijelove Unske operativne grupe.

⁷⁸ U dnevnom operativnom izvještaju Štaba 4. korpusa Glavnog štabu NOV i PO Hrvatske o tome piše: »12. ov. mj. neprijatelj u jačini 2 satnije izvršio je ispad iz Karlovca u Cerovac, Vukmanić i Trebinju. Bat.[aljon] op.[erativnogl], štaba za Kordun napao je ovog neprijatelja i uspio ga prisiliti na povlačenje prema Karlovcu. Neprijatelju su naneseni, gubici od 14 mrtvih i više ranjenih. Naši gubici 1 mrtav i 5 ranjenih« (Arhiv V.I.I., reg. br. 4-1, k. 432).

⁷⁹ Vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 2-4, k. 121.

Zagreb – Dugo Selo oštećena 2 vagona, a na stanici Čulinec miniran transport Čerkeza koji je išao ka Dugom Selu. Lokomotiva oštećena, 12 vagona s konjima uništeno, 18 Čerkeza uništeno i ranjeno. Na stanici Božjakovina (Dugo Selo – Križevci) diverzanti uništili instalacije.⁸⁰ Na drugim sektorima borbe lokalnog značaja. Br. 26 – 12. X. 1944 (196 gr.) G. 4691

Za VI. Korpus:⁸¹ U četvorodnevnim oštrim borbama jedinice XIX. Div. osloboidle su jako nepr. uporište i saobraćajno čvorište u sjev. Dalmaciji – Benkovac. Ubijeno 306 njem. oficira i vojnika, zarobljeno 33. Zaplijenjeno 5 topova 105 mm., 2 protivkolska.topa, 6 t. mitraljeza, 2 protiv-avionska mitraljeza, 22 šarca, 3 p. mitraljeza, 230 pušaka, 3 teška i 3 laka bacača, 29 strojnica, 10 radio-stanica, 15 telefona, 12 ispravnih, kamiona. 2 motocikla i velika količina municije i druge spreme.⁸² Za pokazanu hrabrost i upornost u ovim teškim borbama pohvaljujemo borce i rukovodioce XIX. Div. i ističemo ih za primjer. Ovu naredbu pročitati pred strojem. Br. 20 – 12. X. 1944 (190 gr.) (G.) 4685

Za V. S. Saveznički lovci oborili nad Pokupljem jedan NDH avion. Dopukovnik Ernest Czeisberger i pilot Lojan – ranjeni • nalaze se u našoj bolnici. Kod njih nađeno naređenje koje nosili u Bihać. Radi se o formiranju I. hrvatske udarne div. oko Zagreba. Razaslani viši oficiri da lično odaberu i dovedu 10% oficira i vojnika iz domobranksih jedinica. Ljudstvo rođeno 1910 i mlađe. Prvenstveno dobrovoljci, a zatim najbolji i najpouzdaniji. Ne vidi se kolika treba biti, ali ne veća od 4–5000. Za komandanta predviđen ustaški pukovnik Ante Moškov koji 1942. g. vršio ofanzivu na Petrovu goru i poklao mnogo ljudi.⁸³ Ljudstvo treba stići u Zagreb najdalje do 20. listopada i u roku od 14 dana formirati diviziju.⁸⁴ Br. 11 – 13. X. 1944 (181 gr.) (G.) 4702

so Diverziju su izveli dijelovi 3. diverzantskog odreda (vidi Arhiv V.I.I, reg. br. 2–4, k. 121).

81 Dostavljeno svim korpusima.

82 Borbe za Benkovac vođene su od 4. do 7. oktobra (opširnije o tome vidi dok. br. 88, 124, 125, 126 i 127).

83 O ustaškoj ofanzivi na Petrovu gora (Kordun), koja je počela 19. marta i trajala do početka aprila 1942, vidi tom V, knj. 3, dok. br. 127 i knj. 30, dok. br. 43 i 55.

84 Isto i 181. Prva ustaško-domobranska divizija formirana je u Zagrebu i njegovoj bližoj okolini, gdje je ostala do 16. novembra 1944. a zatim njeni dijelovi učestvuju u borbama protiv jedinica NOVJ u sjeverozapadnom dijelu Hrvatske. U svom sastavu imala je: 20. i 21. puk, 20. topnički sklop (artiljerijski divizion), Zdravstveni sat (bolnička četa), Opkoparsku sat (pionirska četa), Dojavnu sat (četa za vezu). U

Za V. S. X. Korpus primio je 8 oktobra sa jednim engleskim avionom oružje i municiju. XI. Korpus primio je 11 oktobra sa •3 ruska aviona eksploziv, oružje, municiju i odijelo. Br 15 – 13. X. 1944 (45 gr.) (G.) 4706

Za V. S. Naši upotrebljivi aerodromi: **Glina** dužine 750 m, širine 100 m., livada, teren mekan, mjestimično podvodan, poslije duže kiše neupotrebljiv, koordinate istočno od Grinviča $16^{\circ} 41$ m, sjeverno $45^{\circ} 21$ m. **Čazma** – (Grabovnica) dužina 1250 m, širina 250 m, livada i oranica, teren mekan, poslije duže kiše neupotrebljiv, koordinate istočno 16 step. 40 min., sjeverno 45 step. 45 min. **Voćin** – dužine 800 m., širine 150 m, livade, teren mekan i podvodan, poslije duže kiše neupotrebljiv, koordinate istočno 17 step. 35 min., sjeverno 45 step. 37 min. 20 sek. **Tičevo** – Dužina 1200 m, šiilna 150 m., pašnjak, teren tvrd, koordinate istočno 16 step. 31 min. 30 sek., sjeverno 44' step. 13 min. 15 sek. Svi aerodromi sposobni za dnevno i noćno spuštanje. Ostali neupotrebljivi zbog blizine nepr. ili raskvašenog terena Br. 19 – 13. X. 1944 (281 gr.) (G.) 4710

Za V. S. Nepr. iznenada započeo koncentrično nadiranje kroz G. Kotar od Ougulina, Zlobina i Mošuna. Od Ougulina jačine oko 1000 sa 50–60 kamiona i srednjih tenkova – u dvije kolone – ka Mrkoplju i Brod-Moravicama. Od Zlobina i Mošuna kolonama po 200–300.. Borbe su u toku i još se ne može jasno vidjeti namjera nepr.⁸³ (Nastavlja se.) Br. 26. – 13 X. 44 (81 gr.) (G.) 4718

Za VI, Korpus.⁸⁶ -- Vazduhoplovno osoblje uputite, odmah u Komandu mjesta Glina, odakle će biti prebačeni avionom u našu bazu. Ne dolaze u obzir avijatičari na višim rukovodećim dužnostima u jedinicama. Javite broj i stručnost upućenih.⁸⁷ Br. 22 – 13. X. 1944 (62 gr.) (G.) 4713

Za VI. Korpus.⁸⁸ 10. X. uveče bačen je otrov u kazane jednog našeg bataljona. Otrovan 41 drug, od kojih 2 odmah umrla, a ostali potpuno klonuli nalaze se u bolnici.⁸⁹ Preduzete sve mjere

decembru se nalazio u formiranju 22. puk i 21. topnički sklop. Brojno stanje Divizije u decembru bilo je: 4.277 vojnika, 723 podoficira i 215 oficira (vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 2–1, k. 59 i 27/9, k. 83 a).

⁸⁰ i ⁸⁸ Dostavljeno svim korpusima.

⁸⁷ O broju i stručnosti upućenih avijatičara vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 2–1, k. 119/7, 119/8, 119/9 i 8–2, k. 119/1.

⁸⁹ i ⁹⁷ Iz depeše koju je Štab 6. korpusa poslao Vrhovnom štabu NOV i POJ 12. oktobra vidi se da je otrov stavljen u kazane 4. bataljona OZNE i da se istraga vodi (Arhiv V.I.I., reg. br. 1–1, k. 488 A).

da se kod kazana, vode za piće i ostalih artikala za ishranu postavljaju straže i da se do najveće mjere poveća budnost svih rukovodilaca i vojnika. Rukovodioci će i "krivično odgovarati ako im se ovakav slučaj desi. Br. 18 – 13. X. 1944 (106 gr.) (G.)
470!)

Za V. Š. Nastavak borbenog izvještaja – III. i IV. brig. VII. Div. na obezbjeđenju operacija VI. i X. Korpusa napali i likvidirali uporište Hlebine. Pomoć koja pošla iz Koprivnice razbijena." Ubijeno 200, plijen 4 tenka, 12 kamiona, 3 putnička, 60 trokohca, 3 topa 50 mm. sa 300 granata, 4 teška bacača sa 50 mina, 26 mitraljeza i druga spremu. Mi 3 mrtva i 11 ranjenih. Istakla se 3 brig. sa k-daiitom majorom Jovom Čakalom.⁹⁰ Nepr. danju popravlja prugu Sunja – Dubica. 12 na 13. X sve ponovo porušeno. 11. X. nepr. jačim snagama ispašao iz Sunje i Kostajnice. Vođene oštре borbe sa čestim jurišima – cito dan. Neprijatelj 60 mrtvih i 80 ranjenih. Kod nas 60 izbačeno iz stroja.⁹¹ Na drugim sektorima borbe lokalnog značaja. Br. 2 – 34. X. 1944 (200 gr.) (G.)
4720

Za V. S. Ob. Njemački 15. Korpus sa br. 1 c 2906 od 6. V. 44 saopćava: U slučaju invazije na hrvatsku obalu ustaško vodstvo preduzet će momentalno hapšenje svih pravoslavaca u zemlji. Već postoji popis sa oznakom »Č«, tj. četnici, »K«, tj. komunisti. Mora se predviđjeti da će doći do likvidacije ovakvih osoba. O ovakvim mjerama treba mnogo predomišljati, jer bi pravoslavci Hrvatske mogli biti natjerani na protivničku stranu, a sa odugovlačenjem izvršenja ovih mjeru može se očekivati njihov »očekujući stav«. Na Sušak je stigao potpukovnik Sertić sa 60 oficira i podoficira da formira istarsko zaštitno redarstvo za borbu protiv partizana. Br. 24 – 14. X. 1944 (167 gr.) G.

4742

90 i 102 Opširnije o tome vidi dok. br. 34 i 132.

⁸¹ Štab 4. korpusa javio je o tome Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 12. oktobra slijedeće: »11. ov. mj. neprijateljske snage nastupale su: jedna kolona oko 500 ustaša i Čerkeza od pravca Kostajnic-? preko Krčeva, Svinice prema M. Graduši a jednom kolonom jačine oko 400 ustaša i Čerkeza od Sunje. preko Cetvrtkovca, Drljače, Paukove u pravcu M. Građuse. Jedna kolona ustaša i četnika sa 2 tenka nastupala je pravcem: Mošćenica – Novo Selo – Komarevo. Neprijatelj je nastupao kroz pomenuta sela i palio.

Jedinice VII. div.[izjel] stupile su u borbu sa ovim neprijateljem i borba se vodila od 8 do 20 sati, gdje su se često redali juriši i protivnapadi sa jedne i druge strane... Neprijatelj je popalio Svinici, Krčevu i Drljaču. Oko 20 časova neprijatelj se povukao u polazne baze« (Arhiv V.I.I., reg. br.- 4–67/1, k. 432).

Za V. Š. Nepr. u toku 14.X. nastavio ofanzivu u G. Kotaru i izbio u Brod na Kupi. Kolone iz Ogulina i Zlobina spojile se u Delnicama. Pokušava popraviti ovu cestu. Oštare borbe u toku.⁹² Noću 13/14 jedinice 34. Div. napale i likvidirale uporište na željez. stanici Sv. Klara (4 km. južno od Zagreba). Stanična postrojenja potpuno uništena. Zapaljeno 150 vagona-cisterni sa sirovom naftom, 10 vag. žita, 4 kamiona i 1 tenk. Uništen 1. p. a. top. Zarobljeno 70 domobr. i ustaša. Ubijeno 45. Plijen 1 pk. top, 4 p. a. mitraljeza, 3 šarca, 1 t. 'd 4 p. mitraljeza, preko 100 pušaka, 30.000 metaka, 3.000 1. nafte i 400 1. benzina, 1 kamion i 1 trokolica. Naša artiljerija bombardovala Zagreb nakon čega u Zagrebu se ugasilo svjetlo. Sem toga napadnuta Mala Mlaka koja djelimično likvidirala i Žažinu kod Siska gdje napad nije uspio. Pruga Zagreb – Karlovac presječena na 130 mesta. Naši gubitci 8 mrtvih i 46 ranjenih.⁹³ Na drugim sektorima borbe lokalnog značaja. Br. 28/14. X. 1944 (G.) 4746

Za VI. Korpus: Neprijatelj će u toku odstupanja vjerovatno pokušati da sistematskim rušenjem uništi i ono malo industrijskih i saobraćajnih postrojenja koja su ostala. Preduzmite sve da se ovo spriječi. Jedinice za vrijeme akcije da ruše samo ona saobrać. postrojenja koja neposredno vezana za saobraćaj. Stanične zgrade, mostove i druge objekte koji neće otežati pokrete – ne uništavati. Slagališta – koja se ne mogu evakuisati – treba uništiti. Inače težite da se što manje uništava. Upoznajte sa ovim sve rukovodioce i borce. Br. 29 – 14. X. 1944 (137 gr.) 4748

Za V. Š. Jedinice II. diverz. Odreda presjekle prugu između Sv. Klare i mosta na Savi kod Zagreba na 70 mesta, između Sv. Klare i Vel. Gorice na 116 mesta. Pruga Zagreb – Karlovac presječena na 97 mesta.⁹⁴ Noću 14 na 15 Muslimani izvršili prepad na Cazin i Otoku. Ubijeno 7 i 12 ranjeno.⁹⁵ Između Bihaća i Otoke pruga presječena na 6 mesta. Iz G. Kotara danas bez vijesti.⁹⁶ Na drugim sektorima borba lokalnog značaja. Br. 19 – 15. X. 1944 (106 gr.) 4768

Za VI. Korpus. – Javite odmah podrobnosti o trovanju u Virovitici. Po mogućnosti izvršite obdukciju umrlih te kemijsko

⁹² i 96 Vidi dok. br. 74, 133, 136, 137, 140, 142, 143 i 145.

⁸» Neprijateljsku posadu u Svetoj Klari napala je brigada »Franjo Ogulinac Seljo« a u Maloj Mlaki Zumberačka brigada. Napad na Žažinu izveli su dijelovi 8. divizije NOVJ (vidi dok. br. 32, 35, 36, 37, 53, 84, 133 i 138.

⁹⁴ Opširnije, o tome vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 2–4, k. 121.

⁹⁵ Bijeć je o demonstrativnom napadu koji su izvele jedinice Unske operativne grupe. (Arhiv V.I.I., reg. br. 4–2/1, k. 433/1.)

ispitivanje na arsen, cijankalij, strihnin i derivate klora.⁹⁷
Br. 5 – 15. X. 44. – (48 grupa) G. 47₆₄

Za V. Š. 14. X. u zoru III. brig. 35. Div. napala ust. bojnu jačine 300 – u Širokoj Kuli. Uporište likvidirano. Ubijeno 70, ranjeno 65, zarobljeno 5. Plijen: 3 p. mitr., 24 puške i došla' municije i opreme.⁹⁸ Istovremeno II. brig. napala Lešće, a Udar- na grupa četnička uporišta. Ubijeno 9, ranjeno 5. U Gorskom Kotaru još traju borbe sa neprijateljem koji se povlači ka Zlobinu. Prave namjere još neutvrđene.⁹⁹ Na drugim sektorima borbe lokalnog značaja. Napad jedinica VI. i X. Korpusa na Koprivnicu nije uspio uslijed ogorčenog nepr. otpora i pomanj- kanja municije za teško naoružanje.¹⁰⁰ Br. 32 – 16. X. 1944-i (138 gr.) (G.) 4800

Za VI. Korpsu: Javite koliko savezničkih aviona je 13 X bacalo.¹⁰¹ Br. 7 – 16. X. 1944 (20 gr.) (G.) 4775

Za VI. Korpus: U akcijama za oslobođenje Virovitice, III. i IV. brig. VII Ud. Divizije na obzjeđenju sa pravca Koprivnice – aktivnom odbranom zauzele nepr. uporište Hlebine, razbile upućenu pomoć od Koprivnice i energičnim gonjenjem rasi ro- jile nepr. nanijevši mu velike gubitke u ljudstvu i materijalu.¹⁰² Za pokazanu hrabrost, umješnost i inicijativu, pohvaljujemo borce i rukovodioce III. i IV. brig. na čelu sa k-dantom VII. Ud. Div. potpukovnikom Mićunom Pavlovićem i ističemo ih za

⁹⁸ Štab 35. divizije u depeši od 15. oktobra javio je o tome slijedeće: »Dne 14.X. 1944. u 5.30 sati III. brig. izvršila je napad na Široku Kulu i posadnu bojnu jaku 300 ustaša. Utvrđeni privremenim zaklo- nima. Iznenadenje postignuto. Uporište zauzeto. Gubici nepr. 70 mrtvih,¹ 65 ranjenih, 5 zarobljenih. Zaplenjeno: 3 p. mitr.[aljeza], 1 postolje teš- kog mitraljeza, 24 puške, 6.000 metaka, 70 ručnih bombi, 18 opasača, 20 ranaca, 23 šinjela, 6 pari cipela, 22 čebeta, 10 šatorskih krila, 20 tor- bicu, 1 telefon i mnogo druge ratne opreme. II. brigada u isto vreme napala uporište Lešće, dvije satnije 19. bojne. Iznenadenje nije posti- gnuto, namjera nije potpuno uspjela. Nepr. gubici 5 mrtvih i 5 ranje- nih. Udarne grupe koja je osiguravala desni bok napala je četnike u Zalužnici, ubila 4 i zaplijenila 400 metaka. Naši gubici 2 mrtva, 6 ranje- nih. Među ranjenicima komandant bataljona (I.) Božić Vlado i koman- dir Linić Janko.- Cilj napada uništenje žive sile radi uspješnog djelovanja na komunikaciju Gračac – Otočac«. (Arhiv V.I.I., reg. br. 8–55/2, k. 119/1.)

»8 Vidi dok. br. 74.

¹⁰⁰ Pored jedinica 6. i 10. korpusa u borbama za Koprivnicu uče- stovale su i dvije brigade (3. i 4.) 7. divizije NOVJ (vidi dok. br. 40, 51, 52, 57, 59, 62, 89, 136, 137, 138 i 139).

¹⁰¹ »Jedan saveznički avion bacio [je] odjeću i obuću« (vidi de- pešu Štaba 6. korpusa NOVJ od 17. oktobra 1944. u Arhivu V.I.I., reg. br. 2–26/1, k. 119/7).

•primjer. Ovu naredbu pročitati pred strojem. Br. 12 – 16. X.
1944 (150 gr.) (G.) 4780

Za VI. Korpus: U borbama za oslobođenje Đurđevca u kojima učestvovale XII. Grud i 40 Div. – ubijeno 307 ustaša Bobanove legije. Zaplijenjeno 110 pušaka, 4 topa, 7 mitraljeza, 2 t. bacača, 3 tenka i 3 uništeno, 6 kamiona, 5 autobusa, 7 trokolieva i drugi ratni materijal.¹⁰³ U ovim borbama istakla se Osječka brigada, a naročito II. i III. bat. sa drugovima Romanić Rajkom i Živkovićem Dušanom – komandirima četa, i cijela Virovitička brigada. Za postignute uspjehe pohvaljujemo borce i rukovodioce osječke i Virovitičke brigade i ističemo ih za primjer. Ovu naredbu pročitati pred strojem. Br. 14 – 16. X. 1944 (166 gr.) (G.) 4782

Za VI. Korpus: Ob. Iz uhvaćenog dokumenta. Do 20 ov. m. na sektor Zagreba formirati će se I. Hrv. udarna div., uzimanjem 10% dobrovoljaca i najborbenijih oficira, podoficira i vojnika iz gorskih, lovačkih, posadnih i doknadnih zdrugova, vazduhoplovstva i mornarice.¹⁰⁴ Br. 6 – 16. X. 1944 (74 gr.) (G.) 4774

Za 8. Korpus: Domobranskim podoficirima priznavati će se činovi na slijedeći način: desetniku i razvođniku čin desetara, vodniku čin mlađeg vodnika, naredniku čin vodnika, stožernom naredniku i časničkom namjesniku čin starijeg vodnika. Br. 28
16. X. 1944 (65 gr.) (G.) 4796

Za V. S. 12.X.1944 jedan ruski avion je kod XI. Korpusa bacio oružje, municiju i robu. Br. 19 – 17. X. 1944 (24 gr.) (G.)
4819

Za V. Š IV. Korpus primio je 16. X. po danu sa dva Halifaksa oružje, odijelo i obuću, a noću sa jednim russkim avionom primio je odijelo i obuću, a jedan ruski avion donio je za G. S. H. 8 radio-stanica. Odletjeli za Bari Kardelj,¹⁰⁵ Dilaš,¹⁰⁰ Hebrang¹⁰⁷ i dr. Br. 20 – 17. X. 1944 (62 gr.) (G.) 4820 -

Za V. S. Ob. Dnevni pregled GSH. Pruga Zagreb – Zidani Most puna njemačkih transporata. Cestama: Zaprešić – Kraljevec – Slovenija, Zaprešić – Brdovec – Sv. Petar i Zaprešić – Zidani Most kreću kolone mptorizacije i pješadije. Jedan

103 Opširnije o borbama za oslobođenje Đurđevca vidi dok. br. 27, 28, 39 i 43.
ms Edvard
no Milovan
IO Andrija

mjemački transportni avion prinudno se spustio u Pokuplju. Zarobljeno 8 podoficira. Br. 27 – 17. X. 1944 (78 gr.) 4827

-**Za V. Š.** U Gorskem Kotaru nepr. nastavlja ofanzivu i ovlađao komunikacijama Zlobin – Fužine – Delnice – Kupjak – Rvana Gora. Prave namjere još neutvrđene.¹⁰⁸ 16. X. I. Musliman. brig. napala voz kod Otoke. Ubijeno 18 i ranjeno 17.¹⁰⁹ Pruga Lekenik – Sisak porušena na 32 mjesta. Na ostalim sektorima borba lokalnog značaja i napad na nepr. saobraćaj u kojima ubijeno 44, ranjeno 35, zarobljeno 13. Zaplijenjeno 26 pušaka, 1 šarac i 1 p. mitraljez. Uništeno 7 kamiona i jedna trokolica. Borbom spašeno 10 savezničkih pilota.¹¹⁰ br. 26 – • 17 X. 1944 (134 gr.) (G.) 4826

-**Za X. Korpus:** **Za Jakšića** – Poslije rasciscavanja situacije u Podravini i povezivanje korpus.[nih] teritorija¹¹¹ zadatak X. Korpusa jeste prodiranje na Kalnik i Zagorje sa dejstvom na komunikacije Dugo Selo – Koprivnica i Zabok – Varaždin.¹¹³ Na glavnoj komunikaciji ostavite grupu Odreda¹¹³ i brigade VII. Div. (3. i 4.) biće zamijenjene prvom i drugom brig. iste divizije. 3. i 4. brig. neka se spreme za pokret.¹¹⁴ Kada stignu ovamo,

los i 116 vidi dok. br. 74.

¹⁰⁹ Opširnije o tome vidi depešu Štaba 4. korpusa Glavnog štabu NOV i PO Hrvatske od 16. oktobra 1944. u Arhivu V.I.I., reg. br. 4–4/1, "k. 433/1.

¹¹⁰ Pruga Lekenik – Greda porušili su dijelovi 8. divizije. Navedene gubitke nanijele su neprijatelju: 2. brigada 7. divizije, 3. brigada 8. divizije i 2. banjški NOP odred. (Opširnije o tome vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 4–4/1, k. 433/1.)

¹¹¹ Odnosi se na povezivanje teritorija 6. i 10. korpusa NOVJ. Teritorija 10. korpusa se prostirala između r. Drave na sjeveru i r. Save na jugu, i r. Illove na istoku i r. Sutle na zapadu, a teritorija 6.. korpusa obuhvatala je čitavu Slavoniju od r. Illove prema istoku uključujući Podravnu i Posavinu (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 177).

¹¹² Načelnik Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske Pavle Jakšić (tada se nalazio u Štabu 6. korpusa) javio je o rasporedu divizija 10. korpusa slijedeće: »32. Div. X. korpusa dobila je zadatak da krene u Zagorje sa zadatkom: da očisti manja" nepr. uporišta, vrši mobilizaciju i da djeluje na komunikacije sjeverno od Zagreba. 1. brig. 33. div. djelovat će na otsjeku Dugo Selo – Banova Jaruga, dok će druge dvije ostati na zapadnoj Bilogori sa zadatkom djelovanja na liniji Bjelovar – • Križevci – Koprivnica u cilju zaštite Podravine, gdje nam je naročito važna kožara u [Podravskom] Novom Gradu, i radi pomoći 32. diviziji...« (Arhiv V.I.I., reg. br. 2–1, k. 119/9).

¹¹³ Odnosi se na Istočnu grupu NOP odreda 10. korpusa NOVJ. im i ii5 o dejstvima 3. i 4. brigade 7. divizije na području Mo-slavine, Bilogore i Podravine od 17. avgusta do 30. oktobra 1944. vidi dok. br. 18, 24, 40, 34 i 57 u ovoj knjizi, tom V, knj. 31, dok. br. 77 i knj. 33, dok. br. 3, 22, 31, 74, 86 i 98. Druge dvije brigade (1. i 2) 7. divizije

krenut će druge dvije.¹¹⁵ Sto se tiče Međumurja, pratite situaciju i prema mogućnostima ubacujte snage. Br. 6 – 17. X. 1944
(147 gr.) (G.) 4807

Za V. S. 16.X. jedan saveznički avion je kod VI. Korpusa bacio odjeću i obuću. 17. X. dva ruska aviona su kod IV. Korpusa bacili odjeću i obuću. 13 – 18. X. 1944 (41 gr.)
(G.) 4839

Za V. S. Borbe u Gorskom Kotaru vode se i dalje s nesmanjenošću. Neprijatelj vjerovatno nastoji da osloboodi Lujzijanu – cesta Sušak – Karlovac – u čemu ga ijednica 13. Div. sprečavaju stalnim napadima.¹¹⁶ Na sektoru Kostajnice – II. Musliman, brig. i I. Banij. Odred napali kolonu od 600 Nijemaca i Kozaka koja se probijala ka Sunji. Poslije ogorčene borbe u toku cijelog 17. X. nepr. se probio pretrpjevši osjetne gubitke.¹¹⁷ Na drugim sektorima redovni napadi na nepr. saobraćaj. Br. 29 – 18. X. 1944 (107 gr.) (G.) 4855

Za VI. Korpus:¹¹⁸ U okviru dvomjesečnog međukorpuskog natjecanja, koje je raspisao G. S. Hrvatske za 1. XI. uključite i KVO.¹¹⁹ Natjecanje obuhvaća: 1) Vojnu disciplinu i red, 2) Aktivnost partizanskih straža, 3) Mobilizacija novih boraca, 4) Stručno uzdizanje kadrova, 5) Izvršavanje zadataka i direktiva, 6) Organizacija i produktivnost radiona, 7) Organizacija snabdjevanja, 8) Organizacija saobraćaja i PTS, 9) Kvalitet sudskog rada, 10) Stanje sanitetske službe i dr. Slijede pismena uputstva. Br. 24 – 18. X. 1944 (148 gr.) (G.) 4850

Za v.m. Korpus. – Za Drapšina. Slažemo se sa predloženim spajanjem IX. i XX. div. Spajanjem jedinica i povećanju broj. [nog] stanja na preko 10.000 pristupit će se docnije – kada stigne materijal predviđen za nove formacije i kada se stvore uslovi za to.¹²⁰ Br. 7 – 18. X. 44. (67 gr.) (G.) 4834

Za VIIH. Korpus. – Generalu Drapšinu. Za jednu diviziju potrebno: 1 komandant artiljerijske brigade, 1 načelnik štaba, 3 komandanta diviziona, 12 komandira, 36 vodnika, 18 oficira na

nisu krenule na područje 10. korpusa (vidi »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941–1945«, knj. 2).

¹¹⁷ i 124 Vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 4–6/1, k. 433/1.

«8 Dostavljeno svim korpusima.

¹¹⁹ Korpusne vojne oblasti

¹²⁰ Depešom od 9. oktobra 1944. Glavni štab Hrvatske upoznao je štabove 4, 6, 8, 10. i 11. korpusa s naređenjem Vrhovnog štaba NOV

službi, 41 podoficir na službi, 48 vođa odjeljenja, 48 nišandžija, 48 pomoćnika. 13 oficira za vezu, telefonista: 30 podoficira i 99 boraca, radio-telegrafista: 18 podoficira i 24 borca, Signalisti: 21 podoficir i 36 boraca, 58 izviđača. Br. 12 — 18. X. 44 (160 gr.) (G.) . 4835,

Za V. S. Dnevni pregled Glavnog štaba Hrvatske — Zagreb javlja brojno stanje: Domobranstva 136.680, avijacije 19.243. mornarice 4.106, u legionarskim jedinicama 62.632. Ukupno 222.632. Slovence u Zagrebu hapse za taoce. 11. X. njemački general Horstenau¹²¹ nestao iz Zagreba, **Slavonija:** Iz župo »Vuka« evakuišu se žene i djeca njemačke manjine, ustaškog pokreta i Hrvata koji žele. Br. 32 — 19. X. 1944 (102 gr.) (G.)

4886

Za V. Š. — U tromjesečnom međukorpusnom takmičenju od 15/VI. — 15/IX. najbolje rezultate postigao VI. korpus, a unutar brigada XII. Udarna brig, XII. div. VI. korpusa. Za tri mjeseca jedinice ovog korpusa ubile 57 oficira i 2856 podoficira i vojnika. Pored drugog — velikog ratnog plijena zaplijenjena 23 topa, 16 teških i 13 lakih bacača, 56 teških mitraljeza, 18 šaraca, 114 puškomitraljeza, 211 strojnica i 2786 pušaka. Od ovih rezultata 30—50% otpada na XII. Udarnu brigadu.

i POJ o novoj formaciji divizija NOVJ. Štabu 8. korpusa dostavio je 13. oktobra i depešu u kojoj piše: »General Drapšin (zamjenik komandanta Glavnog štaba Hrvatske — prim. red.) nosi [Vam] novu formaciju i instrukcije. Mišljenja smo da bi Vaš korpus trebao formirati najviše tri nove divizije. Proučite najpogodniji način spajanja«. Po dolasku u Štab 8. korpusa, Petar Drapšin poslao je Glavnom štabu Hrvatske depešu slijedeće sadrzine: »Po oceni Štaba korpusa ukupne njihove ljudske rezerve koji dolaze u obzir za mobilizaciju iznose 18.000. 26. Div.fizija] je skoro punog formacijskog sastava. Brojno stanje 9. Div. iznosi 2.800, 20. Div. 3.500, 19. Div. 4.500. Mislim da postoje uslovi da se formiraju pored 26. Div. još dve div. punog formacijskog sastava i to spajanjem IX. i XX. div. dobili bi drugu diviziju a XIX. bi bila treća div. 8. korpusa. Mobilizacija teče. Vojni (nema se slobodnog teritorija)' i ekonomski uslovi protivili bi se momentalnom formiranju. Javite Vaše mišljenje...« Reorganizacija 8. korpusa prema datom prijedlogu nije izvršena. Poslije oslobođenja Dalmacije došlo je do znatnog priliva novih boraca i povećanja brojnog stanja divizija. U izvještaju Štaba 8. korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske od 12. januara 1945. o tome pored ostalog piše Formacija predviđena po novom planu izvodi se kod svih jedinica. Kod XXVI. i XIX. [divizije] izvodi se potpuno sistematski i skoro do punog brojnog stanja. Kod IX. i XX. Divizije ukoliko dozvoljavaju operacije s tim što se koriste sve mogućnosti i postepeno prilazi na predviđenu formaciju, samo nepotpunog brojnog stanja. Naročita pažnja se posvećuje specijalnim jedinicama i njihovoj popuni...« (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—1, k. 119/8 i 12—1/2, k. 579.)

¹²¹ Glajze fon Horstenau, njemački opunomoćeni general u Zagrebu.

Za postignute uspjehe predlažemo: 1) Da se pohvale borci i rukovodioci VI. korpusa na čelu sa komandantom Matom Jervkovićem i politkomesarom Vladom Janićem. 2) Da se XII. Ud. brig. XII. Div. VI. Korpusa proglaši proleterskom.¹²² Br. 34 – 19. X. 1944 (179 gr.) (G.) 4888

Za V. Š. U Gorskem Kotaru borbe se nastavljuju. U toku 19.X. nepr. sa dvije kolone – jačine po jedne ustaške bojne od po 500, otpočeo napade od Vaganca prema Rakovici i prema Plaškom. Protivnapadom bojna u Plaškom odbačena prema Oštarijama dok se u Drežniku još vode oštare borbe. Ovi ispad su vjerovatno nasilna izviđanja naših snaga na pravcu Slunja. Imamo podataka da namjerava otvoriti cestu Bihać – Slunj – Karlovac.¹²³ U borbama sa kolonom koja se 17. X. probila od Kostajnice ka Sunji nepr. imao 30 mrtvih i 50 ranjenih. Mi 5 mrtvih i 12 ranjenih.¹²⁴ Na drugim sektorima redovne akcije na komunikacijama. Br. 36 – 19. X. 1944 (155 gr.) (G.) 4890

Za VI. Korpus: Za Jakšića – Naredili smo X. Korpusu da odmah prebací VII. Diviziju sa svim delovima na Baniju.¹²⁵ Nepr.¹ je otvorio Lujzianu.¹²⁶ Br. 13 – 19. X. 1944 (40 gr.) (G.) 4868

¹²² Opširnije o tome vidi dok. br. 67 u ovoj knjizi i tom V, knj. - 28, dok. br. 106, str. 539–541.

¹²³ i iši u dnevnom izvještaju od 21. oktobra Štab 4. korpusa javio je o tome Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske slijedeće: »500–600 -ustaša Slunjske ustaške bojne izvršili su 18.. ov. mj. ispad iz Vaganca i ovladali Drežnikom, Irinoveem i Čatrnjom i na taj način bila je prekinuta veza cestom Kordun – Lika. Ove ustaše namjeravale su prodirati dalje preko Rakovice za Slunj. Da bi ga u tome spriječili izvršen je 20 ov. mj. na neprijatelja napad sa 2 bataljona Muslim, (odnosi se na bataljone 1. muslimanske brigade Unske operativne grupe – prim. red.) i 2 Kordun,[aška] bataljona (jedan iz sastava 3. brigade 8. divizije i 3. bataljon Operativnog štaba za Kordun – prim. red.) dok je jedan muslimanski bataljon osiguravao prema Vaganu. Borba je trajala od 8 do 12 sati i bila je vrlo žestoka. U 12 sati ustaše su se zbog vlastitih gubitaka pod pritiskom naših snaga povukli u Vaganac. U ovoj borbi ustaše su imale 30–40 mrtvih i oko 50 ranjenih. Mi smo imali 30 mrtvih i 24 ranjena.

Naši gubici su veliki zato što je neprijatelj u noći pred napad prebacio glavnu snagu iz Drežnika u Čatrnu misleći ujutro nadirati na sjever. Međutim kad je napadnut Drežnik i Čatrna neprijatelj se je iz Čatrne probio za Drežnik i napao sleđa bataljon 8. divizije. Tu je neprijatelj ubio i ranjenike, koji su mu pali u ruke i vršio zvjerstva nad njima. Također je masakrirao i 6 boraca iz Muslimanske brigade koje je bio zarobio«. (Opširnije o tome vidi dok. br. 60, 70, 142 i 145 u ovoj knjizi i Arhiv V.U., reg. br. 4-^8/1, k. 433/1.)

¹²⁴ i 2s i las Dijelovi 7. divizije vraćeni su u Baniju 31. oktobra 1944 (vidi dok. br. 104).

¹²⁵ Odnosi se na put Karlovac – Sušak (vidi dok. br. 74).

Za VI. Korpus: Javite sadanji raspored Korpusa i kako se mislite rasporediti za napade na glavnu komunikaciju.¹²⁷ Br. 11 – 19. X. 1944 (28 gr.) (G.) 4906.

Za VI. Korpus: Uslovi pobjedničkog takmičenja: Nagrade u poenima: 1) Za svaki napad koji izvrše jedinice **Korpusa'na** nepr. kolonu ili uporište i to: ako napada naš bataljon – 300 poena, naša četa – 100 poena, vod – 50 poena. Za veće napade onoliko puta po 300 poena, koliko bataljona učestvovalo u napadu. Za svakog ubijenog ili zarobljenog 10 poena. 2) Za svako borbom oslobođeno mjesto onoliko poena kolika je bila posada. Ako je mjesto bilo sjedište kotara još 1000 poena. Ako preko 10.000 stanovnika, još pet hiljada poena. 3) Za zaplijenjeni ispravni ratni materijal-i to poena: 10 za pušku ili 1000 metaka, 30 za p. mitraljez, šmajser, laki bacač ili 10 ručnih ili lakobacačkih bombi, 50 za šarac, 80 za teški mitraljez ili motocikl, 100 za teški bacač, za 20 mina teškog bacača trokolicu, putnički auto ili protivtenkovski top do 50 mm. Za oruđa preko 47 mm. trostruk broj kalibra u milimetrima. Za tenkove 100 puta kolika tonaža tenka, a za kamione 50 puta kolika tonaža. Za uništeno ili oštećeno oruđe,- polovina poena predviđena za ispravna. Ukupan broj dobivenih poena pomnožiti koeficijentom koji će se dobiti kad se brojno stanje Korpusa 31. XII. podijeli brojnim stanjem 1. XI. Za proračun koliko otpada poena na svakog borca uzeti srednje brojno stanje. U koliko je nešto nejasno tražiti blagovremena objašnjenja.¹²⁸ Br. 7 – 19. X. 1944 (382 gr.) (G.) 4902

Za VI. Korpus. – U tromjesečnom međukorpusnom takmičenju najbolje rezultate postigle su Jedinice VI. Korpusa a među brigadama XII. Udarna brigada. Čestitamo vam i pohvalujemo borce, podoficire, oficire i politkomesare na čelu sa komandantom pukovnikom Matom Jerkovićem i politkomesarom pukovnikom Vladom Janićem za postignute rezultate. Nastojte da i u pobjedničkom takmičenju sačuvate prvo mjesto, i vašem korpusu izvojujete naziv »Udarni«. Br. 35 – 19. X. 44 (129 gr.) (G.) Politkom. Žigić – Kom. generallajtnant Gošnjak.

4889

Za X. Korpus: VII. Divizija sa Štabom i svima dijelovima neka krene na Baniju.¹²⁸ – Br. 12 – 19. X. 44. (21 gr.) (G.) 4907

¹²⁷ Četrdeseta divizija (bez Virovitičke brigade koja je ostavljena u Podravini) dobila je zadatak da dejstvuje na komunikaciji. Banova Jaruga – Nova Kapela, a 12. divizija od Šlavonskog Broda prema Vinkovcima (vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 2–1, k. 119/7).

Za V. S. U Gorskom Kotaru jedinice XIII. Div. vrše neprekidne protivnapade na jedinice 846 i 847 puka,- 392. div. koje drže-deo Lujzijane od Zlobina na Lokve, Delnice i Mrkopalj. Borbe su vrlo oštore i nepr. trpi velike gubitke. Neprijatelj'mije još uspio da otvori definitivno cestu Sušak — Karlovac. Naši drže Brod Moravice i Vrbovsko.¹³⁰ U toku 20. X. nepr. ustaška kolona koja prodrla u Drežnik razbijena i bačena u Vaganac. Preko 150 ustaša izbačeno iz stroja.¹³¹ Na drugim sektorima borbe lokalnog značaja. U vremenu od 27. 9. do 9. X. jedinice Grupe diverzantskog Odreda na prugama Zagreb — Banova Jaruga, Dugo Selo — Križevci, Zagreb — Zidani Most i Zaprešić — Varaždin — bačeno je u vazduhu 12 vlakova i 1 oklopni, dva željeznička mosta i 3 na cestama. Uništeno 4 lokomotive, 45 vagona, 122 šine, 1 top i 2 mitraljeza. Na Borongaju kod Zagreba dignuto -u zrak skladište nafte. Oštećeno 7 lokomotiva i 7 vagona. Ubijeno 177 i ranjeno 111 nepr. vojnika.¹³² Promet obustavljen 517 sati. Br. 33 — 20. X. 1944 (254 gr.) (G.) 4924

Za VI. Korpus: Brigada X. Korpusa »Miloš Obilić« promijenit će naziv u »Nikola Demonja«,¹³³ jer je naziv bio nepopularan za Hrvate, koji treba da popune broj do 2.500. Demonja je popularan i kod X. Korpusa i Srbi bi lakše primili promjenu naziva.¹³⁴ XVII. Udar. brig. možete dati ime Karaule.¹³⁵ Br. 2 — 20. X. 1944 (79 gr.) (G.) 4893

Za V. S. Na našoj bazi skupili smo do sada 81 avijatičara, među njima 38 iz Slovenije, koje vodi kapetan Benedik. Br. 13 — 21.X.1944 (34 gr.) (G.) 4937

Za V. Š. U ime boraca, podoficira, oficira i politkomesara NOV¹¹¹ i PO Hrvatske, čestitamo oslobođenje glavnog grada naše Federativne Demokratske Jugoslavije — Beograda. Oslobođenje Beograda daje nove snage i polete svima našim borcima i rukovodiocima u uništavanju okupatora i domaćih izdajnika. Mi ćemo dati sve od sebe, da što bolje i potpunije ostvarimo di-

^{130, 136 i 137} Vidi dok. br. 74.

¹³² Opširnije o tome vidi operacijski dnevnik Štaba grupe diverzantskih odreda Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske u Arhivu V.I.I., -reg. br. 2—4, k. 121.

¹³³ Narodni heroj. Poginuo prilikom napada na Slavonsku Požegu, 5. septembra 1944, kao komandant 12. divizije.

¹³¹ Brigada »Miloš Obilić« (kasnije »Nikola Demonja«) formirana je 25. septembra 1944. kao 3. brigada 33. divizije NOVJ (vidi tom V, knj. 33, dok. br. 94).

¹³⁵ Narodni heroj Nikola Miljanović Karaula. Poginuo kao komandant 18. slavonske brigade u borbi protiv Nijemaca i ustaša kod: Našica 1944. godine.

raktivu našeg vrhovnog komandanta maršala druga Tita, da ne dozvolimo neprijatelju da se nekažneno izvuče iz naše zemlje. Živio Vrhovni štab NOV i POJ, živjela Federativna Demokratska Jugoslavija, živio naš glavni grad Beograd, živjela bratska Crvena armija! Politkomesar, Rade Žigić, komandant general-lajtnant Ivan Gošnjak. Br. 16 – 21. X. 1944 (166 gr.) (G.) 4940

Za V. S. za G. S. Srbije – Dragi drugovi i draga naša braćo! U ime boraca, podoficira, oficira i politkomesara NOV I Po Hrvatske, pridružujemo se općoj radosti i od srca **Vam** čestitamo oslobođenje napačenog **Beograda** – glavnog grada Srbije. U oslobođenju Beograda uzele su učešća i jedinice i koje su svrstani Hrvati i Srbi iz Hrvatske. Mi smo ponosni i radosni, da smo na taj način u zajednici sa Srbijancima, Slovencima, Bosancima, Crnogorcima i Vojvođanima, uz pomoć bratske Crvene armije doprinijeli oslobođenju glavnog grada Federativne Demokratske Jugoslavije. Udarci koji su zadani dušmanima naših naroda u slobodarskom Beogradu pomoći će i nama, da uskoro i naš Zagreb obasja sunce slobode. Još jednom šaljemo vama i svima borcima i rukovodiocima NOV i PO Srbije bratske i drugarske pozdrave i kličemo: Da živi naš vrhovni komandant maršal Jugoslavije drug Tito! Da živi bratska Crvena armija i maršal Staljin! Da živi slobodarski Beograd! Da živi Federativna Demokratska Jugoslavija! Politkomesar Rade Žigić, komandant general-lajtnant Ivan Gošnjak. Br. 17 – 21. X. 1944 (267 gr.) (G.) 4941.

Za VI. Korpus: DDD. Najsvečanije proslavite oslobođenje Beograda. Tri dana palite vatre' po brdima. Br. 5 – 21. X. 1944 (24 gr.) 4929

Za V. Š. U toku 22.X. nepr. dovukao pojačanja u Delnice i sa snagama oko 1200 vojnika poslije ogorčene borbe sa II. brig. XIII. Div. prodro preko Kupjaka i Ravne Gore do Vrbovskog. U vremenu od 14. X. nepr. u Gor. Kotaru imao 190 mrtvih i 210 ranjenih. Oštećena 4 tenka i uništena 3 kamiona sa vojskom i 1 putnički auto. Naši gubici 19 mrtvih, 25 ranjenih i 32 nestala.¹³⁶ U Lici živa aktivnost naših jedinica i neprekidni prepadi na nepr. garnizone u Gackoj dolini. Na drugim sektorima napadi na nepr. saobraćaj. Br. 10 – 22. X. 1944 (134 gr.) (G.) 4957

Za V. Š. U Gorskom Kotaru u oštrim protivnapadima nepr. protjeran iz Mrkoplja i Kupjaka u Delnice. Borbe su i dalje u toku.¹³⁷ U Istri su u vremenu od 12- do 16. X. vođene žestoke

borbe na sektoru Rijeka – Trst – Monfalkone – Bistrice sa snagama od oko 1000 vojnika. Detalji još nisu poznati.¹³⁸ Jedinice VII. Div. pri prelazu pruge Križevci – Bjelovar sukobile se sa jednom ustaškom bojnom i razbile je. Ubijeno i ranjeno preko 150 Čerkeza i ustaša, a zarobljeno 15 Čerkeza. Zaplenjeno 65 bicikla, 1 šarac, 51 puška i druga spremna. Mi 7 mrtvih i 39 ranjenih. U Podravini faza ofanzivnih operacija VI. i X. Korpusa završena.¹³⁹ U Koprivnici rtepr. dao žestoki otpor, a nedostatak municije za teško naoružanje ne dozvoljava akcije na veća naseljena mjesta.¹⁴⁰ Pošto nema više ciljeva za skupne operacije naredili prebacivanje VI. Korpusa za dejstvo na glavnu komunikaciju, a X. Korpusu prodiranje u Zagorje i Međumurje. Pošto je opazio ovo pregrupisavanje neprijatelj prelazi u protivnapade da bi povratio Podravinu.¹⁴¹ Snage X. Korpusa vode uspješne borbe. Na drugim sektorima napadi na komunikacije i presijecanje nepr. saobraćaja. Br. 32 – 22. X. 1944 (282 gr.) (G.)

4946

¹³⁸ O borbama na području Istre od 12. do 16. oktobra 1944. u operacijskom dnevniku 43. divizije NOVJ pored ostalog piše: »I. bataljon II. brigade postavio je zasjedu kod Eaće Vasi sa zadatkom da napadne neprijatelja. Na cesti Račja Vas – Učka kretala se je kolona od 8 vozila. Otvorena je vatrica i nakon kraće borbe naši su se povukli. Gubici neprijatelja nisu poznati, naših nije bilo«.

»Istoga dana postavljena je zasjeda od II. brigade na cesti Zvoneće – Žejane. Naišao je 1 kamion sa 25 nepr. vojnika na koji je otvorena paljba. Gubici neprijatelja 8 mrtvih i 7 ranjenih. Zaplijenjena 1 puška ... Naših gubitaka nije bilo«.

»14-X- I. brigada. III. bataljon postavio je zasjedu na cesti Trst – Rijeka u blizini Obrova. Napadnut 1' kamion Nijemaca i 1 motorbicikl. Gubici neprijatelja: ubijeno 5 a ranjeno 6 neprijat. vojnika.

Neprijatelj se kretao od Bistrice prema selu Ostrožno Brdo. U bliskoj borbi prsa u prsa (Bijela garda) ubijeno 6 a ranjeno 13 neprijateljskih vojnika.

Kod Podgrade Nijemci, fašisti i Bijela garda jačine oko 800 vojnika sa 4 topa, 2 teška bacaca krenuli su u pravcu Pregarja i Gaberka gdje se je nalazio naš I. bataljon koji je primio borbu. Razvila se žestoka borba u kojoj je neprijatelj imao 27 mrtvih i 32 ranjena. Ukupni gubici neprijatelja 38 mrtvih i 51 ranjen.« U primjedbi je stavljeno • da je naknadnim provjeravanjem utvrđeno da je neprijatelj imao 45 mrtvih i 68 ranjenih (Arhiv V.I.I., reg. br. 26–47/3, k. 1324).

¹³⁹ Jedinice 6. i 10. korpusa i dvije brigade 7. divizije 4. korpusa NOVJ oslobodile su u prvoj polovini oktobra 1944. -u Podravini slijedeća mjesta: Viroviticu, Pitomaču, Kloštar, Đurdevac, Virje i Podravski Novi Grad (vidi dok. br. 2, 3, 5, 6, 10, :18, 22, 24, 27, 28, 30, 31, 33, 39, 42, 43, 62 i 65).

wo O borbama koje su vođene za Koprivnicu od 13. do 16. oktobra vidi dok. br. 40, 51, 52, 57, 59 i 89.

¹⁴¹ Opširnije o tome vidi dok. br. 93, 97, 141, 142 i 143 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 2–1, k. 119/9.

Za V. S. Na mjesto poginulog komandanta VIII. Korpusa Vlade Četkovića predlažemo načelnika Štaba istog Korpusa pukovnika Milana Kuprešanina. U tom slučaju Kuprešanin ne dolazi u obzir za školovanje u SSSR.¹⁴² Br. 11 – 22. X. 1944 (50 gr.) (G.) 4958

Za VI. Korpus: 21.X.1944 u avionskoj nesreći poginuo je k-dant VIII. Korpusa general-major Vlado Četković. Br. 17 – 22. X. 1944 (32 gr.) (G.)

Za VI. Korpus: Najhitnije javite broj novomobilisanih, socijalni i nacionalni sastav za mjesec septembar.¹⁴³ U buduće sađljite redovite izvještaje. Br. 13 – 22. X. 1944 (38 gr.) (G.) 4959

Za VIII. Korpus: Pukovnik Kuprešanin neka do dalnjeg zaступa k-danta Korpusa.¹⁴⁴ Br, 18 – 22. X. 1944 (21 gr.) (G.) 4964

Za X. Korpus: Bataljon 34. Div. dodijeljen vama za formiranje Posavskog Odreda odmah prebacite na desnu obalu Save. Neka održava tjesnu vezu sa 34. Divizijom i odmah započne sa mobilizacijom za račun 34. Divizije. Izvijestite o izvršenju. Ovaj Odred je pasivan.¹⁴⁵ Br. 8 – 22. X. 1944 (86 gr.) (G.) 4955

Za V. S. U Istri jedinice II. brig. 43. Div. porušile 140 m. pruge Trst – Pula. U Gorskem Kotaru jedinice XIII. Div. u vremenu od 11. do 23. oktobra snažnim protivnapadima i manevrima razbile jače legionarske snage i oslobođene cij Gorskij Kotar, izuzev Vrbovskog.¹⁴⁶ Energično gonjenje ka Ogulinu, nepr. grozničavo nastoji da popravi most preko Dobre. U toku su žestoke borbe. Nepr. pretrpio vrlo velike gubitke, o čemu ćemo naknadno javiti. Na drugim sektorima borbe lokalnog značaja, i napadi na komunikacije. Br. 33 – 23. X. 1944 (127-gr.) (G.) 4998

¹⁴² i ¹⁴⁴ Naredbom Vrhovnog štaba NOV i POJ od 31. oktobra 1944. za komandanta 8. korpusa postavljen je Petar Drapšin (vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 2–36/1, k. 119/8).

¹⁴³ »U septembru mobilisano i dobrovoljno stupilo u naše redove 6.955 boraca. U operativne jedinice 5.529 a u pozadinu 1426. Nae.[ionalm] sastav: Srba 1.350, Hrvata 5.529, Ceha 254, Mađara 80, Talijana 112, Slovenaca 66, ostalih 42. Od toga seljaka 4.862, radnika 538, intelektualaca 343, činovnika 245, oficira i podoficira 223, ostalih 744« (vidi depešu Štaba 6. korpusa NOVJ u Arhivu V.I.I., reg. br. 2–1, k. 119/7).

¹⁴⁵ Stab 10. korpusa NOVJ odgovorio je 29. oktobra slijedeće: »Bataljon 34. divizije prebačen na desnu obalu Save... Štabu Odreda skrenuta pažnja da svoje jedinice aktivira. U tom cilju će biti upućen u Posavinu član štaba Istočne grupe odreda«. (Arhiv' V.U., reg. br. 2–1, k. 119/9.)

¹⁴⁶ Vidi dok. br. 74.

Za V. S. U Gorskom Kotaru nastavljaju se oštре borbe za Vrbovsko, smjenjuju se nepr. i naši protivnapadi. Obzirom na Činjenicu da je glavnina VIII. Korpusa rokirana u južnu i srednju Dalmaciju, važna -komunikacija Srb – Bihać nije dovoljno ugrožena.¹⁴⁷ Pošto je prehrana XIII. i 43. Div. u Gorskom Kotaru teška odlučili smo prebacivanje XIII. Div. u Liku. Jedna brig. 43. i Odredi ostaju u Istri, a ostatak 43. Div. i Goranski Odred u Gorskom Kotaru.¹⁴⁸ Na Bilogori, nepr. jačine 2000 Čerkeza, ustaša i žandara pokušava odbaciti naše snage. Odbijeni uz osjetne gubitke.¹⁴⁹ Na pruzi Karlovac – Zagreb Karl, [ovačka] Brig. likvidirala njem.[ačko] uporište Mavračići. Ubijeno 120 gestapovaca, među njima 4 'oficira. Spasio se bjekstvom 8–10. Zarobljena 2. Plijen 3 bacača, 15 mitr. i dr.¹⁵⁰ Na ostalim sektorima napadi na komunikacije i borbe lokalnog značaja. Br. 15 – 24. X. 1944 (215 gr.) (G.)

' 5043

Za V. 3. Brojno stanje ranjenika i bolesnika ha koncu I. dekade oktobra: IV. Korpus 1101, za evakuirati 17, nije evakuirano ništa. VI. Korpus – 1263, za evakuaciju 202, nije evakuirano ništa. VIII. Korpus 851 za evakuaciju ništa. X. Korpus 671, za evakuaciju ništa. XI. Korpus 603, za evakuaciju 80, nije evakuisano ništa. Br. 39 – 24. X. 1944 (101 gr.) (G.)

5037

Za V. S. Približan procenat pelcovanih protiv trbušnog tifusa u ovoj sezoni: IV. Korpus 90%, VI Korpus 45%, VIII. Korpus 90%, X. Korpus 60%, XI. Korpus 50%. Br. 42 – 24. X. 1944 (58 gr.) (G.)

5040

¹⁴⁷ Jedinice 8. korpusa NOVJ bile su tada u slijedećem rasporedu: 9. divizija, 3. dalmatinska, 4. (Splitska) i 13. južnodalmatinska brigada na prostorije Duvno – Posušje – Imotski, 20. divizija; 8. i 9. dalmatinska brigada na području Sinja, a 10. dalmatinska brigada kod Klisa, 20. divizija; 1. i 11. dalmatinska brigada na komunikaciji Dubrovnik – Metković – a 12. dalmatinska i 3. prekomorska na liniji Strožanac – Ierun – Žrnovnica u pripremanju za napad na Split. 19. divizija u sjevernoj Dalmaciji na području Obrovac – Benkovac (vidi dok. br. fil. 73, 77, 81, 87, 88, 90 i 91 u ovoj knjizi, Arhav V.I.I., reg. br. 56–2, k. 842, 18–13, k. 1100/1, 1–4, lc. 1103/1, 1/2, k. 1030, 5–7, k. 1103 i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941–1945«, knj. 2, str. 415–421).

¹⁴⁸ i ¹⁴⁹ Trinaesta divizija (sem Grupe NOP odreda i artiljerijskog diviziona) prebačena je u Liku krajem oktobra 1944. Istovremeno je Stab 43. divizije sa 1. i 3. brigadom prešao u Gorski kotar (Arhiv V.I.I., reg. br. 26–52/3, k. 1324).

¹⁴⁹ i ¹⁵⁰ Opširnije o tome vidi dok. br. 93 i 97.

¹⁵⁰ Napad na Nijemce u Mavračiću izveden je 23. oktobra 1944 (vidi dok. br. 68, 69, 78 i 148).

Za VI. Korpus: Okružnim komisijama za ratne zločine: Prikupite smjesta sve podatke o logoru Jasenovac, Slav. Brod Đakovo, Slav. Požega i Feričanci. Obrazujte odmah anketnu komisiju za prikupljanje tih podataka. Pripremite sve za fotografiranje svih objekata, svih logora i svih sredstava za mučenje. Fotografiranje izvršite odmah, čim ova mjesta budu oslobođena. Sve prikupljene podatke preslušavanja, izjave i slike dostavljajte Zemaljskoj komisiji za utvrđivanje ratnih zločina. Za komisiju Culinović.¹⁵¹ Br. 22 – 24. X. 1944 (133 gr.)

5020

Za VI. Korpus:¹⁵² Štabovi Korpusa imaju pravo odlikovati orđenom i medaljom za hrabrost. Za sve koje odlikujete ipak mojate poslati redovne preglede za odlikovanje da bi potvrdio AVNOJ. Nose se na lijevoj strani. Odmah počnite sa odlikovanjima zasluznih. Štab Korpusa odgovoran za pravilnost. Predavanje vršiti pred strojem i gdje god [je] moguće komandant korpusa lično. Partizan, zvijezde nose se na desnoj strani. Drugi detalji naknadno. Br. 10 – 24. X. 1944 (117 gr.) (G.) 5008

•**Za VIII. Korpus:** Oblasnom NOO-u Dalmacije, Okružni NOO Split, Šibenik, Zadar, Dubrovnik, Biokovo–Neretva, Srednje Dalm. otoče: Molimo odmah dostavite sav svršeni materijal o ratnim zločinima. Naknadno dovršene dostavljati postepeno. Važna dokumenta uputiti posebnim kūrirom ili preslikati. Za komisiju Culinović. Br. 26 – 24. X. 1944 (87 gr.) (SI.) 5024

Za X. Korpus: Za okružnu komisiju za ratne zločine Obi. NOO – Zagreb. Prikupite smjesta sve podatke o logoru Savska Cesta. Obrazujte odmah anketnu komisiju za prikupljanje tih podataka. Pripremite sve za fotografiranje svih objekata ovih logora i svih sredstava za mučenje. Fotografiranje izvršite odmah čim ova mjesta budu oslobođena. Sve prikupljene podatke, preslušanja, izjave i slike, odmah dostavite Zemaljskoj komisiji za utvrđivanje ratnih zločina. Za komisiju Culinović. Br. 22 – 24. X. 1944 (133 gr.) (SI.) 5020

Za V. S. Na aerodromu Glina prikupljeno 85 avijatičara, a 40 će stići kasnije. Aerodrom će biti sutra upotrebljiv. Znaci: iz aviona 26. X U, 27. J. sa zemlje 26. T, 27. M. DD. Br. 11 – 25. X. 1944 (68 gr.) (G.) \ 5059

¹⁵¹ Ferdo

¹⁵² Dostavljeno svim korpusima.

Za V. S. Borbe na sektoru Vrbovsko još su u toku 25.X. II. brig. XIII. Div. zauzela uporište Senjsko i nabacila nepr. u Vrbovsko. Ubijeno 10, a 29 ranjeno. Ovdje se nalazi 33 ustaška bojna i jedan bat. 392. Div.¹⁵³ Na zapad. Bilogori jedinice 33. Div. razbile 2 bojne žandarma i jednu bojnu domobranu. Na bojištu ostalo 40 mrtvih. Plijen 1 t. bacač, 20 pušaka, dosta municije i druge spreme. Uništen 1 top.¹⁵⁴ Noću 21 na 22 srušen most ria Lonji dug 16 metara.¹⁵⁵ Na drugim sektorima borbe lokalnog značaja. Br. 31 – • 25. X. 1944 (129 gr.) (G.) 5082

Za VI. Korpus: U vezi sa operacijama u Sremu i ka zapadu odmah preduzmite jače akcije na komunikaciji Osijek – Zagreb.¹⁵⁶ Br. 30 – 25. X. 1944 (30 gr.) (G.) 5078

Za VI. Korpus:¹⁵⁷ Svaki onaj borac i rukovodilac odnosno cijela jedinica, koja se istakne u borbi ili na drugom polju rada, treba da bude pohvaljena ili da joj se oda priznanje. Za manje podvige neka oda priznanje štab brigade, odnosno divizije, a za veće štab korpusa, odnosno G. Š. Ne treba čekati da se netko pokaže više puta hrabar, pa da tek onda bude pohvaljen ili pak da učini neko herojsko djelo, pa da mu se tek onda oda priznanje. Takvih pojedinaca naravno ima mnogo. No ovo je put za davanje podstrelka za masovno isticanje. Br. 29 – 25. X. 1944 (134 gr.) (2.) 5077

Za VI. Korpus:¹⁵⁸ Radi sakupljanja većih rezervi hrane za potrebe vojske pokrenite odmah sabirnu kampanju u zajednici sa Ob-

¹⁵³ O borbama jedinica 13. divizije na području Vrbovskog u oktobru 1944. vidi dok. br. 74 i 99 u ovoj knjizi i Arhiv V.U., reg. br. 8 – 2., k. 119/1).

"⁵ Most su porušili dijelovi 3. diverzantskog odreda na putu Vrbovec – Sveti Ivan Zelina (Arhiv V.I.I., reg. br. 2–4, k. 121).

¹⁵⁶ Težište dejstava jedinica 6. korpusa u drugoj polovini oktobra bilo je na pruzi Banova Jaruga – Nova Kapela (40. divizija, Posavski NOP odred i dijelovi 1. diverzantskog odreda) i na relaciji Slavonski Brod – Vinkovci (12. divizija, Diljski NOP odred i dijelovi 1. diverzantskog odreda). O diverzijama na pruzi Osijek – Zagreb u novembru 1944 u operacijskom dnevniku 1. diverzantskog odreda piše: »13.XI.44. Pruga Osijek – Našice između stanica N.[ašićka] Breznica i Jelisavca presjećena je na 35 mjesta, tj. uništeno je 70 šina. Ova akcija izvršena je uz pomoć IV. bat.[aljona] XVIII. brigade«.

»13.XI.44. Na pruzi Našice – Osijek između stanica N. Breznica – Koška srušen je most dug 12 m. i presjećena je pruga na 32 mjesta, tj. uništene '64 šine. Akcija je izvedena uz pomoć II. bat. XVIII. brigade«.

»17.XI.44. Na pruzi Osijek – Zagreb između Našica i Đurđenovca srušen je most dug 10 m. Akcija je izvršena uz pomoć jednog bataljona Virovitičke brigade«. (Arhiv V.I.I., reg. br. 2–4, k. 121.)

15 – i 158 Dostavljeno svim korpusima.

lasnim i Okružnim NOO-ima. Kampanja će se provoditi na čitavom teritoriju federalne države Hrvatske. Početi će 1. XI. 1944, a imati će oblik takmičenja između NOO-a. Iskoristite ovu kampanju u okviru takmičenja Korpusnih Vojnih Oblasti. Iskoristite najužu saradnju i organizirajte kampanju preko štampe. Vaše jedinice gdje god mogu neka aktivno učestvuju u kampanji. Br. 15 – 25. X. 1944 (133 gr.) (G.) 506:5

Radio depeša br. 585 •

Štabu XI. Korpusa.

U vezi predstojeće situacije vaš Štab sa 13. divizijom treba da se prebaci u Liku. Ispitajte i javite najpogodniji pravac. U Gorskem Kotaru- neka se rasporede odredi i 43. divizija bez jedne brigade koja ostaje u Istri. Otpočnite odmah sa pripremama za prebacivanje.¹³⁹ – Br. 37. -- 24. 10.
pr. 25-X-44'. u 8.30 sati gr. 74 G. Š. H.

Radio depeša br. 603

Štabu XI. Korpusa.

. Pre polaska u Liku očistite Vrbovsko. U koliko smatrate da je II. brigada u Istri ugrožena predstojećom ofanzivom možete ju izvući.¹⁶⁰ – br. 8. – 25. 10
pr. 25-X-44. u 16 sati gr. 38 G. Š. H. '

Za V. Š. Borbe za Vrbovsko još u toku.¹⁶¹ U Istri "za vrijeme nepr. ofanzive od 12 do 24. X. na sektor Kostajnica – Sv. Petar – Postojna I. brig. 43. Div. ubila 109, ranila 234 i zarobila 2 njemačka podoficira. Mi 5 mrtvih i 20 ranjenih.¹⁶² Kori VI. Korpusa u manjim napadima na komunikacije ubijeno 23 nepr.[vojnika],¹⁶³ a kod X. Korpusa 8 Čerkeza ubijeno, 10 ra-

100 xj operacijskom dnevniku Štaba 43. divizije o izvlačenju to brigade rečeno je slijedeće: »11.XI.1944. II. brigada u Istri dobila je nalog da krene za Kastavtinu ali do sada još nije poznato da li je krenula niti da li je primila naređenje za pokret...« »21.XI.1944... II. brigada stigla na sektor Lokve, Mrzle Vodice...« (Arhiv V.I.I., reg. br. 26-3, k. 1324.)

101 i loo Jedinice 13. divizije napale su Vrbovsko 28/29. oktobra. O toku i rezultatima napada vidi dok. br. 99.

Loa Opširnije o tome vidi operacijski dnevnik Štaba 43." divizije u Arhivu V.I.I., reg. br. 26-3, k. 1324.
«3 Vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 2-1, k. 119/7.

njeno i 7 zarobljeno.¹⁰⁴ 3 savezn. aviona mitraljirali cestu Križ – Popovača. Ubijeno preko 200 Nijemaca. Diverzanti na pruzi Banova Jaruga – Zagreb 23 na 24. X. digli u zrak jedan osobni i 2 transportna vlaka, a 24 na 25 jedan transportni. Uništena lokomotiva i cijela kompozicija. Na pruzi i cesti Križevci – Bjelovar srušeno 3 lokomotive, 10 vagona, 1 tenk i 10 auta. 150 mrtvih i mnogo više ranjenih nepr. oficira i vojnika.¹⁸³ Br. 31 – 26. X. 1944 (206 gr.) (G.) 5115

Za V. S. Ob. Posavina: Nepr. blokirao prugu i cestu Novska – Popovača. Namjerava pročistiti Posavinu između pruge i Save. Svi mostovi na Lonji porušeni. Jačina nepr.: Kutina 3000, Repušica 2000, Gračenica 3000, Lipovljani 700, Popovača 3000, i Jasenovac 11. ust. bojna. Br. 25 – 26. X. 1944 Gr. 81(G.) 5110

Za V. Š. U IV. Korpusu imade 1200 ranjenika i bolesnika, a' u VI. 1250. Pogoršanjem vojničke situacije u tim oblastima došli bismo u tešku situaciju. Da li bi bilo moguće iz ta dva Korpusa evakuirati bar po 250 teških ranjenika.¹⁶⁰ Br. 12 – 26. X. 1944 (61 gr.) (Ž.) 5098

Za VI. Korpus:¹⁶⁷ Više puta smo naglasili potrebu da se javlaju nazivi nepr. jedinica koje su u pokretu preko vaše teritorije i sa kojima vodite borbu. Iako se izvještaja vidjelo da ste imah i zarobljenike ove podatke ili niste uspjeli saznati ili niste smatrali potrebnim da javljate. Pošto je ovo danas od prvenstvenog značaja

N a r e đ u j e m o

- 1) Upotpunite i usavršite na nepr. komunikacijama službu osmatranja i obavještenja do te mjere da pokret svake nepr. jedinice [bude] najtačnije registrovan.
- 2) Organizujte napade na kolone većim ih manjim grupama u cilju hvatanja »jezika«, to jest zarobljenika od kojih će se tačno saznati broj i naziv jedinice, odakle je i kuda ide, kao i njen zadatak. Ovom poslu posvetite najozbiljniju pažnju.

¹⁰⁴ Navedene gubitke nanijele su neprijatelju jedinice Istočne grupe NOP odreda u borbi kod sela Selište. U toj borbi one su zaplijenile 1 puškomitraljez i nekoliko pušaka. Sopstveni gubici 3 mrtva i 4 ranjena (Arhiv V.I.I., reg. br. 2–1, k. 119/9).

¹⁰⁵ Diverzije je izveo 3. diverzantski odred (vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 2–1, k. 119/9 i 2–4, 121).

¹⁰⁶ Vrhovni štab NOV i POJ odobrio je depešom od 30. oktobra da se teški ranjenici 4. i 6. korpusa evakuišu u Vojvodinu i Srbiju (Arhiv V.I.I., reg. br. 2–25/1, k. 119/4).¹

¹⁰⁷ i los Dostavljeno svim korpusima.

Borce udarnih grupa za svaki uspjeh odlikovati za hrabrost.
Za kvalitet ob. službe odgovoran je komandant. Br. 23 – 26 X.
1944 (223 gr.) (G.) . • •; 5109

Za VI. Korpus: ¹⁶⁸ U borbama za likvidaciju nepr. uporišta Desinec, Lazina, Draganići, Sv. Klara i Mavračići,¹⁶⁹ borci i rukovodioci Karlovačke Brig. 34. Div. IV. Korpusa pod komandom druga Borisa Balaša pokazali su veliku prodornost, hrabrost i izdržljivost. Za postignute uspjehe pohvaljujemo borce, podoficire, oficire i politkomesare Karlovačke Brigade i ističemo ih za primjer. Karlovačkoj Brigadi dodjeljujemo naziv udarna. Ovu naredbu pročitati pred strojem. Komandant general-lajtnant Ivan Gošnjak, Politkomesar Rade 2igić. Br. 2 – 26. X. 1944 (150 gr.) (G.) 5090

Za V. Š. U toku 27.X.1944 – lokalni napadi na komunikacije. Nepr. jače zaposjeo prugu Sunja – Dubica i nastoji uspostaviti saobraćaj. 24. na 25. ova pruga presječena na 90 mjesta. Uništena jedna lokomotiva i 1 vagon.¹⁷⁰ Br. 40 – 27. X. 1944. (52 gr.) (G.) 5153

Radio depeša br. 649

Štabu XI. Korpusa.¹⁷¹

Raspolažemo velikom količinom teških breda. Javite potrebe.¹⁷² bi. 16. – 27. 10.
pr. 28-X-44. u 8.35 sati gr. 20 G. Š. H.

Za V. Š. 21. X. kod VIII. Korpusa spustila se 4 anglo-američka aviona i doneli piat bacače sa bombama i nagazne mine. Br. 3 – 28. X. 1944 (32 gr.) (G.) 5157

¹⁶⁹ Karlovačka brigada je uništila neprijateljska uporišta u Desincu 1. septembra, u Lazini 5/6. septembra, u Domagoviću 3/4. septembra u Mavračićima 23/24. oktobra. Žandarmerijsku stanicu u Draganiću uništila je Žumberačka brigada 4/5. septembra. Prilikom napada na Svetu Klaru (napad je izvela brigada »Franjo Ogulinac Seljo« 13/14. oktobra) Karlovačka brigada je bila na osiguranju prema Zagrebu na liniji Botinec – Otočec (opširnije o tome vidi dok. br. 32, 68, 69 78, 84 i 148 u ovoj knjizi, tom V, knj. 33. dok. br. 2, 91 i 107 i Arhiv V.I.I., reg. br. 4–1, k. 432, 4–1, k. 433/1).

¹⁷⁰ Diverziju su izvela dva bataljona 2. brigade 7. divizije (vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 4–13/1, k. 433/1).

¹⁷¹ Dostavljeno svim korpusima.

¹⁷² Štabovi 6. i 8. korpusa odgovorili su slijedeće: »Šesti: za sada nam nisu potrebni – Breda-mitraljezi. Osmi: Teški mitraljeza ne trebamo, imamo ih mnogo u rezervi. U posljednjim akcijama zaplijenjeno je oko 200«. Odgovore ostalih korpusa redakcija nije pronašla (vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 2–1, k. 119/7 i 119/8).

Za V. Š. U vezi sa oslobođenjem Splita namjeravamo snaga-ma VIII. i XI Korpusa pročistiti sjevernu Dalmaciju, likvidirati četnike na sektoru Šibenik – Knin i osloboditi Liku.¹⁷³ Molimo da se za nas predviđene motorizovane jedinice dodijele jedinicama VIII. Korpusa kao i da se za to obezbijede potrebne radionice i gorivo od savezn.[ika], Br. 21 – 28. X 1944
(77 gr.) (G.) 5175

Za VI. Korpus:¹⁷⁴ U desantnim operacijama koje su počele 18. oktobra, jedinice 26. Div. oslobođile su obalski sektor od Dubrovnika do Splita i u vremenu od 16 do 24. oktobra ubile 2600, a zarobile 1030 nepr. oficira i vojnika. Sama I. Dalmat. Proleter, razbila kod Topole njemačku kolonu jačine 4.400 i zaplijenila joj sav materijal i motorizaciju. Uništeno i zaplijenjeno 60 topova, 150 motornih vozila, 11 tenkova, 6 blindi i ogromna količina drugog ratnog materijala.¹⁷³ Za izvanrednu hrabrost, prodornost i izdržljivost pohvaljujemo borce, podoficire, oficire i politkomesare 26. Div. pod komandom potpukovnika Božovića Bože i ističemo ih za primjer. 26. Div. dodjeljujemo naziv Udarna. Ovu naredbu pročitati pred strojem. Politkomesar Rade Žigić, Komandant Ivan Gošnjak. Br. 33 – 28. X. 1944 (230 gr.) (G) 5187

Za VI. Korpus: Borci i rukovodioci 12. brig. imaju pravo nositi srpski čekić. Br. 26 – 28. X. 1944 (21 gr.) (G.) 5180

¹⁷³ Dvanaesta dalmatinska i 3. prekomorska brigada 26. divizije u sadejstvu sa 10. dalmatinskom brigadom 20. divizije oslobođile su Split 25/26. oktobra. 26. divizija u sadejstvu sa 19. i 20. divizijom oslobođile su Šibenik 2/3. novembra. U borbama od 26. novembra do 4. decembra jedinice 8. korpusa (9. divizija bez 13. dalmatinske brigade, 19. 20. i 26. divizija) oslobođile su Knin. Prema izvještaju Štaba 26. divizije od 17. novembra u borbama na području Splita, Šibenika, Drniša i Kosova, djelomično su pohvatane i raspršene Mosećka, Skradinska i Prominska četnička-brigada. Uništen je i 2. dalmatinski četnički korpus čije je ljudstvo znatnim dijelom zarobljeno dok su se ostali razbježali. Četnička grupacija popa Momčila Đujića razbijena je u Kninskoj operaciji.

Liku su oslobođile jedinice 4. armije u sadejstvu sa jedinicama 4. i 11. korpusa u borbama od 20. marta do 10. aprila 1945. godine. (Opširnije o tome vidi dok. br. 87, 91, 114 i 115 u ovoj knjizi, tom V, knj. 35, izvještaj Štaba 26. divizije Štabu 8. korpusa NOVJ od 17. novembra 1944, Arhiv V.I.I., reg. br. 12-1/2, k. 579, 5-1/7, k. 1103 i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941–1945«, knj. 2, str. 421–426 i 553–566.)

¹⁷⁴ Dostavljeno svim korpusima.

¹⁷⁵ Desantne operacije 26. divizije na sektoru Dubrovnik – Split započele su 15. oktobra 1944. iskrcajanjem 1. dalmatinske proleterske brigade u luci Soline (zaliv kod Ploče), opširnije o tome vidi dok. br. 41, 77, 87, 90 i 116 u ovoj knjizi i tom "V, knj. 35, izvještaj Štaba 26. divizije Štabu 8. korpusa NOVJ od 17. novembra 1944.

Za VIII. Korpus: U kakvom su staraju nađene bolnice u Splita? Da li je koji rentgen u ispravnom stanju.¹⁷⁰ Br. 15 – 28. X. 1944 (25 gr.) (G.) , 5169

Radio depeša br. 655

Štabu XI. Korpusa.

26. X. oslobođen Split, Klis, Solin, Sinj i Kaštela.¹⁷⁷ Kada mislite krenuti u Liku. Treba što prije.¹⁷⁸ Četnici se koncentrišu oko Kosova, pojačali se sa srpskim četnicima. — br. 24. 27. 10 pr.¹⁷⁹ 28-X-44. u 11.50 sati gr. 49 G. Š. H.

Radio depeša br. 656

Štabu XI. Korpusa.

U vezi sa napredovanjem jedinica VIII. Korpusa sa juga,¹⁷⁹ naredili smo 35. diviziji da prenese težište u južnu Liku.

»U Splitu postoji vojna bolnica kapaciteta 200 kreveta. Dobro je snabdjevena. Ima dva rentgen aparata ispravna, od toga jedan poljski. (Vidi depešu Štaba 26. divizije od 31. oktobra 1944. u Arhivu V.I.I., reg. br. 1–4, k. 1103/1.)

"" Split, Klis, Solin i Kaštela oslobodili su dijelovi 26. divizije (12. dalmatinska i 3. prekomorska brigada) u sadejstvu sa 10. dalmatinском brigadom 20. divizije u borbama od 25. do 27. oktobra. Sinj je oslobođila 8. dalmatinska brigada 20. divizije 25. oktobra (opširnije o tome vidi dok. br. 81, 87, 91 i 116 u ovoj knjizi, tom V, knj. 35, izvještaj Štaba 26. divizije Štabu 8. korpusa NOVJ od 17. novembra 1944. i Arhiv V.I.I., reg. br. 12–1/3, k. 579, 18–13, k. 1100/1, 1–2, k. 1100, 1–4, k. 1103/1). . . . "

¹⁷⁸ 184 i 191 štab 11. korpusa NOVJ bio je na području Like od svog formiranja (30. januara 1944) pa do 23. jula, kada je prešao u Gorski kotar, odakle se vratio u Liku u prvoj polovini novembra 1944 (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 126, knj. 29, dok. br. 81, i Arhiv V.I.I., reg. br. 3–4, k. 572 A).

¹⁷⁹ U depešama Štaba 8 korpusa Glavnem štabu NOV i PO Hrvatske o tome pored ostalog piše: »20. Div.[izija] očistila noću 24. na 25. oktobra Hrvače, Sinj, Trilj i [Han] Obrovac. Sada držimo prostor uključno Makarska – Aržano, isključno Vrlika – Split. Sprema' se akcija na Split. Posle oviadivanja Splitom čim se Nijemci povuku pristupit će se likvidaciji linije Šibenik – Knin. Dujićevi četnici će se najbrže likvidirati ako ih še prisili na borbu, tj. ako im se sprijeći bjekstvo na sjever.. Potrebno bi bilo sadejstvo snaga 11. i 4. korpusa, a koordinaciju po vremenu da Vi izvršite. Manevarsku udarnu grupu VIII. korpusa predstav-

i presječe komunikacije Gračac – Otrić i Otrić – Srb.¹⁸⁰
Kontrolišite izvršenje. – br. 33. – 27. 10.
pr. 28-X-44. u 11.05 sati gr. 56 - G. S. H.

Za V. S. Ob. Dnevni pregled G. S. H. Zagreb – u toku je formiranje I. hrvatske divizije. Sastav: 2 pješadijska puka, 2 topnička sklopa, 1 opkoparska bojna, 1 puk brzih četa od konjice i motoriziranih jedinica. Jačina oko 8.000 ustaša, žandara i domobrana gorskih i lovačkih zdrugova. Zapovjednik pukovnik Moškov, predviđena za odbranu Zagreba.¹⁸¹ **Gorski Kotar i Primorje:** Raspored 392. divizije: 846. puk (Štab – Senj) – • Novi – • Crikvenica – Hreljin i Zlobin. 847. puk (Štab – Senj) – Babin Potok, Cudin Klanac, Otočac, Jablanac, Vrbovsko. Br. 11 29, X. 1944 (144 gr.) (G.) . 5203

Za V. S. Na sektoru IV, X i XI. Korpusa redovni napadi na komunikacije i borbe lokalnog značaja. Br. 37 – 29. X. 1944 (29 gr.) (G.) 5191

Za V. S. Kod VI. Korpusa spustio se ispravan »Ju 52« Englezi nude benzin i pilote da ga prebace u Italiju. Zahvalili smo im.

Iyat će 20. i 26. divizija dok će 9. Div. držati osiguranje na liniji Aržano – Grahovo, a osiguranje prema Zadru i sadejstvovati 26. i 20. diviziji 19. divizija. Predviđa se upotreba tenkovske brigade».

»Ofanziva naših snaga nastavlja se vrlo uspješno. Nakon zauzeća Splita produžuje se gonjenje prema Šibeniku. Neprijatelj je dao vrlo ogorčen otpor u Divuljama kojima su ovladale naše snage. Nakon 10-satne borbe Divulje su sačuvane od rušenja iako su [pripremljene] za miniranje. Nepr. je u Divuljama imao 160 mrtvih i 90 zarobljenih. U svom naletu naši tenkovi jutros rano (28. oktobra – prim. red.) ušli u Trogir. Na sektoru Skradin – Roški Slap – Devrske zapadno od Krke u toku su žestoke borbe, nepr. dovlači pojačanja. U borbama oko Sinja i Splita do sada je prebrojano oko 2400 zarobljenika i 500 mrtvih. Zarobljena je zastava jedne pukovnije čije su snage potpuno uništene. Snage 26. divizije koje vrše desantne operacije izdržavaju" ogromne napore radi vrlo lošeg vremena. Polet vojske i oslobođenog naroda besprimjeran». (Arhiv V.U., reg. br. 2-1, k. 119/8.) .

Iso i 185. jz operacijskog dnevnika Štaba 35. divizije vidi se da su 29. oktobra na komunikaciju Bihać – Lapac upućene slijedeće jedinice: dva bataljona 1. brigade, dijelovi artiljerijskog diviziona, jedna četa prištapskih dijelova Divizije i jedna četa Komande ličkog područja. Već sutradan one su napale njemačku kolonu i ubile 30 vojnika i 5 oficira, ranile 15 neprijateljskih vojnika i zarobile 5 Talijana. Zaplijenile: 2 radio-stanice, 30 pušaka, 2 bicikla i 30 garnitura razne opreme. Uništile: 8 kamiona, 1 limuzinu, veći broj bicikla i drugi materijal (Arhiv V.I.I., reg. br. 1/11, k. 1234.) .

Molimo da se upute naši avijatičari i benzin na aerodrom Voćki da bi ga odvezli na našu bazu. Javit ćemo kada vreme dozvoli. Br. 21 – 29. X. 1944 (63 gr.) (G.) 5213

Za VI. Korpus: Javilijsmo] V. S. da pošalje benzin i pilote za »Ju 52«. Engleze odbite. Lengerišite ga i maskirajte. Javite kada bude moguće spuštanje kod Voćina.¹⁸² Br. 22 – 29. X. 1944 (43 gr.) 5214

Za VIII. Korpus: Aerodrome Sinj i Grudu osposobite za upotrebu. Javite sadanje stanje i kada će se moći upotrijebiti.¹⁸³ Br. 26 – 29. X. 44 (28 gr.) 5218

Radio depesha br. 666

Štabu XI. Korpusa.

Kordun i Banija prezasićeni ranjenicima. Na Karlovačkom području i Žumberku ima mjesta za 150 ranjenika. Ispitajte mogućnost da tamu ostavite pokretne. U koliko je nezgodno provedite sve ovamo. Blagovremeno nam javite. – br. 25. – 28. 10.
pr. 29-X-44. u 8.10 sati gr. 63 G. Š. H.

Radio depesha br. 667

Štabu XI. Korpusa.

Od pokretnih ranjenika i bolesnika uputite 50 u bolnicu Karlovačkog područja, a 100 u bolnicu Žumberačkog područja. Ostalo u Kordun i Baniju, gdje će se formirati dvije bolnice. Pošaljite obavezno slamarice i pokrivače. Za Žumberačku bol-

¹⁸² Riječ je o avionu s kojim se 26. oktobra kod Pakraca spustio vazduhoplovni kapetan Modi iz Zagreba. Avion je bio nenaoružan, ispravan. Štab 6. korpusa NOVJ javio je depešom 31. oktobra Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske da raspolaže benzином za let od 700 km. O stanju aerodroma Korpus je istog dana odgovorio: »Aerodrom još mokar. Nije sposoban. Mogu se jedino spuštati mali poštanski avioni.« (Arhiv V.I.I., reg. br. 1-1, k. 119/7 i 119/9)

¹⁸³ Štab 8. korpusa NOVJ javio je depešom 1. novembra slijedeće: »Aerodrom u Sinju potpuno je opravljen i osposobljen za sletanje i uzletanje aviona. Za aerodrom u Grudi nemamo podatke.« (Arhiv V.I.I., reg. br. 3-1, k. 119/8)

nicu treba dobro osiguranje. Za dvije novoformirane bolnice u Baniji i Kordunu pošaljite osoblje, kompletan inventar i osiguranje. — br. 36. — 28. 10.

pr. 29-X-44. u 7.30 sati gr. 106

G. S. H.

Radio depesha br. 669

Štabu XI. Korpusa.

Naredite 43. diviziji — kad napustite Gorski Kotar — da nas redovno obavještava o događajima na njenom sektoru i šalje obav. i oper. izvještaje svakog dana. Kad stignete u Liku naša veza sa 35. divizijom ukinuti će se.^{isi} — br. 25. — 28. 10.

pr. 29-X-44. u 9.18 sati gr. 65

• G. Š. H.

Za V. Š. Na sektoru IV, X. i XI. Korpusa normalna aktivnost na komunikacijama i borbe lokalnog karaktera. Na cesti Bihać — Lapac dvije udarne grupe 35. Div. spalile 8 kamiona i pobile posadu. Među ovima 1 pukovnik i 4 niža oficira.¹⁸⁵ Na glavnoj pruzi kod Popovače dignut u zrak jedan transportni voz.¹⁸⁶ 30. X. 1944 (G.) 5243

Za V. Š. 8 savezničkih aviona bacilo je kod VI. Korpusa odi-jela, eksploziv, oružje i municiju. Br. 14 — 30. X. 1944 (G.)

5233

Za V. S. Aerodrom Gajevi (Vrginmost) raskvašen i biti će upotrebljiv za dva do tri dana kada kiša prestane. Znaci iz aviona: 3. X. — R — 1. XI. — A — 2. XI. K — 3; XI. — U. Sa zemlje: 31. X. — D, 1. XI. — I, 2 — A, 3 — S. Aerodrom Glina popravljen. Br. 11 30. X. 44 (G.) 3230

Za VI. Korpus: Od VIII. Korpusa — Čestitamo borcima i ru-kovodiocima najboljeg Korpusa Hrvatske koji su svojom hrab-

¹⁸⁶ Iz operacijskog: dnevnika Grupe diverzantskih odreda NOV-J .vidi se da su diverziju izveli dijelovi 3. diverzantskog odreda kod stanice Čuline. Uništena su 3 vagona i oštećena lokomotiva. Tom prilikom poginulo je 20 neprijateljskih vojnika, a saobraćaj je bio obustavljen 18 časova (Arhiv Y.I.I., reg. br. 2-4, k. 121.)

rošću i vojnom vještinom nanijeli najveće gubitke neprijatelju u tome tromjesečnom takmičenju zauzeli prvo mjesto. Vaši uspjesi svim našim borcima i rukovodiocima daju poleta da još jače udare po neprijatelju i domaćim izdajnicima i da im nanesu što Veće gubitke. Želimo vam da i u novom takmičenju i završnim borbama za slobodu naših naroda postignete što više uspjeha kako bi zajedno jakim udarcima što prije ostvarili srećnu zajednicu federalne Hrvatske u bratskoj federativnoj Jugoslaviji. Stab VIII. Korpusa.¹⁸⁷ 30. X. 1944 (Br. 4) Br.' 523!,

Za VI. Korpus: Predložene za odlikovanje ordenom i medaljom za hrabrost odlikujte, s tim što za njih ne trebate slati podatke već samo spisak odlikovanih. Br. 8 – 30. X. 1944 (G.)

5227

Za VIII. Korpus: Opet nam ne javljate sa kojim ste nepr. [ijateljskim] jedinicama vodili borbu. Koga uništenog pulta je zaplijenjena zastava? Javite nam dislokaciju njemačkih i ustaških snaga u sjever. Dalmaciji i imena zarobljenih viših oficira.¹⁸⁸ Br. 17 30. X. 1944 (G.) 523»

Radio depeša br. 689 DDD

Štabu XI. Korpusa.

Obratite pažnju pri prebacivanju ranjenika preko pruge između Horvata i Zdenčine. Teren kroz šumu je popravljen.

i« Štab 6. korpusa odgovorio je Štabu 8. korpusa slijedeće: »Zahvaljujemo na čestitki Vama naročito jer su krasni uspjesi Vašeg korpusa, Vaših junačkih boraca i brigada davali nama stalno potstrelka, da još smjelije i odlučnije udaramo. Naša pobjeda pobjeda je i VIII. korpusa, pobjeda je naših junačkih boraca...« (Arhiv V.I.I., reg. br. 2–35/1, k. 119/7.)

188 Depešama od 30. oktobra i 3. novembra 1944, Štab 8. korpusa NOVJ javio je slijedeće: »Pred VIII. korpusom nalaze se slijedeće [neprijateljske] snage: Na liniji Šibenik – Knin delovi 264, 373, 118 (dijelova njemačke 118. lovačke divizije nije bilo na toj liniji – prim. red.), 6. i 7. zdruga, te četnici popa Đujića jačine oko 20.000. Na desnom boku, sektor Duvno – Posušje, veći delovi 118. i 369. div. jačine oko 5.000. Na levom boku, sektor Zadar – Gračac, delovi 264. i 373. div. i domaće snage jačine oko 3.000 ... «

[zvršite detaljno izviđanje. Obavijestićemo 34. diviziju da ih prihvati. — br. 20. — 30. 10.
pr. 30-X-44. u 19.15 sati gr. 56

G. S. H.

Za V. S. Na sektoru IV., X. i XI. Korpusa redovni napadi na komunikacije i- manje borbe lokalnog karaktera. 30 na 31. X. jedinice 33. Div. izvršile prepad na štapske dijelove 13. SS. Div. Ubijeno 14 Nijemaca i 1 zarobljen. Zaplijenjeno nešto oružja i spreme. Spaljeno 2 kamiona sa materijalom.¹⁸⁹ Br. 32 — 31 X. 1944 (G.); 5278

Za Vili. Korpus: Za komesara — DDD — Bilo bi dobro, da popularizirate među četnicima da su djeca Draže Mihailovića stupila dobrovoljno u našu vojsku. Isto tako bilo bi dobro da umnožite njihove izjave koje su obnarodovane preko telefonske agencije. Štampajte čirilicom. Žigić. Br. 30 — 31. X. 1944 (Ž.) — 5275

Za Vin. Korpus: Za Drapšina — V. S. nas je izvijestio da su nam saveznici u Italiji stavili na raspoloženje velike količine ratnog materijala, hrane itd. Ove količine su ne samo za teri-

» .... Pri oslobođenju Sinja vođena je borba sa 6. bojnom 9. pos.[ad-nog] zdruga i 27. ustaškom bojnom. Zarobljena je zastava 15. p[ješa-dijskog] puka. Od viših oficira zarobljen je ppuk. Potočnik (Jakov — prim." red.), komandant svih snaga NDH u Sinju i okolini«. (Vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 2-1 i 3-1 k. 119/8, i knjigu »Der Weg der 118 Jäger Division«.)

¹⁸⁹ u relaciji Štaba 33. divizije za oktobar 1944, o tome piše: »Noću 30/31.X.1944. Štab I. brigade svojom odlukom naredio je svojim jedinicama likvidaciju neprijateljskog uporišta Šumećani kod Čazme (Brigada je izvela napad na neprijatelja u Sumećanima po direktivi Štaba 10. korpusa NOVJ od 30. oktobra — prim. red.). U uporištu se nalazio 300 SS-ovaca iz XIII. SS divizije sa manjim dijelom Švaba a ostalo su Bosanci. (O formiranju i-sastavu 13. SS divizije »Handžar« vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 2-6, k. 78 A — prim. red.) jedinice I. brigade upale su u samo uporište, ah su se uslijed neimanja dovoljno snaga za postavljanje osiguranja, tako rekuć pred samu likvidaciju uporišta morale povući radi neprijateljske intervencije koja je došla neprijateljskom uporištu u pomoć.

Ostale jedinice ove divizije nalazile su se na sektoru Bilogore.

Gubici neprijatelja u ovim borbama iznose:

U ljudstvu: 32 mrtva, 25 ranjenih, 1 zarobljen.

U materijalu: 2 puške, 1 tromblon, 800 metaka, 3 kamiona uništena, 6 kamiona oštećeno.

Vlastiti gubici: 1 mrtav i 9 ranjenih.« (Arhiv V.U., reg. br. 13-2, k. 551 i 40-4, k. 1207.)

toriju Hrvatske te će ih dijeliti specijalna komisija i za Crnu Goru, Bosnu i Hercegovinu. Obratiti pažnju da se postavi pravilno stanovište. Br. 16 – 31. X. 1944 (G.) r,2(il

Radio depesha br. 711

Štabu XI. Korpusa.

Vi treba što prije da idete u Liku. Pripreme ste trebali već završiti. Napad na Vrbovsko izveli ste slabo. Gubici od L poginulog i 4 ranjena pokazuju da nije ni postojala volja da se zauzme uporišta koje je od velikog značaja za Gorski Kotar.¹⁹⁰ Snage u Istri su vam pasivne. Javite kada polazite.¹⁹¹ – br 17. – 31. 10.

pr. 1-X-44. u 11 sati gr. 81

G. Š. II.

IZVJEŠTAJ 12. DIVIZIJE ZA OKTOBAR 1944. ŠTABU 6.
KORPUSA NOVJ O'ORGANIZACIJI I FORMACIJI JE-
DINICA¹

Opći vojno-organizacioni
izvještaj za mjesec okto-
bar 1944. godine.

ŠTABU VI. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Jedinice naše Divizije u toku mjeseca oktobra provele su u operacijama u Podravini, na liniji Podravska Slatina² – Virovitica³ – Koprivnica.⁴ 17. X. jedinice su se povratile natrag, jedan dio snaga postavljen na osiguranje Dravskog kanala od Donjeg Miholjca a drugi dio snaga nalazio se na odmoru u Orahovici i okolini. 22. X. sa 2 brigade i to IV. i Čehoslovačkom raspoređeni na sektoru glavne pruge i ceste, međuprostor Brod – Nova Kapela-Batrina. Sa Osječkom brigadom na sektoru Brod – Striživojna – Vrpolje gdje se i sada još nalaze, u cilju ometanja neprijateljskog saobraćaja i razbijanja odstupajućih kolona.

Štab Divizije sačinjava komandant,⁵ komesar,⁶ načelnik štaba, operativni oficir, vojno-obavještajni oficir i opunomoćenik OZN-e. U toku mjeseca smijenjen je sa dužnosti načelnika kapetan Puškarić Mile a za načelnika postavljen kapetan Pero Romanić. Članovi štaba se slažu i potpomažu jedan drugoga u radu.

Štab XII. Udarne brigade uglavnom popunjeno je no s tim što je u toku cijelog mjeseca bio otsutan komandant brigade⁷

¹ Kopija Originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 23/1–2, k. 882.

² U borbama od 25. do 28. septembra 1944. jedinice 6. korpusa (12. i 40. divizija) osloboidle su Podravsku Slatinu i Čađavicu i uništile most na novodravskom kanalu kod Čađavice. 15. ustaška bojna, koja je branila navedena mjesta, pretrpjela je teške gubitke a njeni dijelovi pobegli su preko rijeke Drave u Mađarsku (opširnije o tome vidi dok. br. 110 i 124 u ovoj knjizi i tom V, knj. 33, dok. br. 88, 89, 100, 103 i 107).

³ Jedinice 6. korpusa osloboidle su Viroviticu 4/5. oktobra poslije 40-časovne borbe (vidi dok. br. 2, 3, 22, 26, 33, 42, 134 i 135).

⁴ Napad na Koprivnicu od 14. do 16. oktobra (jedinica 10. i 6. korpusa i dviju brigada 7. divizije 4. korpusa NOVJ) nije uspio (opširnije o tome vidi dok. br. 40, 45, 51, 52, 57, 59 i 89).

⁵ Narodni heroj Milan Stanivuković, poginuo 28. decembra 1944. u borbi protiv Nijemaca i ustaša, kao komandant 12. divizije.

⁶ Žoltar Kreačić

⁷ Dušan Ostojić

i pokazalo se pomanjkanje i nedostatak kao člana štaba zbog preopterećenosti službom i dužnostima drugih, članova štaba. Rad toga štaba uglavnom zadovoljio bi. Ima manjih grešaka i propusta koje se postepeno otklanaju a dosada nisu štetno uticale.

Štab Osječke udarne brigade. Ovaj štab uglavnom je isto popunjeno s tim što je komandant⁸ bio u toku cijelog mjeseca odsutan na višem oficirskom kursu i pokazalo se kao pomanjkanje starješinskog kadra, tim prije što je načelnik brigade skoro postavljen na tu dužnost i prvi dana toga mjeseca nije mu bilo tako poznato i jasno stanje jedinice, te je to utoliko otežavalo komandovanje, baš u vremenu kada je brigada tako reći u toku cijelog mjeseca vodila operacije. Štab kao cjelina zadovoljio bi i ima sve preduslove da će izvršiti sve zadatke. Komesar ove brigade⁹ u posljednje vrijeme zanemario je politički rad i posvetio se više vojnoj izobrazbi i kao takav pokazao se dobar i obećava dobrog vojnog rukovodioca.

Štab Čehoslovačke brigade. Ovaj štab je popunjeno. TJ toku mjeseca komandant brigade¹⁰ je bio odsutan zbog bolesti i slaboga zdravlja i pohađanja partijskog kursa. Ovaj štab kao cjelina zadovoljava. Može se reći da je načelnik štaba jedan od najagilnijih članova koji obećava vrlo dobrog rukovodioca, pokazuje puno volje i umještosti u komandovanju. .

Štab IV. brigade. Ovaj štab popunjeno je sem pomoćnika politkomesara. Kao cjelina štab bi zadovoljio obzirom na to da je to novoformirana jedinica kao i sam štab.¹¹ Dosadanji rad štaba daje predznaće da uz pružanje pomoći tome štabu bude jedan od onih koji će sve zadatke koji se postave pred njim izvršiti. Harmonija i saglasnost u tome štabu potpuno je zastupljena. Komandant brigade¹² je vrlo energičan i dobro se snalazi.

Štabovi bataljona uglavnom su formacijski popunjeni. U toku mjeseca bilo je nekoliko članova štabova izbačenih iz stroja u Osječkoj i XII. brigadi ali su njihova mjesta odmah popunjena. Štabovi bataljona formacijskog sastava kakvog su sada zadovoljavaju. Potrebno je češće puta zalaziti u te štabove, davati pouke i savjete kao i direktive za rad pa potom sprovesti kontrolu da li se naređenja sprovode u djelu. Naročito poslije postignutih uspjeha u Podravini vidi se izraz volje i staranje da

⁸ Milivoj Babac

⁸ Marijan' Grozaj

¹⁰ Josip Ružićka

¹¹ Četvrta brigada 12. divizije formirana je 28. septembra 1944. u Podravskoj Slatini (vidi tom V, knj. 33, dok. br. 28).

¹² Nikola Dolinić

se nedostaci otklone i poprimi sve ono što će zagarantovati bolji i uspješniji rad jedinica.

Konjički eksadron je popunjen što se tiče komandnog kadra. Uglavnom upotrebljava se za izviđanja i kao kuriri na većim udaljenostima.

Općenito komandni kadar divizije i brigada zadovoljio bi. Potrebno je više teoretske izobrazbe i vođenja kontrole nad izdatim naređenjima kako bi se svi poslovi u djelokrugu štaba tačno i na vrijeme otpravljali.

Osim ovih jedinica imamo u sastavu Dopunski bataljon koji je popunjen sa komandnim kadrom. Rad ovog bataljona uglavnom zadovoljava. Što se tiče izvođenja obuke, obzirom na vrijeme koje im stoji na raspoloženju za nastavu. FJ ovaj bataljon ulaze novomobilisani i provedu 10 do 14 dana na obuci a potom se raspoređuju u jedinice.

Postoji Podoficirska škola koja broji do 50 slušalaca i kurs za vezu koji broji do 20 slušalaca. Komandni kadar ove škole popunjen je." Rezultati postignuti zadovoljavaju. Jedan nedostatak i poteškoća da se savlada predviđeni program jeste nepismenost ljudstva, koje se upućuje na ovaj kurs u manjem broju. Nastojimo da se ovo više ne ponavlja. Na kurs se uglavnom upućuju vodnici i desetari i stari dobni borci koji se poslije završenog kursa mogu korisno upotrebiti u svojim jedinicama.

Baterija topova 75 mm. nalazi se uz Štab Divizije a prema zadacima i potrebi dodjeljuje se jedinicama za potpomaganje izvršenja zadatka. Jedan top 75 mm. povučen je od artiljerijskog diviziona pri Korpusu a na njegovom mjestu ostao je u sastavu Divizije top 65 mm. koga smo primili od X. Korpusa pred Đurđevačku akciju.

Svaka brigada raspolaže sa protuoklopnim oruđima i kap takva kreće se u sastavu brigada.

XII. Proleterska brigada i Osječka Udarna brigada sastoje se od 4' bataljona, jurišne čete, čete za vezu i ostalih pomoćnih dijelova. Čehoslovačka brigada: dva bataljona i čete za vezu. IV. brigada: 3 bataljona, čete za vezu i ostalih pomoćnih jedinica. Čehoslovačka brigada i IV. brigada nemaju jurišnih četa niti puni formacijski sastav četa za vezu, izviđačkih vodova zbog pomanjkanja i malog broja ljudstva kao i naoružanja. Čim ove jedinice budu raspolagale većim brojem ljudstva pristupiće se formiranju ovih jedinica.

Brojno stanje ljudstva kao i socijalni i nacionalni sastav vidi se iz priloženog pregleda.¹³ U toku mjeseca Divizija je

¹³ Vidi dok. br. 7.

.Oprema u jedinicama XII, Proleterske i Osječke donekle zadovoljava dok u Čehoslovačkoj i IV. kao i ostalim pomoćnim dijelovima jedinica ne bi zadovoljilo. Naročita potreba jeste za vešom i zimskom odjećom kao i obućom. Da bi se koliko toliko podmirile potrebe jedinica i caie doibile vanjski izgled neophodno je potrebno 2500 pari odijela, veša i obuće imajući u vidu da dolazi zima i sadanje stanje u našim jedinicama.

Zdravstveno stanje jedinica je zadovoljavajuće. Pokazao se priličan broj nezdravih koji su putem Ljekarske komisije i specijalnim pregledom okategorisani za odgovarajuće sposobnosti. Priličan broj ljudstva ima naboje na nogama zbog slabe obuće i čarapa i krpa. Redovni ljekarski pregledi vrše se. Ljudstvo se lječi po brigadnim ambulantama, Divizijskoj poljskoj bolnici a za teže bolesnike i ranjenike otpremamo ih za bolnicu. Hirurška ekipa pri diviziji izvršava uvijek svoj zadatak. Referent saniteta Divizije zadovoljava.

Imajući u vidu moral, borbenost koja sada vlada u našim jedinicama, obzirom na brojno stanje i naoružanje i kvalitet komandnog kadra, sposobne su izvršiti svaki zadatak koji se pred njih postavi u srazmjeri prema broju neprijateljskih snaga, njegovog oružja u odnosu na naše.

Daljnje namjere ovoga štaba jesu tučenje neprijateljskih otstupajućih kolona i uništavanje saobraćaja na glavnoj pruzi i cesti na sektor na kojem se sada nalazimo Kapela – Vrpolje ili koji drugi sektor ako nam se dodijeli.

Prilog: Brojno stanje i naoružanje,
pregled socijalnog i nacionalnog sastava,
izvod iz operacijskog dnevnika za mj. oktobar
1944.
Lista gubitaka mrtvih i ranjenih te nestalih,
spisak dezterera. -

SMRT FAŠIZMU – SLOEODA NARODU !

Politkomesar, ppukovnik:

V.d. komandanta, major:

BR. 114

ZAPOVIJEST ŠTABA 20. DIVIZIJE NOVJ OD 31. OKTOBRA 1944. PODREDENIM JEDINICAMA DA OSLOBODE CETINSKU DOLINU¹

ŠTAB
XX DIVIZIJE NOVJ
O. br. 12
Dne 31.X. 1944
u 8,50 sati

Z A P O V I J E S T
Sekcija Split, Drvar, Knin Šibenik 1:100.000

PODACI O NEPRIJATELJU:

Na sektoru Cetinske doline, Vrlike i Kijeva nalazi se Cetinska četnička brigada, VI. Ustaška Bojna VII. Stajaćeg Zdruga i 1 bataljon Nijemaca 373 »Tigar« Divizije. Ovaj bataljon je sastavljen uglavnom od vojnika porijeklom Hrvata, dok mu je komandni kadar u većini Nijemci. Cetinska četnička brigada broji oko 800 boraca, VI. Ustaška Bojna oko 700, a bataljon 373 »Tigar« Divizije broji oko 500 boraca. Snage Cetinske četničke brigade raspoređene su u selima Otišić – Podosoje – Koljani – Civiljane i selu Cetina. Snage VI. Ustaške bojne raspoređene su u selima Ježević – Vinalić – Kijevo – Vrlika i Maovice. Snage bataljona 373. »Tigar« Divizije nalaze se u Maovicama. Naoružanje: Od težeg naoružanja sve ove snage imaju dvije haubice od 100 mm koje se nalaze u selu Maovicama, a koje su smještene u kućama Blaževića, Nijemci ponekad noću upućuju po jednu desetinu vojnika na Maglaj (k. 1070). Štab njemačkog bataljona nalazi se u zaselku Blaževići. Ostalo njihovo naoružanje su mitraljezi, šarci, p. mitraljezi i puške.

Fortifikacijska utvrđenja: Solidnije i bolje izgradjena utvrđenja neprijatelj nema. U svim uporištima je slabije utvrđen sa suhozidanim bunkerima, malo bolje utvrđen je na Golom brdu, k. 760.

PODACI O NAŠIM SNAGAMA:

XX. Divizija u čijem se sastavu nalaze jedna motorizirana baterija, haubica 100 mm, jedna baterija haubica 100 mm na konjsku vuču, jedna baterija od dva topa 75 mm brdska, jedna

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 3-1/1, I, k. 1029.

brdska baterija od 3 topa 65 mm, jedna baterija protukolskih topova 47 mm i jedan tenk. Divizija je pojačana sa Šrednjo-Dal. Grupom Odreda.

Cilj i zadatak naših snaga:² Zauzeti sva neprijateljska uporišta Cetinske doline, uključivši i Vrliku. Zatim selo Maovice, Štikovo i Kijevo. Izbiti sa našim snagama na liniju Štikovo, masiv Kozjak, Polaea i Pleševica³. Pored ovoga izvršiti pritisak na Drniš.

Važnost operacije: Važnost ove operacije je ogromna, radi oslobođanja naroda Cetinske kotline u kojoj Nijemci, ustaše i četnici vrše strahoviti teror nad srpskim i hrvatskim stanovništvom. Osvajanjem ovih neprijateljskih uporišta stvaramo sebi mogućnosti (izbijanja na najosjetljiviju i najvažniju po neprijatelja komunikaciju) Drniš – Knin, sa kojom se isti povlači u pravcu sjevera. Također nam se stvara mogućnost napada na gradove Drniš⁴ – Knin⁵, dva najveća po neprijatelja uporišta na njegovom odstupanju.

² Vidi dok. br. 87.

³ Izvršavajući naređenje Štaba 8. korpusa NOVJ, jedinice 20. divizije su početkom novembra oslobodile navedena mesta, izbile do Kninskog polja i time neposredno ugrozile Knin sa sjeveroistoka. Štab 8. korpusa, u depešama od 2, 3. i 4. novembra javio je o tome Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske slijedeće: »... Snage 20. divizije savladale su ogorčen otpor neprijatelja i oslobodile Maovice, Vrliku i svu Cetinsku dolinu do Kijeva. Zaplijenjene su 3 haubice, veliki broj automatskog oružja i drugog ratnog materijala. Gubici neprijatelja u mrtvima i ranjenim veliki. Tačan broj još nije utvrđen. Gonjenje neprijatelja prema Kninu se nastavlja ...«

»... Snage 20. divizije oslobodile su Golo Brdo – Tišin u Vrličkoj Kotlini i nadiru ka Kninu\ ..« Na Kozjaku i oko Kijeva vode se vrlo jake borbe, koje položaje Nijemci nastoje da održe po svaku cijenu, i time onemoguće probijanje naših snaga u Kosovo ...«

»... Snage 20. divizije razbile su neprijateljsku kolonu od Drniša, koja je pokušala da interveniše u pravcu- Vrlike, i neprijatelja potpuno zatvorile, u Drnišu«.

»... Snage 20. divizije oslobodile su Kijevo i Polaču, savladale žestok otpor neprijatelja na Kozjaku i' Pakovom brdu i nadiru prema Kosovu«.

»Prednji dijelovi izbili u Biskupiju u neposrednoj blizini Knina. Zaplijenjen je veliki ratni materijal, među ostalim 4 protukolska topa, 4 teška bacaca, 1 protuavion. mitralj., 5 šaraca, 3 automobila, 3 motocikla, 150 pušaka, veći broj p. mitraljeza, 3 radio stanice, 273 karete sa gumenim točkovima, 2 radio aparata, 200.000 metaka. Ubijen velik broj Nijemaca, četnika i ustaša i uništeno 5 topova i 6 kamiona...« (Arhiv V.I.I., reg. br. 3–1, k. 119/8.)

⁴ Pod pritiskom jedinica 26. i 20. divizije neprijatelj je napustio Drniš 4. novembra (opširnije o tome vidi dok. br. 87 i 115).

⁵ Jedinice 8. korpusa NOVJ oslobodile su Knin u borbama od 26. novembra do 4. decembra 1944 (Arhiv V.I.I., reg. br. 5–7, k. 1103, 1–2, k. 1030, 56–2, k. 842 A, 3–1, k. 119/8 i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941–1945«, knj. 2, str. 421–426).

NAREĐUJEMO:

Sastav VIII. brigada 5 bataljona 1 baterija od 2 topa 75 mm brdska. Komandant major Truta Ljubo politkome- sar kapetan Dru- žić Ivan	Zadatak: Zauzeti selo Štikovo i selo Gornje Maovice. Zatim kote Kunića, k. 1101, k. 880, k. 807, k. 877 i Maglaj (k. 1070), spriječiti intervenciju neprijatelja iz Drniša, obezbjeđujući se prema Baljeima, Gradacu, Otavicama, a nastojeći zagospodariti selima Katijane-Miočić, Biočić, Rađa, Riđane, Kosovica, Markovac i Orlić. Tjesno sadejstvujući sa snagama X. U. Brigade.
Sastav: IX. brigada 4 bataljona baterija protu- kolskih topova i 1 tenk. Komandant* kapetan Vlado Pezelj Politkomesar ma- jor Grgin Vicko	Zadatak: Zauzeti selo Otišić, Mačju gredu (trig. 680), k. 623, k. 515, Kosa (k. 528) i k. 509. Također zauzeti selo Pođosoje, nastupajući preko sela Vinalića, Kosora i Civljana ka Kijevu, a potom uz pomoć snaga X. U. Brigade pristupiti likvidaciji Kijeva. Sa jednim bataljonom potpomoći X. U. Brigadu kod Golog brda (k. 760). Što čvršće sađeystvovati i sarađivati sa X. U. Brigadom i Dinarskim i Vrličkim Odredom.
Sastav: X. U. Brigada 4 bataljona 1 brdska bate- rija 65 mm 3 topa. Komandant major Knezović Luka Politkomesar, major Bilobrk Mate.	Zadatak: Zauzeti selo Maovice i uz pomoć IX. Brigade Golo brdo (k. 760). Zauzeti Kuk (k. 988), Zolj (k. 987), izbijajući i zaposjeda-jući Kozjak (k. 1104), k. 1122, Bat (trig. 1207) i k. 1072. Sa takvim obuhvatnim manevrom prisiliti neprijatelja na napuštanje Vrlike, zauzeti istu, a preko Bata sa jugozapadne strane ugroziti Kijevo i u zajednici sa IX. Brigadom isto likvidirati. Što čvršće sadejstvovati i sarađivati i sa VIII. i sa IX. Brigadom.
Sastav: Dinarski Odred i Vrlički Odred Komandant poručnik Bjelo- brk Petar, polit- komesar Duje Bilođerić.	Zadatak: Napasti i zauzeti sjeveroistočnu obalu rijeke Cetine, tj. sela Koljani, Garjak, Ježević, Vinalić, selo Cetinu, prebacujući jedan dio snaga preko rijeke Cetine na njenu desnu obalu. Od izvora rijeke Cetine produžiti sa nastupanjem i napadom preko Glavaša, Kose, Ošljaka u pravcu Pleševice, koja se nalazi prema Golubiću. Ovo nastupanje

treba da bude paralelno sa snagama naše IX. Brigade. Sa ovim nastupanjem naše snage ugrožavaee Kijevo ,sa sjeverne strane, obezbijediti se na Uništima i tako osigurati svoj desni bok.

Sastav:

Mosorski Odred i Drniški Odred
Komandant kape-
tan Križan Marko
Politkomesar
Ratomir Kokić

Zadatak: Izvršiti pritisak na Drniš preko Moseća, Sedramića i ugrožavajući na taj način jednovremeno i Drniš i Žitnić. Taj pritisak treba da shvatite kao demonstrativni napad na pomenuta mjesta, ali pritisak vaš treba da bude što jači kako bi privežali neprijateljske snage u Drnišu, da iste ne bi mogle intervenisati u pravcu Šibenika, niti u pravcu Maovica i Vrlike.

Sastav:

Motorizovana i zaprežna baterija - od 100 mm. Svega 8 topova.
Komandant i polit. komesar biće iz XXVI Divizije.

Zadatak: Obe ove baterije plasiraće se na prostoru Maljkovo, Koljani i to u početnoj fazi borbe oko Maljkova, a kasnije zauzimati sve nove i nove položaje prema Koljanima i Vrlici. Obe ove baterije stajaće pod neposrednom komandom Štaba Divizije, a tući će prvenstveno Maovice – Golo Brdo, kao i sve ono gdje se ukaže potreba i dobiju naređenje ovoga Štaba

Veza:

Veza će se održavati radio stanicama, telefonima, kuririma i ugovorenim znacima.

VIII. i X. U. Brigada održavaće vezu oko sela Maovica, IX. i X. U. Brigada održavaće vezu kod k. 662 između Donjih Maovica i sela Otišića.

IX. Brigada sa Dinarskim i Vrličkim Odredom održavaće vezu kod sela Laktaca, manastira Dragovića, koljanskog mosta i na cijeloj liniji nastupanja prema Kijevu. Na prostoriji oko Kijeva X. U. Brigada, IX. Brigada i odredi uhvat'iće vezu kod Goleta (k. 627) između Vrlike i Kijeva. Radio vezu štabovi brigada održavaće sa Štabom Divizije svako pola sata po jedna brigada i to: IX. Brigada u 5 sati, VIII. Brigada u 5,30 sati, X. U. Brigada u 6 sati i dalje po redu. Može se služiti sa fonijom. U koliko jedan način veze ne funkcioniše koristiti se sa ostalim sredstvima

za vezu. Imati u vidu, da je najbrža i najsigurnija veza kojoj pokloniti mnogo pažnje. Također i kurirskoj vezi pokloniti pažnju. IX. Brigada povezaće se sa nama telefonski, a docnije po mogućnosti i ostale jedinice.

Sanitet:

Glavno divizijsko previjalište nalaziće se u početku u selu Satriću, a tokom našeg napredovanja kretiće se putem Maljkovo – Vrlika. Pravac evakuisanja ranjenika je putem Vrlika – Sinj. Brzom transportu i osiguranju ranjenika posvetiti veliku pažnju.

Ishrana:

Sve jedinice treba da se snabdiju sa hranom za tri dana da bi za vrijeme operacije mogle da se ishranjuju, a daljnja ishrana regulisće se docnije. Ne dozvoliti da borci u borbi gladuju.

Mjesta štabova:

Štab Divizije nalaziće se na putu Maljkovo – Vrlika u početku na k. 416 kod Maljkova. Štabovi svih ostalih jedinica nalaziće se pозади svojih jedinica na mjestu odakle najbolje mogu sa svojim snagama komandovati i najbrže uticati na tok borbe.

Postupak sa zarobljenicima i prema narodu.

Sa zarobljenicima postupati korektno i sa stražom ih sprovoditi ka Štabu Divizije, a prema nahođenju štabova brigada mogu ih zadržavati kod svoga štaba. Prema narodu postupati što bolje, objašnjavajući mu ciljeve naše borbe, detaljnije o postupku i prema neprijateljskim vojnicima i prema narodu ukazali smo štabovima brigada kojih se uputa treba elastično pridržavati.

Početak operacije: IX. Brigada i Dinarski i Vrlički Odred otpočće sa napadom večeras u 22 časa s tim da do zore očiste selo Otišić, Koljane i Ježević. Selo Otišić je vrlo važno očistiti do zore da bi se mogla plasirati artiljerija radi dejstva prilikom početka VIII. i X. U. Brigade. VIII. i X. U. Brigada izvršiće napad na dan 1. novembra u 5,30 časova. Obe baterije haubica pod komandom štaba Divizije tući će Maovice, Golo brdo, Kuk i Zolj s tim da sa dejstvom počnu u 5 časova.

Znaci raspoznavanja za noć 31 X/1. novembra biće: Top – Tiškovac, a za noć 1/2. novembra: Kubura – Knin.

Ugovoreni znaci: Znak da artiljerija prestane tući selo Maovice potrebno je baciti jednu crvenu i jednu zelenu paketlu u pravcu artiljerije. Ovaj znak važi za prestanak artiljerije na svima položajima.

Znak da artiljerija ponovo tuče isto mjesto koje je i tukla dati sa bacanjem dviju zelenih raketla.

Znak da je . zauzeto ma koje neprijateljsko uporište označiti paljenjem vatre na vrhu čuke, zvonjenjem zvona u zauzetom mjestu. Znak da neprijatelju, stižu pojačanja dati bacanjem jedne zelene i jedne bijele raketle. Znak da neprijatelj u neredu i panici odstupa dati bacanjem crvene, bijele i zelene raketle. Ovo su samo znaci koji treba da nam služe kao pomoć za neposrednu vezu streljačkog stroja sa artiljerijom dok će štabovi brigada fonijom slati zahtjeve u pogledu otvaranja i prekidanja artiljerijske vatre. Napominjemo da će naša radio stanica neprekidno raditi te Brigada koja želi vezu može nas tražiti.

Napomena: Zadocnjenja u akciji ne smije da bude. Veza se mora neprekidno održavati. Voditi strogo računa o brzom slanju i obezbjeđenju ranjenika. Svi štabovi trebaju da imaju svoje osmatračnice sa kojih da prate tok i razvoj borbe i blagovremeno poduzimaju sve potrebne mjere. Štabovi brigada moraju da imaju obezbjeđenja. IX. Brigada na padinama Svilaje iznad sela Otisića 1la k. 502 i k. 905 treba da drži obezbjeđenje od po jedne desetine sa nekoliko automatskih oruđa. Dinarski i Vrlički odred treba da spriječe izbijanje neprijatelja 1la Crvene Grede i Crni Krš, jer tamo postoje neke pećine u koje se neprijatelj skrije i odatle napada naše kurire ili pripučava na naše jedinice, transporta ranjenika itd. Ova dva odreda treba također da obezbijede svoje desno krilo na Uništima, kao i dalje duž pravca nastupanja.

Manevru jedinica posvetiti pažnju. On treba da je brz i elastičan u manjim kolonama, desetinama i vodovima, jer takve kolone zamaraju neprijatelja. Kod neprijatelja se osjeća strah i nesigurnost sa svih strana itd. Svi Štabovi i starješine treba da imaju dovoljno inicijative. Potrebno je shvatiti, da se neprijatelj nalazi uglavnom u defanzivi i u odstupanju prema sjeveru.

O rezultatima borbe redovno javljati. Spriječiti upotrebu zapplejenjenih motornih vozila, jer putevi mogu biti minirani. VIII. Brigada neka minira put prema Drnišu sa nagaznim minama.

Sve jedinice moraju računati i sa tim da će neprijatelj na mnogim mjestima pokušati i sa protunapadom. Zato je potrebno imati rezervu i jedinice čvrsto držati u rukama.

IX. Brigada treba da očisti sve zaselke i šumu između Otišića i rijeke Cetine, a to je: Borković, Rađen, Ustić, Stojisavljevići, Krunići, Subotić, Petrovići, Zagorči, Katunište, pa prema Kosi (k. 528) i k. 509 iznad Koljanskog mosta. Ovo zato da bi prostor gore pomenuti bio čist radi plasiranja artiljerije.

IX. Brigada također treba da čuva od mina tenk, a također isti tenk ne slati daleko od naših prednjih dijelova, jer bi mogao biti uništen. Imati u vidu da je to samo jedan tenk i da prilikom pokreta treba da ga čuva po nekoliko naših automatskih oruđa.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

- Politkomesar, **p.** pukovnik Komandant, p. potpukovnik
Edo Santini Mile J. Uzelac
(M. P.)

Dostavljeno: na uvid Štabu VIII. Korpusa
na postupak: VIII., IX i X. U. Brigadi
Mosorskom i Drniškom Odredu
Vrličkom i Dinarskom Odredu.

BR. 114

ZAPOVIJEST ŠTABA 26. DIVIZIJE NOVJ OD 31. OKTOBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA OSLOBOĐENJE ŠIBENIKA I DEJSTVO PREMA DRNIŠU RADI PROTJERIVANJA NIJEMACA I UNIŠTENJA BUJICEVIH ČETNIKA¹

Š T A B
XXVI DIVIZIJE NOVJ
31.X 1944
Br. .

Z A P O V I J E S T
(Sekcija: Šibenik, Knin, Split, Zirje 1 : 100.000)

Podaci o neprijatelju

Neprijateljske snage koje su se povukle sa sektora Split – Kaštela – Trogir, povukle su se u pravcu Knina.²

Neprijateljske snage na sektoru Vrpolja ;250 vojnika. U Šibeniku nalazi se do 1000 neprijateljskih snaga, od kojih 500 domobrana.

Neprijatelj se nalazi u povlačenju i izvlači materijal.

Na sektoru Skradin – Drniš – Knin, pored njemačkih snaga u povlačenju, nalazi se četnička grupacija popa Đujića, koja obezbeđuje njemačko povlačenje.³

Namjera neprijatelja

Nijemci nastoje pod svaku cijenu da se uredno izvuku sa svom spremom i materijalom. Četnici im štite povlačenje i'

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 11–1/3, k. 1102.

² -Prema borbenom izvještaju komandanta borbene grupe majora Alermana, raspored njemačkih snaga na prostoriji Šibenik – Drniš r vremenu od 1. do 3. novembra 1944. bio je slijedeći: Štab II bataljona 892. puka, 5. i 7. četa 892. puka, Štab I bataljona 893. puka, 3. i 4. četa 893. puka, Štab II bataljona 893 puka, 6. 7. i 9. četa 893. puka, Štab III divizionala obalske artiljerije 944. puka i 1. vod topova 75 mm. Trofejna oružja i- haubice 155 mm, 1. vod 7. baterije 264. artiljerijskog puka i 4.. baterija 264. artiljerijskog puka, Mornarička obalska baterija sjeverni Zlarin i Luša, 1. četa 582. mornaričkog streljačkog bataljona, 3 PT topa 75 mm iz 892. puka, 2 PT topa 50 mm iz 892. puka, 1 PT top 88 mm iz 893. puka, 2 voda pješadijskih topova 75 mm 892. puka, 1 vod I.K.A. 7,62 mm iz 892. puka (Arhiv V.I.I., reg. br. 6/1, k. 15 a).

Pored navedenih njemačkih jedinica koje" su (osim mornaričkih) pripadale 264. pješadijskoj diviziji u pravcu Knina povlačili su se i razbijeni dijelovi 6. i 7. ustaško-domobranskog zdruga i četnici Momčila Dujića (vidi dok. br. 87 i 110).

³ Prema podacima Štaba 8. korpusa NOVJ četnička grupacija Momčila Sujića brojila je oko 7.000 ljudi.

daljnje su im namjere ili izvlačenje sa Nijemcima ili, oslanja-jući se na propagandu svojih, vođa, očekuju intervenciju saveznika. -

Naše snage:

Jedinice XXVI Divizije, Korpusna Artiljerija, jedan brdski divizion, jedna haubička baterija, dvije baterije protukolskih topova i I. Tenkovska polubrigađa.

Desno od nas dajstvovat će XX Divizija sa jednom Brigadom preko Petrovog polja na Drniš, a sa dvije Brigade preko sela Maovice, sela Štikova na Kosovo Polje.⁴

Lijevo od nas na desnoj obali Krke vodi akcije XIX Divizija sa zadatkom da zauzme Đevrske i Roški Slap, te da jednu Brigadu prebac u Prominu.⁵

Naš zadatak

Zauzimanje Šibenika i orijentisanje prema Drnišu, radi protjerivanja Nijemaca i uništenje četničkih grupacija popa Đujića.⁶

U cilju izvršenja prednjih zadataka

N A R E Đ U J E M O :

I. Brigada
komandant
major Stupar⁷

Napadat će pravcem Vrpolje – Šibenik sa zonom širenja lijevo do mora, desno do linije selo Danilo – Biranj Kraljice – Dračevac – Mihaljević -- Lišćarica, gdje će hvatati vezu sa XII. Brigadom, sa zadatkom likvidacije Šibenika.

XII. Brigada
ojačana sa jed-nombat. brd.
top. 75 mm i
bait. prot. *

top. K. dant
major Arsenić⁸

Napadat će pravcem k. V. Glava (trig. 544) – Ravnli gaj (k. 426) – Orlovača (trig. 496) – Debeljak (344) sa zonom širenja lijevo do granice sa I. Brigadom i zonom širenja desno do linije selo Ljubostinje – Ćvrljevo – Skradinski Buk sa zadatkom da presiječe komunikacije Šibenik – Drniš, izvrši obez-

⁴ Vidi dok. br.'114 i 149 i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941–1945«, knj. 2, str. 417–419.

⁵ Vidi dok. br. 92.

⁶ Jedinice 26. divizije u sadejstvu sa 19. i 20. divizijom oslobo-dile su Šibenik 3. i Drniš 4. novembra a zatim produžile dejstva u pravcu Knina (vidi dok. br. 92, 106 i 153) u ovoj knjizi, tom V, knj. 35, izvještaj Štaba 26. divizije Štabu 8. korpusa NOVJ od 17. novembra 1944. i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941–1945«, knj. 2, str. 417–421).

⁷ Bogdan
s Borkö

bjedjenje prema Skradinu i potpomogne likvidaciju Šibenika sa sjevera, a po likvidaciji Šibenika da zauzme Skradin.⁹

XI. Brigada
ojačana sa
bater. prot. kol.
topova, komandan-
t kapetan
Guvo¹⁰

Izvršit će obezbjeđenje akcija I. i XII. Bri-
gade od pravca Drniš na komunikaciji Drniš – Šibenik, desno od XII. Brigade na pro-
storu sela Konjevrate, počevši od linije šire-
nja desno XII. Brigade prema Drnišu do Pakova Sela, sa nasilnim izviđanjem prema
samom Drnišu.

Jedan bataljon će izdvojiti i zatvoriti komu-
nikacije Drniš – Unešić – Koprno. Sa ovim
bataljonom preko Moseća hvatati vezu sa je-
dinicama XX Divizije u Petrovom polju.

Rezerva
III. Prekomor-
ska Brigada
komandant major
Viskić»

Smjestiti će se na prostoriji Slivno – Da-
nilo – Kraljice.

I. Tenkovska
polubrigada

Sa jednom četom tenkova nastupat će na-
padnim pravcem I. Brigade, a jednom četom
pravcem Vrpolje – Danilo-Kraljice – Du-
brava.

Za eventualno nove pogodne ciljeve, ~ izda-
vati će se naređenja Tenkovskoj Brigadi po-
sebno.

Artillerija
2 brdske bater.
1 bater. haubica
komandant
Levićnik¹²

Plasirat će se na prostoriju sela Danilo-
Biranj sa glavnim zadatkom potpomaganja
napada I. Brigade i eventualnim zadacima
potpomaganja XII. Brigadi.

Napomena

Dijelovi artiljerije -pridani XII i XI. Brigadi
ulaze u njihov sastav kao prateća artiljerija
i Štabovi pomenutih Brigada komanduju sa
njima. Komandanti Brigada pri tome će po-
stupati kako im je usmeno objašnjeno na
konferenciji za ovu akciju.

⁹ Vidi primjedbu br. 8 uz dok. br. 87..

¹⁰ Ivan

» Vlado
12 Karei

*Mineri i
pioniri*

Minerske vodove po brigadama snabdjeti sa protukolskim minama i odmah ih postavljati na pravcima od kuda bi mogla naići neprijateljska intervencija.

Inžinjerske čete upotrebiti za opravku puteva za prolaz tenkova na pravcima nastupanja. Na komunikaciji Šibenik – Drniš upotrebiti ih za rušenje komunikacija na pogodnim mjestima. Inžinjerski bataljon Štaba Divizije osposobit će za saobraćaj komunikaciju Prapatnice – Prgomet – Unešić – Drniš do položaja koje će zaposjeti bataljon XII. Brigade, dok će ispred tih položaja postaviti nagazne mine i praviti prepreke protiv bornih kola.

Vazduhoplovstvo

Savezničko vazduhoplovstvo eventualno će potpomagati naše akcije aktivnim dejstvom. Za odbranu iz vazduha voditi računa o maskiranju i kamufliraju jedinica, naročito komora i slagališta, pogodnim rasporedom i priлагodavanjem terena.

*Izviđanje i
obezbjeđenje*

Naročitu pažnju obratiti na službu izviđanja i obezbjeđenja. Sve jedinice na svom sektoru moraju u potpunosti budno pratiti pokrete i namjere neprijatelja i vršiti obezbjeđenja od sviju mogućih prepada Nijemaca ili četničkih bandi. Skrenuti pažnju borcima na nove prilike obzirom na četničke bande, kao i način četničkih prepada.

*Organizacija
Veze*

Radio-vezu održavati po stalnom planu rada. Skreće se pažnja da se ne smije propustiti ni jedna veza, a da se ne pošalje izvještaj bilo da ima ili nema promjena na sektoru pojedine Brigade. Ove izvještaje slati kako Štabu Divizije, tako i Brigade međusobno.

Divizijski centar veze nalazit će se u selu Boraji, odakle će se sve Brigade spojiti telefonskom vezom sa svojim osmatračnicama. Artiljerija će svoju vezu urediti zasebno za svoje dejstvo i vezu sa osmatračnicama Štabova za koje rade. Detaljnu zapovijest za vezu izdat će referent za vezu ove Divizije i biti će odgovoran da se po istoj postupi.

<i>Sanitet</i>	Divizijsko previjalište nalazit će se u Trogiru. Referent saniteta izdat će zapovijest za organizaciju sanitetske službe i starati će se za izvršenje iste. Predvidjeti dvije hirurške ekipe.
<i>Ishrana i dopuna municijom</i>	Intendantura Divizije organizovat će pomoćnu bazu snabdijevanja hranom i popunu municijom u selu Prapaci, odakle će se snabdijevati intendanture Brigada, i bojne komore Brigada. Detaljnu, zapovijest za organizaciju snabdijevanja hranom i popune municijom izdat će načelnik intendanture i referent naoružanja Divizije i starati se o izvršenju iste.
<i>Naročite odredbe</i>	Pošto je neprijatelj u povlačenju u ovim akcijama [došao do] punog izražaja i korisnosti, dolazi brzo snalaženje, procjena situacije, kao i samoinicijativa svih rukovodilaca. Brzo i iznenadno pojavljivanje u neprijateljskoj pozadini sa raznih pravaca, makar i manjim snagama, dati će dobre rezultate. Neprijatelj u odstupanju ostavlja manje zaštitne dijelove, kojima je zadatak pod svaku cijenu osigurati glavnini nesmetano izvlačenje.
<i>Pljen i zarobljenici</i>	Prihvati plijena regulisat će načelnik intendanture Divizije, kao i evakuaciju. Zarobljenike ukratko saslušavati i sprovoditi ih do Štaba Divizije, gdje će im prihvatići informativni oficiri Divizije i vršiti detaljna saslušanja.
<i>Početak napada</i>	Sa napadom početi 3. XI. u 0600 sati. Eventualno ranije povlačenje neprijatelja i pogodnu situaciju koja bi se ukazala na pojedinim sektorima Štabovi brigada će samoinicijativno procijeniti i preduzimati potrebne mjere.
<i>Ugovorni znaci •</i>	Ugovorni znaci važe redovno izdati. Borbenе znakove, vrijeme trajanja akcija:
	2/3. XI. Božo 5/6.XI. Bogdan 3/4. XI. Dule 6/7 Borko 4/5. XI. Guvo 7/8 Ivo

Mjesto štabova

Štab Divizije nalazit će se na pravcu napada I. Brigade na komunikaciji od Vrpoljaprema Šibeniku. Sve veze 1/izvještaje ; slati u selo Boraju u divizijski centar veze. Štabovi Brigada uputit će; u Divizijski centar, veze po dva kurira; koji: će biti tačno upoznati sa osmatračnicama imjestom Štabova svojih Brigada.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

Politkomesar,
ppukovnik:

Načelnik,
ppukovnik:
T. Biočić

Komandant,
pukovnik:
B. Bozović

(M.P.)

na izvršenje:

Dostavljeno: Štabovima brigada

Štabu artiljerije
Štabu I. tenkovske brigade
Štabu tehničkog bataljona
Referentu saniteta divizije
Načelniku intendanture divizije
Referentu za vezu divizije

na znanje: •

Štabu XX i XIX divizije
Štabu Vm korpusa

B&L. 116

OBAVJEŠTENJE ŠTABA 26. DIVIZIJE OD 31. OKTOBRA
1944. PODREĐENIM JEDINICAMA O NAREDBI GLAVNOG
ŠTABA NOV I PO HRVATSKE KOJOM SE DIVIZIJI DO-
DJELJUJE NAZIV UDARNA I POHVALJUJE ZA USPJEHE
KOJE JE POSTIGLA U BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE
OTOKA I DALMATINSKE OBALE OD SLANOG DO
SPLITA¹

Š T A B
XXVI UDAHNE DIVIZIJE
31. X.. 1944

ŠTABOVIMA BRIGADA
KOMANDAMA JEDINICA

Na osnovu uspjeha postignutih u borbi za oslobođenje dalmatinskih otoka², sjajnih uspjeha postignutih u desantnim operacijama duž obale od Slanog pa do Splita³, Glavni Štab NOV i PO Hrvatske proglašio je XXVI Diviziju u d a r n o m.

Odluka glasi:

»Desantnim operacijama koje su počele 18. oktobra jedinice XXVI Divizije oslobodile su cijelo obalski sektor od Dubrovnika do Splita u vremenu od 16 do 24. oktobra.⁴ Ubile 2.600, a zarobile 1.030 neprijateljskih oficira i vojnika. Sama I Dalmatinska Proleterska Brigada razbila je kod Topole njemačku kolonu jačine 4.400 i zaplijenila joj sav materijal i motorizaciju. Uništeno i zaplijenjeno 60 topova, 150 motorizovanih vozila, 11 tenkova, 6 blindi i ogromna količina ratnog materijala.³

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 54.-1/2, k. 1101.

² Srednjodalmatinske otoke (Brač, Hvar, Korčilu i Mljet) oslobođene su jedinice 26. divizije u septembru 1944 (vidi tom V, knj. 33, dok. br. 64, 73 i 102 i knj. 35, izvještaj Štaba 26. divizije Štabu 8. korpusa NOVJ od 17. novembra 1944).

^a Opširnije o tome vidi dok. br. 41, 47, 49, 58, 77, 90 i 110 u ovoj knjizi, tom V, knj. 35, izvještaj Štaba 26. divizije Štabu 8. korpusa NOVJ od 17. novembra 1944, tom VIII, knj. 3, dok. br. 68, 69, 72, 73, 74, 75, 79, 80, 85 i 87, Arhiv V.I.I., reg. br. 5-7, k. 1103, 18-13, k. 1100-I, 1-4, k. 1103/1, 4-10, k. 1102, 1-2, k. 1030. i 6-1/16, k. 1102.

⁴ i ⁵ Desantne operacije 26. divizije počele su 15. oktobra 1944. iskrcavanjem 1. dalmatinske proleterske brigade u luci Soline i njenim napadom na Slivno Ravno (vidi dok. br. 90).

Za izvanrednu hrabrost, prodornost i izdržljivost pohvaljujemo borce, podoficire, oficire i politkomesare XXVI Divizije pod komandom pukovnika Bože Božovića i ističemo ih za primjer.

XXVI Diviziji dodjeljujemo naziv **udarna**.

Ovu naredbu pročitati pred strojem.

Politkomesar
Rade Zigić s. r.

Komandant –: general-lajtnant
Ivo Gošnjak s. r.«

U ovim operacijama izvanrednu hrabrost i požrtvovanost pokazali su borci, podoficiri, oficiri i politkomesari XI Udarne Brigade likvidirajući jako neprijateljsko uporište i čVornu tačku neprijateljske odbrane na južnom sektoru –: Ston. Pohvala i priznanje Diviziji također je i priznanje XI Brigadi za postignute uspjehe.⁶

– XII i III Prekomorska Brigada odlukom Glavnog Štaba Hrvatske dobivaju naziv **udarne** brigade. U borbi za oslobođenje otoka i u desantnim operacijama na prostoru Omiš – Split obje Brigade pokazale su primjeran herodzam i požrtvovnost čisteći mašu obalu, oslobađajući naše gradove i sela od fašističkih okupatora.⁷

Ovaj događaj jedan ije od najznačajnijih u istorijatu borbe naše Divizije, jer dolazi u momentu kada naša zemlja doživljava najslavnije dane u svojoj historiji. On je značajan i po tome, što su naši napori na političkom i bojnom polju krunisani priznanjem i pohvalom naših viših Štabova.

Mi nismo težih slavi, ali u nama je gorio plamen osvete i mržnje prema neprijatelju, a ljubav prema svojoj domovini Federalnoj Hrvatskoj u Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji. Pomisao na teror i zločine okupatora nad našim narodom glavni je pokretač našeg elana, a moćno oružje u našim rukama jeste sredstvo kojim postižemo cilj uništenja fašističkih bandi i domaćih izdajnika.

Delujući u sastavu VIII Korpusa i mi smo zajedno sa našim bratskim divizijama odgovorili na bojni poklič Crvene Armije i naše Narodno Oslobođilačke Vojske na drugoj strani fronta.

⁶ Napad 11. dalmatinske brigade na Ston počeo je 17. oktobra 1944 (vidi dok. br. 77).

⁷ O desantnim operacijama 26. divizije na prostoriji Omiš – Split vidi dok. br. 87, 91, 110, 149 i 150 u ovoj knjizi, tom V, knj. 35, izvještaj Štaba 26. divizije Štabu 8. korpusa NOVJ od 17. novembra 1944. i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941–1945«, knj. 2, str. 416–417.

Nalazeći se u završnim, bojevima za oslobođenje naše zemlje, ovo priznanje nas pozivai na nove podvige i još nemilosrdnije uništavanje svili onih,⁸ koji snose krivicu za zločinstva počinjena nad našim narodima. Ne ispustiti oružje dok ne bude oslobođena i poslednja stopa naše zemlje, dok ne budu ostvarene sve tekovine naše borbe.

I [dalmatinskoj] Proleterskog i XI Udarnoj Brigadi čestitamo na uspjesima postignutim u posljednjim bitkama.

XII i III Prekomorskoj Brigadi čestitamo na proglašenju **udarnim**.

. Slava borcima koji su pali u borbi protiv njemačkih osvajača] .

" Da'živi, naša Narodno Oslobođilačka Vojska na čelu sa vodom i maršalom Jugoslavije drugom Titom!

" . . . . . **SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!**

Politkomesar
ppukovnik:
D.⁸ Korać

(M. P.)

Komandant
pukovnik:
S. O.

Ovu naredbu pročitati pred strojem.

ŠTAB
XI. DALMATINSKE UDARNE BRIGADE .
• Broj Str. pov. br. 111/44 .
dne 31. X. 44.

⁸ Dušan

borovima. Ne ispuštiti oružje dok ne budu oslobođeni i učesnici
članovi naše porodice, dok ne budu osvobođeni i učesnici naše naroda.
I Proleterskoj i XI Udarnoj Brigadi destitucija na uspešni
postignutim u poslednjim bitkama.

XII i III Prekomorskoj Brigadi destitucija na proglašenju

DR. S.P.

Slavnim borcima koji su pali u borbi protiv nijemalih oseć-
anja ! Da živi naša Narodna Osvobodilačka Vojska na delu sa vođom
i u svetu Jugoslavije drugom Titom!

SRBI FABRIKU - SLOBODA NARODU !

Politkomesar
pravkovnik /
Karač

Komandant
pravkovnik:
1.5.

54-212
1101

Ovu naredbu pročitati pred strejem.

S T A F.

dr. dr. tr. M. M. M. /
31. 1. 44

Fotokopija poslednje stranice dokumenta br. 116

BR. 114

ZAPOVIJEST ŠTABA 40. DIVIZIJE NOVJ OD 31. OKTOBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA DA PORUŠE ŽELEZNICKU PRUGU IZMEĐU NOVE GRADIŠKE I BANOVE JARUGE¹

**ŠTAB XL DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE**

Op. Br. 335 1944

Dana: 31 /X 1944 G.

Z A P O V I J E S T :
(Sekcija Pakrac 1:100.000)

Neprijateljske njemačke snage koje se nalaze na teritoriju Jugoslavije, a naročito u istočnoj Slavoniji, nastoje da se povuku glavnom prugom i cestom Beograd – Zagreb. Ovo njihovo povlačenje koje se već pretvara u paničan bijeg potrebno je onemogućiti uništavanjem glavnih komunikacija koje oni upotrebljavaju. Uništenje komunikacija izvršiće se na sektoru Nova Gradiška – Banova Jaruga.² –

U vezi prednjeg

N A R E Đ U J E M O :

1. – Omladinska udarna brigada:

Z a d a t a k :

Na sektoru Nova Gradiška i – Okučani ispresijecati i porušiti glavnu željeznicu prugu pomoću raspoloživog eksploziva i diverzanata. Na istom sektoru ispitati mogućnost likvidacije pojedinih bunkera na pruzi sa zadatkom da se omogući što veći dio rušenja pruge i pristupiti likvidaciji.³

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 26/6, k. 1296.

² Iz izvještaja Štaba 40. divizije i depeše koju je Štab 6. korpusa poslao Vrhovnom štabu NOV i POJ vidi se da su jedinice 40. divizije 1/2. novembra 1944. presjekle prugu na relaciji Nova Gradiška – Lipovljani na 35 mjeseta vodeći pri tom borbu sa dijelovima 5. posadnog zdruga (opširnije o tome vidi tom V, knj. 35, izvještaj 40. divizije i Arhiv V.I.I., reg. br. 1–1, k. 488 A i 2-^, k. 121).

³ i ⁴ Posljednje dvije riječi dopisane su u originalu mastilom.

*2. – XVIII. Udar-
na brigada:*

Z a d a t a k :

Na sektoru između Novske i Okučana pomoću eksploziva i diverzanata ispresijecati i porušiti glavnu prugu. Ispitati mogućnosti likvidacije pojedinih "bunkera te iste po mogućnosti likvidirati s čime bi se omogućio što veći dio rušenja pruge i pristupiti likvidaciji.⁴

*3. – Posavski
NOP Odred:*

Z a d a t a k :-

Na sektoru Novska' – Lipovljani izvršiti rušenje pruge pomoću eksploziva i diverzanata.

*4. – Početak
napada:*

1. XI. 1944. g. u 24. časa, do koga vremena sve jedinice moraju biti na određenim sektorima. –

•Važe.opšti znaci koji su izdani za mjesec novembar.--

Sve jedinice u toku sutrašnjeg dana, tj. 1 novembra, organizirati će službu izvijanja i osmatranja po sektorima kako je to predviđeno ovom zapoviještu za:izvršenje zadatka noću 1 novembra. Ovo izviđanje i osmatranje jima zadatku ispitati mogućnosti najlakšeg prilaza glavnoj pruzi kao i pojedinim bunkerima. Izviđačka -odjeljenja moraju u toku sutrašnjeg dana tačno obavijestiti odnosno podnijeti tačan izvještaj svome štabu gdje je najbolji prilaz glavnoj pruzi kao i koji hi se -bunkeri najlakše mogli likvidirati na osnovu kojih će podataka štabovi prići izvršenju gornjeg zadatka. –

- Povlačenje:

Povlačenje izvršiti po izvršenju zadatka u kaiitonman u kome su se nalazile jedinice prije polaska na zadatku. –

SMRT FAŠIZMU SLOBODA NARODU

Politkomesar, potpukovnik:
S. o.

Komandant, pukovnik:
V.⁵ Kovačević

Dostavljeno:
Štabu Omladinske brigade (M. P-)
XVIII. Udarne brigade.
Posavskog NOP Odreda

Načelnik štaba, major:
Mihailo Miščević

Veljko

BR. 114

OPERACIJSKI DNEVNIK ŠTABA 43. DIVIZIJE NOVJ O RASPOREDU I DEJSTVIMA JEDINICA OD 1. DO 31. OK- TOBRA 1944. GODINE¹

1-X-1944.

Mjesto komande i raspored jedinica sledeći: I Brigada sa '2 bat. Gumance, 1 bat. na Čavlima a ostali dio snage iznad Potkilavca. II Brigada na sektoru Zabiče – Podgraje a sa nekim dijelovima tokom dana kod rifuđo »Danunziö«², III Brigada 1. bat. na sektoru kod Zelj. Vrata.³ II. bat. na sektoru Ravnoga. III. bat. na cesti u zasjedi zapadno od Matulje. Rano u jutro neprijatelj je krenuo iz Klane prema Gumanecu, a isto tako krenuo je iz Bistrice⁴ po cesti i po grebenu iz Zabiča prema Gumanecu, trećom kolonom kretao se je od pravca Lisac i Fabci.⁵ Pokret je neprijatelj pomagao sa vatrom iz topova iž Klane i haubica iz Zabiča, kao i vatrom iz bacača. II. Brigada sa jednim bataljonom kod mosta kod Gumanca (Poate di More) zaustavila neprijatelja a ša ostalim bataljönima uspjela se izvući na kote Goljaka i zauzeti položaje. Neprijatelj je iz pravca Zabiče došao do križanja cesta Gumanec – Golji ah •dalje nije mogao, kao ni sa pravca Klane.

U pomoć je bio upućen jedan bataljon I. brigade sa zadatakom" da neprijatelja udari u bok. Prije nego je ovaj bat. stigao banda se je povukla.. .

Neprijatelju su naneseni gubici ali se ne znä broj.

Naši gubici 1 mrtav.⁶ Pošto je neprijatelj odbijen to se je I. Brigada vratila na svoj stari sektor (Potkilavac – Čavle – Grobnik). II brigada zauzela je položaje Goljak – Gumanec, Podgraje – Kutežovo, a III br. na starom sektoru.

Politkomesar:
Joža Skočilić

Komandant: potpukovnik,
(M. P.) Savo Vukelić

2-X-1944.

Mjesto komande i raspored jedinica ne promjenjeno
•osim što se sa bat. II. brigade spustili u selo Podgraje a je-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 26 – 2/3, k. 1324.

² sklonište

³ Željezna Vrata

⁴ Ilirska Bistrica

⁵ Pabče

^a Vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 8–2, k. 119/1.

dan na Gumanee. Izviđanja i obezbjeđenja vrše se patroliranjem, zasjedama i objavnica prema neprijateljskim uporištima. Susjedne jedinice na lijevom krilu su odredi XIII. divizije a na desnom Istarski odred. Veza se održava kuririma, a sa višim štabovima telefonska, i radio veza. Podaci o neprijatelju: na kotama kod Starada⁷ radi preko 1000 ljudi na utvrđivanju.

Neprijatelj nije bio aktivan.

Naše jedinice uređuju se.

Politkomesar:
Joža Skočilić

Komandant: potpukovnik,
Savo Vukelić

3-X-1944.

Mjesto komande nepromijenjeno. Raspored jedinica: Radi bolje ishrane jedinica, kao i radi smještaja koji je od kako je počelo kišovito vreme isto važan problem naređeno je da se izvrši sljedeći raspored jedinica:

I. Brigada sektor Korithica – Jurešće, s tim da jedan bataljon bude u II. Bistrici. Snabdijevanje, iz sela Slovenije na sektoru od II. Bistrice do Sv. Petra i dalje gdje ima mogućnosti.

II. Brigada sektor Potkilavac – Klana, jedan bat. Potkilavac, 1 bat. Kukuljani, a dva bat. Ravno – Studena. Snabdijevanje iz sela Kastavštine do Čavli.

III. Brigada sektor Gumanee – Zabiče, gdje je do sada bila II. brigada. Snabdijevanje iz sela Zabiče – Jelšane.

Neprijatelj nije izlazio iz garnizona.

Izviđačka četa štaba divizije i minerski vod postavili su mlinu na prugu između Matulje i Jušići. Ovom prilikom su izbačili 24 m. pruge.

Politkomesar:
Joža Skočilić

Komandant, potpukovnik:
Savo Vukelić

4-X-1944."

Mjesto komande nepromijenjeno, a raspored jedinica kako je navedeno 3-X-1944. godine.

Mjere izviđanja i obezbjeđenja vrše se izviđačkim patrolama, osmatračima, a obezbjeđenja se vrše neprekidnim patroliranjem, predstražama i zasjedama.

⁷ Vjerovatno Stari grad.

Susjedne jedinice su oko Sv. Petra, Istarski Odred, a od Potkilavča prema Zlobinu dijelovi i odredi XIII. Divizije. Veza sa njima održava se putem kurira. Veza sa slovenskim jedinicama putem telefona.

Podaci o neprijatelju: Štab Op. sektora depesom javlja: 4-X- prošlo 15 kamiona fašista praćenih sa Nijemcima od Pule za Trst. Iste vode dalje na talijanski front. Saveznički avioni aktivni. Nad zapadnom obalom bombarduju sektor Poreč – Umag. Neprijatelj i dalje upada i pljačka po selima. Do sada je na sektoru Buje – Buzet opljačkano preko 20 prasaca. Sada se bacio na pljačku prasaca i kokošiju.

Ujutro oko 8 sati neprijatelj potpomognut jakom artiljerijskom vatrom krenuo je u pravcu Čumanca iz dva pravca. Jačina neprijatelja bila je oko 800 vojnika sa tri tenka, tri blinde, tri brdska topa i 24 kamiona. Krenuli su iz Klane preko Zabiča a druga kolona preko Podgraja i grebenom od II. Bistrice u pravcu Goljaka. Naša II. Brigada (jedan bataljon) zatvorila je pravac Klana – Čumanac u visini mosta (p. di Morete) i držala sve dole dok druga neprijateljska kolona nije zauzela Goljak (Monte Nudo) te tako sa bočnom vatrom ugozila naše položaje iznad mosta. Uputili smo jedan bataljon III. brigade da neprijatelja udari u bok ali dok je bataljon stigao već se je neprijatelj pod zaštitom jake artiljerijske vatre povlačio. Naše jedinice ponovo su zauzele stare položaje.

Operativni sektor javlja:

1-IX. U blizini Buja zarobljeno 2 fašista sa 2 pištolja i bombama. Kod sela. Kloštra vođa patrole ubio 1, a ranio 1 fašistu. Jedna naša desetina napala je na kolonu od 55 fašista na cestu Pula – Trst, kod kanala Lima,⁸ poslije borbe od 20 minuta neprijatelj je imao 11 mrtvih i 4 ranjena. Naših gubitaka nije bilo. Pioniri kotara Labin uzeli iz faš. garnizona Raša 3 konja i u noći dotjerah i uručili našim jedinicama, prisilili čuvara da im omogući akciju.

2-X. Naše jedinice ubile zloglasnog fašistu Bradamanta Josipa i još 2 fašista. Kao represaliju Nijemci upali i streljali 10, a objesili 10 talaca.

Gubici naši: II. Brigada 5 mrtvih i 2 ranjena od kojih su desetari Diklić Ivan, Basaneže Josip poginuli, a desetar Blažević Antun ranjen. Neprijatelj je imao gubitaka kod /tunela na Čumanu jer se je prilikom povlačenja vidilo da nosi mrtve ili ranjene.⁹

⁸ Limski kanal

⁹ Iz depesе koju je Štab 11. korpusa poslao Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 7. oktobra vidi se da je neprijatelj u toj borbi imao 24 mrtva i 33 ranjena (Arhiv V.I.I., reg. br. 8-2, k. 119/1).

Utrošeno: 460 metaka za pušku, 300 za p. mitraljez, 180 za t. mitraljeze, 160 za parabele.

Namjera je neprijatelja bila da sa manjim snagama ovlađa grebenom Gumanac – Bistrica, a sa većim snagama da opkolji i uništi jedinice II. Brigade za koje je mislio da se nalaze u šumi sj. istočno od s. Lisaca i u dolini rijeke Timave. Namjeru neprijatelja osujetilo je osiguranje koje je usporilo pokret neprijatelja i stvorilo potrebno vrijeme za izvlačenje naših jedinica iz sela Zabiče, Podgraje i Kuteževona k.'1145 (M. Nudo).

I Brigada u iborbi imala 7 ranjenih – 1 mrtav.

Utrošeno: 290 met. za pušku, 2710 za p. mitr.; za parabelu 430, za mlitr. 20 m/m 98, bombi 16, bacač 8 m/m 25 mina.

Politkomesar:
Joža Skočilić

Komandant, potpukovnik:
(M. P.) Savo Vukelić

5-X-1944.

Mjesto komande i raspored jedinica nepromijenjeno.

Mjere izviđanja i obezbjeđenja napromijenjeno. Susjedne jedinice i veza sa njima nepromijenjeno.

Podaci o neprijatelju. Na našem sektoru bez aktivnosti. Neprijatelj se je poslije jučerašnjeg ispada oko 16 sati povukao u svoja uporišta.

Operativni sektor javlja: 30-IX- Nijemci digli u zrak prijstanište u Lovranu. Od detonacije srušena 1 kuća, i sva stakla poprskala. Miniraju sve ostale objekte. 2-X- došlo iz Pazina na Plomin nešto artiljerije i kamiona. Iz Pule za Rijeku prošla 2 velika broda vojske. Neprijatelj upao u selo Pićan i Šumber i pljačka. Već 4 dana 5 bat. I brigade manevrira i bori se na sektoru Učke. Neprijatelj imao 6 mrtvih. Naši izgubili 1 p. mitraljez, drugih gubitaka nije bilo. Položaj toga bataljona nezgodan. Mislimo ga povući, a tamo ostaviti jednu četu 'na sektor' Učka. Molimo Vaše mišljenje.

Radio depeša br. 152. Primaljeno 3-X-1944.

" " " 149. Op. Sektor .

Dne 27-IX – sav. avioni napali Poreč. Potopljen 1 brod srednje tonaže. Oko 15 nepr. vojn. mrtvih, 3 civila mrtva i nekoliko ranjeno, 7 kuća uništeno.

* Nepr. napustio garnizone Lim,¹⁰ Kringa, Trviž. Na odlasku iz Lima bacio u zrak most na cesti Pula – Trst.

5 bat. III. Br. u dve borbe u blizini Vrsara ubio 21 nepr. vojn., oko 10 ranjeno. Potopljeno 1 lađa – naših gubitaka nema.

io Vjerovatno selo Lindar.

Jedinice naše na starim položajima. Ishrana otežana radi blokiranja pruge Rijeka — Trst.

Politkomesar:
Joža Skočilić

Komandant, potpukovnik:
(M. P.) Savo Vukelić

6-X-1944.

Mjesto komande i raspored jedinica nepromijenjeno.

Mjere izviđanja i obezbjeđenja nepromijenjeno. Susjedne jedinice i veza sa njima nepromijenjeno.

Podaci o neprijatelju: Neprijatelj sa dviće kolone kretao iz Marinića i iz D. Drenove prema Plešu.¹¹ Jačine oko 300 vojnika, naoružani sa tri topa, bacačima i ostalim, povratio se prema Rijeci.

Op. sektor javlja: Sav. avioni bombardirali i mitraljirali sektor Raša — Poreč, a po podne sektor Pula — Rovinj.

Neprijatelj vršio manje ispadne iz Pule prema selima Pićanu i okolini.

Neprijatelj je postavio novi garnizon u Sv. Nedelji jačine oko 100 vojnika. Na Sušak stiglo 500 (Militi della banda nera) vojnika.¹²

Na sektoru naše divizije bez promjene.

Politkomesar:
Joža Skočilić

Komandant, potpukovnik:
(M. P.) Savo Vukelić

7-X-1944.

Mjesto komande i raspored jedinica: Nepromijenjeno.

Izviđanje i obezbjeđenje nastavlja se. Susjedne jedinice nepromijenjene.

Podaci o neprijatelju: Neprijatelj je napustio sljedeće garnizone: Kringa, Trviž i Lim. Operativni sektor javlja: 27-IX- — kod Tinjana 15 Nijemaca napalo je jednu našu patrolu od 5 drugova, drskim napadom Nijemci rastjerani i imali 3 mrtva i 2 ranjena. Tom prilikom poginuo je poručnik Mate Radetić koji še tu slučajno nalazio (Br. 105).

4-X- predala su se 2 fašista iz garnizona Vodnjan na našu stranu (Br. 93).

3-X — krenulo iz Sv. Lovrenca za Poreč 30 Nijemaca biciklista. Naša jedna četa 5. bat. 3. brigade dočekala u zasjedi

¹¹ Pliš, trigonometar 932.

¹² Odnosi se na crne košulje.

nedaleko Sv. Lovrenca. Za 1 sat borbe uništena je neprijateljska kolona¹³. Neprijateljski gubici: 12 mrtvih, 10 ranjenih, 3 zarobljena. Među mrtvima 1 oficir, a zarobljen 1 podoficir. Zaplijenjeno: 1 p. mitraljez »šarac«, 25 kom. bicikla, 6 pušaka, 1800 metaka, 15 šatorskih krila, 2 para odijela, 5 bombi i druge sitne spreme. Niših gubitaka nije bilo. Utrošeno 1800 metaka i 20 bombi. U borbi se je istakao politkomesar čete Frlin Dušan, poručnik Saršon Anton, borci Vasiljev Smodljeov Rus, Geršić Lino, Stefanie Josip. Neprijatelj pripadao jedinici 6 grenadir-regknent 287¹³ (Br. 94).

Na sektoru naše divizije nije bilo aktivnosti neprijatelja.

Politkomesar:
Joža Skočilić

Komandant, potpukovnik
(M. P.)
Savo Vukelić

8-X-1944.

Mjesto komande i raspored jedinica nepromijenjen.
Mjere izviđanja i obezbjeđenja nepromijenjeno. Susjedne jedinice i veza sa njima nepromijenjeno.

Neprijatelj je oko 5 sati koncentrisao jače snage u Mlaki i kasnije krenuo prema Gumancu sa raznim pravcima i kolonama. Jačina neprijatelja je bila oko 60 kamiona sa artiljerijom, konjicom i ostalim motorizovanim sredstvima. Neprijateljska prethodnica zauzela je kote iznad Gumanca uz pomoć tenkova a. glavnina je produžila za s. Mašun. Svega oko 2000 vojnika, 30 kamiona, 5 vutura, 3 tenka, 10–12 motor-bicikla, 500 konja, 200 kola i 8 topova. Naše jedinice nanijele su gubitke neprijatelju ali broj mrtvih i ranjenih nije se mogao ustanoviti. Neprijatelj je iz Klane, da bi olakšao pokret glavnine, otvorio vatru iz topova ili bacača na kote iznad Klane gdje se je nalazila II. brigada. Naše jedinice zauzele su položaj iznad Mlake.

Naši gubici su 1 mrtav i 5 ranjenih.

Neprijatelj je došao sa blindom i tenkom.

Ishrana jedinica je otežana uslijed neprijateljskog djelovanja, kao i uslijed siromaštva samog kraja i pljačke koju neprijatelj stalno vrši po selima Kastavštine.

Zdravstveno stanje jedinica je zadovoljavajuće kao i moralno..

Operativni sektor javlja: 4-X. 1. četa 5. bat. III. brigade napala jedan neprijateljski kamion sa vojskom na cesti Tinjan – Poreč kod Montadema," neprij. vojnici su se iskricali a ka-

¹³ Vjerovatno dijelovi njemačke 278. pješadijske divizije.

¹⁴ Selo Badema

mion otišao u provaliju. Borba je trajala 10 minuta. Gubici nepr.: 9 mrtvih i 11 ranjenih. Stiglo pojačanje, naši odstupili. Naših gubitaka nema (br. 106).

Politkomesar:
Joža Skočilić

• Komandant, potpukovnik:
Savo Vukelić
(M. P.)

9-X-1944.

Mjesto komande nepromijenjeno. Raspored jedinica isti osim III. brigade koja je krenula prema Delnicama.¹⁵

Izviđanje i obezbjeđenje se nastavlja prema neprijateljskim uporištima.

Veza sa susjednim jedinicama održava se kuririma i telefonima. Na našem lijevom krilu nalaze se dijelovi XIII. divizije. II. odred sa kojim se održava veza patrolama preko Pothuma.

Neprijatelj je prošlog dana prodrio na Gumanac i Goljak koji još drži.

U toku dana nije bilo nikakovih događaja.

Politkomesar:
Joža Skočilić

Komandant, potpukovnik:
Savo Vukelić
(M. P.)

10-X-1944.

Mjesto komande i raspored jedinica kao za dan 9-X – osim II. brigade koja se spremi da se u noći, prebaci preko pruge Trst – Rijeka na sektor s. Skrapna – Vodice.

Mjere izviđanja i obezbjeđenja patrolama prema neprijateljskim garnizonima i pravcima kojima se služi neprijatelj.

Susjedne jedinice nepromijenjene, kao i veza sa njima.

Neprijatelj nije vršio nikakove ispade, a naše jedinice sa II. Brigadom u pripremi za put, a III. na putu.

¹⁵ O razlozima njenog upućivanja na područje Delnica Štab 11. korpusa javio je Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske depešom 6. oktobra slijedeće: »U Istri kod Zabiče 4. X. 41. Nijemci su iznenadili i razbili jedan bataljon III. brigade 43. div. Dijelovi tog bataljona se prikupljaju, dok su Nijemci neke zarobili i pobili. S obzirom da je ova brigada mlada (formirana je 29. avgusta 1944 – prim. red.) a ishrana na tom terenu slaba kao i stanovanje na polju po kiši i snijegu, mišljenja smo da ovu brigadu prebacimo u Delnice radi sređivanja i odmora. Ovim bi oslobodili brigade XIII. divizije prema Primorju i XIII. div. bi mogla sa III. brigadom da djeluje na liniji Karlovac – Ogulin. Molimo odobrenje«. Glavni štab Hrvatske je depešom od 8. oktobra 1944. odobrio da se 3. brigada prebaci u Gorski kotar (Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 97, str. 506–507 i Arhiv V. I. I., reg. br. 8-2, k. 119/1.)

Ostalih događaja nije bilo.
III. Brigada krenula je za Gorski kotar radi sređivanja i odmora.
U ovaj štab došao je drug komesar korpusa.

Politkomesar: Komandant, potpukovnik:
Joža Skočilić (M. P.) **Savo Vukelić**

11-X-1944.

Mjesto komande nepromijenjeno. Raspored jedinica kao za 10-X-44. Mjere izviđanja i obezbjeđenja nastavljaju se.

Susjedne jedinice nepromijenjene. III. Brigada prispjela je u Delnice gdje su smješteni na odmor i sređivanje.

Na dan 7/9. napadnuta je patrola talijanskog bataljona I. brigade, kod Palčja. Napadnuti su od Bijele garde iz neposredne blizine. Tom prilikom ranjena su 3 druga, od kojih su dvojicu uhvatili neprijatelji, a trećeg je spasla četa koja je bila upućena u pojačanje. Izgubljeno 1 p. mitraljez i 1 puška.

9/X. Na pruzi između Bistrice – Sv. Petar dignut je u zrak 1 vlak. Rezultat tačnije nepoznat.

Naši gubici: 4 ranjena od kojih 1 delegat Tomić Nikola.

Op. sektor javlja: Od 5–7/X. neprijatelj vršio ofanzivu na 5. bat. III. br. sa snagama od 3000 vojnika, pomognut sa mora od 5 aviona i artiljerijom. U šumi kod Tija bio opkoljen štab-bataljona sa jednom četom i izvukao se ah propao sav materijal, arhiva i radiostanica. Gubici neprijatelja 25 mrtvih i 35 ranjenih. Naši gubici 7 mrtvih i 3 ranjena.

Ostali sektori bez promjena.

Drug komesar korpusa¹⁶ i komesar divizije krenuli su za Istču.

Politkomesar: Komandant potpukovnik
Joža Skočilić (M. P.) **Savo Vukelić**

12-X-1944.

Mjesto komande i raspored jedinica nepromijenjeno.

Mjere izviđanja i obezbjeđenja nepromijenjeno.

Susjedne jedinice: I brigada održava vezu sa jedinicama VII. korpusa, II sa operativnim sektorom, a III sa jedinicama XIII. Divizije.

¹⁶ Šime Balen

I brigada. Patrola I brigade na cesti kod Obrova napala je na jednu njemačku veturicu i oštetila je i tom prilikom ubila 3 oficira.

III Brigada javlja da je ishrana jako otežana.¹⁷

Politkomesar:
Joža Skočilić

(M.P.)

Komandant p.pukovnik:
Savo Vukelić

13-X-1944.

Mjesto komande i raspored jedinica bez promjene.

Mjere izviđanja i obezbjeđenja: bez promjene. Susjedne jedinice kao i veza sa njima bez promjene.

Neprijatelj je napustio garnizone Paz, Boljansko Polje, Šušnjevicu i Vranju.

II Brigada nalazi se na sektoru između Brguda i Muna i Račja Vas.

I bataljon II brigade postavio je zasjedu kod Račje Vasi sa zadatkom da napadne neprijatelja. Na cesti Račja Vas – Učka kretala se je kolona od 8 vozila. Otvorena je vatra i nakon kraće borbe naši su se povukli. Gubici neprijatelja nepoznati, naših nije bilo.

Istoga dana postavljena je zasjeda od II brigade na cesti Zvoneća – Zejane. Naišao je 1 kamion sa 25 nepr. vojnika na koji je otvorena paljba.

Gubici neprijatelja 8 mrtvih i 7 ranjenih. Zaplijenjena 1 puška. Utrošeno 130 metaka za parabele, 60 za p. mitraljez, 10 za puške i 6 bombi. Naših gubitaka nije bilo.

Politkomesar:
Joža Skočilić

(M. P.)

Komandant p.pukovnik:
Savo Vukelić

14-X-1944.

Mjesto komande i raspored jedinica: bez promjene.

Mjere izviđanja i obezbjeđenja: bez promjene. Susjedne jedinice i veza sa njima: bez promjene.

14-X – I Brigada. III bat. postavio je zasjedu na cesti Trst – Rijeka u blizini Obrova. Napadnut 1 kamion i 1 ffiotorbicikl.

Gubici neprijatelja: Ubijeno 5, • a ranjeno 6 neprijat. vojnika.

¹⁷ O problemu ishrane jedinica 11- korpusa NOVJ -u Istri' i Gor skom kotaru vidi primjedbe br. 25 i 160 uz dok. br. 110.

Neprijatelj je kretao, od Bistrice prema selu Ostrožno Brdo.¹ U bliskoj borbi prsa u prsa (Bijela garda) ubijeno 6 a ranjeno 13 nepr. vojnika.

Kod Podgrada. Nijemci, fašisti i Bijela garda jačine oko 800 vojnika sa 4 topa, 2 teška bacača krenuli su u pravcu sela Pregarje i Gährka gdje se je nalazio naš I bataljon koji je primio borbu. -

Razvila se je žestoka borba u kojoj je neprijatelj imao 27 mrtvih i 32 ranjena. *

Ukupni gubici neprijatelja su 38 mrtvih i 51 ranjen. (Naknadno provjereno da je bilo kod neprijatelja 45 mrtvih, 68 ranjenih.)

Naši gubici: 1 mrtav, 4 ranjena, 4 nestala. Ranjen komesar III bat. drug Turato Rajko.

Moralno stanje I brigade vrlo dobro. Ishrana na tereiju zadovoljava. Veliki problem predstavlja obuća i odjeća i mnogo boraca izbačeno je iz stroja radi ozeblina i bolesti nogu.

Ostali sektori bez promjene.

Politkomesar:
Joža Skočilić

Komandant p.pukovnik:
Savo Vukelić

15-X-1944.

Mjesto komande nepromijenjeno. Raspored jedinica isti osim I brigade koja se je prebacila na sektor zapadno od Postojne u sela Velo—Obelsko¹⁸—Stranje—S. Miehel.¹⁹

Izviđanje i obezbjeđenje nastavlja se patroliranjem.

Susjedne jedinice i veza sa njima nepromijenjena.

Veza sa našim jedinicama slaba. Redovito imamo vezu sa III brigadom dok sa ostalim jedinicama nemamo. U Istri neprijatelj je formirao specijalne gorieće odrede jačine do 1 divizije koje imaju zadatak uznemiravanja naših snaga.

Politkomesar:
Joža Skočilić

Komandant p.pukovnik:
Savo Vukelić

16-X-1944.

Mjesto komande i raspored jedinica uglavnom bez promjene.

Mjere izviđanja i obezbjeđenja nastavljaju se neprekidnim održavanjem dodira sa neprijateljem.

¹⁸ Veliko Ubeljsko
Selo Šmibiel

Susjedne jedinice bez promjene. Veza radiotelegrafska, telefonska i kurirska. Dan protekao bez naročitih događaja.

Politkomesar:
Joža Skočilić

Komandant p.pukovnik:
Savo Vukelić
(M.P.)

17-X-1944.

Mjesto komande i raspored jedinica bez promjene.

Mjere izviđanja i obezbjeđenja bez promjene: Susjedne jedinice i veza sa njima nepromijenjena.

Prema neprovjerjenim podacima neprijatelj svaki dan kreće preko Rakeka za Sloveniju. Njemačkim snagama koje kreću preko G. kotara pridružilo se oko 2000 ustaša predvođenih sa Sušićem.

U Riječkoj luci nalazi se svih 5 motora hrvatske mornarice.

Politkomesar:
Joža Skočilić

Komandant p.pukovnik:
Savo Vukelić
(M.P.)

18-X-1944.

Mjesto komande i raspored jedinica bez promjene.

Izviđanje i obezbjeđenje nastavlja se. Susjedne jedinice i veza sa njima bez promjene.

κ10/X – na večer II. bataljun u zasjedi kod Sušnjevica – Pićan, zaplenio je 1 šarac, dva pištolja, četiri puške, pet bicikla, porcija i ostale spreme vojne. Naših gubitaka nije bilo (II. brigada).

Na ostalim sektorima bez promjene.

Politkomesar:
Joža Skočilić

• Komandant p.pukovnik:
Savo Vukelić
(M.P.)

19-X-1944.

Mjesto komande i raspored jedinica: bez promjene.

Mjere izviđanja i obezbjeđenja: bez promjene.

Susjedne jedinice i veza sa njima: bez promjene.

Stab II. brigade javlja radio depeša br. 298.

Neprijatelj, krstari u sektoru Pazin – Boljun – Sušnjevica – Pićasn. Kretanje bandi pratimo po njihovim putevima. Pucnjava se ne čuje. Vezu sa dva naša bataljona nemamo. Izgleda da su bili obaviješteni o namjerama neprijatelja i povukli

se u pravcu Sv. Katarina – Ivanac. Noćas namjeravamo prebaciti se sa štabom i jednim bataljonom na sektor Pazina. Poslali smo kurire da se prebace za nama sa ona dva bataljona.

Ostalih događaja' nije bilo.

Politkomesar:
Joža Skočilić

(M.P.)

Komandant p.pukovnik:
Savo Vukelić

20-X-1944

Mjesto komande i raspored jedinica bez promjene.

Izviđanje i obezbjeđenje vrše svaka jedinica za sebe.

Susjedne jedinice kao i veza sa njima: bez promjene.

Neprijatelj krstari često po selima Kastavštine usled čega je otežana ishrana i veza sa jedinicama u Istri.

Stab II brigade javlja: dvadesetog desetog između Lupo-glava i Buzeta porušeno je sto četrdeset metara pruge. Molimo da nam hitno pošaljete kuririma šezdeset metara korde i baterija (radio-depeša 294).

Kod ostalih jedinica bez promjene.

Politkomesar:
Joža Skočilić

(M.P.)

K-dant p.pukovnik:
Savo Vukelić

21-X-1944.

Mjesto komande i raspored jedinica: bez promjene.

Mjere izviđanja i obezbjeđenja: bez promjene.

Susjedne jedinice i veza sa njima: bez promjene.

II.Brigada javlja: Prebacili smo se sa četvrtim bataljom i četama na sektor Pazin – Buzet. Prvi bat. nije se noćas prebacio u ovaj sektor. Prebaciti će se sigurno večeras. Banda je uspostavila garnizon u s. Draguć u jačini pedeset vojnika. Ukopavaju se. Namjeravamo ispoljiti aktivnost na cesti Buzet – Cerovlje, koju je neprijatelj počeo uspostavljati i po dolasku I. bat. na cesti Cerovlje – Rečica²⁰ – Pazin – Kovajba na želj. pruzi (radio-depeša br. 293). Ostale jedinice bez promjene

Politkomesar:
Joža Skočilić

(M.P.)

K-dant p.pukovnik:
Savo Vukelić

20 vjerovatno s. Račića.

22-X-1944.

Mjesto komande i raspored jedinica: bez promjene.

Mjere izviđanja i obezbjeđenja: bez promjene. Susjedne jedinice i veza sa njima: bez promjene.

Oko 7,30 sati stiglo je u Riječku luku 5 velikih brodova koji su stigli iz Dubrovnika.²¹ 15-X- stigao je u Rijeku 31 vagon njemačke vojske iz Beča sa zadatkom da odvezu sa Rijeke sav kancelarijski materijal i namještaj. U svakom vagonu bilo je po 40 vojnika. Očekuje se nekoliko "transporata" vojske koja bi osigurala odlaženje materijala i ujedno vršila čišćenje sektora Kastavštine i Grobnika. U Klani su domobrani zamijenjeni sa SS trupama (200) vojnika.

Ostale jedinice bez promjene.

Politkomesar:
Joža Skočilić

(M.P.)

K-dant p.pukovnik:
Savo Vukelić

23-X-1944

Mjesto komande i raspored jedinica: bez promjene.

Mjere izviđanja i obezbjeđenja: bez promjene.

Susjedne jedinice i veza sa njima: bez promjene.

II. brigada. Između Lupoglava i Buzeta gdje je bila porušena pruga postavljena je zasjeda u jačini jedne čete. Neprijatelj je išao u jačini oko 20 vojnika. Naši su dijelovi otvorili vatru.

Gubici neprijatelja 3 mrtva. Naših gubitaka nema. Utrošeno 100 m. za parabele, za puške 30, za p. mitraljez 60 metaka.

Politkomesar:
Joža Skočilić

(M.P.)

K-dant p.pukovnik:
Savo Vukelić

24-X-1944

Mjesto komande i raspored jedinica: bez promjene.

Mjere izviđanja i obezbjeđenja: bez promjene.

Susjedne jedinice i veza sa njima bez promjene.

Po naređenju štaba XI. korpusa III. brigada preselila se je u Lokve.

²¹ Pod pritiskom jedinica 29. hercegovačke divizije i 2. dalmatinske proleterske brigade Primorske operativne grupe Nijemci su napustili Dubrovnik 18. oktobra (opširnije o tome vidi dok. br. 47 i 58).

I. brigada. III. bataljon izvršio'je akciju kod Bača. U ovoj borbi zarobljena su 2 [pripadnika] Bijele garde, a 3 su ranjena. Zaplijenjen je 1 puškomitrailjez sa šezdeset metaka.

Naših gubitaka nije bilo. Utrošeno je municije: komada 101 metak za pušku, za parabele 390, za puškomitrailjez 550, a za teški mitraljez 40 metaka.

Ostali sektori bez promjene.

Politkomesar:
Joža Skočilić

(M. P.)

K-dant p.pukovnik:
Savo Vukelić

25-X-1944.

Mjesto komande i raspored jedinica bez većih promjena.
Mjere izviđanja i obezbjeđenja: patrolama, zasjedama i obavještavanjem.

Susjedne jedinice i veza sa njima bez promjene.

24/X- jedinice I brigade kod Palčja u defanzivnoj borbi odbile su jak napad neprijatelja i nanijele mu gubitke. Neprijatelj se je morao povući.

Naši gubici su dva druga ranjena. Ovom prilikom zaplijenjen je jahači konj.

Politkomesar:
Joža Skočilić

(M. P.)

K-dant p.pukovnik:
Savo Vukelić

26-X-944.

Mjesto komande i raspored jedinica: bez promjene.

• Mjere izviđanja i obezbjeđenja bez promjene. Susjedne jedinice i veza sa njima: bez promjene.

Neprijatelj je vrlo aktivan i neprekidno kontrolira prugu sa jačim patrolama. U sela Kastavštine vrši ispadne radi pljačke.

18/X- dijelovi I brigade III bataljon kod s. Mihaela ispod Nanosa kod Postojne napali su na neprijatelja i tom prilikom ubijeno 6, a ranjeno 8 neprijateljskih vojnika. Zaplijenjeno je: 1 mina za bacač 81 m/m. Utrošena je za puške 410 metaka, za t. mitraljez 340, a za p. mitraljez 60 metaka.

Politkomesar:
Joža Skočilić

(M. P.)

K-dant p.pukovnik:
Savo Vukelić

22-X-1944.

Mjesto komande i raspored jedinice: bez promjene.
Mjere izviđanja i obezbjeđenja: bez promjene. Susjedne jedinice i veza sa njima nepromijenjena.
. Dva bataljona I brigade krenuli su za Prezid dok Stab brigade sa specijalnim jedinicama ima se prebaciti u pravcu Čabarske-Police.

Politkomesar:
Joža Skočilić

(M. P.)

K-dant. p.pukovnik:
Savo Vukelić

28-X-1944.

Mjesto komande i raspored jedinica: bez promjene.
Mjere izviđanja i obezbjeđenja patrolama.
. Susjedne jedinice i veza sa njima bez promjene sem kod I brigade koja je u pokretu.

20/X – I, II i III Bataljon I brigade ispod Nanosa kod sela S. Mihael, Bukovljе i Gorenja napali su na neprijatelja koji je bio sastavljen od Nijemaca i Bijele garde te u žestokoj borbi ubili 94, a ranili 149 neprijateljskih vojnika. Naši gubici 5 mrtvih, 8 ranjenih. Izgubljena 3 p. mitraljeza. Utrošeno za puške 1822 met., parabele 1886, p. mitraljez 3522, t. mitr. 1197, protivavionski mitraljez kal. 20 m/m, 820 metaka, teški bacač 81 m/m, 16 mina, bacač 45 m/m, 34 mine, ručnih bombi 43 komada. U ovoj borbi naši borci držali su se odlično. Jedina poteškoća je radi obuće i odjeće.

Ishrana jedinica je na terenu i zadovoljava kod svij.u osim kod III brigade. .

Zaraznih bolesti nema, ali veliki broj vojnika ide iz stroja radi ozeblina i rana po nogama.

Politkomesar:
Joža Skočilić

(M. P.)

K-dant p.pukovnik:

29-X-1944

Mjesto komande bez promjene.
Raspored jedinica isto bez promjene osim kod I brigade koja se nalazi u pokretu.
Mjere izviđanja i obezbjeđenja: bez promjene.
Susjedne jedinice kao i veza sa njima bez promjene.

21/X- patrola I brigade napala je na patrolu neprijateljsku i tom prilikom ranjena su 2 nepr. vojnika, a zaplijenjeno je 2 bicikla, 1 puška i 50 metaka. Naših gubitaka nije bilo.

Politkomesar:
Joža Skočilić

K-dant p.pukovnik:
(M.P.)

30-X-1944.

Mjesto komande i raspored jedinica bez promjene.

Mjere izviđanja i obezbjeđenja: bez promjene.

Susjedne jedinice i veza sa njima: bez promjene.

Prema svemu što se opaža kod neprijateljske vojske kao pljačka, slaba oprema i popuštanje discipline vidi se da moral kod neprijatelja opada.

Politkomesar:
Joža Skočilić

K-dant p.pukovnik:
Savo Vukelić

31-X-1944.

Mjesto komande Prezid, raspored jedinica bez promjene osim I brigade koja se nalazi sa dva bat. na Gumancu a 2 u Prezidu. Mjere izviđanja i obezbjeđenja nastavljaju se.

Susjedne jedinice bez promjene. Naše dvije brigade nalaze se na sektoru Gorskog kotara dok su se dijelovi XIII Divizije povukli sa ovog sektora.²² Dodira sa neprijateljem još nema.

Politkomesar:
Joža Skočilić

K-dant p.pukovnik:
Savo Vukelić

²² Jedinice 13. divizije vodile su tada borbe na području Vrbovskog (vidi dok. br. 99).

BR. 114

IZVJEŠTAJ ŠTABA 13. DALMATINSKE BRIGADE OD 31. OKTOBRA 1944. ŠTABU 9. DIVIZIJE NOVJ O BORBAMA U OKTOBRU¹

ŠTAB
XIII. J. D.² BRIGADE
31.10.1944.

ŠTABU IX. DIVIZIJE NOVJ

Dostavlja se operacijski izvještaj – pregled operacija (akcija) za period od 1. do 31. X. 1944 g.

I. U ovom mjesecu izvedeno je 8 akcija i to:

10. X. 1944 g. I, II. i III. bat. izvršili su napad na neprijateljsko Uporište Veliki i Mali Guber i Livno.³ Jačina neprijateljskog uporišta bila je oko 700 neprijateljskih vojnika, I. bojna Domobranske pukovnije, 1 satnija Vražje divizije, 3 topa. Tom prilikom nanijeti su neprijatelju slijedeći gubici: u ljudstvu 50 mrtvih, 20 zarobljenih. Zarobljeno je i zaplijenjen je slijedeći materijal: 3 poljska topa, 3 teška, bacača; 2 laka bacača, 1 teška mitraljeza, 1 p. mitraljez, 4 puške, 4.000 metaka, 6 pištolja, 3 signalna pištolja, 4 strojnica, 21 bomba, 8 noževa, 7 fišeklja,⁴ 4 telefona, 80 konja, 20 mazgi, 9 kazana, 11 šinjela, 4 hlača, 7 cokula, 1 čizme, 24 čebeta, 23 ranca, 9 šatforskih krila, 20 torbica, 1 dvogled, 1 pisača mašina, 36 porcijskih, 5 opasača, 1 bicikl i 370.000 kuna. Naši gubici bili su u ljudstvu: 1 mrtav, 6 ranjeno, 1 nestao.

17. X. 1944 g. II. i III. bat. izvršili su napad na Gornji I Donji Brišnik. Jačina neprijatelja bila je oko 240 vojnika. Tom prilikom nanijeti su neprijatelju slijedeći gubici u ljudstvu: 3 ubijena, 10 ranjeno. U materijalu 1.000 kom. metaka, 1 sedlo, te je zarobljena velika količina sitne i krupne stoke. Naši gubici: 3 ranjena.

24. X. 1944 g. III. i IV. bat. izvršili su napad na komunikaciju Mesihovina – Posušje.⁴ Jačina neprijateljske kolone bila

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 16–13.k. 147 A.

² Južnodalmatinska *

³ Opširnije o napadu jedinica 9. divizije na Livno vidi dok. br. 25, 54, 110, 130, 131, 132 i 133.

⁴ i. ⁵ Pravcima Imotski – Posušje – Mostar i Duvno – Posušje – Mostar, povlačile su se iz Dalmacije jedinice njemačke 118. lovačke divizije (vidi dok. br. 4, primjedba 12) u ovoj knjizi, prilog uz ratni dnevnik komandanta Jadrana – u Arhivu V.I.I., film I London 000918–000932 i knjigu »Der Weg der 118 Jäger Division«).

je oko 1.600 pješaka, 120 kola i 15 motornih vozila. Tom prilikom nanijeti su neprijatelju slijedeći gubici: u ljudstvu 30 mrtvih i 3 zarobljena. U materijalu: 1 laki mitraljez, 1 šarac, 5000 metaka, 16 pancer laust granata, 2 konja ubijena, 1 kola, 150 kg. zobi. Naši gubici u ljudstvu: nismo imali.

25. X. 1944 g. III. i IV. bat. izvršili su napad na komunikaciju Mrkodol — Posušje. Jačina neprijateljske kolone bila je 300 pješaka, 3 tenka, 15 kamiona. Tom prilikom nanijeti su neprijatelju slijedeći gubici u ljudstvu: 80 mrtvih, 30 ranjenih. U materijalu: 10 pušaka, 2.000 metaka, 1 kamion uništen, 3 kamiona oštećena. Naši gubici: 3 ranjena.

26. X. 1944 g. III. bat. izvršio je napad na kolonu na komunikaciji Mrkodol-Posušje. Neprijateljska kolona u jačini od 3 tenka, 15 kamiona, 220 pješaka. Neprijatelju su naneseni slijedeći gubici u ljudstvu: 20 mrtvih. Naši gubici u ljudstvu: 2 ranjena.

27. X. 1944 g. I. bat. izvršio je napad na komunikaciju Duvno — Posušje. Jačina neprijateljske kolone bila je oko 250 pješaka, 15 kamiona, 3 tenka. Tom prilikom nanijeti su neprijatelju slijedeći gubici: u ljudstvu 30 mrtvih. Zaplijenjeno je materijala: 8.000 metaka, 3 uništена kamiona. Naši gubici: 1 mrtav.

28. X. 1944 g. III. bat. i V. bat. III. Ud. izvršili su napad na kolonu na komunikaciji Posušje — Duvno.⁵ Jačina neprijateljske kolone bila je 5 — 6 tenkova, 30 kamiona, nekoliko blindiranih automobila i 600 pješaka. Tom prigodom nanijeti su neprijatelju slijedeći gubici u ljudstvu: 20 mrtvih, 40 ranjenih. Zaplijenjeno je u materijalu: 10.000 metaka, 3 uništена kamiona sa hranom i municijom, 80 kg. zobi, 40 kg. kukuruza, 50 kg. ječma i 15 kg. šećera. Naši gubici u ljudstvu bili su: 4 ranjena.

29. X. 1944 g. II., III. i IV bat. izvršili su napad na neprijateljsku kolonu na položajima Jasenovac — Jaretina. Neprijateljska jačina od 150 vojnika, 15 kamiona, 5 tenkova. Tom prilikom zadati su neprijatelju slijedeći gubici u ljudstvu: 17 mrtvih, 23 ranjena. Zaplijenjeno je materijala: 2 puške, 3 kamiona uništена. Naši gubici u ljudstvu: 3 mrtva i 2 ranjena.

II. U toku ovih operacija neprijatelju su nanijeti slijedeći gubici u ljudstvu: mrtvih 250, ranjenih 103, zarobljena 23. U materijalu: 3 poljska topa, 3 teška bacača, 2 laka bacača, 3 mitraljeza, 1 šarac, 1 p. mitraljez, 16 pušaka, 30.000 metaka, 4 strojnica, 6 pištolja, 3 sign, pištolja, 21 bomba, 16 pancir faust granata, 8 noževa, 7 fišeklija, 4 telefona, 82 konja, 20 mazgi, 9 kazana, 11 šinjela, 4 hlače, 7 cokula, 1 čizme, 24 čebeta, 23 ranca, 9 sat. krila, 20 torbica, 1 dvogled, 1 pisača mašina, 36 por-

cijja, .6 čuturica, 1 kola, 5 opasača, 1 bicikl, 1 sedlo, 230 kg. zobi, 40 kg. kukuruza, 50 kg. ječma, 15 kg. šećera.

III. Naši gubici u ljudstvu: poginulo 5, ranjeno 20, nestalih 1.

IV. Oslobođeni sektor: Oslobođeno je Livno sa širom okolinom.

V. U ovom periodu vremena uništeno je 10 kamiona, a 3 su oštećena.

VI. U ovom periodu vremena mobilisano je 12 drugova.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politkom major:
Niko Aračić

Komandant kapetan:
Zužulj Josip